

Jacek Kowalkowski

Wybiczcy

herbu Rogala
od XVI do XX wieku

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Digitalizacja i udostępnienie w internecie finansowane w ramach umowy 715/P-DUN/2016 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę

**WYBICCY HERBU ROGALA
OD XVI DO XX WIEKU
STUDIUM GENEALOGICZNO—MAJĄTKOWE**

Seria:

SZLACHTA I ZIEMIAŃSTWO NA ZIEMIACH DAWNEJ RZECZYPOSPOLITEJ

Rada Redakcyjna:

dr hab. Klemens Bruski, prof. UG
dr hab. Sławomir Górzyński, prof. UO
dr hab. Dorota Michaluk, prof. UMK
prof. dr hab. Krzysztof Mikulski (przewodniczący)
prof. dr hab. Andrzej Rachuba

Dotychczas w serii ukazały się:

- Testamenty szlachty Prus Królewskich z XVII wieku*, oprac. i wyd. J. Kowalkowski, W. Nowosad, Warszawa 2013
- K. Ślusarek, *W przededniu autonomii. Własność ziemska i ziemiaństwo zachodniej Galicji w połowie XIX wieku*, Warszawa 2013
- U. Kicińska, *Wzorzec szlachcianki w polskich drukowanych oracjach pogrzebowych XVII wieku*, Warszawa 2013
- M. Targowski, *Na prawie polskim i niemieckim. Kształtowanie się ziemskiej własności szlacheckiej na Pomorzu Gdańskim w XIII–XVI wieku*, Warszawa 2014
- B. Drzewiecki, *Szlachta województwa chełmińskiego w latach 1454–1772. Mobilność społeczna i terytorialna*, Warszawa 2014
- K. Studnicka–Mariańczyk, *Siedziba ziemiańska Korabitów Ostrowskich w Maluszynie*, Warszawa 2014
- W. Nowosad, *Konopaccy herbu Odwaga — dzieje pomorskiej rodziny senatorskiej w XV–XVIII wieku. Studium genealogiczno–majątkowe*, Warszawa 2014
- K. Studnicka–Mariańczyk, *Domena Ostrowskich z Maluszyna. Przykład przemian kapitalistycznych w polskim rolnictwie XIX wieku*, Warszawa 2014
- Dwór i wieś na Litwie i Białorusi w XIX i na początku XX wieku*, pod red. Doroty Michaluk, Warszawa 2014
- K. Mikulski, *Tarcze herbowe z Kościoła Mariackiego w Toruniu*, Warszawa 2015
- G. Błaszczyk, *Herbarz szlachty żmudzkiej*, tom I, Warszawa 2015
- G. Błaszczyk, *Herbarz szlachty żmudzkiej*, tom II, Warszawa 2015
- G. Błaszczyk, *Herbarz szlachty żmudzkiej*, tom III, Warszawa 2015
- Rejestry popisowe pospolitego ruszenia szlachty Wielkiego Księstwa Litewskiego z 1621 r.*, oprac. A. Rachuba, Warszawa 2015

Polskie Towarzystwo Historyczne

Jacek Kowalkowski

**WYBICCY HERBU ROGALA
OD XVI DO XX WIEKU
STUDIUM GENEALOGICZNO—MAJĄTKOWE**

Warszawa 2015

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Digitalizacja i udostępnienie w internecie finansowane w ramach umowy 714/PN-DN/2016 ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą nauki.

Recenzenci:

dr hab. Sławomir Górzyński, prof. UO

prof. dr hab. Krzysztof Mikulski, UMK

Opracowanie finansowane w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa
Wyższego pod nazwą „Narodowy Program Rozwoju Humanistyki”
w latach 2012–2015

**NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI**

Na okładce: Pieczęć ks. Franciszka Wybickiego z 1737 roku
w Archiwum Diecezjalnym w Pelplinie, fot. Siegfried Johann v. Janowski

Redakcja: Dorota Kanabus

Skład i łamanie: Mercurius, Olsztyn

© Copyright by Wydawnictwo DiG, 2014

ISBN 978–83–7181–906–3

Wydawnictwo DiG Sp.j.

PL 01–987 Warszawa, ul. Dankowicka 16c lok. 2

tel./fax: (+48) 22 839 08 38

e-mail: biuro@dig.pl; <http://www.dig.pl>

Druk cyfrowy: TOTEM w Inowrocławiu

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Digitalizacja i udostępnienie w internecie finansowane w ramach umowy 715/P-DUN/2010 ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą nauki.

*Rodzicom
z okazji 90-tych urodzin*

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Digitalizacja i udostępnienie w internecie finansowane w ramach umowy 14.1/19.01/2019 ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą nauki.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Rozdział I. Pochodzenie Wybickich i ich herb	19
Rozdział II. Genealogia	25
I pokolenie	25
I.1. Bartłomiej Wybicki (Wibe?)	25
II pokolenie	53
II.1. Potomkowie Bartłomieja (I.1) i Katarzyny Sikorskiej	53
III pokolenie	56
III.1. Potomkowie Macieja (2.1) i NN	56
IV pokolenie	65
IV.1. Potomkowie Jana I (3.1) i Katarzyny Pałubickiej	65
V pokolenie	89
V.1. Potomkowie Macieja II (4.3) i Elżbiety Doręgowskiej	89
V.2. Potomkowie Bartłomieja II Teodora (4.7) i Barbary Zofii Doręgowskiej ...	167
VI pokolenie	178
VI.1. Potomkowie Piotra Ernesta (5.2) i Konstancji Lniskiej	178
VI.2. Potomkowie Macieja III (5.3) i Barbary Krystyny Warzewskiej	218
VI.3. Potomkowie Jana II (5.5) i Anny Gotartowskiej	223
VI.4. Potomkowie Aleksandra Dionizego (5.6) i Konstancji Orzelskiej	231
VII pokolenie	238
VII.1. Potomkowie Józefa Rufina (6.8) i Estery Kowalskiej	238
VII.2. Potomkowie Jakuba (6.18) i Marianny Czapskiej	248
VIII pokolenie	271
VIII.1. Potomkowie Jana Ksawerego (7.7) i Iv. Ludwiki Marianny Bąkowskiej oraz 2v. Barbary Sumińskiej Iv. Kczewskiej	271
VIII.2. Potomkowie Antoniego Rafała (7.12) i Iv. Marianny Petroneli Obrębskiej oraz 2v. Nepomuceny Rutkowskiej	284
VIII.3. Potomkowie Mateusza (7.14) i Katarzyny Obrębskiej	295

IX pokolenie	301
IX.1. Potomkowie Tomasza Franciszka (8.9) i Emilii N.	301
IX.2. Potomkowie Januarego Jakuba (8.15) i Honoraty Mazowieckiej	302
IX.3. Potomkowie Michała Euzebiusza (8.18) i Heleny Sulerzyskiej	308
IX.4. Potomkowie Ignacego Henryka (8.26) i Marii Sypniewskiej	316
X pokolenie	318
X.1. Potomkowie Józefa Antoniego (9.6) i Janiny Chelmickiej	318
Osoby niepowiązane	319
Rzekomi Wybiccy	321
Dobra Wybickich	323
Urzędy Wybickich	329
Zakończenie	330
Aneks 1. Testament ks. Franciszka Wybickiego z 1763 roku	338
Aneks 2. Dokumenty związane z wyjazdem Józefa Wybickiego do Wrocławia w 1802 roku (część)	345
Spis tablic	352
Spis ilustracji	353
Wykaz skrótów	354
Bibliografia	357
Indeks osób i nazw geograficznych	378

WSTĘP

1. Cel pracy

Dotychczasowe badania naukowe nad poszczególnymi rodami Prus Królewskich nie wyczerpały prac nad najważniejszymi z nich, nie wspominając już o rodzinach mniej znaczących. Można przyjąć, że w drugiej połowie XIX wieku rozpoczął je Wojciech Kętrzyński, późniejszy dyrektor Biblioteki Ossolineum we Lwowie, wkrótce prace podjął badacz niemiecky. W kolejności chronologicznej są to różnej wielkości monografie, poświęcone Jabłonowski¹, Bażyńskim², Cemom³, Kczewskim⁴, Krokowski⁵. Ostatnie sto lat nauki polskiej przyniosło kilkanaście prac genealogicznych opisujących rodziny Prus Królewskich. Jeszcze w międzywojniu takie opracowania otrzymali Lewaltowie Jezierscy⁶ i Heidensteinowie⁷, później omówienia doczekali się Cegenbergowie⁸, następnie monografie — Piechowsy⁹, Wejherowie¹⁰, Przebendowsy¹¹,

¹ W. Kętrzyński, *O Jabłonowskich herbu Prus III*, „Przewodnik Naukowy i Literacki” 4, 1876, z. 11, s. 979–1000.

² Tenże, *O Bażyńskich*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” 10, 1878, s. 113–131.

³ R. Flanss, *Die von Zehmen (Czema) in Westpreussen*, ZhVRM 10, 1884, s. 33–64.

⁴ Tenże, *Die von Exau bezw. Kczewski 1380–1901*, ZhVRM 40, 1909, s. 1–48.

⁵ F. Schultz, *Geschichte der gräflich Krockow'schen Familie*, Danzig 1911.

⁶ L. Białkowski, *Lewaltowie-Jezierscy herbu Rogala. Szkic genealogiczny*, „Zapiski TNT” 8, 1929–1931, nr 7, s. 193–210.

⁷ B. Kocowski, *Heidensteinowie*, [w:] *Prace historyczne w 30-lecie działalności prof. St. Zakrzewskiego*, Lwów 1934, s. 357–380.

⁸ W pracy M. Biskupa, *Jan Cegenberg współtwórca Związku Pruskiego*, „Zapiski TNT” 15 1949, z. 1–2, s. 73–122 i z. 3–4, s. 27–78, oraz T. A. von Piechowskiego, *Problem pochodzenia rodziny Ziegenberg. Przyczynek do dziejów osadnictwa rycerskiego w ziemi chełmińskiej i na Pomorzu Gdańskim na przełomie XII/XIV wieku*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Seria Nowa” 5 (16), 2001, s. 3–30.

⁹ Z. Kratochwil, *Genealogia rodu Piechowskich*, mps pracy doktorskiej, Toruń 1977. T. A. von Piechowski, *Studium z dziejów kaszubskiej rodziny Piechowskich*, „Acta Cassubiana” 2, 2000, s. 107–120.

¹⁰ S. Ciara, *Kariera rodu Wejherów 1560–1657*, Warszawa 1980 (= „Prace Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego” 80).

¹¹ J. Dygdala, *Przebendowsy — osiemnastowieczni magnaci w Prusach Królewskich*, [w:] *Najstarsze dzieje Wejherowa (Materiały z sesji naukowej)*, Wejherowo 1988, s. 75–92.

Kruszyńscy¹², wcześni Czapscy¹³, Grabowscy¹⁴, „pruscy” Kretkowscy¹⁵, Piwniczcy¹⁶, Wąglikowscy¹⁷. Najnowsze znane mi prace dotyczą rodzin Dorpowskich¹⁸ oraz Konopackich¹⁹.

Niegdyś (1959 r.) Włodzimierz Dworzaczek w podręcznikowej *Genealogii* zestawił tablice genealogiczne dla najważniejszych rodzin pomorskich: Bazyńskich, Cemów, Dönhoffów, Działyńskich, Konopackich, Kostków i Wejherów²⁰. Załączył tam również spis różnych prac genealogicznych, w którym odnaleźć można te poświęcone rodzinom Prus Królewskich²¹.

Wspomniane wyżej monografie sporządzono w większości dla rodzin możnych i wpływowych, które odcisnęły swoje piętno w historii tego regionu. W niniejszym opracowaniu przedstawię rodzinę sytuującą się na drugim biegunie, należącą do drobnej szlachty kaszubskiej²², o której nikt by dziś nie wspomniał, gdyby nie jeden z jej przedstawicieli.

Właśnie jednym z celów niniejszej pracy było zbadanie pochodzenia rodu, by w ten sposób odnieść się do tradycji rodzinnej przekazanej przez czołowego jej przedstawiciela, Józefa Wybickiego (1747–1822), autora hymnu narodowego. Głównym zadaniem natomiast było odszukanie i zebranie w miarę możliwości wszystkich członków rodziny Wybickich herbu Rogala na przestrzeni wieków XVI–XX, by ukazać możliwie pełną genealogię tej rodziny, zaczynając od linii pomorskiej z jej odnogami malborką i wielkopolską, na michałowskiej, która przetrwała do połowy XX wieku, kończąc.

¹² J. Dygdała, S. Wierchosławski, *Nawra Kruszyńskich i Szczanieckich. Studium z dziejów szlachty i ziemiaństwa ziemi chełmińskiej*, Toruń 1990.

¹³ K. Mikulski, *Najstarsze dzieje Czapskich herbu Leliwa. (Ze studiów nad genealogią szlachty pomorskiej)*, [w:] *Między wielką polityką a szlacheckim partykularzem. Studia z dziejów nowożytnej Polski i Europy*, Toruń 1993, s. 353–364.

¹⁴ J. Dygdała, *Grabowscy w Prusach Królewskich i Wielkopolsce w XVIII w. jako przykład kariery rodziny szlacheckiej*, „Miscellanea Historico-Archivistica” 11, 2000, s. 119–131.

¹⁵ T. Sławiński, *Kretkowscy w Prusach Królewskich w XVII–XVIII wieku*, „Zapiski Historyczne” 57, 1992, z. 4, s. 26–37.

¹⁶ J. Dygdała, *Piwniczcy w ziemi chełmińskiej w XVII–XVIII wieku — nieudane próby kariery urzędniczej*, [w:] *Pomorskie rody ziemiańskie w czasach nowożytnych*, pod red. W. Jastrzębskiego, Toruń 2004, s. 257–273.

¹⁷ W. Nowosad, *Wąglikowscy w Prusach Królewskich w XVII i XVIII wieku*, [w:] *Pomorskie rody ziemiańskie w czasach nowożytnych*, pod red. W. Jastrzębskiego, Toruń 2004, s. 275–300.

¹⁸ T. Garczyński, *Dorpowsky w Prusach Królewskich i Wielkopolsce. Studium genealogiczne*, Toruń 2012.

¹⁹ W. Nowosad, *Konopaccy herbu Odwaga — dzieje pomorskiej rodziny senatorskiej w XV–XVIII wieku. Studium genealogiczno-majątkowe*, Warszawa 2014.

²⁰ W. Dworzaczek, *Genealogia*, cz. 2, Warszawa 1959, kolejno: Tablica 120, 121, 149, 115 i 116, 125, 127, 146.

²¹ Tenże, *Genealogia*, cz. 1, Warszawa 1959, s. 138–170: *Bibliografia opracowań dotyczących poszczególnych rodzin szlacheckich i mieszczańskich*.

²² O dziejach tej grupy społecznej, zob. K. Mikulski, *Drobna szlachta kaszubska w XVI–XIX wieku*, [w:] *Kaszuby*, Wrocław 1988 (= *Pomorze Gdańskie* nr 18), s. 87–125.

Sporządzone w wyniku tych badań tablice genealogiczne powinny zastąpić obecne, zwłaszcza tę eksponowaną w Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie²³. Wyjaśnione zostało także pochodzenie pierwszego po zaborach starosty krajowego pomorskiego, również o imieniu Józef (1866–1929), ostatniego męskiego potomka Wybickich.

2. Stan badań

Podstawowym źródłem do dziejów rodziny Wybickich pozostaje pamiętnik spisany przez Józefa Wybickiego, autora hymnu narodowego. Jednak zawarte tam informacje o wczesnych dziejach tej rodziny nie znajdują potwierdzenia w źródłach.

Herbarze nie pomogą nam rozwikłać pochodzenia Wybickich, bowiem te starsze być może znał sam autor pamiętnika, późniejsi heraldycy natomiast z reguły do litery „W” nie doszli w swoich pracach (Adam Boniecki, Seweryn Uruski). Kasper Niesiecki znalazł tylko jednego Wybickiego, Bartłomieja, regenta grodzkiego malborskiego w 1724 roku i posła na sejm, przy czym nie podał herbu rodziny²⁴. Współczesnego sobie Aleksandra regenta grodzkiego kiszporskiego z 1778 roku dopisał do *Korony polskiej* biskup warmiński, książę poetów Ignacy Krasicki, lecz Józefa pominął, mimo że gościł go w Lidzbarku Warmińskim (Heilsbergu), ponadto również nie znał herbu Wybickich²⁵.

Jan Karol Dachnowski, autor herbarza pruskiego, którym posiłkował się Niesiecki, nie znał Rogalitów Wybickich²⁶ — do połowy XVII wieku jeszcze żaden z nich nie pełnił jakiegokolwiek urzędu. Inna sprawa, heraldyk ten słabo znał szlachtę kaszubską tamtych czasów.

Na podstawie pamiętnika Józefa Wybickiego, wzmianek w herbarzach, wypisów z ksiąg metrykalnych Kościerzyny, a zwłaszcza archiwum przechowywanego przez potomków Józefa Wybickiego po córce Teresie, genealogią rodu zajął się poznański historyk Adam M. Skalkowski²⁷. Jemu należy zawdzięczać znajomość przede wszystkim wielu szczegółów z życia Józefa Wybickiego²⁸. Wykonana zaś przez niego tablica genealogiczna Wybickich²⁹, gdzie występuje wiele osób niepowiązanych ze sobą, a według niej kolejna, eksponowana dziś także w Muzeum

²³ 25 lat Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie, oprac. A. Wawrzyk, Będomin 2003, s. 44.

²⁴ K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, t. 9, Lipsk 1842, s. 449.

²⁵ Tamże. Szerzej, J. Kowalkowski, *Zainteresowania genealogiczne Ignacego Krasickiego (1735–1801)*, „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne” 13, 2001, s. 87.

²⁶ J. K. Dachnowski, *Herbarz szlachty Prus Królewskich z XVII wieku*, z rękopisów Biblioteki Kórnickiej i Biblioteki Narodowej odczytał i wstępem opatrzył Z. Pentek, Kórnik 1995; rec.: J. Kowalkowski, *Kórnicka edycja herbarza J. K. Dachnowskiego*, „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne” 8, 1996, s. 91–136.

²⁷ D. Łukasiewicz, *Adam Mieczysław Skalkowski (1877–1951)*, [w:] PSB, t. 37, 1996–1997, s. 649–653.

²⁸ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki 1747–1795*, Poznań 1927 (= „Życiorysy Zasłużonych Polaków w XVIII i XIX” 7), odbitka z: „Roczniki Historyczne” 2, 1926, s. 211–272.

²⁹ Tamże.

Hymnu Narodowego w Będominie³⁰, jak również sporządzone przez niego przypisy do przedwojennej jeszcze edycji pamiętnika, zwłaszcza te dotyczące genealogii rodu, wymagają nowego opracowania. Owe skąpe i niedokładne dane o rodzinie Wybickich powielane są do dziś w licznych publikacjach, głównie związanych z Józefem Wybickim. W literaturze naukowej brakuje czasem informacji na temat rodziców brata Józefa, Joachima czy stryja, Franciszka, czyli znajomości nawet pamiętnika Wybickiego. Ten, autorstwa wydawałoby się sztandarowej postaci w minionej epoce, wydany przez Skalkowskiego przed II wojną światową w serii „Biblioteki Narodowej”, dopiero ostatnio doczekał się wznowień, niestety, z tym samym aparatem naukowym, ponadto w zmienionym składzie!³¹

Skalkowski zajął się głównie postacią Józefa Wybickiego, wydając jeszcze przed II wojną *Wybiciana*³², po wojnie zaś opublikował zbiór dokumentów, siłą rzeczy odnoszących się głównie do działalności politycznej autora hymnu narodowego³³. Nie znalazły się w tym zbiorze owe *Wybiciana*, zapomniane przez jego wydawcę (?), przez co i współcześnie pozostały nieznane wielu autorom opisującym losy Józefa Wybickiego, a jak będzie się można przekonać w dalszej części opracowania, mające istotne znaczenie przy objaśnianiu dziejów najbliższej rodziny Józefa Wybickiego.

Drugim z najważniejszych dotąd badaczy zajmujących się historią życia Józefa Wybickiego jest współcześnie żyjący gdański historyk Władysław Zajewski, autor wyczerpującej biografii Wybickiego³⁴, jak i wielu przyczynków do lepszego jej poznania³⁵. Wiedzę na temat wcześniejszych losów rodziny Wybickich Zajewski czerpał tylko z omówionych tutaj publikacji.

³⁰ Ponadto została ostatnio powielona „wg A. Skalkowskiego” i dostępna jest nawet na stronach internetowych, jednak Agnieszka Wybicka zamężna z Michałem Tuchołką i jej brat Jakub dziedzic Konojadek są na niej dziećmi Macieja Wybickiego i Barbary Warzewskiej, zamiast poprawnie jak u Skalkowskiego — Jana i Anny Gotartowskiej.

³¹ Oryginał i kopia pamiętnika w Bibliotece Kórnickiej PAN, rkps BK 416 i 11641, znane z wydań: *Pamiętniki Józefa Wybickiego senatora wojewody Królestwa Polskiego*, wyd. E. Raczyński, t. 1–3, Poznań 1840 (= *Obraz Polaków i Polski w XVII wieku*, t. 4–6), Lwów 1881; wyd. A. Kaczurba, Przemysł 1883, wstęp H. Mościcki, Warszawa 1905 (= *Dzieje porzbirowe narodu polskiego w żywym słowie* 2–3); kolejne wydanie: Józef Wybicki, *Życie moje oraz Wspomnienie o Andrzeju i Konstancji Zamoyskich*, wyd. A. M. Skalkowski, Kraków 1927 (= „Biblioteka Narodowa”, seria I, nr 106), na które się powołuję. Ostatnio powielono tę edycję w zmienionym składzie: Wrocław 2005 (w serii: *Skarby Biblioteki Narodowej*); a także Wrocław 2010 (w serii: *Kroniki polskie*, t. 18), w jeszcze innym składzie.

³² A. M. Skalkowski, *Wybiciana* [cz. I], „Zapiski TNT” 7, 1928, nr 9, s. 254–257; [cz. II], nr 10, s. 273–282; [cz. III] 9, 1934, nr 3, s. 60–66.

³³ *Archiwum Wybickiego*, t. 1–2, zebr. i wyd. A. M. Skalkowski, Gdańsk 1948–1950; t. 3, z materiałów zebranych przez A. M. Skalkowskiego i A. Lewaka, wyd. A. Bukowski, Gdańsk 1978.

³⁴ W. Zajewski, *Józef Wybicki*, Warszawa 1977, 1983 (w serii: *Biblioteka Wiedzy Historycznej — Historia Polski*), 1989; tenże, *Józef Wybicki (1747–1822)*, [w:] SBPN, t. 4, Gdańsk 1997, s. 493–496; tenże, *Józef Wybicki. Konfederat, organizator Legionów, mąż stanu w dobie Napoleona, senator Królestwa Polskiego*, Toruń 2003.

³⁵ Na przykład: W. Zajewski, *Lukasz Wybicki — oficer pułku lekkokonnego Gwardii*, „Literary” 11, 1972, nr 4, s. 4–7; tenże, *Czy Józef Wybicki był wolnomularzem?*, „Literary” 11, 1972, nr 6, s. 32.

Wiele miejsca w swoich pracach poświęcił objaśnieniu genealogii rodu Wybickich gdański językoznawca Edward Breza, omawiając pochodzenie nazwiska³⁶ czy wydając rejestry dokumentów znajdujących się w księgach miejskich i metrykalnych Kościerzyny, przechowywanych w Archiwum Państwowym w Gdańsku³⁷.

Nieco informacji genealogicznych przyniosły lata dziewięćdziesiąte XX wieku, kiedy opublikowałem poprawne daty ślubu Józefa Wybickiego z pierwszą żoną Kunegundą Drwęską, a także jej zgonu³⁸. Dalej podałem poprawne imiona oraz datę i miejsce chrztu jednego z dwóch synów Józefa³⁹, jednak do dziś informacja ta pozostała bez echa, czyli nadal powielane są błędne dane.

Wspomnieć też trzeba publikacje poświęcone Józefowi Wybickiemu autorów spoza środowiska naukowego, lokalnych działaczy i popularyzatorów wiedzy o autorze hymnu narodowego, zwłaszcza w środowisku gdańskim⁴⁰.

Ponadto, powtarzają się błędne informacje o pochodzeniu pierwszego po I wojnie światowej starosty krajowego Pomorza, Józefa Wybickiego (1866–1929), imiennika autora hymnu narodowego — jakoby miał być jego wnukiem czy prawnukiem. W 2008 roku, przy okazji edycji metryk parafii garczyńskiej, gdzie odnotowano Wybickich, już pokazałem na tablicy genealogicznej w bardzo skróconej formie pokrewieństwo obu Józefów, starosta krajowy był potomkiem brata ojca autora hymnu narodowego, czyli prawnukiem brata stryjecznego autora hymnu⁴¹.

Odnotować też trzeba w tym miejscu współczesny *Herbarz szlachty kaszubskiej*, gdzie znajdziemy podsumowanie dotychczasowych badań nad Wybickimi⁴².

Chociażby te pokrótce ukazane powody skłaniają do pokazania w miarę pełnej genealogii rodziny, w tym jedynej przetrwałej zabory odnogi Wybickich, jak dotąd jeszcze nieopracowanej.

³⁶ E. Breza, *Nazwisko autora hymnu państwowego Polski*, „Język Polski” 63, 1983, nr 4–5, s. 267–268; tenże, *Pochodzenie nazwiska Wybicki*, „Rocznik Gdański” 44, 1984, z. 1, s. 189–197, oraz przedruk, [w:] tenże, *Florilegium linguisticum*, Gdańsk 2002, s. 250–256; tenże, *Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany*, [t. 1], Gdańsk 2000, s. 436–437.

³⁷ E. Breza, *Źródła z XVII i XVIII wieku dotyczące rodziny Wybickich z ksiąg lawniczych Kościerzyny*, „Rocznik Gdański” 44, 1984, z. 1, s. 199–211.

³⁸ J. Kowalkowski, *Malżeństwo Józefa Wybickiego i Kunegundy Drwęskiej w latach 1773–1775*, „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne” 5, 1995, s. 69–86; tenże, *Miejsce pochowania Kunegundy Drwęskiej, żony Józefa Wybickiego*, „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne” 7, 1996, s. 97–103.

³⁹ Tenże, *Augustyn Gorzeński — adresat listów Józefa Wybickiego z lat 1774 i 1779*, „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne” 8, 199, s. 45–58.

⁴⁰ Z wielkiej liczby wydawnictw wymienię jedynie te, które były mi przydatne: E. F. Kozłowski, *Koszwały i okolice*, Gdańsk 1998; tenże, *Związki Wybickich z wsią Sikorzyno pod Kościerzyną*, Gdańsk 1999; tenże, *Ród Wybickich herbu Rogala. Biografie*, Sopot 2010. Dziękuję Autorowi za przekazanie swoich prac.

⁴¹ J. Kowalkowski, *Wypisy ks. Alfonsa Mańkowskiego z zaginionych dziś ksiąg metrykalnych. Parafia Garczyn 1687–1780*, „Studia Pelplińskie” 43, 2010, s. 144 i 145: Tablica 4. *Wybicy herbu Rogala*.

⁴² P. Pragert, *Herbarz szlachty kaszubskiej*, t. 1, [Gdańsk] 2005, s. 106–107 i 184.

3. Omówienie źródeł

Do badań genealogicznych rodziny Wybickich, pochodzącej z województwa pomorskiego Prus Królewskich, nie istnieją podstawowe źródła, takie jak księgi grodzkie i ziemskie dla tego terenu. Złożone w końcu XVIII wieku w ratuszu w Starogardzie Gdańskim, spłonęły w 1792 roku⁴³. Jedynie dla województwa malborskiego zachował się w miarę pełny zestaw tych ksiąg⁴⁴, wykorzystany do badań nad odnogą malborską linii pomorskiej tej rodziny. Z tego powodu trzeba było przeprowadzić możliwie jak najszerszą kwerendę, co z kolei wymagało dużo czasu, by odnaleźć najdrobniejsze nawet ślady o Wybickich, rekompensując w ten sposób brak wspomnianych podstawowych źródeł.

Dla województwa pomorskiego znaczenia nabrały w tym momencie księgi miejskie Kościerzyny, 11 ksiąg przechowywanych w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu⁴⁵ i 5 w Archiwum Państwowym w Gdańsku⁴⁶, a także miejskie Skarszew, również znajdujące się w Archiwum Państwowym w Gdańsku⁴⁷, niestety dla obu miast niezachowane w komplecie. Dla ksiąg Kościerzyny przechowywanych w Ossolineum przydatny okazał się indeks sporządzony ongiś przez Wojciecha Kętrzyńskiego⁴⁸. Poza tym, w Archiwum Państwowym w Gdańsku korzystałem również z ksiąg lawniczych Starego Miasta Gdańska⁴⁹, korespondencji szlachty z Gdańskiem⁵⁰ czy porozbiorowych akt Wyższego Sądu Krajowego w Kwidzynie, w tym ksiąg hipotecznych Będolina i innych dóbr, w których odnotowani byli Wybiccycy⁵¹ oraz akt klasztoru Benedyktynek w Chelmie⁵².

Drugim podstawowym źródłem do badań były księgi metrykalne, z których większość dostępna jest w archiwach kościelnych w Pelplinie, Gdańsku Oliwie, Elblągu i Toruniu dopiero od 2002 roku, po powrocie z Bischöfliches Zentralarchiv w Regensburgu. Szczątki ksiąg metrykalnych archidiakonatu pomorskiego posiada także Archiwum Państwowe w Gdańsku, z przydatną do naszych badań

⁴³ Zob. J. Bielecka, *Organizacja i działalność sądów ziemskich w Prusach Królewskich od wieku XV do XVIII włącznie*, „Archeion” 63, 1975, s. 145–164; też, *Organizacja i działalność sądów grodzkich w Prusach Królewskich w XV–XVIII wieku*, „Archeion” 65, 1977, s. 155–174.

⁴⁴ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/1–2/55.

⁴⁵ BZNiO, Księgi i Ławnicze i dalej, rkps 3178/II–3182/II, 4410/II–4415/II.

⁴⁶ APG, Akta miasta Kościerzyny i dalej 506/2–506/6.

⁴⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/6–520/19.

⁴⁸ W. Kętrzyński, *Indeks nazwisk do ksiąg miejskich Kościerzyny przechowywanych w Ossolineum*, z rękopisu przygotował do druku J. Kowalkowski, [w:] *Nasze korzenie. Wokół poszukiwań genealogicznych rodzin pomorskich*, red. J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2006, s. 41–56.

⁴⁹ APG, Akta Starego Miasta Gdańska, 300, 41/17–27.

⁵⁰ APG, „Korespondencja szlachty” 300, 52/748 — Wybicki 1621–1742.

⁵¹ APG, 97/31: Oberlandesgericht Marienwerder, Hypothekenbücher der adligen Güter-Bendomin. Księga hipoteczna Sikorzyna (tamże, nr 657) — zaginęła. Pozostałe wymienione zostały w bibliografii.

⁵² APG, 97/2154: Oberlandesgericht Marienwerder, Kulm-Benediktinernonnen, Verfassung 1773–1802.

metryką parafii kościerskiej⁵³. Niezwykle pomocne okazały się przechowywane w Archiwum Diecezjalnym w Pelplinie pochodzące z początków XX wieku wypisy ks. Alfonsa Mańkowskiego z ksiąg metrykalnych ówczesnej Diecezji Chełmińskiej, w tym z kilku już nieistniejących, będące wstępnym źródłem do dalszych badań, ale niekiedy też jedynym⁵⁴. Dalej, przebadano tam księgi metrykalne zwłaszcza Kościerzyny i Stężycy, parafii w których notowani byli Wybicy z Sikorzyna, Grabowa dla Wybickich z Będmina, a także inne⁵⁵. Ponadto w Pelplinie uzyskano wzmianki dotyczące Wybickich z akt wizytacji archidiaconatu pomorskiego czy akt konsystorza gdańskiego⁵⁶. Skorzystano tam też z akt klasztornych benedyktynek z Żarnowca⁵⁷, ponadto w samym Archiwum Benedyktynek w Żarnowcu — z katalogu Bractwa św. Anny⁵⁸. Pojedyncze informacje uzyskano również z rękopisów przechowywanych w Muzeum Parafialnym w Żukowie⁵⁹ czy Archiwum Parafialnym w Lęborku⁶⁰.

Przejrzano też niektóre księgi metrykalne parafii pomorskich znajdujące się w Archiwum Archidiecezji w Gdańsku Oliwie⁶¹. Z kolei w Archiwum Diecezji Elbląskiej korzystałem z ksiąg metrykalnych Dzierzgonia i Malborka⁶², opracowując odnogę malborską Wybickich.

Trzecim źródłem, z którego uzyskano ważne informacje dla linii pomorskiej Wybickich, są Akta klasztoru Kartuzów w Kartuzach, zebrane i opracowane w połowie XVIII wieku przez tamtejszego przeora Jerzego Schwengla. Przejrzano więc niektóre rękopisy w Archiwum Diecezji Pelplińskiej⁶³, Bibliotece Gdańskiej PAN⁶⁴ oraz w Archiwum Państwowym w Gdańsku⁶⁵. Z kartuzjanów znajdujących się w British Museum w Londynie wykorzystano te wydane metodą fototypiczną⁶⁶.

W Archiwum Diecezji Włocławskiej najważniejszym okazał się rękopiśmienny spis prałatów i kanoników włocławskich sporządzony ongiś przez ks. Stanisława

⁵³ APG, 1254/10: Akta kościołów katolickich województwa gdańskiego — zbiór szczątków zespołów, Parafia katolicka w Kościerzynie, *Liber baptizatorum 1746–1763*.

⁵⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 1–64.

⁵⁵ ADP, Księgi metrykalne: Grabowo, Kościerzyna, Stężycza i inne.

⁵⁶ ADP, Gedanensia.

⁵⁷ ADP, Monastica, Żarnowiec 1: *Metryka żarnowiecka*.

⁵⁸ Archiwum Benedyktynek w Żarnowcu, rkps *Katalog braci i sióstr konfraterni s. Anny...* Dziękuję s. Małgorzacie Borkowskiej za udostępnienie rękopisu.

⁵⁹ Muzeum Parafialne w Żukowie, rkps *Nomina defunctorum...* [*Liber mortuorum*]; czy rkps wydany przez W. Szoldrskiego, jako tak zwane *Miscellanea żukowskie*, „Nasza Przeszłość” 6, 1957, s. 327–377, zidentyfikowany jako autorstwa Jana Gotfryda Borka kapelana żukowskiego.

⁶⁰ Archiwum Parafialne w Lęborku, rkps Akta der katholische Parochie Lauenburg, sygn. AKPLa-IV-1.

⁶¹ AAG-O, Księgi metrykalne.

⁶² ADE, Księgi metrykalne.

⁶³ ADP, Monastica, Kartuzy 2: *Codex diplomaticus Cartusiae Paradisi BMV 1382–1696*; K 10: G. Schwengel, *Documenta Varia*; K 16: *Percepta et expensa 1609–1619*; K 30: [*Liber mortuorum*].

⁶⁴ BG, MS 1311: G. Schwengel, *Apparatus ad annales Cartusiae Paradisi B. M. V. prope Dantiscum...*, t. 4. 1589–1645.

⁶⁵ APG, 945.

⁶⁶ G. Schwengel, *Apparatus ad annales Cartusiae Paradisi BMV*, cz. 2, 1750, ADD MS 17093 British Library London, wyd. J. Hogg, Salzburg 1982 (= „*Analecta Cartusiana*” 90/10).

Chodyńskiego⁶⁷, oraz odpowiednie księgi kapituły wrocławskiej⁶⁸, wyzyskane podczas prac nad biogramem Franciszka Wybickiego, który podczas instalacji na kanonię wrocławską przedłożył dokumenty przy wywodzie swoich przodków⁶⁹.

Dla odnogi michałowskiej Wybickich, zapoczątkowanej na przełomie wieków XVIII i XIX, odpowiednie księgi metrykalne przechowuje Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej w Toruniu. Zbadano wiele z nich, dokumentując tę linię do początków wieku XX⁷⁰. Natomiast w Archiwum Państwowym w Toruniu przydatne były zarówno nieliczne księgi metrykalne, jak i ich odpisy⁷¹, jak również przechowywane tam księgi Urzędów Stanu Cywilnego oraz przejęte z Towarzystwa Naukowego w Toruniu fotokopie katastru fryderycjańskiego czy pochodzące z XX wieku materiały dotyczące rodziny Wybickich⁷². Korzystano także z ksiąg znajdujących się w Archiwach Parafialnych, na przykład Gostkowa, z których wypisy łaskawie udostępnił ks. proboszcz Władysław Erdmański, czy w innych tamtejszych parafiach z mikrofilmów sporządzonych przez Towarzystwo Naukowe w Toruniu, a przechowywanych w kopii także w Archiwum Diecezjalnym w Pelplinie⁷³.

Z kolei w Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu skorzystano z wypisów ks. Stanisława Marońskiego sporządzonych na początku XX wieku z akt Archiwum Biskupiego w Pelplinie⁷⁴. Znajdujące się tam także listy Kunegundy z Drwęskich Wybickiej oraz Józefa Wybickiego, zapomniane dziś, wydał już przed II wojną światową Adam M. Skalkowski⁷⁵.

Dla terenu Wielkopolski przydatne były Teki Dworzaczka, dokumentujące szlachtę w księgach metrykalnych, grodzkich i ziemskich z tego terenu czy w anonsach gazetowych dla wieku XIX i XX⁷⁶. Ponadto, w Archiwum Archidiecezjalnym w Poznaniu przejrzano księgi metrykalne Margonina, Brodnicy, Wełny i Dobrzycy⁷⁷. Drobnie ustalenia genealogiczne przyniosły kwerendy przeprowadzone

⁶⁷ ADW, S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników wrocławskich*, Wrocław 1914 (maszynopis).

⁶⁸ ADW, AKap.

⁶⁹ J. Kowalkowski, *Franciszek Wybicki (1708–1765) — pochodzenie i działalność*, „Studia Pelplińskie” 37, 2006, s. 221–250.

⁷⁰ AADDT, Księgi metrykalne: Bobrowo, Brodnica, Grodziczno, Jastrzębie, Lembarg, Lidzbark Wełski, Mszano, Papowo Toruńskie, Pluskowęsy, Szembruk, Wielkie Radowiska.

⁷¹ APT, Bobrowo, Brodnica.

⁷² APT, USC Brodnica wieś, Golub; zbiory archiwalne TNT 289/328–397: Kataster fryderycjański, 289/859: Wycinki prasowe dotyczące Marii Chelmickiej z Wybickich (1901–1968), 289/860: Fotografie rodziny Wybickich i Chelmickich oraz fragmenty genealogii.

⁷³ Zob. M. Gołębowski, *Mikrofilmowanie ksiąg metrykalnych parafii Diecezji Chelmińskiej przez Towarzystwo Naukowe w Toruniu*, „Zapiski Historyczne” 55, 1990, z. 4, s. 115–121.

⁷⁴ KKT, sygn. TN 41: S. Maroński, *Wyciągi z akt kancelarii biskupiej w Pelplinie*, 20 tomów współoprawnych zeszytów.

⁷⁵ KKT, KM 189, 190.

⁷⁶ W. Dworzaczek, *Materiały historyczno-genealogiczne do dziejów szlachty wielkopolskiej XV–XX wieku*, CD, Kórnik 1995.

⁷⁷ AAP, Księgi metrykalne: Brodnica, Dobrzyca, Margonin, Wełna.

także w Archiwum Państwowym w Poznaniu⁷⁸, Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu⁷⁹ czy Bibliotece Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk⁸⁰. Materiały genealogiczne z tej ostatniej (wypisy dr. Wojciecha Józefa Skowrońskiego) dostępne są także na stronie internetowej Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej⁸¹.

Przydatne mi pojedyncze listy Józefa Wybickiego przechowuje Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie⁸². Ponadto skorzystano z wyników kwerendy prowadzonej w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie⁸³.

W Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz w Berlinie Dahlem przejrzałem odpowiednie teki dotyczące Wybickich w zespołach Adelsarchiv Königsberg⁸⁴ oraz Heroldsamt⁸⁵, a także księgę w zespole Ordensfolianten z nadaniem krzyżackim dla Sikorzyna⁸⁶. Uzyskałem też kopie dokumentów dotyczące majątków Józefa Wybickiego⁸⁷, jego starań o wyjazd do Wrocławia w 1802 roku⁸⁸, a także przeniesienia w stan spoczynku Jana Wybickiego landrata brodnickiego⁸⁹, by wymienić te najważniejsze, dzięki uprzejmości Panów Christopha von Bartkowskiego z Berlina, który je wskazał i Johanna Siegfrieda von Janowskiego z Lubeki, który mi je dostarczył. Ponadto dzięki drugiemu z Nich — Przyjacielowi pomocnemu na każdym etapie powstawania tej pracy — wyzyskano też kataster fryderycjański dla odpowiednich miejscowości⁹⁰. Jestem Im wdzięczny za bezinteresowną pomoc. Oczywiście, jeśli chodzi o Józefa Wybickiego, wskazuję tu jedynie dokumenty nieznanne jego *Archiwum*... czy jego biografii.

Wyzyskano także źródłową literaturę historyczną dla terenu Prus Królewskich, taką jak spisy podatkowe, lustracje, wizytacje, wypisy z ksiąg hipotecznych, ponadto herbarze, a także inne wydawnictwa zajmujące się Wybickimi. Wiele danych pochodzi ze stron internetowych, wymienionych w bibliografii. Ponadto, możliwe do zidentyfikowania osoby konfrontowałem z dostępnymi publikacjami prozopograficznymi, w tym słownikami biograficznymi czy spisami, zwłaszcza urzędników.

⁷⁸ APP, Zb 39–41, oraz Księgi grodzkie i ziemskie: Gniezno, Kościan, Nakło, Pyzdry; a także Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności 1870–1931 (część A–R na stronie internetowej APP).

⁷⁹ Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, rkps 3750 oraz „Gazeta Wielkiego Xięstwa Poznańskiego” 1857, nr 15.

⁸⁰ BPTPN, Rody szlacheckie w Wielkopolsce w XVI–XIX w.

⁸¹ WBC, *Archiwum dra Wojciecha Józefa Skowrońskiego (6.2.1904–15.5.1978)*.

⁸² Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, rkps 2609.

⁸³ Biblioteka Jagiellońska w Krakowie, sygn. 589 881: *Ignacego Krasickiego interfoliowany herbarz Niesieckiego*.

⁸⁴ GStA PK, XX. HA Adelsarchiv, Nr. 1441: von Wybicki, k. 1–2v.

⁸⁵ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki.

⁸⁶ GStA PK, XX. HA OF 98.

⁸⁷ GStA PK, I. HA Rep. 7 C. Südproussen, Nr. 1940 (Das Schuldenwesen des von Wybicki 1796–1799).

⁸⁸ GStA PK, I. HA Rep. 7 C. Südproussen, Nr. 6, Fasz. 1939 (Begnadigungsgesuch des an der Südproussischen Insurrektion betelligt gewesenen von Wybicki 1801–1802).

⁸⁹ GStA PK, I. HA Rep. 89. Nr. 12489: Nachweisung der Dienst- und persönlichen Verhältnisse des Landraths des Strasburger Kreises Johann von Wybicki. Berufs dessen Versetzung in den Ruhestand.

⁹⁰ GStA PK, II. HA Gen. Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93.

Korzystałem również z baz elektronicznych, metrykalnej szlachty Prus Królewskich gromadzonej przez prof. Krzysztofa Mikulskiego⁹¹, a także szlacheckiej Prus Królewskich dr. Wiesława Nowosada. Autorom dziękuję za ich udostępnienie. Nie bez znaczenia były także łaskawie udzielone konsultacje.

Osobne podziękowania składam kolejnym oddanym Przyjaciołom, Tadeuszowi Garczyńskiemu, który opracował wiele szczegółowych rejestrów, a także prof. Alojzemu Kowalkowskiemu mojemu Ojcu, oraz ks. prof. Anastazemu Nadolnemu. Poświęcili Oni wiele swojego czasu dokumentom dotyczącym Wybickich, opracowując niektóre z nich czy konsultując zawile problemy w nich zawarte. Bez Ich pomocy i rad, praca ta byłaby uboższa.

Książka powstała dzięki grantowi *Od szlachty do ziemiaństwa. Geneza i trwanie na obszarach niejednorodnych etnicznie dawnej Rzeczypospolitej*, pod kierownictwem prof. dr. hab. Krzysztofa Mikulskiego — w tym miejscu dziękuję jej Recenzentom, prof. Sławomirowi Górczyńskiemu i Krzysztofowi Mikulskiemu.

Jestem także wielce zobowiązany moim współpracownikom, a zwłaszcza prezesowi firmy AUTOMATEX sp. z o. o. w Poznaniu, mgr. inż. Leszkowi Boinskiemu za cierpliwość i zrozumienie.

4. Budowa pracy

Cel pracy, stan dotychczasowych badań nad genealogią Wybickich oraz omówienie wykorzystanych źródeł opisano w części wstępnej.

W rozdziale I odniesiono się do pochodzenia tej rodziny. Niewiele nowego zdołałem wniesić w tej kwestii. Następnie, w rozdziale II przedstawionych zostało kolejno 10 znanych mi pokoleń Wybickich. Każda z występujących tu osób otrzymała dwuskładnikowy numer. Jego część pierwsza (1–10) oznacza numer pokolenia, część druga — numer osoby w obrębie danego pokolenia, w kolejności starszeństwa. W celu łatwiejszej identyfikacji osoby te występujące w innych miejscach pracy (w innych biogramach) mają dołączony swój numer. Umożliwia to ich szybkie zlokalizowanie w tekście lub na tablicach genealogicznych. Nie sposób wtedy też pomylić osoby o tych samych imionach. Na początku każdego z pokoleń umieściłem tablicę genealogiczną przedstawiającą opisywane dalej w tym pokoleniu osoby. Jeśli są w danym pokoleniu potomkowie kilku rodzin, to przed każdą z grup potomków zamieszczone zostały takie tablice. Ma to dać Czytelnikowi jasny obraz tego, co znajduje się na następnych stronach.

Każda z osób otrzymała też swój biogram, zawierający podstawowe dane, jakie udało się dla każdej z nich uzyskać. Wymienieni więc zostali rodzice, dokładna lub tylko przybliżona roczna data urodzenia. Dalej umieszczono odnalezione fakty, zwykle w kolejności chronologicznej, aż do daty śmierci, dokładnej czy też tylko przybliżonej. Chronologia ta nie zawsze jest zachowana, zwłaszcza w przypadku

⁹¹ Dalej: Baza metrykalna szlachty...

obszerniejszych biogramów, gdzie osobno omówione zostały kwestie majątkowe, rodzinne — dzieci i ich losy czy zawodowe — sprawowane urzędy i godności.

Siłą rzeczy biogramy te są nierówne objętościowo, inny bowiem jest biogram dziecka zmarłego wcześniej, inny osoby, która zgromadziła znaczne majątki czy udzielała się publicznie. Jest to jednak wyidealizowana forma, zakładająca zachowanie wszystkich podstawowych źródeł, co jak wiemy z części wstępnej, nie ma tu miejsca, zwłaszcza dla wieków XVI–XVIII.

W związku z tym, dla takiej drobnej rodziny szlacheckiej, jaką byli Wybiccy zwłaszcza w wiekach XVI–XVIII, gromadziłem w ciągu wieloletnich, w różnych celach przeprowadzanych kwerend, wszystkie dostępne materiały, na jakie natrafiłem. Wszystkie je też zamieściłem, co wcale nie dało całkowitego obrazu, tak pod względem genealogicznym, jak i zwłaszcza majątkowym. Szacuję, iż jeśli chodzi o sprawy majątkowe, to nie mamy nawet 10% dokumentów, jakie zostały wytworzone w urzędach sądowych. Nie pozwala to na klarowne wyłożenie stosunków własnościowych, a co za tym idzie — genealogicznych. Starano się jednak nie tworzyć fikcji czy zbyt wielu przypuszczeń, a tam, gdzie to było możliwe, w miarę wiernie oddać treść dokumentów, nawet w tych miejscach, gdzie interesująca nas osoba występowała tylko, na przykład, jako świadek. Zakładając jednak, że w większości spraw nie znalazła się tam przypadkowo, a była w jakiś sposób powiązana z bohaterami dokumentów sądowych, takie postępowanie mogło przynieść rozwiązanie pewnych koligacji.

Podsumowując sporządzone biogramy osób z rodu Wybickich, można stwierdzić, iż praca ta jest zbiorem opisów różnych odnalezionych dokumentów, często odosobnionych, które nie wszystkie zostały dostatecznie zinterpretowane, czy też nie zostały wyciągnięte z nich wszystkie możliwe wnioski. Zainteresowany Czytelnik zapewne dostrzeże więcej niż zdołał autor.

Następnie, w kolejnych krótkich już rozdziałach, wymienione zostały osobno osoby, których nie udało się powiązać z interesującą nas rodziną Wybickich herbu Rogala, a które, jak autor przypuszcza, mogą należeć do tego samego rodu, a także osobno rzekomi Wybiccy, a więc „wytworzone” przez literaturę czy Internet osoby zwykle o innym nazwisku. W końcu zebrano w jednym miejscu krótki opis wszystkich dóbr posiadanych przez Wybickich, a także spis pełnionych przez nich urzędów.

Zakończenie jest podsumowaniem wyników osiągniętych w tej pracy. Jak zaznaczyłem wcześniej, zapewne nie wszystkie nowe dane zdołałem dostatecznie zinterpretować. Dalej znajduje się spis tablic, spis ilustracji, wykaz skrótów, wykorzystana bibliografia, a więc źródła rękopiśmienne, drukowane oraz opracowania, a także wspólny indeks osób i nazw miejscowych.

W *Aneksie 1* podałem testament Franciszka Wybickiego z 1763 roku, w *Aneksie 2* zamieściłem grupę czterech dokumentów, stanowiącą część nieznaną dotąd nauce dokumentacji związanej z wyjazdem Józefa Wybickiego w 1802 roku do Wrocławia, w tym dwa jego listy (jeden oryginalny) i przysięgę holdowniczą, jaką złożył królowi Prus, również oryginalny dokument.

Na wyklejkach książki znajdują się dwie rozkładane tablice genealogiczne zawierające wszystkie 113 osób z rodu Wybickich na przestrzeni XVI–XX wieku, na jakie w trakcie badań natrafiłem, z dołączonymi do nich podstawowymi danymi biograficznymi.

Ponadto, zamieściłem w pracy cytaty z rękopiśmiennych źródeł⁹², by w ten sposób ułatwić Czytelnikom kontakt z epoką, a dla Wybickich z wieków XIX i XX — inskrypcje nagrobne. Jest też kilka ilustracji — dwie pieczęcie, jakich używali Wybicczy, Bartłomiej (1.1) w 1621 roku i Franciszek (5.4) — w 1751, mapa okolic Sikorzyna wraz z nieodległym Będominem, dająca obraz stosunków granicznych rodowych włości Wybickich, fragment rysunku Jerzego Schwengla styku granic Sikorzyna, Skorzeza i Gołubia z 1689 roku, strona księgi metrykalnej Margonina z notą o zgonie Kunegundy Drwęskiej, pierwszej żony Józefa Wybickiego, oraz dwa portrety, właśnie Józefa († 1822) autora hymnu narodowego oraz Józefa († 1929) starosty krajowego Pomorza, najpewniej ostatniego z rodu męskiego potomka.

⁹² Zgodnie z *Instrukcją wydawniczą dla źródeł historycznych od XVI w. do pol. XIX w.*, oprac. K. Lepszy, Wrocław 1953.

Rozdział I

POCHODZENIE WYBICKICH I ICH HERB

Według Józefa Wybickiego, autora hymnu narodowego, pochodzenie rodu było jakoby skandynawskie, od niejakiego Wybena przybyłego z Danii w czasach króla Zygmunta Augusta. Podana przez niego genealogia, w jej początkach, w XVI wieku, nie znajduje odzwierciedlenia w źródłach. Potwierdza się natomiast dziś przypuszczenie o nieszlacheckim rodowodzie tej rodziny, z jej pierwotnym nazwiskiem — Wiba (Wyba, -e).

O pochodzeniu swojej rodziny pisał Józef Wybicki w pamiętniku, wydawanym kilkakrotnie przez ostatnie 150 lat⁹³. Według niego:

Familia nasza osiadła i ciągle mieszkała w województwie pomorskiem czy na Pomorzu; bo za Zygmunta Augusta, gdy niegdyś pan Wyben z Danii jako wojskowy wszedł był w służbę polską, za dzieła swoje wojenne i indygenat, i dobra na Pomorzu, za daną sobie zaletę od Firleja, wojewody pomorskiego, przez dyplomata uzyskał. Dyplomaty oblatowane w księgach miasta Starogard, leżącego pod Gdańskiem, wyjąłem i tu przyłączam*. Z czasem przodkowie nasi idąc za zwyczajem polskim, aby się przezwisko na ski kończyło, za Wyben nazwali się Wybicki. Około roku 1549 osiadłszy w Polsce pierwszy Wyben, z szczepu się jego liczne nie rozrodziło się plemię. Zawsze dwóch, trzech, a czterech najwięcej tylko było braci⁹⁴.

Fragment ten cytowany był wielokrotnie w różnych pracach dotyczących autora hymnu narodowego, z uwagą, iż na duńskie pochodzenie Wybickich nie ma dowodów. Abstrahując od zagranicznych korzeni, miał Józef Wybicki świadomość, że nazwisko nie było odmiejscowe oraz polskiego pochodzenia, co jednak nie zgadza się z owymi „dyplomatami” z zaginionych dziś ksiąg Starogardu Gdańskiego, które były załączone do pamiętnika na wklejonej kartce:

Generosus Bartholomeus Rogala de Wybice dictus Brunimierski, roth magister exercitus regni, sub serenissimo divinae memoriae rege haereditario Sigismundo Primo, cui de anno 1517 sex vexilla hosti Moschovitae in bello excussa cum captivis viris

⁹³ Zob. wyżej, przyp. 31.

⁹⁴ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 4–5. Do miejsca oznaczonego * odnosi się następujący cytat.

duodecem ac rothae magistro Ługowski tradidit. In comitiis vero regni anni 1518 ex conflictu cum hoste Turca duo vexilla erepta deposuit; denique anno 1520 cum domino Firley, supremo militiae regni praefacto, in Prussia multo hoste profligato nonnullas arces et oppida recuperavit. Pro his et aliis fidelibus per viginti annos militibus servitiis ab eadem majestate regia speciali diplomate Cracoviae anno modum regni vero sui 14-to super indigenatum Prussiae et hereditatem bonorum Gostwald in insula Gedanensi insignitus et remuneratus est, a quo cum generosa de Kamkie ex ducatu Pomeraniae consorte de Stemmate” [...] „Anno milleno quingenti circa viginti rege Sigismundo Primo dominante Polonis Bartholomeus eques de Wybice armisque Rogala indefessus heros referens vexilla gravidi haeres in Gostwald simul indigenatus honore floruit; inde domus generosa Wybiccica crevit et documenta vigent charos animando nepotes ad veteris meriti genitoris heroica gesta⁹⁵.

Tu bowiem za króla Zygmunta I występuje Bartłomiej „Rogala de Wybice”, „dictus Brunimierski” na dodatek. Ani do nazwy miejscowej, ani do nazw osobowych nie można się dziś odnieść. Podobnie nie można odnaleźć dokumentu nadania przez króla Zygmunta Starego Koszwał (niem.: Gottswalde) temu Wybickiemu, ani indygenatu. Dalej według Józefa Wybickiego, synami tego Bartłomieja żonatego z Kamkówną z księstwa zachodniopomorskiego byli: Piotr rotmistrz w Szwecji, Jan kapitan na Węgrzech i Łukasz żonaty z Manteufflówną, osiadły w Koszwałach na Żuławach. Dotąd nie natrafiono na ślad tych jakoby przodków Józefa Wybickiego. Nie ma jednak racji Edward Breza twierdząc, iż „nie jest znana herbarzom polskim i pomorskim” wymieniona przez Wybickiego rodzina Kamków⁹⁶. Należy kojarzyć tę nazwę osobową z rodem von Kameke, a tacy na Pomorzu mieszkali. Gotajski herbarz wymienia ich na Pomorzu Zachodnim⁹⁷, znane jest też osobne wydawnictwo genealogiczne poświęcone tej samej rodzinie, wywodzącej się z Cratzig (Kraśnik Koszaliński)⁹⁸, ziemczonych dawnych Kamyków, występujących od końca XIII wieku w Ziemi Darłowskiej⁹⁹. W katedrze kołobrzeskiej znajduje się nagrobek Piotra Kameke († 1613). Spotyka się ich również w powiecie człuchowskim¹⁰⁰.

⁹⁵ Tamże, s. 5, przyp. 1.

⁹⁶ E. Breza, *Nazwisko autora hymnu...*, s. 267–268; tenże, *Pochodzenie nazwiska Wybicki...*, s. 189–197; tenże, *Nazwiska Pomorzan...*, [t. 1], s. 436–437.

⁹⁷ *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser* 1, 1900, s. 472–482; wcześniej także „*Jahrbuch des Deutschen Adels*” 2, 1898, s. 166–205; tu jednak brak żeńskich potomków.

⁹⁸ F. Kameke, *Beiträge zur Geschichte der Familie von Kameke-Cratzig*, Cöslin 1892 — brak wzmianki o mariażu Kamekówny z Wybickim; G. Kameke-Cratzig, *Nachträge zur Geschichte...*, Cöslin 1935. Opracowania wymieniają H. Spruth, *Pommern-Familien in Drucken und Handschriften*, Neustadt a. d. Aisch 1963 (= *Genealogie und Landesgeschichte. Publicationem der Zentralstelle für deutsche Personen- und Familiengeschichte*, t. 2a), s. 313; J. Zdrenka, *Stan badań nad rycerstwem zachodniopomorskim (osiągnięcia historiografii niemieckiej i polskiej)*, [w:] *Genealogia. Studia nad wspólnotami krewniczymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, pod. red. J. Hertla i J. Wroniszewskiego, Toruń 1987, s. 210.

⁹⁹ Ostatnio o początkach rodu, zob. B. Nowak, *Rycerstwo okolic Darłowa do XV wieku*, [w:] *Historia i kultura Ziemi Sławińskiej*, t. 6. Darłowo, red. W. Rączkowski, J. Sroka, Sławno 2007, s. 153–155.

¹⁰⁰ P. Panske, *Monumenta vetustiora ad archidiaconatum Camenensem pertinentia*, Toruń 1907–1911 (= „*Fontes TNT*” 11–15), s. 215: z Koźmina, Ostrowic panny Martina, Barbara i Urszula, córki Martina i Joachima Kamecków.

Dalej Wybicki opisuje swoje pochodzenie, wymieniając przodków: Michała jako by starostę tucholskiego i jego syna Tomasza, który osiadł w Sikorzynie. Pominąwszy następców wskazał na dziada Jana i ojca Piotra. Prócz tego ostatniego nic się nie zgadza, nie natrafiono bowiem na żadnego z Wybickich w starostwie tucholskim, nadto dziad miał dowodnie na imię Maciej, jak chociażby wynika z wywodu przodków podanego przez ks. Franciszka Wybickiego, stryja Józefa, instalowanego na kanonii wrocławską¹⁰¹. Jedyne pamięć o Sikorzynie przetrwała. Natomiast pradziad nosił imię Jan, i był synem Macieja, a wnukiem Bartłomieja, pierwszego ze znanych nam ze źródeł przedstawiciela rodziny, o których w tradycji rodzinnej Wybickich nie było już śladu. Można chyba przychylić się do dawnego stwierdzenia, że każda legenda rodzinna sięgająca zbyt daleko w przeszłe czasy jest tylko fałszem¹⁰².

Pozostają więc przy ustaleniu Edwarda Brezy o pochodzeniu nazwiska Wybicki od niemieckiego Wyben, Wybe, Wibe¹⁰³.

Zastanawia jednak kilka z podanych przez Józefa Wybickiego faktów. Po pierwsze, Manteufflowie, z których żonę miał jakoby jeden z Wybickich, pieczętują się herbem Rogala. Jednak, podobnie jak z Kameckami, i w genealogii Manteuffłów nie ma śladu takiego mariażu¹⁰⁴. Ale tą drogą, po żonie właśnie, mógł być przyjęty herb przez osobę niepochodzącą ze szlachty.

Po drugie, nadanie na Żuławach dla tego samego Wybickiego, jakoby Łukasza, a od niego być może wywodziła się omawiana dalej linia, może ma jakieś odniesienie w rzeczywistości. Na historycznym terytorium miasta Gdańska, po lewej stronie Wisły, przy drodze Gdańsk–Nowy Dwór Gdański leżą Koszwały (niem. Gottswalde), jakoby około 1550 roku nadane przez króla Wybickim za zasługi. Nie znaleziono potwierdzenia tego faktu¹⁰⁵. Gdy jednak weźmie się pod uwagę, że obok leżały dobra kartuzów Przejazdowo (Quadendorf), to pochodzenie z Żuław ma jakiś sens — tu mógł nastąpić pierwszy kontakt z kartuzami.

Okolo 30 km dalej, już po prawej stronie Wisły, przy tej samej drodze Gdańsk–Nowy Dwór Gdański, leży wieś Wybicko, zwana w przeszłości Beiershorst (Beyershorst). Była to osada olęderska, powstała na Żuławach po 1570 roku, pierwsza wzmianka o niej pochodzi z 1591 roku¹⁰⁶. Założył ją wtedy niejaki Bertram¹⁰⁷. Osadników z lat 1621, 1623, 1727 na podstawie materiałów z Archiwum Gdańskiego

¹⁰¹ J. Kowalkowski, *Franciszek Wybicki (1708–1765)...*, s. 221–250, zwłaszcza 228–231.

¹⁰² Tak pisał, nomen omen, w pracy o Rogalach L. Białkowski, *Ród Czamorów Rogalów w dawnych wiekach*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie” 6, 1923, s. 81–115, w tym: *Rogalicy w Prusiech Zachodnich*, s. 107–111; zwłaszcza s. 111.

¹⁰³ E. Breza, *Nazwisko autora hymnu...*, s. 267–268; tenże, *Pochodzenie nazwiska Wybicki...*, s. 189–197; tenże, *Nazwiska Pomorzan...*, [t. 1], s. 436–437.

¹⁰⁴ G. Schmidt, *Die Familie von Manteuffel*, cz. 1–4, Berlin 1905–1915.

¹⁰⁵ Zob. P. Szafran, *Żuławy Gdańskie w XVII wieku. Studium z dziejów społecznych i gospodarczych*, Gdańsk 1981, według indeksu, oraz E. F. Kozłowski, *Koszwały i okolice*, Gdańsk 1998.

¹⁰⁶ K. Mikulski, *Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego od połowy XVI do końca XVII wieku*, Toruń 1994 (= „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 86, z. 2), s. 138 i 192.

¹⁰⁷ W. Maas, *Zur Siedlungskunde Westpreussens 1466–1772*, Marburg/Lahn 1958 (= „Wissenschaftliche Beiträge zur Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas”, Nr. 32), s. 42 (Beyershorst, pow. malborski, jako holenderskie osadnictwo 1618, przez Bertrama 1591 założone).

wymienił Horst Penner¹⁰⁸. Nie było wśród nich nikogo z nazwiskiem Wiebe, bo takich śladów szukałem.

Po II wojnie światowej, w 1947 roku, Komisja Ustalania Nazw Miejscowości przy Ministerstwie Administracji Publicznej zmieniła nazwę wsi Beyershorst na Wybicko¹⁰⁹. Dlaczego na Wybicko?, nie dowiedziałem się — z Archiwum Akt Nowych w Warszawie otrzymałem informację o braku uzasadnienia¹¹⁰.

Nieprawdopodobne, ale błędnie pisał Kazimierz Rymut, który tak wytłumaczył pochodzenie nazwiska Wybicki:

Wybicki — 1619, od nazwy miejscowej Wybicko (elbl., gm. Stegna)¹¹¹.

Pomijając błąd merytoryczny o wcześniejszym istnieniu nazwy miejscowej Wybicko, nie znam faktu z przywołanego tu roku 1619, który stał się podstawą takiego stwierdzenia, najpewniej rok podał za herbarzem Żernickiego, gdzie tylko — „Preussen 1619”. Dodam jeszcze, że słownik nazwisk staropolskich Wybickich nie notował¹¹².

Poszukując dalej śladów nazwiska Wybe, Wiebe, natrafiłem na informację, iż przewóz przez Wisłę przy wsi Ostaszewo (Szonenberg) w ekonomii nowodworskiej w 1664 roku trzymał Izbrant Wibe:

za przywilejem originaliter Casimiri regis anni 1478 Rudolpho, consuli civitatis Gedanensis iure perpetuo conferowanym, na które zaszyły konfirmacie królów ich mci Vladislai IV die 30 Decembris anno 1634 i terazniejszego, szczęśliwie nam panującego die 28 Maii 1652 siedząc, według tego przywileju płaci fl. 20 na rok¹¹³.

Jednak pod wymienionymi datami, w Metryce Koronnej tych trzech nadań nie znalazłem¹¹⁴. Wcześniejsze lustracje, z lat 1565 i 1570, wspominają bezosobowo o przewoźniku w Szonberku¹¹⁵.

¹⁰⁸ H. Penner, *Ansiedlung mennonitischer Niederländer in Weichselmündungsgebiet von der Mitte des 16. Jahrhunderts bis zum Beginn der preussischen Zeit*, Weierhof (Pfalz) 1940, s. 38–40, 71.

¹⁰⁹ Nazwa nadana podczas IV konferencji z 8–10 III 1947 (nazwy miejscowości mających w 1939 roku od 500–1000 mieszkańców na Pomorzu Mazowieckim, 250–500 mieszkańców na Pomorzu Zachodnim, w Ziemi Lubuskiej, w powiecie gdańskim i na Pomorzu Mazowieckim, ...), ogłoszona w *Monitorze Polskim* z 22 sierpnia 1947, nr 111, poz. 719, s. 3. Zob. też *Skorowidz ustalonych nazw miejscowości w Ziemiach Odzyskanych według uchwał Komisji Ustalania Nazw Miejscowości przy Ministerstwie Administracji Publicznej (cz. 1, polsko-niemiecka)*, zebrali S. Rospond, Wrocław 1948, s. IX i 213; oraz *Słownik nazw geograficznych Polski Zachodniej i Północnej, według uchwał Komisji Ustalania Nazw Miejscowości pod przewodnictwem Stanisława Srokowskiego*, pod red. S. Rosponda, Wrocław–Warszawa 1951, s. XXIV i 370: Wybicko — Beiershorst.

¹¹⁰ Pismo Archiwum Akt Nowych w Warszawie, znak: IV 841–1353/10 SJ z 25 X 2010.

¹¹¹ K. Rymut, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 2. L–Ż, Kraków 2001, s. 707.

¹¹² E. von Żernicki-Szeliga, *Der Polnische Adel und die demselben hinzugetretenen andersländischen Adelsfamilien*, t. 2, Hamburg 1900, s. 541; *Słownik staropolskich nazw osobowych*, pod red. W. Taszyckiego, t. 6, z. 1, Wrocław 1981, s. 222; szerzej pisał E. Breza, zob. wyżej, przyp. 36.

¹¹³ *Opis królewszczyzn w województwach chełmińskim, pomorskim i malborskim w roku 1664*, wyd. J. Paczkowski, wstęp i indeksy A. Mańkowski, Toruń 1938 (= „Fontes TNT” 32), s. 397.

¹¹⁴ *Matricularum Regni Poloniae summaria*, t. 1, wyd. T. Wierzbowski, Varsoviae 1905, brak; także potwierdzeń nie znalazłem w odnośnych tomach Metryki Koronnej.

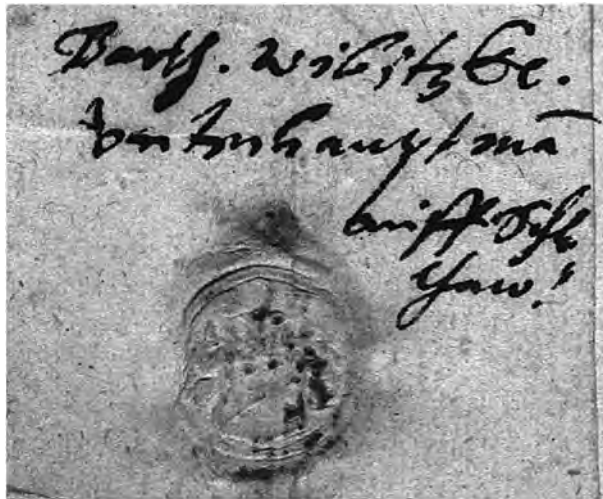
¹¹⁵ *Lustracja województw malborskiego i chełmińskiego 1565*, wyd. S. Hoszowski, Gdańsk 1961, s. 56; *Lustracja województw malborskiego i chełmińskiego 1570*, wyd. S. Hoszowski, Gdańsk 1962, s. 28.

Tak więc w odniesieniu do pamiętnika Józefa Wybickiego (6.8) nic więcej nie mogę dodać w kwestii „duńskiego” pochodzenia Wybickich, oprócz wykluczenia późniejszych związków z rodzinami Kamecków i Manteuffłów, na podstawie drukowanych prac dotyczących tych rodzin. Osobnych badań nie prowadziłem. Część genealogii jednak podaną przez Józefa, a dotyczącą wieku XVI, jakoby rozpoczynającą się od 1549 roku, kiedy osiadł w Polsce „pierwszy Wyben”, można chyba całkowicie odrzucić. Nie istniał bowiem Michał starosta czy raczej podstarości tucholski i jego syn Tomasz osiadły w Sikorzynie, a osoby te funkcjonują na współczesnych tablicach genealogicznych Wybickich, eksponowanych w miejscach pamięci związanych z autorem hymnu narodowego. Ci rzekomi przodkowie Józefa nie znaleźli potwierdzenia w aktach sądowych Pomorza. Co prawda zachowały się one w szczątkowym stanie, lecz jeszcze w sposób wyraźny dowiadujemy się z nich o rzeczywistych protoplastach Józefa (6.8), od Bartłomieja urodzonego około 1570 roku począwszy. Są to właśnie ów Bartłomiej (1.1), jego syn Maciej I (2.1) i przypuszczalny syn Macieja I, Jan I (3.1), z dużym prawdopodobieństwem o tym ostatnim pokrewieństwie domniemy, dalej syn Jana I (3.1) — Maciej II (4.3). Ów Maciej II był już dziadem ojczystym autora hymnu narodowego, również niepoprawnie znanym z imienia Józefowi (6.8) — pomylił go z Janem I (3.1), czyli swoim pradziadem. Wpływ na to miały niewątpliwie wczesne zgony jego ojca Piotra (5.2) i stryjów Franciszka (5.4) oraz Jana II (5.5). Tylko trzeci ze stryjów, Maciej III (5.3), żył około dziesięciu lat dłużej od swoich braci. Józef pamiętał poprawnie jedynie pokrewieństwo ze strony rodziny matki Konstancji z Lniskich — z Jezierskimi. A te pokrewieństwa dziada i babki miały według niego wiązać dom Wybickich jeszcze z Grąbczewskimi, Powalskimi i Lipińskimi¹¹⁶. Bliskich takich związków nie znalazłem. Jak przekonamy się dalej, nie wspomniał on ani o Doręgowskich, z których pochodziła przecież jego babka ojczysta, ani o Pałubickich, z których wywodziła się żona pradziada ojczystego.

Co zaś się tyczy najstarszego ze znanych nam Wybickich, o jego ewentualnym pochodzeniu można domniemyać na podstawie jednej wzmianki pochodzącej z 1607 roku, na którą natrafiłem, zbierając przez lata wszelkie informacje o Wybickich. W owym roku zapisano bowiem w księgach miejskich Kościerzyny o mieszkającym w Sikorzynie, dobrach szlacheckich leżących w powiecie tczewskim (obecnie kartuskim) województwa pomorskiego Prus Królewskich, niejakim uczciwym Bartłomiejem Wibe, mieszkającym tam we dworze. Wiadomo już było wcześniej, że około 1600 roku szlachetny Bartłomiej Wybicki ożenił się z córką tamtejszego dziedzica Sikorskiego i osiadł w Sikorzynie. Nie jest przecież możliwy przypadek istnienia w tym samym czasie i miejscu tych dwóch osób. Ale o tym dalej, w biografii Bartłomieja (1.1).

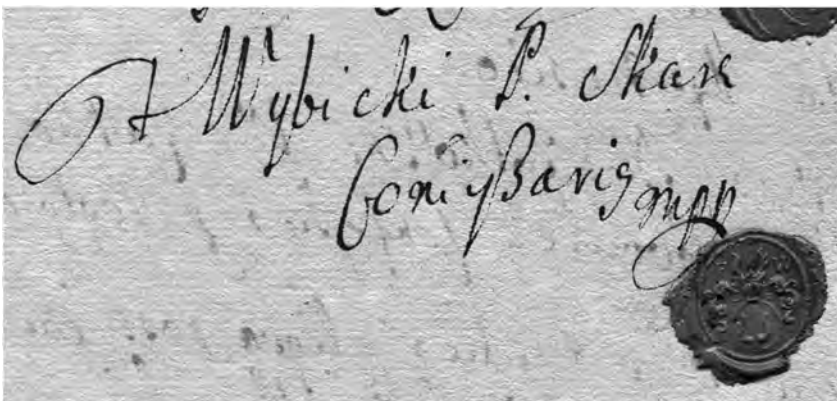
Poniżej zamieszczam ilustracje dwóch pieczęci, jakich używali Wybicy. Najstarsza odnaleziona pochodzi z 1621 roku, została wyciśnięta sygnetem na papierze właśnie przez pierwszego ze znanych nam z tego rodu, Bartłomieja (1.1). Właściwie nie można jej opisać — brak jest wyraźnych szczegółów.

¹¹⁶ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 8.

1. Pieczęć opłatkowa Bartłomieja Wybickiego z 1621 roku

Następną, przedstawiającą herb Rogala z inicjałami F. W., używał ks. Franciszek Wybicki (5.4) w połowie wieku XVIII. Zachowało się kilkanaście jej odcisków. Wizerunek pieczęci, tak w tarczy, jak i w klejnocie nie budzi zastrzeżeń.

2. Pieczęć Franciszka Wybickiego. 1737 rok

Oto opis herbu:

Rogala (Czambor) — w polu dwudzielnym w słup. w prawym srebrnym róg jelenia o pięciu rosochach czerwony, w lewym czerwonym róg żubra srebrny. Helm z koroną i labrami, zapewne czerwonymi z podbiciem srebrnym. Klejnot — róg jelenia i żubra, jak w godle, ale na odwrot¹¹⁷.

¹¹⁷ J. Szymański, *Herbarz rycerstwa polskiego z XVII wieku*, Warszawa 2001, s. 251 (opis) i 260 (ilustracja).

Rozdział II

GENEALOGIA

I pokolenie

I.1. Bartłomiej Wybicki (Wibe?)

Linia pomorska

1.1. Bartłomiej Wybicki (Wibe?) (ok. 1570–ok. 1648)

Bartłomiej jest pierwszym z rodu Wybickich, o którym informacje można znaleźć w aktach sądowych Pomorza. Żył jednak o wiek później niż pierwszy z mitycznych Wybickich (Brunimierskich), też Bartłomiej, z pamiętnika Józefa. Adam M. Skalkowski, pisząc biografię Józefa Wybickiego, znalazł tego Bartłomeja jedynie z dokumentu z 1634 roku, wiedział też, iż w roku 1653 już nie żył¹¹⁸.

Bartłomeja Wybickiego znajdujemy w Sikorzynie na początku wieku XVII, gdzie zamieszkał po ślubie z Katarzyną Sikorską, córką Jana Sikorskiego i Apolonii Grabowskiej¹¹⁹. Jego pochodzenie jest nieznane, może był synem domniemanego Łukasza z Koszwał i Manteufflowny?¹²⁰. Urodził się około 1570 roku.

Wcześniej w Sikorzynie Wybickich nie było.

Poniżej pokrótce przedstawię historię Sikorzyna¹²¹, jako że ich późniejsi właściciele, Sikorscy i Wybicczy, często powoływali się w dokumentach sądowych na

¹¹⁸ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 9.

¹¹⁹ O rodzicach Katarzyny Sikorskiej zob. niżej, przyp. 209; T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 29, Warszawa 1906, s. 67, tu genealogia Sikorskich zaczyna się od 1582 roku.

¹²⁰ Ostatnio E. F. Kozłowski, *Koszwały...*, s. 8.

¹²¹ Zob. też T. Hirsch, *Geschichte des Karthäuser Kreises bis zum Aufhören der Ordensherrschaft*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins” 6, 1882, s. 135; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego, F. Sulimierskiego, t. 10, Warszawa 1889, s. 809; hasło *Sikorzyn* w oprac. ks. R. Frydrychowicza; W. Heidn,

krzyżacki przywilej. Nie oznacza to oczywiście ciągłości genealogicznej późniejszych właścicieli, lecz majątkową. Chodziło o granice, ich opis, w tym przypadku z graniczącymi z Sikorzynem od północy i zachodu dobrami kartuzów, kolejno wsiami Golubie, Potuły, Grabowo i Kłobuczyno. Od południa i zachodu zaś Sikorzyno sąsiadowało z dobrami starostwa kościerskiego — Kaliskami, Skorzewem i Stężycą. Leżało w powiecie tczewskim (obecnie kartuskim) województwa pomorskiego i należało do parafii w Kościerzynie, przejściowo, między innymi z powodu absencji proboszcza, sakramentów udzielano także w kościele w Stężycy. Przy granicy zachodniej dóbr przebiegała droga królewska Kościerzyna–Gdańsk, która na północy przechodziła przez kartuskie Golubie i Potuły.

3. Sikorzyno i Będmin na mapie Schroettera 1:150 000 z 1806 roku

W 1284 roku Sikorzyno (Sicorino) wymienione zostało jako jedna z 22 miejscowości na tak zwanej ziemi Pirsna (Kościerzyna i okolice), nadanej przez ks. pomorskiego Mściwoja II swojej siostrze stryjecznej Gertrudzie, córce księcia tczewskiego

Die Ortschaften des Kreises Karthaus/Westpr. in der Vergangenheit, Marburg/Lahn 1965 (= „Wissenschaftliche Beiträge zur Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas” nr 73), s. 620–621; M. Grzegorz, *Osady Pomorza Gdańskiego w latach 1309–1454*, Warszawa–Łódź 1990, s. 135; E. F. Kozłowski, *Związki Wybickich...*, s. 3–6.

Sambora II²², od której ziemi te w 1312 roku kupił Zakon Krzyżacki za 300 grzywien. Znalazły się wtedy w wójtostwie tczewskim¹²³.

Znana jest postać Cieszymira (Czessmer) z Sikorzyna (de Sycorsin), występującego tam w 1385 roku, rezygnującego ze wsi Zawory na rzecz klasztoru żukowskiego za 45 grzywien¹²⁴.

W 1386 roku, 22 lutego na zamku w Sobowidzu wielki mistrz Konrad Zöllner de Rotenstein odnowił przywilej Staškowi (Stashke) i Wojciechowi (Albrecht) z Schillingsdorfu i ich sukcesorom na 44 łany ziemi zwanej Sikorzynem (Sicorsin) na Pomorzu na prawie chełmińskim, wydany niegdyś przez wielkiego mistrza Winricha von Knieprode (zm. 1382), który poprzez szczególne zdarzenia został złamany, według granic oznaczonych przez braci zakonnych. Określał on także obowiązki — służbę wojskową, naprawę starych i budowę nowych domów. Gdyby zaś chcieli dzielić ziemię, to tylko na dwie części. Poza tym mieli dać od każdego łana 1 szefel płuźnego ziarna, 1 funt wosku i 1 chełmiński fenig lub 5 polskich fenigów w dniu św. Marcina biskupa [11 XI] roku¹²⁵.

Odnalazłem także dwa odpisy podobnego, odnowionego przez tego samego wielkiego mistrza dokumentu, z tych samych bliżej nieokreślonych powodów, z tą samą listą świadków, jeden z tą samą datą, drugi z roczną 1398 (co jest błędem, gdyż wystawca już nie żył), gdzie w obu brak jest jedynie informacji o świadczeniach, zaś szczegółowo są opisane granice. Oryginałem tej właśnie treści posługiwali się późniejsi mieszkańcy Sikorzyna, Sikorscy i Wybicy¹²⁶.

Dalej, gdańskie tabliczki woskowe wymieniają w 1389 roku Łukasza Botkomiara z Sikorzyna (Sickorsin), przeciw któremu protestował Paweł Josibowich z Mirachowa o to, że podczas kłótni zabił i obrabował jego przyjaciela Brykira. Sprawca został wygnany¹²⁷.

W 1418 roku w księdze skarbnika zakonu krzyżackiego zapisany został Jocusch z Sikorzyna (Sykorsin) z obowiązkiem 1 służby w zamian za 5 grzywien¹²⁸.

¹²² *Pommerellisches Urkundenbuch*, bearb. v. M. Perlbach, Danzig 1882, s. 349; szerzej na temat wymienionych w dokumencie nazw miejscowych, a także samego nadania, K. Bruski, B. Śliwiński, *Pod rządami książąt pomorskich i zakonu krzyżackiego*, [w:] *Kościerzyna. Zarys dziejów miasta do 1939 roku*, pod red. M. Kallasa, Toruń 1994, s. 27–42.

¹²³ *Preussisches Urkundenbuch*, Bd. 2, hrsg. v. M. Hein, E. Maschke, Marburg 1962 (1939), s. 32, nr 53; K. Bruski, B. Śliwiński, *Pod rządami...*, s. 42–44.

¹²⁴ K. Bruski, *Lokalne elity rycerstwa na Pomorzu Gdańskim w okresie panowania zakonu krzyżackiego. Studium prozopograficzne*, Gdańsk 2002, s. 101 (źródła i literatura), 166, 168, 175; A. Czacharowski, *Uposażenie i organizacja klasztoru norbertanek w Żukowie od XIII do połowy XV wieku*, Toruń 1963 (= „Roczniki TNT” 68, z. 2), s. 97, 101.

¹²⁵ GStA PK, XX. HA OF 98, k. 117–118.

¹²⁶ Zob. też późniejsze kopie, ADP, Monastica, Kartuzy 2: *Codex diplomaticus Cartusiae Paradisi BMV 1382–1696*, k. 274v–275v, oraz GStA PK, XX. HA Adelsarchiv, Nr. 1441: (von Wybicki), k. 1–2v. Dokumenty nadań wymagają dalszych badań porównawczych.

¹²⁷ *Die Wachstafeln der Danziger Stadtbibliothek*, hrsg. von A. Bertling, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins” 11, 1884, s. 14, nr 61 i s. 57 (Sikorzyno).

¹²⁸ *Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399–1409*, hrsg. von E. Joachim, Königsberg 1896, s. 485.

W wielkiej księdze czynszów Zakonu Krzyżackiego z 1437 roku widnieje Sikorzyno (Sicorsin) jako dobra na prawie chełmińskim w okręgu Kościerzyna¹²⁹, a w księdze czynszów biskupa wrocławskiego Jana Kropidły z początków wieku XV (Sykorczin), jako placące dziesięcinę od 50 łanów, w 1415 roku wielkości 6 grzywien (tu nazwa miejscowa jako Schikeren?)¹³⁰. W czasie wojny trzynastoletniej 1454–1466 dziedzice Sikorzyna stanęli po stronie Zakonu Krzyżackiego¹³¹.

Kiedy w 1526 roku król Zygmunt I w Gdańsku i Grudziądzu potwierdzał przywileje pomorskiej szlachty do posiadanych dóbr, nie było tam właścicieli Sikorzyna¹³². Inwentarz dóbr biskupstwa wrocławskiego z 1534 roku notuje w powiecie tczewskim (*Districtus Dirssoviensis*), w parafii Kościerzyna (*Parochialis Coscierzino*) dobra „Sykorzyno in toto dat gr 5”¹³³. W spisie podatku łanowego z 1570 roku brak Wybickich. Całe Sikorzyno (Sikorzina) wielkości 20 łanów należało do Michała Sikorskiego, który płacił od dwóch łanów posesjonackich oraz 18 folwarcznych, w sumie 1 fl. i 10 gr¹³⁴. Jemu też burmistrz i radni Kościerzyny w 1581 roku potwierdzili wspomniany wyżej nowy przywilej wielkiego mistrza krzyżackiego Konrada Zöllnera von Rotensteina z 22 lutego 1386 roku na wieś Sikorzyno dla Staśka i Wojciecha z Schillingsdorfu, przeznaczony dla kartuzów z Kartuz. Ta kopia przywileju w języku łacińskim z opisem granic Sikorzyna z dobrami, między innymi kartuzów (Grabowo, Potuły, Gołubie), znajduje się w aktach tego klasztoru, jako ważny dokument odnośnie do ich granic¹³⁵. Wojciech Kętrzyński, a za nim Teodor Żychliński, znali Michała Sikorskiego z 1582 roku¹³⁶. Wizytacja biskupa wrocławskiego Hieronima Rozrażewskiego z roku 1583 wymienia w Sikorzynie (Sykorzyno) jedynie rodzinę Sikorskich¹³⁷. W 1592 roku, 3 sierpnia, wytyczono

¹²⁹ *Das grosse Zinsbuch des Deutschen Ritterordens (1414–1438)*, hrsg. v. P. G. Thielen, Marburg 1958, s. 116.

¹³⁰ *Das Zinsbuch Bischof Johannes Kropidlos von Wloclawek vom Beginn des 15. Jahrhunderts*, hrsg. von P. Kriedte, „Jahrbuch für die Geschichte Mittel- und Ostdeutschlands” 22, 1973, s. 75 i 99.

¹³¹ T. Hirsch, *Geschichte des Karthäuser Kreises...*, s. 114.

¹³² W 1526 roku kancelaria koronna wydawała szlachcie pomorskiej potwierdzenia starych nadań, 132 w Gdańsku (6 IV–22 VII), zob. *Matricularum Regni Poloniae summaria*, wyd. T. Wierzbowski, t. 4, cz. 1, Varsoviae 1910, nr 4981–5087, oraz tamże, t. 4, cz. 2, Varsoviae 1912, nr 14614–14674, ponadto 124 w Grudziądzu 2 VIII, tamże, t. 4, cz. 2, Varsoviae 1912, nr 14702–14826; dane za J. Essmanowska [Dworzaczkowa], *Ruch szlachecki w Prusach Królewskich w pierwszej poł. XVI w.*, Poznań 1951 (mps pracy doktorskiej w Instytucie Historii UAM, nr 78); a także kilka w Malborku i Toruniu.

¹³³ *Inwentarz dóbr i dochodów biskupstwa wrocławskiego z roku 1534*, wyd. B. Ulanowski, „Archiwum Komisji Historycznej” 10 (= „Collectanea ex Archivo Collegii Historici” 10), Kraków 1916, s. 120.

¹³⁴ *Prusy Królewskie*, wyd. I. T. Baranowski, Warszawa 1911 (= „Źródła Dziejowe”, t. 23. *Polska XVI wieku pod względem statystycznym*, t. 12), s. 169; M. Biskup, A. Tomczak, *Mapy województwa pomorskiego w drugiej połowie XVI w.*, Toruń 1955 (= „Roczniki TNT” 58, 1953, z. 1), s. 117. Księga miejska kościerna notuje Michała Sikorskiego już w 1562 roku, APG, Akta miasta Kościerzyny, 506/1, s. 158.

¹³⁵ ADP, Monastica, Kartuzy 2: *Codex diplomaticus Cartusiae Paradisi BMV 1382–1696*, k. 274v–275v; zob. też wyżej, przyp. 126.

¹³⁶ T. Żychliński, *Złota księga...*, t. 29, s. 67.

¹³⁷ *Visitationes archidiaconatus Pomeraniae Hieronymo Rozrażewski Vladislaviensi et Pomeraniae episcopo factae*, wyd. S. Kujot, „Fontes TNT” 1–3, 1897–1899, s. 458. Wiele z podanych wyżej

granice między Sikorzynem a kartuskimi Potułami i Gołubiem¹³⁸. W 1596 roku Michał Sikorski już nie żył, wtedy bowiem (17 II) przed sądem miejskim kościerskim Jerzy Wyczechowski (Jurek Wyczesiechowski) z żoną Anną Sikorską dziękował jej matce Katarzynie, wdowie po Michale i jej dzieciom, Gotardowi, Krzysztofiowi oraz innym, za dary ślubne, czyli posag, jaki otrzymał z żoną¹³⁹. W 1596 roku, 22 marca Sikorscy uwolnili poddanego Piotra Smukałę za 50 zł polskich. Gotard w imieniu matki, braci Krzysztofa, Mikołaja, Jana i Hieronima, oraz sióstr Elżbiety i Doroty, dzieci Katarzyny, wdowy po Michale Sikorskim zeznawał, iż otrzymali 100 grzywien pruskich „i przeto my go czyniemi wolnym we wszystkich sprawach i puszczyamy go wolno...”¹⁴⁰. W końcu 1596 roku znajdujemy tam Jana Sikorskiego (Zykorski)¹⁴¹. Potwierdza to genealogia Sikorskich przekazana Teodorowi Żychlińskiemu przez Wojciecha Kętrzyńskiego¹⁴². Tenże Jan Sikorski został teściem pierwszego z Wybickich w Sikorzynie.

Dodam jeszcze tylko, iż według Wojciecha Kętrzyńskiego Sikorscy herbu Cietrzew pochodzili od Kętrzyńskich tego samego herbu, z których jeden osiadłszy w Sikorzynie, zmienił nazwisko na odmiejscowe. Był to Stefan Kętrzyński, który w 1551 roku (? odczyt niepewny) nabył Sikorzyno za 200 grzywien po 20 gr każdą, licząc od Mikołaja Pierzchy (Pircha)¹⁴³.

Powracając do Bartłomieja, który mimo iż wielokrotnie w ciągu swojego aktywnego życia występował jako świadek w różnych sprawach, nigdzie jednak do akt nie podał swoich rodziców. Natomiast ta jego aktywność przed sądami świadczy, że był postacią nietuzinkową. Informacje o tym Wybickim pochodzą głównie z ksiąg miejskich Kościerzyny. Dotąd przebadano tylko pięć z nich, znajdujących

odmian nazw miejscowych Sikorzyna, a także późniejszych, zebrała J. Łuszczynska, *Nazwy geograficzne Pomorza Gdańskiego z sufiksem -in-*, Gdańsk 1983 (= *Pomorskie monografie toponomastyczne*, nr 5), s. 81.

¹³⁸ BG, MS 1311: G. Schwengel, *Apparatus ad annales*, IV nr 31; dokument z 3 IX, podaje G. Schwengel, *Apparatus ad annales Cartusiae Paradisi BMV*, cz. 2, 1750, British Museum MS 17093, wyd. J. Hogg, Salzburg 1982 (= „*Analecta Cartusiana*” 90/10), s. 334; P. Czaplewski, *Kartuzja kaszubska*, Gdańsk 1966, s. 93.

¹³⁹ BZNiO, rkps 4411, k. 44v–45. Niewymienione z imienia dzieci Michała Sikorskiego to: Mikołaj, Jan, Hieronim, Elżbieta i Dorota, zob. tamże, k. 45.

¹⁴⁰ BZNiO, rkps 4411, k. 45–45v, brak tej wzmianki u E. Brezy, *Źródła do dziejów uwolnień i sprzedaży chłopów w XVII–XVIII w.*, „*Rocznik Gdański*” 38, 1978, z. 1, s. 151–210, jak również na temat Jurka Kaszubika uwolnionego przez Adriana i Walentego Wąglikowskich z Wielkiego Klincza 23 X 1584 roku (*List rodowy albo odkupny Jurka Kaszubika*, wpisany do księgi kościerskiej 22 XI 1596, BZNiO, rkps 4410, k. 51v–52).

¹⁴¹ ADP, G 4 (*Acta consistorialia R. D. Nicolai Mylonii 1596–1600*), k. 45: [11 XII 1596] *Venerabilis Michael Radski decanus Mirach. et parochus Bernensis contra nobilem Joannem Zykorsky possessionatum in Sykorzino* oraz k. 48v–49, gdzie 8 I 1597 wydany został dekret w tej sprawie.

¹⁴² T. Żychliński, *Złota księga...*, t. 29, s. 67.

¹⁴³ Tamże, zob. też A. Boniecki, *Herbarz polski. Cz. 1. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. 10, Warszawa 1907, s. 6; J. Kowalkowski, *Badania genealogiczne Wojciecha Kętrzyńskiego 1838–1918*, Poznań–Wrocław 2002 (= „*Biblioteka Genealogiczna*” 5, pod red. M. Górnego), s. 240, oraz P. Pragert, *Herbarz szlachty kaszubskiej*, t. 3, Gdańsk 2009, s. 169–173. Akt sprzedaży Sikorzyna znajduje się w księdze miejskiej Kościerzyny, APG, Akta miasta Kościerzyny, 506/1, s. 78.

się w Archiwum Państwowym w Gdańsku, wydając rejestry aktów dotyczących rodziny Wybickich, w tym Bartłomieja¹⁴⁴. Jednak ponowna kwerenda ujawniła w nich jeszcze wiele innych wzmianek o tej rodzinie, w tym także związanych z Bartłomiejem, o czym dalej. Ponadto przejrzałem pod tym kątem następných jedenastcie ksiąg, przechowywanych w Ossolineum¹⁴⁵. Pomocny był tu indeks nazwisk do tych ksiąg, sporządzony ongiś przez Wojciecha Kętrzyńskiego, obecnie wydany¹⁴⁶. Poszukiwania te przyniosły nader interesujące materiały, wbrew twierdzeniu autora wydanych wcześniej rejestrow, iż niewiele to da¹⁴⁷. Poza tym, także akta kartuzów w Kartuzach odnotowały wielokrotnie Bartłomieja, jako ich wójta i dobrodzieja.

Tak się złożyło, że najwcześniejsze wzmianki o Bartłomiejem znane są pośrednio, z późniejszych jego wystąpień. Na pierwszym miejscu wymienię informację najmniej dokładną, aczkolwiek możliwą, iż rozpoczynając opis losów Bartłomieja.

Okolo roku 1646, gdy wystąpił on jako świadek w sprawie młyna w Szczodrowie, podał że ma ponad 70 lat, i niegdyś, przy Ludwiku Mortęskim wojewodzie pomorskim i staroście skarszewskim pełnił funkcję podstarościego¹⁴⁸. Wynika, iż urodził się w latach 1570–1575. Mortęski nominację na województwo pomorskie otrzymał 20 października 1594 roku i urzędował do jesieni 1611, kiedy został wojewodą chełmińskim¹⁴⁹, starostwo skarszewskie zaś dostał 5 listopada 1597 roku i trzymał je może do końca 1613, mimo uchwały konstytucyjnej z 1611 roku o nadawaniu tych dóbr kolejnym wojewodom pomorskim, aż 17 maja 1613 roku otrzymał tenutę grudziądzką z prawem od 1 stycznia 1614¹⁵⁰. W jakich ewentualnie latach mógł Wybicki służyć Mortęskiemu, trudno stwierdzić, w grę wchodzi zakres lat 1597–1611, a może nawet do roku 1613? W żadnym z poniżej wymienionych wielu aktów nie został on jednak tytułowanym podstarościm skarszewskim, zakładam więc, że informacja o tym urzędzie jest niepewna.

W 1600 roku dzierżawił Parchowo w powiecie mirachowskim, gdzie mieszkał, co zeznał 10 lat później, mając wtedy lat około 40, w sprawie skargi sędziego mirachowskiego Wojciecha Kierzyńskiego przeciwko Żeromskim o połowy na jeziorze Radunia. Sam też tam łowił, od Stężycy do Borucina, oddając połowę ryb do dworu Kierzyńskiego w Kamienicy¹⁵¹. Parchowo zaś, gdzie mieszkał, należało wtedy jeszcze do starostwa mirachowskiego i było w rękach Jakuba Szczepańskiego, podkomorzego malborskiego i jego żony, austriackiego pochodzenia dwórki

¹⁴⁴ E. Breza, *Źródła z XVII i XVIII wieku dotyczące rodziny Wybickich z ksiąg ławniczych Kościerzyny*, „Rocznik Gdański” 44, 1984, z. 1, s. 199–211.

¹⁴⁵ J. Kowalkowski, *Badania genealogiczne Wojciecha Kętrzyńskiego...*, s. 127–129.

¹⁴⁶ BZNiO, rkps 5709; W. Kętrzyński, *Indeks nazwisk do ksiąg miejskich Kościerzyny...*, s. 41–56.

¹⁴⁷ E. Breza, *Źródła...*, s. 199: „zauważyłem, że poświadczenia są nieliczne, zatem uznałem, że poszukiwania dałyby niewielki rezultat”.

¹⁴⁸ Szerzej, zob. niżej, treść do przyp. 246.

¹⁴⁹ UPK_r, nr 917, s. 222; J. Malłek, *Ludwik Mortęski h. własnego (zm. 1615)*, [w:] PSB, t. 22, 1977, s. 11–12.

¹⁵⁰ P. Czaplewski, *Senatorowie świeccy, podskarbiowie i starostowie Prus Królewskich, 1454–1772*, Toruń 1921 (= „Roczniki TNT” 26–28), s. 92 i 174.

¹⁵¹ Szerzej, zob. niżej, treść do przyp. 183.

królowej Anny Habsburżanki, Zuzanny Giengerówny¹⁵². Z podanego przez Bartłomieja w 1610 roku wieku wynika, iż urodził się około 1570 roku.

Zapewne wkrótce ożenił się z Sikorską z Sikorzyna, i tam we dworze zamieszkał¹⁵³. Byłoby więc to w niedługim czasie po 1600 roku, a przed 1607, jak będzie się można przekonać w dalszej części opracowania. Bartłomiej liczył sobie wtedy już ponad 30 lat. Żoną została Katarzyna Sikorska, córka Jana i Apolonii Grabowskiej¹⁵⁴.

Od roku 1602 bywał w Gdańsku, pożyczając od tamtejszego mieszczanina Jona-sza Marynarskiego nieznanej wielkości sumy, z których skwitowany został z żoną w Kościerzynie w roku 1610¹⁵⁵.

W 1605 roku był w Poblociu, gdzie rozmawiał z wdową po Łukaszu Poblockim w sprawie postrzelenia przez Ewalda Janowskiego niejakiego Rągi, a w końcu 1607 roku dostał w tej sprawie wezwanie, aby zeznawać jako świadek, co stało się z początkiem 1608 roku, o czym piszę niżej¹⁵⁶.

Ponownie z późniejszego zapisu z 2 marca 1609 roku wynika, że wcześniej, 22 czerwca 1606 roku przebywał w Gdańsku jako świadek, jak zeznał:

że roku 1606 die 22 Junii byłem w G(d)ansku na ratuszu, kiedy się prawowała s(z)lachtetna Agnieszka Pulczyńska wdowa...,

o czym dalej niżej¹⁵⁷.

Pierwszy akt dotyczący Bartłomieja, jaki spotykamy w źródłach na bieżąco zanotowany, pochodzi z księgi miejskiej Kościerzyny przechowywanej w Bibliotece Ossolineum. Mianowicie 15 lutego 1607 roku przed sądem lawniczym Kościerzyny szlachetne Anna i Małgorzata Przywidzkie (Przywickie), siostry, pod opieką szlachetnego Bartłomieja Wybickiego, w towarzystwie mężów, Stanisława Grzymalskiego i Jana Maldera, protestowały przeciwko Mikołajowi Janowi von der Lindzie (*Finderlinda*) z Przywidza¹⁵⁸.

Następny akt pochodzi z księgi miejskiej Kościerzyny znajdującej się w Archiwum Państwowym w Gdańsku i nie został wcześniej odnotowany w związku z Wybickimi. Spotykamy tu, jak dotąd jedyny raz, prawdopodobnie prawdziwe nazwisko Bartłomieja, a także określone zostało jego pochodzenie, jak i miejsce zamieszkania. Chodzi o dokument (*O*)glądanie *ran* *slugów Jego Mości Pana Jakuba Szczepańskiego w Kosobowie* (? winno być: w Kobysewie), wniesiony przed sądem miejskim kościerskim dnia 11 września (?) 1607 roku. Obdukcja odbyła się w Kościerzynie 24 lipca tego roku w domu sławetnego Hanusza, kościerskiego cyrulika,

¹⁵² P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 140: Jakub Szczepański starostą 10 X 1592–5 II 1624; monografię Parchowa napisał J. Borzyszkowski, *Módró kraina. Dzieje i współczesność gminy Parchowo*, Gdańsk–Parchowo 2005, zob. zwłaszcza s. 80–81; o Szczepańskim, J. Kowalkowski, *Jakub Szczepański (Szczepański, Szepanski, Scepancius) h. Dołęga (ok. 1556–1630)*, [w:] PSB, t. 47, 2011, s. 324–328.

¹⁵³ Zob. też E. F. Kozłowski, *Związki Wybickich...*

¹⁵⁴ BZNiO, rkps 4412, k. 102v–103; zob. niżej, treść do przyp. 210.

¹⁵⁵ Szerzej, zob. niżej, treść do przyp. 184.

¹⁵⁶ Zob. niżej, treść do przyp. 163.

¹⁵⁷ Szerzej, zob. niżej, treść do przyp. 176.

¹⁵⁸ BZNiO, rkps 4411, k. 137v.

w obecności ławników miejskich Tomasza Gamrata i Piotra Wesołowskiego. Szlachetny Jakub Trebiński oraz uczeni Fabian Joachimski i Filip Miechucki, służył Jakuba Szczepańskiego z Kobysewa, podkomorzego malborskiego i starosty mirachowskiego, 24 lipca 1607 roku zostali napadnięci przez szlachetnego Krzysztofa Sikorskiego, dziedzica z Sikorzyna, z gromadą ludzi obok domu zamieszkałego przez uczciwego Bartłomieja Wibę:

de curia domus honesti Bartholomaei Wibae in eodem Sikorzyno sita¹⁵⁹,

gdy wyżej wymienieni znajdowali się nieopodal na drodze publicznej, jak zapisano w księdze ławniczej Kościerzyny. Dalej następuje opis ran, jakie zadano trzem sługom Szczepańskiego. Winnym uznano Krzysztofa Sikorskiego¹⁶⁰.

Niewątpliwie chodzi tu o tego samego człowieka, mianowicie *honestus* Bartłomiej Wiba to najpewniej nasz *nobilis* Bartłomiej Wybicki, który pod tym zmienionym nazwiskiem będzie występował jeszcze wielokrotnie i da początek rodzinie Wybickich. Z dokumentu wynika, iż w 1607 roku mieszkał w Sikorzynie, był więc już wtedy żonaty.

Najprawdopodobniej to właśnie Bartłomiej, gdzieś pod koniec wieku XVI zmienił swoje nazwisko Wiba (Wibe) na Wybicki. Ale jeszcze w niektórych sytuacjach, jak na przykład w sporze ze starostą, ten ostatni zdaje się celowo dał wpisać prawdziwe nazwisko, co wskazuje, że zmienione było świeżej daty, a także, iż wiele osób wiedziało o tym fakcie, wiążącym się przecież ze zmianą statusu społecznego. Przypuszczenia Edwarda Brezy, co do podstawy nazwiska Wybicki, potwierdziły się, ale tylko pośrednio, bowiem nie mamy tu szlacheckiego nazwiska powstałego w początkach XVI wieku bezpośrednio od imienia Wigbrand, w skrócie Wyben, Wibe¹⁶¹, ale dość późne przekształcenie nazwy osobowej Wiba lub Wibe na Wybicki, choć ta pierwsza najpewniej pochodzi od wzmiankowanego germańskiego imienia.

Tak więc, najprawdopodobniej między bajki włożyć należy informacje o szlacheckim pochodzeniu Wybickich, przekazane bezkrytycznie przez wielu biografów autora hymnu narodowego, Józefa Wybickiego¹⁶². Szukać też trzeba dalej potwierdzenia przedstawionych powyżej przypuszczeń.

Wracając do Bartłomieja, uczestniczącego, być może mimo woli, w sporze z miejscowym starostą, nadmienię, iż wkrótce nastąpiły również i inne zatargi miejscowej szlachty z Jakubem Szczepańskim, rezydującym w pobliskim Kobysewie. Były to jednak spory na tle politycznym.

Pół roku później, 14 stycznia 1608 roku, wystąpił Bartłomiej Wybicki jako czwarty z kolei świadek w sprawie szlachetnego Ludwika Rągi, przeciw szlachetnemu Ewaldowi Janowskiemu z Będargowa, o postrzelenie tegoż Rągi przez służbę

¹⁵⁹ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 5–7, cytat s. 5.

¹⁶⁰ Tamże, s. 6.

¹⁶¹ E. Breza, *Nazwisko autora hymnu...*, s. 267–268.

¹⁶² Przykłady podaje E. Breza, *Pochodzenie nazwiska Wybicki...*, s. 191, przyp. 8.

Janowskiego podczas połowów na jeziorze pobłockim w 1605 roku. Podał przed sądem swój wiek — 34 lata, rok jego urodzenia można więc określić już po raz drugi na około 1574.

Stanąwszy przed sądem kościerskim zagajonym s(z)ła(chetny) P(an) Bartłomiej Wybicki za pozwem ziemskim, mając lat 34 zeznał pod sumieniem swoim, że: jedne(go) czasu przyjechałem do Pobłocia anno 1605 i stając na wsi pytałem sła(chetny) P. Maruszy Encawski wdowy pozostały po niebos(z)czyku Łukaszu Pobłockim, jako się ma ten Raga, ona mi powiedziała, że P. Ewalt Janowski trzecie(go) dnia po tym z końmi i z wozem przyjechał, mówiąc, a coż tu macie za dobrą nowinę, na co ta pa(ni) Encewska pa(nu) Janowskie(mu) odpowiedziała, miły Panie Ewalt Janowski, tu nie masz żadnej nowiny inszy jeno od sług waszych zła nowina ..., na co Janowski odpowiedział tej Pani, czemu, a Pani wdowa mu mówiła, że słudzy waszy Rągie postrzelili, na co zaś Janowski odpowiedział, aże jes(z)cze nie zdechł i bodajże mego Łukasza, że i ten i ów wziął powiedział mi, że już zmarł ... nie ma mię to pomóc, chcę ja szyję przecie dać stracić, i za tym precz do Bendargowa odjechał¹⁶³.

Poszło o dawniejsze wwiązania w Będargowie Hermana Gizy i Hanysa Mandywła, a w imieniu tego drugiego wystąpił wtedy Ludwik Rąga. Woźny powiatu mirachowskiego uczciwy Maciej Pobowicki wręczył pozwy, 31 grudnia 1607 roku Ewaldowi Janowskiemu we dworze w Będargowie, Wojciechowi i Maciejowi Pobłockim we dworze wsi Pobłocie, Janowi Lisewskiemu ławnikowi powiatu mirachowskiego w Dargolewie, oraz 29 grudnia Bartłomiejowi (Bartłowi) Wybickiemu¹⁶⁴.

Już wkrótce, 4 lutego 1608 roku, przed sądem miejskim kościerskim protestował szlachetny Jan Albrecht Kracht przeciwko szlachetnemu Bartłowi Wybickiemu, który nie stawiał się

na termin dzisiejszy według decretu sądowego ziemskie(go) powiatu czczewskie(go), zegar wrócić panu Krachtowi, a pieniądze wziąć odebrać od pana Krachta sumę szesnaście flo(renów) polskich [...], i p. Kracht w sądzie czekał pana Bartła cały dzień, który nie stanął, dosyć decretowi ziemskie(mu) nie uczynił¹⁶⁵.

Hans Albrecht Kracht, syn Gedeona Albrechta, dzierżawił w 1603 roku od kartuzów Ostrzyce, Goręczyno, Gołubie oraz Potuły, po nim brat Hans Ernest¹⁶⁶. Ponadto, w kronice oliwskiej pod 1610 rokiem zapisano jako dobrodzieja Hansa Albrechta Krachta saksońskiego szlachcica, przy pomocy którego przeor Filip Adler rozpoczął budowę kaplic Pięciu Ran Pana Jezusa, św. Filipa Apostoła

¹⁶³ BZNiO, rkps 4411, k. 167v–168. O Ewaldzie Janowskim zob. M. Dziecielski, *Rodzina von Jannewitz. Szkic genealogiczno-historyczny*, „Biuletyn Historyczny Lęborskiego Bractwa Historycznego i Muzeum w Lęborku”, 2002, z. 1, s. 31.

¹⁶⁴ BZNiO, rkps 4411, k. 166; Jan Dargolewski (Lisowski) ławnik mirachowski w latach 1607–1619, UPKr, nr 754.

¹⁶⁵ BZNiO, rkps 4411, k. 169.

¹⁶⁶ P. Czaplewski, *Kartuzja kaszubska...*, według indeksu.

i św. Jana¹⁶⁷. Imię zaś Wybickiego podane w tym akcie, Bartel, jest spieszczeniem od Bartłomieja¹⁶⁸.

Tego samego 1608 roku, 26 kwietnia w Kościerzynie małżonkowie Wybicy, Bartłomiej i Katarzyna Sikorska, mająca za zgodą męża przydanego opiekuna uczciwego Jana Boniena,

będąc zdrowi na ciele i umyśle, zeznali niniejszym cyrografem *expressis verbis*, że winni długu pożyczonego na swą pilną potrzebę sumę pieniędzy 600 fl. polskich, każdy licząc po 30 gr, utciwe(mu) panu Kasprowi Woltrowi mies(z)czaninowi gdańskiemu...,

splacać będą po 50 fl. rocznie na Wielką Noc od roku terazniejszego. Innymi słowy, wcześniej zawarli kontrakt dłużny z mieszczańinem gdańskim Kasprem Wolterem, pożyczając od niego 600 fl.¹⁶⁹

Spory szlachty ze starostą mirachowskim Jakubem Szczepańskim miały szersze tło niżli tylko rozboje. Sytuację zaognił wybór wzmiankowanego już wcześniej Wojciecha Krzywosąda Kierzyńskiego na sędziego mirachowskiego. W księgach miejskich Kościerzyny pod datą 16 kwietnia 1605 roku oblatowana jest *Sprawa wszystkich szlachciców pow. mirachowskiego strony obierania sędziego*. Przed sądem ławniczym tamtejsza szlachta protestowała przeciw postępowaniu Szczepańskiego, który zwołał zjazd, co nie leżało w jego kompetencji, oraz przedstawił list królewski o obiorze sędziego ziemskiego mirachowskiego Wojciecha Krzywosąda Kierzyńskiego, nie indygeny, choć Wawrzyniec Przewoski już wcześniej jako starszy ławnik wytypowany został przez szlachtę. Szczepański miał zgodę królewską, która jednak nie dotarła do zainteresowanych, więc protestowali:

Iż nam wzywyż mianowani Panowie starostowie na wolność naszą szlachecką się targają, i sędziego sobie po swych plecach na nas inszego obierają nad wolność naszą szlachecką i nie indygenata, co jeśli się nam ta niewola stanie, tedy się przed wami, uczciwym sądem protestujemy...¹⁷⁰

Ostatecznie do obioru Wawrzyńca Przewoskiego nie doszło, gdyż w roku następnym pojawił się Wojciech Krzywosąd Kierzyński jako sędzia mirachowski¹⁷¹.

¹⁶⁷ *Annales Monasterii Olivensis Ord. Cist. aetate posteriores*, wyd. P. Czapplewski, Toruń 1916–1919 (= „*Fontes Towarzystwa Naukowego w Toruniu*” 20), s. 217.

¹⁶⁸ Zob. E. Breza, *Z antroponomimii Pomorza Gdańskiego (na podstawie ksiąg sądowych kościerskich z XVI–XVIII wieku)*, „*Slavia Occidentalis*” 34, 1977, s. 14: tu przykłady dotyczące tego Wybickiego.

¹⁶⁹ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 35–36: *Actia Bartla Wybickiego* z *Kasprem Woltrem*; por. E. Breza, *Źródła...*, s. 200, nr 1, gdzie cytat jest kompilacją?, a według regestu sytuacja odwrotna — jakoby Wybicy pożyczili pieniądze Wolterowi, co powielają później niektóre opracowania; zob. E. F. Kozłowski, *Związki Wybickich z wsią Sikorzyno...*, s. 10.

¹⁷⁰ BZNiO, rkps 4411, k. 123v–124v.

¹⁷¹ UPKr, nr 812. Wojciech Krzywosąd-Kierzyński sędzią mirachowskim od 5 VI 1606. Wawrzyniec Przewoski ławnikiem ziemskim mirachowskim w latach 1582–1608, tamże, nr 751.

Był to przedsmak rozegranych trzy lata później wydarzeń związanych z wyborem posłów na Zjazd Generalny Stanów Pruskich w Grudziądzu i dalej na sejm walny koronny w Warszawie. 3 grudnia 1608 roku Jakub Szczepański protestował na ratuszu kościerskim przeciw sejmikowi powiatowemu szlachty w tym miejscu, a nie w starościńskim Strzeczcu (tu obradowano w kościele). Groził nawet rozpędzeniem zebranych, mając przy sobie szlachtę z powiatu tczewskiego i zaciężnych. Spotkało się to z reprotestacją sejmikującej szlachty („rycerstwa powiatu mirachowskiego”), wymienionej z imienia i nazwiska (71 osób, Bartłomieja Wybickiego i Sikorskich brak). Opowiadała się ona za Kościerzyną jako miejscem sejmików, gdyż w Strzeczcu nie było warunków bytowych, poza tym starosta „sądy jakieś prywatne” im tam urządzał. Ostatecznie rozdwojony sejmik, w Strzeczcu i Kościerzynie wybrał po jednym posła na zjazd do Grudziądza zwołany na 9 grudnia, a tam posłem na sejm walny warszawski został Wojciech Kierzyński sędzia ziemski mirachowski, wybrany w Strzeczcu i popierany przez Szczepańskiego, nie zaś przybyły też przedstawiciel sejmiku kościerskiego, Krzysztof Szałowski ławnik ziemski mirachowski¹⁷².

Z początkiem następnego 1609 roku, 12 stycznia Bartłomiej wraz z Wojciechem i Pawłem Ciecholewskimi z Żukówka w powiecie mirachowskim oraz z Wojciechem Grabowskim *alias* Kiemlada dali ingrosować do akt kościerskich mandat króla Zygmunta III Wazy wystawiony 10 grudnia 1608 roku w Krakowie dla Bartłomieja Wybickiego, Krzysztofa Sikorskiego, braci Pawła, Marcina, Mikołaja i Bartłomieja Żukowskich oraz Grzegorza Grabowskiego przeciwko Jakubowi Szczepańskiemu podkomorzemu malborskiemu i staroście mirachowskiemu. Chodziło o gwałty dokonane na nich i na ich czeladzi w domach i na drogach. Poniżej zamieszczam treść kopii mandatu z ksiąg miejskich kościerskich, z której wynika, że o ten swoisty glejt dla siebie i wymienionej szlachty, a upomnienie dla starosty, wystarał się u króla Bartłomiej Wybicki:

Zygmunt III z łaski Bożej król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflanckie, i szwedzki, gocki, wandalski dziedziczny król. Urodzonemu Jakubowi Szczepańskiemu podkomorze(mu) malborskiemu, staroście nasze(mu) mirachowskie(mu), łaskę naszą królewską, urodzony wiernie nam mieli. Przychodził do nas szlachetny Bartłomiej Wybicki, który tak imieniem swym, jako i imieniem s(z)lachetnych Kr(z)ysztofa Sikorskie(go), Pawła, Marcina, Mikołaja i Bartłomieja Żukowskie(go) i Grzegorza Grabowskie(go) podawszy nam suplikacją obciążliwie i żalobliwie uskarżał się przed nami na Wiern(ość) Twoję, jakoby snać Wiern(ość) Twoja tych to szlachciców wzięwszy z jakichsiś przyczyn, złą wolią, tak sam jako i przez sługi swoje trap(ić). Nasyłasz snać W. T. sługi swe na domy

¹⁷² Dokumenty wydał i wydarzenia opisał G. Labuda, *Przyczynek do walk wewnątrzklasowych szlachty kaszubskiej w XVII wieku*, „Rocznik Gdański” 13, 1954, s. 27–37, zwłaszcza 33–37; na ten temat także K. Mikulski, *Drobna szlachta kaszubska...*, s. 113; S. Achremczyk, *Życie sejmikowe Prus Królewskich w latach 1647–1772*, Olsztyn 1999 (= „Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie” nr 178), s. 59–60; M. Dziecielski, *Dzieje ziemi mirachowskiej od XII do XVIII wieku*, Gdańsk 2000, s. 124–126; J. Kowalkowski, *Jakub Szczepański...*, s. 325–326.

ich, którzy jako oni w suplice swej się skarżą, z domów własnych ich biorą, żony i czeladź ich biją bez wszelaki(ej) ochrony, i ranią i insze nieznośne i nieprzystojne krzywdy i utrapienia im wyrządzają. Udają i to, że im W. T. po drogach zastępowacz każesz na zdrowie ich czuwając, tak że oni zdrowia swe(go) nie będąc bezpieczni w domach swych nie mieszkają, bicia, przegróżki i odpowiedzi od W. Twojej ponoszą. Co jeśliby tak było, dzieje się to im przeciw prawu pospolite(mu) i wolności ich szlachecki(ej) i przeciw wszeliaki(ej) przystojności, i bardzo by nas te skargi ich i urazy obchodzili, i w t(e)y, którąśmy im powinni poczuwać się musim. Za czym rozkazaliśmy im wydać glejt z cancellarii nasz(e)y, aby od W. Twojej i i od sług W. T. zdrowia swe(go) bezpieczni być mogli. Napominamy W. Twoję i rozkazujemy, abyś W. T. prawem pospolitym się kontentując tych s(z)lachciców nie trapił, jeśli co między W. Twoją a nimi zachodzi, prawem z nimi czynił, a na zdrowie ich nie następował, gwałtów takowych i bezprawia im nie wyrządzał ani w [...] nie kazał, jakoby oni nic nie obawiając się W. T. cali i bezpieczni zdrowia i rzeczy swych będąc w pokoju beli, uczynisz to W. T. z powinności sw(e)y i ochraniając sobie łaski nasz(e)y królewskiej.

Dan w Krakowie X dnia grudnia roku Pańskie(go) MDCVIII [10 XII 1608] panowania królestw naszych, Polskie(go) XXI, Szwedzkiego XV roku.

(–) Sigismundus Rex [LS]

Henricus Firlej de Dab(rowni)cza Ref. Reg.¹⁷³

Miesiąc później, 17 lutego, doszło do ugody między zwaśnionymi stronami. Przed sądem stanęli wówczas Grzegorz Grabowski z małżonką Konstancją Niesiołowską i jej opiekunem za zgodą męża, Bartłojem Wybickim, dając do wpisania akt z przeprosinami¹⁷⁴.

Następny akt: *Zgoda Bartla z je(go) Mcią P. starostą mirachowskim*, pod wcześniejszą o tydzień datą 11 lutego podaje, że do tego samego sądu przybyli szlachetni Jan Dachnowski podstarości mirachowski i Bartłojem Wybicki z prośbą o wpis ugody zawartej między Bartłojem Wybickim, występującym także w imieniu żony Katarzyny Sikorskiej, oraz Grzegorza Grabowskiego i jego żony Konstancji Niesiołowskiej, a starostą mirachowskim Jakubem Szczepańskim, podkomorzym malborskim, brzmiącej:

Ja Bartel Wybicki mianem swym, także mianem s(z)lachetny Katarzyny Sikorski żony mojej zeznam, że wszystkie urazy którem miał i z żoną moją od Je(go) Mci P. Jacuba Szczepańskiego podkomorze(go) malborskie(go), starosty mirachowskie(go) i od sług Je(go) Mci, także Je(go) Mci P. podkomorzy przeciwko nam, odstępuję tudzież i wszystkie impedimenta prawne przeciwko Je(go) Mci Pa(nu) podkomorze(mu) malborskiemu mimo się pus(z)zczam i wiecznymi czasy pokój Je(go) Mci Panu Podkomorzemu, tak za siebie jako i za żonę i potomki moje obiecuję, także też mianem s(z)lachetnego Pana Grzegorza Grabowskie(go)

¹⁷³ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 104–105: *Mandat KJM do P. starosty mirachowskiego (z Wybickimi)*; E. Breza, *Źródła...*, s. 200 n, nr 2. List wymienił też G. Labuda, *Przyczynek do walk wewnątrzklasowych...*, s. 36; J. Kowalkowski, *Jakub Szczepański...*, s. 326.

¹⁷⁴ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 118–119: *Zgoda P. Jerzego Grabowskiego z Je(go) Mcią P. starostą mirachowskim*. U E. Brezy (*Źródła...*), brak.

i mianem sl(z)achetny Constancji Nieszolowski żony one(go) i potomkom je(go)
za wszystkie offensa [...],

zawartej w Kobysewie (Kobussowo), chyba właśnie 11 lutego, gdzie w obecności opata oliwskiego Dawida Konarskiego, Jerzego Głuchowskiego, Jerzego Epingera Boroszewskiego, Jakuba Przewoskiego i wielu innych szlachciców przy tym będących, nastąpiły przeprosiny Wybickiego:

Przeprosiłem, za które to obrazy powinien jestem pół roku w wieży zasięść,

a następnie Bartłomiej pod zakładem 1000 zł zobowiązał się przeprosić starostę także na najbliższych sądach ziemskich mirachowskich lub najbliższym sejmiku mirachowskim¹⁷⁵.

Zagadkę stanowi tu postać podstarościego mirachowskiego Jana Dachnowskiego, z którym Bartłomiej stanął przed sądem w Kościerzynie. Czy ma on jakiś związek ze studium w Krakowie Janem Karolem Dachnowskim, przyszłym heraldykiem, autorem herbarza pruskiego i barokowym poetą? Zapewne tak.

Wkrótce, 2 marca 1609 roku Bartel Wybicki z Sikorzyna lat 33 liczący, wezwany pozwem ziemskim z 12 lutego tego roku, aby „stanął przed sądem Miasta nasze(go) Kościerzyny” i

zeznawał pod sumieniem swym, nie obrażając sumienia swego, co byś potem po-
przysiąc mógł, gdyby tego potrzeba była, i pod przepadkiem 20 czerwonych złotych,

w sprawie szlachetnej Agnieszki Pułczyńskiej wdowy po szlachetnym Urbanie Peczalcie przeciwko Janowi Wanderagenowi (van der Hagenowi) mieszczaninowi gdańskiemu, reprezentowanego przez plenipotentę Jakuba Rodena, także mieszczanina gdańskiego¹⁷⁶. Z kolejnych obliczeń wynika więc, że urodził się w 1576 roku. Rok wcześniej jednak, jak podał, miał 34 lata, czyli narodziny wypadają w 1574 roku — jest więc rozbieżność dwóch lat.

Tego samego dnia szlachetny Tomasz Pałubicki, dziedzic Węsiór w powiecie mirachowskim, występujący także w imieniu swoich braci: Szymona, Piotra, Wawrzyńca i Macieja, ustanowił Bartłomieja swoim pełnomocnikiem we wszystkich sprawach w Księstwie Pruskim i Koronie Polskiej¹⁷⁷. I tego samego dnia szlachetna pani Agnieszka Pułczyńska, z małżonkiem szlachetnym Jakubem Przewoskim, wzięła Bartla Wybickiego za zgodą męża na opiekuna, do wpisania aktu dożywocia,

¹⁷⁵ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 119–120; por. E. Breza, *Źródła...*, s. 201, nr 3: tu druga część cytatu nieprawdziwa. Zob. też ks. K. Rutendorf Przewoski, *Historia rodziny Rutendorf-Przewoski z Przewoza, pow. kartuski, Pomorze*, wyd. S. Rutendorf-Przewoski [Starogard Gdański 1998], s. 28.

¹⁷⁶ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 126–127: *Świadectwo P. Agnieszki Pułczyńskiej(iej) przeciwko Jakubowi Roden*; zob. też wyżej, przyp. 157 i treść do niego; E. Breza, *Źródła...*, s. 201, nr 4; zob. też tenże, *Nazwiska Pomorzan...*, s. 418.

¹⁷⁷ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 127–128: *Plenipotencia Tomasza Pałubickie(go) Bartłowi Wybickie(mu)*; E. Breza, *Źródła...*, s. 201–202, nr 5.

ona na częściach swych ruchomych, on na dobrach Zgorzałe i Łączyno 600 marek pruskich, licząc każdą po 20 gr¹⁷⁸.

Podobnie jako plenipotent, tym razem szlachetnego Jakuba Grzymały, stanął Bartłomiej Wybicki 2 czerwca 1609 roku przed sądem miejskim kościerskim i zeznał, że zadośćuczynili jemu szlachetni Jakub Tuchliński z żoną Katarzyną Warcimnińską, kupując kaduk w Tuchlinie po Elżbiecie Dąbrowskiej zmarłej żonie Reszki Tuchlińskiego, który dekretem królewskim przypadł Grzymale, zapisując jemu na dobrach w Sikorzynie 100 fl. polskich tytułem kaucji¹⁷⁹. Wkrótce nastąpił ciąg dalszy tej transakcji, kiedy 13 października woźny, uczciwy Stanisław Rykała, w towarzystwie szlachetnych Marcina Tuchlińskiego i Stanisława Słowikowskiego *alias* Macha, uczestniczył w intromisji Jakuba Tuchlińskiego (= Grzymały?) w dobra dziedziczne w Tuchlinie kupione od szlachetnych Wojciecha Sztokomskiego, Wawrzyńca Gliszczyńskiego, Michała Tuchlińskiego *alias* Reszki, a także Bartłomieja Wybickiego, plenipotenta Jakuba Grzymały. Relację woźnego wpisano do ksiąg miejskich kościerskich dzień później, 14 października¹⁸⁰.

W roku następnym, 11 lutego 1610, pełnomocnictwo dał Bartłomiejowi Michał Gostomski *alias* Jakuszyk¹⁸¹. Wkrótce, 15 lutego, woźny uczciwy Wojciech Polewka zeznał, że oddał pozwy ziemskie z 1 lutego kilku powołanym na świadków, w sprawie: *Świadectwo Pana Bartosza Pierszczewskiego strony posagu przeciwko Panu Szymonowi Pulczyńskiemu*, między innymi, Bartłomiejowi Wybickiemu dziedzicowi w Sikorzynie, który teraz zeznawał jako trzeci:

Stanąwszy oblicznie przed pomienionym sądem s(z)lachetny Bartłomiej Wybicki dziedzic w Sikorzynie za pozwem ziemskim, mając lat 34 zeznał pod sumieniem swym, że jachałem roku łońskiego z Gostomia i trafelem P. S(z)ymona Pulczyńskiego, i ten Pulczyński p(ro)siel mię mówiącz, co mi radzisz, szwagier mój Bartosz Piers(z)czewski nie dał mi posagu tylko 77 marek prus(kiej) monety, ja mu powiedział, pozowcie go o ostatek.

Chodziło o posag Gertrudy Pierszczewskiej, córki Jana, siostry Bartosza, zamężnej z Szymonem Pulczyńskim. Zeznawała też siostra Anna zamężna z Jakubem Pałubickim *alias* Bobrem, podając, że nieżyjący ojciec zapisał córkom po 100 marek pruskich, których ona też nie otrzymała. Bartłomiej radził pozwać szwagra o ostatek, czyli o zachówek?¹⁸² Według tego aktu urodziny Bartłomieja wypadały w roku 1576.

¹⁷⁸ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 129–130: *Aduitalitas P. Jacuba Przewoskiego z małżonką swą Agnieszką Pulczyńską*. U Brezy (Źródła...) brak.

¹⁷⁹ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 152–153. U E. Brezy (Źródła...) brak.

¹⁸⁰ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 165: *Intromisja Panu Jakubowi Tuchlińskiemu od s(z)lachetnych Wojciecha Sztokomskie(go) i Wawrzyńca Gliszczyńskie(go) i Michała Tuchlińskiego alias Reszki i Bartłomieja Wybickiego plenipotenta Pana Jakuba Tuchlińskiego (= Grzymały?)*. W tytule aktu Wybicki zapisany jako plenipotent Jakuba Tuchlińskiego. U E. Brezy (Źródła...) brak.

¹⁸¹ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 216–217: *Plenipotentia Michala Gostomskiego alias Jakusz nob. Bartel Wybiczki*, E. Breza, Źródła..., s. 202, nr 6.

¹⁸² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 218–222, cytat s. 221. U E. Brezy (Źródła...) brak.

Wkrótce, 25 maja 1610 roku Bartłomiej mający lat około 40 wystąpił jako dzięsiały świadek w sprawie strony jeziora Raduni sędziego mirachowskiego Wojciecha „de Krzywosądowo” Kierzyńskiego ze Stężycy i Kamienicy, żonatego z Elżbietą Puttkamerówną z Trzebielina, przeciwko Żeromskim z Żuromina (Żeromina).

Stanąwszy oblicznie sła(chetny) Bartłomiej Wybicki za pozwem ziemskim przed pomieniony sąd mający lat 40 zeznał *sub conscientia sua*: że gdy mieszkał na arendzie w Parchowie już te(mu) jest około 10 lat jakom łowił z Panem sędzią poczawszy od Stężycy aż do granicy Borucina i dawałem połowice ryb do Kamienicy, a P. Kozłowski na ten czas będący podstarości kościerski — łowił drugą połowicę, a Żeromscy się nic nie wpominali a na ten czas niebos(z)czyk Jan Żeromski dał Pani sędziny kanę za łowienie, i jezdziłem z P. Sędzią do Kamienicy, kiedy ten Jan Żeromski siedział w więzieniu tedy broniono łowić, to jest je(go) czeladzi na tym jezierzce Raduni i Pastwisk¹⁸³.

W drugiej połowie 1610 roku, 18 września przed sądem kościerskim stanął sławetny Jonasz Marynarski mieszczanin gdański i dobrowolnie zeznał, że kwituje Bartosza Wybickiego, małżonkę i potomków jego ze wszystkich sum, jakie ten miał pożyczone od niego od 1602 aż do 1610 roku według zapisów przed urzędem wójtowskim w Gdańsku¹⁸⁴.

Natomiast 22 października tegoż roku uczciwy Maciej Angielik rodem z Chojnic z małżonką swą szlachetną Anną Pałubicką z Chośnicy (Kosznicą) i

z opiekunem jej do tego aktu z prawa służącym z pozwolenia małżonka jej przydanym słachetnym Bartłomiejem Wybickim, którego sąd confirmował,

podziękowali Maciejowi Pałubickiemu w Koszniccy mieszkającemu, bratu rodzonemu Anny, szwagrowi Angielika, i małżonce jego Dorocie Puzdrowskiej, za odebrane 50 fl. jako zadośćuczynienie z części ojczystej i macierzystej, ruchomej i nieruchomości, należnej Annie¹⁸⁵.

W końcu 1610 roku, 29 grudnia był Bartłomiej w Pietrzykowach w powiecie człuchowskim, gdzie wraz Mikołajem Wedelstedtem towarzyszyli woźnemu opatrzonemu Wojciechowi Łobockiemu, usiłując wprowadzić w część tych dóbr Annę Loden, wdowę po Piotrze Kleiście i jej dzieci, Jakuba, Marcina i Annę, zgodnie z wyrokiem sądu w Starogardzie ze środy po św. Łucji Pannie [15 XII] 1610 roku, co uniemożliwił Jerzy Kleist. Sprawę oblatowano w księgach ławniczych Chojnic 21 lutego 1611 roku¹⁸⁶.

¹⁸³ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 231–238: *Sprawa strony jeziora Raduni P. sędziego mirachowskiego przeciw p. Żeromskim*, zwłaszcza s. 237. Zob. też wyżej, treść do przyp. 151. U E. Brezy, *Źródła...*, brak.

¹⁸⁴ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 271. U E. Brezy (*Źródła...*), brak.

¹⁸⁵ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 261–263: *Pan Maciej Angielik podziękował P. Maciejowi Pałubickiemu z majątności ojczysty i macierzysty*. U E. Brezy (*Źródła...*), brak.

¹⁸⁶ APB, Akta miasta Chojnic 126, s. 84–85.

9 marca 1611 roku Bartłomiej wystąpił wraz z Wojciechem Ciecholewskim *alias* Żukowskim, Mikołajem Żukowskim, Jerzym Przewoskim i Wojciechem Rożyńskim (?) jako świadek w procesie spadkowym pomiędzy Żukowskimi i Pomyjskimi z Żukówka w powiecie mirachowskim. Paweł Żukowski i jego druga żona Katarzyna Przewoska (pierwszą była Anna Pomyjska) zobowiązali się ugodą z 7 grudnia 1609 roku zawartą w Żukówku w domu Pawła Żukowskiego *alias* Ciecholewskiego, wypłacić Pomyjskim, a byli to Reinhold, Krzysztof, Zofia, Jan, Katarzyna, Grzegorz, Gotard, Maria i ich matka Małgorzata Podkomorówna, 200 zł polskich i przyznali im po swojej śmierci czwartą część wszystkich dóbr ruchomych i nieruchomości pozostałych po ciotce Annie Pomyjskiej, pierwszej żonie Żukowskiego. Paweł Żukowski ponadto oświadczył, że otrzymał z nią obiecany posag. Przy podpisach Pawła Żukowskiego i Jerzego Przewoskiego są adnotacje, że nie umieli pisać, więc prosili „P. Bartla Wybickiego, by mianem moim podpisał”¹⁸⁷.

Przez 10 następnych lat brak w zachowanych księgach miejskich informacji o losach Bartłomieja. Jednak dzięki rękopisom pozostawionych przez Jerzego Schwengla, przeora kartuzów w Kartuzach¹⁸⁸ wiadomo, iż w tym czasie, około 1612 roku Bartłomiej został wójtem w dobrach kartuzów, co świadczy o jego dobrym obeznaniu w sprawach sądowych. Przeorem kartuskim w latach 1602–1614 był Piotr Hayman¹⁸⁹. Już na tym urzędzie otrzymał on w 1612 roku prawo zimowego połowu ryb w jeziorach klasztornych za 200 grzywien¹⁹⁰, umowę zawarł w Kartuzach 1 grudnia tego roku¹⁹¹.

Z 5 maja 1616 roku pochodzi umowa spisana w Gdańsku, dotycząca kartuskiego Przejazdowa (Quadendorf), w której występuje Bartłomiej Wybicki z Sikorzyna i Pirlcaw (Pirscaw?) reprezentujący przeora Henryka Villariusza, oraz dwaj radcy z Gdańska, Salomon Brandt i Ernest Kerlln ze strony mieszkańców Wocław, w sprawie rowu odwadniającego podmokłe tereny przejazdowskie¹⁹².

W poniedziałek po Niedzieli *Sexagesimae* 1616 roku [7 II] w sądzie ziemskim mirachowskim w Kościerzynie wydany został pozew dla Filipa Ustarbowskiego z Brodnicy w sprawie sporu o kopce graniczne z przeorem Henrykiem Villariuszem z 18 stycznia tego roku, w którym ze strony klasztornej uczestniczył Bartłomiej Wybicki. Woźny Wojciech Polewka był 20 listopada 1615 roku w Brodnicy¹⁹³.

¹⁸⁷ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/2, s. 338–342: *Contract między s(z)lachełymi Pawłem Żukowskim i Pomyjskimi*. E. Breza, *Źródła...*, s. 202, nr. 7; zob. też K. Rutendorf Przewoski, *Historia rodziny Rutendorf-Przewoski...*, s. 22.

¹⁸⁸ Szerzej o Jerzym Schwenglu, zob. R. Witkowski, *Jerzy Schwengel (1697–1766), przeor kartuzji kaszubskiej i dziejopis kościoła*, Poznań 2004.

¹⁸⁹ P. Czaplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 236; R. Witkowski, *Prosopographia polono-cartusiana*, Salzburg 1997 (= „Analecta Cartusiana” 137), s. 100–101.

¹⁹⁰ P. Czaplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 135.

¹⁹¹ BG, MS 1311 (Georg Schwengel, *Apparatus ad annales Cartusiae Paradisi B. M. V. prope Dantiscum...*, t. 4. 1589–1645), s. 92: „D. Prior arendavit Nobili Bartholomaeo Wybicki aduocato piscationem hyemalem in lacubus nostris pro 200. marc”.

¹⁹² ADP, Monastica, Kartuzy 2, k. 167–169; P. Czaplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 98.

¹⁹³ APG, 945/144, s. 9–11.

W 1617 roku Jan Wejher wojewoda malborski, starosta pucki, radzyński, sobowidzki oraz człuchowski ustanowił Bartłomieja Wybickiego swoim pełnomocnikiem w sprawie z Janem Doręgowskim, Powalskimi i Lubańskimi dotyczącej granic Grabowa, co zapisano w księgach ławniczych Pucka 15 września tego roku¹⁹⁴.

Z 24 lutego 1618 roku pochodzi list tego samego Jana Wejhera, ale już wojewody chełmińskiego, do wójta (*advocati*) kartuskiego Bartłomieja Wybickiego dotyczący zamiany pewnych dóbr z klasztorem. Oto on:

Mój Łaskawy Panie Wybicki.

Za przesłanie listu do Je(go) M(oś)ci Xiędza Generała dziękuję WM, którym się ucieszyłem nie pomalą słysząc że JM wdzięcznie przyjął dobry zamysł mój strony tej odmiany. Złego zdrowia X. Przeora jako kapłana żywota pobożnego żałuję. Pana Boga proszę, aby go do pierwszego przywrócić raczył. Na Sejmie terazniejszym strony te(j) zamiany sprawić się nic nie może, gdyż tego w instrukcją Panom Posłom Sejmików nie włożono. A wszak zawsze ja to na każdym Sejmie sprawić będę mógł. Bylem też u JM Xiędza Biskupa kujawskiego, który dał consens i chwalił tę zamianę. Strony granic mówiłem też częścią i z JM Panem starostą kościarzyńskim, z którym mam postanowienie, że się z wiosny skończyć mają. Już tedy nic nie dostawa, jedno aby się Contracty skończyły i zawarły. Proszę Xiędzu Przeorowi i wszystkiemu Conventowi zalec WM służby ode mnie. Zatyń WM bądź łaskaw.

Dat. z Szluchowa die 24 Febr. 1618.

WM zyczliwy Przy(jacie)l Jan Weiher woje(woda) chełm(iński) mpp¹⁹⁵.

Chodziło o wspomniane wyżej w aktach puckich Grabowo, a także Grabówko, Kłobuczyno, Krzyżewo i Mansowo w pobliżu Kartuz, zamienione ostatecznie przez Wejhera w 1620 roku, na leżące bliżej Pucka dobra kartuzów Osłonino i Bładzikowo¹⁹⁶. Dodajmy tylko, że wymienionymi w liście Wejhera osobistościami byli, znany już nam przeor kartuzów Henryk Villarius, dalej biskup kujawski Paweł Wołucki¹⁹⁷ oraz starosta kościarski Dymitr Wejher¹⁹⁸. Ten ostatni to brat Jana Wejhera, autora listu.

Od początku roku 1619 znowu pojawia się Bartłomiej w aktach sądu ławniczego. Najpewniej funkcji wójta kartuskiego już nie sprawował, o czym na pewno

¹⁹⁴ BG, MS 1311, s. 120. O Janie Wejherze, zob. S. Ciara, *Kariera rodu Wejherów 1560–1657*, Warszawa 1980 (= „Prace Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego” 8), s. 38–49; tenże, *Jan Wejher h. własnego albo Skarżyna (1580–1626)*, [w:] SBPN, t. 4, Gdańsk 1997, s. 427–428; UPKr, s. 236.

¹⁹⁵ Oryginał listu znajduje się w aktach gospodarczych klasztoru kartuskiego, zob. APG, 945/111, s. 28; odpis Schwengla, BG, MS 1311, s. 122; wydałem za oryginałem.

¹⁹⁶ P. Czapplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 107–108.

¹⁹⁷ Był biskupem kujawsko-pomorskim w latach 1616–1622, P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000, kol. 494.

¹⁹⁸ P. Czapplewski, *Senatorowie...*, s. 111. Dymitr Wejher, syn Ernesta i Anny Mortęskiej, brat Jana, nadawcy listu, zob. J. K. Dachnowski, *Herbarz...*, s. 99; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. 9, s. 272; S. Ciara, *Kariera...*, s. 37–38, 65–67; tenże, *Dymitr Wejher h. własnego albo Skarżyna (ok. 1578–1628)*, [w:] SBPN, t. 4, Gdańsk s. 423; *Uczniowie — sodalisci gimnazjum jezuitów w Brunsberdze (Braniewie) 1579–1623*, oprac. M. Ingot, przy współpracy L. Grzebienia, Kraków 1998 (= *Studia i Materiały do dziejów Jezuitów w Polsce*, t. 1), s. 311.

przekonamy się pod koniec tego roku, kiedy w dokumencie z 11 listopada tytułowany był jako były wójt¹⁹⁹. Już 13 lutego 1619 roku przed sądem w Kościerzynie stanął Adam Kotomirski w imieniu Bartłomieja Wybickiego przeciw Annie Pałubickiej, wdowie po Jakubie Pałubickim²⁰⁰ w sprawie majątności Pierszczewo. Bartłomiej Wybicki i Marcin Bronk Węsierski mieli z nią jakiś kontrakt o intromisji, Bartłomiej prawdopodobnie wyrzucił Pałubicką ze dworu, a był przy tym Krzysztof Splawski, który tę umowę spisał. Wystąpiło 14 świadków, którzy zeznali, że nic takiego nie miało miejsca, a Wybicki:

nie tylko iżby miał panią Pałubiczką wyrzucać, ale i owszem utciwymi słowy napominał, że jeśliby się z nim zgodziła, tedy on jej obiecywał utciwe dać wychowanie do śmierci, ale ona się na pana Wybiczkiego gniewała,

zeznawał dwunasty świadek Jan Splawski „za sposobem ziemskim stanąwszy mając lat około 40”. Trzynastym był Adam Kotomierski „mając lat przed 30”:

iż on nie słyszał o tym żeby pan Wybiczki miał wyrzucać gwałtem pani Pałubiczki ze dworu, ale gdy był w Pierszczewie po wtóry intromissiej, tedy pani Pałubiczka tam mieszkała i używała, rządziła, jako najspokój bez żadne(go) impedimentu, i świadek był przy pierwszy intromissiej i wtóry, ale pani Pałubiczka dobrowolnie dopuszczała tej intromissiej, i tamże też był Pan Krzysztoff Splawski i na znak tej intromissiej pomieniony Splawski ciął kordem w podwoj domowy, i to też słyszał że pani Pałubiczka dała panu Splawskiemu kilkadziesiąt złotych, żeby on Contract między nią a panem Wybiczkiem zniósł²⁰¹.

21 kwietnia 1619 roku Bartłomiej zjawił się przed sądem kościerskim jako ple-nipotent szlchetnego Jana Kothnowskiego w sprawie z Anną, Wojciechem i Janem Pałubickimi²⁰². Tego samego dnia zeznawała wdowa Anna Pałubicka. Woźny królewski uczciwy (*honestus*) Wojciech Poliewka był w Sikorzynie w sprawie intromisji Anny Pierszczewskiej, wdowy po Jakubie Pałubickim, według dekretu trybunalskiego z poniedziałku po św. Łucji Pannie 1618 roku [17 XII],

której intromissy bronil i nie dopuścił s(z)lchetny Maciej Wybicki syn pana Barttia Wybickiego²⁰³.

Spotykamy więc syna Bartłomieja i Sikorskiej, Macieja, który zapewne był już w wieku sprawnym, gdy przeszkodził intromisji.

¹⁹⁹ Zob. niżej treść do przyp. 207.

²⁰⁰ Jakub Bóbr Pałubicki 26 V 1616 roku spisał w Pałubicach testament, zob. *Testamenty szlachty Prus Królewskich z XVII wieku*, wyd. J. Kowalkowski i W. Nowosad, Warszawa 2013, nr 10.

²⁰¹ BZNiO, rkps 3179, k. 110–112v. Poza tym zeznawali: Bartłomiej Węsierski alias Bronk lat około 80, Marcin Węsierski Bronk lat przed 30, Filip Ustarbowski sądowny ziemski mirachowski lat 45, Jan Borucki lat 43, Marcin Borucki lat 35, Piotr Borucki lat 22, Wojciech Płachecki lat około 40, Jakub Pierszczewski lat około 46, Jan Pierszczewski lat około 24, Piotr Węsierski Bronk lat około 26, Jan Węsierski alias Gruchała lat około 50 i ostatni Jan Kotnowski lat około 40.

²⁰² BZNiO, rkps 4412, k. 41v–42.

²⁰³ Tamże, k. 44v–45.

Pół roku później, 16 września 1619 roku Bartłomiej Wybicki stawił się przed sądem miejskim kościerskim, bez małżonki jak zaznaczono, kasując wszystkie procesy w sprawie dóbr Pierszczewo, jakie miał według dekretu trybunalskiego z Anną Pierszczewską, wdową po Jakubie Pałubickim, a także Wojciechem Gawinem Gostomskim²⁰⁴.

Następnie stanęła Anna Pierszczewska, wdowa po Jakubie Pałubickim Bobrze, w towarzystwie Wawrzyńca Żeromskiego, z córką Anna Pałubicką, żoną Wojciecha Gostomskiego Gawina. Zobowiązała się oddać dług Bartłomiejowi w 1 poniedziałek po najbliższym Narodzeniu Pańskim [30 XII 1619] na sumę „siedmi set i pięćdziesiąt” grzywien pruskich, każdą po gr 20 licząc, to jest 500 grzywien, które Bartłomiej Wybicki dał szlachetnemu Marcinowi Bronkowi Pierszczewskiemu oraz „półtrzecia sta” za wydatki²⁰⁵. Następnie skwitowała się z Bartłomiejem Wybickim, małżonką jego Katarzyną Sikorską i potomkami ich²⁰⁶.

Bartłomiej sumę tę (750 marek pruskich) przelał córce swojej Zuzannie Kotomirskiej, żonie Tomasza Kotomirskiego i zobowiązał się uzupełnić sumę posagu 1000 marek o pozostałe 250. Miał na św. Marcina [11 XI] w roku 1620 przekazać 100 fl. polskich, a w 1621 — 100 marek pruskich²⁰⁷. Poznajemy więc kolejne dziecko Bartłomeja, córkę Zuzannę, której ślub odbył się zapewne w tym samym 1619 roku.

Pod koniec tego roku, 11 listopada dostał Bartłomiej, jako były wójt, w dzierżawę od kartuzów karczmę w Gołubiu na 9 lat oraz prawo połowu w jeziorach Gołubskim, Ostrzyckim i Potulskim, wszystko za symboliczny czynsz 2 zł rocznie²⁰⁸. Umowę zawarł w Kartuzach z przeorem kartuzów Henrykiem Villariumem²⁰⁹. Dobrze więc zasłużył się temu konwentowi w czasie co najmniej siedmioletniego (1612–1618) zarządzania gospodarką kartuzów. Jednak 13 lat później był Bartłomiej z klasztorem w sporze.

Nastąpił też ciąg dalszy sprawy granicy Brodnicy, dóbr Filipa Ustarbowskiego ławnika ziemskiego mirachowskiego z kartuskimi Ostrzycami, w której stronę kartuzów i ich przeora Henryka Villariususa w dalszym ciągu reprezentował Bartłomiej Wybicki. Odpis dokumentu sądu ziemskiego mirachowskiego w Kościerzynie pochodzi z poniedziałku w dzień św. Katarzyny [25 XI] 1619 roku, kiedy rozpatrzone sporne zagadnienie zmiany pewnych znaków i kopców granicznych²¹⁰.

Wkrótce, 30 grudnia 1619 roku rodzeństwo Jerzy Sikorski i Katarzyna Sikorska małżonka Bartłomeja Wybickiego, dzieci Jana Sikorskiego i Apolonii Grabowskiej, skwitowali Grzegorza Grabowskiego, brata rodzonego Apolonii, a swojego wuja, mieszkającego w Grabowie w powiecie mirachowskim i jego potomków Wojciecha, Stanisława i Jerzego, że zadość uczynił:

²⁰⁴ Tamże, k. 58v–59.

²⁰⁵ Tamże, k. 59–59v.

²⁰⁶ Tamże, k. 59v–60.

²⁰⁷ Tamże, k. 61v–62v.

²⁰⁸ P. Czapplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 135 i 163; za BG, MS 1311, s. 128: tu mowa o dzierżawie przez 9 lat, za 2 fl. licząc po gr 60 każdy rocznie.

²⁰⁹ APG, 945/107, s. 22–23; BG, MS 1311, s. 128. Henryk Villarius był przeorem kartuskim w latach 1614–1622, zob. P. Czapplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 236; R. Witkowski, *Prosopographia polono-cartusiana...*, s. 196–197.

²¹⁰ APG, 945/144, s. 15–17. Filip Ustarbowski ławnik ziemski mirachowski 1609–1625, UPKr, nr 755.

z dóbr wszystkich ojczystych i macierzystych, ruchomych i nieruchomości, i spadków z dóbr i majątności Grabowa, Zdunowic Górnych i Dolnych, Podjaz i Puzdrowa, i spadku pana Łukasza Grabowskiego [...] po wujach i po ciotkach²¹¹.

Grabowscy z herbem Kiemlada pochodzili z Grabowa w powiecie mirachowskim, obecnie Grabowo Kościerskie²¹². Z tej to rodziny wywodziła się matka żony Bartłomieja, Apolonia Grabowska, zamężna z Janem Sikorskim. W 1570 roku w Grabowie gospodarował jeszcze inny Grabowski, o imieniu Jakub²¹³.

Z kolei Bartłomiej Wybicki z małżonką Katarzyną Sikorską skwitował Jerzego Sikorskiego z długu, który ten trzymał po zmarłym ojcu swym Janie Sikorskim i Apolonii małżonce jego. W końcu skwitował Bartłomiej z żoną swą Wojciecha Gawina Gostomskiego z sumy 700 marek. Zeznali:

że oni odebrali przed sądem miejskim kościarzyńskim sumę złotych 500 monety i liczby polski licząc w każdy złoty po gr 30 od słachetnego pana Wojciecha Gawina Gostomskiego i małżonki jego słachetny Anny Pałubickiej. A to imieniem słachetny Anny Pierszczewskiej to jest 500 grzywien, które był dał słachetny Pan Bartel Wybicki słachetnemu Marcinowi Bronkowi Węsierskiemu na Pierszczewo, a półtrzecia sta grzywien za utraty prawne, tak iż wszystko to uczyni półośmnasta grzywien²¹⁴.

Następnego dnia, 31 XII 1619 roku Tomasz Kotomirski i żona jego Zuzanna Wybicka w asystencji Wojciecha Grabowskiego pokwitowali Bartłomieja z sumy 500 fl. Potem Tomasz Kotomirski „oblicznie stanąwszy” przed sądem zapisał oprawę małżonce swojej Zuzannie Wybickiej, zeznając:

iż on względem wiana zapisanego 1000 grzywien po s(z)lachetnej Zuzannie Wybickiej z dóbr i majątności Sikorzyna ojczystych i macierzystych iure reformatorio zapisuje, reformuje i assecuruje na wszystkich dobrach swych, które teraz ma i na potym może mieć w ziemskich i miejskich zapisuje sumę 1000 z grzywien pruskich i tak w jako przywianku tak zeznawając przez niniejsze²¹⁵.

O Kotomirskich herbu Puchała z Kotomierska na Krajnie pisał krótko Dachnowski. Znał męża Wybickiej:

Tomasz Kotomirski na Pomorzu²¹⁶.

W tym czasie w Podlesiu na Kaszubach mieszkali Kotomirscy. W 1598 roku po zabitym Krzysztofie pozostali Anna, Krzysztof, Agnieszka i Kryspin²¹⁷.

²¹¹ BZNiO, rkps 4412, k. 102v–103.

²¹² Szerzej, zob. P. Pragert, *Herbarz szlachty kaszubskiej*, t. 2, Gdańsk 2007, s. 75–77.

²¹³ *Źródła dziejowe...*, s. 264; M. Biskup, A. Tomczak, *Mapy województwa pomorskiego...*, s. 95.

²¹⁴ BZNiO, rkps 4412, k. 103v–104v.

²¹⁵ Tamże, k. 109–110. Nagłówki wszystkich aktów z 1619 roku z tej książki ławniczej wymienił H. Schuch, *Gerichtsbücher der Stadt Berent aus dem 17. Jahrhundert*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins” 13, 1884, s. 84–85.

²¹⁶ J. K. Dachnowski, *Herbarz szlachty Prus Królewskich...*, s. 325.

²¹⁷ BZNiO, rkps 4411, k. 73v.

Jednak z wypłatą posagu wyniknęły jakieś trudności, skoro kilka lat później, Kotomirscy wystąpili z pretensjami. Sprawę przed sąd Kościerzyny przeciwko Bartłomiejowi Wybickiemu wniósł 17 sierpnia 1624 roku zięć, Tomasz Kotomirski. Pierwszy zeznawał szlachetny Adam Kotomirski lat około 36:

iz przy oddawaniu i to powiedział Wybiczki Panu Adamowi Kotomirskiemu niech mu ustąpi bo go pewnie co podka.

Drugim świadkiem był szlachetny Krzysztof Sikorski lat 50:

iz on przy contractach Pana Wybiczkiego i Pana Kotomirskiego zięcza [zięcia] je-(go) nie beł, tylko to słyszał z ust Pana Wybiczkie(go), że mówił obiecałem Panu Tomaszowi Kotomirskiemu posagu z córką swą tysiąc złotych polskich.

Jako trzeci zeznawał Grzegorz Sikorski lat 40:

iz on nie beł przy tym, kiedy Pan Wybiczki z Panem Tomaszem Kotomirskim sobą contractowali, ale wspomina Pana Wybiczkie(go) że mu powiedział Panie Szikorski, zgodziłem się z Panem Kotomirskim i daję mu tysiąc ale nie pomni jeśli złotych czy-ly grzywien. A co się tknie najście, ma tę wiadomość że jedne(go) czasu naprosił beł gości Pan Wybiczki do siebie do Szikorzy na i tam podpiewszy sobie...²¹⁸

Przedmiotem sporu była więc interpretacja waluty. Złoty polski liczył wtedy zasadniczo 1,5 grzywny pruskiej, a czasem nawet 2²¹⁹.

W księdze ławniczej Chojnic w 1620 roku, 20 marca *Generosus Achatus Weyher constituit plenipoten. Generosum Bartholomaeum Wybiczki* we wszystkich sprawach z Jerzym Kleistem dotyczących części dóbr Duże i Małe Pietrzykowy leżące w województwie pomorskim powiecie człuchowskim²²⁰. Był to Achacy Wejher z Tymmenhagen żonaty z Elżbietą Belowną²²¹. Osobnym aktem zapisał Wybickiemu 100 fl. jako wynagrodzenie za jego pracę²²².

Wcześniej, 27 kwietnia 1619 roku, aktem w księdze miejskiej Nowego nad Wisłą ustanowił Bartłomieja swoim plenipotentem Antoni Kleist²²³.

W zbiorze korespondencji szlachty z Gdańskiem znajduje się list Bartłomieja z 1621 roku (19 VII) do burmistrza i rady królewskiego miasta Gdańska podpisany:

[?] wiliger denen Bartel Wibicki auf Slogauw unterhopetman²²⁴,

czyli podstarości człuchowski. Także kolejny list, z 22 lipca 1621 roku, z pieczęcią opłatkową podpisany:

²¹⁸ BZNiO, rkps 3179, k. 77–77v.

²¹⁹ Zob. wyżej, s. 29 : akt uwolnienia chłopca przez Sikorskich.

²²⁰ APB, Akta miasta Chojnic 129, s. 81–82.

²²¹ Tamże, s. 77–82.

²²² Tamże, s. 83.

²²³ APB, Akta miasta Nowego nad Wisłą 51, k. 125.

²²⁴ APG, 300, 52/748, k. 8.

Barth. Wibitzke unterhauptman auf Schlochaw²²⁵.

Treść trudnych do odczytania listów jest mniej więcej taka. Bartłomiej Wybicki podstarości człuchowski zwrócił się z prośbą do Rady królewskiego miasta Gdańska o ponowną rozprawę w sprawie poddanego z tutejszej wsi królewskiej Gwieździn (*Ferstenau*) niejakiego Marcina Ratke. Wymieniony został zatrzymany w Gdańsku pod zarzutem kradzieży konia. W związku ze skargą tego poddanego podającą w wątpliwość dotychczasową decyzję, wnosi o ponowną rozprawę.

Starostwo człuchowskie trzymał wtedy Jan Wejher, wojewoda malborski w latach 1615–1618, a od 1618 roku chełmiński. Był starostą od 1611 aż do śmierci 14 stycznia 1626 roku²²⁶. Przeniósł się więc zapewne Wybicki wtedy do Człuchowa. I chociaż nie ma o nim wzmianki w dokumentach dotyczących starostwa człuchowskiego²²⁷, to tytułatura Wybickiego znajduje potwierdzenie w aktach miejskich Chojnic, w których kilkakrotnie zapisano go jako podstarościę człuchowskiego. Podano tam, że przeciw Polakowi Bartłomiejowi Wybickiemu podstarościemu (*Unterhauptman*) człuchowskiemu protestował Mikołaj Maderweissen fryzjer, co zamieszczono w protokole 30 czerwca 1625 roku²²⁸.

Następnie, 14 października tego samego roku przeciwko Bartłomiejowi Wybickiemu podstarościemu (*vicecapitaneus*) zamku człuchowskiego protestował przed sądem ławniczym chojnickim sławetny Stefan Curtius mieszczanin chojnicki o zniesławienie jego osoby. Bartłomiej pozywał go do sądu miejskiego człuchowskiego na 28 października w związku z rzekomą zbrojną napaścią wraz z innymi osobami dokonaną na niego w dniu 14 września, podczas pobytu wojewody chełmińskiego i starosty człuchowskiego w gościnie u burmistrza chojnickiego około godziny drugiej na ulicy tego miasta, ponadto jakoby mu wtedy skradziono:

Pileum alias kołpak sobolczami podszyty, chustkę rozmaicie szytą, mieszek z pieniędzmi z kieszeni²²⁹.

Wreszcie 30 tego samego miesiąca i roku w chojnickim sądzie ławniczym stanął woźny koronny opatrny Fabian Bajerow i złożył relację o próbie dokonania aresztowania (zgłoszenia sądowych pretensji). W dniu 22 czerwca na urzędowe wezwanie Piotra i Ertmanna Wolszlegerów (*Wollenschleger*) udał się wraz z dwoma szlachcicami do zamku człuchowskiego. Sprawa dotyczyła dwóch wołów (krów?) rzekomo bezprawnie zabranych przez ludzi Bartłomieja Wybickiego ze wsi Płonica (*Platendienst*) w powiecie człuchowskim. Należały one do dziedzicznego zagrodnika Piotra Rewinckels tychże Wolszlegerów w tej wsi. Wybicki odmówił, a woźny

²²⁵ Tamże, k. 5 b.

²²⁶ UPKr, nr 630 i 283; P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 75.

²²⁷ *Documenta capitaneatus slochoviensis (1471–1770)*, wyd. P. Panske, Torunii 1935 (= „Fontes TNT” 28).

²²⁸ APB, Akta miasta Chojnic 128, s. 462: tylko nagłówek.

²²⁹ Tamże, s. 480–481. Jan Jakub Wejher, wojewoda chełmiński 1618–1626, UPKr, nr 283.

28 lipca złożył pozew w tej sprawie we dworze wsi Sikorzyno w obecności arendatora sławetnego Michała Karaw²³⁰.

Jeszcze inna informacja o Bartłomieju mającym jakiś związek z Człuchowem, w tym wypadku też pewnie jako podstarościm, pochodzi z czasów pierwszej wojny szwedzkiej. Jerzy Schwengel z nieznanego dziś bliżej rękopisu o. Melchiora²³¹ wynotował takie zdarzenie z historii kartuzów w Kartuzach, mianowicie w 1626 roku, kiedy zakonnicy uciekli z klasztoru przed Szwedami, 17 lipca z honorami przyjął ich w Człuchowie Bartłomiej Wybicki:

Anno 1626. Ouando fugimus Suecos, die 17 Julii honorifice nos tractauit D. Bartholomaeus Wybicki in Sluchow²³².

Podane wyżej zdanie o Jerzy Schwengel zapisał 100 lat po tym fakcie, porządkując akta kartuskie, następnie w innym z rękopisów odnotował Wybickiego pod rokiem 1626 jako dobroczyńcę z tego samego powodu:

D. Bart. Wybicki in Sluchau honorifice tractauit²³³.

Współczesne opracowania o Kartuzji nie wspominają o tym fakcie, pisząc jedynie o wysłaniu zakonników 10 lipca do innych klasztorów kartuskich, sam przeor zaś z czterema schronił się w Gdańsku²³⁴. Prawdopodobnie ci, których witał Bartłomiej, byli w drodze do (z) Darłowa?

W 1629 roku Bartłomiej dwukrotnie został zapisany w sądzie miejskim Kościec-rzyni. Akty te są bardzo słabo czytelne. Woźny powiatu tczewskiego Andrzej Szydłans de Gałązki, 23 czerwca 1629 roku na prośbę szlachetnego Jana Sikorskiego, w towarzystwie Jakuba Pierszczewskiego i Jana Żabińskiego, udał się do Sikorzyna. Sikorski oskarżał Bartłomieja Wybickiego o próbę zabójstwa dzień wcześniej, opis wniesiono do ksiąg:

Na polu i na gruncie albo między [...] na którym miejscu czekał Pan Wybiczki na afektanta z nusznicami dwiema, gdzie sam przypadłszy nusznicę na afektanta złożył, jednak [...] zaczym do drugiej porwał się w czym afektant nie chcąc [...] i zasadziwszy się w szopie swojej [...] sporządziwszy, na afektanta zasadził się [...], którą ranę widział²³⁵.

Drugi z aktów, pochodzi z 7 sierpnia 1629 roku²³⁶.

²³⁰ APB, Akta miasta Chojnic nr 128, s. 484 i 485.

²³¹ O. Jerzy Melchior był kronikarzem Kartuzów, z jego notatek korzystał Jerzy Schwengel, przyjęty do nowicjatu w 1602 roku, zmarł 10 II 1656; zob. K. Raepke, *Kościół dawnej Kartuzji Kaszubskiej w Kartuzach*, Wejherowo 1992, s. 55, przyp. 420; R. Witkowski, *Prosopographia polono-cartusiana...*, s. 143.

²³² BG, MS 1311, s. 170.

²³³ G. Schwengel, *Apparatus ad annales Cartusiae Paradisi BMV*, cz. 2, 1750..., s. 438.

²³⁴ P. Czaplowski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 178, za BG, MS 1311, s. 170–172; zob. też K. Raepke, *Kościół dawnej Kartuzji kaszubskiej...*, s. 60–61; W. Odyniec, *Czasy dobre i złe, [w:] Dzieje Kartuz*, t. 1, Kartuzy 1998, s. 186–187.

²³⁵ BZNiO, rkps 3179, k. 189v–190.

²³⁶ Tamże, k. 197.

Kolejne informacje dotyczą ponownych kontaktów Bartłomieja z klasztorem Kartuzów. 20 października 1632 roku sprzedał klasztorowi swojego poddanego (*subditus*) Stanisława Wielgosza²³⁷. Wtedy też, w 1633 roku w Grabowie klasztor zawarł ugodę w sporach granicznych z dziedzicami Sikorzyna, byłym wójtem klasztornym Bartłomiejem Wybickim i Sikorskimi²³⁸. Mówi o tym akt ze środy po św. Jadwidze [15 X], kiedy w sądzie grodzkim województwa pomorskiego w Skarszewach stanęli, w imieniu przeora Jana Udalryka Repffiusa i konwentu kartuskiego Filip Bollman prokurator kartuski oraz szlachetny Wojciech Sikorski w imieniu braci rodzonych Piotra, Stanisława i Jana, synów Jerzego. Tenże Jerzy Sikorski z synami Wojciechem, Piotrem i Stanisławem oraz Bartłomiej Wybicki z żoną Katarzyną Sikorską jako dziedzice Sikorzyna podpisali już w Święto Męczenników Fabiana i Sebastiana [10 I] tego roku w Grabowie ugodę w sprawie granic, co teraz potwierdzają i podpisują — Bartłomiej Wybicki, także w imieniu żony, Jan Sikorski, także w imieniu ojca, Wojciech Sikorski w imieniu braci oraz Filip Bollman²³⁹.

Ponadto w tym samym 1632 roku Bartłomiej zaskarżył klasztor przed sądem ziemskim tczewskim w Starogardzie o niedotrzymanie umowy z 1619 roku dotyczącej dzierżawy karczmy golubskiej²⁴⁰, i sprawę wygrał, lecz dekretem Trybunału Piotrkowskiego, do którego klasztor się odwołał, w 1634 roku wyrok cofnięto²⁴¹.

W 1633 roku Bartłomiej był najprawdopodobniej w Wielkopolsce, w Nakle. Wtedy bowiem, w poniedziałek po Wszystkich Świętych [7 XI], Kasper z Więcborga Zebrzydowski kasztelan kaliski pokwitował i skasował wszystkie sprawy, które miał z Bartłomiejem Wybickim²⁴². Nic więcej nie wiemy o owych wspomnianych w dokumencie cyrografach. Aktem poprzednim ten sam Zebrzydowski pokwitował Wejherów, braci Mikołaja starostę radzyńskiego, Jakuba pułkownika JKM i Ludwika porucznika cesarstwa, synów nieżyjącego Jana wojewody chełmińskiego, starosty puckiego, radzyńskiego, sobowidzkiego i człuchowskiego²⁴³. Można przypuszczać, że Bartłomiej miał jakieś bliskie związki z owymi Wejherami.

W 1640 roku (krótco przed 27 VI) Jan Gleisen Doręgowski dziedzic Będmina i Rekownicy, i jego żona Konstancja Gotberkówna ustanowili Bartłomieja

²³⁷ BG, MS 1311, s. 190; H. Schuch, *Die Zustände der Landbevölkerung im Kreise Berent am Schlusse der polnischen Herrschaft 1772*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins” 15, 1886, s. 66; W. Heidn, *Die Geschichte des Kreises Karthaus (Vom Ende der Ordensherrschaft 1466–1945)*, Hamburg 1971 (= „Sonderschriften des Vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreussen e. V.” 20), s. 21.

²³⁸ P. Czaplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 93.

²³⁹ BG, MS 1311, s. 189, 193; tamże, nr 142, s. 458–459. Jan Udalryk Repffius był przeorem kartuskim w latach 1622–1645; zob. P. Czaplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 236; R. Witkowski, *Prospographia polono-cartusiana...*, s. 168.

²⁴⁰ BGPAN, G. Schwengel, *Apparatus...*, t. 4, s. 189.

²⁴¹ P. Czaplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 93; za APG, 376/107, s. 11–13; zob. też s. 24–26: odpis wyroku Trybunału Piotrkowskiego wpisanego do akt starogardzkich w 1632 roku, i s. 29–31: odpis wyroku z 1634 roku.

²⁴² APP, Nakło Gr 51, k. 405. Kasper Zebrzydowski kasztelan kaliski 1624–1649, *Urządnicy wielkopolscy XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. A. Bieniaszewski, Wrocław 1987, nr 188.

²⁴³ APP, Nakło Gr 51, k. 403v–404v.

Wybickiego plenipotentem w sprawach z mieszczanami (*spectabiles*) kościerskimi (?) Abrahamem i Jakubem Jacobsonami oraz Janem, Pawłem i N. Petersmanami²⁴⁴. Sto lat później doszło do małżeństwa prawnuka Bartłomieja, Macieja Wybickiego, z Elżbietą Doręgowską, a pokolenie później wspomniane wyżej dobra Będomin i Rekownica znalazły się w rękach Wybickich.

Z 1643 roku pochodzi pierwsza wzmianka o Wybickich z ksiąg metrykalnych parafii pod wezwaniem Świętej Trójcy w Kościerzynie, mianowicie 9 sierpnia Katarzyna Wybicka, najpewniej żona Bartłomieja, i Jan Toczka zostali chrzestnymi Heleny, córki *honestis* Stanisława Sikorskiego i Anny z Sikorzyna²⁴⁵. Byłaby to ostatnia wzmianka o żonie Bartłomieja. Z tego też źródła są informacje o jakiejś Mariannie Wybickiej, matce chrzestnej w latach 1650–1651, także u Sikorskich, może drugiej córki Bartłomieja, albo raczej już jego syna Macieja²⁴⁶.

Jedna z ostatnich wzmianek o Bartłomieju pochodzi z około 1646 roku i dotyczy nadań dla młyna w starostwie skarszewskim położonym w Szczodrowie (niem. Schadrau) w powiecie tczewskim. Wtedy Gerard Denhoff wojewoda pomorski, skarbnik Ziemi Pruskiej, starosta skarszewski, kościerski, lutyński, feliński, ekonom malborski, rządca lasów w Białowieży zeznał, iż pomiędzy młynarzem Johannem Mellerem a wsią trwają spory. Powołano komisarzy do ustalenia granic, panów burgrabiego pomorskiego Niewierskiego, podstarościego Adama Pietrzywolskiego i Rutza burmistrza Skarszew. Zarządca młyna okazał wiele przywilejów, w których granice były dokładnie opisane przez Jerzego Bażyńskiego starostę skarszewskiego, Ludwika Mortęskiego (u Schucha — Mertens) wojewodę pomorskiego i starostę skarszewskiego, Pawła Działyńskiego wojewodę pomorskiego i przedstawił następujących świadków: pana Bartła Wybickiego mającego ponad 70 lat, byłego podstarościego Ludwika Mortęskiego, a także Johanna Slavickiego i Georga Feista mieszczan skarszewskich, liczących po ponad 80 lat każdy, którzy we trójkę oświadczyli, że tenże wojewoda Działyński nadał Mellerowi młyn z granicami, przy czym oni sami byli obecni²⁴⁷. Gerard Denhoff był następcą Pawła Działyńskiego († 17 VII 1643) na województwie pomorskim, co wiązało się z jednoczesnym trymaniem starostwa skarszewskiego. Zmarł 23 grudnia 1648 roku²⁴⁸. Feliks Niewierski jako burgrabia pomorski notowany jest w latach 1646–1649²⁴⁹. Wynika z tego, że to wystąpienie Bartłomieja datować należy na lata 1646–1648, pod warunkiem, iż wspomniany burgrabia nie sprawował tego urzędu nieco wcześniej. Trzecie już obliczenie czasu narodzin Bartłomieja mówi, iż przyszedł na świat przed 1576 rokiem.

Z tego samego czasu, z 30 września 1646 roku pochodzi list Bartłomieja Wybickiego pisany w Sikorzynie do przeora klasztoru kartuskiego Philippa Bollmana, w języku

²⁴⁴ BZNiO, rkps 4413, k. 2.

²⁴⁵ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 47, k. 8v.

²⁴⁶ Tamże, k. 34v i 41.

²⁴⁷ H. Schuch, *Die Zustände der Landbevölkerung im Kreise Berent...*, s. 159; zob. też *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, t. 11, Warszawa 1890, s. 858: hasło Szczodrowo w opracowaniu ks. Romualda Frydrychowicza.

²⁴⁸ P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 175; UPKr, nr 923, i s. 175.

²⁴⁹ UPKr, nr 1500.

niemieckim, podpisany Bartel Wibiczki²⁵⁰. Znajduje się w tomie zebranych przez Schwen-
gla, zaopatrzonym przez z niego w sumariusz, gdzie krótka nota na temat treści listu:

1646, 30 Septembris, Sikorzyn. Bartel Wybicki Nblis conqueritur (no)stra subditas
villarum Klobuczyn, Patul, Golubie et offert sua officio aliis in rebus²⁵¹.

Poniżej przedstawiam list ten w wersji oryginalnej:

Dem hogwirdigen undt andechtigen heren pater in christo — pater pfilipus polman
prior des klosters s. marien paradis cartause meinen grosginstigen heren cu handen.
Ich bite denstlig E.E. [Eure Erlaucht] wolten mir den ginstigen wilen ercegen undt
mir cu wisent op der reges dag wart get op och Ire kinichlige magistrat richte wirt
oder nicht was E. E. dauon geheret haben. Ich [...] de es wider.

Erwirdiger undt andechti(ge) her pater in christi nach erbittige meiner wiligen denste
mit winschige die gnade gotes weis Ich nicht wie das Ich so ungielisselig bin das Ich
an E. E. dre male gieschrib habe undt bin nicht wirdig das Ich antwort vermis es so
got dem almechtigem befelen das man einem trwen [treuen] dener so calet ist nichten
alleine das man hat uor meinen giebrwten krog becalet gienomem och den undanen
das kloster also uon Klobocin, Potule undt Gulube der uns grossen schaden donnirt
Ihrem sei undt sagen E. E. haben inen befohlen undt sol uns nicht ein gut wort geben
sei woltensig mit uns uor dragen undt sei sagen E. E. habens in uorbote das sei uns
nichtes ein wilten solen sich [?]. Ich weis nichte wor mit Ich dise so grose ungonst an
E. E. oder an das kloster uor denet wie Ich undt alle wege E. E. undt des klosters trewer
der bin giewes undt bin noch beret uor mit Ihre E. E. oder dem kloster denen kan was
mir migligen ist wie Ich noch uor gehereges dag giedan habe. Da man hat wilten cita-
cion dem kloster uon wegen 50 jarr der behaltene conobocion. Ich aber dem instigator
giesaget das das kloster prifilegen uon on alen kinigen och diecret excontrafersia auf
dem reges dage och auf dem tribonal erhalten libertacion erhalten och hat der domhere
nofodworske mit mir cu Szenecke auf der gueraden 14 iulij uon der frauwen dere-
gowsken undt der sagen geret. Ich aber E. E. int schildiget nu sein vor der kirmise uon
grabaw file nome adel cu mir hir ein getreten undt mir greglige dige gesaget was der
frauwen deregowsken wider faren ist undt haben die baren och der schulce giesaget
das dis unser her biefolen hat er hat schon erwisen reches daler dar auf ap gielet das
wir dem kerle den hals intuze schan solen. Ich habe das hog uor antwort undt bin noch
erbetich E. E. cu denen mit lep [?] undt blut. Bite unt bin noch der cu uorsigt E. E.
wirden mein ginstiger bleben undt vor meinen erbe des kroges etwas erstaten undt bite
noch denstlig ime schriftlig antwor hirt mit E. E. undt das gance kloster gott befohlen.
Datum skorszyn den 30 september Anno 1646.

(–) E. E. meines grosginstig
heren wiliger
dener
Bartel Wibiczki.

²⁵⁰ APG, 300, R, Tt/21: *Epistolae diversae...* (1608–1746), nr 21, s. 75–76. Filip Bollman był przeorem
kartuskim w latach 1645–1662, zob. P. Czapplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 236; R. Witkowski, *Pro-
spographia polono-cartusiana...*, s. 60.

²⁵¹ APG, 300, R, Tt/21: *Epistolae diversae...* (1608–1746), s. 4, nr 21.

Treść listu, z której poznajemy sytuację, w jakiej znalazł się Bartłomiej Wybicki pod koniec życia, jest w przybliżeniu taka. Już trzy razy pisał do czcigodnego ojca i nie otrzymał odpowiedzi. Czy nie jest godny, by dostać wiadomość, czy tak traktuje się wiernego sługę? Zabrano mu karczmy nadane przez klasztor, również Klobuczyn, Potuły i Gołubie, co przyniosło duże straty. Skąd ta niechęć, przecież służył klasztorowi przez 50 lat i był wierny. Był z panem Nowodworskim (Doręgowskim z Nowego Dworu) 14 lipca w Skarszewach, który opowiedział o paniach Doręgowskich. Wyjaśniał już, że w czasie odpustu w Grabowie usłyszał straszne słowa, co się stało paniom Doręgowskim. Chłopi i sołtys powiedzieli, że to nasz pan rozkazał, żeby temu człowiekowi kark obciąć [?]. Prosi przeora o życzliwość, by coś zostawić z jego dziedzictwa, i o pisemną odpowiedź, a cały klasztor poleca Bogu.

Trudno odnieść się do tego, co było przyczyną nienawiści u zakonników, jak i nie znamy konfliktu z Doręgowskimi. To chyba ostatnia informacja o żyjącym Bartłomieju, który zapewne starał się o odzyskanie łask klasztoru, by jak najwięcej pozostawić swoim potomkom. Jeśli zaś współpraca Bartłomieja z klaszturem Kartuzów trwała już 50 lat, jak w liście napisał, pierwsze kontakty wystąpiły więc prawdopodobnie około 1596 roku.

Zwraca uwagę stosowanie przez Bartłomieja szwedzkich lub duńskich słów, zwłaszcza „dag” oraz „och”. „Dag” — występowało także w języku holenderskim, co potwierdza tezę o jego pochodzeniu z tamtych stron.

Być może Bartłomiej płacił jeszcze podatek w 1648 roku, kiedy uchwalony został pobór podwójny i akcyza potrójna. Z Sikorzyna uścili Wojciech i Stanisław Sikorsecy od włóki folwarcznej 4 fl., Wybicki od 6 włók folwarcznych i ogrodnika 6 fl. i 8 gr oraz Jerzy Sikorski od 2 włók folwarcznych 2 fl.²⁵² Nieznanym z imienia Wybickim może jest tu Maciej, ale niewykluczone, że żył jeszcze Bartłomiej.

Nie żył już na pewno w 1653 roku, gdyż podczas wizytacji archidiaconatu kamińskiego przez archidiacona Stanisława Trebnica z 1653 roku wspomniano o sumie 150 zł zapisanych przez sukcesorów Bartłomieja Wybickiego na kościół w Baldenborku²⁵³, czyli w Białym Borze. Może ma to jakiś związek z córką Bartłomieja i jej mężem Tomaszem Kotomirskim, dzierżawiącymi dobra w starostwie białoborskim?

W spisie podatkowym sporządzonym przez Szwedów w 1656 roku także jest wzmianka o spadkobiercach Bartłomieja w Sikorzynie.

Sikorni [Bernatscher District]: Jurgen Sikorsky 1 floren (an einfachen Poboren), Alb(ertus) [und] Stanislaus Sikorsky 2 floreny, successores Bartel Wybicky 3 floreny, od 6 Acker Hufen, 1 Gartner²⁵⁴.

²⁵² *Regestr poboru podwoynego dnia 25 Juny 1648 roku w Malborku na Seymiku generalnym Ziem Pruskich uchwalonego i przez JMP. Andrzeja Garczyńskiego, pisarza ziemskiego i poborcę województwa pomorskiego, wybranego, do rąk JW. JMP. podskarbiego ziem pruskich sposobem niżej wyrazonym wniesioneo*, wyd. W. Kętrzyński, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” 6, 1871, s. 174; *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego...*, t. 10, Warszawa 1889, s. 609.

²⁵³ P. Panske, *Monumenta vetustiora...*, s. 103; A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 9.

²⁵⁴ *Verzeichnis der Huefen undt Poboren zahl Preuszen, Pommerelen und Caszuben*, TNT (mf N-CLXV, oryginał w Riksarkivet Stockholm), s. 28–29; szerzej o spisie, K. Mikulski, *Szlachta powiatu świeckiego*

Trwała więc pamięć o Bartłomieju, jego potomkowie nie zostali tutaj wymienieni z imienia.

W nekrologu kartuskim co prawda nie wpisano Bartłomieja Wybickiego do kalendarza, wspomina się go jednak jako dobrodzieja, na ostatniej stronie księgi w rozdziale *Benefactores post recuperationem domus*²⁵⁵.

* * *

Podsumowując bogaty biogram Bartłomieja Wybickiego, pierwszego z historycznie udokumentowanych z rodu Wybickich herbu Rogala, wielokrotnie tylko enigmatycznie wspomnianego w literaturze, podkreślić należy, iż udało się odnaleźć dokument może potwierdzający wcześniejsze przypuszczenia o nieszlacheckim pochodzeniu Wybickich, jak i zmianie pierwotnego nazwiska Wyba (Wybe, Wibe). Co zaś było przyczyną przyjęcia herbu Rogala, trudno obecnie o jednoznaczne stanowisko. Wskazać trzeba na jego dobrą znajomość spraw sądowych i dużą aktywność w tej dziedzinie. Bartłomiej Wybicki urodził się około 1574 roku. W 1600 roku dzierżawił Parchowo w starostwie mirachowskim, około trzydziestego roku życia, może w latach 1597–1611 został mianowany przez Ludwika Mortęskiego podstarościm skarszewskim. Zarządzał więc tymi dobrami i niewątpliwie bywał na zamku w Skarszewach — siedzibie wojewody i sądu grodzkiego, znany jest opis zamku z tamtych lat²⁵⁶. Zapewne wtedy też, niedługo po 1600 roku, ożenił się z Sikorską, wszedł w posiadanie części Sikorzyna i tym samym do grona szlachty kaszubskiej, co prawda posesjonackiej, lecz drobnej, siedzącej tylko na części dóbr. Tuż przed 1612 rokiem kartuzi w Kartuzach powołali go na swojego wójta. Brał udział w zamianie dóbr Jana Wejhera wojewody chełmińskiego z klasztorem, miał też w 1620 roku kontakty z Achacym Wejherem, a w 1623 był w grodzie nakielskim na Krajnie, prawdopodobnie z Wejherami. W latach 1621–1626 roku spotykamy go w Człuchowie jako podstarościego u Jana Wejhera, miał też pod koniec życia kontakty ze starostwem białoborskim i kościołem w Białym Borze. Przez blisko 50 lat gospodarzył w Sikorzynie. Wielokrotnie występował przed sądem ławniczym Kościerzyny jako świadek lub plenipotent okolicznej szlachty, czy też w swoich sprawach. Miał dwoje dzieci, Zuzannę zamężną z Tomaszem Kotomirskim oraz syna Macieja. Zachował się jego oryginalny list z 1646 roku do przeora kartuzów, z którego wynika znajomość języków skandynawskich, co świadczy o jego pochodzeniu z tamtych stron. Dożył sędziwego wieku (ponad 74 lata), jego śmierć można w przybliżeniu określić na lata 1648–1652. Jemu też rodzina Wybickich zawdzięcza społeczny status.

w województwie pomorskim w XVI–XVIII wieku (zmiany struktury majątkowej), „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia” 28 („Nauki Humanistyczno-Społeczne”, z. 259), 1993, s. 37–38. Obecna sygnatura, APT, 289/524: Preuss. räkenskaper från Karl X Gustavs Hufen und poborregister in Preussen, Pomerellen und Kassuben 1656.

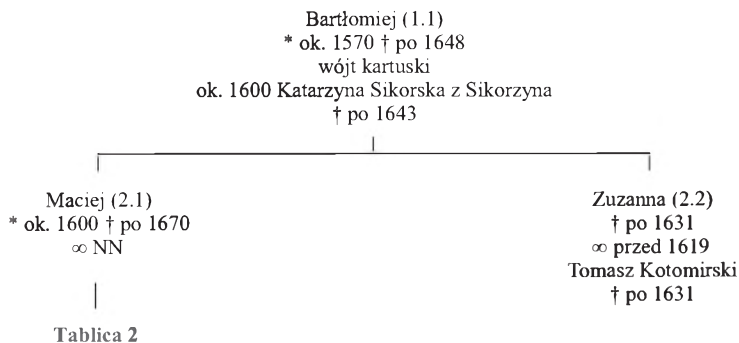
²⁵⁵ ADP, Monastica, Kartuzy 30 (*Kalendarium Conventuale Domus Paradisi Mariae Renovatum Anno 1593...*), k. 96: „D. Bartholomaeus Wybicki”.

²⁵⁶ E. F. Kozłowski, *Inwentarz starostwa skarszewskiego z 1628 r.*, Gdańsk 1974 (= „Kociewie” 1).

II pokolenie

II.1. Potomkowie Bartłomieja (1.1) i Katarzyny Sikorskiej

Linia pomorska cd.

Tablica 1. Potomkowie Bartłomieja i Katarzyny Sikorskiej

2.1. Maciej (ok. 1600–po 1670)

Był synem Bartłomieja i Katarzyny Sikorskiej. Urodził się około 1600 roku. Prawdopodobnie był pełnoletni, gdy 21 kwietnia 1619 roku uniemożliwił intromisję w dobra Sikorzyno Anny Pałubickiej z Pierszczewskich. Zapisany został wtedy jako „s(z)lachtetny Maciej Wybicki syn pana Bartlia Wybickiego”²⁵⁷. Ojca najwidoczniej w tym czasie nie było w domu, gdy syn nie dopuścił do wykonania sądowego nakazu.

Może to on, jako „Matthias Wibicki, Prutenus”, został przyjęty do sodalicii mariańskiej w kolegium jezuickim w Braniewie około 1622 roku?²⁵⁸. Więcej informacji o nim nie mamy.

Zdaje się, jego potomkiem był Jan i może Marianna. Żona nie jest znana, nawet z imienia.

Zmarł po 1670 roku?²⁵⁹

²⁵⁷ BZNiO, rkps 4412, k. 44v–45. Zob. też wyżej, s. 42, gdzie cytat ze źródła.

²⁵⁸ *Uczniowie — sodalisi...*, s. 326; zob. też rec.: J. Kowalkowski, *Nowy spis uczniów jezuickiego kolegium w Braniewie z lat 1579–1623*, „Nasza Przeszłość” 98, 2002, s. 569.

²⁵⁹ Jest to tylko założenie.

2.2. Zuzanna (ok. 1600 — po 1631)

Córka Bartłomieja i Katarzyny Sikorskiej. Zakładamy, że to dziecko młodsze od Bartłomieja, urodzone też około 1600 roku.

W 1619 roku Zuzanna została żoną Tomasza Kotomirskiego. Pierwsza informacja o nich pochodzi z dnia 16 września tego roku²⁶⁰. Także dalsze podano przy omówieniu postaci ich ojca, Bartłomieja. Mianowicie, 31 grudnia 1619 roku, Tomasz Kotomirski i żona jego Zuzanna Wybicka w asystencji Wojciecha Grabowskiego pokwitowali Bartłomieja z sumy 500 fl. posagu. Potem Tomasz Kotomirski „oblicznie stanąwszy” przed sądem zapisał oprawę małżonce swojej Zuzannie Wybickiej, zeznając:

iż on względem wiana zapisanego tysiąca grzywien po s(z)lachetnej Zuzannie Wybickiej z dóbr i majątności Sikorzyna ojczystych i macierzystych iure reformatorio, zapisuje, reformuje i assecuruje na wszystkich dobrach swych, które teraz ma i na po tym może mieć w ziemskich i wszystkich zapisuje sumę 1000 grzywien pruskich i tak w jako przywianku tak zeznawając...²⁶¹.

Jak wspomniałem wyżej, o Kotomirskich herbu Puchała z Kotomierska (Kotomierza) na Krajnie pisał krótko Dachnowski. Znał męża Wybickiej:

Tomasz Kotomirski na Pomorzu²⁶².

W tym czasie w Podlesiu na Kaszubach także mieszkali Kotomirscy. W 1598 roku po zabitym Krzysztofie pozostali Anna, Krzysztof, Agnieszka i Kryspin²⁶³.

Bezpośrednio Tomasza i jego żony Zuzanny Wybickiej dotyczą jeszcze następujące akty. W 1622 roku we wtorek w wigilię św. Andrzeja Apostoła [29 XI] przed sądem grodzkim w Gnieźnie stanęli Andrzej Vasicius penitencjariusz kościoła gnieźnieńskiego i Tomasz Kotomirski z żoną Zuzanną z Sikorzyna Wybicką²⁶⁴. W 1623 roku w grodzie gnieźnieńskim Stanisław Sokolnicki skwitował Tomasza Kotomierskiego i Zuzannę Wybicką z Sikorzyna małżonków z 200 zł polskich²⁶⁵, a w tym samym roku grodzie nakielskim Tomasz Kotomierski w imieniu swoim i żony Zuzanny Wybickiej (Wibickiej), całą sumę 2000 zł, należnej żonie swej od Stanisława Sokolnickiego i Dorotę Morawską, małżonków na częściach wsi Sokolniki w powiecie gnieźnieńskim, przekazał Maciejowi ze Słup Waldowskiemu²⁶⁶.

²⁶⁰ Zob. wyżej, tekst do przyp. 207.

²⁶¹ BZNiO, rkps 4412, k. 109v i 109v–110: *Nobilis Tomasz Kothomyrsky oprawę czyni małżonce swej Zuzannie Wybickiej*. Nagłówki wszystkich aktów z 1619 roku z tej księgi lawniczkiej wymienił H. Schuch, *Gerichtsbücher der Stadt Berent...*, s. 84–85.

²⁶² J. K. Dachnowski, *Herbarz szlachty Prus Królewskich...*, s. 325.

²⁶³ BZNiO, rkps 4411, k. 73v.

²⁶⁴ APP, Gniezno Gr 68, k. 212v–213v.

²⁶⁵ TD, Grodzkie i ziemskie > Gniezno > Część I, 7167 (Nr 76) 1623 Stan. Sokolnicki, s. o. Krzysztof, i Dorota Morawska małż. kwit. Tomasza Kotomierskiego i Zuzannę Wybicką z Sikorzyna małż. z 200 złp z racji części Sokolnik w tej sumie na 1 rok renty sumy 200 złp zast. (f. 393v).

²⁶⁶ Tamże, 3599 (Nr. 173) 1623 (f. 319v).

Jednak z wypłatą posagu Zuzannie wyniknęły jakieś trudności, skoro kilka lat później Kotomirscy wystąpili z pretensjami. Sprawę przed sąd lawniczy Kościerzyny przeciwko Bartłomiejowi Wybickiemu o posag żony wniósł 17 sierpnia 1624 roku zięć, Tomasz Kotomirski. Przedmiotem sporu było miano waluty, mianowicie, czy teść obiecał 1000 zł posagu, czy 1000 grzywien pruskich²⁶⁷. Wiadomo, że wypłacił on 500 zł polskich, czyli 1000 grzywien pruskich i nikt wtedy nie miał pretensji. Nie znamy jednak zakończenia tej sprawy.

Od 1627 roku dzierżawili dobra w starostwie białoborskim od Andrzeja Łaszewskiego tamtejszego starosty i jego żony Heleny z Konarskich. Mówią o tym akty spisane w grodzie nakielskim 1628 roku w czwartek w wigilię św. Michała Archaniola [28 IX]²⁶⁸ oraz w poniedziałek po św. Andrzeju roku następnego [3 XII 1629]²⁶⁹.

Wiadomo o nich jeszcze tyle, że aktem w grodzie skarszewskim z 1 grudnia 1630 roku ponownie wydzierżawili od starosty białoborskiego Andrzeja Łaszewskiego i jego żony Heleny z Konarskich dobra do starostwa należące, mianowicie Trzmielewo i Brzeźnicę:

to jest folwark Dormorygę nazwany, Strzemliewiem i Brzeźniczą wsiami tak nazwanymi i z poddanymi w tych wsiach będącymi według inwentarza o tym spisanego do trzech lat [...] na wyderkauff iure reemptionis,

ze wszystkimi przynależnościami, jak pola, zasiewki ozime i jare, ogrodami, łąkami, pastwiskami, lasami i borami za 2000 fl., splacając w pierwszym roku 100 fl., w drugim 200 i w trzecim 300. Po tych trzech latach mieli oddać w takim stanie, w jakim zastali. Do akt lawniczych Chojnic wpisano 17 kwietnia 1631 roku²⁷⁰.

Zuzanna zmarła więc po 1631 roku.

²⁶⁷ Zob. wyżej, s. 45.

²⁶⁸ APP, Księgi grodzkie i ziemskie, Nakło Gr 111, s. 158. Andrzej Łaszewski starosta białoborski 1623–1628, zob. P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 52.

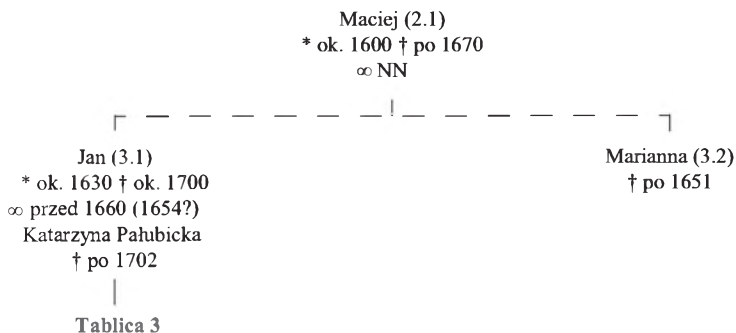
²⁶⁹ APP, Księgi grodzkie i ziemskie, Nakło Gr 111, s. 405.

²⁷⁰ APB, Akta miasta Chojnic, nr 128, s. 871–878: tu 10 aktów związanych z tą dzierżawą.

III pokolenie

III.1. Potomkowie Macieja (2.1) i NN

Linia pomorska cd.

Tablica 2. Potomkowie Macieja i NN

3.1. Jan I (ok. 1630–ok. 1700)

Jan był najpewniej synem Macieja i nieznannej nam nawet z imienia jego żony. Brak tu na razie dowodnej filiacji. Urodził się około 1630 roku.

Został wymieniony w 1662 roku podczas spisu pogłównego generalnego. W zestawieniu dla powiatów tczewskiego, nowskiego i gdańskiego, sporządzonym przez Leonarda Bartlińskiego ławnika ziemskiego tczewskiego, odnotowano:

Sikorzyn PP. Wibicki i Sikorski i reliquum possessores iuxta iurti a personis 11 nobiles a 47 plebeis — 61 fl., signum iurti WS²⁷¹.

²⁷¹ AGAD, ASK I, 52, k. 274. Leonard Bartliński ławnik ziemski tczewski 1642–1667, UPKr, nr 1231, późniejszy sędzia i wicewojewoda tczewski. O spisie, zob. M. Kocpzyński, *Szlachta województwa chełmińskiego i pomorskiego w świetle rejestrów pogłównego generalnego z roku 1662. Próba analizy liczbowej*, [w:] *Szlachta i ziemiaństwo na Pomorzu w dobie nowożytnej XVI–XX wieku (Przemiany struktur wewnętrznych). Materiały sympozjum w Toruniu 9 IV 1992 r.*, pod red. J. Dygdały, Toruń 1993, s. 41–61. Jak autor pisze, pogłówno po wprowadzeniu danych do komputera, miało być dostępne „dla wszystkich zainteresowanych badaczy korzystających z sieci poczty elektronicznej...”.

Mińzło ponad 20 lat, w końcu Instytut Kaszubski w Gdańsku rozpoczął (?) publikację owego spisu, zob. A. Groth, *Rejestr pogłównego generalnego z 1662 roku dla powiatów mirachowskiego, tucholskiego i człuchowskiego*, „Acta Cassubiana” 15, 2013, s. 197–238. Wcześniej powiat mirachowski według spisu poborcy wydał M. Dzięcielski, *Dzieje ziemi mirachowskiej...*, s. 278–283, parafię borzyszkowską zaś w obrębie powiatu człuchowskiego ze spisu proboszcza — J. Kowalkowski, *Spis*

Brak tu liczby rodzin, jak również imion członków poszczególnych rodzin. Po-
znajemy je dzięki wykonanemu wcześniej spisowi proboszcza kościerskiego, który
wyszczególnił mieszkańców wsi swojej parafii w obrębie mieszkających tam pięciu
rodzin:

Sikorzyno.

Sl(z)achetny Jan Wybicki, Katryna, Jan, Jan, Kemfia [?], Katryna, Marcin

S(z)lachetny Piotr Sikorski, Ewa, Elsa, Katryna, Maciej i Maria

S(z)lachetny Krzysztof Sikorski procurator, Kazimierz, Zofia i żona, Mathaeus, Mał-
gorzata, Regina, Jan, Ewa, Stanisław, Marantia

S(z)lachetny Jan Sikorski, Anna, Konstancja, Mathias, Andrei, Katryna

S(z)lachetna Sikorska Anna, Helena, Błażej, Anna²⁷².

Owym Wybickim wymienionym przez poborcę był więc Jan. Pieczęć może na-
leżała do któregoś z Sikorskich, których cztery rodziny zamieszkiwały w rodowym
majątku. Nie ma jednak wśród nich nikogo z imieniem na literę W, najwidoczniej
należała ona do przodka wymienionych, wspomnianego już wcześniej Wojciecha
Sikorskiego. Proboszczem w Kościerzynie, a zarazem autorem drugiego ze spisów
był ks. Andrzej Kazimierz Laurynowicz, który w jego tytule podał jedynie swoje
funkcje, mianowicie dziekana mirachowskiego, proboszcza kościerskiego i wielew-
skiego, oraz datę wykonania — 28 czerwca 1662 roku. I chociaż na tej pierwszej
stronie widnieje uwaga o nieznanym autorze tego spisu, to ogląd ksiąg metrykal-
nych Kościerzyny jednoznacznie wskazuje autorstwo²⁷³.

Wymieniona tuż za Janem Katarzyna, to z pewnością była jego żona, lecz dalsze
imiona należały raczej do służby, gdyż ich dzieci, nie miały wtedy jeszcze ponad
10 lat, a takich poglówne nie dotyczyło, w związku z czym nie były one odnotowane.

Przypuszczalnie pierwszym ich synem mógł być Piotr Bernard (4.1) urodzony
w 1654 roku. Został później księdzem. Następnie, zakładałam, iż przed 1660 rokiem
przyszła na świat jeszcze córka Ewa (4.2), zamężna z Lipińskim z Częstkowa.

Krótko przed 5 kwietnia 1660 roku roku w Sikorzynie urodził się Maciej II
(4.3), pierwsze z udokumentowanych źródłowo dzieci tej pary, ochrzczony tego dnia
w Kościerzynie przez ks. Wojciecha Gostomskiego wikariusza kościerskiego, na
rękach Grzegorza Nies(i)ołowskiego z miasta i Małgorzaty Pokrowickiej (?)²⁷⁴.

Już po spisie poglównego rodzą się kolejne dzieci tej pary. Jak na razie, 10 lute-
go 1664 roku w Kościerzynie *nobilis* Jan Wybicki i *nobilis* Helena Sikorska zostali
chrzestnymi Anny urodzonej w Częstkwie, córki *nobilium* Jakuba Częstkowskiego

ludności parafii Borzyszkowy w powiecie czluchowskim z 1662 roku, [w:] Borzyszkowy i Borzyszkowscy. Tuchomie, studia i materiały do dziejów wsi i rodziny, zebrał i oprac. J. Borzyszkowski, t. 6, Gdańsk–Lipusz 1999, s. 25–42.

²⁷² Tamże, ASK I, 147, k. 179v.

²⁷³ Por. tamże, k. 177: *Regestrum Parochiae Bernensis...*, oraz ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 47 (chrzty 1642–1672), k. 75v–76. Ks. Andrzej Kazimierz Laurynowicz, proboszcz w Kościerzynie i Wielu w latach 1658–1672, 1674–1694, a także tylko w Wielu 1657, 1672–1674, dziekan mirachowski 1658–1694; szerzej, zob. *Testamenty szlachty Prus Królewskich...*, nr 89, przyp. 3.

²⁷⁴ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 47, k. 69.

i Marianny²⁷⁵. Rok później, 1 stycznia, Jan Wybicki i Marianna Toczkojna byli chrzestnymi Marianny, córki sąsiadów z Sikorzyna, Jana Kędzierskiego i Gertrudy²⁷⁶. Dwa tygodnie później, 14 stycznia 1665 roku w Kościerzynie, Jan Sikorski i Ewa Sikorska przynieśli do chrztu córkę Jana Wybickiego i Katarzyny z Sikorzyna, która otrzymała imię Katarzyna (4.4)²⁷⁷.

Małżonką Jana była więc Katarzyna, jej nazwisko panińskie — Pałubicka — poznamy dopiero w akcie sądowym z 1670 roku. W księgach metrykalnych zapewne ta sama Katarzyna Wybicka występuje od 1663 roku. Jan miał z nią kilkoro dzieci, w tym syna i trzy córki odnotowane w aktach metrykalnych kościoła w Kościerzynie. Macieja urodzonego w 1660 roku i Katarzynę urodzoną na początku 1665 roku już poznaliśmy.

12 sierpnia 1663 roku Katarzyna Wybicka, niewątpliwie żona Jana, była chrzestną dziecka z Huty Sikorskiej (dziś Stara Sikorska Huta), 2 czerwca 1664 roku z Janem Kędzierskim Małgorzaty z Sikorzyna, córki cieśli (*sartoris*) Błażeja i Anny²⁷⁸. 27 września 1665 roku też Katarzyna Wybicka i Wawrzyniec Gącz zostali chrzestnymi Katarzyny urodzonej w Sikorzynie, szlachetnych Stefana Poblockiego i Heleny²⁷⁹.

14 lipca 1667 roku, w grodzie skarszewskim urodzony Jan Wybicki zapisał swojej żonie urodzonej Katarzynie z Pałubickich 8000 fl. polskich na swoich dobrach dziedzicznych²⁸⁰. Po raz pierwszy spotykamy rodowe nazwisko żony Jana, Pałubicka. Pochodziła z rodu związanego z miejscowością Pałubice w powiecie mirachowskim, w parafii Sierakowice. Nie są jeszcze znane informacje dotyczące jej rodziców.

25 lutego 1668 roku w Kościerzynie ochrzczona została kolejna córka Jana Wybickiego i Katarzyny, Elżbieta (4.5), chrzestnymi byli Jan Brąnk i Anna Sikorska²⁸¹.

W tym czasie Jan Wybicki z Ewą Sikorską był kilkakrotnie chrzestnym dzieci urodzonych w Sikorzynie, 27 października 1669 roku Zuzanny, córki Stefana Poblockiego i Heleny, 22 grudnia tego roku Krystyny, córki Jerzego Niklause i Doroty, a 4 kwietnia 1670 roku Marianny, córki Piotra Patrosa i Anny²⁸².

Wkrótce urodziła się trzecia już córka Jana i Katarzyny, której znana jest metryka chrztu, Magdalena (4.6), ochrzczona w Kościerzynie 20 lipca 1670 roku, chrzestnymi byli Piotr Powalski i Ewa Sikorska. Żona Jana została w tej metryce zapisana jako Anna²⁸³.

Mieli oni jeszcze co najmniej jedno dziecko, syna Bartłomieja II Teodora (4.7), który, jak zakładam, urodził się wkrótce po 1670 roku.

²⁷⁵ Tamże, k. 83v.

²⁷⁶ Tamże, k. 89.

²⁷⁷ Tamże, k. 91v.

²⁷⁸ Tamże, k. 81 i 85v.

²⁷⁹ Tamże, k. 93.

²⁸⁰ ADW, AKap., sygn. 23 (237), k. 65v. Zob. też dalej, s. 130.

²⁸¹ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 47, k. 104v.

²⁸² Tamże, k. 114v, 115 i 116 v.

²⁸³ Tamże, k. 118 v.

Jan i Katarzyna pojawiali się później jeszcze kilkakrotnie w metrykach kościelnych Kościerzyny jako chrzestni bądź świadkowie ślubu współmieszkańców z Sikorzyna. 21 stycznia 1674 roku Jan Wybicki i Grzegorz Jeżewski zostali w Kościerzynie świadkami ślubu Samuela Częstkowskiego i Katarzyny Gierkowej²⁸⁴, a 6 lutego tego samego roku Jan Wybicki i Andrzej Zuromski — Jana Rybińskiego i Anny Wieckiej²⁸⁵. 23 maja 1675 roku Jan Wybicki i Anna Rybińska [z Wieckich] zostali chrzestnymi Jakuba, syna Stefana Poblóckiego i Heleny, mieszkańców Sikorzyna²⁸⁶, 13 października 1675 roku Jan Wybicki i Marianna [Sikorska ?] — Elżbiety, córki Marcina ogrodnika i Zofii²⁸⁷. Następnie, Katarzyna Wybicka 22 marca 1676 roku w Kościerzynie z niejakim Hertmanem w parze zostali chrzestnymi urodzonej w Sikorzynie Marianny, córki Jana Kateli i Joanny²⁸⁸, a dwa lata później 13 listopada 1678 roku z Andrzejem Żuromskim, *nobiles* — Bartłomieja, syna Jana Ciepliny i Jadwigi z Sikorzyna²⁸⁹. Natomiast 17 lipca 1678 roku Jan Wybicki i Marianna Sikorska zostali chrzestnymi Magdaleny, córki Jana Żeromskiego i Anny z Sikorzyna. Dziecko ochrzcił ks. Andrzej Kazimierz Laurynowski, dziekan mirachowski, proboszcz kościerski²⁹⁰. Ostatniego grudnia tego samego roku Jan Wybicki i Dorota „Hortulanka” byli chrzestnymi Jana z Sikorzyna, syna Michała Pruskiego i Jadwigi²⁹¹, a 24 lutego 1679 roku Jan Wybicki był świadkiem ślubu Stefana Dolnera i Marianny Betgien z Sikorzyna²⁹². Natomiast 3 września 1679 roku Katarzyna Wybicka i Andrzej Żuromski zostali chrzestnymi Macieja, syna Stefana Poblóckiego i Anny [?], mieszkańców Sikorzyna²⁹³, a 4 kwietnia 1680 roku Jan Wybicki i Anna Poblócka zostali chrzestnymi Andrzeja, syna Jerzego Sikorskiego i Justyny z Sikorzyna²⁹⁴.

Osiem lat później, 8 maja 1688 roku Jan Wybicki trzymał do chrztu Grzegorza, dziecko Jana Kieplina i Jadwigi, mieszkańców Sikorzyna²⁹⁵, a 28 września 1692 roku Jan Wybicki z Teresą Czapiewską *nobiles* zostali chrzestnymi Konstancji, córki *nobilium parentum* Macieja Donimirskiego i Anny, też z Sikorzyna. Chrzcił proboszcz kościerski Andrzej Kazimierz Laurynowicz²⁹⁶.

Jana Wybickiego spotykamy także w aktach sądowych miejskich Kościerzyny. 29 października 1672 roku wpisano do akt kościerskich list uwolnienia z poddaństwa po wieczne czasy uczciwego Macieja Pielacha, syna niegdyś Marcina

²⁸⁴ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 48, k. 145v.

²⁸⁵ Tamże, k. 146.

²⁸⁶ Tamże, k. 19.

²⁸⁷ Tamże, k. 21. Wcześniej, tego samego dnia, Maciej Wybicki i Ewa Wybicka (siostra, późniejsza żona Lipińskiego) zostali chrzestnymi Marcina, syna Jana ogrodnika (hortulani) i Doroty.

²⁸⁸ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 48, k. 24.

²⁸⁹ Tamże, k. 39v.

²⁹⁰ Tamże, k. 38v. Ks. Andrzej Kazimierz Laurynowicz († przed 2 XII 1695); zob. wyżej, przyp. 273.

²⁹¹ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 48, k. 40v.

²⁹² Tamże, k. 154v.

²⁹³ Tamże, k. 45.

²⁹⁴ Tamże, k. 49v.

²⁹⁵ Tamże, k. 96v.

²⁹⁶ Tamże, k. 129v.

Pielacha, i jego potomków, przez szlachetnego Piotra Letaua z Plocka w powiecie miasteczkim. List z 13 I 1656 roku wystawiony w Mściszewicach podpisał uwalniający, oraz

Jan Wybicki jako świadek, Michał Mściszewski Wulf jako świadek, Jan Mściszewski Wulf piórkiem trzymany²⁹⁷.

A więc w 1656 roku Jan był już pełnoletni, urodził się więc przed 1631 rokiem.

Z 2 października 1673 roku pochodzi wpis kontraktu sprzed trzech lat, który do akt miejskich Kościerzyny podał Jan Wybicki. Mianowicie, Panowie Jerzy i Jakub Białkowie Krąpiechowscy oraz Dorota Kostkówna Zakrzewska małżonka (Jerzego) zastawili na trzy lata Młyn Podjaski i skrzynię węgorną Janowi Wybickiemu i Katarzynie Pałubickiej małżonkom, a także Fryderykowi Bronkowi i Zofii Mściszewskiej małżonkom, za 430 zł. Kontrakt spisano w Mściszewicach w dzień św. Macieja Apostoła 1670 roku [21 IX], a podpisali się Jerzy Białk, Jakub Białk „ręką utrzymaną pióra”, Dorota Kostkówna Zakrzewska „ręką utrzymaną pióra”, Fryderyk Bronk ręką własną, Maciej Puzdrowski jako świadek, Michał Grabla Mściszewski jako świadek.

Według kolejnego aktu — intromisji Wybickiego i Bronka — woźny opatrzny (*providus*) Wojciech Stężycki wprowadził Jana Wybickiego i małżonkę jego Katarzynę Wybicką, a także Fryderyka Bronka Puzdrowskiego i żonę jego Zofię Grablównę Mściszewską w posiadanie młyna, na podstawie dokumentu między tymi samymi stronami z 28 lutego 1671 roku²⁹⁸.

W aktach tych ponownie spotykamy nazwisko rodowe Katarzyny Wybickiej, Pałubicka.

W 1674 roku, 5 kwietnia Jan Wybicki lat 55 i Jan Lewalt Jezierski lat 28 świadkowali w konsystorzu gdańskim²⁹⁹. Teraz można wyliczyć już dokładniej czas narodzin Jana Wybickiego — około 1619 roku. Może Jan był też jest synem Bartłomieja (I.1) i Sikorskiej? Zapewne jednak podano tu zawyżony jego wiek, winno być — 45 lat.

20 lipca 1677 roku w Kościerzynie Ewa z Przewoskich Sikorska w obecności drugiego męża Macieja Smęgorzyńskiego, wdowa po Piotrze Sikorskim z Sikorzyna, mając przybranego świadka Jana Wybickiego, oświadczyła, że posag otrzymała i do Przewoskich nie rości sobie żadnych praw³⁰⁰.

W 1682 roku Sikorzyno podzielone było na 5 części. Podatek wtedy płacili: P. Żabiński od 1 ogrodnika 4 fl., P. Wybicki od 5 ogrodników i 1 czynszownika 28 fl., P. Grzegorz Sikorski od 12 morgów folwarcznych 4 fl. i 9 gr, P. Jan Sikorski od

²⁹⁷ BZNiO, rkps 4415, k. 71 v–72v. E. Breza, *Źródła do dziejów uwolnień i sprzedaży chłopów...*, s. 162.

²⁹⁸ BZNiO, rkps 4415, k. 85v–86.

²⁹⁹ KKT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 26, s. 53, za ADP, G 18: Acta Gedanensis Dąbski 1674–1679, s. 179.

³⁰⁰ BZNiO, rkps 4415, k. 151–151v; Ks. K. Rutendorf-Przewoski, *Historia rodziny Rutendorf-Przewoski z Przewoza...*, s. 39.

1 ogrodnika 4 fl., P. Pruski od jednego ogrodnika 4 fl.³⁰¹ Niewymienionym z imienia Wybickim jest najpewniej Jan, niewątpliwie posiadający największy udział w Sikorzynie. Tylko jeszcze dwie części posiadali Sikorscy, dwie bowiem przeszły poprzez małżeństwa na Żabińskiego i Pruskiego. Tym Żabińskim był Maciej, który z żoną Anną z Sikorskich, ona w asystencji męża i Marcina Sikorskiego stryja swojego, zawarli 15 lipca 1680 roku przed sądem ławniczym w Skarszewach kontrakt z Janem Żuromskim i Anną z Mściszewskich małżonką³⁰². Chodzi zapewne o Jana Żeromskiego z Sikorzyna i Annę, znanych nam z księgi metrykalnej³⁰³. Wcześniej poznaliśmy Michała Pruskiego z Sikorzyna z żoną Jadwigą, zapewne pochodzącą z Sikorskich, których syna Jana trzymał do chrztu w Kościerzynie 31 grudnia 1678 roku Jan Wybicki³⁰⁴. Dziecko otrzymało imię po ojcu chrzestnym.

29 marca 1683 roku Jan Wybicki, Grzegorz i Jan Sikorscy, Stefan Pobłocki oraz kilku kmieci z Sikorzyna wystąpili przeciwko Władysławowi i Franciszkowi Wyczechowskiemu, ojcu i synowi, z powodu poczynionych przez nich szkód w dobrach Huta należących do Sikorzyna. Dokument podpisali Grzegorz Sikorski trzymaniem pióra i Jan Wybicki³⁰⁵. Tego samego dnia woźny opatrny Jan Weyman zeznał, że 7 lutego 1683 roku był w Sikorzynie w towarzystwie Marcina Janikowskiego i Jana Pruskiego³⁰⁶.

20 listopada 1684 roku woźny opatrny Wojciech Wróblewski zeznał przed sądem ławniczym skarszewskim, jako że grodzki był zamknięty, że w imieniu Rafała Ustarbowskiego 5 marca tego roku był w Sikorzynie i doręczył pozew przeciwko Janowi Wybickiemu. We dworze obecna była żona pozwanego³⁰⁷.

W 1686 roku Wybiccycy byli zmuszeni udowodnić swoje szlachectwo. Nie są znane przyczyny nagany szlachectwa. 9 listopada woźny opatrny Marcin Chudowski zeznał przed sądem ławniczym Kościerzyny, że w poniedziałek po św. Bartłomieju [2 XI] doręczył Janowi Wybickiemu w Sikorzynie w obecności sąsiadów i poddanych wezwanie do sądu trybunalskiego w Piotrkowie w sprawie jego szlachectwa. Choć Jan Wybicki dowodził już swego szlachectwa przed sądem grodzkim w Skarszewach i przed sądem ziemskim tczewskim, teraz przez oskarżyciela publicznego i Rafała Ustarbowskiego, jest wzywany do potwierdzenia szlachectwa przed sądem trybunalskim w Piotrkowie³⁰⁸. Nie znamy dalszych aktów dotyczących kwestii szlachectwa Wybickich. Być może chodzi tu o osobę pierwszego ze znanych nam

³⁰¹ *Taryfy podatkowe ziem pruskich z r. 1682*, wyd. S. Kętrzyński, „Fontes TNT” 5, 1901, s. 100; por. APG, 300,R-Gq 34 (regestr dwóch poborów uchwalonych na sejmikach generalnych pruskich, w Grudziądzu 20 IV i w Malborku 27 X 1682 roku), s. 54, gdzie wymienione są inne kwoty.

³⁰² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/6, s. 23–24.

³⁰³ Zob. wyżej, treść do przyp. 290.

³⁰⁴ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 48, k. 40v; zob. wyżej, s. 59.

³⁰⁵ BZNiO, rkps 3180, k. 30–30v.

³⁰⁶ Tamże, k. 30v.

³⁰⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/6, k. 73v.

³⁰⁸ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/3, k. 136v–138: *Relatio exportatae citationis pro parte Nobilis Ustarbowski contra Wybicki*; Rafał Ustarbowski był mężem Zofii Sikorskiej, tamże, k. 136, może więc chodziło o sukcesję w Sikorzynie?; E. Breza, *Źródła...*, s. 202–203, nr 8.

Wybickich, Bartłomieja (1.1), dziada naganionego Jana (3.1), który niedawno, około 1600 roku pojawił się na owych ziemiach, zmarł zaś około 1650. Co było przedmiotem sporu — może granice dóbr Ustarbowskiich z kartuzami, których reprezentował wielokrotnie Bartłomiej, a ze szkodą dla Ustarbowskiich?

Ciąg dalszy tej sprawy zdaje się miał miejsce niebawem, w czasach saskich za króla Augusta II, kiedy poseł polski do Danii, niejaki Szaniawski, przyrzekł tamtejszemu ministrowi spraw zagranicznych nazwiskiem Vibe, odnaleźć w Polsce krewnych. Sprawa ta zapadła głęboko w umysły Wybickich, tak dalej wspominał ten fakt Józef, autor hymnu narodowego:

Zapomniał Szaniawski dane przyrzeczenie, ale w czasie gdy jest marszałkiem trybunału wytacza się sprawa naddziada naszego [Jana? — J. K.] pod jego łaskę. Łyśniewski, zły sąsiad a możny, chcąc wydrzec przyległe grunta, zadaje mu, że nie jest indygenat pruski — to prawo Prusacy bardzo cenili — że jest przybysz niewiadomy z swoją familią, zgola że jest nie-szlachcic! Tu z natury sprawy wypadło produkować ów dokument, jak go wspomniałem wyżej, który jeszcze za Zygmunta Augusta przodek nasz na indygenat polski był otrzymał. Obudza się pamięć w marszałku na wyraz w przywileju Wybena z Danii. Wygrywa, jak był powinien prawdziwy indygenat polski Wybicki, sprawę i komunikowaną ma sobie przez Szaniawskiego propozycję ministra duńskiego, który o tem losem osobliwszym zdarzeniu miał go uwiadomić. Odpowiada Wybicki [Jan? — J. K.], iż ma trzech synów, ale żadnego do Danii posłać nie może z przyczyny religii, wreszcie że to bierze ad referendum do brata swego księdza proboszcza. Tu się już zakończyła była cała ta historia, a którą opisaną oddał mi był szacowny mój stryj archidiacon pomorski i często o niej ojciec a bardziej stryj Maciej wspominał. Zachowałem jej pamięć i to było powodem jechania do Kopenhagi³⁰⁹.

Zgubił tu Józef dwa pokolenia, sprawa dotyczyła pradziada Jana (naddziada), a dalej występują dwaj jego stryjowie, Franciszek i Maciej oraz ojciec. Opisane przez przez niego wydarzenia dotyczą lat 1697–1706 oraz 1709–1733 i odnoszą się raczej do Macieja II (4.6) dziada Józefa, który prawdopodobnie miał brata Piotra Bernarda, proboszcza (zm. prawdopodobnie 1700). Zapewne też chodzi o Macieja Łyśniewskiego posesora w Sikorzynie w latach 20. XVIII wieku, z którym, jak opisano niżej, prowadził Maciej spory³¹⁰.

Nie można odnieść się też do nazwiska Szaniawski, nie notuje takiego posła ani historia dyplomacji polskiej, ani żaden z biogramów Szaniawskich³¹¹.

Z 11 czerwca 1687 roku pochodzi dekret króla Jana III Sobieskiego skierowany do Jana Wybickiego, Grzegorza Sikorskiego, Stefana Pobłockiego, Macieja i Anny z Sikorskich Żabińskich, Jana Sikorskiego, Jana i Anny Pruskich, posesorów

³⁰⁹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 116.

³¹⁰ Zob. niżej, tekst do przyp. 372.

³¹¹ *Historia dyplomacji polskiej*, t. 2. 1572–1795, pod red. Z. Wójcika, Warszawa 1982; PSB, t. 46, 2009–2010 oraz t. 47, 2010–2011. Może chodzi o biskupa kujawskiego i krakowskiego Józefa Kalasantego Szaniawskiego; zob. Red., *Konstanty Felicjan Szaniawski h. Junosza (1668–1732)*, [w:] PSB, t. 47, 2010–2011, s. 19–26.

Skorzewa wsi królewskiej, oraz Stężycy, obu leżących w starostwie kościerskim będącym w rękach Konstancji de Słuszki Denhoffowej, wdowie po Władysławie wojewodzie pomorskim i skarbniku ziem pruskich i jej dzieci Stanisława i Teresy w sprawie ustanowienia komisji do sporu granicznego z Gołubiem kartuzów. Dokument wystawił kardynał Radziejowski, biskup warmiński w Rzeszowie³¹².

Już 28 lipca tego roku zebrała się komisja w składzie Jan Piotr Tuchołka kasztelan gdański, Andrzej Konarski podkomorzy pomorski, Jan Jerzy Przebendowski starosta mirachowski, Paweł z Rynkówki Białoblocki pisarz ziemski i podwojewodzi pomorski, Jan Lniski sędzia ziemski mirachowski, Wojciech Pobłocki ławnik ziemski mirachowski i Jan Czapski ławnik ziemski tczewski. Kartuzów reprezentował Wawrzyniec Fendrich przeor. Datum in aedibus nostris³¹³.

Własnoręczny podpis Jana Wybickiego jako opiekuna jednej ze stron widnieje pod kontraktem spisany w Sikorzynie 3 listopada 1689 roku, między Marianną [z Hadziewiczów] Wyczechowską, żoną nieżyjącego Władysława Wyczechowskiego, wdową, matką i dziećmi jej, to jest Teresą żoną Jakuba Wyczlińskiego, Dorotą, Ludwiką, Katarzyną, Wojciechem, Jakubem i Janem Wyczechowskimi, niegdyś Anny z Wyczechowskich [Sikorskiej] sukcesorami, w towarzystwie opiekuna Jana Sikorskiego, a także Macieja Donimirskiego, z córką Teresą pod opieką małżonka [Jakuba Wyczlińskiego] i Jana Wybickiego oraz z dziećmi nieżyjącego Andrzeja Żeromskiego, Mikołajem i Janem z jednej strony a Anną Żabińską [z Sikorskich], w towarzystwie małżonka [Macieja] i Adama Sikorskiego i tymże Adamem Sikorskim z drugiej strony, o sumę 1200 zł zapisaną w grodzie skarszewskim *iure reformatorio* przez nieżyjącego Krzysztofa Sikorskiego swojej małżonce Annie z Wyczechowskich, ciotce spadkobierców, nakazaną Annie Żabińskiej i Adamowi Sikorskiemu, dzieciom Krzysztofa, do wypłacenia sukcesorom po zmarłej

Dokument podpisali, z jednej strony Anna z Sikorskich Żabińska trzymając się pióra, Maciej Żabiński przy trzymaniu pióra, Adam Sikorski ręką własną, z drugiej strony Marian(n)a z Hadziewiczów (ahdziewico) Wyc(z)e(c)howska swoim i dzieci moich imieniem ręką własną, Jan Sikorski jako asystent przy trzymaniu pióra, Maciej Donimirski jako asystent z domu Sikorskich ręką własną, Teresa z Wyczechowskich Wyczlińska swoim i braci i sióstr imieniem, Jakub Wyczliński trzymaną ręką jako asystent, Jan Wybicki jako opiekun własnoręcznie, Jan Żuromski trzymaną ręką, Michał Żuromski swym i brata mego imieniem własnoręcznie, oraz urzędnicy,

³¹² APG, 945/146, s. 86. Michał Stefan Radziejowski, biskup warmiński 1680–1687, kardynał 1681; zob. P. Nitecki, *Biskupi...*, kol. 373–374.

³¹³ APG, 945/146, s. 95–96. Jan Piotr Tuchołka kasztelan gdański 1677–1691, UPKr, nr 437; Andrzej Konarski pokomorzy pomorski 1677–(28 VII) 1687, † 9 I 1688, UPKr, nr 878 oraz APG, 945/146, s. 95 i *Encyklopedia kościelna*, wyd. M. Nowodworski, t. 18, Warszawa 1892, s. 498; Jan Jerzy Przebendowski starosta mirachowski 1677–1729; P. Czapski, *Senatorowie...*, s. 140; Paweł Białoblocki pisarz ziemski pomorski 1667–1689 i wicewojewoda pomorski 1683–1689, UPKr, nr 852 i 1553; Jan Lniski sędzia ziemski mirachowski (1687)–1697, tamże, nr 815 oraz APG, 945/146, s. 95; Wojciech Pobłocki ławnik ziemski mirachowski 1680–1699, tamże, nr 772; Jan Czapski ławnik ziemski tczewski 1686–1693, tamże, nr 1246. Wawrzyniec Fendrych przeor kartuzów 1678–1691, P. Czapski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 327; R. Witkowski, *Prospographia polono-cartusiana...*, s. 81.

po stronie Wyczechowskich: Jakub Władysław Łebiński ławnik ziemski mirachowski i mediator, Maciej Gostomski jako przyjaciel przy tym będący własnoręcznie, po stronie Sikorskich — Jan Aleksander Lewalt Jezierski ławnik ziemski mirachowski i mediator własnoręcznie, Michał Janowski jako przyjaciel przy tym będący własnoręcznie³¹⁴.

Zmarł po 1689 roku, a przed 1702, zakładam, że było to około 1700 roku. Jego żona natomiast żyła jeszcze w 1702 roku, kiedy w piątek przed św. Katarzyną [24 XI] Maciej, wymieniony jako syn nieżyjącego Jana i Katarzyny Palubickiej, zapisał w grodzie skarszewskim swojej żonie Elżbiecie Doręgowskiej 1000 fl. monety pruskiej tytułem oprawy posagu i tyleż w przywianku (*in vim dotalitus*)³¹⁵.

Jan Wybicki nieznany jest w dotychczasowej genealogii Wybickich, brak go na tablicy genealogicznej Wybickich eksponowanej w Muzeum Hymnu Narodowego³¹⁶. Imię jego wymienił w pamiętniku Józef, ale mylnie jako swojego dziada³¹⁷.

3.2. Marianna (ok. 1630–po 12 X 1651)

Może jest to córka Macieja i jego nieznannej żony. Wymieniona została dwa razy w księdze metrykalnej kościoła pod wezwaniem Świętej Trójcy w Kościerzynie jako matka chrzestna dzieci urodzonych w Sikorzynie. Mianowicie 6 lutego 1650 roku z Pawłem ogrodnikiem trzymała do chrztu Barbarę, córkę Stanisława Sikorskiego i jego żony Anny, oraz 12 października 1651 roku, wraz Maciejem cieślą — Jadwigę, córkę *honestis* Jana Uzdowskiego i Ewy³¹⁸.

³¹⁴ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/6, s. 27–29. Jan Władysław Łebiński ławnik ziemski mirachowski 1659–1704, UPK r. nr 768; Jan Aleksander Jezierski ławnik ziemski mirachowski 1685–1701, tamże, nr 774. O Michale Janowskim, zob. niżej, przyp. 366.

³¹⁵ ADW, AKap., sygn. 23 (237), k. 65v. Zob. też dalej, s. 81.

³¹⁶ *25 lat Muzeum Hymnu...*, s. 44.

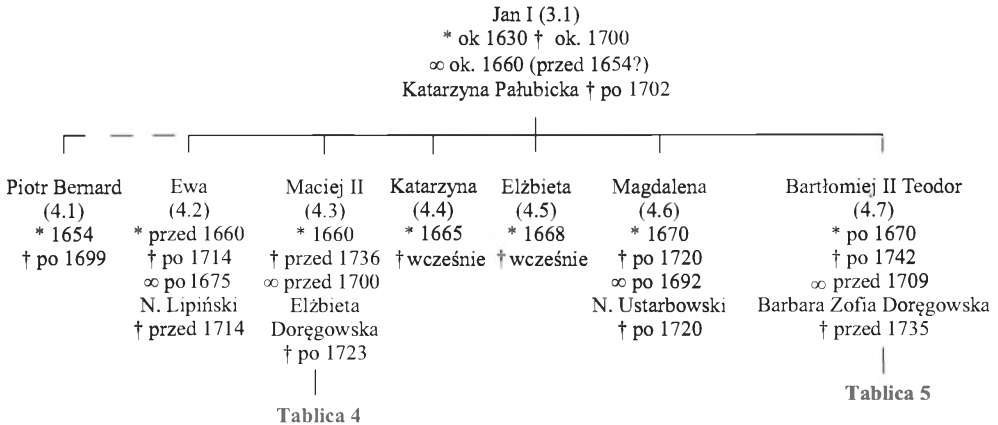
³¹⁷ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 6.

³¹⁸ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 47, k. 34v i 41.

IV pokolenie

IV.1. Potomkowie Jana I (3.1) i Katarzyny Pałubickiej

Linia pomorska cd.

Tablica 3. Potomkowie Jana I i Katarzyny Pałubickiej

4.1. Piotr Bernard (ok. 1657–po 1699)

Być może to syn Jana I i Katarzyny Pałubickiej. Urodził się około 1657 roku, jak wynika z dalszych badań.

W drugiej połowie XVII wieku pojawił się jakiś Piotr Wybicki, w późniejszych latach zwany także Piotrem Bernardem. Najpierw dwukrotnie wystąpił jako ojciec chrzestny w Kościerzynie dzieci urodzonych w Sikorzynie. Mianowicie 12 kwietnia 1669 roku Piotr Wybicki i Zofia Sieklicka zostali w kościele w Kościerzynie chrzestnymi dziecka sąsiadów, Wojciecha z Sikorzyna, syna Jana Kędzińskiego i Gertrudy³¹⁹. I ponownie 5 lat później, 1 listopada 1674 roku w tym samym kościele Piotr Wybicki i *honest*a Anna Płotkowiczowa byli chrzestnymi Katarzyny, córki Wojciecha ogrodnika i Marianny, również z Sikorzyna³²⁰. Jak wynika z obliczeń, w pierwszym przypadku miałby on około 12 lat, w drugim — 17.

Zapewne ten sam Piotr wkrótce próbował dostać się do klasztoru. W 1680 roku w kronice cystersów w Pelplinie zanotowano:

³¹⁹ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 47, k. 111.

³²⁰ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 48, k. 16v.

13 września [1680]. Ponownie przybył Piotr Wybicki, szlachcic kaszubski, który z zapewnieniem, iż zostanie przyjęty, wrócił jeszcze do rodziców. Następnie 21 października przybył znowu do klasztoru, a 26 wszedł do nowicjatu³²¹.

13 grudnia tego roku przywdział nawet szaty nowicjusza:

Dn. 13 Piotr Wybicki, o którym już poprzednio była wzmianka, oraz [...] otrzymali szaty nowicjackie, pierwszy do chóru, drudzy dwaj do konwersów,

ale kilka miesięcy później, już w następnym roku, został wydalony z klasztoru:

Dn. 2 IV (1681) Piotr Wybicki i Jan Jerzy Brant, pierwszy do chóru, drugi na konwersa, nowicjusze z powodu niedostatecznych postępów i warunków do tego Zakonu zostali zwolnieni, aby sobie lepiej poradzili w swoim stanie, jaki sobie obiorą³²².

Trzy lata później, w księdze alumnów seminarium w Chełmnie zapisano pod rokiem 1684:

Petrus Bernardus Wibicki nobilis annorum 27 dioecesis Pomeraniae. Venit in seminarium 1684 die 11 Novembris, clericus [dalej dopisano] postea factus est sacerdos³²³.

Następstwo faktów sugeruje, że najpewniej mamy do czynienia z jedną i tą samą osobą. Urodził się więc około 1657 roku w diecezji pomorskiej, konkretnie w Sikorzynie, jak wynika z prezentowanych wyżej aktów metrykalnych, gdzie zapisany jest jako chrzestny, dalej, po nieudanych próbach w latach 1680–1681 zostania cystersem pelplińskim, 11 listopada 1684 roku w wieku 27 lat przybył do seminarium w Chełmnie i wkrótce został wyświęcony na księdza. Już od 1686 roku był wikariuszem w Radzynie Chełmińskim. W księgach metrykalnych tej parafii zapisany został wielokrotnie, pierwszy raz 12 maja tego roku jako *ven. Bernardus Petrus Wibicki vicarius*, kiedy ochrzcił Mariannę, córkę nieślubną Jana robotnika (*operarii*) i Marianny z Mełna³²⁴, ostatni raz 17 kwietnia 1689 roku jako *ven. Petrus*³²⁵. Proboszczem w Radzynie był wtedy Wawrzyniec Pogorzelski, funkcję pełnił w latach 1674–1694³²⁶. Następnie Piotr Bernard został komendariuszem w Rogóźnie, w dekanacie łańskim, odnotowany tam

³²¹ BWSO, *Kronika Klasztoru Świętego Zakonu Cystersów w Pelplinie*, t. 2, cz. 2. 1670–1688, z łańskiego rękopisu przełożył o. Pius Turbański OFM, 1986 (maszynopis), s. 575; zob. też oryginał w BWSO, rkps 422, s. 384: „Petrus Wybicki Nobilis Cassubita”. Biogram Piotra Wybickiego, zob. G. Kloskowski, *Sylwetki cystersów pelplińskich w nekrologach i kronice*, „Studia Pelplińskie” 44, 2011, s. 283.

³²² BWSO, *Kronika Klasztoru...*, s. 578 i 580; zob. też K. Bruski, *Nazwa Kaszuby w Kronice Pelplińskiej i innych źródłach wschodniopomorskich z XVI i XVII wieku*, [w:] *Antropologia Kaszub i Pomorza. Materiały z II seminarium, które odbyło się w maju 1990 r. w Gdańsku*, pod red. J. Borzyszkowskiego, Gdańsk 1991, s. 109, według kroniki, s. 384.

³²³ ADP, *Acta Seminarii Culmensis: Liber conscribendorum Seminarii... ab anno Domini 1677*, sygn. 16, s. 62.

³²⁴ AADDT, *Księgi metrykalne, Radzyń AA 002 (W 1285)*, k. 25v.

³²⁵ Tamże, k. 38v.

³²⁶ A. Bunikowski, *Proboszczowie parafii radzyńskiej*, „Studia Pelplińskie” 9, 1978, s. 79.

w księgach metrykalnych od 1 marca 1690 do 18 kwietnia 1692 roku oraz w Dąbrowce Królewskiej, zapisany tam 3 września 1692 roku³²⁷.

W 1693 roku Piotr został plebanem w Pieniążkowie po rezygnacji ks. Macieja Jasińskiego, z prezenty kolatora Macieja de Burzenin Pstrokońskiego [zapisany jako Ostronowski] kasztelana spicymierskiego, co wpisano do akt konsystorza 10 lipca tegoż roku. Zapisany został jako Bernardus Wybicki³²⁸. Ksiąg metrykalnych parafii w Pieniążkowie z tych lat brak³²⁹.

W księdze miejskiej Nowego nad Wisłą pod datą 26 lutego 1698 roku odnotowano, że przed sądem miejskim nowskim woźny opatrzny Jerzy Lalkowski złożył relację na wezwanie Marcina Konojadzkiego legalnego męża Barbary Teofili Lindówny, a także Mikołaja i Jana Konojadzkich. Kontrakt ślubny był przez proboszcza pieniążkowskiego Piotra Bernarda Wybickiego kwestionowany z powodu nieodpowiednich lat panny. Woźny 13 stycznia tego roku był w Melnie we dworze Sebastiana Czapskiego, który jeszcze jako podkomorzy malborski złożył Lindównie ofertę zawarcia małżeństwa, ale tej proboszcz nowski Jerzy Andrzej Leoman udzielił ślubu z Konojadzkim. Lindówna została jednak porwana z Przywidza przez tego Czapskiego (rapt) i poślubiona ponownie przy pomocy Kazimierza Dąbrowskiego kanonika inowrocławskiego i prepozyta grudziądzkiego jego synowi Aleksandrowi, a po jego śmierci ponownie porwana do Melna i poślubiona Melchiorowi, kolejnemu synowi Sebastiana Czapskiego. Podkomorzy odmówił współpracy podczas badań wyjaśniających, groził lochem³³⁰.

27 września 1698 roku skargę w konsystorzu gdańskim przeciwko proboszczowi pieniążkowskiemu „Petrum Bernhardum Wybicki” złożył proboszcz parafii lalkowskiej ks. Stanisław Żołądkowski³³¹. Z kolei 13 lutego 1699 roku sąd konsystorza gdańskiego w sprawie przeciwko ks. Piotrowi Wybickiemu proboszczowi pieniążkowskiemu, za prowadzenie przez niego skandalicznego trybu życia, skazał go na dwa tygodni rekolekcji u dominikanów gdańskich³³².

Natomiast 18 września 1699 roku zapisano w księgach miasta Nowego nad Wisłą relację z obdukcji na parafii pieniążkowskiej zmarłego z ran postrzałowych Jana Nobra, parobka księdza proboszcza Wybickiego. Obdukcję przeprowadził Hieronim Wysocki kanonik płocki, dziekan nowski i proboszcz komorski, w towarzystwie

³²⁷ Informacja Grzegorza Kloskowskiego.

³²⁸ KKT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 26, s. 84, za ADP, G 21, k. 228–228v. Maciej Pstrokoński kasztelan spicymierski 1685–1706, *Urzednicy województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Opaliński i H. Żerek-Kleszcz, Kórnik 1993, nr 1396.

³²⁹ M. Stanke, *Katholische Kirchenbücher in Ost- und Westpreussen (Stand 1999)*, Bonn 2000, s. 48.

³³⁰ APB, Akta miasta Nowego nad Wisłą, nr 85, s. 147–150. Sebastian Czapski podkomorzy malborski, od 23 I 1698 kasztelan chełmiński, UPKt, nr 590 i 61; Jerzy Leoman proboszcz nowski 1692–1704, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii archidiaconatu pomorskiego w XVIII w.*, Lublin 2003 (= „TN KUL. Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego” 100), s. 121; Kazimierz Dąbrowski, kanonik wrocławski w 1691 roku, ADW, S. Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników wrocławskich...*, s. 178–180.

³³¹ KKT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 26, s. 97; ADP, Gedanensia, G 22, cz. II, s. 49–51.

³³² KKT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 26, s. 98; ADP, Gedanensia, G 22, cz. II, s. 142.

szlachetnych Andrzeja Turskiego i Jana Chrzonowskiego. Winny chyba był ksiądz, w każdym razie pobił przybyłą matkę zabitego, a i ojcu zabitego się dostało:

chcąc żone swoje od xiędza pobitej ratować, jemuż także się dostało od xiędza, że pól brody wyrwał po lewej stronie, chcąc go dusić³³³.

Piotr Bernard prawdopodobnie zmarł wkrótce, przed 21 czerwca 1700 roku, kiedy plebanem w Pieniążkowie instytuowany został Jan Franciszek Latoszewicz z prezenty tego samego kasztelana spicymierskiego, właściciela pobliskiego Ostrowitego, kołatora kościoła w Pieniążkowie i tam wprowadzony 24 czerwca tego roku³³⁴.

4.2. Ewa (przed 1660–po 1714)

Najprawdopodobniej córka Jana I i Katarzyny Palubickiej. Źródła podają o niej jedynie dwie informacje. Na ich podstawie zakładamy jej narodziny przed 1660 rokiem.

13 października 1675 roku Maciej Wybicki i Ewa Wybicka zostali w Kościerzynie chrzestnymi Marcina, syna Jana ogrodnika i Doroty z Sikorzyna³³⁵. Zakładam, że to rodzeństwo, i to jeszcze nieletnie. Ponieważ Maciej był synem Jana, przypisuję temuż Janowi także córkę Ewę.

Natomiast sporządzona w 1714 roku *Specyfikacya szlachty, pogranicznych possessorów wdzierających się w dobra starostwa kościerzynskiego anno 1714 spisana*, podpisana przez Konstancję ze Słuszków, żonę Władysława Denhoffa wojewody pomorskiego, lv. Ernesta Denhoffa wojewody malborskiego, podaje, że w Piechowicach mieszkali Jędrzej Piechowski, Jan Piechowski, Jan Pażątka Piechowski, Ewa z Wybickich Lipińska z synami, Jan Prusak Czapiewski i inni³³⁶. Była więc już wtedy wdową po nieznanym z imienia Lipińskim z Piechowic. Poślubiła go po 1675 roku, kiedy wystąpiła jako chrzestna Ewa Wybicka, jak podałem wyżej.

Zmarła po 1714 roku.

4.3. Maciej II (1660–przed 1736)

Syn Jana I i Katarzyny Palubickiej, pierwszy z Wybickich, którego metryka chrztu się zachowała. Urodził się krótko przed 5 kwietnia 1660 roku roku w Sikorzynie, ochrzczony został tego dnia w Kościerzynie przez ks. Wojciecha Gostomskiego wikariusza kościerskiego, na rękach Grzegorza Nies(i)olowskiego z miasta

³³³ APB, Akta miasta Nowego nad Wisłą, nr 85, s. 207 (459).

³³⁴ ADP, G 24, s. 31–33; T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii*, s. 119.

³³⁵ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 48, k. 21.

³³⁶ BK, rkps 11522: *Akta prawno-majątkowe Ignacego Wąglikowskiego asesora sądowego ziemskiego czluchowskiego*.... nr 22; Ernest Denhoff wojewoda malborski 1685–1693, UPKr, nr 640; zob. też niżej, przyp. 362.

i Małgorzaty Pokrowickiej. Oto metryka chrztu, najstarsza z odnalezionych dla Wybickich:

Die 5 Aprilis [1660]. Ego Adalbertus Gostomski baptizavi infantem nomine Mathias, H. P. [honestorum parentum?] Joannis Wibiczki et Catharinae coniugum de villa Sykorzyno, levantes Gregorio Niesolowski ex civitate et Margaretha Pokrowicka (?)³³⁷.

Trzeba odnotować, że tego samego dnia w tym samym kościele ochrzczona została Marianna, córka Jana Sikorskiego i Anny z Sikorzyna, a więc sąsiadów, a do chrztu trzymali Jan Bunik z miasta i Anna Sikorska³³⁸.

Zapewne to on jako młodzieniec, został kilkakrotnie chrzestnym i świadkiem ślubu w Kościerzynie. Poznajemy przede wszystkim współmieszkańców z Sikorzyna, i tych z sąsiednich dworów, i tych z zabudowań chłopskich. I tak, jak już podaliśmy wyżej, 13 października 1675 roku Maciej Wybicki i Ewa Wybicka zostali chrzestnymi w Kościerzynie Marcina, syna Jana ogrodnika i Doroty z Sikorzyna³³⁹. 21 marca 1677 roku Maciej Wybicki i Dorota „ortulanka” zostali chrzestnymi, Marianny, córki Jakuba Ciska i Anny, z Sikorzyna³⁴⁰, 8 kwietnia tego samego roku z Katarzyną Sękową — Jana, syna Wojciecha Plotki i Marianny, także z Sikorzyna³⁴¹ i wkrótce, 6 maja 1678 roku w parze z Anną Janową (?) „hortulanisą” — Stanisława, syna Marcina Pałubickiego i Katarzyny, również mieszkańców Sikorzyna³⁴².

Maciej Wybicki i Wojciech Plotka zostali 20 listopada 1680 roku świadkami ślubu *honestum* Wojciecha i Anny Cakrysianki z Sikorzyna³⁴³. Pięć lat później, 25 stycznia 1685 roku *nobilis* Maciej Wybicki z Anną Kowalkowską, zostali chrzestnymi Józefa z Sikorzyna, syna Jan Szulca (?) i Doroty³⁴⁴, 23 września tego roku Maciej Wybicki i Magdalena Wybicka, a więc rodzeństwo, przynieśli do chrztu Michała z Sikorzyna, syna Wojciecha Kowalkowskiego i Anny³⁴⁵, a 26 października 1692 roku ciż sami trzymali do chrztu Katarzynę z Sikorskiej Huty, córkę Baltazara Poczernickiego i Katarzyny. 26 lipca 1695 roku z Janem Sikorskim był świadkiem ślubu *nobilis* Jakuba Trąbskiego (Trąbski) i Katarzyny Żabińskiej z Sikorzyna³⁴⁶.

Następne informacje o Macieju pochodzą z ksiąg miejskich Kościerzyny. Osiągnął więc już wiek sprawny. 11 marca 1694 roku przed sądem kościerskim stawili się osobiście Justyka z Gorlickich Kętrzyńska, wdowa po Janie Kętrzyńskim w towarzystwie Wawrzyńca Chelmowskiego, Maciej i Jan Kętrzyńscy, synowie Jana oraz Bartłomiej Kętrzyński, brat Jana i zeznali, że Maciejowi Wybickiemu sprzedali

³³⁷ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 47, k. 69.

³³⁸ Tamże.

³³⁹ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 48, k. 21.

³⁴⁰ Tamże, k. 29v.

³⁴¹ Tamże, k. 31.

³⁴² Tamże, k. 37.

³⁴³ Tamże, k. 158.

³⁴⁴ Tamże, k. 79.

³⁴⁵ Tamże, k. 82.

³⁴⁶ Tamże, k. 130v i 183.

swoje dobra w Lubaniu w powiecie tczewskim, które niegdyś [8 IV 1676] kupili od Rafała Ustarbowskiego za 130 fl. polskich monety pruskiej, a 15 morgów mieli od tegoż za zadane Janowi Kętrzyńskiemu rany³⁴⁷.

27 czerwca 1697 roku w Sulęczynie Maciej Wybicki podpisał się jako świadek przy zawarciu kontraktu wyderkowego na część dóbr w Zdunowicach pomiędzy Melchiorzem Augustynem Heidensteinem kasztelanem gdańskim i jego żoną Zofią Jadwigą Puttkamerówną, a szlachetną Katarzyną z Grabowskich Bronkową, wdową po Marcynie Bronku³⁴⁸.

13 września 1700 roku szlachetny Andrzej Lewiński przedstawił przed sądem manifest,

iz w tym czasie jako odstał od JMP Trembeckiego podczaszego rzeczywistego kilkanaście razy na różnych miejscach był proszony od szlachetnego P. Macieja Wybickiego, aby mu w pewnej, której nie [...], sprawie dał zeznanie swoje, on zaś nie mając czasu sposobnego przedtym, ani zjechał do niego ani nie zeznał³⁴⁹.

Dochodzimy do zapisów dotyczących skarg mieszkańców wsi Częstkowa na ich sąsiada Jakuba Teodora Trembeckiego³⁵⁰ i jego syna Władysława, kolejnych dzierżawców starostwa kościerskiego graniczącego z tą wsią, zapisanych w trakcie wizji lokalnych przez woźnych koronnych. Kilkakrotnie uczestniczył w tych wizjach Maciej Wybicki. Zbiór odpisów akt dotyczących dóbr Częstkowo na Kaszubach przechowuje Biblioteka Ossolineum we Wrocławiu³⁵¹.

We wtorek po Niedzieli *Sexagesimae* [I II] 1701 roku oblatowano w grodzie skarszewskim zeznanie woźnego z wizji dokonanej przez woźnego koronnego Wojciecha Kowalika w towarzystwie Macieja Wybickiego i Macieja Żuromskiego 30 lipca roku wcześniejszego:

³⁴⁷ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 257v–258; E. Breza, *Źródła...* s. 203, nr 9. W 1733 roku, a więc pod koniec życia, Maciej sprzedał swoją część Lubania Janowi Poczernickiemu, M. Bär, *Der Adel und der adlige Grundbesitz in Polnisch-Preussen zur Zeit der preussischen Besitzergreifung. Nach Auszügen aus den Vasallentiste und Grundbüchern*, Leipzig 1911 (= „Mitteilungen der k. Preussischen Archivverwaltung” 19), nr 1183B. Była to jednak część C, jak podaje księga gruntuwa Lubania, gdzie także data kontraktu sprzedaży 14 III i kwota — 1500 fl., APG, 97/395C, s. 9.

³⁴⁸ APP, 931: Majątek Czerniejewo — Skórzewscy, nr 2401, s. 91–101. Teka ta zawiera kilkadziesiąt oryginalnych kontraktów, a także ekstraktów z nieistniejących dziś akt grodzkich skarszewskich i różnych ziemskich z Pomorza, oraz miejskich Kościerzyny. Pochodzą one z dawnego archiwum Heidensteinów z Sulęcyna; zob. J. Kowalkowski, *Kontrakt ślubny Reinholda Heidensteina i Ertmundy Konarskiej z 1597 roku*, „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne” 19, 2007, s. 141–147.

³⁴⁹ BZNiO, rkps 3180, k. 93v.

³⁵⁰ Jakub Teodor Trembecki pisarz skarbowy pruski 1679–1686, ławnik mirachowski 1718–1719, UPKr nr 974 i 778; podczaszy rzeczywisty, dzierżawca starostwa kościerskiego 1686–1714, P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 112; poeta, zob. J. T. Trembecki, *Wirydarz poetycki*, wyd. A. Brückner, t. 1–2, Lwów 1910–1911; ostatnio I. Teresińska, *Jakub Teodor Trembecki 1643–1719 lub 1720*, [w:] *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 4, Warszawa 2003, s. 255–256; J. Krauze-Karpińska, „*Wirydarz poetycki*” Jakuba Teodora Trembeckiego. *Studium filologiczne*, Warszawa 2009 (= *Studia Staropolskie. Series Nova*, t. 24).

³⁵¹ BZNiO, rkps 1918: *Wypisy z aktów sądowych kowalewskich, skarszewskich, kościerskich, starogardzkich, tucholskich i innych*.

ja Wojciech Kowalik woźny koronny byłem wezwany na obdukcją do wsi Częstkowa od szlachtetnych JM PP. Dziedziców i possesorów wsi Częstkowa, od JM P. Jana Babki Gostomskiego, Pawła, Andrzeja, Wojciecha Wolffów Częstkowskich, Jana Żuromskiego, Błażeja, Wojciecha Jana Wolffów Częstkowskich, Samuela Częstkowskiego, także od JM Pani Doroty z Niesiołowskich pierwszego małżeństwa Skórkowej Częstkowskiej, gdzie dla lepszej wiary i uwagi miałem przybranych sobie dwóch szlachtetnych Panów, JM Pana Macieja Wybickiego i Marcina Żuromskiego [...].

Wyżej wymieniona szlachta protestowała przeciwko Stanisławowi Denhoffowi łowczemu litewskiemu, staroście kościerskiemu³⁵² i Jakubowi Teodorowi Trembeckiemu dzierżawcy tegoż starostwa,

który rozkazuje strzelać zabijać Panów szlachtę na ich własnym gruncie i pokazowali nam młyn nazwany Wieprznica i karcznię, także i dwie chałupie na ten grunt [który — J. K.] JM PP. Częstkowskim należy³⁵³.

Parę lat później, sam Maciej Wybicki raniony w oko przez Władysława Trembeckiego, podczasowicza rzeczywistego, przybył w sobotę przed Niedzielą *Iudica* [5 IV] 1710 roku do akt grodzkich województwa malborskiego w Dzierzgoniu, zapisany jako syn nieżyjących Jana i Katarzyny z Pałubickich, dziedzic Sikorzyna i protestował przeciw Jakubowi Teodorowi Trembeckiemu i jego żonie Annie z Niezabitowskich i ich synowi Władysławowi. Jakub Czarnicki administrator starostwa kościerskiego z poddanymi za ich wiedzą dokonywali zniszczeń oraz wycinki drzew różnych gatunków w lasach z dawna przynależnych do dóbr wsi Sikorzyno. Także usuwania znaków granicznych. Również w imieniu własnym oraz pozostałych dziedziców i posesorów w Sikorzynie protestował przeciwko sprawcom zejść na gruncie należnym do niego, położonym w pobliżu jeziora zwanego Długie, w dobrach Stara [Sikorska] Huta, zastawionych sławetnemu Janowi Zawadzkiemu arendarzowi (*mansionarii*)³⁵⁴.

Tego samego dnia w tym samym sądzie protestował też Maciej przeciwko Maciejowi Mćciszewskiemu oraz małżonkom Andrzejowi i Aleksandrze z Trąbskich Częstkowskim o wtargnięcie do domu i obrażenie obelżywymi słowami oraz zagrabienie 3 sztuk bydła z pola we wsi Stara [Sikorska] Huta, wydzierżawionego tymczasowo Janowi Rickowi Zawadzkiemu³⁵⁵.

Również wtedy i tam wystąpił przeciwko kartuzom z Piotrem Beyerem przeorem na czele o to, że ich człowiek Adam Kusz z Grabowa dokonał gwałtu i zaboru mienia protestanta z jego lasów należących do dóbr Sikorzyno. Przy pomocy rusznicy i uzbrojonych ludzi dokonał zaboru drzewa oraz konia wartego 100 zł³⁵⁶.

³⁵² Tamże, k. 24–26v; Stanisław Denhoff starosta kościerski 1717–1728, 12 VII 1724 otrzymał pozwolenie wydzierżawienia starostwa Jakubowi [Aleksandrowi] Trembeckiemu i jego żonie Ewie Płaskowskiej, P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 112.

³⁵³ BZNiO, rkps 1918, k. 24v–25: odpis dokonany przez Kleista.

³⁵⁴ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/16, k. 29v–30 oraz 2/15, k. 18.

³⁵⁵ Tamże, k. 30.

³⁵⁶ Tamże, k. 30–30v. Piotr Beyer (Beier) przeor kartuzów w Kartuzach 1692–1711, P. Czaplewski, *Kartuzja kaszubska...*, s. 237; R. Witkowski, *Prosopographia polono-cartusiana...*, s. 52–53.

W 1713 roku, we wtorek, w wigilię Narodzenia Pańskiego [23 XII] protestował przed sądem grodzkim w Dzierzgoniu po raz kolejny przeciwko Jakubowi Teodorowi Trembeckiemu, ławnikowi mirachowskiemu, podczaszemu rzeczywickiemu i tenutariuszowi starostwa kościerskiego o to, że poddani ze Skorzewa i Kalisk dokonywali szkód w Sikorzynie. Pod aktem widnieje jego własnoręczny podpis³⁵⁷.

Następnie Maciej Wybicki manifestował i protestował, żądając usunięcia pewnych znaków granicznych i narożników ustawionych przy publicznej drodze prowadzącej do Gdańska, a przechodzącej przez wieś Gołubie, należącej do klasztoru kartuskiego. Według niego zmiany zaistniały po wprowadzeniu się nieżyjących już Macieja Żabińskiego i Stefana Pobłockiego. Sprzyjali oni starostwu kościerskiemu, kwestionowali prawne posiadanie pewnych dóbr przez nieżyjącego już Jana Sikorskiego legalnego dziedzica części we wsi Sikorzyno. Prawa tegoż Jana Sikorskiego do tych dóbr zostały potem przejęte przez nieżyjącego już Jana Wybickiego, ojca znanego Macieja II Wybickiego. Dotyczyło to zarówno przywileju krzyżackiego, jak i innych dokumentów. Wytyczone obecnie kamienie graniczne nie są opisane w żadnym z tych dokumentów³⁵⁸.

Wymieniony w dokumencie Maciej z Żabna Żabiński poślubił przed rokiem 1666 Annę Sikorską i zmarł po roku 1695. Z kolei Stefan z Sikorzyna Pobłocki poślubił przed rokiem 1669 Helenę Sikorską³⁵⁹. Obaj, poprzez małżeństwa z pannami z rodu Sikorskich, stali się współwłaścicielami Sikorzyna.

Jest to ważny dokument dotyczący stosunków własnościowych w Sikorzynie. Przypomnę, iż wspomniany tu Jan Sikorski to zapewne syn Jana i Apolonii Grabowskiej, wzmiankowanych już wyżej w niniejszej pracy, brat Katarzyny, która wyszła za Bartłomieja Wybickiego, pradziada protestującego. To po tym Janie Sikorskim dokument krzyżacki przejął Jan Wybicki (3.1), ojciec Macieja (4.3). Ów wymieniony już wyżej dokument zawiera opis granic Sikorzyna. Opis ten zamieszczamy poniżej w tłumaczeniu na język polski z odmianami według kopii łacińskiej:

[...] i granica ma zaczynać się pomiędzy Sikorzynem [Sikorsin] i Skorzewem [Skorzaw] i z drogi krajowej [królewskiej], która z obniżenia dochodzi na górę, tam jest kopiec [Schüttung] z kamieni, położony trzydzieści stóp od drogi, z której dochodzi do Długiego Jeziora. My przyznajemy im i dajemy także dojście [Aufzug] do Długiego Jeziora do użytkowania z dużym lub małym sprzętem, od tego jeziora prosto przez brzeg wału granica idzie do pustkowie [Heyde] do starych czterech dużych drzew obłożonych kamieniami, na nim stoi ociosany kamień, i na nim są krzyże zrobione, odtąd prosto przez pustkowie do bukowego lasu, który przy naszym pustkowie zwanym Słodzona jest położony i idzie pomiędzy pustkowie i lasem, i dochodzi do kopca za drogą, gdzie ... [Clenfeldische], Kłobuczynska i Grabowska granice zbiegają się i idzie znów przez drogę na lewą rękę do

³⁵⁷ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/15, k. 473. Z aktu tego wynika, że Jakub Teodor Trembecki ławnikiem ziemskim mirachowskim był już 23 XII 1713 roku, zob. wyżej, przyp. 350.

³⁵⁸ Tamże, s. 473–474.

³⁵⁹ Baza szlachecka dr. Wiesława Nowosada.

dębu, z naciętymi krzyżami. Od niego idzie granica do kopców przy Skorzewskiej drodze, przez drogę, przez pustynię do wyciosanego kamienia. My przyznajemy i dajemy wyżej wymienionym Starskowi i Albrechtowi i ich prawowitym dziedzicom i następcom spustoszone dobra Siedliska, dziedzicznie i wiecznie według tego samego prawa w posiadanie. I dalej ma granica ma rozpoczynać się przy tym samym wyciosanym kamieniu i iść przez wysoką górę i dojść do kopca na drodze przy bagnie „jelenyje blotto” nazwanym, i idzie dalej wzdłuż tego bagna przez las bukowy aż do drugiego końca bagna, tam jest również kopiec. I znów w dół przez torfowisko i dochodzi do dużego nasypiska [Haufen] za małym ... [Zürbuche], od którego granica idzie przez obniżenie i dochodzi do dużego spiczastego kamienia na dużej górze. Od kamienia idzie do jeziora zwanego Kniewo (Knyewo). My przyznajemy i dajemy im również wymienione? jezioro Kniewo, całkowicie z wszystkim dużym lub małym sprzętem do użytkowania według ich najlepszej woli. I idzie granica, gdzie są cztery spiczaste kamienie nazwane 'schwatten' [figury bogów], od których przez wzgórza do kopców przy drodze Grabowskiej położonych, gdzie granica Potul i Gołubia do nich dochodzi, od których przez drogę prosto do drogi krajowej [królewskiej]. I idzie wzdłuż drogi krajowej [królewskiej] aż do początkowego kopca. To są te granice Sikorzyna i Siedlisk, tak jak nam przez naszych braci zostały udowodnione³⁶⁰.

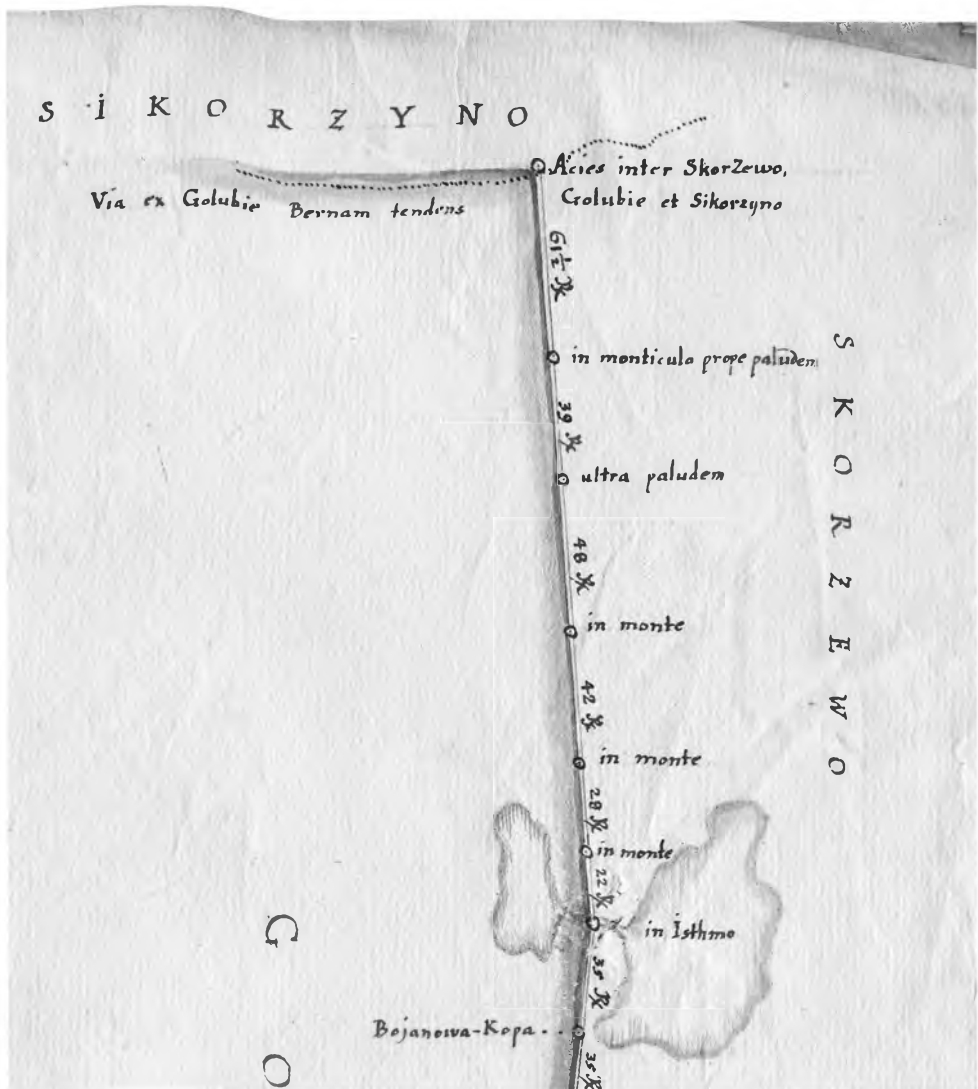
W przytoczonych wyżej dokumentach wielokrotnie wspomina się o drodze krajowej, a w tekście łacińskim — królewskiej, biegnącej z Kościerzyny do Gdańska, przechodzącej przez Skorzewo, dalej obok Jeziora Długie, Sikorzyna, przez Gołubie i Potuly. Nie wzmiankuje się o takiej w literaturze, jedynie znana jest Kościerzyna–Skorzewo–Stężycza–Gołubie. Byłby to więc skrót omijający Stężycę, prowadzący bezpośrednio ze Skorzewa obok Sikorzyna do Gołubia³⁶¹.

Zamieszczam tu także fragment rysunku przeora Jerzego Schwengla styku granic szlacheckiego Sikorzyna, kartuskiego Gołubia i starościńskiego Skorzewa z wyznaczonymi granicami między dwoma ostatnimi miejscowościami. Widać wyraźnie sposób dokładnego opisanie granic, a także drogę do Kościerzyny (*Via ex Golubie Bernam tendens*) z Gołubia, przechodzącej obok Sikorzyna i Skorzewa. Rysunku dotyczącego granic samego Sikorzyna z dobrami kartuskimi, mianowicie z Gołubiem, nie znalazłem.

³⁶⁰ Tłumaczenie za GStA PK, XX. HA Adelsarchiv, Nr. 1441: (von Wybicki), k. 1–2v, w nawiasach [] odmiany z tekstu łacińskiego, ADP, Monastica, Kartuzy 2: *Codex diplomaticus Cartusiae Paradisi BMV 1382–1696*, k. 274v–275v, oraz niektóre wieloznaczne słowa niemieckie.

Siedliska — dziś już nie ma tej osady, nie udało się odtworzyć jej dziejów, jako że wcześniej nie występuje jako samodzielna osada. Natomiast nazwy miejscowe Jezioro Długie i Kniewo funkcjonują do dziś.

³⁶¹ Zob. też wyżej s. 32 i 72; szerzej W. Szulist, *Ważniejsze szlaki handlowo-komunikacyjne północno-zachodniego Pomorza Gdańskiego w XVI–XVIII w.*, „Zapiski Historyczne” 1970, nr 3–4, s. 99–110, zwłaszcza 101, mapa.

4. Fragment rysunku Jerzego Schwengla przedstawiający styk granic Sikorzyna ze Skorzewem i Gołubiem w 1689 roku

Spory ze starostwem kościerskim trwały dalej, w 1714 roku sporządzona została *Specyfikacya szlachty, pogranicznych possessorów wdzierających się w dobra starostwa kościerzyńskiego anno 1714 spisana*, podpisana przez Konstancję ze Słuszków, żonę Władysława Denhoffa „palatini Pomeraniae, primi voti Ernesti Denhoff Palatini Marienburgensis”, a na pierwszym miejscu wymieniono wieś Sikorzyno,

której possessorowie są Panowie, Maciej Wybicki, Jan Żabiński, Maciej Donimirski, Grzegorz Sikorski, Marcyan Pobłocki, którzy od dawnych już lat z starostwem kościerzyńskim względem rozgraniczenia klóć się, wdzierając się gwałtem w dobra starostwa tego, wrywając się coraz dalej w grunty, w lasy i pustosząc je, i lubo

Dekretem Grodzkim Skarszewskim stanął zakaz, aby lasów i gruntów controversialnych żadna strona do decyzyi commissyey, nie niszczyła. Na to (w)cale nic nie dbając, przeciwko temuż dekretoowi uporczywie procedunt. Commissyą zaś, aby w ćwierć roku ratione tego rozgraniczenia wyjednali, tak że Dekretem Grodzkim sądzeni są. A tu już tak wiele ćwierci minęło, a oni Dekretowi temu dosyć nie czyniąc, na zakale tylko, aby tymczasem gruntów i lasów jak najdłużej zaznawali. O czym są obdukcje i protestacye częste.

Tym razem to druga strona wystąpiła ze skargą i przedstawiła szkody wyrządzone starostwu przez mieszkańców Sikorzyna. Dzięki temu dowiadujemy się, iż w 1714 roku Sikorzyno było podzielone na 5 części, udziały mieli Maciej Wybicki oraz Jan Żabiński, Maciej Donimirski, Grzegorz Sikorski i Marcja Poblöcki. Dalej poznajemy właścicieli Częstkowa, potem Piechowic — tu mieszkają Jędrzej Piechowski, Jan Piechowski, Jan Pażątka Piechowski, wdowa Ewa z Wybickich Lipińska z synami, Jan Prusak Czapiewski i inni³⁶².

Ponownie przeciwko kartuzom i ich przeorowi Wilhelmowi Loesbergowi protestował Maciej w 1716 roku. W środę w przeddzień św. Jadwigi tego roku [14 X] przybył do sądu grodzkiego dzierzgońskiego i doniósł o szkodach wyrządzonych dziedzicom Sikorzyna przez mieszkańców kartuskiego Gołubia i Klobuczyna. Wniósł też o unieważnienie wyroku apelacyjnego z dnia 4 lipca 1715 roku (w drugim dokumencie mowa o dacie 25 lipca 1716 roku), wydanego przez ławników sądu ziemskiego tczewskiego, faworyzujących konwent kartuski, a związanego z dekretem sądu grodzkiego skarszewskiego z 14 maja 1715 roku. Zapewne w dalszym ciągu chodziło o spory graniczne, gdyż powoływał się Maciej na przywilej krzyżacki i inne dokumenty³⁶³.

W przechowywanych w Ossolineum papierach dotyczących dóbr w Częstkwie, znajduje się odpis aktu z 22 października 1716 roku, kolejnego, w którym występuje Maciej Wybicki.

Przed sądem i aktami niniejszemi miejskimi kościarzyńskimi oblicznie stanąwszy szlachetna Jej Mość Pani Magdalena z Żeromskich Częstkowska, niegdy szlachet(nych) JMci Pana Jana Żeromskiego i Anny Grabłówny Mćciszewski córka, a szlachetnego niegdy JM Pana Andrzeja Wulffa Częstkowskiego małżonka, pozostała wdowa, w assistencji szlachetnego JM Pana Wojciecha Wulffa Częstkowskiego jako stryja, dzieci pozostałych po tymże szlachet(nym) JM Panu Andrzeju Wulfie Częstkowskim, to jest: Wojciecha, Rocha i Teodory, także w assistencji szlachet(nego) JM Pana Macieja Wybickiego jako wuja, do aktu tego przybranego [...]

³⁶² BK, rkps 11522: *Akta prawno-majątkowe Ignacego Wąglikowskiego asesora sądowego ziemskiego czluchowskiego i jego żony Zofii z Chrzęstowskich (1688–1712)*, nr 22, zob. *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, z. IV. sygn. 11008–12000, oprac. R. Marciniak i J. Wiesiołowski, Kórnik 1983. Szerzej na temat pisał W. Nowosad, *Spory szlachty pomorskiej ze starostami kościarskimi i kiszewskimi w II połowie XVII i w XVIII wieku (przejawy pniactwa czy konieczność życiowa)*, [w:] *Życie codzienne na Kaszubach i Pomorzu na przełomie XIX i XX wieku*, pod red. J. Borzyszkowskiego, Gdańsk 2002, s. 129 (117–140).

³⁶³ APG, Sąd grodzki w Kiszporcu 2/19, k. 219–220, oraz 2/56, k. 149v–150v.

skwitowała swojego brata Adama Żeromskiego z kwoty 570 zł „monety i liczby pruskiej, każdy złoty rachując po groszy trzydzieści” należnych jej z dóbr ojczy-
stych i macierzystych³⁶⁴. Podpisany pod aktem Maciej Wybicki, określony jako wuj,
nie może być w tradycyjnym rozumieniu tego słowa, bratem matki Magdaleny Że-
romskiej, a więc Mściszewskiej lub mężem siostry tej Mściszewskiej.

15 listopada 1717 roku oblatowano w grodzie skarszewskim kolejny akt, w któ-
rym Maciej Wybicki z Janem Żabińskim 19 lipca tego roku towarzyszyli woźnemu
koronnemu opatrzniemu Wojciechowi Kędzierskiemu w wizji Częstokowa przeciwko
Jakubowi Teodorowi Trembeckiemu podczaszemu rzeczywickiemu, sądowemu ziem-
skiemu mirachowskiemu, a także jego synowi Jakubowi [Aleksandrowi] pisarzowi
[skarbowemu] ziem pruskich oraz Krzysztofowi Orlikowskiemu podstarościemu
[kościerskiemu]³⁶⁵.

3 kwietnia 1719 roku w kościele w Goręczynie Elżbieta z Doręgowskich Wybicka
wraz z Bogusławem Sikorskim zostali chrzestnymi w Somoninie w domu prywat-
nym (*in aedibus privatus*) dziecka imieniem Franciszek, syna Michała Janowskiego
i Teresy Doręgowskiej³⁶⁶. Matka chrzestna Elżbieta Wybicka, to żona Macieja. Była
siostrą rodzoną Teresy Janowskiej, obie zaś córkami Michała Doręgowskiego. Mówi
o tym pewien akt z ksiąg ławniczych Kościerzyny z 16 czerwca 1721 roku, z któ-
rego po raz pierwszy poznaliśmy imię babki ojczyściej Józefa Wybickiego, którym
to aktem Elżbieta Doręgowska, żona Macieja Wybickiego sprzedała swojej siostrze
Teresie, żonie Michała Janowskiego swoje udziały w Będominie, Będominku i Re-
kownicy za 500 fl., otrzymane po zmarłym ojcu Michale Doręgowskim³⁶⁷.

16 VI 1721 Kościerzyna.

Przed sądem i aktami niniejszymi kościerzyńskimi oblicznie stanąwszy Jejmość
Pani Elżbieta z Dorengowskich Wybicka JMPana Macieja Wybickiego małżonka
w przytomności tegoż JMP małżonka swego i JMPana Kazimierza Lipińskiego do
aktu tego uproszonego, będąc zdrowa na ciele i umyśle, jawnie [...] i dobrowolnie
zeznała, iż ona całe i zupełne części swoje na dobrach Bendominie, Bedominku,
Rekownicy [...] w województwie pomorskim w powiecie tczewskim leżące, a na praw-
em naturalnym po nieboszczyku niegdy JMPanu Michale Dorengowskim Rodzicu
swoim spadające i należące, Jej MPani Teresy z Dorengowskich Janowski, JMPana
Michała Janowskiego małżonke a siostrze swojej kochanej za sumę florenów pięć-
set pruskiej monety, złożonych dnia dzisiejszego, rzetelnie i zupełnie odebranych

³⁶⁴ BZNiO, rkps 1918, k. 71–71v: odpis pisarza miejskiego kościerskiego Mikołaja Żywickiego.

³⁶⁵ Tamże, k. 34–35v. Jakub Aleksander Trembecki pisarz skarbowy pruski 1717–1736, ławnik ziem-
ski tczewski 1721–1736, UPKr, nr 977 i 1256, dzierżawił starostwo kościerskie od 12 VII 1724 roku,
P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 112; syn Jakuba Teodora Trembeckiego, zob. wyżej przyp. 350; to
o nim wzmianka jako ławniku tczewskim już 14 I 1721 roku, BK, rkps 11524, k.1–1v [tu imię Jakub],
datę tę podałem mylnie przy jego ojcu Jakubie Teodorze, jakoby jeszcze żyjącym; zob. W. Kętrzyń-
ski, *Indeks nazwisk do ksiąg miejskich Kościerzyny...*, s. 43, przyp. 18.

³⁶⁶ ADP, Księgi metrykalne, Goręczyno W 341a, s. 31; zob. też S. J. von Janowski, *Studia z dziejów
rodów kaszubskich. Michał Janowski — wójt klasztoru kartuzów w Kartuzach*, „Studia Pelplińskie”
2005, s. 169–170.

³⁶⁷ J. Kowalkowski, *Małżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 73.

i wyliczonych, też JMPanią siostrę swoją wiecznemi czasy kwituje, transfunduje, rezygnuje, zapisuje, daje, daruje nic sobie ani sukcesorom swoim nie zachowując³⁶⁸.

Wcześniej, 14 czerwca 1720 roku Maciej Wybicki zapisał Mariannie, córce niezjącego [Wojciecha] Szura Lipińskiego [i Teresy Doręgowskiej], a żonie Tomasza Grąbczewskiego pisarza grodzkiego pomorskiego 1000 fl. monety pruskiej, z których ten ostatni skwitował się już po śmierci Macieja Wybickiego z jego synami Franciszkiem proboszczem skarszewskim, Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim, Maciejem burgrabią grodzkim malborskim i Janem przed sądem ziemskim tczewskim w Starogardzie w poniedziałek w św. Trzech Króli [6 I] 1738 roku³⁶⁹.

Z 8 lutego 1721 roku pochodzi protest szlachty, pod którym widnieją podpisy Macieja Wybickiego i Piotra Wybickiego, jego syna, a także wielu innych szlachciców. Przed sąd kościerski ławniczy przybyli wtedy Jerzy Plachecki rotmistrz królewski, Mikołaj Linda kapitan, Jan Kętrzyński kapitan, Marcin Wulff Częstkowski, Maciej Wybicki [z Sikorzyna], Andrzej Piechowski, Ludwik Elganowski, Jakub Plachecki, Marcin Pruszek, Baltazar Poczernicki [z Sikorzyna], Michał Ustarbowski, Joachim Węsierski, Jan Ustarbowski, Jakub Sarnowski, Marcjan Poblocki [z Sikorzyna], Jan Lniski (zapisany jako Linski), Maciej Łyśniewski [z Sikorzyna], Piotr Wybicki [z Sikorzyna], Jan Podjaski, Marcin Wiecki, Michał Wiecki, Ludwik Wysocki, Michał Kręcki, Andrzej Kręcki, Szymon Ciemiński, Stanisław Szwałkowski, Jakub Zdunowski, Michał Węsierski, Tomasz Węsierski, Antoni Studziński, Grzegorz Węsierski, Maciej Rekowski, Piotr Węsierski, Tomasz Studziński, Piotr Plachecki, Stanisław C(z)arnowski, Jan C(z)arnowski, Jakub Cyr(z)on Gostkowski, Wojciech Węsierski, Franciszek Koth Kliczkowski, Michał Piechowski, Stanisław Ustarbowski, Wojciech Studziński, Mikołaj Bronk Niesiołowski, Jakub Ustarbowski, Krzysztof C(z)arnowski, Andrzej Gawin Gostomski, Stanisław Gawin Gostomski, Andrzej Jakuszyk Gostomski, Maciej Cyrzon Gostkowski, Fabian Pałubicki, Michał Mroczyński, Michał Borzyszkowski i inni, którzy protestowali przeciwko elekcji na sejmiku ziemskim tczewskim w Starogardzie Franciszka Klińskiego skarbnika inflanckiego na stanowisko sędziego ziemskiego tczewskiego, przedstawionego im uniwersałem wojewody pomorskiego Jana Ignacego Działyńskiego z 22 stycznia tego roku. Wszyscy podpisali się, ale tylko czternastu własnoręcznie, w tym dwaj Wybiccy, Maciej i Piotr³⁷⁰.

2 września 1722 roku przed sądem miejskim kościerskim Jan Lniski ławnik ziemski mirachowski wraz z Janem Gleisem Doręgowskim także ławnikiem ziemskim mirachowskim, wniósł manifestację przeciw Michałowi Ustarbowskiemu,

³⁶⁸ BZNiO, rkps 3181, k. 87v–88. Cyt. J. Kowalkowski, *Matżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 73, przyp. 22.

³⁶⁹ APG, Majątek Klonówka 1003/2, s. 7. Tomasz Grąbczewski pisarz ziemski pomorski 1730–1746, UPKr, nr 856.

³⁷⁰ BZNiO, rkps 3181, k. 56v–58. Jan Ignacy Działyński wojewoda pomorski 1703–1724, UPKr, nr 930; Franciszek Kliński ławnik ziemski tczewski 1713–1722, sędzia ziemski tczewski 1722–1743, tamże, nr 1249 i 1296, skarbnik inflancki 1712–1719, *Urzednicy inflanccy XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski i A. Rachuba, Kórnik 1994, nr 1646.

Baltazarowi Poczernickiemu i Maciejowi Wybickiemu, posesorom wsi Lubań o granice z Lubieszynem³⁷¹.

5 sierpnia 1723 roku przed sądem miejskim i aktami w Kościerzynie stanął szlachetny Maciej Łyśniewski, protestując przeciwko szlachetnym Maciejowi Wybickiemu i Janowi Żabińskiemu, zeznając że ma proces w grodzie skarszewskim ze szlachetnym Wojciechem Lebińskim o poddanego Michała Pażatkę, który już 14 lat przebywa u wdowy imieniem Estera, poddanki protestanta, a dekretem grodzkim skarszewskim sobie przysądzonym po wieczne czasy. Tymczasem Pan Lebiński odwołał się do Trybunału, namówiwszy JW Pana Jana Lniskiego sądowego ziemskiego mirachowskiego a zięcia swego, który listownie zaprosił do siebie Panów Wybickiego i Żabińskiego i namówił do fałszywego świadectwa, obiecując obdarować Żabińskiego koniem a Wybickiego dwiema [...], co działo się pod przymusem:

i tak względem niesłusznego odłożenia świadectwa onych traktował, że im szable od boków i udzeczki z koni dał odejmować, aby ich tylko do świadectwa tego przyciągnąć. Co sami JMPP przed JMP protestantem powiadali³⁷².

25 października 1723 roku opatrzny Daniel Watembach woźny koronny zeznał przed sądem ławniczym kościerskim, że był z dwojgiem przydanych mu szlachciców Pawłem Ochockim i Marcinem Mucharskim tego dnia w Sikorzynie z mandata króla Augusta II, gdzie zastał żonę Macieja Wybickiego z synem³⁷³.

25 stycznia 1724 roku Paweł Ochocki wpisał do ksiąg kościerskich dekret komisarzy w sprawie sporów między dziedzicami i posesorami Sikorzyna szlachetnymi Maciejem Wybickim, Janem Żabińskim, Maciejem Łyśniewskim i Marcinem Poblóckim a kartuzami i starostwem kościerzyńskim. 20 października 1723 roku komisja w składzie Kazimierz Pawłowski sędzia ziemski świecki, Jan Bystram ławnik ziemski tczewski i wicewojewoda pomorski, Jan Kleyst pisarz ziemski pomorski, Kazimierz Gralewski, Ludwik Łaszewski, Stanisław Owidzki ławnicy ziemscy tczewscy, Mikołaj Lewalt Jezierski ławnik ziemski tucholski i Ludwik Prądyński regent ziemski pomorski rozpatrywała spór o drogę publiczną z kartuskiego Gołubia i starościńskiego Skorzeza do Kościerzyny, która przechodziła przez teren Sikorzyna. Instygator protestował w imieniu Stanisława Denhoffa wojewody płockiego i Jakuba [Aleksandra] Trembeckiego ławnika ziemskiego tczewskiego i tenutariusza tego starostwa kościerskiego. Posesorowie starostwa kościerskiego przedstawili nowy odpis przywileju krzyżackiego dla Sikorzyna wystawiony w Sobowidzu 22 lutego 1386 roku, sporządzony w Królewcu przez archiwariusza Beniamina Schela 16 grudnia 1721 roku, wpisany do akt miejskich kościerskich 28 czerwca 1731 (?) roku w imieniu nieżyjącego starosty Gerarda Denhoffa. Porównano go

³⁷¹ BZNiO, rkps 3182, k. 97v. Jan Lniski ławnik ziemski mirachowski 1718–1725, UPKr, nr 779; Jan Gleisen Doręgowski ławnik ziemski mirachowski 1720–1730, tamże, nr 783.

³⁷² BZNiO, rkps 3182, k. 151–151v. Jan Lniski, zob. przyp. 371. Był mężem Katarzyny Lebińskiej, córki Wojciecha, ojcem zaś Konstancji, żony Piotra Wybickiego. Szerzej o nim, zob. dalej, s. 90 i przyp. 460.

³⁷³ BZNiO, rkps 3182, k. 160–160v.

z dokumentem posiadanym przez dziedziców Sikorzyna i powołano geometrę Jakuba Styrcebechera do zbadania granic Sikorzyna³⁷⁴.

1 lipca 1724 roku protestował Maciej Wybicki, także w imieniu Jana Żabińskiego, przeciwko Maciejowi Łyśniewskiemu. Pod aktem znajduje się własnoręczny podpis Macieja Wybickiego, szczegółów brak³⁷⁵.

28 września 1724 roku Maciej Miszewski protestował przeciwko Maciejowi Wybickiemu o szkody w sianie, podpisując się trzymany piórem:

Iż pomieniony Jego Mość Pan Maciej Wybicki nie pamiętając na miłość bliźniego swego ani na prawo pospolite nie wiedząc quo spiritu ductus [...] i poważył się z dwiema chłopami swemi własnymi violento modo protestantowi w jego stodole dyle dwa z tyłu wyjąć, jakby mu miał protestant ze stoga jego siano kraść, które siano pomienionego JMCi P. Wybickiego wiatr ze stoga jego wierch zrzucił, w dzień św. Mateusza roku terażniejszego 1724 i przy stogu toż siano z wierchu od wiatru zrucone leżąc [...] którego nikt nie ruszył, nie dość na tym, ale jeszcze publikuje przeciw protestantowi i jego małżonce złodziejstwo...³⁷⁶

8 lipca 1726 roku w sądzie ławniczym w Starogardzie Tomasz Grąbczewski podczaszy mielnicki sumę 11 000 fl. monety pruskiej otrzymanej od Teresy z Doręgowskiej wdowy po nieżyjących Wojciechu Szurze Lipińskim i Michale Janowskim, matce swojej żony, należnych Mariannie Szur Lipińskiej swojej żonie z dóbr macierzystych, a także sumę 1000 fl. z dóbr ojczystych pochodzących od Macieja Wybickiego, razem 12 000 fl. zapisał na swoich dobrach Rokocin, a także 4000 fl. tytułem oprawy posagu. Teresa z Doręgowskich Janowska przelała na Tomasza Grąbczewskiego sumę 1800 fl. pruskich, jaką miała u Macieja Wybickiego, Skwitowali się z sumy 7200 fl.³⁷⁷ Jak pamiętamy, Teresa z Doręgowskich, żona nieżyjącego Wojciecha Szura Lipińskiego była siostrą Elżbiety Doręgowskiej, żony Macieja II.

11 grudnia 1730 roku na sejmiku rozdwojonym podczas obioru sędziego ziemskiego mirachowskiego, kiedy to część szlachty obradowała w kościele, a część w domu burmistrza kościerskiego, wzięli udział także trzej Wybiccycy, Maciej, Franciszek i Piotr³⁷⁸. Część szlachty pod przewodnictwem Macieja starała się już

³⁷⁴ Tamże, k. 186–190v. Kazimierz Pawłowski sędzia ziemski tczewski 1713–1734, UPK_r, nr 1168; Jan Antoni Bystram ławnik ziemski tczewski 1720–1724 i wicewojewoda pomorski 1719–1740, tamże, nr 1254 i 1557; Jan Kleist pisarz ziemski pomorski 1716–1725, tamże, nr 855; ławnicy ziemscy tczewscy: Kazimierz Gralewski 1713–1737, tamże, nr 894; Ludwik Aleksander Łaszewski 1721–1731, tamże, nr 1252; Stanisław Owidzki 1712–1727, tamże, nr 1253; Mikołaj Lewalt Jezierski ławnik ziemski tucholski 1717–1730, tamże, nr 1328; Ludwik Prądyński regent ziemski pomorski 1714–1723, tamże, nr 891. Stanisław Denhoff wojewoda połocki 1721–1728, *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*, t. 5. *Ziemia połocka i województwo połockie XIV–XVIII wiek* [w przygotowaniu do druku]; Jakub Aleksander Trembecki, zob. wyżej przyp. 365.

³⁷⁵ BZNiO, rkps 3182, k. 229.

³⁷⁶ Tamże, k. 238–238v.

³⁷⁷ APG, Majątek Klonówka 1003/2, s. 45. Tomasz Grąbczewski podczaszy mielnicki, nienotowany, zob. *Urządnicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz. Kórnik 1994.

³⁷⁸ M. Dzięcielski, *Dzieje ziemi mirachowskiej...*, s. 186–187.

wczesnym rankiem w kościele wybrać swojego kandydata³⁷⁹. Byli to albo trzej bracia, lub Maciej z synami. Maciej starszy, ojciec Franciszka, zmarł przed 1736 rokiem, w którym nastąpił podział majątku między braćmi Maciejem oraz Franciszkiem, Piotrem i Janem³⁸⁰. W końcu cała szlachta zebrała się w domu burmistrza i wybrała Macieja Wybickiego na urząd sędziego ziemskiego mirachowskiego³⁸¹. Najwidoczniej nie został zatwierdzony przez króla, bowiem miesiąc później, 26 stycznia 1731 roku, nominację uzyskał Józef Bernard Pruszek³⁸².

W 1732 roku konsystorz gdański aktem z 14 maja zakazał (pod karą ekskomuniki?) Maciejowi Wybickiemu, Janowi Żabińskiemu, Maciejowi Łyśniewskiemu, Janowi Podjaskiemu, Marcjanowi Poblockiemu, mieszkańcom i dziedzicom Sikorzyna na przekazanie 600 fl. Maciejowi, Wojciechowi, Michałowi, Łukaszowi Chelmowski ani ich siostram i krewnym, które śp. ks. Tomasz Chelmowski pleban parchowski pozostawił po sobie³⁸³.

Może to jeszcze on (lub jego syn Maciej III) wraz z Konstancją Lniską zostali chrzestnymi dziecka sąsiada z Sikorzyna, Wojciecha Józefa, syna Macieja Łyśniewskiego i Marianny³⁸⁴.

Z 14 września 1733 roku pochodzi manifest przeciw wyborowi na króla Stanisława Leszczyńskiego, który podpisali, czyli opowiedzieli się za Sasami:

Wybiecki Jan p(oseł) pr(owincji) Pr(uskiej) mp,
 Wibicki Jan p. pr. Pr.,
 Wybiecki Maciej p. pr. Pr.,
 Wibicki Maciej p. pr. Pr.,
 Wybiski Piotr sądowy zs. Mirachowski, p. pr. Pr.³⁸⁵

Byli to dziad Jan i stryjowie Józefa, jak według stanu ówczesnej wiedzy niepoprawnie rozpoznał Adam M. Skalkowski, opuszczając przy okazji jednego z Maciejów³⁸⁶.

Są to więc Maciej II (4.3), ojciec obecnych także Piotra (5.2), Macieja (5.3) i Jana II (5.5), czyli dziad, ojciec i dwaj stryjowie Józefa (6.8). Rozpoznanie drugiego z Janów jest kłopotliwe, gdyż Jan III (6.11) jeszcze się nie urodził, natomiast Jan I (3.1), ojciec Macieja II (4.3), a pradziad Józefa już najpewniej nie żył.

³⁷⁹ S. Achremczyk, *Reprezentacja stanowa Prus Królewskich w latach 1696–1772*, Olsztyn 1981 (= „Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie”, nr 72), s. 73.

³⁸⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1216 (Sikorzyno); A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 10.

³⁸¹ S. Achremczyk, *Życie sejmikowe Prus Królewskich w latach 1647–1772*, Olsztyn 1999 (= „Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie” nr 178), s. 208.

³⁸² UPK r, nr 819.

³⁸³ KKT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 25, s. 90, za ADP, G 46, s. 159–160.

³⁸⁴ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 49, k. 59–59v.

³⁸⁵ *Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, zestawili J. Dunin Borkowski i M. Dunin Borkowski, Lwów 1910 (= „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego” 1, 1908/1909), s. 260.

³⁸⁶ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 10, przyp. 1.

Przed 1700 rokiem Maciej II ożenił się z Elżbietą Doręgowską herbu Dwie Trąby, córką Michała, niegdyś rotmistrza króla szwedzkiego i Marii Elżbiety Pobicy, córki Fryderyka Pobicy i Ertmuty Katarzyny Geslerg, pochodzącą z Będmina³⁸⁷. Babka ojczysta Józefa Wybickiego nie była znana ani jemu, ani wszystkim jego badaczom. Po raz pierwszy informację o niej podałem w 1995 roku³⁸⁸.

24 listopada 1702 roku w grodzie skarszewskim Maciej Wybicki, syn niezjącego Jana Wybickiego i Katarzyny Palubickiej, zapisał na swoich dobrach 1000 fl. żonie Elżbiecie z Doręgowskich³⁸⁹.

16 kwietnia 1721 roku w Kościerzynie Elżbieta z Doręgowskich Wybicka, żona Macieja, rzekła się swych części na dobrach Będmin, Będminek i Rekownica, po ojcu Michał Doręgowskim jej przypadające, na rzecz siostry Teresy Doręgowskiej, żony Michała Janowskiego, za 500 fl.³⁹⁰

Z dzieci Macieja II i Elżbiety znamy czterech synów, Piotra Ernesta (* 1700) (5.2), Macieja III (5.3) (* 1705), Franciszka Jana Józefa (* 1708) (5.4) i Jana II (* 1712) (5.5), oraz jedną córkę, Konstancję (* przed 1700) (5.1), zapewne najstarszą z potomstwa.

Maciej II Wybicki zmarł po 1733 roku — jeszcze 14 marca tego roku sprzedał część C Lubania Janowi Poczernickiemu za 1500 fl. 14 września zaś podpisał manifest, a przed 1736 rokiem, kiedy nastąpił podział dóbr po nim między synami Maciejem III a jego braćmi, Franciszkiem, Piotrem i Janem, część w Sikorzynie objął po nim syn Maciej III³⁹¹.

Jego żona Elżbieta Doręgowska zmarła po 1721 roku lub po 25 stycznia 1723 roku, jeśli to ona została wtedy z Michałem Ustarbowskiem chrzestną Marianny Konstancji, córki Floriana Łyśniewskiego i Katarzyny, urodzonej w Zgorzale³⁹².

4.4. Katarzyna (I 1665–po 1679)

Córka Jana i Katarzyny Palubickiej. Urodziła się w Sikorzynie, ochrzczona została 14 stycznia 1665 roku w Kościerzynie, chrzestnymi zostali Jan Sikorski i Ewa Sikorska.

† Sikorzyno. Idem [14 Junii] et eodem [Reverendus Pater Gałązki SJ] baptisavit infantem Catharinam nobiles parentibus natam, nobilis Joannis Wybicki et Catharinae. Levantes nobilis Joannem Sikorski, Ewa Sikorska³⁹³.

³⁸⁷ 5 II 1683 roku w grodzie kiszporskim Michał a Gleissen Doręgowski [ojciec Elżbiety] rotmistrz króla szwedzkiego zapisał na połowie dóbr Będmin, Będminek i Rekownicy 3000 fl. żonie Marii Elżbiecie Pobicońwie, córce Fryderyka Pobicy, podpułkownika elektora saskiego i Ertmuty Katarzyny z Geslergów, ADW, AKap. 23, k. 65v, z wyvodu przodków Franciszka Wybickiego.

³⁸⁸ J. Kowalkowski, *Malżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 73

³⁸⁹ ADW, AKap. 23, k. 65v, z wyvodu przodków Franciszka Wybickiego.

³⁹⁰ BZNiO, rkps 3181, k. 88–88v, cytat podał J. Kowalkowski, *Malżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 73, przyp. 22.

³⁹¹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1216; A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 10. Zob. też wyżej przyp. 347.

³⁹² ADP, Księgi metrykalne, Stężyca W 1587, k. 65.

³⁹³ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 47, k. 91v.

Zaznaczony przy tej metrycy na marginesie księgi metrykalnej krzyżyk oznacza zapewne, że wcześniej zmarła.

Nic więcej o niej nie wiadomo.

4.5. Elżbieta (II 1668–po 1695?)

Córka Jana i Katarzyny Pałubickiej. Urodziła się w Sikorzynie, ochrzczona została 25 lutego 1668 roku w Kościerzynie na rękach Jana Bronka (Brąnka) i Anny Sikorskiej.

† Sikorzyno. Die 25 Februarii, R[everendus] Vicarius [Gostomski] baptisavit infantem Elisabetham HP [honestorum parentum?] Joannem Wybicki et Catharinae. L(evantes) Joannes Brąnk, Anna Sikorska³⁹⁴.

Ona także wcześniej zmarła, gdyż i tu postawiono na marginesie krzyżyk. Nic więcej o niej nie wiadomo.

4.6. Magdalena (VII 1670–po 1720)

Córka Jana Wybickiego i Katarzyny Pałubickiej. Urodziła się tak jak jej siostry w Sikorzynie, podobnie jak one ochrzczona została w Kościerzynie, 20 lipca 1670 roku do chrztu trzymali ją Piotr Powalski i Ewa Sikorska. Matka w metrycy zapisana została jako Anna.

Sikorzyno. die 20 Julii. Ego qui supra [R(everendus) p(ater) vicarius] baptisavit infantem Magdalenam HP [honestorum parentum?] Joannem Wybicki et Annae coniugum l(egitimorum). P(arentes) Petrus Powalski et Ewa Sikorska³⁹⁵.

Wielokrotnie została matką chrzestną dzieci urodzonych w Sikorzynie. I tak, 23 kwietnia 1683 roku z Marcinem Łukaszewskim Doroty, córki Wojciecha ogrodnika i Marianny³⁹⁶, 23 września 1685 roku z Maciejem Wybickim, zapewne bratem Michala, syna Wojciecha Kowalkowskiego i Anny³⁹⁷, 12 września 1688 roku z Wojciechem Kowalikiem Jadwigi, córki Wojciecha Płotki i Marianny³⁹⁸, a w roku 1689 dwukrotnie, 19 maja z Wojciechem Płotką ogrodnikiem Magdaleny, córki Wojciecha Kowalkowskiego i Anny, już kolejnego ich dziecka, a 29 maja z Franciszkiem Żabińskim Zofii, córki szlachetnego Macieja Dambrowskiego i Justyny³⁹⁹. Dalej, 4 lutego 1691 roku z Janem Żabińskim zostali chrzestnymi Macieja, syna *nobilium*

³⁹⁴ Tamże, k. 104v.

³⁹⁵ Tamże, k. 118v.

³⁹⁶ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 48, k. 69v.

³⁹⁷ Tamże, k. 82.

³⁹⁸ Tamże, k. 98.

³⁹⁹ Tamże, k. 102v.

parentum Baltazara Poczernickiego i Katarzyny⁴⁰⁰, a 25 marca tego samego roku, z tym samym Baltazarem Poczernickim — Wojciecha, syna Jana ogrodnika i Doroty⁴⁰¹. Po raz ostatni w tej roli wystąpiła 26 października 1692 roku w parze z Maciejem Wybickim, niewątpliwie bratem, jako rodzice chrzestni Katarzyny z Sikorskiej Huty, córki Baltazara Poczernickiego i Katarzyny, kolejnego już ich dziecka⁴⁰².

Po 1692 roku poślubiła bliżej nieznanego Ustarbowskiego. Jedyna wzmianka o niej jako zamężnej pochodzi z około 1720 roku, kiedy Magdalena Ustarbowska z Wybickich legowała kościołowi w Rekownicy 100 zł. Odnotowała ten fakt wizytacja Augustyna Klińskiego, opisująca w 1750 roku (przed 15 III) długi należne kościołowi w Rekownicy, będącym filialnym parafii w Niedamowie:

Item u WJMci Pana Floriana Łyśniewskiego sądowego ziemskiego mirachowskiego zł sto (100) od lat trzydziestu temu kościołowi Rakowniackiemu przez Magdalenę z Wybickich Ustarbowską legowanych⁴⁰³.

Być może Florian Łyśniewski był mężem nieznaney nam jej córki.
Magdalena zmarła więc po 1720 roku.

Odnoga malborska

4.7. Bartłomiej II Teodor (po 1670–po 12 XI 1742)

Był synem Jana I i Katarzyny Palubickiej. Urodził się prawdopodobnie krótko po 1670 roku, przedtem przyszły na świat trzy siostry, jeszcze wcześniej brat Maciej II (4.3), siostra Ewa (4.2), a może i Piotr Bernard (4.1). Ochrzczony został może w Stężycy, dla której parafii ksiąg metrykalnych z tych lat brak. Mamy tu potwierdzoną filiację, bowiem w akcie z 1710 roku w Dzierzgoniu⁴⁰⁴, w 1722 roku w Dzierzgoniu⁴⁰⁵ i w 1726 roku w Skarszewach występuje jako syn nieżyjących już Jana Wybickiego i Katarzyny Palubickiej⁴⁰⁶. Był założycielem odnogi Wybickich zamieszkujących tereny po drugiej stronie Wisły, w województwie malborskim. Znany był Kasprowi Niesieckiemu⁴⁰⁷.

Jeszcze jako mieszkaniec Sikorzyna, we wtorek po Niedzieli *Cantate* [16 V] 1702 roku, oblatował Bartłomiej w księgach grodzkich skarszewskich akt nadania Sikorzyna z 1398 roku przez wielkiego mistrza krzyżackiego. Dziś te księgi grodzkie skarszewskie nie istnieją. W arendze czytamy:

⁴⁰⁰ Tamże, k. 113v.

⁴⁰¹ Tamże, k. 115.

⁴⁰² Tamże, k. 130v.

⁴⁰³ KKT, rkps TN 41: S. Maroński I z. 1, s. 6; za ADP, G 56 (Wizytacja Augustyna Klińskiego 1746), s. 135, por. W. Odyniec, *Środowisko młodego Wybickiego*, [w:] *Józef Wybicki. Księga zbiorowa*, pod red. A. Bukowskiego, Gdańsk 1975, s. 60; tu Magdalena Wybicka z Ustarbowskich [sic].

⁴⁰⁴ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/15, s. 35–36.

⁴⁰⁵ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/25, s. 127.

⁴⁰⁶ APG, Akta miasta Skarszew 520/10, s. 406.

⁴⁰⁷ K. Niesiecki, *Herbarz polski...*, t. 9, s. 449.

Actum in Castro Skarszeviensi, feria tertia post Dominicam Cantate proxima anno millesimo septingentesimo secundo [16 V 1702]. Ad officium et acta praesentia Palatinalia Pomeraniensia Skarszeviensia Castrensia veniens personaliter generosus Bartholomaeus Wybicki, obtulit Officio praesenti ad acticandum et actis praesentibus ingrossandum Privilegium Crucigerorum literas pergameneas germanico idiomate scriptas, sigilloquam subappenso crucigerorum comunitas super bona Sikorzyno et Siedliska haeredibus bonorum eorundem Sikorzyno et Siedliska servientes infrascriptas, quarum per officium praesens susceptarum tenor est eiusmodi.

Odpis tego dokumentu znajduje się w zespole zwanym Adelsarchiv Königsberg w Berlinie Dahlem⁴⁰⁸, materiałach genealogicznych zebranych niegdyś w Królewcu przez znanego heraldyka niemieckiego Georga Adalberta von Mülverstedta, w teczce do Wybickich⁴⁰⁹. Jednak prawidłowa data roczna nadania dla Sikorzyna — 22 lutego 1386 roku — znajduje się w księgach zakonu krzyżackiego⁴¹⁰.

Jak pamiętamy, ten sam dokument oblatował w księdze grodzkiej skarszewskiej Michał Sikorski w 1581 roku, zachowany w aktach kartuzów w Kartuzach⁴¹¹. Było to więc 120 lat wcześniej.

25 września 1702 roku w księdze radzieckiej skarszewskiej odnotowano, że przed Radą w imieniu Franciszka Wieckiego podstarościego skarszewskiego stanął Bartłomiej Wybicki i oświadczył, że bracia Christian, Salomon i Adam Engelbrechtowie mieszczenie skarszewscy pobili karczmarza Jakuba Höllbrandta, poddanego starosty skarszewskiego. Zajście opisano szczegółowo następnego dnia⁴¹². Starostą skarszewskim był wtedy Jan Gniński, wojewoda pomorski⁴¹³.

Przed 1709 rokiem, a może i nawet w styczniu tego roku, poślubił Barbarę Zofię Doręgowską, córkę nieznanych obecnie rodziców, prawdopodobnie Michała i Katarzyny Pobicówny, a więc siostrę Elżbiety zamężnej z Wybickim i Teresy zamężnej z Janowskim. W 1709 roku, 10 października, jeszcze na Kaszubach w Sławkach (Sławkowach), urodził się Bartłomiejowi syn Aleksander Dionizy (5.6). Były to dobra kartuzów, najwidoczniej dzierżawił je od nich.

Zaraz też Bartłomiej przeniósł się w Malborskie. Już 7 marca 1710 roku odnotowany jest w księdze grodzkiej dzierzgońskiej jako regent grodzki malborski⁴¹⁴. Urząd powstał w Prusach Królewskich w 1647 roku, regent kierował pracami urzędu

⁴⁰⁸ GStA PK, XX. HA Adelsarchiv, Nr. 1441: (von Wybicki), k. 1–2v. Dokument znał Johannes Gallandi, GStA PK, XX. HA „Sammlung Gallandi”, k. 509.

⁴⁰⁹ Zob. H. Koeppen, *Das „Adelsarchiv“ des Staatsarchivs Königsberg (Archivbestände Preuss. Kulturbesitz) im Staatlichen Archivalager in Göttingen*, „Altpreussische Geschlechterkunde. Neue Folge” 8, 1975, s. 279–301; s. 295: v. Wybicki (1398).

⁴¹⁰ GStA PK, XX. HA OF 98, k. 117–118.

⁴¹¹ ADP, Monastica, Kartuzy 2, k. 274–275v; zob. też wyżej, s. 28.

⁴¹² APG, Akta miasta Skarszew 520/21, k. 259v, oraz 260–261v.

⁴¹³ W latach 1694–1703, P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 175; UPKr, nr 929.

⁴¹⁴ UPKr, nr 1475; APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/16, k. 18 — protestował wtedy przeciwko Rüdigerowi Massau podpułkownikowi wojsk cesarskich, w związku z zawartym z nim niesprawiedliwym kontraktem dzierżawnym dotyczącym dóbr Kaffcz leżących w Pomeranii brandenburskiej. Zapewne chodzi o dzisiejsze Kawcze w powiecie bytowskim. Krótko przedtem, 13 III 1708 roku w Coldankach, został świadkiem spisania testamentu przez Krzysztofa Borzyszkowskiego, informacja dr. Wiesława Nowosada.

grodzkiego, zastępował też pisarza grodzkiego w kancelarii grodzkiej w czasie jego nieobecności⁴¹⁵. Awans Bartłomieja II Teodora należy wiązać z nominacjami z 7 stycznia 1710 roku, kiedy Jan Teodor Kalkstein został burgrabią grodzkim malborskim, Stanisław Owidzki — pisarzem grodzkim malborskim, a Michał Szeliski — wicewojewodą malborskim⁴¹⁶. Urząd wojewody malborskiego i zarazem starosty dzierzgońskiego w latach 1703–1722 sprawował Piotr Ernest Kczewski, przedtem referendarz koronny⁴¹⁷. Być może w tym samym czasie co innych urzędników grodzkich nominował on i Bartłomieja, bliższych szczegółów jego wyboru jednak nie znany. Urząd regenta grodzkiego, czyli zastępcy pisarza grodzkiego, sprawował przez ponad 30 lat, w latach 1710–1742, w latach 1714–1742 natomiast — regenta ziemskiego malborskiego⁴¹⁸. Urząd ziemski podobnego stopnia co grodzki powstał dopiero w XVIII wieku, Bartłomiej był pierwszym na tym stanowisku w województwie malborskim, łącząc przy tym w jednym ręku urzędy grodzki z ziemskim. Przysięgę złożył jednak 8 lutego 1712 roku, a więc urząd ten pełnił już dwa lata wcześniej, niż obecnie się przyjmuje⁴¹⁹.

Bartłomiej II Teodor nie był jedynym z Wybickich w Dzierzgoniu. Oprócz syna Aleksandra Dionizego (5.6), który już w 1732 rozpoczął karierę urzędniczą przy ojcu jako wiceregent grodzki (stanowisko nowo utworzone), i także w trakcie jego urzędowania 7 września 1735 roku składał przysięgę jako pisarz grodzki malborski, nominację na urząd burgrabiego grodzkiego malborskiego otrzymał jego bratanek, Maciej III Wybicki (5.3), syn Macieja II (4.3) i Barbary Krystyny Warzewskiej, i również tego samego dnia składał przysięgę, co odnotowano w księdze grodzkiej malborskiej. Przeżył stryja i na tym urzędzie trwał co najmniej do 27 czerwca 1766 roku. Przed 27 września 1772 roku, czyli przed hołdem pruskim, był już inny burgrabia.

W 1710 roku, nazajutrz po św. Janie Chrzcicielu [25 VI] Bartłomiej II wystąpił w sądzie grodzkim dzierzgońskim jako plenipotent Jana Gluchowskiego w sprawie z Zofią z Orłowskich lv. żoną niezującego już Samuela Szeliskiego, 2v. żoną Kazimierza Trebnitza⁴²⁰.

Następnie w tym samym sądzie, tego samego dnia, zapisany jako syn niezujących Jana i Katarzyny Pałubickich, sprzedał Marcinowi Chelstowskiemu chorążemu chełmińskiemu swoją część dziedziczną, Szemierowską zwaną, w dobrach Lubań w powiecie tczewskim województwa pomorskiego za 500 fl. polskich monet pruskiej i dopuścił do intromisji⁴²¹.

Wielokrotnie był proszony przez pracowników urzędów przez niego sprawowanych, służbę czy lokalną społeczność miejską na ojca chrzestnego, czy świadka ślubu w kościele w Dzierzgoniu. Nie widać w tej roli jego żony, Barbary Zofii

⁴¹⁵ K. Mikulski, *Wstęp*, [w:] UPKr, s. 28.

⁴¹⁶ UPKr, nr 1448, 1467 i 1489.

⁴¹⁷ Tamże, nr 643.

⁴¹⁸ Tamże, nr 1475 i 598.

⁴¹⁹ Z. Naworski, *Szlachecki wymiar sprawiedliwości w Prusach Królewskich (1454–1772). Organizacja i funkcjonowanie*, Toruń 2004, s. 95. APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/17, k. 120–120v.

⁴²⁰ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/15, s. 34–35.

⁴²¹ Tamże, s. 35–36. Marcin Jan Chelstowski chorąży chełmiński 1708–1710, UPKr, nr 20.

z Doregowskich. Dysponujemy księgami metrykalnymi chrztów, ślubów i zgonów dopiero od 1714 roku, przy czym chrzty zachowały się od końca kwietnia tego roku⁴²².

I tak, 22 maja 1714 roku Bartłomiej Wybicki i Anna Starzeńska (?) zostali chrzestnymi Eleonory, córki Mikołaja Monatowskiego i Marianny⁴²³. Rok później, 17 czerwca z Janem Kowalskim był świadkiem ślubu sławetnego Andrzeja Edelmana wdowca i Anna Leomanowny, panny z miasta⁴²⁴, a wkrótce, 13 sierpnia, z Marianną Ancmanówną chrzestnym Marianny, córki Stanisława Wagańskiego i Marianny z posiadłości kościelnej⁴²⁵. W 1716 roku dwukrotnie trzymał do chrztu dzieci, 2 stycznia z Elżbietą Dexlową Elżbietę, córkę Jana Kolanowskiego i Katarzyny z miasta⁴²⁶, 21 marca z szlachcianką Anną Trzebiatkowską, niewątpliwie pochodzącą z województwa pomorskiego, Apolonię, córkę Jakuba Adriana Adempskiego i Urszuli z posiadłości kościelnej⁴²⁷. Następnie, 8 września 1717 roku, Bartłomiej Wybicki i panna Eleonora Wybczyńska zostali rodzicami chrzestnymi Katarzyny, córki Michała Wojtakowicza i Katarzyny z dóbr wojewody [? de Wojewodzkie]⁴²⁸. W 1718 roku trzykrotnie przyniósł do chrztu dzieci, 9 czerwca z Anną Trzebiatkowską Jakuba, syna Jakuba Kolbarka i Anny z miasta⁴²⁹, ci sami 25 sierpnia Józefa Dominika z Sztorchnastu (Mokajmy — niem. Storchnest), syna Stanisława Żabokrzyckiego i Marianny⁴³⁰, i w końcu 8 września z Ewą Najewską Mariana ze Starej Wsi, syna Jakuba Kroczkowskiego i Anny⁴³¹, a także 4 listopada z Kazimierzem Pałuckim został świadkiem ślubu Stefana Kollera i Marianny Modzelewskiej wdowy ze Szparowa (obecnie Sporowo)⁴³². Właśnie od Marianny z Loków Modzelewskiej, 2v. Kollerowej, 17 lat później jego syn Aleksander Dionizy (5.6) kupił część Sporowa i Starej Wsi⁴³³.

17 lipca 1720 roku Bartłomiej Wybicki z Marianną Kowalską zostali chrzestnymi Jakuba, syna Jakuba Delarowicza i Elżbiety z posiadłości kościelnej⁴³⁴, 2 lutego 1721 roku z Magdaleną Kaszowską Doroty, córki Kazimierza Kolacza i Reginy, mieszkańców Rychendrys, a także 3 marca tego samego roku z Anną Bielecką Kazimierza, syna Michała Wojtakowicza i Anny, z przedmieścia⁴³⁵. Jeszcze dwukrotnie trzymał do chrztu w roku 1725, 29 marca z Heleną Wybczyńską Jana, syna Michała Foksa i Barbary — mieszczan⁴³⁶, a 23 grudnia z Marianną Zielińską Joan-

⁴²² ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1.

⁴²³ Tamże, k. 1, także nieczytelne miejsce pochodzenia dziecka.

⁴²⁴ Tamże, k. 178v.

⁴²⁵ Tamże, k. 6v.

⁴²⁶ Tamże, k. 7

⁴²⁷ Tamże, k. 7v.

⁴²⁸ Tamże, k. 13.

⁴²⁹ Tamże, k. 16v.

⁴³⁰ Tamże, k. 17.

⁴³¹ Tamże, k. 17v

⁴³² Tamże, k. 183.

⁴³³ Zob. dalej, s. 170.

⁴³⁴ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 26.

⁴³⁵ Tamże, k. 28v.

⁴³⁶ Tamże, k. 47.

nę Eleonorę, córkę Wojciecha Wielechowskiego i Heleny, mieszkańców dóbr Stara Wieś⁴³⁷. I te dobra kupił później jego syn.

W 1721 roku, w środę po Niedzieli Palmowej [9 IV], wystąpił w sądzie grodzkim dzierzgońskim jako opiekun sukcesorów po zmarłym Mateuszu Kętrzyńskim⁴³⁸. Po Święcie Trzech Króli [7 I] 1732 roku, w grodzie dzierzgońskim, przy udziale Franciszka Wybczyńskiego ławnika ziemskiego malborskiego jako subdelegata, stawili się Bogusław Kleist, syn nieżyjących Franciszka i Katarzyny Eleonory de Vonheymy [dalej: de von Geheymy] w imieniu także braci i sióstr Franciszka, Karola, Konkordii i Konstancji z jednej strony i Bartłomiej Teodor regent ziemski i grodzki malborski z drugiej, dając do wpisu kontrakt sprzedaży przez Kleistów wójtostwa w Tywężach leżących w starostwie kiszporskim, zawarty w Kiszporku 26 lipca roku 1731. Sumę 1063 zł Wybicki miał wypłacić na św. Marcina [11 XI] roku terażniejszego, z tego 600 zł Bogusławowi Kleistowi, 463 natomiast Michałowi Puffaltowi wachmistrzowi wojsk JKM⁴³⁹. Po pokwitowaniu przez tego ostatniego Kleistów, w środę po Trzech Królach [9 I] 1732 roku nastąpiła instromisja Macieja Wybickiego w te dobra⁴⁴⁰. Tego samego dnia pokwitował Wojciecha de Zejgut Stanisławskiego szambelana JKM oraz Tomasza Czarnickiego arendatora dóbr królewskich Tropy z zwróconego zboża⁴⁴¹, a w piątek przed Niedzielą *Septuagesimae* [8 II] tego roku pokwitował Jana Konrada de Goldschade wiceekonomia ekonomii malborskiej z sumy 200 zł monety pruskiej⁴⁴².

Po długiej kilkunastoletniej przerwie po raz ostatni 2 marca 1734 roku był świadkiem ślubu wraz z Krzysztofem Baznerem Bonifacego Hoffmana i Marianny Kruzownej, z posiadłości zamku dzierzgońskiego⁴⁴³ oraz po raz ostatni chrzestnym, 12 kwietnia 1739 roku z Rozalią Sztrausowną Marianny, córki Walentyna Kochowskiego i Marianny z dóbr kościelnych⁴⁴⁴.

Bartłomiej II Teodor został też posłem na sejm w 1724 roku⁴⁴⁵ oraz na sejm walny grodzieński 1730 roku⁴⁴⁶.

⁴³⁷ Tamże, k. 49v.

⁴³⁸ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/25, k. 30–30v.

⁴³⁹ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/26, k. 219v–224. Franciszek Wybczyński ławnik ziemski malborski 1711–1733, UPKz, nr 537.

⁴⁴⁰ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/26, k. 224–225v.

⁴⁴¹ Tamże, k. 226v–227.

⁴⁴² APG, 2/26, k. 230.

⁴⁴³ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 206.

⁴⁴⁴ Tamże, k. 101v.

⁴⁴⁵ T. Święcki, *Historyczne pamiątki znamienitych rodzin i osób dawnej Polski*, wyd. J. Bartoszewicz, t. 2, Warszawa 1859 (reprint: 1983), s. 330 (*Wybicki Bartłomiej*) oraz *Dodatki* autorstwa J. Bartoszewicza, s. 546–547 (*Wybiccycy*).

⁴⁴⁶ *Teka Gabriela Jnoszy Podoskiego arcybiskupa gnieźnieńskiego*, wyd. K. Jarochoński, Poznań 1856, s. 21. Wraz z nim z województwa malborskiego wystąpili: [Michał] Bieliński cześnik koronny i starosta sztumski, [Jan Jerzy] Kczewski podkomorzy malborski, [Jan Józef] Kczewski starosta starogardzki, Michał Kalkstein sędzia ziemski malborski, Franciszek Jasiński sędzia ziemski pucyki, Wilhelm Schlieben wojewodzie inflancki, Teodor Bagniewski ławnik ziemski i wicewojewoda chelmiński, [Stefan Władysław] Niewieściński ławnik ziemski malborski, po Wybickim wymienieni jeszcze, Jan Szeliski, Wiktoryn Szeliski, Ludwik Niewieściński, Wiktoryn Kalkstein, Jan Kalkstein,

27 kwietnia 1737 roku przed aktami ławniczymi Skarszew manifestował Jakub Kostka w imieniu Kazimierza Wysockiego, mającego dekret sądu ziemskiego tczewskiego w Starogardzie z poniedziałku po Święcie Obrzezania Pańskiego [7 I] tego roku w sprawie między Bartłojem regentem grodzkim malborskim⁴⁴⁷.

7 maja 1737 roku wpisano do ksiąg grodzkich dzierzgońskich akt wojewody malborskiego Piotra Jerzego Przebendowskiego, dotyczący opieki Bartłojem nad Kętrzyńskimi, Janem i Marianną Krancową, wdową, dziećmi Mateusza, jaką sprawował od 1719 roku, który woźny koronny zostawił we dworze w Tywęzach 24 kwietnia⁴⁴⁸.

Zmarł po 12 listopada 1742 roku. Na urzędach regenta grodzkiego i ziemskiego malborskiego ostatni raz wzmiankowany był 6 lutego tego roku⁴⁴⁹. Wymieniony jednak został w testamencie spisanym wtedy w Dzierzgoniu przez tamtejszego archiprezbitera i proboszcza, surogata konsystorza pomezkańskiego, ks. Franciszka Neitzlichowskiego z 12 listopada 1742 roku jako odnotowany w księdze przychodów kościoła dzierzgońskiego, dający żyto z Tywęż, i to jest, jak na razie, ostatnia wzmianka o nim jako żyjącym⁴⁵⁰. Posiadał więc wójtostwo w Tywęzach do śmierci, kupione jak podano wyżej, w 1731 roku.

Jego żona Barbara Zofia z Doręgowskich zmarła wcześniej, już w akcie z 6 lipca 1735 roku podana została jako zmarła⁴⁵¹.

[Bartłojem] Bagniewski kasztelan elbląski, tamże, s. 20–21. Identyfikacja osób według UPKr oraz P. Czapplewski, *Senatorowie...*

⁴⁴⁷ ADP, G 56 (Wizytacja Augustyna Klińskiego 1746), s. 134–135; zob. też niżej, s. 115.

⁴⁴⁸ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/32, k. 27–28.

⁴⁴⁹ UPKr, nr 598 i 1475 (za APT, Akta Szczanieckich).

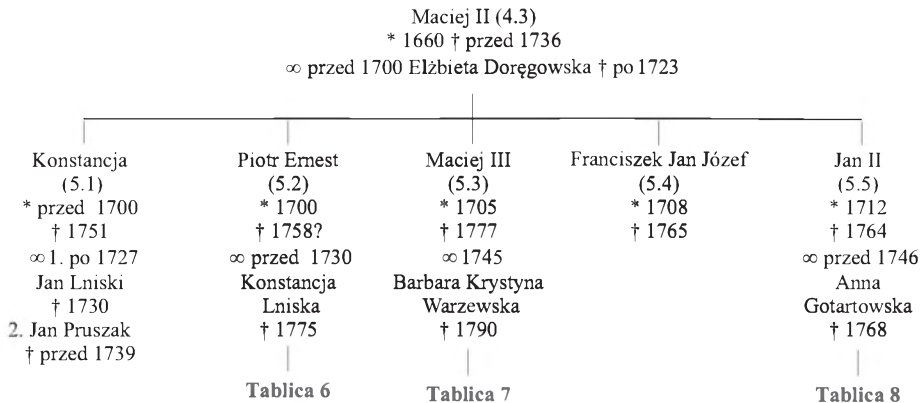
⁴⁵⁰ J. Wiśniewski, *Testament ks. Franciszka Neitzlichowskiego, archiprezbitera i proboszcza Dzierzgonia, surogata pomezkańskiego, z 12 listopada 1742 r.*, „Studia Elbląskie” 5, 2003, s. 41. Źródło to wskazał mi ks. prof. Anastazy Nadolny, za co dziękuję. Biogram testatora, zob. J. Szewc, *Słownik biograficzny Ziemi Lubawskiej*, t. 2, Lubawa 2005, s. 168; W. Zawadzki, *Duchowienstwo katolickie oficjalatu pomezkańskiego w latach 1525–1821*, t. 2, *Słownik*, Elbląg 2009, s. 174–175.

⁴⁵¹ Baza szlachecka dr. Wiesława Nowosada, za: APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/31, s. 130; zob. też niżej, s. 170.

V pokolenie

V.1. Potomkowie Macieja II (4.3) i Elżbiety Doręgowskiej

Linia pomorska cd.

Tablica 4. Potomkowie Macieja II i Elżbiety Doręgowskiej

5.1. Konstancja (przed 1700–1751)

Nieznaną dotąd siostrą czterech synów Macieja II i Elżbiety Doręgowskiej, Piotra, Macieja, Franciszka i Jana. Nie udało się odnaleźć daty i miejsca jej chrztu.

Była najprawdopodobniej najstarszym dzieckiem, urodziła się więc krótko przed 1700 rokiem. Księgi chrztów Kościerzyny z lat 1694–1723 brakuje. Jeśli Elżbieta Wybicka, która z Janem Krawcem została 26 lutego 1695 roku w Stężycy chrzestną Macieja z Sikorzyna, syna Wojciecha Kędzierskiego i Doroty⁴⁵² była jej matką, z domu Doręgowską, to urodziłaby się przed 1695 rokiem. Metryk z roku 1694 w księdze chrztów kościoła w Kościerzynie już brak, w Stężycy są natomiast dwa chrzty dzieci z Sikorzyna, ale z adnotacją, że z powodu absencji proboszcza w Kościerzynie. Karty chrztów kościoła w Stężycy z lat 1691–1693 są u góry i u dołu zniszczone, wcześniejszych metryk nie ma.

22 czerwca 1722 roku w Stężycy *generosa* Konstancja Wybicka (może Konstancja Lniska, żona Piotra?) i *reverendus* Andrzej Lewandowski zostali chrzestnymi Konstancji, córki Jana Jarzębińskiego i Jadwigi z Sikorzyna. Chrzcił ks. Andrzej

⁴⁵² ADP, Księgi metrykalne, Stężycza W 1587, k. 6v.

Gorlicki⁴⁵³. Rok później, 20 lutego, *nobilis pudica* Konstancja Wybicka i *perillustris* Jan Lniski ławnik ziemski mirachowski byli chrzestnymi Marianny, córki Ludwika Łaszewskiego ławnika ziemskiego tczewskiego i Konstancji Renaty urodzonej Łebińskiej. Chrzcił ks. Jan Przewoski, proboszcz stężycki⁴⁵⁴.

Wkrótce poślubiła Jana Lniskiego, bowiem zdaje się to ona jako *magnifica generosa Constantia Lniska* wraz z Janem Lniskim ławnikiem ziemskim mirachowskim trzymali 5 stycznia 1730 roku w Kościerzynie do chrztu Konstancję Katarzynę, córkę Piotra Wybickiego i Konstancji Lniskiej⁴⁵⁵. A więc prawdopodobnie to ona była siostrą Piotra i już żoną Jana Lniskiego ławnika mirachowskiego.

Znanych jest tylko dwóch Janów Lniskich ławników ziemskich mirachowskich, ojciec i syn⁴⁵⁶. Ten drugi żonaty z Katarzyną Łebińską, zmarłą w 1727 roku, był ojcem Konstancji Lniskiej żony Piotra Wybickiego, brata Konstancji⁴⁵⁷. Czyżby poślubiła ojca swojej szwagierski? Było to możliwe, mogła wyjść za niego po śmierci jego żony Katarzyny z Łebińskich z Brodnicy, którą pochowano 28 lipca 1727 roku w grobowcu kościoła w Goręczynie⁴⁵⁸. On sam zaś zmarł 4 sierpnia 1730 roku, mając lat 46, i pochowany został w kościele goręczyńskim 7 sierpnia⁴⁵⁹. Nie mając żadnego dowodu na to małżeństwo, można też przypuścić istnienie jakiegoś trzeciego Jana Lniskiego, ławnika ziemskiego mirachowskiego.

Kilka lat później Konstancja zapisana jest już nawet jako podwójna wdowa. Mianowicie 25 czerwca 1739 roku Konstancja z Wybickich jako wdowa po Janie Lniskim ławniku ziemskim mirachowskim i Janie Prusakcu, także ławniku mirachowskim, wystąpiła w towarzystwie i pod opieką brata rodzonego Franciszka przed sądem ławniczym w Skarszewach, kwitując Antoniego Lniskiego podczaszego mielnickiemu z sumy 300 fl. pruskich przyznanej jej dekretem sądu ziemskiego mirachowskiego w poniedziałek przed św. Katarzyną [24 XI] 1738 roku jako czwartą część dochodów z dóbr po zmarłym mężu Janie Lniskim ławniku ziemskim mirachowskim. Również pokwitowała prowizję od sumy 3000 fl. monety pruskiej, zapisaną jej przez tegoż męża jako prosty dług w sądzie grodzkim skarszewskim, w piątek po św. św. Apostołach Szymonie i Judzie [28 X] 1728 roku. Jednocześnie przelała te sumy temuż Antoniemu Lniskiemu. Pod aktem widnieją podpisy Franciszka Wybickiego i Konstancji Prusakowej⁴⁶⁰.

⁴⁵³ Tamże, k. 64. Ks. Andrzej Lewandowski bliżej nieznanym, ks. Andrzej Gorlicki 1719–1725 pleban w Stężycy, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 72.

⁴⁵⁴ ADP, Księgi metrykalne, Stężyca W 1587, k. 67v. Ludwik Aleksander Łaszewski ławnik tczewski 1721–1731, UPK_r, nr 1252; ks. Jan Kazimierz Przewoski 1721–1743 pleban w Stężycy, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 72; można dodać, iż był synem Franciszka i Reginy Żuromskiej, urodzonym na Folwarku Przewoskim, ochrzczonym w Stężycy 1 III 1698 roku, ADP, Księgi metrykalne, Stężyca W 1587, k. 11.

⁴⁵⁵ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 49, k. 34.

⁴⁵⁶ UPK_r, nr 771 i 815 (Jan I), 779 (Jan II).

⁴⁵⁷ Zob. niżej s. 91, Tablica 4a.

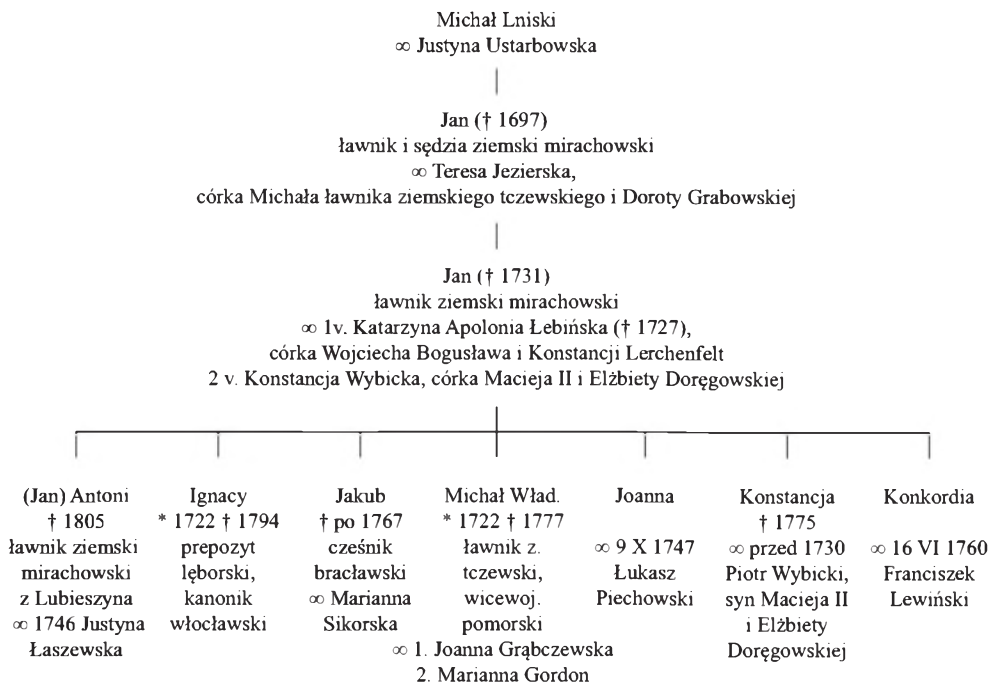
⁴⁵⁸ ADP, Księgi metrykalne, Goręczyno W 341a, k. 118.

⁴⁵⁹ Tamże, k. 117v.

⁴⁶⁰ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 219v–220. O Janie Lniskim, zob. UPK_r, nr 779. Zapewne tenże sam Jan Lniski, wcześniej żonaty z Katarzyną Łebińską, był ojcem Konstancji, żony Piotra

Jan Pruszek jako ławnik mirachowski odnotowany jest w latach 1737–1738, jako zmarły przed 5 czerwca 1740 rokiem⁴⁶¹. Poślubiła go po śmierci pierwszego męża, po 1730 roku.

Po upływie dokładnie roku od wniesienia poprzedniego aktu do ksiąg lawniczych skarszewskich, 25 czerwca 1740 roku, ponownie przed sądem miejskim skarszewskim stanęła Konstancja w asyście i pod opieką swoich braci rodzonych, Franciszka prepozyta skarszewskiego, Piotra ławnika ziemskiego mirachowskiego, Macieja burgrabiego malborskiego i Jana Wybickich. Według postanowień dekretu sądu ziemskiego mirachowskiego, odbytego w Kościerzynie w poniedziałek po Święcie Oczyszczenia NMP [2 II] 1740 roku, w sprawie pomiędzy zeznającą, z jednej strony, a braćmi i siostrami Antonim podczaszym mielnickim oraz Ignacym, Jakubem, Michałem, Joanną oraz Konkordią pannami Lniskimi, jako sukcesorami po zmarłym Janie Lniskim ławniku ziemskim mirachowskim, z drugiej strony, teraz zeznająca kwituje Antoniego Lniskiego jako najstarszego i jego rodzeństwo z sumy 3000 zł monety pruskiej wraz z prowizją, należnej jej po zmarłym Janie Lniskim. Jednocześnie transferuje temuż Antoniemu pozostałą sumę 180 zł dobrej monety. Pod aktem widnieją podpisy wszystkich Wybickich, oprócz Jana⁴⁶².

Tablica 4a. Pokrewieństwo Lniskich, Lerchenfeltów, Jezierskich i Wybickich

Wybickiego. Antoni Lniski podczaszy mielnicki, zob. *Urządnicy podlascy XIV–XVIII wieku...*, — nienotowany.

⁴⁶¹ UPKr, nr 789.

⁴⁶² APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 260v–261.

Zmarła bezpotomnie w 1751 roku, tego roku bowiem z legacji zmarłej Konstancji z Wybickich Pruszkowej sądowej ziemskiej mirachowskiej odebrał kościół skarszewski 200 zł na grobowiec w kaplicy św. Jana Nepomucena⁴⁶³. Był zapis w księgach miejskich skarszewskich z 12 kwietnia 1752 roku sumy 300 fl. na 5% rocznie zapisanej na dobrach Sikorzyno, przeznaczonych na msze św. w kościele w Rekownicy (filialny Niedamowa) przez dom Wybickich, Macieja burgrabiego grodzkiego malborskiego i jego braci, za zmarłą siostrę Konstancję z Wybickich Pruszkową⁴⁶⁴.

Nie została wspomniana w pamiętniku bratanka, Józef bowiem w chwili jej śmierci miał dopiero cztery lata.

5.2. Piotr Ernest (IX 1700–17 X 1758/1760)

Najstarszy syn Macieja II i Elżbiety Doręgowskiej. Dzięki powrotowi w roku 2002 ksiąg metrykalnych z Bischöfliches Zentralarchiv w Regensburgu, między innymi do Archiwum Diecezji Pelplińskiej w Pelplinie, można dla tej generacji Wybickich podać interesujące nas metryki chrztów, wyznaczające poprawne daty urodzin. Urodził się w Sikorzynie, ochrzczony został 8 września 1700 roku w stężyckim kościele jako syn Macieja i Marianny.

8 Septembris 1700. Sikorzyno. Baptizavi infantem Petrum Ernestum filium Nobilis Matthiae Wibicki et Mariannae uxoris. Patrimi Generosi Domini Petrus Ernestus Deringowski et Marianna Lerchenfeltowna⁴⁶⁵.

Chrzestnym został Piotr Ernest Doręgowski, przyszyły sędzia ziemski mirachowski (1713–1718)⁴⁶⁶, krewny żony Macieja Wybickiego, matki Piotra i reszty rodzeństwa Franciszka⁴⁶⁷. Z kolei Marianna Lerchenfeltowna to zapewne przyszła żona Mikołaja Klińskiego⁴⁶⁸. Matka dziecka zapisana została jako Marianna, jednak chodzi o Elżbietę Doręgowską, gdyż nic nie wiemy o ewentualnej innej, pierwszej żonie Macieja, a już wkrótce, 24 listopada 1702 roku w grodzie skarszewskim Maciej Wybicki, syn nieżyjącego Jana Wybickiego i Katarzyny Palubickiej, zapisał na swych dobrach żonie Elżbiecie z Doręgowskich 1000 fl.⁴⁶⁹. Poza tym, chrzestny Piotr Ernest Doręgowski musiał być bliskim krewnym matki dziecka.

⁴⁶³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 9.

⁴⁶⁴ ADP, Gedanensia G 61: Wizytacja Trochowskiego 1765, s. 264.

⁴⁶⁵ ADP, Księgi metrykalne, Stężyca W 1587, k. 16; zob. też J. Kowalkowski, *Franciszek Wybicki...*, s. 223.

⁴⁶⁶ UPKr, nr 817.

⁴⁶⁷ Piotr Ernest Doręgowski był synem Aleksandra i Katarzyny z Hebronów, od 1699 roku posiadał Będomin, Będominek i Rekownicę, A. Boniecki, *Herbarz polski...* t. 4, Warszawa 1901, s. 383. Nie wiadomo jeszcze dokładnie, jakie pokrewieństwo łączyło go z Elżbietą Doręgowską, córką Michała, może jak na Tablicy 4c: *Pokrewieństwo Wybickich i Doręgowskich*.

⁴⁶⁸ Zob. dalej, treść do przyp. 522.

⁴⁶⁹ ADW, AKap. 23, k. 65v.

Piotr Ernest Wybicki, znany dotąd tylko z pierwszego imienia, to późniejszy ławnik ziemski mirachowski, ojciec Józefa Wybickiego, autora hymnu narodowego. Dotychczasowe opracowania podają złą datę roczną jego narodzin — 1696 rok⁴⁷⁰. Omyłka wynosi 4 lata. Powstała ona z powodu syna Józefa, który w pamiętniku oprócz roku swoich urodzin — 1747 roku wymienił w innym miejscu jednocześnie wiek zmarłego ojca — 62 lata i swój — 12 lat⁴⁷¹, co było podstawą takich obliczeń. Tymczasem Piotr Ernest, bo oprócz daty chrztu poznajemy także drugie jego imię, a oba otrzymał po chrzestnym Piotrze Erneście Doręgowskim, urodził się w Sikorzynie krótko przed 8 września 1700 roku. W chwili śmierci miał więc tylko 58 lat, a więc 4 lata mniej niż podał syn — a może jednak zmarł w 1762 roku? Jak to niegdyś często się zdarzało, również Józefa zawodziła pamięć w szczegółach genealogicznych, co przytrafiło mu się przy ocenie wieku i ojca, i stryja Franciszka. Podobnie imię dziada podał w pamiętniku jako Jan, tymczasem jest to Maciej, co potwierdza metryka urodzin Piotra, a także akt z 1728 roku, gdzie występują Piotr i Maciej *parenti sui*⁴⁷². Być może miał na myśli pradziada, gdyż ten właśnie nosił imię Jan.

W wieku młodzieńczym Piotr wystąpił jako ojciec chrzestny dzieci urodzonych w Sikorzynie. 10 sierpnia 1717 roku z Marianną Gostkową zostali chrzestnymi w kościele w Stężycy Marianny, córki Marcina Pobłockiego i Doroty⁴⁷³, natomiast 6 sierpnia 1725 roku w Kościerzynie Piotr Wybicki i Konstancja Kliczkowska panna, zostali chrzestnymi dziecka luteran⁴⁷⁴. Brak księgi metrykalnej chrztów parafii w Kościerzynie z lat 1694–1722 uniemożliwia poznanie dalszych aktów, w których byłby zapisany Piotr, jak również inni Wybickcy.

8 lutego 1721 roku podpisał się wraz z ojcem Maciejem II pod protestem szlachty powiatu tczewskiego w sądzie ławniczym kościerskim przeciwko elekcji Franciszka Klińskiego skarbnika inflanckiego na urząd sędziego ziemskiego tczewskiego⁴⁷⁵. Miał wtedy 21 lat.

2 stycznia 1722 roku podpisał się jako świadek pod aktem spisanim w sądzie miejskim kościerskim, w sprawie Macieja i Baltazara Lysńiewskich, posesorów wsi Łączyno w powiecie mirachowskim⁴⁷⁶.

Piotr został wybrany ławnikiem ziemskim mirachowskim, funkcję tę sprawował w latach 1733–1758, czyli do śmierci 18 października⁴⁷⁷. Po raz pierwszy z tym tytułem zapisany został 23 marca 1733 roku⁴⁷⁸.

⁴⁷⁰ Zob. przyp. 1, a także wiele innych prac.

⁴⁷¹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 11.

⁴⁷² APG, Akta miasta Skarszew 520/10, s. 633–635.

⁴⁷³ ADP, Księgi metrykalne, Stężycza W 1587, k. 56

⁴⁷⁴ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 49, k. 6.

⁴⁷⁵ BZNiO, rkps 3181, k. 56v–58, szerzej zob. wyżej, s. 77.

⁴⁷⁶ BZNiO, rkps 3182, k. 1–2.

⁴⁷⁷ UPKr, nr 788. Datę dzienną zgonu Piotra odnotował nekrolog żukowski, zob. *Das Totenbuch des Prämonstratenserinnen-Klosters Zuckau...*, s. 64; roczna — 1758, lub czasami podawana jako 1759, z powodu braku księgi metrykalnej wymaga dodatkowej weryfikacji.

⁴⁷⁸ UPKr, nr 788.

Przed 1730 rokiem ożenił się z Konstancją z Lniskich, córką Jana († 1731) ławnika ziemskiego mirachowskiego i Katarzyny z Lebińskich († 1727), wnuczką po mieczu Jana sędziego ziemskiego mirachowskiego i Teresy Lewaltówny Jezierskiej, po kądzieli zaś Wojciecha Bogusława Lebińskiego poborcy i Konstancji Lerchenfeldówny⁴⁷⁹. Miała ona braci, o których wspomniął syn Józef w swoim pamiętniku, mianowicie Ignacego Lniskiego († 1794) proboszcza lęborskiego, kanonika wrocławskiego, późniejszego archidiacona pomorskiego⁴⁸⁰, Jakuba dziedzica Brodnicy († po 3 IV 1767)⁴⁸¹, Antoniego († 1805) sędziego ziemskiego mirachowskiego⁴⁸² i Michała Władysława († 1777) ławnika tczewskiego, podwojewódzkiego pomorskiego oraz marszałka województwa pomorskiego podczas konfederacji barskiej⁴⁸³. Wybicki wspominał w pamiętniku również synów tego Michała, Józefa w Zakroczymskiem oraz Onufrego i Pawła⁴⁸⁴.

Miał z nią siedem córek i dwóch synów. Znamy rok urodzenia tylko dwojga dzieci, najstarszej córki Konstancji urodzonej w 1730 roku w Sikorzynie oraz, wydawałoby się najmłodszego syna, Józefa urodzonego w 1747 roku już w Będominie. Joachim, jak wynika z dokumentów, był dwa lata starszy od Józefa, a więc urodził się w 1745 roku też w Będominie. Będomin kupił Piotr około 1741 roku, i księgi chrztów w Grabowie czy Niedamowie z tamtych lat, jak wiadomo brak. Gdzie i kiedy rodziło się jeszcze 6 córek Piotra, nie wiadomo, gdyż na pewno nie w Sikorzynie, bowiem księgi metrykalne parafii kościerskiej, a także stężyckiej się zachowały się. Nie wiadomo, gdzie Piotr w latach 1731–1740, wkrótce przecież ławnik ziemski mirachowski, mieszkał z rodziną. W dobrach żony, Lubieszynie? Tu rzeczywiście

⁴⁷⁹ Z wywodu przodków Ignacego kanonika wrocławskiego instalowanego 22 VIII 1760, ADW, AKap 25, k. 156–160 oraz S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników...*, s. 524–525. Jan Lniski ławnik ziemski mirachowski 1718–1725, UPKr, nr 779; † 4 VIII 1731 jako ławnik ziemski mirachowski w Brodnicy, lat 46, pochowany 7 VIII w kościele w Goręczynie, ADP, Księgi metrykalne, Goręczyno W 341a, k. 118, jego żona Katarzyna z Lebińskich † 1727, pochowana 28 VII, tamże, k. 117v.

⁴⁸⁰ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7; A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 15, Warszawa 1912, s. 2. Szerzej o nim, ADW, S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników*, s. 524–525; T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 129–130.

⁴⁸¹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7; A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 15, s. 2. Żonaty z Barbarą z Dornimirskich, zob. testament Jakuba Lniskiego, Brodnica 3 IV 1767, Archiwum Parafialne w Lęborku, Archiwum Parafii św. Jakuba w Lęborku, Akta der katholische Parochie Lauenburg, sygn. AKPLA-IV-1, s. 1–3.

⁴⁸² J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7; A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 15, s. 2; Jan Antoni Lniski ławnik ziemski mirachowski 1741–1766, sędzia ziemski mirachowski 1766–1805, UPKr, nr 792 i 820.

⁴⁸³ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7; A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 15, s. 2; Michał Władysław Lniski ławnik tczewski 1759–1777, wicewojewoda pomorski 1766–1777, UPKr, nr 1273 i 1559; W. Szczygielski, *Michał Władysław Lniski h. Ostoja (ok. 1723 — 1777)*, [w:] PSB, t. 17, 1972, s. 505–506; *Archiwum Wybickiego...*, t. 3, s. 21–23, nr 1103–1104 zawiera dwa listy Józefa Wybickiego mylnie przypisane Michałowi Lniskiemu jako adresatowi, zob. J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 47–60.

⁴⁸⁴ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 8; por. A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 15, s. 2: Lniscy; Onufry przyszedł na świat w Suminie jako syn Michała Władysława i Joanny Grąbczewskiej, chrzest w Starogardzie Gdańskim 14 IX 1759 roku na rękach Kazimierza Grąbczewskiego podkomorzego JKM i Joanny Konarskiej kasztelanowej chełmińskiej, chrzczył Aleksander Grąbczewski kanonik chełmiński (ADP, W 1200: Starogard Gd.).

księgi chrztów parafii w Garczynie z tych lat brak. Najpewniej jednak w Lubaniu, gdzie posiadał część D⁴⁸⁵, w parafii niedamowskiej, a dla tej ksiąg metrykalnych z tych lat też brak. Jak wynika z dalszej części opracowania, w parafii tej ochrzczony został syn Józef (6.8), urodzony już w Będominie.

Kolejność urodzin 4 zakonnice przyjmuję, opierając się na księdze hipotecznej oraz wzmiance w testamencie stryja, jednak daty urodzenia są tylko przybliżone. Miejsce zaś ostatnich 2 zamężnych córek Piotra w tablicy genealogicznej, określam według czasu zamążpójścia oraz prokreacji. Justyna Wybicka z Antonim Lewińskim, jak szczegółowo opisałem dalej, miała 11 dzieci w ciągu 20 lat (1765–1785), Rozalia zaś z Józefem Łyśniewskim 6 w trakcie 10 lat (1785–1794). Zakładając, że wyszły za mąż najpóźniej w wieku lat 25 i rodziły dzieci do 50. roku życia, to otrzymamy dla nich przybliżone daty urodzenia, dla pierwszej — około 1740 roku, dla drugiej — około 1750. Odnaleziony ostatnio akt zgonu Rozalii przesuwam moment narodzin jeszcze dalej, na rok 1756. Konstancja z Lniskich miała więc z Piotrem Wybickim potomstwo w ciągu 26 lat. A więc, nie jest tak, jak podają tablice genealogiczne, najpierw 3 zamężne siostry Józefa, potem 4 zakonnice i wreszcie 2 synów Piotra — Joachim i Józef. Okazuje się, że ten ostatni miał siostrę dużo młodszą od siebie, Rozalię. Pamiętał jednak (wspominał) imię tylko najstarszej z zamężnych, Konstancji, starszej od niego o 17 lat! Dokładniejsze objaśnienia podałem w biogramach poszczególnych osób.

Zakładam więc, że Piotr z Konstancją z Lniskich miał potomstwo w takiej kolejności: Konstancja Katarzyna (* 1730) (6.1) zamężna z Dominikiem Owidzkim, kolejne cztery wstąpiły do klasztorów, Marianna (* ok. 1734) (6.2) została zakonnica u benedyktynek w Żarnowcu, Brygida (* ok. 1738) (6.3) u norbertanek w Żukowie Anna Barbara (* 1740) (6.4) także w Żarnowcu, Elżbieta (* ok. 1741) (6.5) u benedyktynek w Bysławku, następna zamężna, Justyna (* ok. 1743) (6.6) z Antonim Lewińskim i Joachim (1745–1808) (6.7), który podobnie jak jego stryj Franciszek, został proboszczem w Skarszewach i także kanonikiem włocławskim, dalej Józef Rufin (1747–1822) (6.8) twórca hymnu narodowego oraz najmłodsza z rodzeństwa Rozalia (* ok. 1750) (6.9) zamężna z Józefem Łyśniewskim. Oprócz znanych dat urodzin, hipotetyczne mogą się różnić nawet do 5 lat.

Według księgi hipotecznej Będomina kolejność córek jest taka: Konstancja, Justyna, Rozalia, a więc najpierw zamężne, potem Anna Barbara, Brygida, Marianna, Elżbieta⁴⁸⁶. Problem dotyczy 4., Anny Barbary, i 6. z córek, Marianny, które w odwrotnej kolejności, jednak tylko wśród zakonnice, wymienił w testamencie ich stryj, ks. Franciszek Wybicki⁴⁸⁷, i taką kolejność obecnie przyjęto.

16 października 1727 roku Piotr Wybicki stanął w sądzie ławniczym Skarszew. W imieniu własnym i swojego ojca Macieja Wybickiego, dziedzica połowy dóbr wsi Sikorzyno, protestował przeciwko Jakubowi [Aleksandrowi] Trembeckiemu pisarzowi skarbowemu ziem pruskich i ławnikowi ziemskiemu czewskiemu,

⁴⁸⁵ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1183 D.

⁴⁸⁶ APG, 97/31, k. 70–82.

⁴⁸⁷ Zob. niżej *Aneks 1*, s. 338.

tenutariuszowi starostwa kościerskiego. Wymienił z imienia i nazwiska 24 pracowitych poddanych i kmieci z dóbr Skorzewo i Kaliska, wsi należących do starostwa kościerskiego. Dokonali oni szkód w lasach dziedzicznych i na polach uprawnych oraz wypasali bydło na pastwiskach przynależnych do dóbr wsi Sikorzyno⁴⁸⁸.

Rok później, 14 maja 1728 roku, ponownie stanął w skarszewskim sądzie ławniczym. W imieniu własnym i swojego ojca Macieja Wybickiego protestował przeciwko małżonkom Maciejowi i Konstancji Łyśniewskim, jako stronie podstępnej (*partem malitiosam*), oraz ich niesprawiedliwym świadkom, Maciejowi Mściszewskiemu, Janowi Podjaskiemu, Marcjanowi Pobłockiemu i Wojciechowi Trzebiatowskiemu. W sprawie pomiędzy Wybickimi a Łyśniewskimi zapadł wyrok (dekret) chełmińskiego sądu ziemskiego, odbytego w Grudziądzu w poniedziałek po tegorocznej Niedzieli Miłosierdzia [12 IV], a następnie sprawa stanęła w miejskim sądzie kościerskim w poniedziałek po Niedzieli *Exaudi* [10 V]. Świadkowie nakłonieni przez Łyśniewskiego dopuścili się różnych kłamstw. Łyśniewski podobno mówił:

Teraz mili bracia musicie pomóc, jeżeli mnie kochacie i jesteście mnie zyczliwi i do-
brze na moją stronę świadczyć, bo jeżeli Wybicki ze mną wygra, to i was o szkody
swoje przyzywać będzie,

świadkowie natomiast:

Ej bracia trzymajmy się a nie dajmy temu takiemu a takiemu na górę, wszakieśmy
swoi, choćby i sumienia nadworężyć...

Pod aktem widnieje podpis Piotra Wybickiego⁴⁸⁹.

Według wypisów z księgi przychodów i rozchodów kościoła w Goręczynie Konstancja Wybicka z Lniskch w latach 1733–1734 fundowała tam bursę⁴⁹⁰.

14 września 1733 roku wraz z ojcem Maciejem II (4.3) i braćmi Maciejem III (5.3) i Janem II (5.5) podpisali manifest przeciw wyborowi na króla Stanisława Leszczyńskiego, czyli opowiedzieli się za Sasem⁴⁹¹. Jednak już wkrótce Piotr stawał w obronie „Piasta” i znalazł się w oblężonym przez obce wojska Gdańsku w dniach od 17 stycznia do 29 maja 1734 roku, a po poddaniu Gdańska dostał się do niewoli rosyjskiej⁴⁹². Bliższych szczegółów nie znany, jego pamiętnik zaginął.

W poniedziałek, w Święto Trzech Króli [6 I] 1738 roku, przed sądem ziemskim tczewskim w Starogardzie Tomasz Grąbczewski pisarz grodzki pomorski skwitował się z Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim i jego braćmi Franciszkiem proboszczem skarszewskim, Maciejem burgrabią grodzkim malborskim i Janem, z sumy 1000 fl., jaką ich ojciec Maciej Wybicki zapisał 14 czerwca 1720 roku aktem

⁴⁸⁸ APG, Akta miasta Skarszew 520/10, s. 570. Jakub Aleksander Trembecki, zob. wyżej przyp. 365.

⁴⁸⁹ Tamże, s. 633–635.

⁴⁹⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 19: Goręczyno, s. 23.

⁴⁹¹ *Elektorowie królów...*, s. 260; zob. też wyżej, s. 80.

⁴⁹² J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 11–12.

w grodzie skarszewskim Mariannie, córce nieżyjącego [Wojciecha] Szura Lipińskiego, a żonie tego Tomasza Grąbczewskiego⁴⁹³.

W księgach ławniczych Skarszew pod datą 20 lutego 1738 roku znajduje się włożony tam pozew do Trybunału Piotrkowskiego z poniedziałku po Niedzieli *Sexagesimae* 1738 [20 II] dla roszcujących pretensje do dóbr Będomin i innych, złożony z powództwa Franciszka Wybickiego prepozyta skarszewskiego, oraz Piotra ławnika ziemskiego mirachowskiego, Aleksandra pisarza grodzkiego malborskiego, Macieja burgrabiego grodzkiego malborskie i Jana Wybickich, a także z powództwa Kazimierza Czyskiewiczza i innych, jako nieżyjącej Konstancji z Doręgowskich Czyskiewiczowej sukcesorów, tudzież Teresy Katarzyny z Doręgowskich wdowy po lv. Wojciechu Szurze Lipińskim i 2v. Michale Janowskim, wszyscy powodowie jako wnukowie i córka nieżyjącego Michała a Gleisen Doręgowskiego, którzy już w 1736 roku w piątek po Niedzieli *Oculi* [9 III] złożyli wniosek do Trybunału Koronnego.

Do Trybunału przez wyżej wymienionych pozwani zostali: Marianna z Kawieczynskich, żona lv. nieżyjącego Jana Doręgowskiego ławnika ziemskiego mirachowskiego, 2v. Michała Kruszyńskiego, kasztelanica gdańskiego jako matka oraz jej dzieci z pierwszego małżeństwa Ignacy Doręgowski i Wiktoria z Doręgowskich, żona Marcina Muchlińskiego, jako sukcesorzy zmarłego Jana Doręgowskiego, ławnika ziemskiego mirachowskiego; Kazimierz, Piotr, Konstancy, Rozalia zamężna z Jakubem Wyszeczkim kapitanem JKM, Anna zamężna z lv. zmarłym Andrzejem Gotartowskim, obecnie 2v. z Karolem Jezierskim, kapitanem JKM Doręgowscy, jako spadkobiercy nieżyjącego Piotra Doręgowskiego, sędziego ziemskiego mirachowskiego; małżonkowie Stanisław chorąży JKM i Franciszka Doręgowscy; Anna matka, Roch ławnik ziemski mirachowski, Piotr, Stanisław Klińscy synowie, jako spadkobiercy zmarłego Jana Klińskiego ławnika ziemskiego mirachowskiego; Marianna z Grąbczewskich matka, oraz jej synowie Andrzej, Antoni, Jan Abramsonowie jako spadkobiercy zmarłego Franciszka Abramsona prefekta JKM; Antoni, Ludwik, Józef Lerchenfeldowie; Jan ojciec, synowie Wojciech, Aleksander, Kazimierz, oraz córki Joanna i Magdalena zamężna z Wojciechem Czarnowskim Ustarbowscy; Jakub Wulff Mściszewski; Justyna matka, Wojciech syn, Marianna, Magdalena, Anna, Konstancja, córki, jako sukcesorzy zmarłego Joachima Węsierskiego; Jan Szyk podpułkownik JKM; Konstancja, żona sławetnego Macieja Cyska oraz inni jako spadkobiercy nieżyjącej Zofii z Sikorskich Miszewskiej; Anna Czarnowska i inni, spadkobiercy zmarłego Michała Czarnowskiego oraz *spectabilis* Samuela Szeffera⁴⁹⁴.

⁴⁹³ APG, Majątek Klonówka 1003/2, s. 7. Zob. też wyżej, s. 77.

⁴⁹⁴ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 139–139v. Ławnicy ziemscy mirachowscy: Jan Doręgowski 1720–1730, UPKr, nr 783; Roch Kliński 20 II 1738 — tamże, brak; Jan Kliński 1718–1734, tamże, nr 781; Michał Kruszyński, kasztelan gdański, syn Waleriana, tamże, nr 439.

W 1688 roku 20 IV w Skarszewach ślub *nobiles* Christiana Abramsona i Elżbiety Janikowskiej, świadkami byli Mikołaj Janikowski regens kancelarii, Andrzej Bystram i Zygmunt Wiesiołowski, ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 4. 10 lat później, Elżbieta Abramsonowa jako żona tenentariusza tucholskiego jest chrzestną u Węsierskich z Wieszczyca, APG, Księgi metrykalne, Jeleńcz chrzty 1682–1747, s. 47. Wymieniony w tekście Franciszek Abramson był w 1722 roku posesorem Elganowa w powiecie tczewskim, Baza szlachecka dr. Wiesława Nowosada.

Podsumowując, i w miarę możliwości, uściślając powyższe genealogiczno-majątkowe zależności, podaję, iż do spadkobierców Michała Doręgowskiego, jak wiadomo posiadającego niegdyś Będomin, a więc do jego córki Teresy Iv. Szurowej Lipińskiej, 2v. Janowskiej, oraz wnuków Wybickich: Piotra, Franciszka, Macieja oraz Jana [dzieciom drugiej córki Elżbiety], a także ich brata stryjecznego Aleksandra, o którym skądinąd wiemy, że był synem Barbary Zofii Doręgowskiej, i tu możemy z dużą dozą prawdopodobieństwa przypuścić — kolejnej już córki Michała Doręgowskiego, następnie do Kazimierza Czyskiewicza, potomka po Konstancji z Doręgowskich, następnej?, czwartej już córki Michała?, pretensje mieli i w celu ich uregulowania pozwani zostali przez wyżej wymienionych, z Franciszkiem Wybickim na czele, do Trybunału Piotrkowskiego wnukowie po bracie Michała Doręgowskiego, Aleksandrze, jak można sądzić [zob. Tablica 4c]: Marianna z Kawieczyńskich, 1v. żona nieżyjącego Jana Doręgowskiego [syna bratanka Michała, Piotra Ernesta], 2v. Michała Kruszyńskiego kasztelanica gdańskiego, i jej dzieci z pierwszego małżeństwa Ignacy oraz Wiktoria Doręgowscy, ta ostatnia żona Marcina Muchlińskiego, dalej dzieci bratanka Piotra Ernesta sędziego ziemskiego mirachowskiego, Kazimierz, Piotr, Konstanty, Rozalia zamężna z Wyszeckim i Anna żona Iv. nieżyjącego Andrzeja Gotartowskiego, 2v. Karola Jezierskiego [Tablica 6a], małżeństwo Stanisław [syn Floriana i Marianny Powalskiej] i Franciszka z Doręgowskich Doręgowscy [ta była córką Kazimierza, syna Szczęsnego i Heleny Chudzińskiej, zob. Tablica 4c], następnie dzieci Jana Klińskiego [syna Teresy Powalskiej] ławnika ziemskiego mirachowskiego [i Anny Moczarskiej], Roch także ławnik ziemski mirachowski [na tym urzędzie nieznany], Piotr i Stanisław, dalej potomstwo bliżej nieznanymi Marianny z Grąbczewskich i Franciszka Abramsona, oraz bliżej nierozpoznani Lerchenfeltowie, dalej Ustarbowscy — dzieci Jana [i Ludwiki de Bernery], Wulff Mściszewski, Węsierscy — dzieci Joachima i Justyny [Borzestowskiej], Jan Szyk [z Lubieszyna], Cyskowie spadkobiercy Zofii z Sikorskich Miszewskiej, ponadto spadkobierczynie Czarnowskich, a nawet sławetnych Szefferów.

Jak rozliczył się Piotr z wszystkimi wymienionymi wyżej wierzycielami, nie wiadomo, w każdym razie niedługo potem, około 1741 roku, wszedł w posiadanie Będomina jako najstarszy wnuk po Michale Doręgowskim.

W 1738 roku, 25 czerwca, w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) Piotr Wybicki ławnik ziemski mirachowski transferował Antoniemu Lniskiemu sumę 2200 zł monety pruskiej. Dla zabezpieczenia tej sumy jako należącej do sumy posagowej 4300 zł monety pruskiej, zgodnie

O Ustarbowskich i Węsierskich, którzy sprzedali Piotrowi Wybickiemu swoje części w Płocicznie, zob. niżej, treść do przyp. 517, 518, 525, 526.

Zofia Sikorska może żona Mikołaja Miniszewskiego [sic], którym w Lubieszynie w 1703 roku urodziła się córka Katarzyna, ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 16: Wysin, s. 70.

Jan Szyk dziedzic w Lubieszynie 1708–1718, J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 153, 156. Samuel Szeffer (*nobilis*) luteranin i jego żona Katarzyna katoliczka mieszkali w Sławkach, gdzie w 1716 roku urodziła się córka Konstacja, APG, Księgi metrykalne, Goręczyno W 341a, k. 22v.

z postanowieniami dekretu sądu ziemskiego mirachowskiego z poniedziałku przed św. Andrzejem Apostołem [30 XI] 1736 roku, ustalającym porcje sum posagowych z dóbr ojczyrstych i macierzystych dla córek nieżyjących już małżonków Jana Lniskiego ławnika ziemskiego mirachowskiego i Katarzyny z Łebińskich, a należnej także Konstancji z Lniskich, małżonce tegoż Piotra Wybickiego, przekazanej zaś do rąk jej rodzonego brata Antoniego Lniskiego i zapisanej z rękojmnią na jego dobrach wsi Liniewko. Wybicki zobowiązał się również stawić do sądu swoją żonę Konstancję z Lniskich Wybicką, w celu dokonania aktu abrenuncjacji nazajutrz po św. Janie [25 VI] następnego 1739 roku⁴⁹⁵.

25 czerwca 1739 roku w skarszewskim sądzie ławniczym, ponieważ kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta, stanął *generosus* Jan Wybicki. W imieniu *magnifici* Piotra Wybickiego ławnika ziemskiego mirachowskiego, manifestował przeciwko Zuzannie z Kistowskich (Kystowskie) Donimirskiej (Donimierskiej), wdowie po Wojciechu Donimirskim. Zeznający twierdził, że tenże Piotr Wybicki na podstawie urzędowego zawiadomienia przygotował sumę 1200 zł monety pruskiej jako sumę posagową dla tejże Zuzanny Donimirskiej, którą okazał sądowi. Nie wyznaczyła ona jednak ewiktora, czyli gwaranta.

Z kolei stanęła owa Zuzanna Donimirska (Donimierska) w asyście Piotra Żelewskiego, manifestując przeciwko temuż Piotrowi Wybickiemu. Stwierdziła, że jej ewiktorem jest Piotr Żelewski. Sprzeciwiając się tezie Wybickich, wnosi o karę⁴⁹⁶.

W 1740 roku, 25 czerwca, towarzyszył w sądzie ławniczym skarszewskim wraz z braćmi Franciszkiem prepozytem skarszewskim, Maciejem burgrabią grodzkim malborskim i Janem, siostrze Konstancji, wdowie po ławnikach mirachowskich Janie Lniskim i Janie Pruszaku, która skwitowała rodzeństwo Lniskich, Antoniego, Ignacego, Jakuba, Michała, Joannę oraz Konkordię, sukcesorów zmarłego Jana Lniskiego ławnika mirachowskiego z należnej jej po nim sumy 3000 zł monety pruskiej wraz z prowizją. Pod aktem widnieją podpisy Wybickich⁴⁹⁷.

W poniedziałek, nazajutrz po św. Janie [25 VI] 1741 roku, stanął Piotr w skarszewskim sądzie ławniczym przeciwko małżeństwu Aleksandrowi i Mariannie z Machów Żelewskim. Nie zapłacili oni w terminie sumy 1200 zł polskiej monety pruskiej, zasądzonej im dekretem mirachowskiego sądu ziemskiego z poniedziałku po św. Katarzynie [25 XI] 1740 roku⁴⁹⁸.

W 1741 roku, 4 grudnia, Piotr Wybicki kupił część dóbr Będomeńskich za 3000 fl. monety pruskiej od Doręgowskich, małżeństwa Stanisława a Gleisen Doręgowskiego, syna nieżyjących Floriana Doręgowskiego rotmistrza powiatu człuchowskiego i Marianny z Powalskich oraz Franciszki, córki nieżyjących Kazimierza Doręgowskiego i Heleny Chudzińskiej. Kontrakt sprzedaży z 22 czerwca 1741 roku zawarty w Będominie przez wymienionych Doręgowskich a Piotrem Wybickim wpisano do akt ławniczych skarszewskich 4 grudnia tegoż roku. Wymienieni Doręgowscy

⁴⁹⁵ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 181–181v.

⁴⁹⁶ Tamże, k. 218v.

⁴⁹⁷ Tamże, k. 260v–261.

⁴⁹⁸ Tamże, k. 297v.

stawili się wtedy przed tym sądem ławniczym, przy czym Franciszka Doręgowska w asyście i pod opieką męża oraz krewnego z linii ojczyściej ks. Franciszka Wybickiego prepozyta skarszewskiego i zgodnie z postanowieniami kontraktu sprzedaży, części swoje dziedziczne w dobrach wsi Będominek (Będominko) położonych w województwie pomorskim i powiecie tczewskim, a przyznane im i oddane w posesję dekretem sądu wyjazdowego (sądów ziemskich tucholskiego i mirachowskiego) w Będominie w poniedziałek po Niedzieli *Oculi* [2 III] 1739 roku, teraz Piotrowi Wybickiemu i jego potomkom za sumę 3000 zł monety pruskiej odstąpili. Pokwitowali też Wybickiego z tej sumy i dopuścili do intromisji w te dobra⁴⁹⁹.

Według opracowań dotyczących Wybickich, w 1741 roku Piotr Wybicki kupił Będomin i Będominek⁵⁰⁰. Nie jest to prawda, gdyż według aktu podanego wyżej, 22 czerwca w Będominie Doręgowscy, Stanisław oraz jego krewna Franciszka, zawarli kontrakt sprzedaży z Piotrem Wybickim dotyczący jedynie Będominka za 3000 zł. Kontrakt kupna zatwierdzony został w księgach ławniczych skarszewskich 4 grudnia 1741 roku. Przy czym jest to tylko część Będominka, drugą Piotr dokupił od Ignacego Klińskiego dopiero w 1748 roku⁵⁰¹.

Natomiast co do Będomina, nie znany jest dokument sprzedaży-kupna. Nie ma go w zachowanych księgach ławniczych Kościerzyny, Skarszew czy Starego Miasta Gdańska. Najpewniej znajdował się w księgach grodzkich skarszewskich. Poznaliśmy już akt Trybunału Piotrkowskiego z 20 lutego 1738 roku, w którym do wszystkich Wybickich pretensje o sumy na Będominie mają imiennie wymienieni spadkobiercy Doręgowskich, co świadczyłoby, że proces sprzedaży czy przekazania Będomina już się rozpoczął⁵⁰². Nie zakończył się on jeszcze 8 marca 1739 roku, kiedy w Będominie występują bracia Kazimierz, Piotr i Konstanty Doręgowscy i ich siostra Rozalia zamężna z Jakubem Wyszeckim kapitanem JKM, którzy mają przed sądem ławniczym skarszewskim sprawę z Józefem Prusakiem sędzią ziemskim mirachowskim⁵⁰³. Rzeczywiście, mniej więcej w tym samym terminie, jednak po 1741 roku, Będomin został przez Wybickich przejęty zapewne w spadku. Pierwszy raz ich ślady pojawiają się tam w 1746 roku, kiedy Piotr zawierał w Będominie kontrakt z Wojciechem Ustarbowskiem o kupno części dóbr w Płocicznie, a w 1748 roku z Ignacym Klińskim o kupno części Będominka⁵⁰⁴.

Znany jedynie opis zrujnowanego dworu będomińskiego z początku wieku XVIII, z czasów trwania wojny północnej. 9 grudnia 1709 roku Piotr Ernest Doręgowski cześnik (*pocillator*) czernihowski, jak już wspomniano, ojciec chrzestny Piotra Wybickiego, dał do wpisu w sądzie ławniczym skarszewskim relację woźnego koronnego, spisaną w Będominie 13 marca 1706 roku:

⁴⁹⁹ Tamże, k. 324v–325.

⁵⁰⁰ H. Domańska, *Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie. Informator historyczno-krajoznawczy*, Gdańsk 1988 (1 wyd.: 1981), s. 6; *25 lat Muzeum Hymnu...*, s. 13.

⁵⁰¹ Zob. niżej, s. 105.

⁵⁰² Zob. wyżej s. 97.

⁵⁰³ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 206v–207v. Józef Bernard Pruszek sędzia ziemski mirachowski 1731–1766, UPK_r, nr 819.

⁵⁰⁴ Zob. niżej, s. 105 i 106.

Ja, Andrzej Klinczewski woźny byłem żądany od Wielmożnego JM Pana Piotra Dorengowskiego podczaszego czerniechowskiego na obdukcją do wsiów Bendomina i Rekownicy mając przy sobie dla lepszej wiary szlachetnych dwóch Panów, Pana Jędrzeja Maszczewica [?] i Wojciecha Węsierskiego, którzy afektacji dosyć czyniąc, zajechawszy w pomienione wsie widzieliśmy naprzód w Bendominie dwór ze wszystkich porządków zrujnowany przez towarzystwo chorągwi Wielmożnego JMP chorążego horodelskiego, naprzód okna wycięte wszystkie, których było we dworze trzydzieści, piece obalone, drzwi porąbane, szafów sześć odbitych i porąbanych, między którymi jedna z włoskiego orzecha była, która kosztowała tyńfów 400 — ta całe potłuczona i porąbana, zastaliśmy żelastwa wszystkie, jako to zawiasy, zamki, kłódki, klamki poodrywane i przez czeladź towarzyską zabrane. Tym się nie kontentując spichrze odbili, zboże cokolwiek zastali wymłóconego zabrali, niemłócone ze dwóch wsiów Ojców Kartuz(j)anów wszyscy chłopci cokolwiek byli przez sześć dni wozili, póty póki w zapolach próżnego nie obaczyli miejsca. W wozowni karety dwie karmazynem wybite widzieliśmy wyrżnięte żelastwa, odarte i zabrane. Stamtąd do Rekownicy obróciwszy się stodołę nie tykaną o dwóch sąsiadach także wywieźli zboża, którego zboża z obu dwu wsiów zabranego naj(m)niej Wielmożny JP rekwirent sobie szacuje na tyńfów 3000 według przysięgi chłopów. To obaczywszy i dobrze uważywszy pokazano na hamer w Rekownicy, który do roku Wielmożnemu JMP rekwirentowi czynił intraty tyńfów 2000, tam? i zastawienie wody w służach od czeladzi pomienionego towarzystwa naprzód groble się wyrwały, dwa hamry, kowadła, młoty, cęgi z wałów i wybite capy zabrali, kóre na potym we Gdańsku i po wsiach przedawali, kominy murowane dla żelastwa obalili, miechy kowalskie rozrąbali, pomieszkanie mistrzy miejsca tamecznego podobne dworowi będąmińskiemu we wszystkim zostawili, o co wszystko pomieniony JP rekwirent uskarżywszy się, ofianuje się in foro fori dochodzić.

Działo się w Będominie, die 13 Martii Anno 1736.

(–) Andrzej Klinczewski trzymany piórem⁵⁰⁵.

Nazajutrz po św. Janie [25 VI] 1743 roku w skarszewskim sądzie lawniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) Maciej Czarnołęski i Joanna Lewińska panna, córka Jakuba Lewińskiego regenta łęborskiego i Marianny Sikorskiej, skwitowali się z braćmi rodzonymi Wybickimi, Franciszkiem prepozytem skarszewskim i sędzią surogatem gdańskim, Piotrem lawnikiem ziemskim mirachowskim, Maciejem burgrabią grodzkim malborskim i Janem instygatorem (oskarżycielem) sądu ziemskiego mirachowskiego z sumy 1500 fl. polskich monety pruskiej wraz prowizją, zasądzonej im wyrokiem sądu ziemskiego tczewskiego z poniedziałku po św. Stanisławie biskupie [8 V] 1743 roku⁵⁰⁶.

⁵⁰⁵ APG, Akta miasta Skarszew 520/8, s. 16–19. Zob. też H. Domańska, *Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie...*, s. 116. Piotr [Ernest] Dorengowski cześnik czernihowski, nominacja 23 III 1702 zob. *Urzednicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Janas, W. Kłaczewski, Kórnik 200, nr 1166.

⁵⁰⁶ APG, Akta miasta Skarszew 520/12, s. 59–60. Jakub Lewiński regent trybunału łęborskiego, zob. M. Dziecielski, *Organizacja i funkcjonowanie sądownictwa szlacheckiego w ziemi łęborsko-bytowskiej w XV–XVIII wieku. Urzednicy*, Gdańsk, 2006, s. 159.

Następnie tenże Jakub Lewiński zapisał swojej córce Joannie na swoich dobrach sumę 750 zł monety pruskiej z owych 1500 zł uzyskanych od wyżej wymienionych braci Wybickich⁵⁰⁷.

30 czerwca 1745 roku w kościerskim sądzie ławniczym Piotr Wybicki skwitował Aleksandra Żelewskiego i jego żonę Mariannę z Machów Podjaskich z kwoty 432 zł pruskich brakujących do sumy 1200 fl plus 430 zasądzonej dekretem mirachowskiego sądu ziemskiego, wydanym w Kościerzynie w poniedziałek po Niedzieli *Septuagesimae* [15 II] 1745 roku, w sprawie pomiędzy zeznającym a tymi małżonkami. Jednocześnie transferował tę sumę temuż Aleksandrowi Żelewskiemu. Natomiast części dziedziczne małżonków Żelewskich w Podjazach oraz młyny Puzdrowo i Podjazy, będące dotąd w posesji zeznającego, zgodnie z postanowieniami aktu spisane go we młynie należącym do dóbr wsi Podjazy w dniu 4 listopada 1744 roku — teraz Piotr Wybicki zwalnia tymże małżonkom i oddaje, unieważniając i kasując manifestacje oraz procesy⁵⁰⁸.

Z kolei tenże Aleksander Żelewski, syn Piotra Żelewskiego i nieżyjącej już Elżbiety z Kistowskich, skwitował swojego rodzonego brata Franciszka Mateusza Żelewskiego miecznika rzeczyckiego, dziedzica części w Kistowie i Podjazach, z sumy 374 zł monety pruskiej należnej mu z dóbr ojczystych i macierzystych na podstawie dyspozycji ojcowskiej i kontraktu spisane go w Kościerzynie dnia 15 czerwca 1744 roku pomiędzy Piotrem Żelewskim, ojcem, a tymże Franciszkiem Mateuszem Żelewskim i innymi. Sumę powyższą zeznający transferuje temuż bratu, w celu odciążenia z długów zarówno części wsi Podjazy, będących dziedzicznymi jego żony, jak i należnych Wojciechowi Gąsk Podjaskiemu, tudzież Piotrowi Wybickiemu ławnikowi ziemskiemu mirachowskiemu⁵⁰⁹.

W 1746 roku wystąpił Piotr jako jeden z urzędników w sprawie spornej w rodzinie Schachmanów. 17 lutego w skarszewskim sądzie ławniczym, gdyż kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta, stanął woźny generalny opatrzny Michał Szarmach i złożył relację o dostarczeniu pozwów do Trybunału Piotrkowskiego, złożonych w dobrach wsi Godziszewo, w kancelarii sądu ziemskiego oraz w dobrach wsi Bolszewo. Jako sędziowie orzekający wezwani zostali Jan Pruszek sędzia ziemski mirachowski [winno być: Józef Bernard Pruszek], Tomasz Grąbczewski pisarz ziemski województwa pomorskiego oraz ławnicy ziemscy mirachowscy: Józef Grąbczewski, Piotr Wybicki, Antoni Lniski, Florian Łyśniewski (Lysniewski), Franciszek Żelewski i Antoni Wąglikowski. Stroną pozwaną był Adolf Ernest Schachman major JKM. Powodami i aktorami w sprawie byli Jan Adolf z Rybna Rybiński generał artylerii koronnej oraz niejaki Żelaziński (Zelazynski), jako tenutariusz i administrator dóbr wsi Rybno. Sprawa była poprzedzona protestacjami i tegorocznym dekretem mirachowskiego sądu ziemskiego, obradującego w Kościerzynie

⁵⁰⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/12, s. 60–61.

⁵⁰⁸ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 5–5v.

⁵⁰⁹ Tamże, k. 5v–6. Franciszek Mateusz Żelewski miecznik rzeczycki, *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*, t. 10, *Ziemia mińska i województwo mińskie XV–XVIII wiek* [w przygotowaniu do druku].

w poniedziałek po Niedzieli *Septuagesimae* [7 II]. Dotyczyła spraw spornych wynikłych po śmierci ojca pozwanego i po śmierci brata Ludwika Schachmana (między innymi szkatuły z pieniędzmi i dokumentami)⁵¹⁰.

Ławników ziemskich mirachowskich, a także innych urzędników z 1746 roku, wymienia również Jerzy Schwengel⁵¹¹. Zapewne z tego samego źródła.

W 1746 roku Piotr i Konstancja z Lniskich otrzymali wójtostwo skarszewskie, 8 włók pustych na przedmieściach Skarszew. Według Bolesława Ślaskiego nadanie z tego roku znajduje się w aktach Starego Miasta Gdańska⁵¹². I rzeczywiście, 17 października 1746 roku przed sądem miejskim Starego Miasta Gdańska, jako że sąd grodzki w Skarszewach był nieczynny, Konstancja z Gnińskich, wdowa po Piotrze Janie Czapskim wojewodzie pomorskim, staroście skarszewskim, knyszyńskim, goniądzkim, radzyńskim, sobowidzkim, w towarzystwie Jana Wulffa Zakrzewskiego, odstąpiła Piotrowi i Konstancji z Lniskich Wybickim ławnikowstwu ziemskiemu mirachowskiemu swoje prawa do wójtostwa skarszewskiego, 8 łanów pustych (*steriles*), za 2000 zł polskich, z których jednocześnie ich pokwitowała. Kontrakt spisano w Kleszczewku, daty brak⁵¹³. W 1765 roku lustratorzy zastali w wójtostwie skarszewskim zwanym Barlinskie Włoki Konstancję z Lniskich, według aktu nadania przez króla Augusta III jakoby z 11 lipca 1749 roku. Najwidoczniej wtedy nastąpiła cesja, aktu jej nie znamy. Płaciła ona 136 zł kwarty, z tego 20 zł do zamku⁵¹⁴. W 1770 roku właścicielem był już Józef Wybicki, syn Konstancji⁵¹⁵.

W 1746 roku, 30 czerwca, w kościernskim sądzie ławniczym stanęli Aleksander i jego żona Marianna z Machów Żelewscy, córka nieżyjącego już Macieja Macha i Anny z Dułaków Węsierskich i skwitowali Franciszka Żelewskiego miecznika rzeczywecznego, dziedzica części we wsi Podjazzy zwanych Białkowska wraz z młynem, z sumy 621 zł monety pruskiej. Suma powyższa pochodziła od zastawników Jakuba i Zofii Białków Krąpiechowskich, oddanych tymże w zastaw przez rodziców zeznających kontraktem zastawnym spisanim w Podjazach 19 czerwca i 6 lipca 1714 roku. Suma ta znajdowała się na tych częściach Podjaz, które przez pewien czas znalazły się w posesji Piotra Wybickiego ławnika ziemskiego mirachowskiego, a dekretem

⁵¹⁰ APG, Akta miasta Skarszew 520/13, k. 62–63.

Józef Bernard Pruszek sędzia ziemski mirachowski 1731–1766, UPKr, nr 819; Tomasz Grąbczewski pisarz ziemski województwa pomorskiego 1730–1746, tamże, nr 856; ławnicy ziemscy mirachowscy — Józef Grąbczewski 1730–1766, tamże, nr 787; Piotr Wybicki 1733–1758, tamże, nr 788; Antoni Lniski 1741–1766, tamże, nr 792; Florian Łyńiewski 1741–1769, tamże nr 793; Franciszek Żelewski (już 10 II 1746) 1747–1769, tamże, nr 795; Antoni Wąglikowski 1737–1766, tamże, nr 791.

Zygmunt Jan Adolf Rybiński († 1746) generał artylerii koronnej od 1735 roku, zob. P. Pragert, *Herbarz szlachty kaszubskiej*, t. 3, Gdańsk 2009, s. 162.

⁵¹¹ APG, 300, R-LI, 67, k. 67v: są tu także ławnicy tczewscy w tym samym roku: Sartawski, Owidzki, Górski, Jan Grąbczewski, Jakub Wyczechowski, Jan Trembecki, Felicjan Kczewski, por. UPKr dla Wyczechowskiego i Trembeckiego.

⁵¹² B. Ślaski, *Materiały do dziejów lokalnych Pomorza*, Kępno 1935, s. 31, przyp. 8.

⁵¹³ APG, 300, 41/25, k. 38–38v. Piotr Jan Czapski wojewoda pomorski 1726–1736, UPKr nr 936.

⁵¹⁴ *Lustracja województw Prus Królewskich 1765*, t. 1. *Województwo pomorskie*, cz. 2. *Powiaty tczewski, gdański i nowski*, wyd. J. Dygdała, Toruń 2003 (= „Fontes TNT” 92), s. 173–174.

⁵¹⁵ B. Ślaski, *Materiały...*, s. 31.

sądu ziemskiego mirachowskiego zasądzonym w Kościerzynie w poniedziałek po Niedzieli *Septuagesimae* [15 II] 1745 roku przeszła na Franciszka Żelewskiego jako zastawnika. Jednocześnie zeznający małżonkowie dopuszczają tegoż Franciszka Żelewskiego do intromisji w te części.

Wkrótce, 16 lipca 1746 roku, w kościerskim sądzie ławniczym Piotr Wybicki ławnik ziemski mirachowski zeznał, iż wziął na siebie odpowiedzialność prawną zapłacenia Eleonorze z Wszeckich Wyczechowskiej, żonie Macieja Wyczechowskiego, sumy posagowej 2000 zł monety pruskiej. Suma powyższa stanowiła jej posag z dóbr ojczystych i macierzystych, a pochodziła z dóbr wsi Kiełpino w województwie pomorskim a powiecie gdańskim (obecnie pow. kartuski). Potem została lokowana i zapisana przez jej męża Macieja Wyczechowskiego na częściach dziedzicznych wsi Pierszczewo (Pierzczewo) w województwie pomorskim a powiecie tczewskim (obecnie pow. kartuski), zwanych Węsierska i Gawinowska. W dniu dzisiejszym Piotr Wybicki lokuje i zapisuje tę sumę na wszystkich swoich dobrach i zobowiązuje się zapłacić wraz z 3% prowizją nazajutrz po św. Janie [25 VI] przyszłego 1747 roku, a w przypadku niezapłacenia prowizja wzrośnie do 6%⁵¹⁶.

Tego samego dnia (16 VII 1746) przed tym samym sądem Wojciech Ustarbowski syn zmarłego Jana i Ludwika de Bernery zeznał, że swoje części dziedziczne w dobrach Płociczno w powiecie tczewskim województwa pomorskiego sprzedaje, zapisuje i rezygnuje Piotrowi Wybickiemu ławnikowi ziemskiemu mirachowskiemu według kontraktu między nimi w Będominie 15 czerwca tego roku za 2100 fl. polskich monety pruskiej i dopuszcza do intromisji. Wraz z dworem i łąkami należącymi do wsi Płociczno, i położonymi w dobrach wsi Rekownica, jakie dekretem sądu wyjazdowego tucholskiego i mirachowskiego obradującego w roku 1739 w dobrach wsi Będomin (Bendomino) oraz sądu ziemskiego tczewskiego zostały zasądzone dotychczasowemu ich dziedzicowi, nieżyjącemu już Janowi Doręgowskiemu ławnikowi ziemskiemu mirachowskiemu jako przynależne do dóbr tychże części Płociczna⁵¹⁷.

Następnie do sądu przybyła Agnieszka z Dułaków Węsierskich Ustarbowska, córka nieżyjących już Marcina Dułaka Węsierskiego i Katarzyny z Elganowskich, a żona tegoż Wojciecha Ustarbowskiego. Zeznająca skwitowała Piotra Wybickiego z sumy posagowej 350 zł monety pruskiej jako należnej jej z dóbr ojczystych i macierzystych, a zapisanej przez męża na tychże częściach dóbr wsi Płociczno. Jednocześnie zrzekła się jakichkolwiek dalszych roszczeń względem sprzedanych przez męża dóbr (abrenuncjacja).

Z kolei stanął ponownie Wojciech Ustarbowski, który zobowiązał się Piotrowi Wybickiemu wypłacić wyrównawczą sumę łączną 750 zł pruskich, zawierającą posag dla jego żony oraz dwa posagi po 200 zł pruskich dla każdej z siostr rodzonych Wojciecha: Joanny żony Jana Gliškiego i Magdaleny żony Wojciecha Czarnowskiego Ustarbowskich. Wszystkie sumy posagowe były zapisane na sprzedanych

⁵¹⁶ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 37v–38.

⁵¹⁷ Tamże, k. 38–38v.

częściach Płociczna. Posagi dla sióstr oparte były o umowę spisaną w Czerniewie dnia 14 lutego 1741 roku pomiędzy zeznającym i jego braćmi, z jednej strony, a ich siostrami, z drugiej strony. Wadium również określono na 750 zł pruskich⁵¹⁸.

Wraz z Anną Jezierską kapitanową [żona Karola Jezierskiego] został w 1746 roku w kościele w Garczynie chrzestnym najstarszej córki brata Jana instygatora ziemskiego pomorskiego i Anny Gotartowskiej, urodzonej w Liniewku, Franciszki Anny⁵¹⁹.

15 maja 1747 roku uczciwy (*honestus*) Aleksander Fahrholz, syn nieżyjących uczciwych Christiana Efraima Farholtza [sic] i Anny Eufrozyny de Reymany przekazał Piotrowi ławnikowi ziemskiemu mirachowskiemu w dziedziczne posiadanie swoje prawa względem Będomińskiej Papierni⁵²⁰. Był to młyn papierniczy znajdujący się niegdyś w dobrach będomińskich, przebudowany i unowocześniony później przez Józefa Wybickiego w latach 1772–1773⁵²¹.

10 maja 1748 roku Ignacy Kliński podał do ksiąg ławniczych kościerskich kontrakt sprzedaży części dóbr Będomek w województwie pomorskim, powiecie tczewskim, spisany w Będominie 18 kwietnia 1742 roku Piotrowi Wybickiemu za jedynie 600 fl. polskich monety pruskiej (z 1000 fl.), jako że:

funditus spustoszona, w tychże jeszcze budynkach które stoją zdezelowane, a drugie zrujnowane, poupadły na teże części, poddanych i zasiewków żadnych nie masz, tylko wolni mieszkańcy.

Pochodziły one od jego matki Marianny z Lerchenfeltów (Lerchenfeldt) Klińskiej. A jako że sprzedający nie osiągnął wtedy lat dojrzałych (*annos competentes*), przeto z chwilą ich osiągnięcia zobowiązał się uwierzytelnić w kancelarii sądowej tenże akt rezygnacji i dopuścić Wybickiego do intromisji w te dobra. Prócz stron zainteresowanych kontrakt podpisali także świadkowie Mikołaj Kliński i Antoni Lerchenfeldt⁵²².

Po oblatowaniu tego kontraktu Ignacy Kliński przekazał dobra Będomek na rzecz Piotra Wybickiego⁵²³, po czym wpisano akt intromisji z 10 maja 1748 roku, wprowadzenia Piotra Wybickiego w posiadanie tej części Będominka przez wóznego opatrzego Szymona Kędzińskiego, przy udziale szlachty Tomasza Jakusza Gostomskiego i Antoniego Poczernickiego⁵²⁴.

13 listopada 1749 rok kupił Piotr część dóbr Płociczna od rodziny Węsierskich za 600 fl., konkretnie od Wojciecha Kostki Węsierskiego, chorążego [wojsk] JKM,

⁵¹⁸ Tamże, k. 38v–39.

⁵¹⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 81; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, 160.

⁵²⁰ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 58–58v; E. Breza, *Źródła...*, s. 203–204, nr 10.

⁵²¹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 135; zob. też F. Pabich, *Autor nieśmiertelnego Hymnu Narodowego J. Wybicki — budowniczym papierni w Będominie w pow. kościerskim*, „Przegląd Papierniczy” 1965, nr 7, s. 218–220.

⁵²² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 79v; E. Breza, *Źródła...*, s. 204, nr 11.

⁵²³ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 80; E. Breza, *Źródła...*, s. 204, nr 12.

⁵²⁴ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 80–80v; E. Breza, *Źródła...*, s. 204, nr 13.

syna nieżyjącego Joachima i Justyny z Borzestowskich, który wystąpił w imieniu swoim oraz siostr, Magdaleny żony Antoniego Kętrzyńskiego, Marianny wdowy po *famatim* Urbanie, 2v. żony Jana Kleiny, Anny żony uczciwego Antoniego Szteblewicza, Konstancji żony Sztebelmachera wojskowego z Gdańska, Katarzyny żony sławetnego Jakuba Cilki. Tenże Kostka Węsierski zgodnie z postanowieniami kontraktu sprzedaży, zawartego w dobrach wsi Będomin dnia 5 marca 1746 roku pomiędzy zeznającym i jego siostrami, z jednej strony, a Piotrem Wybickim ławnikiem ziemskim mirachowskim, z drugiej strony, swoje części dziedziczne położone w dobrach wsi Płociczno w województwie pomorskim, a powiecie tczewskim, które zostały mu przyznane dekretem sądu zjazdowego z poniedziałku po Niedzieli *Oculi* [2 III] 1739 roku, obradującym w dobrach wspomnianej wsi Będomin w celu ustalenia pierwszeństwa z mocy prawa (*Decreto Condensoriali Potioritatis*) dla sukcesorów zmarłej Justyny z Borzestowskich Kostkowej Węsierskiej — temuż Piotrowi Wybickiemu i jego sukcesorom za sumę 600 zł polskich monety pruskiej daje, sprzedaje, zapisuje i wieczyście rezygnuje⁵²⁵. Następnie wpisano akt o intromisji Wybickiego w tę część wsi Płociczno, której dokonał woźny opatrzny Szymon Kędzierski w towarzystwie dwóch szlachciców Antoniego Lerchenfeldta i Macieja Węsierskiego 13 listopada 1749 roku, a więc w dniu obu wpisów, przy czym obecny był Marcin Kostka Węsierski⁵²⁶.

Wizytacja archidiakonatu pomorskiego przez Augustyna Klińskiego odnotowała w 1750 roku (przed 15 III) u Piotra w Będominie dwa ornaty należące do kościoła w Niedamowie. Razem z braćmi legował też kościołowi filialnemu w Rekownicy 100 zł⁵²⁷.

25 czerwca 1750 Piotr Wybicki ławnik ziemski mirachowski przed sądem miejskim kościerskim zeznał, że pożycza dwie jednakowe sumy po 56 zł monety pruskiej 7 i pół groszy (*semi octo*) od każdej z siostr rodzonych Teresy z Cieszyców Bronkowej żony Krzysztofa Bronka i od panny Zofii Cieszycówny, należne im jako sumy posagowe z dóbr macierzystych, a zapisane na dobrach wsi Ostrowite w powiecie mirachowskim, dziedzicznych nieżyjącego już Wojciecha Gruchały Węsierskiego, a przyznanych im wyrokiem sądu wyjazdowego obradującego w tejże wsi z wtorku po Niedzieli Przewodniej [15 IV] 1749 roku. Piotr Wybicki na rok czasu (*ab Anno ad Annum*) zapisuje te sumy na wszystkich swoich dobrach. Zobowiązuje się tymże siostram i Janowi Gruchale Węgierskiemu, obecnemu dziedzicowi tych części w Ostrowitem, zapłacić wraz z roczną 5% prowizją od łącznej sumy 112 zł i 15 groszy⁵²⁸.

W 1755 roku, 15 lutego, w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) woźny generalny opatrzny Paweł Olszewski złożył relację o dostarczeniu pozwu do Trybunału Piotrkowskiego, złożonego w dobrach probostwa skarszewskiego. Pozwani zostali Józef Pruszek sędzia ziemski mirachowski, Tomasz Grąbczewski pisarz ziemski województwa pomorskiego oraz ławnicy ziemscy mirachowscy Łukasz Lewiński, Józef Grąbczewski, Jakub Wyczechowski,

⁵²⁵ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 134v–135v, E. Breza, *Źródła...*, s. 206–207, nr 20.

⁵²⁶ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 135v–136, E. Breza, *Źródła...*, s. 207.

⁵²⁷ ADP, G 56 (Wizytacja Augustyna Klińskiego 1746), s. 134–135; zob. też niżej, s. 115.

⁵²⁸ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 168v–169.

Piotr Wybicki, Antoni Lniski, Florian Łyśniewski (*Łysniewski*), Jan Pruszek i Antoni Wąglikowski — jako sędziowie orzekający. Nadto pozwanym został ksiądz Franciszek Wybicki kanonik włocławski, prepozyt skarszewski oraz kurator i prowizor szpitala kościelnego. Sprawa sporna dotyczyła zapłaty sumy 2000 zł pruskich przez małżonków Łukasza i Różę z Bystramów Lewińskich ławników ziemskich mirachowskich⁵²⁹. Chodziło zapewne o zaległe opłaty na szpital skarszewski, legowane przez wuja tegoż Łukasza Lewińskiego — księdza proboszcza Jana Kazimierza Jugowskiego.

26 czerwca 1756 roku w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) Rozalia z Wieckich Wyczlińska, w asyście i pod opieką męża Józefa Wyczlińskiego, skwitowała Łukasza Pruszkę i jego sukcesorów z zapłacenia sumy 300 zł pruskich wraz z prowizjami, jako sumy wiennej (oprawy męzowskiej posagu żony) zapisanej na jego dobrach wsi Smołąg. Następnie stanął Piotr Wybicki asesor ziemski mirachowski, który powyższą sumę 300 zł pruskich zapisał na swoich dobrach i zobowiązał się tejeż Rozalii Wyczlińskiej wypłacić razem z prowizjami na św. Jana [25 VI] przysłego 1757 roku⁵³⁰. Jakie związki łączyły Łukasza Pruszkę z Piotrem Wybickim, trudno powiedzieć.

Wtedy również (26 VI 1756) w skarszewskim sądzie ławniczym Dominik Owidzki pokwitował Piotra Wybickiego i jego sukcesorów z sumy 1100 zł pruskich, pochodzącej od sumy posagowej 3000 zł pruskich, według postanowień kontraktu małżeńskiego, spisane go i podpisane go w dobrach wsi Będomin dnia 20 marca 1755 roku, sumy należnej swojej żonie Konstancji z Wybickich, córce tegoż Piotra Wybickiego, a znajdującej się na dobrach wsi Zalesie [Szlacheckie] w województwie pomorskim, powiecie świeckim, nabytej dziedzicznie od wyżej wymienionego Michała Tuchołki sędziego ziemskiego tucholskiego⁵³¹.

Niedługo potem Piotr zmarł. Dalsze akty dotyczą już wdowy po nim i ich dzieci.

12 stycznia 1765 Konstancja z Lniskich wdowa po Piotrze ławniku ziemskim mirachowskim, wraz z synami Joachimem oraz Józefem sądownicami, uwolniła

⁵²⁹ APG, Akta miasta Skarszew 520/15, k. 31v–32v. Józef Bernard Pruszek sędzia ziemski mirachowski 1731–1766, UPKr, nr 819; Tomasz Grąbczewski pisarz ziemski pomorski 1730–1746 (jeszcze 1755), tamże, nr 856; ławnicy mirachowscy: Łukasz Lewiński 1721–1746 (jeszcze 1755), tamże, nr 785, Józef Grąbczewski 1730–1766, tamże, nr 787; Jakub Wyczechowski 1737–1746 (1755 albo już tczewski), tamże, nr 790; Piotr Wybicki 1733–1755, tamże, nr 788; Antoni Lniski 1741–1766, tamże, nr 792; Florian Łyśniewski 1741–1769, tamże, nr 793; Jan Pruszek 1742–1766, tamże, nr 794; Antoni Wąglikowski 1737–1766, tamże, nr 791.

⁵³⁰ APG, Akta miasta Skarszew 520/15, k. 30v–31. Wcześniej tego samego dnia Otylia Zofia z Tuchołków, córka Michała i Otylii Marianny z Grabowskich Tuchołków sęstwa ziemskiego tucholskiego, żona Łukasza Pruszkę, w asyście i pod opieką tegoż męża oraz rodzonego brata Michała Tuchołki sędzica ziemskiego tucholskiego skwitowała swojego ojca Michała Tuchołkę z sumy posagowej 4000 zł monety pruskiej, zapisanej jej kontraktem małżeńskim spisany w dobrach wsi Orle dnia 20 lipca 1745 roku tytułem posagu z dóbr ojczystych i macierzystych. Natomiast Łukasz Pruszek, syn nieżyjących już Tomasza Pruszkę ławnika ziemskiego mirachowskiego i Julianny z Ubertmańskich (? — Julianny z Wolskich) oparował małżonce na swoich dobrach powyższą sumę wraz z drugą tej samej wysokości — razem 8000 zł pruskich, tamże, k. 29v–30v.

⁵³¹ APG, Akta miasta Skarszew 520/14, k. 31v.

z poddaństwa Mariannę Kędzierską, córkę pracowitych Szymona i Anny z Będmina, by mogła wyjść za mąż za wolnego. Akt uwolnienia z tego dnia spisany w Będminie i podpisany przez Wybickich oraz Jana Antoniego Lniskiego wniesiono do ksiąg kościerskich 23 stycznia tego roku⁵³². Zdaje się, że ten sam Szymon Kędzierski wcześniej występował jako woźny.

13 kwietnia tego samego roku przed sądem ławniczym kościerskim uczciwi (*honesti*) Antoni Gamp i Teofila Szarlota Sommarin małżeństwo, odstąpili z dniem dzisiejszym swoje prawa do będomińskiej papierni (*in officina Papyracea Będminiensi vulgo Będominischen Papyer Mühle dicta*) Konstancji z Lniskich Wybickiej, wdowie po Piotrze ławniku ziemskim mirachowskim za wystarczającą opłatą i podpisali się⁵³³.

4 lipca 1765 przed sądem miejskim Kościerzyny Konstancja z Lniskich w towarzystwie i pod opieką najmłodszego syna Józefa, wdowa po ławniku ziemskim mirachowskim, przekazała swoje prawa do części dóbr we wsi Mściszewice leżących w powiecie mirachowskim województwa pomorskiego najstarszemu z synów, Joachimowi i dopuściła do intromisji⁵³⁴.

26 czerwca 1767 roku przed tym samym sądem Konstancja zeznała, że zaspokoiła pretensje uczciwego Eliasza Cyli (Cylki) co do dzierżawy dóbr Będmina, co zapisano w osobnym protokole, nam nieznanym⁵³⁵.

Kilkakrotnie Konstancja została matką chrzestną w parafii grabowskiej, do której należały dobra Będmino, w tym dwa razy ze starszym synem Joachimem i raz z młodszym, Józefem. W 1760 roku, 4 stycznia, była chrzestną w Grabowie Macieja Józefa, syna Jana Betera i Ewy z Będmina, wraz z Joachimem zapisanym jako student gdańskiej szkoły *Societatis Jesu*⁵³⁶. Po raz drugi z Joachimem w 1761 roku, 28 lutego zostali chrzestnymi Macieja, kolejnego syna tego samego Jana Betera i Ewy z Będmina⁵³⁷. Wkrótce, 5 kwietnia, z młodszym synem Józefem trzymała do chrztu Wojciecha Józefa syna Piotra Termiana i Anny z Będmina⁵³⁸. Wreszcie 13 lipca 1765 roku jako ławnikowa mirachowska z Marcinem Łyśniewskim, zostali chrzestnymi Małgorzaty, córki luteran z Będmina, Eliasza Cylki i Katarzyny⁵³⁹, a 10 lutego 1766 roku z Janem Jakuszem, jako ławnikowa ziemska mirachowska, przy czym dopisano jej, zapewne mylnie, imię Rozalia

⁵³² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 164v–165v; E. Breza, *Źródła...*, s. 209, nr 28; dokument publikowany, zob. tenże, *Źródła do dziejów uwolnień i sprzedaży chłopów...*, s. 184–185.

⁵³³ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 178v–179; E. Breza, *Źródła...*, s. 209–210, nr 29. O Będomińskiej Papierni, E. Breza, *Toponimia powiatu kościerskiego*, Gdańsk 1974 (= *Pomorskie monografie toponomastyczne*, nr 1), s. 24: dziś nieistniejący przysiółek pod Będminem.

⁵³⁴ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 205v; E. Breza, *Źródła...*, s. 210, nr 30.

⁵³⁵ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 321v; E. Breza, *Źródła...*, s. 212, nr 35.

⁵³⁶ ADP, Księgi metrykalne, Grabowo, chrzty 1755–1833, s. 12; A. Mańkowski, *Spuścizna*, z. 21: Grabowo, s. 1.

⁵³⁷ ADP, Księgi metrykalne, Grabowo, chrzty 1755–1833, s. 17; A. Mańkowski, *Spuścizna*, z. 21: Grabowo, s. 1.

⁵³⁸ ADP, Księgi metrykalne, Grabowo, chrzty 1755–1833, s. 17.

⁵³⁹ Tamże, s. 36.

[sic], chrzestnymi Jana, kolejnego syna Piotra Termana i Anny, pochodzących też z Będolina⁵⁴⁰.

W jej imieniu syn Joachim podpisał się w aktach ławniczych skarszewskich 27 czerwca 1766 roku w sprawie z Bogusławem Hochem soltysem i dzierżawcą wójtostwa skarszewskiego, dotyczącej nieżyjącego już Franciszka Wybickiego, prepozyta skarszewskiego. Samego aktu jednak nie wpisano⁵⁴¹.

1 sierpnia 1772 roku wpisała Konstancja w swoim i syna Józefa imieniu do akt miejskich skarszewskich manifest przeciwko Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu regentowi ziemskiemu pomorskiemu, a także Fabianowi Lerchefeldtowi, Andrzejowi Wysockiemu, Stanisławowi Broszkowi, Michałowi Skotnickiemu i innym, „prostej kondycji chłopom”, że najechali 10 lipca „nocnym sposobem” jej dobra w Lubaniu. Kupił je od Lerchenfeldta jej syn Józef, a później wydzierżawił temu samemu Lerchenfeldtowi, który z kolei poddzierżawił na trzy lata [Józefowi] Gogolińskiemu, a gdy ten po roku ustąpił, poddzierżawił na następne dwa lata Wybickiej. Wyrzucili ją siłą najpierw z łóżka, następnie ze dworu i odwieźli na wozie do Będolina. Następnie szczegółowy opis, jakich zniewag doznała i od szlachty, i od uzbrojonego popólstwa podczas tak zaskakującej intromisji „jeszcze przed wschodem słońca”⁵⁴².

Tego samego dnia do sądu ławniczego skarszewskiego przyszedł woźny opatrny Szymon Kędziński, który 24 lipca w towarzystwie Karola Wieckiego i Andrzeja Lewińskiego był w Będolinie na żądanie Konstancji z Lniskich Wybickiej ławnikowej ziemskiej mirachowskiej. Uskarżała się na Karola Lewalta Jezierskiego regenta ziemskiego pomorskiego, który

gwałtownym sposobem w nocy, nie zważając na Święto św. Marii Magdaleny dał wyciąć w lesie będomińskim buczków 4, grube łokci 2, przy broniach różnych, to jest przy pistoletach, fuzjach, siekierach, drugiej zaś nocy ze Święta Marii Magdaleny, noc całą z broniami różnymi, fuzjami, pistoletami, siekierami najachawszy, przybrawszy sobie sznykę [?] arendarza WJM Wojciecha Węsierskiego, mówiąc JM — strzelajcie jako w psów. Buczaków ściętych 24, grube łokieć jeden, o co przed urzędem naszym też WJM Pani sądowa uskarżając, chce tego dochodzić *in foro fori* prawnie⁵⁴³.

11 sierpnia 1772 roku przed aktami ławniczymi skarszewskimi stanął Józef Gogoliński w przeszłości tenentariusz części dóbr Lubania nabytych przez Józefa Wybickiego, posiadającego prawa do tej części Lubania, i zeznał w swoim i Konstancji z Lniskich Wybickiej imieniu, Andrzeja Wysockiego i specjalnej komisji, że Piotr

⁵⁴⁰ Tamże, s. 38.

⁵⁴¹ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 93; zob też niżej, s. 121 i 193.

⁵⁴² APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 206–212; dokument wydał W. Odyniec, *Środowisko młodego Wybickiego*, [w:] *Józef Wybicki. Księga zbiorowa*, pod red. A. Bukowskiego, Gdańsk 1975, s. 75–77. Karol Lewalt Jezierski regent ziemski pomorski 1767–1781, UPKr, nr 897. Kataster fryderycjański w 1773 roku odnotował dobra Lubań podzielone na 6 części, 3 w posiadaniu Karola Lewalta Jezierskiego z Puca, po jednej [Józefa] Poczernickiego, Michała Węsierskiego i Wojciecha Węsierskiego, APT, 289/328 (P-LXV/1), fot. 15–18.

⁵⁴³ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 213v–214.

Lerchenfeldt 11 lipca 1772 roku przed aktami ławniczymi w Starogardzie — i dalej następują podane wyżej fakty o kolejnych poddzierzawach⁵⁴⁴.

Wkrótce, 5 września 1772 roku, nastąpił zabór tych ziem przez Prusy. Konstancja Wybicka z Lniskich z dóbr Będomin i części Mściszewic złożyła hold królowi pruskiemu 27 września 1772 roku w Malborku przez swojego bratanka Ignacego Lniskiego, syna Antoniego sędziego ziemskiego mirachowskiego⁵⁴⁵.

5 marca 1773 roku pruski urzędnik na potrzeby katastru kontrybucyjnego opisał dobra Będomin [niem.: Bendomin] będące w rękach Konstancji Wybickiej z domu Lniskiej, która zeznawała. Obecny był przy tym syn Józef Wybicki, o czym zresztą wspomniał w swoim pamiętniku. Gościł Kriegersratha Leo z Królewca, a znając język niemiecki, pomagał także sąsiadom. Wszystko to miało się przełożyć na „łaskawy podatek”⁵⁴⁶. W tak zwanych generaliach wspomniał urzędnik o odpisie dokumentu księcia Mściwoja II (Mestwina) z 1393 roku ingrosowanym w grodzie skarszewskim, dla Stefana i Alberta, który jako uwierzytelniona kopia dołączony został do akt. Majątek leżał 1 milę od Kościerzyny, 2 mile od Skarszew, 3 mile od Starogardu, 5 mil od Gdańska, posiadał folwark, który właścicielka sama uprawiała. W szczegółowej tabeli zaś zapisano w Będominie na folwarku wielkości 14 łanów z dworem szlacheckim Konstancję z jednym dorosłym synem, 4 parobkami i 2 dziewczynami do pomocy, razem 8 osób. Poza tym mieszkały tam 4 rodziny komorników (*Instleute*)⁵⁴⁷, Szymona Kędzierskiego, Jana Zalewskiego, Wojciecha Litzy i Jakuba Kordy ceglarza, a w Będominiku [niem.: Klein Bendomin] (12 łanów) 10 rodzin chłopskich, w tym młynarza Piotra Ziegerta, w sumie 71 osób z dziećmi włącznie. Ona sama zbierała: żyto — 90 korcy, jęczmień — 22, owies — 28, kasza — 5, groch — 4, lnu — nie było, siano — 10, ponadto posiadała: koni — 7, osłów — 16, krów — 6, świń — 2, jałówki — 2, owiec — 60. Łąki były odległe i w złym stanie, do wsi należał też las bukowy zniszczony przez pożar. Wyliczony dla niej podatek wyniósł 60 tal. i 32 fl.⁵⁴⁸

⁵⁴⁴ Tamże, k. 215–216v.

⁵⁴⁵ M. Bär, *Westpreussen unter Friedrich dem Grossen*, t. 2, Leipzig 1909 (= „Publikationen aus den k. Preussischen Staatsarchiven” 84), s. 755 (Huldigungsliste); E. von Żernicki-Szeliga, *Geschichte des Polnischen Adels. Nesbst einem Anhang: Vasallenliste des 1772 Preussen huldigenden polnischen Adels in Westpreussen*, Hamburg 1905, s. 39, nr 107.

⁵⁴⁶ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 134–135.

⁵⁴⁷ Mianem *Instleute* określano stałych pracowników folwarcznych mieszkających z rodzinami w domostwach dworskich, szerzej o problemach związanych z klasyfikacją ludności przez urzędników pruskich zob. S. Cackowski, *Struktura społeczna i gospodarcza wsi województwa chełmińskiego w okresie pierwszego zaboru pruskiego. Osadnictwo i ludność chłopska*, Toruń 1985, s. 113–117; o źródle, tenże, *Z dziejów polityki ekonomicznej pruskiego absolutyzmu. Kataster podatkowy z r. 1772/1773 dla ziem pierwszego zaboru pruskiego*, „Zeszyty Naukowe UMK. Historia” 3, 1967, s. 41–76.

⁵⁴⁸ GStA PK, II. HA Gen.Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 2, Bd. 1, s. 23–32; APT, 289/328 (P-LXV/1), fot. 3–6; opis H. Schuch, *Die Zustände der Landbevölkerung im Kreise Berent...*, s. 80; także G. Dabinnus, *Die ländliche Bevölkerung Pommerellens im Jahre 1772 mit Einschluss des Danziger Landgebiets im Jahre 1793*, Marburg/Lahn 1953 (= „Wissenschaftliche Beiträge zur Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas” 6), s. 36 i 134.

Krótko po tym wydarzeniach, najpewniej w lipcu 1774 roku, Konstancja przekazała swoje dobra synom, Joachimowi i Józefowi. Joachim zaraz zrzekł się swojej części na rzecz brata, według księgi hipotecznej uczynił to 1 i 19 sierpnia 1774 roku⁵⁴⁹. Józef przebywał wtedy w Będominie, pisał o tym fakcie w liście z 12 sierpnia 1774 roku do najpewniej Augustyna Gorzeńskiego:

Ustała mi już kochana matka z dożywocia, i j(egomość) d(dobrodziej) brat darował cały swój dział, przeto jest gdzie i na czym gospodarować...⁵⁵⁰

Pisała o tym wtedy również z Będomina jego żona Kunegunda z Drwęskich w liście z 25 sierpnia 1774 roku do Anny Ciecierskiej w Margońskiej Wsi, wzywana przez nią do powrotu, dlatego może stan gospodarki będomińskiej opisany został nieco z przesadą — oto fragmenty:

Stanęłam tu w Bandaminie szczęśliwie dnia wczorajszego z łaski boski szczęśliwie, gdzie bardzo łaskawą na siebie matkę znalazłam, z którą tak żyję, gdybym kilka lat żyła. Dom bardzo piękny. Mogę całe margońskie samsistwo w nim pomieścić. Bardzo mi się tu podobało. Chleb jest, tylko tego brakuje, żeby te dobra wyreperować, gdy są dezelowane przez takie niespokojne czasy [...], które wielkiego ratunku potrzebują, ile że matka mu zupełnie gospodarstwo oddała [...]⁵⁵¹.

Na liście wasali z 1774 roku już on był właścicielem Będomina, Będominka, pustkowie Płociczno, Papierni, a także części w Lubaniu i Mściszewicach⁵⁵².

Piotr zmarł 17 października 1758 roku, tak przyjmuje się obecnie. Datę dzienną zgonu Piotra 17 października — odnotował nekrolog żukowski⁵⁵³, roczna 1758 lub 1759, a może i nawet dalsza, wymaga dalszej weryfikacji.

Księga przychodów kościoła w Skarszewach odnotowała w 1762 roku, 12 czerwca, 3 fl. 18 gr za egzekwie WJMP Piotra Wybickiego sądowego mirachowskiego⁵⁵⁴. Wcześniej nie, może jednak zmarł w 1761 roku?

Nieznana była dotąd także informacja z księgi metrykalnej, mianowicie tak pochówek Piotra zapisano w księdze zgonów Kościerzyny:

Będomino. Die 1 Octobris [1761] sepultus Perillustris Magnificus ac Generosus Dominus Petrus Wybicki assessoris terrestris Mirachoviensis⁵⁵⁵.

Jednak data dzienna pochówku — 1 października — nie odpowiada dacie zgonu z nekrologu — 17 października, zmarł więc najpóźniej prawdopodobnie w 1760 roku.

⁵⁴⁹ APG, 97/31, s. 18.

⁵⁵⁰ BCz, rkps 2609, s. 159.

⁵⁵¹ A. M. Skalkowski, *Wybicziana...*, [cz. 1], s. 256. Fragment też, H. Domańska, *Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie...*, s. 12.

⁵⁵² M. Bär, *Der Adel...*, s. 5.

⁵⁵³ *Das Totenbuch des Prämonstratenserinnen-Klosters Zuckau bei Danzig*, wyd. M. Perlbach, Danzig 1906 (= „Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens” 5), s. 25.

⁵⁵⁴ ADP, A. Mańkowski, *Spuścizna*, z. 35: Skarszewy, s. 11.

⁵⁵⁵ ADP, *Księgi metrykalne, Kościerzyna W 58*, k. 8.

Jak pisaliśmy wyżej, syn Józef w pamiętniku napisał o wieku ojca w chwili śmierci — 62 lata i swoim wtedy — 12 lat. Wspominał zapewne rok 1759, gdyż wtedy właśnie skończył 12 lat.

Żona, Konstancja z Lniskich, zmarła krótko po 17 sierpnia 1775 roku, po zgonie synowej Kunegundy Drwęskiej, o czym wspomniał, również bez daty w swoim pamiętniku Józef:

Śmierć żony tak tkliwie dotknęła matkę moją, iż wkrótce także umarła⁵⁵⁶.

O jej pogrzebie nic nie napisał, a zapewne uczestniczył w nim. Metryki zgonu nie znamy, przypuszczać można, iż pochowano ją w Kościerzynie obok męża. Jednak w księdze zgonów kościoła w Kościerzynie brak takiego pochówku. Pozostaje więc kościół w Grabowie, dla którego księgi te się nie zachowały.

5.3. Maciej III (IX 1705–14 VI 1777)

Imiennik ojca, był drugim z kolei synem Macieja II i Elżbiety Doręgowskiej. I tu również odnaleziono metrykę chrztu. Maciej, zapisany jako syn Macieja i Anny (?), urodził się w Sikorzynie, ochrzczony został 18 września 1705 roku w kościele w Stężycy:

18 Septembris 1705. Sikorzyno. Baptisavi infantem Matthiam filium N. Matthiae Wibicki et N. Annae uxoris eius. Patrini N. Chritophorus Żabiński i N. Catharina Szurowa⁵⁵⁷.

Przypisywany mu dotychczas 1708 rok narodzin jest więc błędny⁵⁵⁸. Chrzestny Krzysztof Żabiński był zapewne synem Macieja z Żabna i Anny z Sikorskich⁵⁵⁹, niewątpliwie pochodzącej z Sikorzyna, Katarzyna Szurowa zaś to żona Wojciecha Szura Lipińskiego z domu Doręgowska, później 2v. Michała Janowskiego wójta dóbr kartuskich⁵⁶⁰.

Może to on (lub jego ojciec Maciej II) wraz z Konstancją Lniską zostali 7 kwietnia 1733 roku chrzestnymi dziecka sąsiada z Sikorzyna, Wojciecha Józefa, syna Macieja Łyśniewskiego i Marianny⁵⁶¹. Konstancja Lniska byłaby jego siostrą, zamężną z Lniskim. Dziecko natomiast to może przyszedł mąż córki Macieja, Rozalii (6.3)? 2 czerwca 1739 roku Maciej Wybicki i Konstancja Łyśniewska (Liśniewska)

⁵⁵⁶ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 136. Datę podał J. Kowalkowski, *Małżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 85.

⁵⁵⁷ ADP, Księgi metrykalne, Stężycza, sygn. W 1587, k. 27; zob. też J. Kowalkowski, *Franciszek Wybicki...*, s. 225

⁵⁵⁸ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, Tablica genealogiczna.

⁵⁵⁹ Urodzony 29 XII 1668 roku w Żabnie, ochrzczony 1 I 1669 w Brusach, ADP, Księgi metrykalne, Brusy W 165, k. 12v.

⁵⁶⁰ S. J. v. Janowski, *Studia z dziejów rodów kaszubskich. Michał Janowski...*, s. 169.

⁵⁶¹ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 49, k. 59–59v.

zostali chrzestnymi Antoniego, syna Marcina Pobłockiego i Ewy, także pochodzących z Sikorzyna⁵⁶².

14 września 1733 roku, wraz z ojcem Maciejem II (4.3) i braćmi Piotrem (5.2) i Janem II (5.5), podpisali manifest przeciw wyborowi na króla Stanisława Leszczyńskiego, czyli opowiedzieli się za Sasami⁵⁶³.

Burgrabią malborskim został w roku 1735. Został nominowany przez wojewodę malborskiego Piotra Jerzego Przebendowskiego 30 sierpnia na sejmiku generalnym ziem pruskich w Malborku, przysięgę składał 7 września tego roku przed wicewojewodą malborskim Teodorem Bagniewskim. Obecni też byli Michał Bajerski sędzic ziemski michałowski, Bartłomiej Wybicki regent ziemski i grodzki malborski, Maciej Wybicki (może to ojciec Macieja III, a brat Bartłomieja?), Wojciech Piniński, Franciszek Grabowski, Józef Tomaszewski, Kazimierz Wykowski?, Jan Olszewski, Stefan Koler i inni. Dokument nominacji oraz tekst przysięgi wpisano do akt grodzkich kiszporskich⁵⁶⁴. Tego samego dnia, przed nim, przysięgę jako nowo mianowany pisarz grodzki malborski składał jego brat stryjeczny Aleksander Dionizy (5.6), syn Bartłomieja II Teodora (4.7).

Maciej urząd burgrabiego sprawował do 1766 roku, ostatni raz z tym tytułem odnotowany został 27 czerwca tego roku w sądzie ławniczym skarszewskim⁵⁶⁵.

W poniedziałek, w Święto Trzech Króli [6 I] 1738 roku, przed sądem ziemskim tczewskim w Starogardzie Tomasz Grąbczewski pisarz grodzki pomorski skwitował się z Maciejem burgrabią grodzkim malborskim i jego braćmi Franciszkiem proboszczem skarszewskim, Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim i Janem, z sumy 1000 fl., jaką ich ojciec Maciej Wybicki zapisał 14 czerwca 1720 roku aktem w grodzie skarszewskim Mariannie, córce nieżyjącego [Wojciecha] Szura Lipińskiego, a żonie tego Tomasza Grąbczewskiego⁵⁶⁶.

Zdaje się, iż podczas jego nieobecności w Sikorzynie w związku z pełnionym urzędem, 30 września 1738 roku w skarszewskim sądzie ławniczym stanął ks. Franciszek Wybicki, prepozyt kościoła skarszewskiego i w imieniu Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego województwa malborskiego, a więc brata, okazał tutejszemu sądowi 4 woły, jeden różnokolorowy a pozostałe o barwie czerwonej, odebrane mieszkańcom wsi Kaliska (*Kałyska*) wraz z taborem. Protestował też przeciwko mieszkańcom tej wsi, którzy wyrządzili wiele szkód w zasiewach (tatarce) oraz spowodowali straty na pastwiskach⁵⁶⁷.

W 1740 roku, 25 czerwca towarzyszył w sądzie ławniczym skarszewskim, wraz z braćmi Franciszkiem prepozytem skarszewskim, Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim i Janem, siostrze Konstancji, wdowie po ławnikach mirachowskich

⁵⁶² Tamże, k. 108.

⁵⁶³ *Elektorowie królów...*, s. 260; zob. też wyżej, s. 80 i 96.

⁵⁶⁴ UPKr, nr 1452; APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/32, k. 4–4v. Michał Bajerski, syn Franciszka Józefa sędziego ziemskiego michałowskiego 1718–1732, UPKr, nr 739.

⁵⁶⁵ UPKr, nr 803; APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 92v — dokument omówiony niżej, s. 121.

⁵⁶⁶ APG, Majątek Klonówka 1003/2, s. 7; zob. też wyżej, s. 77 i 97.

⁵⁶⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 192v–193.

Janie Lniskim i Janie Pruszaku, która skwitowała rodzeństwo Lniskich, Antoniego, Ignacego, Jakuba, Michała, Joannę oraz Konkordię, sukcesorów zmarłego Jana Lniskiego ławnika mirachowskiego z należnej jej po nim sumy 3000 zł monety pruskiej wraz z prowizją. Pod aktem widnieją podpisy Wybickich⁵⁶⁸.

Nazajutrz po św. Janie [25 VI] 1743 roku w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) Maciej Czarnołęski i Joanna Lewińska panna, córka Jakuba Lewińskiego regenta lęborskiego i Marianny Sikorskiej, skwitowali się z braćmi rodzonymi Wybickimi, Franciszkiem prepozytem skarszewskim i sędzią surogatem (zastępczym) gdańskim, Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim, Maciejem burgrabią grodzkim malborskim i Janem instygatorem sądu ziemskiego mirachowskiego z sumy 1500 fl. polskich monety pruskiej wraz prowizją, zasądzonej im wyrokiem sądu ziemskiego tczewskiego z poniedziałku po św. Stanisławie biskupie [8 V] 1743 roku⁵⁶⁹.

Następnie tenże Jakub Lewiński zapisał swojej córce Joannie na swoich dobrach sumę 750 zł monety pruskiej z owych 1500 zł uzyskanych od wyżej wymienionych braci Wybickich⁵⁷⁰.

Później został ławnikiem ziemskim mirachowskim. Najwcześniejsza wzmianka o tym urzędzie pochodzi z roku 1769, sprawował go do rozbiorów w 1772 roku⁵⁷¹.

2 czerwca 1744 roku Maciej III Wybicki zawarł w Radoszewie kontrakt ślubny i wkrótce poślubił Barbarę Krystynę Warzewską. 9 czerwca 1745 roku zaś oboje stawili się przed sądem ławniczym w Kościerzynie, jako że grodzki skarszewski był zamknięty, on jako burgrabia grodzki malborski, ona w towarzystwie i pod opieką męża oraz Marcina Trąbskiego, i zapisali sobie wzajemnie dożywocie⁵⁷².

Małżonka była córką Piotra Macieja Warzewskiego, chorążego JKM z Malego Donimierza w ówczesnym powiecie mirachowskim, a siostrą Reinholda tam dziedziczącego od 1760 roku⁵⁷³. Sama od 1744 roku, zdaje się już jako zamężna, dziedziczyła na części C Radoszewa w powiecie puckim aktem z 2 czerwca dziada macierzystego Baltazara Radoszewskiego, syna Jana Jakuba i Zuzanny z Bałgów, na hipotecę których dóbr widnieje Reinhold Warzewski jako jej brat⁵⁷⁴. Jej matką była Teresa Konstancja Radoszewska z Radoszewa, 10 stycznia 1753 roku w Kościerzynie zapisana jako żona zmarłego Piotra chorążego JKM, córka nieżyjących Baltazara Radoszewskiego i Zuzanny de Bałgi⁵⁷⁵.

Barbara Krystyna urodziła się około 1720 roku, co wynika z metryki jej zgonu.

⁵⁶⁸ Tamże, k. 260v–261.

⁵⁶⁹ APG, Akta miasta Skarszew 520/12, s. 59–60.

⁵⁷⁰ Tamże, s. 60–61.

⁵⁷¹ UPKr, nr 1452 i 803.

⁵⁷² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 1 (dożywocie). O kontrakcie zob. niżej treść do przyp. 594.

⁵⁷³ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1415.

⁵⁷⁴ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1478 C, szerzej APG, 97/1478 C, s. 9.

⁵⁷⁵ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 313v.

Maciej III i Barbara Krystyna Warzevska mieszkali w Sikorzynie. Ich troje dzieci odnotowała księga metrykalna Kościerzyny, do dziś pisano tylko o dwojgu⁵⁷⁶. W 1749 roku urodziła się Marianna Józefa (6.12), w 1751 — Jakub Dominik (6.13), w 1754 — Barbara Katarzyna (6.14). Ponadto była jeszcze córka Franciszka (6.10), odnotowana tylko przez Maxa Bära oraz syn Jan III (6.11).

Od 1743 roku Maciej III posiadał część D Borzestowa, po Janie Fryderyku Doręgowskim, jako jego siostrzeniec (niem.: Neffe), splacający aktem z 28 grudnia tego roku za 1800 fl. braci Franciszka, Piotra i Jana. Jako właściciel po bezpotomnej śmierci Doręgowskiego, wuja (niem.: Oheim) i rezygnacji braci zapisany został dekretem w poniedziałek przed św. Michałem [28 IX] 1744 roku, co zaświadczyli Stanisław v. Żabiński (11 I 1777) oraz Szymon Kędziński (19 VIII 1777)⁵⁷⁷. Jan Fryderyk Gleisen Doręgowski, ławnik ziemski tucholski w latach 1694–1696, był bratem matki Macieja, Elżbiety Doręgowskiej, córki jak pamiętamy Michała i Elżbiety Pobicówny⁵⁷⁸. Mamy więc następny dowód, że zapisana w akcie chrztu Macieja matka jako Anna to w rzeczywistości Elżbieta, której może było to drugie imię.

Posiadali także działki w Radoszewie w parafii starzyńskiej, z którego pochodziła Warzevska, żona Macieja. Są o nich wpisy także w parafii mechowskiej. Ks. Mańkowski wynotował z księgi zawierającej spisy tacy (in 4, oprawiona w żółtą skórę), 1746 Wybicki 1 + 1, 1776 odnotowany niejaki Buzman z dworu Wybickiego, 1777 „dwie aulae Wybickiego”, 1793 „aula Wybickiana” 2 + 2⁵⁷⁹.

Wizytacja archidiaconatu pomorskiego przez Augustyna Klińskiego, wśród długów kościoła w Rekownicy, filialnego parafii w Niedamowie, wyszczególniła w 1750 roku (przed 15 III) 100 zł będące u Wybickiego burgrabiego malborskiego, czyli Macieja III (5.3), a zapisane przez niewymienionych z imienia braci Wybickich, a więc oprócz Macieja, także Piotra (5.2), Franciszka (5.4) i Jana (5.5):

Item IchMoście PP bracia Wybicy ex massa sobie należącej fortuny na kościółek rakownicki legowali zł p. m. sto d[ic]io 100, które się znajdują u JMP Wybickiego burgrabiego malborskiego⁵⁸⁰.

Wizytacje biskupów Ostrowskiego (Trochowskiego) i Rybińskiego (Krzykowski) z lat 1765 i 1780 odnotowały, iż w 1752 roku legował też kościołowi skarszewskiego aktem z 12 kwietnia w księgach miejskich skarszewskich 300 fl. przez

⁵⁷⁶ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, Tablica genealogiczna.

⁵⁷⁷ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1401D; W. Heidn, *Die Ortschaften...*, s. 32. Szerzej, APG, 97/50, s. 9. Zapisany też został wraz z rodziną na hipotece Malego Klincza, mając tam 100 fl. od Karola Lewalta Jezińskiego, M. Bär, *Der Adel...*, nr 1171; szerzej APG, 97/323, s. 67.

⁵⁷⁸ W 1685 roku (20 X) zapisany jako syn Michała i Marianny Elżbiety „de Bobice” [sic] z Nowego Dworu, zob. APB, Akta miasta Chojnic 135, s. 307; UPKr, nr 332; zob. też J. Kowalkowski, *Malżeństwo Józefa Wybickiego...* s. 73, przyp. 22.

⁵⁷⁹ ADP, A. Mańkowski, *Spuścizna*, z. 55: Mechowo, s. 77–78.

⁵⁸⁰ KKT, rkps TN 41: S. Maroński z. 1, s. 6; za ADP, G 56 (Wizytacja Augustyna Klińskiego 1746), s. 135.

dom Wybickich, po siostrze Konstancji z Wybickich Pruszkowej, zapisując je na swoich dobrach dziedzicznych Sikorzyno⁵⁸¹.

25 czerwca 1745 roku przed sądem ławniczym kościerskim Maciej Kręcki choraży JKM pokwitował Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego województwa malborskiego z sumy 300 zł monety pruskiej, należnej pierwotnie (*originali*) Maciejowi Czarnołęskiemu dziedzicowi części wsi Borzestowska Huta, a przez tegoż Czarnołęskiego cedowanej zeznającemu. Powyższe zgodne z postanowieniami dekretu sądu ziemskiego mirachowskiego, obradującego w Kościerzynie w poniedziałek w wigilię św. Andrzeja Apostoła [29 XI] 1745 roku⁵⁸².

Z kolei stanął tenże Maciej Wybicki i podał do akt swoje sumy dłużne. Był winien Jakubowi Łyśniewskiemu sumę 1300 zł pruskich. Stanowi ona połączenie dwóch sum: I — 1000 zł jako posagowej dla Katarzyny de Sztelilingi (ze Szteklina?), lv. żony nieżyjącego już Marcina Węsierskiego, 2v. obecnie żony tegoż Jakuba Łyśniewskiego; II — 300 zł jako zapisanej przez tegoż Jakuba Łyśniewskiego sukcesorom zmarłego wyżej wymienionego Marcina Węsierskiego. Obie sumy zostały przyznane temuż Jakubowi Łyśniewskiemu wyrokiem sądu wyjazdowego, obradującego w dobrach wsi Lubań, a częściach będących w posesji tychże małżonków Łyśniewskich, w poniedziałek po Niedzieli *Oculi* [14 III] tegoż 1746 roku⁵⁸³.

Następnie był winien Wojciechowi Węsierskiemu sumę 387 zł pruskich. Stanowi ona połączenie trzech sum: I — 200 zł dla Katarzyny z Poczernickich Węsierskiej, żony Stanisława Węsierskiego; II — 100 zł sukcesorom nieżyjącego już Tomasza Węsierskiego; III — 87 zł dla Ewy z Czarnowskich Chośnickiej. Wszystkie te sumy były uwzględnione w kontrakcie sprzedaży spisany w Lubaniu dnia 19 marca 1746 roku, pomiędzy Stanisławem Węsierskim i Wojciechem Węsierskim, a przyznane zostały temuż Wojciechowi Węsierskiemu. Powyższe sumy dłużne Wybicki lokuje i zapisuje na wszystkich swoich dobrach⁵⁸⁴.

19 czerwca 1748 roku do kościerskiego sądu ławniczego (kancelaria sądu grodzkiego skarszewskiego była zamknięta) przybył Maciej burgrabia województwa pomorskiego w imieniu swoim i sławetnych braci rodzonych Wojciecha i Marcina Wrońskich oraz Teresy, ich siostry, skwitował Jakuba Grabowskiego z sumy 120 fl. polskich monety pruskiej. Powyższe skwitowanie związane było z dokonaną w Sikorzynie transakcją z ręki do ręki (*transfusio manualis*) [brak daty — puste miejsce], a poprzedzone było: 1) zawartą w dobrach wsi Sikorzyno dnia 6 czerwca 1738 roku komplancją pomiędzy nieżyjącym już Pawłem Grabowskim, ojcem tegoż Jakuba Grabowskiego, a wyżej wymienionym rodzeństwem sławetnych Wrońskich, dziećmi nieżyjących już Wojciecha Wrońskiego i Elżbiety z Grabowskich; 2) dyspozycją tegoż zmarłego sławetnego Wojciecha Wrońskiego zawartą w inwentarzu spisany we wsi królewskiej Łubiana (Łubianna) należącej do starostwa kościerskiego,

⁵⁸¹ KKT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 3, s. 14 i 41; zob. też ADP, Gedanensia G 61: Wizytacja Trochowskiego 1765, k. 264, oraz G 70: Wizytacja Krzykowskiego, k. 14.

⁵⁸² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 29v.

⁵⁸³ Tamże, k. 30

⁵⁸⁴ Tamże.

a sumą zapisaną dnia 27 października 1722 roku na częściach dziedzicznych wsi Grabowo w powiecie mirachowskim, dobrach tegoż nieżyjącego już Pawła Grabowskiego⁵⁸⁵.

Następnie tenże Maciej Wybicki w imieniu tychże Wrońskich skwitował z sumy 100 zł pruskich Macieja Grabowskiego, syna Jana Grabowskiego, powołując się na przytoczone wyżej okoliczności i zdarzenia. Suma ta została zapisana na częściach dziedzicznych jego zmarłego ojca Jana we wsi Grabowo w roku 1722, a umowę polubowną zawarł ojciec Wrońskich z Janem Grabowskim w roku w Sikorzynie 20 czerwca 1738⁵⁸⁶.

Tego samego dnia asystował również jako przyjaciel w tym samym sądzie ławniczym Katarzynie ze Świchowskich Grabowskiej, córce nieżyjących Jana (Świchowskiego) i Zofii Chmielińskiej, żonie Jakuba Grabowskiego, kwitującej swojego brata rodzzonego Michała Świchowskiego z sumy 250 fl. polskich monety pruskiej z dóbr macierzystych Strzebielina w powiecie mirachowskim⁵⁸⁷.

Kilka dni później, 25 czerwca tego roku, Marianna z Sikorskich Lewińska, wdowa po Jakubie Lewińskim regencie trybunału powiatu lęborskiego z synem Franciszkiem skwitowała przed sądem ławniczym kościerskim Macieja burgrabiego grodzkiego województwa malborskiego z sumy 45 zł pruskich wraz z prowizjami. Została ona zasądzona zeznającym dekretem sądu ziemskiego mirachowskiego, w Kościerzynie w poniedziałek po św. Katarzynie [25 XI] 1747 roku, w sprawie pomiędzy zeznającymi a tymże Maciejem Wybickim⁵⁸⁸.

W 1749 roku Maciej kupił część wsi Sikorzyna i Siedlisk (?) ze wszystkimi przynależnościami (dwór, pola, lasy, wody itd.) od Stanisława Żabińskiego za sumę 7000 fl. polskich monety pruskiej. 3 czerwca 1749 roku przed sądem kościerskiego sądu ławniczego (kancelaria sądu grodzkiego skarszewskiego była zamknięta) tenże Stanisław Żabiński, syn nieżyjącego już Jana Żabińskiego i Magdaleny z Owidzkich, zgodnie z postanowieniami kontraktu sprzedaży, zawartego pomiędzy nim a Maciejem Wybickim burgrabią grodzkim województwa malborskiego w Starogardzie 17 maja tego roku, sprzedaje, zapisuje i wieczyste rezygnuje temuż Maciejowi Wybickiemu swoje części dziedziczne w dobrach wsi Sikorzyno, Siedliska ze wszystkimi przynależnościami, położone w województwie pomorskim a powiecie tczewskim, za sumę 7000 zł monety pruskiej. Jednocześnie dopuszcza Wybickiego do intromisji w te dobra⁵⁸⁹.

Tego samego dnia przed sądem kościerskim stanęła również Marianna z Grabłów (Mściszewskich) Żabińska, córka Macieja Grabli Mściszewskiego i Mariany z Dulaków Węsierskich, żona tegoż Stanisława Żabińskiego, w towarzystwie męża i Jana Grabli Mściszewskiego brata rodzonego, która jako pani oprawna

⁵⁸⁵ Tamże, k. 80v–81; E. Breza, *Źródła...*, s. 205, nr 14.

⁵⁸⁶ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 81; E. Breza, *Źródła...*, s. 205, nr 14, jako „dokument powtórzony”, czyli identyczny z poprzednim aktem.

⁵⁸⁷ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 81–81v; E. Breza, *Źródła...*, s. 205, nr 15.

⁵⁸⁸ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 84; E. Breza, *Źródła...*, s. 205, nr 16.

⁵⁸⁹ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 116–116v; E. Breza, *Źródła...*, s. 205–206, nr 17.

i dożywotnia na tych sprzedanych przez męża częściach, transferuje Maciejowi Wybickiemu swoje prawa tam posiadane (abrenuncjacja), i dopuszczając do intromisji. Podpisała się jako Marianna z Grabłów Mściszewskich Żabińska⁵⁹⁰.

3 lipca 1749 roku w kościerskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego skarszewskiego była zamknięta) Maciej Wybicki burgrabia grodzki malborski województwa malborskiego pożyczył sumę 200 zł monety pruskiej, będącą sumą posagową Elżbiety z Trąbskich Massauowej, w dniu dzisiejszym wypłaconej zeznającemu przez Stanisława Żabińskiego z ręki do ręki. Wybicki zapisał ją dla tejej Elżbiety Massauowej na wszystkich swoich dobrach, w szczególności na dobrach wsi Sikorzyna w województwie pomorskim, powiecie tczewskim. Zobowiązał się zapłacić ową sumę 200 złotych wraz z sześcioprocentową prowizją nazajutrz po św. Janie [25 VI] przyszłego 1750 roku⁵⁹¹.

26 czerwca 1752 roku w kościerskim sądzie ławniczym Jakub Łyśniewski skwitował Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego województwa malborskiego i jego sukcesorów z zapłacenia dwóch sum wraz z prowizjami: I — 1000 zł monety pruskiej, należnej tytułem posagu Katarzynie de Steklinki (ze Szteklina?) 1v. żonie nieżyjącego już Marcina Węsierskiego, 2v. do chwili obecnej żonie zeznającego oraz II — 300 zł pruskich zapisanych przez zeznającego sukcesorom zmarłego pierwszego męża żony. Zgodnie z postanowieniami sądu wyjazdowego z poniedziałku po Niedzieli *Oculi* [14 III] 1746 roku, odbywającego swoje obrady na częściach dóbr wsi Lubań (Luboń) w powiecie tczewskim będących w posesji małżonków Łyśniewskich, sumy powyższe zostały ulokowane w dobrach dziedzicznych tegoż Macieja Wybickiego (zapisu ewikcyjnego dokonano w tutejszym sądzie dnia 25 czerwca 1746 roku).

Następnie stanął Marcin Łyśniewski, który obydwie sumy pożyczył od tegoż Macieja Wybickiego, czyli łączną sumę 1300 zł pruskich wraz z sześcioprocentową prowizją na rok czasu (*ab Anno ad Annum*)⁵⁹².

W 1753 roku Maciej z żoną otrzymali trzy części Radoszewa zwane Radoszewską, Bałgowską i Malotkowską. Wtedy, 10 stycznia 1753 roku, w kościerskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego skarszewskiego była zamknięta) Teresa Konstancja Warzevska, wdowa po Piotrze Warzewskim chorążym JKMcI, córka nieżyjących już Baltazara Radoszewskiego i Zuzanny de Bałgi, oraz jej brat cioteczny Stanisław Jeżewski, syn nieżyjących już Marcina Jeżewskiego i Eufrozyny de Bałgi pod opieką i w asyście tegoż Stanisława Jeżewskiego, przekazali swoje prawa do porcji dóbr spadkowych i posagowych spadłe na nich po śmierci ciotek Marianny i Justyny de Bałgi Strzebielińskich, a znajdujące się w dobrach wsi Radoszewo w powiecie puckim, gdzie obecnie dziedzicami i posesorami są małżonkowie Maciej i Barbara z Warzewskich Wybiccy, do rąk tegoż Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego województwa malborskiego i jego małżonki oraz ich kwituja. Dotyczy to trzech części zwanych Radoszewska, Bałgowska i Malotkowska⁵⁹³.

⁵⁹⁰ APG Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 116v–117; E. Breza, *Źródła...*, s. 206, nr 18.

⁵⁹¹ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 121; E. Breza, *Źródła...*, s. 206, nr 12.

⁵⁹² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 279–280.

⁵⁹³ Tamże, k. 313v–314.

Następnie też Teresa Konstancja Warzevska, w nawiązaniu do kontraktu małżeńskiego zawartego w dobrach wsi Radoszewo dnia 2 czerwca 1744 roku pomiędzy zeznąjącą i jej ojcem a tymże Maciejem Wybickim, tudzież do zabezpieczenia jej przez ojca spisane go w Wejherowie dnia 20 marca 1751 roku, i w odniesieniu do kontraktu z dnia 20 kwietnia 1752 roku datowanego we wsi Sikorzyno, zeznała, że swoje całe i niepodzielne części we wsi Radoszewo, zwane Radoszewska, Bałgowska i Malotkowska ze wszystkim daje, sprzedaje i wieczyście rezygnuje tymże małżonkom Maciejowi i Barbarze Krystynie z Warzevskich Wybickim, dopuszczając ich do intromisji, i deklarując ewikcję (bez podania ceny sprzedażnej, a traktując jako donację)⁵⁹⁴.

31 lipca 1759 roku na wezwanie Bartłomieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego malborskiego i innych współdziedziców Sikorzyna zjawił się tam na wizję woźny generalny Bartłomiej Kędzierski w towarzystwie dwóch szlachciców, Joachima Massowa i Ludwika Jeżewskiego, przed którymi protestowali przeciwko staroście kościerskiemu Konstantemu Nowowiejskiemu, generałowi majorowi wojsk polskich, o to, że na gruntach od dawna przez nich uprawianych, obsianych około 20 korcami zboża jarego, jakoby do starostwa należącymi, najechał z leśnymi uzbrojonymi w strzelby i szkody uczynił w wysokości 200 zł, o które panowie Sikorzyna prawnie chcą teraz dochodzić. Podobnie 27 lipca 1761 roku, ciż sami protestowali przed woźnym w towarzystwie Joachima Massowa i Macieja Żeromskiego na gruntach pustkowie Starej Huty do dóbr Sikorzyna należących, o najechanie i zniszczenie tamtejszych zbiorów (tatarki, owsa, żyta i jęczmienia) przez Michała Żelewskiego surogata, Jana Skalskiego ekonomy starostwa kościerskiego i zebranych przez nich około 80 ludzi z okolicznych wsi, różną bronią uzbrojonych. Poza tym strzelano i wyrażano dziedzicom. Woźny dokonał wpisu do ksiąg ławniczych skarszewskich 16 września 1762 roku⁵⁹⁵.

Dochodzimy do aktów związanych z podziałem majątku po zmarłym w 1765 roku Franciszku Wybickim proboszczu skarszewskim, młodszym bracie Macieja. Testamentem z 30 marca 1763 roku zapisał on swoje dobra w trzech równych częściach jednemu żyjącemu z braci, właśnie Maciejowi, oraz spadkobiercom nieżyjących już Piotra i Jana⁵⁹⁶.

18 kwietnia 1766 roku przed sądem ławniczym w Skarszewach stanęli Maciej Wybicki burgrabia grodzki malborski, Joachim Wybicki w swoim i brata rodzonego Józefa imieniu, a także innych osób, sukcesorów ze strony nieżyjącego Piotra Wybickiego ławnika ziemskiego mirachowskiego, także Piotr Wiecki jako specjalny komisarz w imieniu Jakuba i Agnieszki Wybickich, dzieci nieżyjącego Jana miecznika łukomskiego, a więc brat i bratankowie, naturalni spadkobiercy nieżyjącego Franciszka Wybickiego archidiakona pomorskiego. Zeznający manifestowali przeciwko

⁵⁹⁴ Tamże, k. 314–315. Zob. też księga hipoteczna Radoszewa C, gdzie tylko wzmianka o akcie z 2 VI 1744, APG, 97/1478 C, s. 9.

⁵⁹⁵ APG, Akta miasta Skarszew 520/17, k. 146–146. Konstanty Nowowiejski starosta kościerski 1757–1769, P. Czapplewski, *Senatorowie...*, s. 113.

⁵⁹⁶ Testament Franciszka opisany niżej, zob. s. 155–158, oraz wydany w *Aneksie I*.

Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu, który został obrany przez nich plenipotentem do windykacji pewnych sum określonych ręcznym skrypsem. Sprawa dotyczy poniekąd prawa dziedzicznego do części zwanej *Sikorsciana*, a znajdującej się w przynależnościach do dóbr wsi Sikorzyno. Została ona zapisana przez nieżyjącego już ks. Franciszka Wybickiego Janowi Sikorskiemu pułkownikowi JKM oraz innym sukcesorom zmarłego Andrzeja Sikorskiego wraz z Maciejem Podjaskim. Według zeznających tenże Karol Jezierski, bez wiedzy i zgody manifestantów, przywłaszczył sobie to prawo, składając pozew wobec wyżej wymienionego Jana Sikorskiego pułkownika JKM oraz innych sukcesorów zmarłego Andrzeja Sikorskiego. Wszczął proces o zbadanie na nowo prawidłowości rezygnacji tejże części zwanej *Sikorsciana*, a w wyniku procesu dany sobie rewers zabezpieczył dla Macieja Podjaskiego. Manifestanci zostali tym samym w dużej mierze skrzywdzeni przy windykacji sum spadkowych po zmarłym księdzu Wybickim. Zeznający wnoszą o unieważnienie udzielonego pełnomocnictwa Jezierskiemu. Dokument podpisali Maciej Wybicki, Joachim Wybicki w imieniu swoim i innych sukcesorów po nieżyjącym Piotrze Wybickim, Piotr Wiecki w swoim i sukcesorów po nieżyjącym Janie Wybickim mieczniku łukomskim⁵⁹⁷.

30 maja 1766 roku przed sądem ławniczym w Kościerzynie Anna z Żeromskch, córka nieżyjących Adama i Konstancji z Gruchałów Węsierskiej, żona Iv. nieżyjącego Marcina Trąbskiego, 2v. Wawrzyńca Jakusza Gostomskiego, w towarzystwie męża, skwitowała Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego województwa malborskiego z zapłacenia 200 fl. monety pruskiej z sumy posagowej 500 fl. posagu należnej jej z części ojczystych i macierzystych, według kontraktu małżeńskiego między Konstancją z Gruchałów Węsierskich Żeromską matką jej, wtedy wdową, w asystencji Joachima Żeromskiego syna swojego z jednej strony i Marcinem Trąbskim małżonkiem z drugiej, spisany w Częstkwowie 19 lipca 1751 roku.

Następnie stanął mąż zeznającej Wawrzyniec Jakusz Gostomski, który ową sumę posagową 200 zł pruskich zapisał na wszystkich swoich dobrach we wsi Gostomie, to jest zarówno na częściach dziedzicznych jemu przyznanym wyrokiem wyjazdowego sądu ziemskiego tczewskiego z poniedziałku po Niedzieli Przewodniej [14 IV] 1760 roku, obradującym we wsi Gostomie, w sprawie pomiędzy Janem Jakuszem Gostomskim a tymże zeznającym, jak i na części dziedzicznej zwanej *Jakuszowska* przyznanej wtedy temuż Janowi Gostomskiemu zaś w dniu dzisiejszym w tymże sądzie sprzedanej i rezygnowanej przezeń zeznającemu za sumę 180 zł monety pruskiej. Wadium także 180 zł pruskich⁵⁹⁸.

25 czerwca 1756 roku przed sądem ławniczym w Skarszewach trwała sprawa spadkowa po zmarłym proboszczu skarszewskim Franciszku Wybickim (5.4). Tego dnia między innymi stanął Maciej Wybicki (5.3) burgrabia grodzki województwa malborskiego. Zeznający sumę 500 fl., 2 gr i 1 szeląg monety pruskiej przypadłą sobie na mocy dekretu egzekutorów testamentu w sprawie podziału substancji po

⁵⁹⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 82v–83.

⁵⁹⁸ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 245–245v.

zmarłym ks. Franciszku Józefie Wybickim archidiakonem pomorskim, kanoniku katedralnym wrocławskim i prepozycie skarszewskim, sporządzonym na probostwie skarszewskim w dniu 30 marca 1763 roku, a zapisaną na części dóbr Łukocina, w zamian za rzeczy ruchome po zmarłym księdzu szacowane przez Karola Jezierskiego na sumę 600 fl., z której kwituje tegoż Jezierskiego, przekazuje wraz z prowizjami sukcesorom zmarłego Jana Wybickiego (5.5) miecznika łukomskiego oraz kwituje i uwalnia wyżej wymienioną część dóbr Łukocina od obciążeń. Pod aktem widnieje podpis Macieja Wybickiego⁵⁹⁹.

Tego samego dnia stanął ponownie przed sądem ławniczym skarszewskim, wraz z Joachimem Wybickim (6.7) występującym w imieniu swoim i spadkobierców nieżyjącego Piotra Wybickiego (5.2) ławnika ziemskiego mirachowskiego, a także z Piotrem Lerchenfeldtem występującym w imieniu Jakuba (6.18) i Agnieszki (6.17) Wybickich, sukcesorów Jana (5.5) miecznika łukomskiego i oświadczyli, że obierają swoim plenipotentem ks. Cypriana Wolickiego prepozyta kościoła katedralnego wrocławskiego, kanonika plockiego, prepozyta łomżyńskiego, proboszcza gdańskiego i oficjała, wikariusza generalnego archidiakonatu pomorskiego dla uregulowania spraw majątkowych wynikłych po śmierci księdza Franciszka Józefa Wybickiego. Dokument podpisali Maciej Wybicki burgrabia grodzki malborski, Joachim Wybicki w swoim i sukcesorów ze strony Piotra ławnika ziemskiego imieniu, Piotr Lerchenfeldt w imieniu sukcesorów nieżyjącego Jana miecznika łukomskiego⁶⁰⁰.

Wreszcie dwa dni później, 27 czerwca tegoż roku, do skarszewskiego sądu ławniczego przybyli Maciej Wybicki burgrabia grodzki malborski, Joachim Wybicki asesorowicz ziemski mirachowski i Piotr Lerchenfeldt, z jednej strony oraz ucziwy Bogusław Hoch sołtys — z drugiej. Przy czym Joachim Wybicki wystąpił zarówno w imieniu własnym, jak i pozostałych współspadkobierców, zaś Piotr Lerchenfeldt w imieniu rodzeństwa Jakuba i Agnieszki Wybickich, syna i córki nieżyjącego już Jana Wybickiego miecznika łukomskiego. Strona pierwsza pozwała tegoż Hocha, arendatora wójtostwa skarszewskiego, o sumy związane z dzierżawioną przez niego tenutą skarszewską. Według nich był on winien zmarłemu ks. Franciszkowi Józefowi Wybickiemu archidiakonowi pomorskiemu za dwa lata dzierżawy (brakowało 300 florenów). Zaprzeczył temu Hoch, twierdząc że wszystkie pretensje zostały uregulowane ze zmarłym księdzem, na co może okazać stosowne pokwitowania. Dokument podpisały zainteresowane strony⁶⁰¹.

30 lipca 1766 roku do kościerskiego sądu ławniczego przybył Mikołaj Antoni Warzewski, syn nieżyjących już Piotra Warzewskiego chorążego JKM i jego żony Teresy Konstancji z Radoszewskich i skwitował małżonków Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego województwa malborskiego i jego żonę Barbarę

⁵⁹⁹ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 91.

⁶⁰⁰ Tamże, k. 92. Cypryan Kazimierz Wolicki prepozyt kapituły katedralnej wrocławskiej, kanonik plocki, pleban łomżyński i gdański, oficjał gdański od 1761, sufragan tamże od 1766, zob. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 230–231.

⁶⁰¹ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 92v.

z Warzewskich z otrzymania pewnej sumy. Była ona zapisana w kontrakcie spisanim w Sikorzynie dnia 20 kwietnia 1752 roku pomiędzy jego matką a tymi małżonkami Wybickimi. Następnie została przekazana tymże Wybickim zapisem na częściach wsi Radoszewa zwanych Bałgowska, Radoszewska i Malotkowska. Zeznający transferuje Wybickim swoje prawa do tych części, otrzymane od nieżyjących już dziadków Radoszewskich i od swojej zmarłej matki⁶⁰².

1 czerwca 1767 roku Maciej Wybicki ławnik ziemski mirachowski, Jan Grabla Mściszewski i Antoni Ustarbowski zostali w Stężycy świadkami ślubu Adama Czapiewskiego i panny Joanny Wyczechowskiej z Borucina. Sakramentu udzielił o. Fabian Ustarbowski, cysters z Pelplina, doktor teologii i proboszcz Nowej Cerkwi (*Neophaniensis*), w obecności proboszcza stężyckiego Wojciecha Wiconowskiego⁶⁰³. Jest więc wcześniejsze poświadczenie urzędu ławnika ziemskiego mirachowskiego dla Macieja Wybickiego — od 1 czerwca 1767 roku⁶⁰⁴.

Z tytułem ławnika mirachowskiego złożył 27 września 1772 roku w Malborku hołd królowi pruskiemu jako właściciel Sikorzyna i Radoszewa⁶⁰⁵.

Dla pruskich potrzeb kontrybucyjnych Sikorzyno (niem.: Sikorzyn) opisane zostało przez rewidenta Krausego 5 marca 1773 roku. Maciej zapisany został jako mieszkający wówczas w Stoltzenbergu, obecni byli upoważnieni przez niego [bratanek] Józef Wybicki (6.8) i syn Jakub [Dominik] Wybicki (6.13) z ekonomem i niektórymi mieszkańcami wsi. W generaliach wspomniano przywilej wielkiego mistrza krzyżackiego na Sikorzyno z 1399 roku [sic], oryginał miał przy sobie Maciej Wybicki. Odpis zobowiązał się dostarczyć Józef Wybicki. Dokument dołączono do akt. W części Sikorzyna należącej do Macieja, liczącej 9 łanów, odnotowano ekonomę Pawła Libińskiego (Lipińskiego?) oraz 6 rodzin chłopów czynszowników (*Zinsbauern*), dalej 11 rodzin komorników (*Instleute*) posiadających akr ziemi oraz 10 rodzin komorników (*Instleute*) niemających ziemi, razem 132 osoby. Sam Maciej zbierał 60 korców żyta, 12 jęczmienia, 20 owsa, 6 kaszy, 14 grochu, 1 lnu i posiadał po 8 koni i osłów, 6 krów, 60 owiec i 2 świnię.

Płacił 32 tal. 11 gr podatku. Na części Sikorskich (2 łany) gospodarzył arendator Maciej v. Podjaski. Dość duży las należący do wsi, składający się z dębów i buczyzny, zniszczony był przez pożar⁶⁰⁶.

Wcześniej, 2 lutego, opisane zostało Radoszewo (niem.: Reddischau) w powiecie puckim, podzielone na 3 działki, Wybickiego, Kolkowskiego (Kahlkowski)

⁶⁰² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 279v–280; E. Breza, *Źródła...*, s. 211, nr 32.

⁶⁰³ ADP, Księgi metrykalne, Stężycza W 1587, k. 130v. Fabian Michał Ustarbowski (1727–1793), cysters, pleban w Nowej Cerkwi 1766–1793, zob. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 219 oraz G. Kloskowski, *Sylwetki...*, s. 261; Wojciech Wiconowski (1724–1804), pleban w Stężycy 1764–1779, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 227–228.

⁶⁰⁴ UPK_r, nr 803, dotychczas od 1769 roku.

⁶⁰⁵ M. Bär, *Westpreussen...*, s. 754; E. von Żernicki-Szeliga, *Geschichte des Polnischen Adels...*, s. 40, nr 110; zob. też Z. Naworski, *Szlachecki wymiar sprawiedliwości...*, s. 96 i 109.

⁶⁰⁶ GStA PK, II HA, Gen.Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 2, Bd. 1, s. 201–225. Zob. też APT, 289/334 (P-LXV/7), fot. 27–30; opis W. Heidn, *Die Ortschaften...*, s. 620–621; także G. Dabinnus, *Die ländliche Bevölkerung Pommerellens...*, s. 36 i 142.

i Donimirskiego (Dennomerski). W części Macieja mieszkali arendatorzy Paul Kriesau i Detlaff na 6 łanach oraz 3 chłopów, razem 30 osób⁶⁰⁷. U Dabinnusa występuje tam Wybicka jako wdowa⁶⁰⁸.

2 kwietnia 1773 roku na potrzeby katastru kontrybucyjnego opisano także Borzestowo, którego część posiadał Maciej. Obecny przy spisie był Maciej Kręski (Kręcki). Podzielone było na 5 działów, 1. Antoniego Lniskiego z Lubieszyna (3 łany 15 mórg) w dzierżawie u Macieja Kręskiego, 2. Macieja Kręskiego (2 i 25), 3. Adama Borzestowskiego (1 i 20), 4. Macieja Wybickiego (1 i 10) z wyliczonym podatkiem 4 tal. 73 gr i 12 $\frac{2}{3}$ fenigów, 5. Bogusława Kręskiego (20 mórg). W części Macieja zapisanego jako zamieszkałego w Sikorzynie odnotowano 2 dzierżawców, Jakuba Blocka i Kazimierza Gostomskiego z rodzinami, razem 8 osób⁶⁰⁹.

Maciej III zmarł 14 lipca 1777 roku w Sikorzynie, jego zgon jako ławnika ziemskiego tczewskiego odnotowano w księdze metrykalnej Kościerzyny:

14 Iunii 1777 Sikorzyno. Obiit Magnificus D[omi]nus Matthias Wybicki assessoris Terrestr[is] Mirach[oviensis]. Omnibus Sacramentis munitus et sepultus est in fornice ecclesiae Bern[ensis], annorum 74⁶¹⁰.

Wiek w metryce podano niedokładnie, powinno być 72 lata zamiast 74. Pochowany został w grobowcu kościoła w Kościerzynie. Jest to już trzecie poświadczenie o sprawowaniu przez Macieja III funkcji ławnika ziemskiego mirachowskiego, jego datę śmierci należy podać przy nim w spisach urzędników Prus Królewskich.

Sikorzyno pozostało w rękach żony Macieja III, Barbary Krystyny Warzewskiej. W 1780 roku Barbara Wybicka została tam odnotowana jako dziedziczka podczas wizytacji dekanatu mirachowskiego, przeprowadzonej przez Jana J. Gręcę, dziekana i proboszcza kościerskiego z mandatu biskupa wrocławskiego i pomorskiego Józefa Rybińskiego. Sikorzyno wraz ze Starą i Nową [Sikorską] Hutą liczyło 42 katolików i 35 niekatolików⁶¹¹. W 1781 roku wizytacja dekanatu puckiego przeprowadzona przez kanonika inflanckiego, proboszcza i dziekana starogardzkiego Jana Bastkowskiego, zanotowała w Radoszewie 3 działły, Wybickiej, Łyśniewskiego i Kolkowskiego⁶¹².

⁶⁰⁷ GStA PK, II. HA Gen.Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 26, Bd. 3, s. 63–64; APT, 289/381 (P-LXV/54), fot. 35.

⁶⁰⁸ G. Dabinnus, *Die ländliche Bevölkerung Pommerellens...*, s. 36 i 149.

⁶⁰⁹ GStA PK, II. HA Gen.Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 2, Bd. 1, s. 12–24. Zob. też APT, 289/374 (P-LXV/47), fot. 5–9; opis W. Heidn, *Die Ortschaften...*, s. 32–33; także G. Dabinnus, *Die ländliche Bevölkerung Pommerellens...*, s. 36 i 142.

⁶¹⁰ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 58, k. 48v.

⁶¹¹ ADP, G 69, Tablica między k. 117–118. Jan Józef Gręca prepozyt w Wejherowie i Pucku, dziekan pucki, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 79–80; J. Wysocki, *Józef Ignacy Rybiński, biskup wrocławski i pomorski 1777–1806. Zarys biograficzny*, Rzym 1967; P. Nitecki, *Biskupi kościoła...*, k. 388.

⁶¹² ADP, G 72, k. 68. Jan Kazimierz Bastkowski, szerzej, zob. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 37–38.

Barbara Krystyna zmarła 17 marca 1790 roku w Sikorzynie na febrę w wieku 70 lat, w metryce zgonu zapisana jako ławnikowa ziemska mirachowska i za zgodą proboszcza kościernskiego pochowana została w kościele w Stężycy.

Sikorzyno, die 17 Martii [1790]. Obiit Perillustris Magnifica Domina Barbara de Warzewska Wibicka assess[orisa] terres[tris] Mirachovien(sis) morbo febris circa annum 70. hora 11 v[es]p[er]ti[nam] vite disposita et sepulta est cum consensu Perillustris Praepositi Bernensis in Ecclesiae Stezicensis⁶¹³.

Dlaczego tam, trudno wytłumaczyć, męża pochowała w Kościerzynie.

Sikorzyno od 1791 roku było w rękach jej syna Jana, potem drugiego syna Jakuba Dominika, od 1824 roku — Ignacego Pruszaka⁶¹⁴.

5.4. Franciszek Jan Józef (V 1708–29 IV 1765)

Był trzecim z kolei synem Macieja II i Elżbiety Doręgowskiej. O księdzu Franciszku Wybickim, proboszczu w Skarszewach — mieście sądu grodzkiego województwa pomorskiego Prus Królewskich — wspomina się zwykle przy okazji przedstawiania czy omawiania młodości Józefa Wybickiego, autora hymnu narodowego. Był jego rodzonym stryjem, a zarazem opiekunem, kiedy w 1758 roku zmarł ojciec Józefa — Piotr Wybicki⁶¹⁵. Cytuje się też wtedy fragmenty pamiętnika Józefa, charakteryzujące postać stryja⁶¹⁶.

Karierę duchowną Franciszka krótko opisali niegdyś Augustyn Hildebrandt⁶¹⁷ i Paweł Czaplewski⁶¹⁸, ostatnio ukazał się jego szerszy biogram⁶¹⁹. Autor nie podał jednak rodziców księdza, a nawet stopnia pokrewieństwa z Józefem Wybickim, z kolei datę urodzenia przyjął jako 1709 rok, nadto mylnie informuje o przyjsciu na świat w diecezji pomezkańskiej (archidiakonacie malborskim), co świadczyłoby o jego pochodzeniu z odnogi Wybickich zamieszkującej tamte tereny. Także data

⁶¹³ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 58, k. 79.

⁶¹⁴ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1216.

⁶¹⁵ Szerzej, zob. prace (w wyborze): A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 211–272; W. Odyniec, *Środowisko młodego Wybickiego...*, s. 57–77; W. Zajewski, *Józef Wybicki...*; J. Dygdała, *Ewolucja poglądów politycznych młodego Józefa Wybickiego — od „Familii” Czartoryskich do konfederacji barskiej*, „Rocznik Gdański” 49: 1989, z. 1, s. 123–133; ponownie W. Zajewski, *Józef Wybicki — konfederat*.

⁶¹⁶ J. Wybicki, *Życie moje...* s. 8–16.

⁶¹⁷ A. Hildebrandt, *Wiadomości niektóre o dawniejszym archidiakonacie pomorskim, a teraz znacznej części diecezji chełmińskiej*, Pelplin 1866, s. 8–9, 50–51, 120–121, który bodajże jako pierwszy cytował fragmenty pamiętnika opisujące postać Franciszka Wybickiego, korzystając z edycji pamiętnika przez Edwarda Raczyńskiego.

⁶¹⁸ P. Czaplewski, *Wykaz oficyantów gdańskich i pomorskich od 1467–1824 r.*, Toruń 1912 (= „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 19), s. 97, 101.

⁶¹⁹ T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 232. Postać Franciszka Wybickiego przedstawił też E. F. Kozłowski, *Sylwetki zasłużonych dla Skarszew i okolicy*, cz. 1: *Duchowieństwo katolickie*, [Gdańsk 1997?], s. 39–41.

śmierci okaże się niewłaściwa. Według tego biogramu droga życiowa Franciszka przebiegała następująco.

Nie wiadomo, gdzie się uczył, kiedy został kapłanem. 22 listopada 1736 roku został prepozytem skarszewskim, a od 1743 roku pełnił też urząd sędziego zastępczego (surogata) gdańskiego konsystorza, obie funkcje do śmierci. W 1747 roku tytułowany był już kanonikiem katedralnym włocławskim, w 1764 roku został archidiaconem pomorskim. Zmarł 16 kwietnia 1765 roku⁶²⁰.

Dotychczas przyjęcie na świat Franciszka wyznaczały informacje Józefa Wybickiego w jego pamiętniku, w którym z żalem wspominał śmierć stryja i opiekuna w roku 1765, w wieku 54 lat:

Ukochany mój opiekun w tem swoim probostwie w Skarszewach na rękach moich w tym roku [1765 — J. K.] skonał. Tej straty mojej nie nadgrodziły wszystkie następne lata, bo z nimi wiek młody upłynął; iż aż dziś, gdy to piszę, żalem ściśnione serce, łzy z wdzięczności roni na pamięć mego najlepszego przyjaciela! On jeden chciał mi dobrze, on jeden umiał i mógł mi uczynić wiele. Nie miał jak lat 54, gdy mnie osierocił. Był w kapitule kujawskiej wielce szanowany, będąc już archidiaconem pomorskim, i będąc przez swoje oświecenie godnym tej powagi, miał prawo do widoków dalszych w kościele. Już był przed rokiem [1764 — J. K.] umarł stryj drugi, Jan Wybicki, on więc i jego potomstwem i nami się opiekował. I całą familię naszą przedwczesną swoją osierocił śmiercią!⁶²¹

Na podstawie wzmianki o wieku zmarłego — 54 lata, i znajomości daty śmierci, w wielu pracach przyjmowano lata życia Franciszka na okres 1711–1765⁶²².

Urodził się w Sikorzynie w parafii Kościerzyna, ochrzczony został 16 maja 1708 roku w kościele w pobliskiej Stężycy, w innej parafii. Księga metrykalna parafii stężyckiej podaje:

1708, Sikorzyno. 16 Maii baptisavi infantem Franciscum filium Nobilis Wibicki et Mariannae coniugum. Patrini N. Joannes Przewoski et Generosa Magdalena Łaszewska⁶²³.

W przytoczonej metryce zwraca uwagę brak imienia ojca Franciszka, imię matki zaś podano Marianna. Chrzestny Jan Przewoski był dziedzicem Przewoza, synem Samuela i Teresy Garczyńskiej, jego udział w tej uroczystości odnotowała genealogia Przewoskich⁶²⁴. Chrzestna Magdalena Łaszewska nie została obecnie

⁶²⁰ Tamże. Datę zgonu Franciszka przyjmuje się za nekrologiem zukowskim, *Das Totenbuch...*, s. 25. Nie jest to jednak data właściwa.

⁶²¹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 16.

⁶²² Na przykład A. M. Skalkowski, wydawca J. Wybickiego, *Życie moje...*, s. 6, przyp. 4; E. F. Kozłowski, *Sylwetki zasłużonych dla Skarszew...*, s. 39.

⁶²³ ADP, Księgi metrykalne, Stężycza W 1587, k. 35v; cytat J. Kowalkowski, *Franciszek Wybicki...*, s. 223.

⁶²⁴ K. Rutendorf-Przewoski, *Historia rodziny Rutendorf-Przewoski...*, s. 40. Właściwie opracowanie to podało po raz pierwszy datę i miejsce chrztu Franciszka Wybickiego, choć jego osoba nie została zidentyfikowana.

rozpoznana⁶²⁵. Podany przez Józefa Wybickiego wiek Franciszka w chwili zgonu jest więc błędny, zamiast lat 54 miał wtedy prawie 57 (56 lat i 11 miesięcy).

Weześniej w Sikorzynie urodzili się dwaj starsi bracia Franciszka, Piotr Ernest oraz Maciej, później jeden młodszy — Jan.

Brak imienia ojca w metryce chrztu Franciszka nie jest problemem, widnieje w metrykach jego braci. Imię matki, podane dwukrotnie jako Marianna, raz jako Anna, zaś przy najmłodszym z synów — jako Elżbieta, należy jednak łączyć z jedną, tą samą osobą, Elżbietą [Doręgowską], nic bowiem nie wiadomo, choćby z pamiętnika Józefa, o ewentualnych dwóch żonach Macieja Wybickiego, nadto, jak się okaże dalej, sam Franciszek w wywodzie przodków tak określił swą matkę.

Przeznaczony był do stanu duchownego. Nie wiadomo, gdzie się kształcił. Najpewniej jednak w kolegium jezuitów w Starych Szkotach (Szkotlandzie) pod Gdańskiem. Brak spisu uczniów tej szkoły⁶²⁶. Uczył się tam być może od 16 roku życia, czyli w latach 1725–1730. Od niedawna wiadomo, iż jako akolita z diecezji wrocławskiej 22 września 1733 roku rozpoczął studia w Seminarium o.o. Misjonarzy przy kościele św. Krzyża w Warszawie. Opuścił seminarium 14 stycznia 1734 roku. Na marginesie noty odnoszącej się do niego podano także: *pensionarius, factus presbyter*⁶²⁷. Nie wiadomo, kiedy i gdzie został wyświęcony, możliwe że we Wrocławku⁶²⁸. Nie wiadomo też, kiedy i gdzie Franciszek Wybicki odbył mszę prymicyjną — tu można przyjąć, że w Skarszewach, może też na wikarego przyjął go tamtejszy proboszcz Adam Grabowski, przyszły biskup warmiński, co było podstawą do wyświęcenia Wybickiego. Na razie nie ma na to dowodów, brak zarówno księgi metrykalnej z tamtych lat, jak i współcześnie zaginęły wypisy z niej.

Mając 22 lata, Franciszek (inny Wybicki o tym imieniu nie jest znany) wziął udział w obradach sejmiku ziemi mirachowskiej. Na sejmiku rozdwojonym 11 grudnia 1730 roku podczas obioru sędziego ziemskiego mirachowskiego, kiedy to część szlachty obradowała w kościele, a część w domu burmistrza kościerskiego, wzięli

⁶²⁵ O Łaszewskich, zob. *Pamiętniczek Michala Łaszewskiego (około 1627)*, wyd. W. Kętrzyński, „Roczniki TNT” 13, 1906, s. 30–37; H. Łaszewski, *Walenty Wolski z Niestępowa i jego potomkowie*, „Zapiski TNT” 1, 1908, nr 2, s. 33–40.

⁶²⁶ Zob. S. Kościelak, *Jezuici w Gdańsku od drugiej połowy XVI do końca XVIII wieku*, Gdańsk 2003 (= „GTN. Seria Monografii” nr 108), s. 143. O rodach pruskich posyłających synów do tego kolegium, zob. tamże, s. 146. Zachowały się tylko spisy niektórych roczników (klas) uczniów gimnazjum w Starych Szkotach, z lat 1763/1764, 1766/1767, 1768/1769 i 1770/1771, wydał je w *Aneksie* swojej pracy E. Waschinski, *Das Kirchliche Bildungswesen in Ermland, Westpreussen und Posen*, t. 2. *Die Klosterschulen*, Breslau 1928 (= „Veröffentlichungen der Schleswig-Holsteinischen Universitätsgesellschaft” 16, 2), s. 310–317. Wykaz kleryków z 1732 roku opublikował S. Chodyński, *Seminarium wrocławskie*, Wrocław 1904, s. 332–334; *Clerici Scholarum Szotlandiensium Soc. Jesu in anno Domini 1732*.

⁶²⁷ Archiwum o.o. Misjonarzy w Krakowie, *Katalog Alumnów Seminarium o.o. Misjonarzy przy kościele św. Krzyża w Warszawie w latach 1675–1864*, s. 14. Za informację dziękuję Grzegorzowi Kloskowskiemu.

⁶²⁸ S. Chodyński, *Seminarium wrocławskie...*, s. 114–125, wymienił tylko niektórych uczniów z lat 1720–1832, za: *Liber in quo inscribuntur Alumni Sem. Vlad.*, której dziś brak.

udział także trzej Wybicczy — Maciej, Franciszek i Piotr⁶²⁹. Byli to albo trzej bracia, synowie Macieja II (4.3), lub Maciej z dwoma synami. Maciej starszy, ojciec Franciszka zmarł przed 1736 rokiem, bowiem w tym roku jego syn Maciej młodszy dokonał podziału majątku z braćmi Franciszkiem, Piotrem i Janem, co wpisano później do księgi hipotecznej Sikorzyna⁶³⁰.

W 1734 roku miał być już proboszczem w Skarszewach. Tak informuje krótka notka o Franciszku, powstała zaraz po jego śmierci, spisana przez młodszego od niego o dziesięć lat znanego historyka Kościoła na Pomorzu Jana Gotfryda Borka, wtedy proboszcza w Borzyszkowach⁶³¹. W jego pozostającym do dziś w rękopisie dziele, zatytułowanym *Echo sepulchralis...*, mamy, między innymi, listę proboszczów skarszewskich, wśród nich Franciszka Wybickiego. Zapis jego dotyczący podają poniżej w całości:

Anno Domini 1734 ad beneficium Bernense praeventus a p. m. Josepho Radziszewski praeposito Koscierzynensi, praeposituram Skarszeviensem accepit Perillustris Reverendus Dominus Franciscus Wybicki Nobili in Prussia Familia natus. Ultra 20 annos Venerabilis Officii Generalis Gedanensis non tum Judex surrogatus, quam Pater cleri, ejusdem observantissimus. Humilitate, patientia, modestia, sobrietate et singulari prudentia conspicuus et insignis. Cujus meritis dum Ecclesia pararet praemia, Deus Omnium Remunerator bonorum, ad caelestia capessenda ipsum, tum Archidiaconum Pomeraniae evocavit Anno Domini 1765. Die 29 Aprilis Skarszeviae⁶³².

Prepozytem skarszewskim został jednak w innym terminie niż to sugerował Bork, dopiero 22 listopada 1736 roku⁶³³. Prezentę króla Augusta III otrzymał 27 lipca, po rezygnacji poprzednika, Adama Stanisława Grabowskiego, prekonizowanego 26 września tego roku na biskupstwo chełmińskie, będąc komendarzem skarszewskim⁶³⁴. Być może data podana przez Borka wyznacza przyjęcie na posadę wikarego w Skarszewach, czyli wkrótce został wyświęcony na podstawie otrzymania prowizji tego wikariatu od przyszłego biskupa Grabowskiego. Czy te

⁶²⁹ M. Dzięcielski, *Dzieje ziemi mirachowskiej...*, s. 186–187.

⁶³⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1216; A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 10, przyp. 2.

⁶³¹ A. Mańkowski, *Jan Gotfryd Bork (ur. 1717)*, [w:] PSB, t. 2, Kraków 1936, s. 326; S. Gierszewski, *Jan Gotfryd Bork (Bork) (1717–1772)*, [w:] SBPN, t. 1 (A–F), pod red. S. Gierszewskiego, Gdańsk 1992, s. 142–143; ostatnio J. Kowalkowski, *Ksiądz Jan Gotfryd Bork (1717–1772) — nowe fakty z życia i twórczości*, „Studia Pelplińskie” 30, 2000, s. 69–101, oraz G. Kloskowski, *Ks. Jan Gotfryd Bork — nowe fakty do biogramu*, „Studia Pelplińskie” 42, 2010, s. 147–159.

⁶³² ADP, Varia — V 9: [Jan Gotfryd Bork], *Echo sepulchralis sive Epitaphia, Inscriptiones ac Monumenta Varia Prussiae illiquae adjacentum Provinciarum... A. D. 1765*, t. 2, s. 630–631. Wcześniej Franciszka odnotował także G. Schwengel, *Ad historiam ecclesiasticam Pomeraniae apparatus pauper subsidia literaria poscens a viris bonis et doctis collectus an interim a Georgius Schwengel Cartusiae Priore 1749*, „Fontes TNT” 16–19, 1912–1915, s. 85, 102, 175.

⁶³³ ADP, G 46b, s. 119; T. Nowicki, *Słownik biograficzny rzędów parafii...*, s. 232.

⁶³⁴ ADP, G 46b, s. 114–115: nominacja z 27 VII, oblatowana 28 IX 1736. Podobnie o nominacji J. Dygdała, *Adam Stanisław Grabowski (1698–1766). Biskup, polityk, mecenas*, Olsztyn 1994 (= „Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie” 138), s. 41. Wcześniej, 5 II 1735 roku Franciszek jako komendant skarszewski stanął w sądzie grodzkim skarszewskim przeciwko Karolowi Adolfowi Ferberowi burgrabiemu gdańskiemu, ADP, G 46b, s. 13.

dwie rodziny łączyły wtedy jakieś stosunki, czy probostwo skarszewskie było wynikiem starań Franciszka, czy wyborem Grabowskiego, czy może jedynie decyzją biskupa Krzysztofa Szembeka — trudno dziś odpowiedzieć na te pytania.

W zapisie Borka jest druga istotna informacja, po raz pierwszy spotykamy inną datę dzienną śmierci Franciszka, zmarł nie 16 kwietnia, jak podał nekrolog żukowski, a 29 kwietnia 1765 roku w Skarszewach. Potwierdzają to dalej inne źródła, że jest to właściwa data zgonu Franciszka Wybickiego.

Sędzią surogatem konsystorza gdańskiego został w 1743 roku, kiedy na urząd ten powołał go nowo mianowany (31 V 1743) oficjał gdański Piotr Paweł Sikorski⁶³⁵, daleki krewny Wybickich. Również kolejni oficjałowie gdańscy ustanawiali go swoim surogatem, Józef Iwański (1751–1758), kolejny raz Sikorski (1758–1761), a po nim Cyprian Wolicki (1761–1765). Wszyscy ci zwierzchnicy większość swoich czynności urzędowych oficjalnie przekazywali Wybickiemu⁶³⁶.

W 1747 roku Franciszek Wybicki, tytułując się wtedy także kanclerzem kruszewickim, otrzymał kanonię katedralną wrocławską. W tym miejscu nowe dane do kariery duchownej Franciszka Wybickiego podaje inny, nieznany nauce jego biograf, znajdujący się w rękopisie ks. Stanisława Chodyńskiego pod roboczym tytułem *Katalog pralatów i kanoników wrocławskich*, gotowym do druku już w 1914 roku⁶³⁷. Opracowany został na podstawie materiałów znajdujących się w Archiwum Diecezjalnym we Wrocławku. Nowe informacje dotyczą zwłaszcza uzyskania przez Franciszka Wybickiego kanonii katedralnej wrocławskiej oraz tytułu archidiacona pomorskiego. A z otrzymaniem kanonii wiąże się ciekawy dla genealogii Wybickich proces, mianowicie udowodnienie przez Franciszka szlachectwa — wywód jego przodków do trzeciego pokolenia wstecz. I takie interesujące nas materiały przedstawił Franciszek Wybicki kapitule wrocławskiej. Zarówno dzieje tej instalacji, jak i dalsze losy Franciszka na podstawie akt kapituły wrocławskiej opisał w swoim rękopisie ks. Chodyński. Obecnie sam proces instalacji Franciszka na kanonika katedralnego wrocławskiego zostanie przedstawiony dokładniej, na podstawie oryginalnego zapisu z księgi protokołów⁶³⁸, zaopatrzony w odpowiednie komentarze, dalsze zaś informacje dotyczące Franciszka podam za autorem rękopisu.

⁶³⁵ Piotr Paweł Sikorski (1706–1761), syn Adama herbu Cietrzew i Urszuli Czarnoleńskiej herbu Trzaska, oficjał gdański i pomorski, pleban w Pucku i Starogardzie, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 201.

⁶³⁶ P. Czaplewski, *Wykaz oficjałów gdańskich i pomorskich...*, s. 97–101; T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 232.

⁶³⁷ ADW, S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników wrocławskich*, Wrocław 1914 (rkps), s. 1020–1024. Rękopis ten, do 1948 roku uważany za zaginiony, w 1949 rewindykował z Akademii Umiejętności w Krakowie ks. S. Librowski, a także wzmiankował w pracy *Czterechsetlecie erekcji seminarium wrocławskiego (1569–1969)*, ABMK 18, 1970, s. 132. Zob. też J. Kowalkowski, *Adam Kos (ok. 1610–1661) biskup chełmiński — pochodzenie*, „Studia Pelplińskie” 37, 2006, s. 207–209, tu rękopis Chodyńskiego przyniósł nowe dane do biografii biskupa.

⁶³⁸ ADW, Akta Kapituły (dalej: AKap.), sygn. 23 (237): *Protocollon actorum reverendissimi capituli ecclesiae cathedralis Vladislaviensis, 17 Aug. 1744–1756*, k. 65–66: *Installatio PR. Francisci Wybicki ad Canonicatum Cathedralium Vladislaviensem*.

20 lipca 1747 roku przed kapitułą wrocławską stanął osobiście wielbny Franciszek Wybicki prepozyt skarszewski, sędzia surogat konsystorza gdańskiego, z aktem instytucji wystawionym przez biskupa wrocławskiego i pomorskiego Walentego Aleksandra Czapskiego⁶³⁹ z 10 maja 1647 roku, zatwierdzonym przez stolicę apostołską, na kanonię po Władysławie Wyczechowskim⁶⁴⁰, który został kanclerzem, i prosił o objęcie stali w chórze, miejsca i głosu w kapitule. Zgodnie z prawem, najpierw został dopuszczony do wywodu szlachectwa (*Deductionem Nobilitatis*)⁶⁴¹.

Dalej następują zeznania świadków (*Inductio testium*). Pierwszy pod przysięgą zeznawał Piotr Paweł Sikorski scholastyk i oficjał gdański. Oświadczył, że ojcem instalanta był urodzony (*generosus*) Maciej Wybicki herbu Rogala „*alias* Róg Jeleni w białym polu, *item* Bawoli w czerwonym polu, w hełmie podobneż rogi”, a matką Elżbieta Doręgowska (Dorengowska) herbu „Trąby duże związane w błękitnym polu”. Babką zaś ojczystą Franciszka była Katarzyna Pałubicka herbu Korwin „*alias* Kruk pierścień trzymający w białym polu”, a babką macierzystą Maria Elżbieta Pobicówna herbu Sternberk „*alias* Gwiazda w czerwonym polu i w hełmie”.

Drugim świadkiem był urodzony Niedźwiecki z województwa pomorskiego, trzecim — urodzony Szczyciński z województwa sieradzkiego, a czwartym i ostatnim Konstantyn Rakowski z województwa kujawskiego, którzy w trójkę potwierdzili zeznania pierwszego, nadto zeznali, iż Franciszek nie uczynił nic niestosownego przeciw swojemu szlachectwu⁶⁴².

Tę część dowodu szlachectwa można skomentować w ten sposób. Brak tu jeszcze imion dziadów Franciszka (tym samym pradziadów Józefa), ojczystego i macierzystego. Ponadto, prócz pierwszego ze świadków, Piotra Pawła Sikorskiego⁶⁴³, nie znamy

⁶³⁹ A. Mańkowski, *Walenty Aleksander Czapski h. Leliwa († 1751)*, [w:] PSB, t. 4, s. 195–196; J. Dygdała, *Walenty Aleksander Czapski h. Leliwa (1682–1751)*, [w:] SBPN, t. 1, Gdańsk 1992, s. 260–261; J. Kowalkowski, *Książdz Jan Gotfryd Bork...*, s. 76: o odnalezionym nieznanym biogramom i polskiej bibliografii druku panegirycznym poświęconym biskupowi, pochodzącym z biblioteki J. G. Borka; T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 55–56.

⁶⁴⁰ Był synem Wojciecha z Wyczechowa Wyczechowskiego herbu Szarfasy i Marianny Kłanickiej herbu Niezgoda, wnukiem po mieczu Władysława i Marianny Hadziejowiczowej herbu Wieniawa, po kądzieli Abrahama Kłanickiego i Konstancji Osieckiej herbu Jastrzębiec z Kłobuczewa, od 1735 roku kanonik wrocławski, zmarł 9 I 1748 roku, w wieku 49 lat, zob. ADW, S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników...*, s. 1024–1026. W tym czasie inny z Wyczechowskich, Jan Niwardus (1701–1750), był proboszczem w Nowej Cerkwi, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 233.

⁶⁴¹ A. Mańkowski, *Kapituła katedralna chełmińska od r. 1466 do 1821*, Toruń 1928 (= „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 5, 1920–1922), s. 85, pisał: „Postanowienie Zygmunta I i senatu, zatwierdzone bullą Leona X wzbraniało nieszlachcie przystępu do prebend kapitulnych z wyjątkiem 4 doktoratu. Odtąd winien kandydat na kanonika wykazać swoje pochodzenie szlacheckie dokumentami 4 pokoleń, podać herby, oprócz tego dwu czy trzech szlachty znanych kapitule winnych było przysięgą stwierdzić jego przynależność do stanu rycerskiego”. Podobnie było w kapitule wrocławskiej, zob. S. Librowski, *Kapituła katedralna wrocławska. Zarys dziejów i organizacji*, Włocławek 1949 (= „Studia Historico-Ecclesiastica” 5), s. 31.

⁶⁴² ADW, AKap., sygn. 23 (237), k. 65–65v; por. S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników...*, s. 1020–1021.

⁶⁴³ Zob. wyżej, przyp. 45, oraz ADW, S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników...*, s. 816–817: Piotr Paweł Sikorski był wnukiem po mieczu Marcina Sikorskiego i Doroty Wyczechowskiej, co

blżej kolejnych trzech świadczących osób. Co jednak najważniejsze, potwierdzone zostały wcześniejsze badania, według których dziadem ojczystym Józefa Wybickiego autora hymnu narodowego był Maciej, a babką ojczystą Elżbieta Doręgowska⁶⁴⁴.

Dalej w księdze protokołów zostały przedstawione trzy dokumenty opraw (zapisów, zabezpieczeń) posagów poszczególnych rodów, pod wspólnym tytułem *Reformationes Domus*, dokonanych przez ojca i dwóch dziadów instalanta, mające potwierdzić wspomniany wyżej wywód szlachectwa⁶⁴⁵. Pierwszy z nich mówi, że urodzony Maciej Wybicki, syn nieżyjącego urodzonego Jana Wybickiego i urodzonej Katarzyny z Pałubickich, ojciec instalowanego kanonika, zapisał swojej żonie Elżbiecie z Doręgowskich sumę 1000 fl. monety pruskiej na swych dobrach aktem w grodzie skarszewskim w piątek przed św. Katarzyną [24 XI] roku 1702⁶⁴⁶.

Poznajemy więc imię dziada ojczystego Franciszka — Jan (3.1). Zarówno dziad, jak i babka ojczysta Franciszka, Katarzyna Pałubicka, tym samym pradziad i prababka Józefa, dotąd nie byli znani genealogii Wybickich⁶⁴⁷. Jak wynika z aktu, Jan nie żył już w 1702 roku, jego żona zaś wtedy jeszcze żyła. Natomiast związek małżeński Macieja i Elżbiety zawarty został kilka lat wcześniej przed oprawą posagu, przed 1700 rokiem, wskazuje na to chrzest Piotra Ernesta — w 1700 roku. Jeśli jednak najstarszym dzieckiem była córka Konstancja, której rok urodzenia jest jeszcze nieznan, ślub nastąpił jeszcze wcześniej.

Drugi dokument dotyczy oprawy posagu, jaką uczynił urodzony Jan Wybicki, zapisując swojej żonie urodzonej Katarzynie z Pałubickich 8000 fl. polskich na dobrach dziedzicznych aktem w grodzie skarszewskim 14 lipca 1667 roku⁶⁴⁸. Na tej podstawie można wyznaczyć datę ślubu dziada Franciszka Wybickiego, Jana, najpóźniej na 1667 rok. Brak w tym akcie rodziców Jana Wybickiego i Katarzyny Pałubickiej.

W trzecim i ostatnim dokumencie przedstawiono oprawę, jaką dokonał Michał a Gleissen Doręgowski (Derengowski) rotmistrz króla szwedzkiego (*Rothmagister serenissimi Regis Sueciae*) na połowie swych dóbr, mianowicie Będominie, Będominku i Rekownicy leżących w województwie pomorskim, powiecie tczewskim,

pokazuje powiązania rodzinne pomiędzy świadkiem, ustępującym kanonikiem oraz instalowanym Wybickim.

⁶⁴⁴ Zob. J. Kowalkowski, *Malżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 74, Tablica 1. *Przodkowie Józefa Wybickiego*. Niestety, w późniejszych opracowaniach nadal mylnie czy niepełne informacje, por. E. F. Kozłowski, *Sylwetki zasłużonych dla Skarszew...*, s. 39; W. Zajewski, *Józef Wybicki — konfederat...*, s. 26–27.

⁶⁴⁵ Jak wynika z lektury opracowania S. Chodyńskiego, *Katalog prałatów i kanoników...*, zwyczajowo dostarczano kapitule odpisy trzech dokumentów zapisów (zabezpieczeń) posagów poszczególnych rodów, gdyż zawierały one wszystkie potrzebne informacje, a więc nie tylko pełny zestaw imion aż do trzeciego pokolenia wstecz, ale przede wszystkim tytułaturę wykazującą szlachectwo matki i babek. Jeśli przyszły kanonik takich nie dostarczył, instalacja z reguły odbywała się na podstawie tylko zeznań świadków, a kapituła zobowiązywała kanonika do przedstawienia w jak najszybszym terminie innych dokumentów mających potwierdzić zeznania świadków co do szlachectwa matki i babek oraz ich herbów.

⁶⁴⁶ ADW, AKap., sygn. 23 (237), k. 65v.

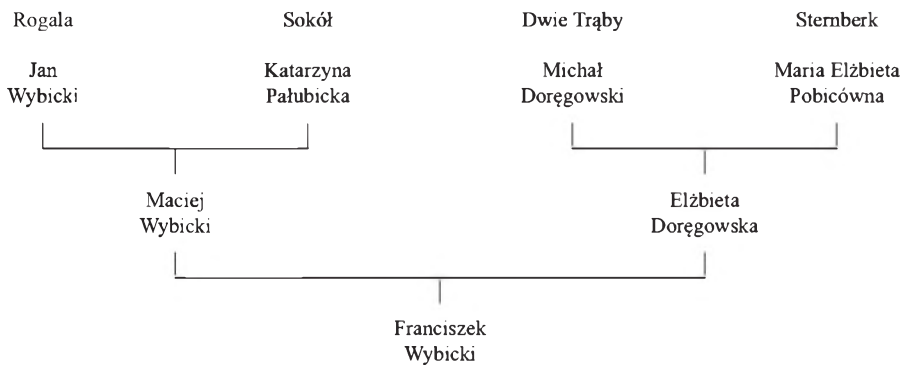
⁶⁴⁷ Por. A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, tablica genealogiczna.

⁶⁴⁸ ADW, AKap., sygn. 23 (237), k. 65v.

zapisując żonie swej Marii Elżbiecie Pobicównie, córce Fryderyka Pobica podpułkownika elektora saskiego i Ertmuty Katarzyny z Geslergów, 3000 fl. polskich aktem w Kiszporcu (*Actum Christburgi*), sędzie grodzkim województwa malborskiego 5 lutego 1683 roku⁶⁴⁹.

Michała Doręgowskiego, teścia Macieja Wybickiego, dziada macierzystego Franciszka i pradziada Józefa, mieliśmy okazję poznać już wcześniej. Występuje w pewnym akcie oblatowanym 16 czerwca 1721 roku w księgach ławniczych Kościerzyny, którym Elżbieta Doręgowska żona Macieja Wybickiego zrzekła się za 500 fl. części swych dóbr w Będominie, Będominku i Rekownicy, odziedziczonych po nieżyjącym ojcu Michale Doręgowskim, na rzecz swojej siostry Teresy, żony Michała Janowskiego⁶⁵⁰. Tak więc matka Franciszka, Elżbieta, miała siostrę Teresę zamężną z Michałem Janowskim, długoletnim i zasłużonym wójtem dóbr kartuzów w Kartuzach⁶⁵¹. Ich ojciec mógł być synem Piotra Doręgowskiego, w 1643 roku występuje bowiem jakiś Michał, syn nieżyjącego Piotra⁶⁵².

Opisanych tu wyżej trzech dokumentów opraw posagów nie omówił ks. Chodyński w swoim opracowaniu, stwierdzając jedynie, że z przedstawionych kapitule przez Franciszka trzech dokumentów wynika jego spokrewnienie z rodami zagranicznymi⁶⁵³. Przez ten zabieg pominięte zostały w jego rękopiśmiennym biogramie Wybickiego imiona dziadów Franciszka.

Tablica 4b. Wywód przodków Franciszka Wybickiego

⁶⁴⁹ Tamże, k.65v–66. Nie udało się odnaleźć owej oblaty w księgach grodzkich Kiszporca (obecnie Dzierżon), przechowywanych w APG. Michała w 1694 roku i Marię Elżbietę Pobitz notuje J. Gallandi, GStA PK., XX. HA „Sammlung Gallandi”, k. 513.

⁶⁵⁰ BZNiO, rkps 3181, k. 88–88v; zob. też J. Kowalkowski, *Małżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 73, przyp. 22.

⁶⁵¹ O Teresie i Michale Janowskich, zob. S. J. von Janowski, *Studia z dziejów rodów kaszubskich. Michał Janowski...*, s. 167–168. 12 X 2014 roku Siegfried Johann von Janowski z Lubeki ufundował w kościele w Kartuzach epitafium poświęcone wójtowi kartuskiemu Michałowi Janowskiemu († 1724), tam pochowanemu.

⁶⁵² APP, Zb 39–41, s. 320: Derengowski Michael olim Petri filius. Ins. B. 1643 f. 39.

⁶⁵³ ADW, S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników...*, s. 1021.

Jak można zauważyć, w przypadku babki macierzystej Franciszka — Marii Elżbiety Pobicówny, księga instalacji wymienia jeszcze jedno, czwarte pokolenie — jej rodziców, Fryderyka Pobica podpułkownika wojsk saskich i jego żonę Ertmutę Geslergównę.

Księga protokołów kapituły wrocławskiej podaje dalej, iż po wyznaniu wiary Franciszek Wybicki został instalowany na kanonię wrocławską przez scholastyka Piotra Sikorskiego i kanonika Józefa Strzeleckiego⁶⁵⁴.

Gwoli ścisłości należy podać w tym miejscu, iż bratanek Franciszka, Józef Wybicki miał nikłą świadomość własnego pochodzenia. W swoim pamiętniku, wśród rodzin spokrewnionych i spowinowaconych, nie wymienił ani Doręgowskich, z których pochodziła jego babka ojczysta, ani Pałubickich, rodzinę prababki ojczystej⁶⁵⁵. Niewątpliwie miały na to wpływ wczesne zgony ojca Piotra Ernesta oraz stryja Franciszka.

Dalsze losy Franciszka jako kanonika wrocławskiego przedstawię za opracowaniem ks. Chodyńskiego⁶⁵⁶. Wkrótce po wspomnianej instalacji wystąpił spór o ważność promocji Wyczechowskiego. Ponieważ w końcu Wyczechowski pralaturę objął po raz drugi, to samo musiał uczynić jego następca na kanonii. Franciszek Wybicki ponownie więc został instalowany na tę samą kanonię 2 listopada 1647 roku. Tę drugą instalację odbył już nieosobiście, ale przez plenipotentą Mateusza Błędowskiego koadiutora dziekana, który przedstawił oryginalny dokument prowizji Wybickiego na zwolnioną przez Wyczechowskiego 16 marca tego roku kanonię, wydany 25 sierpnia przez Alberta de Archinto arcybiskupa nicejskiego, pralata domowego oraz legata papieża Benedykta XIV i egzekucję tej prowizji wydaną 2 września przez wspomnianego wyżej biskupa Czapskiego. Prokurator wpisał przysięgę do akt, a instalowali go kanonicy Ignacy Lasocki i Adam Kos⁶⁵⁷. Kapituła generalna w styczniu 1748 roku poleciła wpisać do księgi instalacji kanoników akt *Sanatoriae provisionis super canonicatum* Wybickiego. W 1754 roku Franciszek został wspomniany w przedmowie poświęconej Florianowi Gotartowskiemu opatowi czyrzyckiemu, zamieszczonej w książce autorstwa franciszkanina Feliksa

⁶⁵⁴ ADW, AKap., sygn. 23 (237), k. 66.

⁶⁵⁵ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 8.

⁶⁵⁶ ADW, S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników...*, s. 1020–1024.

⁶⁵⁷ Tamże, s. 1022. O Adamie Kosie, zob. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 108: Kos Adam (?), niewiadomego pochodzenia, od 1734 roku proboszcz lignowski, od 1739 — kanonik wrocławski. Dodam, iż według biogramu S. Chodyńskiego, *Katalog pralatów i kanoników...*, s. 427–428, był synem Fabiana Franciszka Kosa herbu „trzy pola i trzy rzeki” i Katarzyny Przebendowskiej herbu Kuna, wnukiem po mieczu Jana i Zofii Czapskiej herbu Leliwa, po kądzieli — Piotra Przebendowskiego herbu Kuna sędziego łęborskiego i Anny Krokowskiej herbu „trzy trąby w czerwonym polu”. W 1724 roku (28 IX) zapisany do seminarium w Chelminie w wieku 26 lat, urodził się więc około 1698, zob. ADP, sygn. Sem. 16, k. 91. Jego życiorys opisał także J. G. Bork, *Echo sepulchralis...*, t. 2, s. 43–44, w tym bujną przeszłość zanim został księdzem; za tym źródłem informacje podał też J. Fankidejski w *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych ziem słowiańskich*, t. 5, Warszawa 1884, s. 226: hasło *Lignowy*. Zob. też J. Kowalkowski, *Adam Kos (ok. 1610–1661) biskup chelmiński...*, s. 220.

Szyszczyńskiego⁶⁵⁸. Dodajmy, iż autor, pisząc o ożenku Anny Gotartowskiej, siostry opata, z Wybickim [Janem, bratem Franciszka], do rodzin spokrewnionych z Gotartowskimi zaliczył i Wybickich,

z których, niech się godzi wspomnieć, wielmożnego wielkich zasług w Kościele Bożym prałata JMci xiędza Franciszka Wybickiego, kanonika katedralnego kujawskiego, surogata gdańskiego, ten bowiem przy dostojenstwach swoich, jak jutrzeńka na niebie, tak on na Leliwie Gotartowskich wielkiego dodaje splendoru.

Dwa lata później, 8 marca 1756 roku, w Nowem nad Wisłą Franciszek podpisał się na dokumencie jako komisarz królewski do spraw podatku z gruntów tego miasta należnych biskupowi, ingrosowanym do akt kapituły na posiedzeniu 22 kwietnia. Funkcję surogata konsystorza gdańskiego pełnił dalej, gdyż 21 maja 1758 roku biskup Dembowski aktem z Warszawy ponowił nominację, i był nim do śmierci. Dalej w źródłach brak wzmianek o jego udziale w sesjach kapituły, dopiero na kapitule 4 września 1760 roku przedstawił rezygnację z tej kanonii podpisaną przez biskupa Ostrowskiego w zamku raciańskim 31 sierpnia i prosił o instalację na kanonię zwolnioną po śmierci Macieja Przeciszewskiego, zmarłego 16 sierpnia, z nominacji biskupa Dembowskiego. W tym wypadku nie badano już jego szlacheckiego pochodzenia, kapituła jedynie porównała jego zeznania z 20 lipca 1747 roku z nowo dostarczonymi dowodami. Po przysiędze został instalowany przez archidiacona włocławskiego Sumińskiego i kanonika Mokronowskiego. Do instalacji stanął jako kanonik kruszwicki i proboszcz skarszewski. Na kapitule w styczniu 1761 roku nie przybył, ponieważ nie mógł dostać się do Włocławka z powodu przemarszów wojsk rosyjskich. W styczniu następnego roku został habilitowany, chociaż nie odsiedział przy katedrze ośmiu tygodni. Jako pochodzący z ziem pruskich był bowiem potrzebny kapitule do załatwiania spraw w dobrach pomorskich biskupstwa, konkretnie chodziło o delegację do Stolcenbergu, dziś Chelmu, dzielnicy Gdańska. 9 grudnia 1761 roku dokumentem z Warszawy biskup włocławski i Pomorza Antoni Sebastian z Dembowej Góry Dembowski nadał zasłużonemu dla niego i diecezji Franciszkowi Wybickiemu kanonikowi włocławskiemu i surogatowi Konsystorza Generalnego w Gdańsku, za zgodą kapituły katedralnej, dziesięcinę snopową ze wsi Buczkowo (pod Gniewkowem), opróżnioną przez zgon Piotra Pawła Sikorskiego, prałata scholastyka włocławskiego. Przywilej kapituła aprobowała tego samego dnia⁶⁵⁹.

Na archidiacona pomorskiego został zaproponowany kapitule katedralnej włocławskiej wraz z kanonikiem Ignacym Lasockim do wyboru, przez biskupa

⁶⁵⁸ ADW, S. Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników...* s. 1022. Druk notuje K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 30, Kraków 1934, s. 362: F. Szyszczyński, *Krótkie opisanie życia i drogiej śmierci b. Antoniego Lucci, biskupa bowińskiego [...]*, Kraków 1754, wstęp bez numeracji stron.

⁶⁵⁹ ADW, S. Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników...*, s. 1022; opis dokumentu podałem za S. Librowskim, *Inwentarz realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Dział II. Dokumenty w kopiariuszach*, t. 11: *Kopiariusz gospodarczy trzyczęściowy*, Włocławek 2002, s. 17–18: Dokument 14.

włocławskiego i pomorskiego Antoniego Ostrowskiego, po Cyprianie Wolickim, mianowanym prepozytem [włocławskim], i 29 grudnia 1764 roku przez kapitułę obrany, pod warunkiem, że według ustaw prowincji, w ciągu pół roku postara się o doktorat z teologii lub prawa⁶⁶⁰. Dodam, iż wspomniany dokument z propozycją dla Wybickiego biskup Ostrowski wydał 15 grudnia 1764 roku w Warszawie i jest on przechowywany we Włocławku⁶⁶¹. Franciszek Wybicki nie zdołał uzyskać doktoratu, bowiem wkrótce zmarł, jak podaje ks. Chodyński, 29 kwietnia 1765 roku w Skarszewach⁶⁶², o czym donieśli kapitule jego wnukowie [winno być: bratanek — J. K.] Jan i Józef, którzy na początku maja, między dniami 2 a 9, przybyli po pogrzebie do Włocławka z własnoręcznym testamentem Franciszka z 30 marca 1763 roku napisanym w języku łacińskim, z dodatkiem z 28 września 1764 roku, kiedy zapisał na Stolcenbergu 2000 zł na aniwersarz. Kapituła testament zatwierdziła, nabożeństwo wyznaczyła już na sobotę 13 maja, a na lata następne w dzień śmierci — 29 kwietnia⁶⁶³. Spisano to, co pozostało po nim w kurii, a w styczniu 1766 roku prepozyt Wolicki i komisarz dóbr kanonik Suliński zobowiązani zostali do zawarcia urzędowego kontraktu z sukcesorami Franciszka w sprawie wzajemnych pretensji, bowiem zarówno Wybicki był nieco dłużny kapitule, jak i ona jemu. Dalej, ks. Chodyński omówił testament Wybickiego zachowany we Włocławku w odpisie⁶⁶⁴, o czym piszę w innym miejscu. To tyle informacji z biogramu Franciszka Wybickiego napisanego przez ks. Chodyńskiego na podstawie akt Archiwum Diecezjalnego we Włocławku.

Zabrakło tu wyjaśnienia dotyczącego tytułu kanclerza kruszwickiego, jakiego Franciszek użył w 1747 roku podczas instalacji na kanonikę włocławską. Sprawa jest niejasna, gdyż według innych danych instalowany na tę funkcję był 30 czerwca 1758 roku po śmierci Józefa Chylińskiego, zrezygnował z tej godności w 1760 roku, jakoby postępując na kanonikat włocławski (?)⁶⁶⁵. 3 lipca 1758 roku Franciszek osobiście przedłożył przed konsystorzem gdańskim odpis dokumentu z 29 kwietnia tego roku, którym papież mianował go kanclerzem⁶⁶⁶.

Poniżej przedstawiam inne fakty z działalności tego księdza na rzecz kościoła skarszewskiego, i szerzej — dla Kościoła pomorskiego. 7 stycznia 1744 roku Franciszek Wybicki zawarł z miastem Skarszewy umowę o budowę nowego domu parafialnego, ingrosowaną do akt konsystorza gdańskiego *Die vero Mercurii VII Mensis Septembris*, w środę 7 września tego samego roku:

⁶⁶⁰ ADW, S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników...*, s. 1022; data nominacji na archidiacona — 29 grudnia, nieznaną T. Nowickiemu, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 232.

⁶⁶¹ ADW, Dokument 2381. Opis, zob. S. Librowski, *Inwentarz realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Dokumenty samoistne*, t. 5: *Lata 1638–1855*, Włocławek 1996, s. 42.

⁶⁶² Jest to już druga wzmianka o innej dacie zgonu Franciszka — 29 kwietnia, niż obecnie przyjmowanej 16 kwietnia.

⁶⁶³ Trzecia już wzmianka o 29 kwietnia jako dacie zgonu Franciszka Wybickiego.

⁶⁶⁴ ADW, S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników...*, s. 1022–1023.

⁶⁶⁵ ADW, A. Fiutak, *Pralaci i kanonicy kolegiaty kruszwickiej (maszynopis)*, s. 126; A. Szudrowicz, *Kapituła kruszwicka*, Kruszwica 2013, s. 195, nr 622.

⁶⁶⁶ ADP, G 59, s. 8–10.

Między Sławetnym Miastem Skarszewami JKMcI z jednej a Jegomością Xiędzem Franciszkiem Wybickim, Proboszczem Skarszewskim z drugiej strony, takowa stała Ugoda i w niczym nieodmienne postanowienie w ten niżej opisany sposób: Iż pomienione miasto mając zbudować Plebanią nową z fundamentu, ugodziło się z Jegomością Księdzem Proboszczem, aby on według swego upodobania Plebanią postawił, na co rzeczzone miasto obliguje się wyliczyć summę złotych czterysta dobrej monety na przyszłe święto Św. Jana Chrzciciela w roku terażniejszym Jegomości Księdzu Proboszczowi, za którą to summę assekuruje się J. X. Proboszcz z fundamentu nową Plebanią pobudować, do czego Miasto cegły ile dostawać nie będzie, zapisuje się dać także posługę do zwiezienia gliny, piasku, do rozebrania Plebanii starej, i do wywiezienia drzewa z lasa. J. X. Proboszcz obliguje się, aby Miastu za ciężko nie było, upraszać całą Parafią do pomocy, ile że do tego należą Parafianie wszyscy, którą to Komplanacją i w niej opisane Punkta i Kondycje strony obiedwie dotrzymać obligują się pod zakładem summy czterech set złotych pruskiej monety, której w niedosyć uczynienia forum sobie competens naznaczają. Na co się dla lepszej wiary i wagi rękami własnymi podpisują.

Działo się w Skarszewach przy całym Gminie i trzech Ordynkach dnia siódmego miesiąca stycznia roku 1744.

(–) F. J. Wybicki Praep. Skar., Judex Surrogatus Gedane. mpp. (L.S.)

(–) Ewald Barhels in Nahmen des ganzen Raths.

(–) Joannes Henricus Redwich in Nahmen Erb. ganzen Gerichts und der Sämtlichen Gemein mpp.

(–) Johann Ziebart in Nahmen der ganzen Gemein (Locus Sigilli Civitt.)⁶⁶⁷.

Z fundacji Franciszka Wybickiego w kościele skarszewskim pochodzi konfesjonal z herbem Rogala i datą roczną 1742, z około 1745 roku ołtarz św. Teresy także z herbem Rogala w predelli, postawiony w wybudowanej za jego rządów kaplicy św. Jana Nepomucena. Herbem Wybickich ozdobiony jest także sygnarek na wieży kościoła z datą 1758 rok, oraz rokokowa monstrancja z datą 1761 rok⁶⁶⁸. Widniejące na niej litery objaśniam jako: *F(ranciscus) W(ybicki) C(anonicus) V(ladislaviensis) P(arochus) S(karszeviensis) J(udex) S(urogatus) G(edanensis)*. Jej nieznaną dotychczas historię poznamy bliżej z kart niniejszej książki. Podobnie dowiemy się o fundacji przez Franciszka Wybickiego kilku ornatów, chrzcielnic, świeczników i ławek, wyposażenia kościoła w większości zachowanego do dzisiejszych czasów.

Interesujące materiały, nieznanie zarówno dziejopisom Skarszew, jak i historykom sztuki, kryje księga przychodów i rozchodów kościoła skarszewskiego,

⁶⁶⁷ Dokument z odpisu w aktach archiwum parafialnego wydał E. Waschinski, *Geschichte der Johannerkomturei und Stadt Schöneck Westpr., mit einem Anhang von Urkunden*, Danzig 1904, s. 100–101, 170–172.

⁶⁶⁸ *Katalog zabytków sztuki w Polsce. Seria nowa, t. 5. Województwo gdańskie*, pod red. B. Rol i I. Strzeleckiej, z. 3. *Kościelnia, Skarszewy i okolice*, oprac. B. Rol i I. Strzelecka, Warszawa 1993, s. 54; W. Brzoskowski, *Historia Skarszew*, Pelplin 1997, s. 360–363; E. F. Kozłowski, *Ród Wybickich...*, s. 17.

zachowana w odpisie od roku 1747⁶⁶⁹. Wśród przychodów dominują te związane z pogrzebami i zapisami testamentowymi. Może są dla nas mniej interesujące od wydatków na konkretne cele, odnotujmy je jednak, wszak to one między innymi pozwoliły na fundowanie wielu interesujących dzieł sztuki w tym kościele. Nie bez znaczenia jest także cel poznawczy — wysokość kwot za świadczone posługi, przy czym trzeba pamiętać, iż wypisy dotyczą szlachty, sporadycznie mieszczan.

W 1749 roku zapłacił ks. proboszcz 12 fl. czynszu za dwuletnie użytkowanie włók kościelnych. Rok później sławetny Flesar prezydent skarszewski zapłacił po 6 fl. za użytkowanie placu kościelnego w latach 1746–1748. Wpłynęły też 23 gr za dzwonicie Pudwelsowej, prezydentowej Skarszew. W 1751 roku z legacji Franciszka Stawickiego z Nowego Wieca kościół odebrał 300 fl. na grobowiec („sklep i inne potrzeby”). W tym samym roku zmarła widocznie siostra Franciszka Wybickiego, odnotowano bowiem także 200 fl. z legacji Konstancji z Wybickich Pruszkowej sądowej ziemskiej mirachowskiej na ten sam cel — „na sklep”. W 1754 roku Franciszek Wybicki własnoręcznie, jak przekazał kopista ks. Mańkowski, wpisał do księgi *Memoriale posteritate*, czyli dla potomności informację na temat dwóch kawalków ziemi zwanych „Hapsztuki”, otrzymanych niegdyś od miasta, co były ks. proboszcz Jan Kazimierz Jugowski wpisał do akt grodzkich skarszewskich w sobotę, w wigilię św. Jakuba Apostoła [24 VII] 1700 roku. W 1755 roku odebrał kościół od Tyburcego Białobłockiego sędziego ziemskiego michałowskiego, według dyspozycji konsystorza gdańskiego 320 fl., które przekazał testamentem zmarły ks. Robakowski, i 20 fl. „grunczynszu” za lata 1754–1755 z karczmy nowej od niejakiego Preysa. Rok później — 30 fl. z legacji Urbana Kuchtowskiego z Kiszewy, 6 — za dzwonicie sądowej Lewińskiej z Bączka, 15 — za grobowiec stolnikowej Owidzkiej z Pawłowa. W 1758 roku w rocznicę dzwonicie Lewińskiej za 1 fl. i 6 gr, odbył się pogrzeb Lutomskiej za 22 fl. i 18 gr, pochowano też kościelnego Piotra Głowackiego za zasługi — w grobowcu, z odpowiednią inskrypcją. Rok później na aniwiersarz Lutomskiej odebrano 1 fl. i 18 gr, a ks. proboszcz zapłacił dwuletni (1759–1760) czynsz za włókę kościelną i trzy „Hapsztuki”, czyli trzy kawalki ziemi, zwanymi Domową Łąką. W 1761 roku za pogrzeb Wojciecha Wieckiego z Wieca wpłynęły 2 fl. i 18 gr, za pogrzeb sądowej Grąbczewskiej 8 fl. i 18 gr., za egzekwie Piotra Wybickiego sądowego mirachowskiego [brata Franciszka, a ojca Józefa], zapisane jak zaznaczył kopista po 12 czerwca, 3 fl. i 18 groszy, a rok później niewymieniona kwota za egzekwie Mariannie Lutomskiej sądowej malborskiej i łowczyni inflanckiej. W 1764 roku odbył się pogrzeb Jana Wybickiego miecznika łukomskiego? [brata Franciszka] — wpłynęło 25 fl. i 18 gr., za pogrzeb sądowego Owidzkiego z Pawłowa 36 fl., Bogumily Kętrzyńskiej ze Skarszew, „która w sklepie jest ustawiona” — 20 fl., 18 gr, a za pogrzeb Michała Hewnera z Mirowa „wraz ze sklepem rachując wszystko” zapłacono 32 fl. i 8 gr. W 1765, ostatnim roku życia proboszcza Franciszka Wybickiego, za dzwonicie po dwa razy Janowi Kręckiemu wpłynęło 24 gr. Dalej

⁶⁶⁹ *Percepta et expensa Ecclesiae Skarszevieni*, ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 9–19.

ks. Andrzej Sztoba odnotował, iż z legacji po śp. ks. Franciszku Wybickim, archidiakonie pomorskim i proboszczu skarszewskim odebrał kościół 100 fl. Zapisano, że zmarł 29 kwietnia tego roku, a jego następcą został ks. Bazyli Złocki, kanonik wrocławski i archidiakon pomorski⁶⁷⁰. Jest to już czwarta i ostatnia wzmianka o poprawnej dacie śmierci Franciszka. Trzeba dodać do życiorysu Franciszka Wybickiego, iż tego samego roku jeszcze za egzekwie ks. Wybickiemu zapewne rodzina wpłaciła 2 fl. i 6 gr, a kilka lat później, 20 czerwca 1769 roku, na trzy aniwersarze — 8 fl. i 8 gr⁶⁷¹. Tyle o przychodach kościoła.

Natomiast wśród odnotowanych wydatków dominują te związane z remontami kościoła i zamówieniami paramentów kościelnych. W 1751 roku wybudowany został w kaplicy św. Jana Nepomucena grobowiec („sklep”), z legatów Stawickiego oraz „*post fata* siostry mojej”, jak napisał Franciszek Wybicki, mając na myśli zmarłą już Konstancję Wybicką, 1v. Lniską, 2v. Pruszkową, i kosztował 500 fl.⁶⁷² Sama kaplica została wcześniej osobiście przez niego erygowana pod wezwaniem św. Jana Nepomucena.

Remont kościoła rozpoczął się w 1754 roku. Reparacja filarów kościoła pochłonęła 172 fl., cieśla natomiast za naprawę wieży wziął gotówką 210, poza tym 3½ beczek piwa, 3 korce żyta, które darował kościołowi ks. proboszcz, także on poniósł wydatki związane ze zwózką drewna. Na gwoździe i inne żelazo zużyte przy wieży wydano 7 fl. i 21 gr. Wybielenie kościoła kosztowało 105 fl. i 27 gr, a proboszcz dał postawić nową „chrześnicę” przy ołtarzu św. Anny i ją pozłocić, za co rzemieślnik wziął 134 fl. i 27 gr. Istnieje ona do dziś. Rok później, w 1755 roku, obicie wieży blachą przez dwóch dekarzy, ich wikt przez 6 niedziel „na moim stole”, jak napisał Wybicki, kosztowało 432 fl. i 15 groszy, a malowanie wieży zieloną farbą wyniosło 117 fl. i 12 gr. Na wieżę został zakupiony zegar z kredensami i z dwiema tarczami za 867 fl. i 9 gr, na co miasto dało 100 fl., od różnych darczyńców uzbierało się 107 fl. i 6 gr, kościół zaś ze skarby dał 100 fl., a 560 fl. i 3 gr sam ks. proboszcz, czyli Franciszek Wybicki. W 1756 roku regent grodzki skarszewski Lutomski darował na ozdobę kościoła bogaty pas, z którego ks. proboszcz za 30 fl. sprawił ornat. Rok później ten sam darczyńca przekazał pas czarny, który także przeznaczony został na ornat, kosztujący 24 fl. W 1758 roku, 18 czerwca, Fabian Płaskowski sufragan, archidiakon i oficjał chełmiński dokonał konsekracji odnowionego po spaleniu [w 1712 roku] kościoła, i jak pisał Wybicki, wydał wtedy z tej okazji 112 fl. i 9 gr. oraz dodatkowo kupił czarną kapę za 92 fl. i 15 gr. W 1759 roku ksiądz proboszcz, czyli Franciszek Wybicki, darował do kościoła czarny ornat. W 1761 roku malarzowi za

⁶⁷⁰ Tamże, s. 9–12. Tyburcy Walerian Białoblocki sędzia ziemski michałowski 1745–1765, UPK_r, nr 741; Jan Lutomski ławnik malborski 1762–1778, tamże, nr 559, jako łowczy inflancki nieznanany *Urzędnikom inflanckim...*, s. 132; Jakub Owidzki ławnik tczewski 1760–1772, UPK_r, nr 1272; biogram Złockiego, zob. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 238.

⁶⁷¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 14.

⁶⁷² Zob. wyżej, wśród przychodów 300 fl. Stawickiego z Wieca i 200 z legatu Konstancji z Wybickich Pruszkowej, razem 500. To już drugi akt potwierdzający, iż Franciszek i jego bracia mieli siostrę, nieznaną dotychczasowej genealogii Wybickich; zob. niżej, przyp. 678.

malowanie ołtarzy zapłacono 50 fl., a niejakiemu Bartłomiejowi Pomagrowi za kładzenie fliz (posadzki) — 24 fl.

W 1762 roku kupił Franciszek w Gdańsku okazałą monstrancję za 12 grzywien (*marcis*) i 9 skojców (*scolis*), ponieważ stara nie nadawała się do użytku, i dał pozłocić złotnikowi, co kosztowało 904 fl. i 18 gr dobrej monety. Monstrancja ta z herbem Wybickich istnieje do dziś. Tego samego roku także w Gdańsku zamówił kamienne kwadratowe płyty, z których ułożono posadzkę w mniejszym chórze, co wyniosło 749 fl. i 15 gr. Także w tym samym roku 50 fl. wydano na położenie na kościele „posowy”, czyli sklepienia (powaly, sufitu), a za kamień do grobowca w kościele — znaleźnego 10 fl.

Ważne inwestycje poczynione zostały także w 1763 roku. Jalmużnik otrzymał wtedy 3 fl. za naprawę skrzyń oraz 10 fl. i 4 gr za sukno na kapę. W uwadze zapisano, że ten kwestował na kościół od dawna. Odnotowano wydatek 235 fl. „malarzowi religijnemu” za malowanie obrazów, za dzwon sygnarkowy na wieżę 80 fl., za zrobienie ławek w kościele zapłacono snycerzom 135 fl. I te zachowały się do dziś. Ostatni zapis uczyniony za życia Franciszka Wybickiego dotyczy roku 1764, kiedy za legowane pieniądze sprawiono 3 pary lichtarzy na wielki ołtarz, wykonanych z cyny angielskiej „na srebrny fason”. Wtedy też czarną kapę darował ks. proboszcz (Franciszek Wybicki), a także wykonano, za jego pieniądze zapewne, ornat bogaty „w złotą kratę materii białej” za 68 fl., 13 gr oraz dwa inne, czerwony i zielony za 53 fl. i 10 gr⁶⁷³.

Oprócz widocznych w tych zapisach starań proboszcza o odnowienie i utrzymanie kościoła, uwiecznionych konsekracją po półwieczu od czasu pożaru, interesujące są tu zwłaszcza informacje dotyczące ołtarza, ambony, chrzcielnicy, ornatów, monstrancji, ławek i świeczników opisywanych przez historyków sztuki⁶⁷⁴. Nie bez znaczenia są też koszty poniesione zarówno przez parafian, jak i przez ich duszpasterza Franciszka Wybickiego. W testamencie ocenił on swój wkład w utrzymanie i ozdobienie skarszewskiego kościoła na ponad 6000 fl.

Odpisał też ks. Alfons Mańkowski dokumenty znajdujące się w Archiwum Parafialnym. Poprzedza je wpis o wizytacji generalnej parafii z 19 marca 1750 roku przez archidiacona pomorskiego Augustyna Klińskiego⁶⁷⁵. Osiemnaście dokumentów dotyczących kościoła skarszewskiego z akt parafialnych, archiwum w Pelplinie i Gdańsku, od dokumentu lokacyjnego z 2 lutego 1341 roku do wizytacji biskupa Józefa Rybińskiego z 1780 roku, wydał w dodatku do swojej pracy Emil Waschinski⁶⁷⁶. Część z nich pokrywa się z wypisami ks. Mańkowskiego. W obu tych

⁶⁷³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 14–17. Jan Lutomski regent grodzki pomorski 1754–1759, UPKr, nr 1533; zob. też wyżej przyp. 671; Fabian Płaskowski sufragana, archidiakon i oficjał chełmiński, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 169.

⁶⁷⁴ Por. *Katalog zabytków sztuki w Polsce. Seria nowa...*, s. 54–55; zob. też W. Brzoskowski, *Historia Skarszew...*, s. 360–363.

⁶⁷⁵ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 17–19. Augustyn Kliński archidiakon pomorski od 1741, przedtem ławnik ziemski tucholski 1718–1730, kanonik wrocławski 1734, proboszcz w Malborku 1738–1751, W. Zawadzki, *Duchowieństwo...*, s. 119–120; UPKr, nr 132. O wizytacji, zob. dalej, s. 139.

⁶⁷⁶ E. Waschinski, *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck...*, s. 137–204.

źródłach zajmę się jedynie aktami, w których występuje Franciszek Wybicki oraz innymi dokumentami, powstałymi za jego czasów.

W 1739 roku stanął on przed sądem ziemskim mirachowskim w Kościerzynie przeciwko Łukaszowi Lewińskiemu ławnikowi ziemskiemu mirachowskiemu w sprawie opłat na szpital skarszewski dla ubogich, zapisanych przez ks. Jana Kazimierza Jugowskiego (w latach 1693–1712 proboszcza skarszewskiego), wuja tego Lewińskiego, w wysokości 1000 fl. na 5% rocznie. Miał on zapłacić 200 fl. na szpital skarszewski i 25 na kościół filialny w Szczodrowie. Także inne akty, ponownie z 1739 roku oraz lat 1751 i 1755 dotyczą tego samego sporu Wybickiego z Lewińskimi. Pozywany jest także brat Łukasza, Marcin Lewiński regent grodzki lęborski, a Łukasz występuje z żoną Różą z Bystramów i synem Joachimem. Cytowany jest też fragment testamentu ks. Jugowskiego z 12 marca 1721 roku⁶⁷⁷.

Jest także odpis aktu, którym w sobotę przed św. Wojciechem [16 IV] 1763 roku w sądzie grodzkim skarszewskim Franciszek Wybicki zapisał kościołowi 200 fl. na 5% rocznie na swoich dobrach dziedzicznych w Łukocinie.

Wcześniej, 12 kwietnia 1754 roku, aktem w księgach ławniczych Skarszew, Maciej Wybicki burgrabia województwa malborskiego zeznał, że na dobrach w Sikorzynie ulokował 300 fl. zgodnie z wolą zmarłej bezpotomnie siostry Konstancji z Wybickich Pruszkowej sądowej ziemskiej mirachowskiej, pozostawionych jemu i jego braciom rodzonym: Franciszkowi kanonikowi włocławskiemu i proboszczowi skarszewskiemu, Piotrowi sądowemu mirachowskiemu i Janowi instygatorowi sądu ziemskiego mirachowskiego⁶⁷⁸.

Kolejne dokumenty wydał E. Waschinski. O umowie Franciszka Wybickiego z miastem z 1744 roku w sprawie budowy nowego domu parafialnego pisałem wyżej. 5 czerwca 1748 roku spisał w nim kolejną umowę z miastem Skarszewy, o czynnościach urzędowych dotyczących ewangelików⁶⁷⁹.

Dalej jest odpis wizytacji generalnej kościoła w Skarszewach i filialnego w Szczodrowie przeprowadzonej przez archidiacona pomorskiego Augustyna Klińskiego 19 marca 1750 roku⁶⁸⁰. Mamy tutaj opis kościoła, jego ołtarzy, ksiąg, cmentarza, domu parafialnego, spis paramentów (ten w języku polskim), dalej podobnie opis kościoła szczodrowskiego. Jako prepozyt tej parafii został wymieniony Franciszek Józef Wybicki kanonik włocławski, pochodzący z diecezji pomorskiej

⁶⁷⁷ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 19–21, 28–32. Jugowski zmarł w 1726 roku jako proboszcz gniewski, jego biogram, zob. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 94. Jego siostra była matką Łukasza i Marcina Lewińskich, KMT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 25, s. 79. O Łukaszu, zob. wyżej, przyp. 529; Marcin Lewiński regent grodzki lęborski, M. Dzięcielski, *Organizacja i funkcjonowanie...*, s. 161.

⁶⁷⁸ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 26–27; zob. też E. Waschinski, *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck...*, s. 98 (na podstawie akt archiwum parafialnego); informację z akt pelplińskich odpisał również S. Maroński, KMT, rkps TN 41, z. 3, s. 14 i 41.

⁶⁷⁹ E. Waschinski, *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck...*, s. 172 n.

⁶⁸⁰ ADP, sygn. G 56 (*Visitatio per... Augustinum Kliniski, Archidiaconum Pomeraniae in Anno 1746 expedita [1745–1750]*), s. 51–77; E. Waschinski, *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck...*, s. 174–179.

(in *Dioecesi Pomeraniae oriundus*), lat 41. Za komendarza miał wtedy Mateusza Jana Kuchtowskiego lat 35, wikarym zaś był Adam Józef Mikołajewski, lat 25⁶⁸¹. Odnotowano też, iż za rządów Franciszka Wybickiego było 61 konwersji⁶⁸².

Następny dokument wydany przez Waschinskiego dotyczy konsekracji przez archidiacona Fabiana Franciszka Płaskowskiego odnawianego przez ponad 40 lat kościoła. Uroczystość miała miejsce 18 czerwca 1758 roku⁶⁸³, wydatki wtedy poniesione odnotował Wybicki w księdze mesznego, o czym wspomniano wyżej. Z 28 lipca tego samego roku pochodzi odpis z ksiąg ławniczych Skarszew w sprawie 1000 fl. zapisanych przez Jana Lewińskiego na dobrach Bączek szpitalowi skarszewskiemu znajdującemu się za Bramą Chojnicką⁶⁸⁴. Ostatni dokument z czasów Franciszka powstał 28 września 1763 roku w domu proboszcza i jest to obszerny i dokładny opis posiadanych przez kościół skarszewski dóbr⁶⁸⁵. To właściwie najważniejszy dokument, ukazuje on stan parafii skarszewskiej pod koniec okresu zarządzania nią przez Franciszka Wybickiego, a trwało to aż 27 lat. Była to więc ziemia należąca do parafii oraz fundacje mieszczan, szlachty i księży, wszystko udokumentowane wpisami do ksiąg grodzkich skarszewskich.

Podobne dane na temat uposażenia oraz dochodów kościoła skarszewskiego w czasie swojego urzędowania z lat wcześniejszych 1736–1758, a więc w trakcie tylko 22 lat, Franciszek Wybicki spisał w parafii 2 sierpnia 1758 roku oraz ingrosował do akt konsystorza gdańskiego 29 sierpnia 1759 roku⁶⁸⁶. Opisał beneficjum, jakie posiadał kościół skarszewski, wymienił dziesięciny, jakie pobierał, następnie opisał dochody *iura stolae*, pobierane ofiary z kolędy i na Wielkanoc, opłaty od cechów miejskich czy wreszcie historię fundacji szpitala skarszewskiego⁶⁸⁷.

Działalność Franciszka Wybickiego dla kościoła pomorskiego z racji pełnionych przez niego funkcji surogata kryją akta konsystorza gdańskiego oraz księgi miejskie Skarszew. Wielokrotnie występuje w różnych sprawach (procesy narzeczeńskie, małżeńskie) na kartach ksiąg konsystorskich. Podajmy tylko kilka przykładów, pełny zestaw spraw, w których uczestniczył Wybicki, zwłaszcza jako sędzia, wymaga osobnego opracowania. Już w 1737 roku, 3 października, jako komisarz złożył podpis oraz przyłożył pieczęć z herbem Rogala oraz inicjałami „F W” pod dokumentem spisany w kościele w Trąbkach⁶⁸⁸. W 1746 roku Franciszek Wybicki jako

⁶⁸¹ Mateusz Jan Kuchtowski (1715–1767) w 1756 roku został plebanem w Chmielnie, szerzej zob. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 114–115; Adam Józef Mikołajewski (1726–?) wikary od 1749, w 1760 roku przeszedł na probostwo do Klodawy, tamże, s. 145. Został świadkiem przy spisaniu testamentu przez Franciszka Wybickiego; zob. dalej, przyp. 767.

⁶⁸² ADP, G 56, s. 57; E. Waschinski, *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck...*, s. 178; W. Odyniec, *Środowisko młodego Wybickiego...*, s. 58.

⁶⁸³ E. Waschinski, *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck...*, s. 179.

⁶⁸⁴ Tamże, s. 180.

⁶⁸⁵ Tamże, s. 181–193.

⁶⁸⁶ ADP, G 59, s. 77–87.

⁶⁸⁷ Omówienie, zob. Z. Kropidłowski, *Działalność gospodarcza ks. Franciszka Józefa Wybickiego (1709–1765)*, ABMK 91, 2009, s. 103–118. W artykule mylnie dane o rodzicach Franciszka, datach urodzenia i śmierci.

⁶⁸⁸ ADP, G 51 (*Protocollum Ven. Consistorii Gedanensis, 1737*), k. 147v.

inkwizytor uznał za winną Katarzynę Żywicką lat 50 z Kościerzyny, która przyznała się, iż jest czarownicą, a czarów nauczyła się od Gertrudy Żyndowej, żony „leśnego”. Oskarżyli ją Antoni i Tomasz Bączyńscy z Kościerzyny, 8 października tego roku zeznawało w Kościerzynie kilku świadków, a oto co zeznała sama oskarżona:

Prawda jest, czego żałuję serdecznie i żałować nie przestanę, że jestem czarownica, czego się nauczyłam od Gertrudy Żyndowej, żony tutejszego leśnego, ta albowiem przed dwiema laty, jak z sobą siano grabieliśmy pod lasem, z pewnej z sobą rozmowy rzekła do mnie: jeżeli chcecie, ja was pewnej sztuki nauczę, ja też przez ciekawość na o zezwoliła. Aliści przyprowadziwszy mnie do krza, tam się zaraz w postaci to indyka, to kapłona, to żurawia pokazał diabeł, którego ja widząc z niejakim za podustą biesowską ukontentowaniem, zdałam się na wolę Gertrudy i tam zaraz musiałam się Boga wyprzysiąc, aż po tym co mi tylko było potrzeba, wszystko miałam, a osobliwie szynk prowadzić gościa ustawicznego. Matki jednak Boskiej i Świętych Pańskich jeszcze się nie wyrzekłam. Dała mi także Gertruda jakiejś maści, którą sobie namazawszy, dwa razy byłam na tejże górze, gdzie kilka godzin zabawiwszy, wróciłam do domu. Tam tańce i piekielne uciechy bywały, przez omomienie biesowskie, jednakowoż jeszcze dotąd według ich zwyczaju nie jestem chrzczona. Za czym prawda, że Pani Mariannie Bączyńskiej tego lata w jagodach na udręczenie jej zadałam biesa. Prawda jest, że dopuściłam przez czarta Panią Wysocką [Teresa z Prądyńskich z Klincza Wielkiego], w ciąży będąca, stąd do domu jadącą sankami ciężko wyrzucić, aż stąd miała śmierć. Prawda, że zięcia mego Mikołaja Drayn dla lepszego mnienia chciałam nauczyć czartostwa pokazując mu różne pieniądze, a garnek czarny, a pod tym gar(n)kiem było biesostwo. Prawda jest, że i Maliszewskiego starającego się o moją córkę chciałam tegoż samego nauczyć, tylko mnie oba dwaj nie chcieli słuchać. Prawda jest, że pod mielcuchem PP Uszkiewiczza i Kurkowskiego z trupią kością byłam, chcąc te miejsca zarazić, aby im się nie szczęściło, to się też i stało przez moc biesowską, jednakowoż z czartem żadnego złączenia nie miałam, ani jakiegokolwiek przymierza, więc powtarzam, że to wszystko jest prawda i tego żałuję i żałować będę. A ponieważ za tak wielkie zbrodnie czeka mnie podobno śmierć ognista, więc proszę abym nie była palona, lecz ścięta, a ciało moje aby było pochowane za miastem pod kaplicą.

Oskarżona została uwięziona, jak podaje sprawozdanie podpisane przez Franciszka Wybickiego w Kościerzynie 10 października⁶⁸⁹.

Rok później uniewinnił w tej samej sprawie Reginę i Gertrudę Żyndowe oraz trzy inne kobiety, w związku z czym zostały one uwolnione⁶⁹⁰. 30 kwietnia 1760 roku

⁶⁸⁹ KMT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 28, s. 58–59. ADP, G 55a, s. 301–306, cytata, s. 303–304.

⁶⁹⁰ KMT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 29, s. 5. ADP, G 55a, s. 342–345. Ostatnio o procesach czarownic na tych terenach pisał J. Wijaczka, *Procesy o czary przed sądami miejskim i wojewodzińskim w Skarszewach w końcu XVII i w pierwszej połowie XVIII wieku*, [w:] *Prusy i Inflanty między średniowieczem a nowożytnością. Państwo — społeczeństwo — kultura*, pod red. B. Dybasia i D. Makiliły, Toruń 2003, s. 81–104; zob. też, tenże, *Polowanie na czarownice i czarowników w Nowem nad Wisłą i najbliższej okolicy miasta w XVII i w pierwszej połowie XVIII wieku*, „Czasy Nowożytne” 22, 2009, s. 119–144; tenże, *Procesy o czary przed sądem miejskim w Grudziądzu w XVI–XVII wieku*, „Rocznik Grudziądzki” 18, 2009, s. 87–101; tenże, *Proces o czary we wsi Osowo z 1686 roku*, „Czasy Nowożytne” 24, 2011, s. 221–230.

stał osobiście w konsystorzu i dał ingrosować do akt lustrację starostwa skarszewskiego z 24 września 1664 roku, której odpis sporządzony został w Warszawie 3 października 1750 roku⁶⁹¹.

Podobnie w księgach ławniczych Skarszew wielokrotnie spotkać można wpisy z jego podpisem. Bodajże po raz pierwszy wystąpił przed sądem ławniczym Skarszew, jako że z powodu śmierci wojewody pomorskiego kancelaria grodzka była zamknięta, 9 września 1737 roku, w imieniu Jerzego Schwengla przeora klasztoru Kartuzów w Kartuzach przeciwko Bornie pułkownikowi JKM, właścicielowi Kobusewa (Kobusewa), w sprawie incydentów związanych z uprowadzeniem sprzętu i bydła do tej wsi. Były to między innymi dwa wozy dostawcze z wyposażeniem, drewniane żerdzie, cztery woły, trzy konie⁶⁹².

W poniedziałek, w Święto Trzech Króli [6 I] 1738 roku, przed sądem ziemskim tczewskim w Starogardzie Tomasz Grąbczewski pisarz grodzki pomorski skwitował się z Franciszkiem proboszczem skarszewskim, i jego braćmi Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim, Maciejem burgrabią grodzkim malborskim i Janem, z sumy 1000 fl., jaką ich ojciec Maciej Wybicki zapisał 14 czerwca 1720 roku aktem w grodzie skarszewskim Mariannie, córce nieżyjącego [Wojciecha] Szura Lipińskiego, a żonie tego Tomasza Grąbczewskiego⁶⁹³.

30 września 1738 roku przybył do sądu ławniczego w Skarszewach w imieniu Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego malborskiego, a więc swojego brata, i okazał cztery woły (jeden różnokolorowy a pozostałe o barwie czerwonej), odebrane mieszkańcom wsi Kaliska (*Kalyska*) wraz z taborem. Protestował też przeciwko mieszkańcom tej wsi, którzy wyrządzili wiele szkód w zasiewach (tatarce) oraz spowodowali straty na pastwiskach⁶⁹⁴. Zapewne chodzi o szkody w Sikorzynie wyrządzone podczas nieobecności Macieja sprawującego urząd burgrabiego malborskiego, spowodowane przez mieszkańców pobliskiej miejscowości Kaliska Kościerskie.

Powtórnie w imieniu Jerzego Schwengla przeora kartuzów przeciw Bartłomiejowi Luderowi, rektorowi gdańskiego kolegium jezuickiego w Starych Szkotach był w Skarszewach 20 kwietnia 1739 roku. W szczególności wystąpił przeciwko bratu zakonemu Bazylemu Mniszewskiemu, zarządcy Czapielska (*procuratorem*

⁶⁹¹ ADP, sygn. G 59 (*Acta Consistorii Generalis Gedanensis...*, 1758–1761), s. 132–137. Por. *Opis królewszczyzn w województwach chełmińskim, pomorskim i malborskim w roku 1664*, wyd. J. Paczkowski, Toruń 1938 (= „Fontes TNT” 32), s. 304–315, gdzie ta sama treść.

⁶⁹² APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 96v. Ten sam zapis także pod 23 IX, tamże, k. 97v. Wcześniej, 25 VI tego roku w imieniu Franciszka Wybickiego wystąpili Jerzy Grundmann kanonik kamieński i proboszcz wysiński oraz Wojciech Kłopotek Dąbrowski komendant skarszewski w sprawie o 30 fl. za pochówek Adama Kętrzyńskiego w Wysinie oraz 10 fl. za pochówek Kazimierza Kackiego w Skarszewach, u ich sukcesorów w Chwarzcienku, tamże, k. 67–67v. Jerzy Ignacy Gruntman proboszcz w Wysinie 1709–1746, T. Nowicki, *Słownik rządców parafii...*, s. 82, tu jego kanonikat nieznan.

⁶⁹³ APG, Majątek Klonówka 1003/2, s. 7; zob. też wyżej, s. 77, 97 i 113.

⁶⁹⁴ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 192v–193.

Czapilensen), jako pryncypałowi oraz jego kilku ludziom (pracowici), sprawcom napaści na soltysa grabowskiego uczciwego Adama Sztolca⁶⁹⁵.

25 czerwca 1639 roku, jak już pisałem wcześniej, wystąpił przed sądem ławniczym w Skarszewach jako asystent i opiekun rodzonej siostry Konstancji, wdowy po Janie Lniskim ławniku ziemskim mirachowskim i Janie Pruszkaku także ławniku mirachowskim. Skwitowała ona Antoniego Lniskiego podczaszego mielnickiego i jego sukcesorów z sumy 300 zł monety pruskiej, przyznanej jej dekretem mirachowskiego sądu ziemskiego z poniedziałku przed św. Katarzyną [25 XI 1738] roku, jako czwartą część dochodów z dóbr po zmarłym pierwszym mężu Janie Lniskim. Również pokwitowała prowizję od tejże sumy, zapisaną jej przez tegoż męża jako prosty dług w sądzie grodzkim skarszewskim, w piątek po św. św. Apostołów Szymonie i Judzie [28 X] 1728 roku. Jednocześnie przekazała te sumy temuż Antoniemu Lniskiemu. Pod aktem widnieją podpisy Franciszka i Konstancji⁶⁹⁶.

Tego samego dnia przed tym samym sądem, bowiem kancelaria sądu grodzkiego była nieczynna, wraz ze sławetnymi Andrzejem Maderwaldtem i Szymonem Kammą, ławnikami skarszewskimi oraz opiekunami kościoła (kościelnymi) i szpitala skarszewskiego manifestowali przeciwko braciom Łukaszowi Lewińskiemu ławnikowi ziemskiemu mirachowskiemu i Marcinowi regentowi grodzkiemu łęborskiemu w związku z legatem na szpital zapisanym niegdyś przez nieżyjącego ks. Jana Jugowskiego archidiacona pomorskiego⁶⁹⁷.

4 stycznia 1740 roku w skarszewskim sądzie ławniczym, gdyż kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta, stanął Łukasz Lewiński ławnik ziemski mirachowski, który w imieniu własnym oraz swojego rodzonego brata Marcina Lewińskiego burgrabiego i regenta powiatów łęborskiego i bytowskiego złożył zeznanie. Nawiązał do postanowień dekretu sądu ziemskiego mirachowskiego z poniedziałku przed św. Katarzyną [23 XI] 1739 roku w Kościerzynie, w sprawie pomiędzy ks. Franciszkiem Wybickim prepozytem w Skarszewach oraz opiekunami i administratorami kościoła i szpitala skarszewskiego — z jednej strony a zeznającymi — z drugiej. Przyznano wtedy z podziału masy spadkowej po zmarłym ks. Janie Lewińskim ówczesnym prepozycie skarszewskim oraz kanclerzu kruszwickim, Franciszkowi Wybickiemu i tymże kościelnym zarządcom sumę 600 zł monety pruskiej. Jednakże według zeznającego suma ta należna była poniższym osobom: Stanisław

⁶⁹⁵ Tamże, k. 196v–197. O Bartłomieju Luderze, zob. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień SJ, przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków 1996, s. 377; S. Kościelak, *Skład osobowy Kolegium Gdańskiego oo. Jezuitów (XVI–XVIII wiek)*, Gdańsk 2005, s. 79. Zob. też J. Kowalkowski, *Książdz Jan Gotfryd Bork...*, s. 75–76; o dwóch drukach panegirycznych autorstwa Ludera, nieznanym w jego twórczości. Brat Bazyl Mniszewski, nie jest notowany przez spisy jezuitów, zob. S. Kościelak, *Skład osobowy...*, oraz *Encyklopedia wiedzy...*; Czapielsk nad rzeką Reknicą, dobra jezuitów gdańskich, S. Kościelak, *Jezuici w Gdańsku...*, s. 75–76.

⁶⁹⁶ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 219v–220; zob. wyżej, przyp. 460.

⁶⁹⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 220.

Niedźwiadek — 234 zł, sukcesorzy zmarłego Bartłomieja Ostrowskiego — 216 zł i Wojciech Dammrakt — 150 zł monety pruskiej⁶⁹⁸.

Następnie ksiądz Wybicki i administratorowie kościołów skarszewskiego i szczodrowskiego Szymon Kamma i Andrzej Maderwaldt, a także Maciej Redmann, na podstawie tego samego dekretu jak wyżej, skwitowali braci Lewińskich z dwóch sum: 200 zł monety pruskiej należnej kościołowi skarszewskiemu i 25 zł tejże monety należnej kościołowi szczodrowskiemu oraz uwolnili ich od ewentualnych dalszych pretensji⁶⁹⁹.

Jeszcze w tym samym roku, w poniedziałek po Święcie Trójcy Świętej [13 VI]. Franciszek stanął przed sądem ławniczym w Skarszewach jako plenipotent swojego rodzonego brata Jana Wybickiego przeciwko Kazimierzowi Doręgowskiemu, który wbrew postanowieniom dekretu tczewskiego sądu ziemskiego z poniedziałku po Święcie Obrzezania Pańskiego i Nadania Imienia Jezus [4 I] 1740 roku i mimo nieodbycia zasądzonej kary więzy w grodzie skarszewskim, nie zapłacił podwójnej kary 14 marek polskich⁷⁰⁰.

25 czerwca 1740 roku w tym samym sądzie skarszewskim ławniczym stanęło całe rodzeństwo Wybickich, a więc Konstancja z Wybickich lv. żona nieżyjącego Jana Lniskiego, ławnika ziemskiego mirachowskiego, druga żona również nieżyjącego już Jana Pruszaka, także ławnika ziemskiego mirachowskiego, wdowa, w asyście i pod opieką rodzonych braci ks. Franciszka Wybickiego prepozyta skarszewskiego, Piotra ławnika ziemskiego mirachowskiego oraz Macieja burgrabiego grodzkiego malborskiego i Jana Wybickich. Według postanowień dekretu sądu ziemskiego mirachowskiego, odbytego w Kościerzynie w poniedziałek po Święcie Oczyszczenia NMP [2 II] z tego roku, w sprawie pomiędzy zeznającą — z jednej strony a braćmi i siostrą, Antonim podczaszym mielnickim oraz Ignacym, Jakubem, Michałem, Joanną i Konkordią pannami Lniskimi, jako sukcesorami po zmarłym Janie Lniskim ławniku ziemskim mirachowskim — z drugiej strony, teraz zeznająca kwituje Antoniego Lniskiego jako najstarszego i jego rodzeństwo z sumy 3000 zł monety pruskiej wraz z prowizją, należnej jej po zmarłym Janie Lniskim. Jednocześnie transferuje temuż Antoniemu pozostałą sumę 180 zł dobrej monety. Pod aktem widnieją podpisy Wybickich⁷⁰¹.

Ponownie jako plenipotent rodzonego brata Jana protestował Franciszek, tym razem przeciw Konstantemu Doręgowskiemu, w poniedziałek po św. Małgorzacie [13 VII] 1740 roku w skarszewskim sądzie ławniczym, gdyż kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta, który wbrew postanowieniom dekretu tczewskiego sądu ziemskiego z poniedziałku po Święcie Obrzezania Pańskiego i Nadania Imienia

⁶⁹⁸ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 245. Ks. Jan Lewiński, siostrzeniec archidiacona Jana Jugowskiego, po nim proboszcz skarszewski 1712–1730, kanclerz kruszwicki, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 124; A. Fiutak, *Pralacy i kanonicy...*, s. 47; A. Szudrowicz, *Kapituła kruszwicka...*, brak. Był synem Stanisława i Teresy Jugowskiej, ADW, AKap, 30 (243), s. 508.

⁶⁹⁹ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 245–245v.

⁷⁰⁰ Tamże, k. 259.

⁷⁰¹ Tamże, k. 260v–261.

Jezus (Nowy Rok) 1740 roku i mimo nieodbycia zasądzonej kary więzy w grodzie skarszewskim, nie zapłacił podwójnej kary 14 marek polskich⁷⁰².

Później, jeszcze w tym samym 1740 roku, 2 kwietnia, gdy kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta z powodu śmierci wojewody, mając plenipotencję Konstancji Benigny de Bömeln manifestował w jej imieniu w sprawie błędów w testamencie jej zmarłego ojca Gabriela Bömeln burmistrza Gdańska z 25 marca tego roku. Testament jego został złożony w gdańskim sądzie ławniczym dnia 8 listopada 1728 roku, a trzy dni po jego śmierci został otwarty i opublikowany⁷⁰³.

Ponownie w tej samej sprawie stanął w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) jeszcze tego samego roku, w sobotę przed św. Łukaszem Ewangelistą [18 X], i wniósł do akt sądowych protestację służącą rozwódce Konstancji Benignie de Boemeln. Dokument sporządzono na terenach biskupich w Starych Szkotach przed sądem ławniczym biskupstwa szotlandzkiego dnia 13 października [1740 roku], gdzie stanęła protestantka w asyście ks. Franciszka Fahla, doktora obojga praw i kustosa kolegiaty wolborskiej, wyznaczonego na opiekuna przez gdański konsystorz. Wnosiła o unieważnienie zapisów testamentalnych ojca odnoszących się do podziału dziedzicznych dóbr, jej zdaniem niesprawiedliwie dokonanych. Nieżyjącymi już rodzicami byli Gabriel Boemeln, gdański burmistrz senior, i Agata Schroederin⁷⁰⁴.

16 czerwca 1741 roku w skarszewskim sądzie ławniczym, ponieważ kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta, protestował przeciwko Kazimierzowi Stawickiemu o zadanie ran pracowitemu Jerzemu Gutzcowi swojemu poddanemu, kościelnemu (*mansionarius*), wypasującemu konia na ugorze, niedaleko dóbr tegoż Stawickiego⁷⁰⁵.

11 września tego samego roku również przed skarszewskim sądem ławniczym Franciszek prepozyt skarszewski, a także sławetni Szymon Kamma i Paweł Szymanowski kościelni (*vitrici*) protestowali przeciw mieszczanom i mieszkańcom Skarszew — luteranom, jako że wbrew zakazom ks. Adama Stanisława Grabowskiego, wtedy biskupa kujawskiego i pomorskiego, dotyczącym odbudowy świątyni luteńskiej, nie pomni na prawa i postanowienia konfederacji tarnogrodzkiej i innych konfederacji prowincjalnych, narażając życie innych, przystąpili do budowy nowej świątyni⁷⁰⁶.

⁷⁰² Tamże, k. 261–261v.

⁷⁰³ Tamże, k. 253v–254. Gabriel von Bömeln burmistrza Gdańska 1708, D. Weichbrodt, geb. v. Tiedemann, *Patrizier, Bürger, Einwohner der Freien und Hansestadt Danzig, in Stamm- und Namentafeln vom 14.–18. Jahrhundert*, [Bd. 1], Klausdorf /Schwentine 1986, s. 70; J. Zdenka, *Urządnicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814*, t. 2. *Biogramy*, Gdańsk 2008, s. 45.

⁷⁰⁴ Akta miasta Skarszew 520/11, k. 273v–274. Jan Franciszek Fahl kustosz kapituły wolborskiej, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 63.

⁷⁰⁵ Tamże, k. 293v–294.

⁷⁰⁶ Tamże, k. 308. Adam Stanisław Grabowski biskup kujawsko-pomorski 1736–1741 został kilka dni później 18 IX przeniesiony na biskupstwo warmińskie, zob. P. Nitecki, *Biskupi Kościola...*, kol. 130–131.

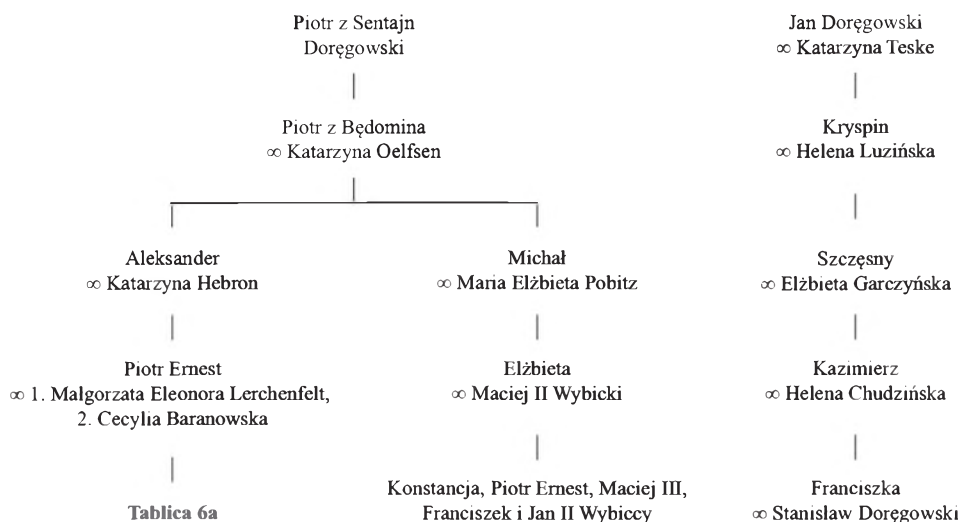
Brał też udział w sprzedaży Będominka przez Doręgowskich swojemu bratu Piotrowi Wybickiemu za 3000 fl. monety pruskiej. 4 grudnia 1741 roku w skarszewskim sądzie ławniczym stanęli małżonkowie Stanisław a Gleisen Doręgowski chorąży JKM, syn nieżyjących Floriana Doręgowskiego rotmistrza powiatu człuchowskiego i Marianny z Powalskich, oraz Franciszka a Gleissen Doręgowska, córka nieżyjących Kazimierza a Gleissen Doręgowskiego i Heleny Chudzińskiej, ta ostatnia w asyście i pod opieką męża oraz krewnego z linii ojczystej właśnie ks. Franciszka Wybickiego prepozyta skarszewskiego. Zgodnie z postanowieniami kontraktu sprzedaży, zawartego przez zeznających z Piotrem Wybickim ławnikiem ziemskim mirachowskim w dobrach wsi Będomin (Będomino) dnia 22 czerwca tego roku — Doręgowscy swoje całe i niepodzielne części dziedziczne w dobrach wsi Będominek (Będominko) położonych w województwie pomorskim i powiecie tczewskim, a przyznane im i oddane w posesję dekretem sądu wyjazdowego (sądów ziemskich tucholskiego i mirachowskiego) w Będominie w poniedziałek po Niedzieli *Oculi* [2 III] 1739 roku, teraz ze wszystkim temuż Piotrowi Wybickiemu i jego potomkom za sumę 3000 zł pruskich dają, zapisują i rezygnują. Kwitują też Wybickiego z tej sumy i dopuszczają do intromisji w te dobra⁷⁰⁷.

Należy wyjaśnić pokrewieństwo łączące Franciszka i jego braci, Piotra Ernesta, Macieja, Jana oraz ich siostrę Konstancję, dzieci Macieja Wybickiego i Elżbiety Doręgowskiej, córki Michała Doręgowskiego i Pobicówny z Franciszką Doręgowską, córką Kazimierza i Heleny Chudzińskiej, a także z Piotrem Ernestem Doręgowskim, żonatym 1v. z Małgorzatą Eleonorą Lerchenfelt, 2v. z Cecylią Baranowską, synem Aleksandra i Katarzyny Hebron. Otóż Michał i Aleksander Doręgowscy najprawdopodobniej byli braćmi (niewykluczone też, że stryjecznymi), może synami Piotra i Katarzyny Oelfsen, wnukami kolejnego Piotra. Natomiast Franciszka, rówieśniczka i imienniczka ks. Franciszka była córką Kazimierza i Heleny Chudzińskiej, wnuczką Szczęsnego i Elżbiety Garczyńskiej, prawnuczką Kryspina i Heleny Luzińskiej, praprawnuczką Jana i Katarzyny Teske, który to Jan był bratem Piotra I, dziada Michała⁷⁰⁸. A więc Franciszek jako opiekun Franciszki Doręgowskiej, był jej krewnym w stopniu 5.

Poza tym widać teraz, iż chrzestny Piotra Ernesta Wybickiego, syna Elżbiety Doręgowskiej, Piotr Ernest Doręgowski był bratem stryjecznym matki dziecka, a więc bliskim krewnym.

⁷⁰⁷ Akta miasta Skarszew 520/11, k. 324–327.

⁷⁰⁸ Zob. Baza szlachecka dr. Wiesława Nowosada oraz dane zebrane przez J. Gallandiego, GStA PK, XX. HA „Sammlung Gallandi”, k. 513; APP, Zb 39–41, s. 320; zob. też wyżej, przyp. 623.

Tablica 4c. Pokrewieństwo Wybickich i Doręgowskich

W pokoleniu Elżbiety Doręgowskiej żony Macieja Wybickiego mamy też niejaka Barbarę Zofię Doręgowską zamężną z bratem Macieja, Bartłomiejem Teodorem. Może to siostry, które wyszły za braci Wybickich?

Osobnego wyjaśnienia wymaga pokrewieństwo Doręgowskich, owej Franciszki i jej męża Stanisława chorążego JKM, syna Floriana rotmistrza powiatu człuchowskiego i Marianny Powalskiej, co jest nieistotne przy omawianiu genealogii Wybickich. W dalszej części opracowania objaśnię szczegółowo pokrewieństwo pomiędzy Doręgowskimi a Gotartowskimi i Jezierskimi (Tablica 6a).

3 stycznia 1742 roku w skarszewskim sądzie ławniczym, ponieważ kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta, ponowił Franciszek swoją wcześniejszą protestację z dnia 11 września 1741 roku, skierowaną zarówno przeciwko burmistrzowi Skarszew sławetnemu Ewaldowi Barthelsowi i kilkunastu wymienionym z imienia i nazwiska rajcom, ławnikom skarszewskim, jak i wielu innym mieszkańcom miasta, iż z bronią w rękę przystąpili do budowy nowej świątyni⁷⁰⁹.

Nazajutrz po św. Janie [25 VI] 1743 roku w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) Maciej Czarnołęski i Joanna Lewińska panna, córka Jakuba Lewińskiego regenta lęborskiego i Marianny Sikorskiej, skwitowali się z braćmi rodzonymi Wybickimi, Franciszkiem prepozytem skarszewskim i sędzią surogatem gdańskim, Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim, Maciejem burgrabią grodzkim malborskim i Janem instygatorem sądu ziemskiego mirachowskiego z sumy 1500 fl. polskiej monety pruskiej wraz prowizją, zasądzoną im

⁷⁰⁹ Akta miasta Skarszew 520/11, k. 327v–328; zob. też wyżej, treść do przyp. 706.

wyrokiem sądu ziemskiego tczewskiego z poniedziałku po św. Stanisławie biskupie [8 V] 1743 roku⁷¹⁰.

Następnie tenże Jakub Lewiński zapisał swojej córce Joannie na swoich dobrach sumę 750 zł monety pruskiej z owych 1500 zł uzyskanych od wyżej wymienionych braci Wybickich⁷¹¹.

W 1755 roku, 15 lutego, w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) woźny generalny opatrzny Paweł Olszewski złożył relację o dostarczeniu pozwu do Trybunału Piotrkowskiego, złożonego w dobrach probostwa skarszewskiego. Pozwani zostali Józef Pruszek sędzia ziemski mirachowski, Tomasz Grąbczewski pisarz ziemski województwa pomorskiego oraz ławnicy ziemscy mirachowscy: Łukasz Lewiński, Józef Grąbczewski, Jakub Wyczechowski, Piotr Wybicki, Antoni Lniski, Florian Łyśniewski (*Lysniewski*), Jan Pruszek i Antoni Wąglikowski — jako sędziowie orzekający. Nadto pozwanym został ksiądz Franciszek Wybicki kanonik włocławski, prepozyt skarszewski oraz kurator i prowizor szpitala kościelnego. Sprawa sporna dotyczyła zapłaty sumy 2000 zł pruskich przez małżonków Łukasza i Różę z Bystramów Lewińskich ławników ziemskich mirachowskich⁷¹², czyli zapewne zaległych opłat na szpital skarszewski, legowanych przez wuja tegoż Łukasza Lewińskiego — ks. proboszcza Jana Kazimierza Jugowskiego.

Już wkrótce, 4 czerwca 1755 roku, w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) woźny generalny opatrzny Wojciech Wilma złożył relację o dostarczeniu pozwu do Trybunału Piotrkowskiego, złożonego w dobrach wsi Bączek. Pozwani zostali małżonkowie Łukasz i Róża z Bystramów Lewińscy ławstwo ziemscy mirachowscy. Powodem w sprawie był ksiądz Franciszek Wybicki kanonik włocławski, sędzia surogat gdańskiego konsystorza, prepozyt skarszewski oraz kurator i prowizor szpitala skarszewskiego. Wobec niedostoso-
wania się Lewińskich do postanowień dekretu mirachowskiego sądu ziemskiego z poniedziałku po Niedzieli *Quinquagesimae* [10 II], apelacją i pozwem złożonym przez nich do Trybunału Piotrkowskiego, Wybicki złożył obecny pozew. Sprawa dotyczyła dokumentów związanych z zaległymi sumami i zobowiązaniem do ich zapłaty przez tegoż Lewińskiego, zapisanym w aktach sądu grodzkiego skarszewskiego w poniedziałek nazajutrz po św. Janie Chrzcicielu [25 VI] 1724 roku. Chodziło o dwie sumy: I — 1000 zł pruskich dla wikariusza kościoła i II — 1000 zł pruskich dla szpitala skarszewskiego⁷¹³.

11 grudnia 1755 roku w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) ks. Franciszek Wybicki kanonik katedralny włocławski, sędzia surogat gdańskiego konsystorza, proboszcz skarszewski wniósł do akt dokument porozumienia zawartego pomiędzy nim a gdańskim magistratem spisany w Gdańsku dnia 9 lipca tegoż roku w sprawie chłopów zagrodników (*colonorum*)

⁷¹⁰ APG, Akta miasta Skarszew 520/12, s. 59–60.

⁷¹¹ Tamże, s. 60–61.

⁷¹² APG, Akta miasta Skarszew 520/14, k. 31v–32v.

⁷¹³ Tamże, k. 42v–43v.

należących do dóbr *Prausterwald sive Szerzawa* — własności miejskiej Gdańska, którzy podlegają parafii skarszewskiej. Dotyczyło ono świadczeń kościelnych: kołęd, dziesięcin, chrztów, małżeństw, pogrzebów oraz innych powinności (także opłat organisty) i danin, w szczególach podanych kwotowo jak i określonych ilościowo⁷¹⁴.

W roku następnym 1756, 25 czerwca, w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) stanął Dominik Owidzki, syn nieżyjących już Franciszka Owidzkiego podczaszego buskiego i Marcjanny vel Marianny z Bystramów. W związku z zawartym w Skarszewach w dniu 21 kwietnia tego roku kontraktem sprzedaży, pomiędzy zeznającym a ks. Franciszkiem Wybickim kanonikiem katedralnym wrocławskim, sędzią surogatem gdańskiego konsystorza i prepozytem skarszewskim tenże Dominik Owidzki swoje całe i niepodzielne części w dobrach wsi Łukocin (*Łukocino*), położone w województwie pomorskim a powiecie tczewskim, ze wszystkim sprzedaje, zapisuje i wieczyście rezygnuje temuż ks. Franciszkowi Wybickiemu za sumę 12 300 złotych monety pruskiej, z której tegoż też kwituje. Udziela też ewikcji i dopuszcza do intromisji. Wadium także 12 300 zł pruskich. Jednakże w szczegółowym rozliczeniu tejże sumy 12 300 złotych zawarte były pewne warunki związane zarówno z nabyciem dóbr wsi Zalesia (powiat świecki) przez zeznającego od Michała Tucholki sędziego ziemskiego tucholskiego, jak i obciążenia: I — 7300 zł otrzymane od Wybickiego w kontrakcie sprzedaży-kupna Zalesia, II — 5000 zł suma posagowa dla Anny z Owidzkich Wyczechowskiej z części Łukocina, oraz III — 2000 zł suma należna sukcesorom zmarłej bezpotomnie Apolonii z Dąbrowskich, żonie również nieżyjącego już Franciszka Loka zapisana na częściach Łukocina, ale przejęta do zapłaty przez Owidzkiego⁷¹⁵.

2 września 1756 roku woźny koronny opatrny Wojciech Wilma w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) złożył relację o dokonaniu intromisji. W towarzystwie dwóch szlachty Pawła Sumińskiego i Władysława Bystrama, na urzędowe wezwanie ks. Franciszka Wybickiego kanonika wrocławskiego, sędziego surogata gdańskiego konsystorza i prepozyta skarszewskiego, udał się 28 czerwca tego roku do dóbr wsi Łukocin, położonych w województwie pomorskim a powiecie tczewskim. Wobec rezygnacji z pewnych części we wsi Łukocin przez Dominika Owidzkiego na osobę wyżej wymienionego ks. Franciszka Wybickiego, woźny dokonał aktu wwiązania w te dobra tegoż Wybickiego⁷¹⁶. Tak więc Franciszek stał się prawnym właścicielem części Łukocina.

25 czerwca 1757 roku w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) stanęli ksiądz Franciszek Wybicki kanonik katedralny wrocławski, sędzia surogat gdańskiego konsystorza i prepozyt skarszewski oraz znamienity (*spectabilis*) Piotr Głowacki i sławetny (*famatus*) Marcin Gończa,

⁷¹⁴ Tamże, k. 70–71. Szerzawa, osada w powiecie gdańskim, niem. Breitfelde, zob. H. Bugalska, *Toponimia byłych powiatów gdańskiego i tczewskiego*, Gdańsk 1985 (= *Pomorskie monografie toponomastyczne*, nr 6), s. 100 — tu nazwa Prausterwald nie jest znana, Praust — Pruszcz.

⁷¹⁵ APG, Akta miasta Skarszew 520/15, k. 24–26.

⁷¹⁶ Tamże, k. 49v–50.

administratorzy (prowizorzy) kościoła i szpitala skarszewskiego, manifestując przeciwko rodzeństwu Joachimowi, Józefowi, Piotrowi, Janowi i Annie Lewińskim [dzieci małżonków Łukasza Lewińskiego i Róży z Bystramów]. Powołali się na umowę polubowną (komplanację) zawartą pomiędzy manifestującymi a nieżyjącą już Różą z Bystramów Lewińską asesorową ziemską mirachowską, matką i wyżej wymienionym rodzeństwem, spisaną w Skarszewach dnia 1 października minionego 1756 roku, według której Lewińscy mieli zapłacić 1000 zł pruskich, ale do dnia dzisiejszego nie stawili się w sądzie⁷¹⁷.

Dalej tego samego dnia (25 VI 1757) wpisano jeszcze dwa akty. Przed skarszewskim sądem ławniczym Anna z Owidzkich Wyczechowska w asyście i pod opieką męża Bogusława Wyczechowskiego stolnika owruckiego skwitowała ks. Franciszka Wybickiego kanonika katedralnego wrocławskiego, sędziego surogata gdańskiego konsystorza i prepozyta skarszewskiego oraz jego sukcesorów z należnej jej za okres dwóch lat sumy prowizjonalnej 600 zł monety pruskiej. Za rok miniony 1756 prowizja jej należna od Dominika Owidzkiego byłego dziedzica części dóbr wsi Łukocin, zaś za rok obecny 1757 od tegoż ks. Franciszka Wybickiego obecnego dziedzica tychże dóbr. Prowizje te pochodzą od oryginalnej sumy posagowej 5000 złotych monety pruskiej, zapisanej jej na tych dobrach, stanowiąc roczne odsetki w wysokości 6%⁷¹⁸.

Następnie ciż małżonkowie Wyczechowscy, Anna z Owidzkich Wyczechowska w asyście i pod opieką męża oraz brata stryjecznego Franciszka Owidzkiego stolnika braclawskiego, skwitowali ks. Franciszka Wybickiego ze wspomnianej sumy posagowej 5000 zł monety pruskiej. Pochodziła ona z dóbr wsi Czerniewo, zaś przez Dominika Owidzkiego została zapisana na częściach wsi Łukocin w starogardzkim sądzie ławniczym nazajutrz po św. Janie [25 VI] 1753 roku. Obie sumy zostały przyśądzone do zapłaty Wybickiemu postanowieniem dekretu tczewskiego sądu ziemskiego, uchwalonego w Starogardzie [Gdańskim] w poniedziałek po św. Stanisławie biskupie [8 V] obecnego 1757 roku⁷¹⁹.

W 1758 roku, 25 czerwca, dobiegła końca sprawa szpitala skarszewskiego i dłu-gu Lewińskich. Tego dnia w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) stanął Jan Lewiński, dziedzic dóbr wsi Bączek z przyległościami. Wobec zawartej w Skarszewach dnia 1 października 1756 roku komplanacji zarówno z ks. Franciszkiem Wybickim kanonikiem wrocławskim, prepozytem skarszewskim i sędzią surogatem gdańskim, jak i prowizorami kościoła skarszewskiego — z jednej strony, oraz swoją matką nieżyjącą już Różą z Bystramów Lewińską, dziedziczką tychże dóbr Bączka i rodzonym bratem zeznającego Joachimem Lewińskim — z drugiej strony, zapisał szpitalowi skarszewskiemu sumę 1000 zł

⁷¹⁷ Tamże, k. 127v–128.

⁷¹⁸ Tamże, k. 129–130v. Bogusław Wyczechowski jako stolnik owrucki, nienotowany; zob. *Urzędniccy województw kijowskiego i czernihowskiego...*, jedynie Tomasz 1767 jako rzekomy podstoli czernihowski, tamże, nr 1432.

⁷¹⁹ APG, Akta miasta Skarszew 520/15 k. 130–130v. Franciszek Owidzki stolnik braclawski, *Urzędniccy braclawscy XVI–XVIII wieku...* [w opracowaniu].

pruskich wraz z pięcioprocentową prowizją płatną na św. Jana przyszłego roku [24 VI 1759]⁷²⁰.

Podobnej treści wpis, którym Jan Lewiński zapisał na swoich dobrach dziedzicznych wsi Bączek skarszewskiemu szpitalowi zlokalizowanemu na terenach podmiejskich sumę 1000 florenów, znajdujemy również pod datą 28 lipca tegoż roku⁷²¹.

15 lipca 1762 roku w Kościerzynie przed sądem ławniczym Marcin Kościanek Pobłocki, syn nieżyjących Marcjana i Anny Grabli [Mściszewskiej] zeznał, że kontraktem spisany w Gdańsku 6 lipca [Nowe Miasto?] tego roku część swoją dziedziczną w Sikorzynie w powiecie tczewskim z wszystkimi przynależnościami sprzedał Franciszkowi za 2050 fl. polskich monety pruskiej (połowę darował drugą połowę sprzedał)⁷²² oraz skwitował Franciszka z otrzymanej sumy sprzedażnej⁷²³. Tego samego dnia żona Marcina Kościanka Pobłockiego Ewa z Żeromskich skasowała swoją oprawę i dożywocie zapisane na tej części Sikorzyna⁷²⁴. Również wtedy Marcin Kościanek Pobłocki pożyczył od Franciszka 85 fl. na kupno części dóbr Podjazzy od Wojciecha Maleka Podjaskiego⁷²⁵. Następnie Kościanek przeniósł 480 fl. posagu żony Ewy z Żeromskich zapisanych na części Sikorzyna na swoją część dziedziczną w Podjazach⁷²⁶.

Intromisja Franciszka w część dóbr kupioną w Sikorzynie od Marcina Kościanka Podjaskiego nastąpiła 23 sierpnia 1762 roku przy udziale woźnego generalnego koronnego opatrznego Bartłomieja Kędzierskiego oraz w obecności dwóch szlachciców, Joachima Massowa i Mateusza Węsierskiego⁷²⁷.

W aktach kapituły włocławskiej znajduje się wpis dotyczący jednej z ostatnich przez niego załatwianych spraw, mianowicie 21 marca 1763 roku Franciszek Wybicki kanonik katedralny, komisarz dóbr kapituły kujawskiej leżących w Prusach, delegowany przez wspomnianą kapitułę, zawarł w Stolcenbergu ze sławetnym Gottliebem Hasselbachem mieszczaninem gdańskim kontrakt, mocą którego jedną morgę zwolnioną po śmierci Antoniego Pastoriusza przekazano temuż Hasselbachowi i jego potomkom na lat 40 w emfiteuzę. Nowy dzierżawca będzie płacił kapitule po 100 zł rocznie na św. Marcina, czyli 11 listopada⁷²⁸.

W księgach metrykalnych archidiakonatu pomorskiego znaleźć można wpisy wizytacyjne Franciszka Wybickiego z jego podpisem⁷²⁹. W latach 1745–1750 trwała

⁷²⁰ APG, Akta miasta Skarszew 520/16, k. 22v–23.

⁷²¹ Tamże, 520/16, k. 32v. Dokument opublikował E. Waschinski, *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck...*, s. 180.

⁷²² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 62v–64; E. Breza, *Źródła...*, s. 208, nr 24.

⁷²³ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 64–64v; E. Breza, *Źródła...*, s. 208, nr 25.

⁷²⁴ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 64v–65.

⁷²⁵ Tamże, k. 65–65v; E. Breza, *Źródła...*, s. 208–209, nr 29.

⁷²⁶ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 65v–66; E. Breza, *Źródła...*, s. 209, nr 27.

⁷²⁷ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 66v–67.

⁷²⁸ S. Librowski, *Inwentarz realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku...*, s. 88, Dokument 177.

⁷²⁹ Korzystam przy tej okazji z informacji w większości pochodzących ze zbiorów Siegfrieda Johanna von Janowskiego z Lubeki, któremu dziękuję za udostępnienie materiałów dotyczących Franciszka Wybickiego.

wizytacja pod kierunkiem Augustyna Klińskiego archidiacona pomorskiego⁷³⁰. Z jego widocznie poręczenia w 1750 roku dekanaty pucki i kościerski wizytował Franciszek Wybicki. Odwiedził wtedy, między innymi, 12 maja parafię w Pręgowie, 7 czerwca parafię w Żukowie, 11 w Luzinie, 17 w Pucku, 6 lipca w Steżycy⁷³¹.

Ciekawych informacji dostarczył jego pobyt w Żukowie. Wybicki wpisał się tam do akt norbertanek żukowskich, za rządów ksieni Konstancji Wolskiej⁷³², a także w księdze metrykalnej chrztów kościoła pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela. Wpis wizytacyjny Wybickiego na dole strony poprzedza sześć chrztów zapisanych ręką Jana Gotfryda Borka, kapelana i wikariusza w Żukowie. Pierwszy z nich dotyczy chrztu, jakiego udzielił 11 maja 1750 roku Jan (Władysław) Wolski karmelita gdański urodzonemu 10 maja o godzinie 7 i jednym kwadransie dziecku Aleksandra Wolskiego dziedzica Niestępowa i Jadwigi z Lewińskich (ślubu udzielił im 19 maja 1749 roku w Żukowie biskup włocławski i pomorski Walenty Aleksander Czapski), któremu nadano imiona Walenty Józef Nepomucen. Do chrztu trzymali Jan Gotfryd Bork kapelan i wikariusz żukowski, i panna Teresa Malinowska z Niestępowa⁷³³. Wpis dotyczy chrztu przyszłego znanego kolekcjonera książek, zwłaszcza prusyców, Walentego Wolskiego⁷³⁴. To niezwykle interesująca strona księgi chrztów, przynosi ona bowiem zbitkę wielu skojarzeń. Po pierwsze, Franciszek Wybicki miał styczność z o dziesięć lat młodszym od niego wybitnym historykiem Kościoła pomorskiego tamtych czasów, J. G. Borkiem, autorem wielu prac. Tenże z kolei krótko przed wizytacją Wybickiego został ojcem chrzestnym Walentego Wolskiego. A ten ostatni zaś miał później w swoich zbiorach bibliotecznych rękopis kazania pogrzebowego wygłoszonego przez Borka w 1751 roku, czyli rok po swoich narodzinach, poświęconego zmarłej w Sulęczynie Barbarze z Heidensteinów Wolskiej, ostatniej z tego rodu, 3v. żonie Jakuba Wolskiego, stryja Walentego, a brata Aleksandra, ksieni żukowskiej Katarzyny oraz karmelity Jana. Powróćmy do życiorysu Franciszka, gdyż ostatnie podane fakty już jego bezpośrednio nie dotyczą.

Księgi metrykalne kościoła pod wezwaniem św. Michała Archaniola w Skarszewach z czasów zarządzania tą parafią przez Franciszka Wybickiego nie zachowały się⁷³⁵. Jednak dzięki ks. Alfonsowi Mańkowskiemu posiadamy obecnie jedną

⁷³⁰ ADP, sygn. G 56: *Visitatio per (...) Augustinum Klinski, Archidiaconum Pomeraniae in Anno 1746 expedita* [1745–1750].

⁷³¹ Kolejno: ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 13: Pręgowo, s. 80; AAG-O, Księgi metrykalne, Żukowo W 1778, k. 125v; ADP, Księgi metrykalne, Luzino W 909, k. 78; AAG-O, Księgi metrykalne, Puck W 1223, s. 74; ADP, Księgi metrykalne, Steżycza W 1587, k. 112v.

⁷³² ADP, Monastica, Żukowo 3, k. 29: podpis i pieczęć Franciszka Wybickiego; szerzej, zob. J. Kowalkowski, *Ksiądz Jan Gotfryd Bork...*, s. 79.

⁷³³ AAG-O, Księgi metrykalne, Żukowo W 1778, k. 125v.

⁷³⁴ O Walentym Wolskim ostatnio J. Kowalkowski, *Ksiądz Jan Gotfryd Bork...*, s. 95, tu wcześniejsza literatura, oraz R. Marciniak, *Pomorski bibliofil Walenty Wolski z Niestępowa (1750–1829) i losy jego zbiorów w Wielkopolsce*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 29, 2009, 173–197.

⁷³⁵ M. Bär, *Die Kirchenbücher der Provinz Westpreussen*, Danzig 1908 (= „Abhandlungen zur Landeskunde der Provinz Westpreussen” 13), s. 20: chrzty od 1686, śluby od 1687, zgony od 1750. Jeszcze notuje te księgi w Archiwum Parafialnym *Diecezja chełmińska. Zarys historyczno-statystyczny*, Pelplin 1928, s. 571. Por. *Archiwum Państwowe w Gdańsku. Przewodnik po zasobie*, oprac. C. Biernat,

część wypisów z zaginionej księgi metrykalnej, mianowicie fragment zgonów, od 1758 roku, oraz śluby od 1687 roku⁷³⁶. Zeszyt wcześniejszy, zawierający najprawdopodobniej wypisy chrztów od 1686 roku i zgony z lat 1750–1757, zaginął już we współczesnych czasach⁷³⁷. To niepowetowana strata nie tylko dla zbioru metrykaliów, być może na podstawie tych wypisów dokładniej można by ustalić początki pobytu Franciszka Wybickiego jako księdza w Skarszewach.

Ślady jego działalności duszpasterskiej znajdujemy także w innych parafiach⁷³⁸. I tak, w 1740 roku ochrzcił dziecko we dworze w Starym Wiecu parafii wysińskiej, najpewniej nieszlacheckie⁷³⁹. Raz jeden spotykamy go jako ojca chrzestnego, 7 września 1745 roku w Kłodawie Franciszki urodzonej w Kleszczewku, córki Floriana Łyśniewskiego ławnika ziemskiego mirachowskiego i Marianny Placheckiej, w parze z Barbarą Zakrzewską z Łaguszewa, ochrzcił Adam Zaremba proboszcz kłodawski⁷⁴⁰.

Następnie 2 sierpnia 1747 roku w Garczynie Franciszek Wybicki kanonik wrocławski, prepozyt skarszewski i surogator gdański udzielił ślubu Łukaszowi Piechowskiemu parafianinowi kościerskiemu łowczemu braclawskiemu (*venator Braclaviensis*) i Joannie Lniskiej, córce ławnika ziemskiego mirachowskiego, przy udziale Ignacego Lniskiego prepozyta lęborskiego, w obecności Antoniego Lniskiego ławnika ziemskiego mirachowskiego, Franciszka Żelewskiego również ławnika mirachowskiego i Jakuba Lniskiego cześnika braclawskiego (*pincernae Braclaviensis*)⁷⁴¹. 2 grudnia 1748 roku ochrzcił w Godziszewie Antoniego Franciszka Ksawerego, syna Mateusza pisarza ziemskiego pomorskiego i Joanny [Markowskiej] Grąbczewskich, chrzestnymi byli Stanisław Skórzewski generał wojsk JKM i starosta kiszewski oraz Marianna Grąbczewska podkomorzyna pomorska⁷⁴².

10 października 1751 roku w kościele w Zblewie pobłogosławił małżeństwo między Michałem Wolschlegerem i Marianną Pawłowską, córką sędziego ziemskiego człuchowskiego [Mikołaja] i Anny urodzonej Prusakówny z dóbr Bławeld, w obecności Stanisława Skórzewskiego generała JKM, starosty kiszewskiego i Józefa Prusaka sędziego ziemskiego mirachowskiego⁷⁴³. Rok później, 10 lipca,

Warszawa–Łódź 1992, s. 141 i 156, oraz M. Stanke, *Katholische Kirchenbücher in Ost- und Westpreussen...*, s. 53, gdzie ksiąg tych już brak.

⁷³⁶ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 1–8.

⁷³⁷ Zeszyt 34, zatytułowany: *Czarnowo (Ostromiecko, Boliminek, Czarze, Przeczumno, Papowo), Wielno I, Skarszewy I*, najprawdopodobniej wypożyczony z Archiwum Diecezjalnego w Pelplinie, nie został już zwrócony.

⁷³⁸ Również w tym miejscu dziękuję Siegfriedowi Johannowi von Janowskiemu z Lubeki za udostępnienie danych z ksiąg metrykalnych.

⁷³⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 16: Wysin, s. 16. Tych ksiąg metrykalnych obecnie brak.

⁷⁴⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 9: Kłodawa, s. 7; AAG-O, Księgi metrykalne, Kłodawa D-183.

⁷⁴¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 91. Łukasz Piechowski łowczy braclawski, Jakub Lniski cześnik braclawski, *Urzednicy braclawscy XVI–XVIII wieku...* [w przygotowaniu].

⁷⁴² ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 10: Godziszewo, s. 57. Mateusz Grąbczewski pisarz z. pom. 1747–1764, UPKr, nr 857; Stanisław Skórzewski starosta kiszewski 1739–1761, P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 105.

⁷⁴³ ADP, Księgi parafialne, Zblewo W 544, k. 158v. Mikołaj Pawłowski sędzia ziemski człuchowski 1735–1782, UPKr, nr 374.

w asystencji Franciszka Wybickiego, o. Hieronim Turno opat pelpliński udzielił ślubu w domu prywatnym (*in aedibus privatis*) Michałowi Lewaltowi Jezierskiemu ławnikowi ziemskiemu człuchowskiemu i Annie Pawłowskiej, córce Mikołaja sędziego ziemskiego człuchowskiego i Anny z Pruszków (a więc kolejnej ich córce), w obecności Franciszka Wybickiego kanonika wrocławskiego, prepozyta skarszewskiego i szczodrowskiego, surogata gdańskiego, Stanisława Skórczewskiego, także znanego z poprzedniego ślubu, Tomasza Grąbczewskiego sędziego ziemskiego pomorskiego i Mateusza Grąbczewskiego, pisarza ziemskiego pomorskiego⁷⁴⁴. W 1760 roku, 16 czerwca, za zezwoleniem Franciszka Wybickiego sędziego konsystorza, Ignacy Lniski prepozyt lęborski i archidiakon kruszwicki udzielił ślubu w Garczynie Franciszkowi Lewińskiemu ze Strzeczca i Konstancji Lniskiej sędowiczównie (*assessoridae*) mirachowskiej z Lubieszyna, w obecności Michała Lniskiego ławnika ziemskiego tczewskiego, Łukasza Piechowskiego i Łukasza Lewińskiego⁷⁴⁵. W 1761 roku zaś, 28 czerwca, także za zgodą Franciszka Wybickiego, kanonika wrocławskiego, sędziego surogata gdańskiego, proboszcz z Leśna Michał Jazdzewski ochrzcił w domu prywatnym w Kaszubie Jakuba, syna Adama i Ewy Tokarskich, a chrzestnymi zostali Jakub Prączyński z Żabna i Apolonia z Grąbczewskich Tokarska (babka?) dziecka z Chwarzcienka, wpisu do księgi metrykalnej dokonano 1 listopada⁷⁴⁶. 3 lutego 1763 roku Franciszek Józef Wybicki ochrzcił w Kaplicy Królewskiej (parafia gdańska) Józefa Antoniego, syna Mateusza Józefa Rogaczewskiego *instigatoris* konsystorza gdańskiego i Anny Katarzyny Renaty, chrzestni: Józef Lindner kapitan (starosta?) subkowski, wieloletni Antoni Lipiński prepozyt lignowski i notariusz konsystorza gdańskiego oraz mieszcza Anna Kunikowna⁷⁴⁷.

Opiekował się rodziną, zwłaszcza dziećmi brata Piotra i Konstancji Lniskiej, Józefem, Joachimem i ich siostrami. Józef uczył się w szkole parafialnej przy kościele skarszewskim, potem u jezuitów w Starych Szkotach. Niewątpliwie dopomógł także Joachimowi zostać księdzem, a czterem z siedmiu córek Piotra — zakonnicami w Żukowie, Bysławku i Żarnowcu.

Majątek jaki posiadał wymieniają księgi hipoteczne. Od 1736 roku do niego należała ¼ Sikorzyna po ojcu, w 1763 roku sprzedana bratankom Jakubowi i Janowi, synom Macieja⁷⁴⁸. To także wspomniane już dobra Łukocin, nabyte w 1756 roku od Dominika Owidzkiego kontraktami, kupna z 21 kwietnia, 25 czerwca (rezygnacja i pokwitowanie Owidzkiego) i 2 września (intrumisja) za 12 300 florenów, na których 16 kwietnia 1763 roku w grodzie skarszewskim zapisał kościołowi skarszewskiemu 200 fl., będące aktem sprzedaży z 14 czerwca 1765 roku, za 15 000 fl.

⁷⁴⁴ ADP, Księgi parafialne, Zblewo W 544, k. 160–160v.

⁷⁴⁵ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 92.

⁷⁴⁶ ADP, Księgi parafialne, Leśno W 795, k. 39v. Michał Jazdzewski proboszcz w Leśnie, por. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 91: jako taki nieznan. Apolonia z Grąbczewskich żona Jana Tokarskiego z Chwarzcienka, APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 276v.

⁷⁴⁷ AAG-O, Księgi parafialne, Kaplica Królewska D 77.

⁷⁴⁸ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1216.

w rękach bratanka Jakuba, syna Jana II⁷⁴⁹. Posiadał także działki w Podjazach, gdzie zapisane miał 700 fl. na 5% od braci Antoniego oraz Jakuba Poblöckich i Borzestowie⁷⁵⁰. W 1762 roku kupił od Marcina Kościanka Poblöckiego część w Sikorzynie. W księgach ławniczych Kościerzyny 15 lipca 1762 roku zapisano, że aktem sporządzonym tego roku w Gdańsku, Franciszek kupił od Marcina Kościanka Poblöckiego za 2050 fl. jego dziedziczne dobra w Sikorzynie. Jednocześnie pożyczył temuż 85 fl. na kupno Podjaz od Wojciecha Maleka Podjaskiego, po czym Poblöcki przeniósł posag żony Ewy z Żeromskich w wysokości 480 fl. z dóbr w Sikorzynie sprzedanych Wybickiemu na kupione właśnie w Podjazach⁷⁵¹.

Dwadzieścia lat po śmierci Franciszka, jego bratanek Józef jeszcze dochodził swoich praw majątkowych⁷⁵². Jak zapisano w księgach grodzkich poznańskich 2 listopada 1785 roku, Józef Wybicki podkomorzy JKM, do windykacji majątku po księdzu Franciszku Wybickim, archidiakonie pomorskim, surogacie gdańskim, proboszczu skarszewskim, swoim stryju, dał plenipotencję bratu swojemu Joachimowi Wybickiemu, proboszczowi skarszewskiemu⁷⁵³.

Franciszek Wybicki pozostawił po sobie testament, ingrosowany do akt konsystorza gdańskiego⁷⁵⁴. Omówiony już w literaturze dokument, spisany w języku łacińskim⁷⁵⁵, został w niniejszej publikacji wydany, w *Aneksie I*. Przypomnę jeszcze raz treść ostatniej woli Franciszka Wybickiego. W poniedziałek, 29 kwietnia (*Lunae XXIX mensis Aprilis*) 1765 roku (a więc już w dniu śmierci), przed sądem tym stanął rodzony brat zmarłego, Maciej burgrabia grodzki województwa pomorskiego⁷⁵⁶ i podał testament spisany przez Franciszka Wybickiego, archidiakona pomorskiego, prepozyta skarszewskiego i surogata konsystorza gdańskiego.

Franciszek Jan Józef Wybicki, zdrowy na umyśle, wymienił swoich patronów, Franciszka Serafickiego, którego imię otrzymał podczas chrztu, oraz Jana Chrzciciela i Józefa, których imiona nosił od bierzmowania. Ciało polecił pochować w skarszewskim kościele pod wezwaniem św. Michała Archanioła, w grobowcu

⁷⁴⁹ Tamże, nr 1458 A, szczegółowe informacje, zob. APG, 97/396, s. 9.

⁷⁵⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1204 B (szerzej APG, 97/1204, s. 27–28, gdzie wymienieni wszyscy potomkowie po braciach aż do Jakuba, syna Jana II), 1401 D — zrezygnował na rzecz brata Macieja III; P. Czaplewski, *Wykaz oficjalów gdańskich i pomorskich...*, s. 97, przyp. 1.

⁷⁵¹ E. Breza, *Źródła...*, s. 208–209, nr 24–27; za APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 62v–65; szerzej, zob. wyżej, s. 151.

⁷⁵² J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 6.

⁷⁵³ *Archiwum Wybickiego...*, t. 1, s. 156, przyp. 4: „Trzeba pamiętać, że jesienią 1785 otrzymał wraz z bratem Joachimem, proboszczem skarszewskim, spadek po stryju Franciszku, archidiakonie pomorskim. Wybicki wystawił pełnomocnictwo bratu 2 listopada 1785 roku (Ins. Posn. 1382, fol. 179v)”.

⁷⁵⁴ Informację podał P. Czaplewski, *Wykaz oficjalów gdańskich i pomorskich...*, s. 97, p. 1. Spis ksiązek, które pozostawił w konsystorzu, zob. ADP, G 84, k. 174–174v.

⁷⁵⁵ ADP, G 60 (dawna: APB II 25): *Acta Consistorii Generalis Gedanensis...*, (1762–1766), s. 450–460. Omówienie testamentu, J. Kowalkowski, *Franciszek Wybicki...*, s. 246–249; ostatnio także Z. Kropidłowski, *Testament ks. Franciszka Józefa Wybickiego (1703–1765)*, [w:] *Polska i jej sąsiedzi. Studia z dziejów kultury, gospodarki i myśli politycznej*, pod red. M. Hejgera, W. Skóry, Pruszc Gdański–Słupsk 2010, s. 333–340.

⁷⁵⁶ ADP, G 60, s. 450, tu podany mylnie jako burgrabia pomorski, zamiast malborski, por. niżej, przyp. 760.

zbudowanym przez niego pod kaplicą św. Jana Nepomucena, przez niego samego konsekrowaną. Przybyłym na pogrzeb kapłanom prosił dać obiad i 6 tynfów, ubogim zaś obiad w innym domu i po 9 gr. Swojemu kościołowi, który własnym kosztem naprawiał i ozdabiał, zapisał 100 fl., kościołowi filialnemu w Szczodrowie, który za jego czasów był restaurowany i otrzymał nowe ołtarze oraz ambonę — 50 fl., Bractwu św. Anny — 60, domowi dla księży emerytów we Włocławku — 200, szkole dla ubogich dzieci przy gdańskim kościele parafialnym w Kaplicy Królewskiej — 50, szpitalowi o czterech izbach dla biednych w Skarszewach, który sam fundował i któremu w 1758 roku ulokował na swoich dobrach dziedzicznych 1000 zł w dobrej monecie aktem podanym do ksiąg miejskich skarszewskich nazajutrz po św. Janie Chrzcicielu [25 VI], teraz przekazał kwotę na ubiór dla ubogich. Następnie swoim pomocnikom w parafii, komendarzowi oraz wikaremu skarszewskiemu zapisał po 30 fl. z prośbą o modlitwę za jego duszę, wielbnyim ojcom karmelitom gdańskim — 60, tyle samo dominikanom z tego miasta na msze, ojcom reformatom klasztoru w Stolcenbergu⁷⁵⁷ na modlitwę za duszę fl. 100, ojcom bonifratrom z konwentu w Szotlandzie⁷⁵⁸ na jałmużnę dla biednych — 30, siostrom klasztorów w Żukowie i Żarnowcu — po 60, zakonnicom tych klasztorów — Mariannie, Brygidzie i Annie Wybickim⁷⁵⁹, bratanicom swoim (*neptis sui*) rodzonym, którym dopomógł dostać się klasztoru i nimi się opiekował, każdej po fl. 150. Ciekawe, nie została wymieniona czwarta z zakonnic, Elżbieta, najwidoczniej już po śmierci stryja została benedyktynką w Bysławku.

Kościół skarszewski pozostawia w dobrym stanie, który sam utrzymywał, na co przeszło 6000 zł wydał. Pozostała część jego własności, podzielona na trzy równe części, przechodzi na jego spadkobierców, mianowicie brata Macieja Wybickiego burgrabiego malborskiego⁷⁶⁰ i sukcesorów nieżyjących już braci, Piotra ławnika ziemskiego mirachowskiego i Jana łowczego braclawskiego⁷⁶¹. Cóż podzielił to między siebie, wyłączając zakonnice. Kapitulę wyznaczył 15 dukatów na zatwierdzenie testamentu. Wielbnyim, Ignacemu Lniskiemu archidiakonowi kruszwickiemu⁷⁶²,

⁷⁵⁷ Dziś Chełm, dzielnica Gdańska.

⁷⁵⁸ Dziś Stare Szkoty, dzielnica Gdańska.

⁷⁵⁹ Cztery siostry Józefa Wybickiego były zakonnicami. Trzy z nich — Mariannę i Annę, obie w klasztorze Benedyktynek w Żarnowcu oraz Brygidę w klasztorze Norbertanek w Żukowie wymienił w testamencie ich stryj Franciszek Wybicki, por. J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 6, oraz M. Borkowska, *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. 1: *Polska Zachodnia i Północna*, Warszawa 2004, s. 325 (Marianna), s. 326 (Anna), s. 360 (Brygida).

⁷⁶⁰ ADP, G 60, s. 456, tu poprawna tytulatura Macieja jako burgrabiego malborskiego.

⁷⁶¹ Tamże: *venator Braclaviensis*. To kolejny, niepotwierdzony w źródłach tytuł Jana Wybickiego.

⁷⁶² Ignacy Lniski († 1794), kanonik kruszwicki, potem włocławski i archidiakon pomorski, brat Konstancji Lniskiej, żony Piotra Wybickiego, zob. J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7. Był synem Jana Lniskiego z Brodnicy Górnej i Katarzyny Lebińskiej, zob. J. Kowalkowski, *Malżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 73 i 74; Tablica 1. *Przodkowie Józefa Wybickiego*, por. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 129–130, gdzie rodziców brak. Z kolei Jan Lniski był synem Teresy z Jezierskich, Katarzyna Lebińska zaś Konstancji z Lerchenfeldtów, jak podaje S. Chodyński, *Katalog pralatorów i kanoników...*, s. 524 (ADW), stąd powiązania Wybickich także z Jezierskimi i Lerchenfeldtami; zob. też Tablica 4a.

Antoniemu Lipińskiemu dziekanowi lęborskiemu, proboszczowi w Lignowach i pisarzowi konsystorza gdańskiego⁷⁶³, Łukaszowi Krzykowskiemu dziekanowi gdańskiemu, proboszczowi oksywskiemu i penitencjariuszowi klasztoru w Żukowie⁷⁶⁴, a także Antoniemu Lniskiemu asesorowi ziemskiemu mirachowskiemu⁷⁶⁵ polecił dopilnować wykonanie ostatniej woli.

Testament spisał w domu prepozyta skarszewskiego, czyli na plebanii, 30 marca 1763 roku i podpisał się jako: F. J. Wybicki, kanonik katedralny wrocławski, prepozyt skarszewski, sędzia konsystorza gdańskiego (archidiakonem jeszcze nie był) i przyłożył pieczęć. Poza tym podpisali się także wymienieni wyżej księża Antoni Lipiński i Łukasz Jan Krzykowski jako wykonawcy ostatniej woli, a także uproszeni na świadków: ponownie Krzykowski oraz Piotr Nieźórawski (zapisany jako Nieziórawski) proboszcz bruski⁷⁶⁶, Adam Mikołajewski proboszcz kłodawski⁷⁶⁷, Andrzej Sztoba komendant skarszewski⁷⁶⁸, Jan Zaremba wikary skarszewski⁷⁶⁹ i Mateusz Józef Rogaczewski pisarz kościelny⁷⁷⁰.

W dołączonym do testamentu dokumencie sporządzonym w Gdańsku 28 września 1764 roku przeznaczył sumę 2000 fl. po 5% rocznie zapisaną 9 listopada rok wcześniej przed sądem w Szkocji, w obecności tamtejszych mieszkańców, sławetnych Jerzego Hardera, Jakuba Kauffmana, Józefa Spiessa, Michała Kobertha, na aniwersarz w katedrze wrocławskiej⁷⁷¹.

Zmarł więc po 28 września 1764 roku, kiedy po spisaniu testamentu jeszcze wystąpił w Gdańsku, a krótko przed 29 kwietnia 1765 rokiem — obłata testamentu. Brak księgi zgonów parafii Skarszewy z tamtych lat⁷⁷². Z odpisów ks. Mańkowskiego wynika, że w metryce skarszewskiej nie zanotowano śmierci swojego proboszcza⁷⁷³. W innych, niebranych dotąd pod uwagę źródłach, jak rękopis *Echo sepulchralis* J. G. Borka, księga przychodów i rozchodów kościoła skarszewskiego zachowana

⁷⁶³ Antoni Lipiński (1724–1774) proboszcz w Lignowach, dziekan lęborski (wcześniej więc niż 14 VIII 1764) i pisarz konsystorza gdańskiego, po śmierci Wybickiego objął urząd surogata; zob. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rzędów parafii...*, s. 127–128.

⁷⁶⁴ Łukasz Krzykowski (1720–1787), proboszcz oksywski, penitencjariusz u norbertanek w Żukowie, szerzej, zob. tamże, s. 113–114.

⁷⁶⁵ Antoni Lniski († 1805), także brat Konstancji Lniskiej, żony Piotra Wybickiego, zob. J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7; w latach 1741–1766 ławnik ziemski mirachowski, potem sędzia ziemski mirachowski, zob. UPKr, nr 792 i 820.

⁷⁶⁶ Piotr Nieźórawski (1706–1777), proboszcz w Brusach, zob. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rzędów parafii...*, s. 156–157.

⁷⁶⁷ Adam Mikołajewski (1726–po 1804), proboszcz w Kłodawie, przedtem, w latach 1749–1760 wikariusz w Skarszewach, tamże, s. 145; zob. też wyżej, przyp. 681.

⁷⁶⁸ Andrzej Sztoba (1735–1767), wikariusz 1758, potem komendant w Skarszewach (1759–1766), tym samym bliski współpracownik Wybickiego w tej parafii, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rzędów parafii...*, s. 210. Komendantem był więc już w 1763 roku.

⁷⁶⁹ Jan Zaremba (1735–1788), wikariusz skarszewski 1765, po śmierci Wybickiego pleban w Trąbkach Wielkich, tamże, s. 235 n.

⁷⁷⁰ Franciszek Wybicki ochrzcił jego dziecko w Kaplicy Królewskiej, zob. wyżej, przyp. 747.

⁷⁷¹ ADP, G 60, s. 460; ADW, S. Chodyński, *Katalog prelatów i kanoników...*, s. 1022–1023.

⁷⁷² M. Stanke, *Katholische Kirchenbücher in Ost- und Westpreussen...*, s. 53.

⁷⁷³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 1.

w odpisie czy rękopis ks. Chodyńskiego z biogramami kanoników włocławskich, podawana jest pod 29 kwietnia, a więc w dzień oblaty testamentu w konsystorzu gdańskim. Inną datę zgonu Franciszka Wybickiego — 16 kwietnia 1765 — odnotował nekrolog żukowski, taka widnieje w wielu opracowaniach dotyczących rodziny Wybickich, i jak pokazują obecne badania, nie jest właściwą⁷⁷⁴. Pochowany został zapewne zgodnie z ostatnią wolą w kaplicy św. Jana Nepomucena w kościele skarzewskim, w grobowcu przez niego wybudowanym już w 1751 roku. Przeżył 56 lat, 11 miesięcy i 13 dni. Jak wiadomo, według pamiętnika Józefa Wybickiego, zmarł mając 54 lata. Dziś prochów Franciszka Wybickiego nie ma już w krypcie, podobnie i innych osób tam pochowanych. W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku wyniesiono wszystko z krypty i zakopano na cmentarzu w nieznanym dziś miejscu!⁷⁷⁵

Kolejny wpis ostatniej woli Franciszka Wybickiego odnaleziono także w aktach kapituły włocławskiej, w księdze testamentów (*Liber testamentorum*), zawierającej odpisy testamentów pralatów i kanoników z lat 1752–1790⁷⁷⁶. Wpis posiada następujący tytuł: *Testamentum seu ultimae voluntus PR olim Francisci Wybicki archidiaconi Pomeraniae, praepositi Skarszeviensi, Iudicis Surogati Gedanensi*. Dzieje tej oblaty i późniejsze działania kapituły opisał ks. Chodyński, co podałem wyżej. Przypomnę tylko, iż po pogrzebie Franciszka do Włocławka w dniach między 2 a 9 maja 1765 roku przybyli Józef (6.8) i Jan Wybicy (6.11), określani jako *nepotes*, czyli w tym przypadku bratankowie zmarłego, i przekazali testament do wpisu. Byli to syn Piotra (5.2) i syn Macieja III (5.3), bracia stryjeczni.

Testament Franciszka Wybickiego pozwolił poznać nie tylko jego ostatnią wolę, ale także najbliższe otoczenie proboszcza w Skarszewach w ostatnich latach jego życia, a więc wikarego, komendarza, poza tym związki z innymi kościołami i klasztorami czy nawet imiona Franciszka otrzymane podczas bierzmowania — Jan Józef.

Franciszek Wybicki był drugim z kolei księdzem w rodzie Wybickich, po Piotrze Bernardzie (4.1).

5.5. Jan II (V 1712–1764)

Był czwartym i najmłodszym synem Macieja oraz Elżbiety Doręgowskiej. Tak jak trzej jego starsi bracia przyszedł na świat w Sikorzynie, ochrzczony został 28 maja 1712 roku także w Stężycy. Chrzestnymi zostali Maciej Kobierzyński i Marianna Głodkowna.

28 May 1712 Sikorzyno. Bapisavi infantem Joannem filium Nobilis Mathiae Wybicki et Elisabetha uxor eius. Patrini Mathias Kobierziński et Marianna Głodkowna⁷⁷⁷.

⁷⁷⁴ *Das Totenbuch...*, s. 25; T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 232.

⁷⁷⁵ E. Zimmermann, *Tajemnica krypty. Franciszek Wybicki w dole po wapnie?*. <http://wolneforumgdańsk.pl/viewtopic.php?t=2990&sid=eb04ef0a951bbb1c965ee241595aa6d1>

⁷⁷⁶ ADW, sygn. AKap. 8 (200); *Liber testamentorum*, k. 23–27.

⁷⁷⁷ ADP, Księgi metrykalne, Stężycza W 1587, k. 44. Dokument wydał J. Kowalkowski, *Franciszek Wybicki...*, s. 225

Z całego starszego rodzeństwa jedynie w jego metryce matka zapisana jest po-
prawnie jako Elżbieta.

14 września 1733 roku wraz z ojcem Maciejem II (4.3) i starszymi braćmi Pio-
trem (5.2) i Maciejem III (5.3) podpisali manifest przeciw wyborowi na króla Stani-
sława Leszczyńskiego, czyli opowiedzieli się za Sasami⁷⁷⁸. Miał wtedy lat 21.

Sprawował funkcję instygatora (oskarżyciela publicznego) sądu ziemskiego mi-
rachowskiego, co najmniej od roku 1743, potem, a właściwie dopiero po śmierci
w 1764 roku notowany był z tytułem miecznika łukomskiego (?) — nie wiadomo
o jaką ziemię chodzi⁷⁷⁹.

Jego żoną została przed 1746 rokiem Anna z Gotartowskich, siostra opata pel-
plińskiego Floriana, córka Andrzeja z Liniewa i jego drugiej żony Anny z Czar-
lińskich Doręgowskiej⁷⁸⁰. Jednak w aktach niżej podanych występuje ona jako
urodzona Doręgowska.

Mieli pięcioro dzieci, były to: Franciszka Anna (* 1746) (6.15), Anna Bogusła-
wa (* 1748) (6.16), Agnieszka Agata (* 1750) (6.17), Jakub (* ok. 1755) (6.18), Ele-
onora Brygida (* 1757) (6.19). Dotychczas znanych było tylko dwoje z jego dzieci,
Agnieszka zamężna z Michałem Tuchołą i Jakub żonaty z Marianną Czapską⁷⁸¹.

Mieszkali w Liniewku, których to dóbr posiadał część A⁷⁸², Liniewo natomiast
należało do teścia Andrzeja Gotartowskiego i jego żony Marianny Szeliskiej, potem
do ich synów Adama, Piotra, Floriana i Ignacego oraz córki Anny, czyli żony Wy-
bickiego⁷⁸³. Dzieci te pochodziły jednak od drugiej żony Andrzeja, Anny Doręgow-
skiej, córki Piotra Ernesta.

W 1736 roku Jan Wybicki aktem w grodzie skarszewskim z soboty po Niedzieli
Quinquagesimae [18 II] powołany został przez instygatora konsystorza gdańskiego
jako jeden z wielu plenipotentów w sprawie panien Kistowskich z Czerniewa, co
wpisano do akt konsystorza 18 lutego 1738 roku⁷⁸⁴.

W 1737 roku zawarł umowę z Jerzym Schwenglem przeorem kartuzów na aren-
dę dóbr Sławki (Sławkowy) za 100 fl. monety pruskiej⁷⁸⁵.

W poniedziałek, w Święto Trzech Króli [6 I] 1738 roku, przed sądem ziemskim
tczewskim w Starogardzie Tomasz Grąbczewski pisarz grodzki pomorski skwitował

⁷⁷⁸ *Elektorowie królów...*, s. 260; zob. też wyżej, s. 80, 96 i 113.

⁷⁷⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 78: *ensifer Lukomiensis*. Może cho-
dzi o miecznika łukomskiego, zob. *Urządnicy województwa lubelskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*,
oprac. W. Kłaczewski i W. Urban, Kórnik 1991 — tu brak takiego.

⁷⁸⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1180: Liniewo; Genealogię Gotartowskich herbu Leliwa podaje druk Felik-
sa Szyszczyńskiego, o czym informuje K. Estreicher, *Bibliografia polska*, t. 30, Kraków 1934, s. 362.
Znajduje się ona w przedmowie druku, skierowanej do opata czyrzyckiego Floriana Gotartowskiego;
zob. F. Szyszczyński, *Krótkie opisanie życia i drogiej śmierci b. Antoniego Lucci, biskupa bowińskiego*
[...], Kraków 1754 [przedmowa bez numeracji stron].

⁷⁸¹ A. M. Skałkowski, *Józef Wybicki...*, tablica genealogiczna.

⁷⁸² M. Bär, *Der Adel...*, nr 1179 A.

⁷⁸³ Tamże, nr 1180. Szerzej w księdze hipotecznej, APG, 97/389, s. 17–18 oraz s. 69, gdzie Annie
zapisano na hipotecę po podziale majątku przez Gotartowskich 15 VI 1781 roku 2543 fl. na 5%.

⁷⁸⁴ KKT, rkps TN 41: S. Maroński, z. 25, s. 104; ADP, G46, k. 76.

⁷⁸⁵ APG, 300, R, Tt-19, s. 43.

się z Janem i jego braćmi, Franciszkiem proboszczem skarszewskim, Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim, Maciejem burgrabią grodzkim malborskim, z sumy 1000 fl., jaką ich ojciec Maciej Wybicki zapisał 14 czerwca 1720 roku aktem w grodzie skarszewskim Mariannie, córce nieżyjącego [Wojciecha] Szura Lipińskiego, a żonie tego Tomasza Grąbczewskiego⁷⁸⁶.

25 czerwca 1739 roku w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) Jan Wybicki w imieniu Piotra Wybickiego ławnika ziemskiego mirachowskiego, a więc brata, manifestował przeciwko Zuzannie z Kistowskich (*Kystowskie*) Donimirskiej (Donimierskiej), wdowie po Wojciechu Donimirskim i twierdził, że tenże Piotr Wybicki w oparciu o urzędowe zawiadomienie przygotował sumę 1200 zł polskiej monety pruskiej jako sumę posagową dla tejże Zuzanny Donimirskiej, którą okazał sądowi. Nie wyznaczyła ona jednak ewiktora⁷⁸⁷.

Z kolei w poniedziałek po Niedzieli *Exaudi* [30 V] 1740 roku przed tym samym sądem ławniczym w imieniu Jana Wybickiego przeciwko rodzonym braciom Kazimierzowi i Konstantemu a Gleysen Doręgowskim manifestował Jan Lutomski jako plenipotent. Wymienieni wbrew postanowieniom dekretu tczewskiego sądu ziemskiego w Starogardzie z poniedziałku po Święcie Obrzezania Pańskiego i Nadania Imienia Jezus [4 I] tego roku, w sprawie procesowej pomiędzy Janem Wybickim a tymi braćmi Doręgowskimi, nie stawili się w określonym terminie do odbycia zasądzonej im kary więzy w grodzie skarszewskim⁷⁸⁸.

Dalej w imieniu Jana w tej sprawie w poniedziałek po Święcie Trójcy Świętej [13 VI] 1740 roku w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) wystąpił jako jego plenipotent rodzony brat Franciszek prepozyt skarszewski. Manifestował przeciwko Kazimierzowi Doręgowskiemu, który wbrew postanowieniom dekretu tczewskiego sądu ziemskiego z poniedziałku po Święcie Obrzezania Pańskiego i Nadania Imienia Jezus [4 I] 1740 roku i mimo nieodbycia zasądzonej kary więzy w grodzie skarszewskim, nie zapłacił podwójnej kary 14 marek polskich⁷⁸⁹.

W 1740 roku, 25 czerwca, Jan towarzyszył w sądzie ławniczym skarszewskim wraz z braćmi Franciszkiem prepozytem skarszewskim, Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim i Maciejem burgrabią grodzkim mirachowskim, siostrze Konstancji, wdowie po ławnikach mirachowskich Janie Lniskim i Janie Prusaku, która skwitowała rodzeństwo Lniskich, Antoniego, Ignacego, Jakuba, Michała, Joannę oraz Konkordię, sukcesorów zmarłego Jana Lniskiego ławnika mirachowskiego z należnej jej po nim sumy 3000 zł monety pruskiej wraz z prowizją. Pod aktem widnieją podpisy Wybickich, prócz właśnie Jana⁷⁹⁰.

Ponownie w imieniu Jana, ks. Franciszek Wybicki prepozyt skarszewski jako plenipotent rodzonego brata manifestował w poniedziałek po św. Małgorzacie

⁷⁸⁶ APG, Majątek Klonówka 1003/2, s. 7; zob. też wyżej, s. 77, 97 i 113.

⁷⁸⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 218v; szerzej, zob. wyżej, treść do przyp. 496.

⁷⁸⁸ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 259.

⁷⁸⁹ Tamże, k. 259v.

⁷⁹⁰ Tamże, k. 260v–261.

[13 VII] 1740 roku w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) przeciwko drugiemu z braci Doręgowskich, Konstantemu Doręgowskiemu, który także wbrew postanowieniom dekretu tczewskiego sądu ziemskiego w Starogardzie z poniedziałku po Święcie Obrzezania Pańskiego i Nadania Imienia Jezus [4 I] 1740, i mimo nieodbycia zasądzonej kary więzy w grodzie skarszewskim, nie zapłacił podwójnej kary 14 marek polskich⁷⁹¹.

W 1741 roku, aktem w księgach miejskich Starogardu sprzedaży Wielkiego Klincza przez Jakuba Wąglikowskiego, syna Kazimierza ławnika ziemskiego mirachowskiego i Joanny z Jezierskich, Kazimierzowi Wysockiemu skarbnikowi wendeńskiemu, synowi Tomasza i Elżbiety z Wolszlegerów za 21 000 zł, 50 zł przypadło Janowi Wybickiemu tytułem spłaty⁷⁹².

Z 1742 roku pochodzą dwa dokumenty znajdujące się w Archiwum Państwowym w Gdańsku w zespole popularnie zwanym „Korespondencja szlachty z Gdańskiem”, a dotyczące Jana II. W tym roku 6 kwietnia w Starogardzie Gdańskim wystosowany został pozew. Z powództwa Jana Wybickiego i Hieronima Szczodro (?), którzy nawiązali do protestacji związanej zarówno z samowolnymi żądaniem pieniężnymi tamtejszych rzeźników w sprawie koncesji, jak i opresyjnych zachowań służb miejskich. Wzywał on szlachtę, mieszczan, burmistrzów, rajców i ławników sądowych, a także całą społeczność Starego i Nowego miasta królewskiego Gdańska do stawienia się tamże w sądzie ziemskim tczewskim⁷⁹³. Innymi słowy to skarga dotycząca mieszczan gdańskich.

Kilka dni później, 11 kwietnia, przesłano do Gdańska pozew wobec parobka z Szerzawy (*Prausterwald*) Lehmana poprzez skarszewski urząd ziemski. Jak zaznaczono, występujący tam Wybicki był bratem skarszewskiego proboszcza⁷⁹⁴. Być może chodzi o Jana, w związku z listem o którym pisałem wyżej. Szerzawa były to dobra podległe Gdańskowi, przynależące do parafii skarszewskiej, jak już wiemy z biogramu Franciszka⁷⁹⁵.

W poniedziałek po św. Stanisławie biskupie [8 V] 1743 roku w sądzie ziemskim tczewskim Jan Wybicki wystąpił jako sędzia zastępczy (surogatus) kartuzów w Kartuzach, w sprawie pomiędzy klasztorem a małżonkami Stanisławem Skórzewskim generałem adiutantem i pułkownikiem JKMc i Rzeczypospolitej oraz Katarzyną z Iwanickich Czapską, starostami kiszewskimi, reprezentowanymi przez Pawła Sumińskiego administratora starostwa kiszewskiego. Dotyczyła ona zarówno klęsk i strat poniesionych w lasach klasztornych dóbr Grabowa i Kartuz oraz ran zadanych leśniczemu, sławetnemu Moczale dzierżawcy dóbr Reymanowca (dziś Rymanowiec),

⁷⁹¹ Tamże, k. 260–261v.

⁷⁹² BK, rkps 11524, k. 4. Kazimierz Wysocki skarbnik wendeński (1741–) † 1746, notowany jeden raz bez imienia, *Urzednicy inflancy...*, nr 970.

⁷⁹³ APG, 300, 52/748, k. 9–10; Kazimierz Wąglikowski ławnik ziemski mirachowski a. 1735, UPKr, nr 776.

⁷⁹⁴ APG, 300, 52/748, k. 11: *Eine liegende Citation ist dem Prausterwald Knecht Lehmann d. 11. April 1742 durch den Schöneck in Landbothen eingesendiget werden. Der darinn genannte Wybicki soll ein Bruder von dem Herrn Probst zu Schöneck seyn.*

⁷⁹⁵ Zob. wyżej, treść do przyp. 714.

jak i zapłacenia odszkodowania 120 marek. Wspomniany Sumiński 10 czerwca tegoż roku w skarszewskim sądzie ławniczym, gdyż kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta, kwitował klasztor kartuski z wykonania tego dekretu⁷⁹⁶.

Może to Jana Wybickiego dotyczy list pisany przez Wojciecha Leskiego przeora pelplińskiego i prowincjała generalnego z Pogutek (Pogódki), 21 czerwca 1743 roku, do przeora kartuzów [Jerzego Schwengla], którym wspomina informacje uzyskane od niewymienionego z imienia Wybickiego⁷⁹⁷.

Nazajutrz po św. Janie [25 VI] 1743 roku w skarszewskim sądzie ławniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) Maciej Czarnołęski i Joanna Lewińska panna, córka Jakuba Lewińskiego regenta lęborskiego i Marianny Sikorskiej, skwitowali się z braćmi rodzonymi Wybickimi, Franciszkiem prepozytem skarszewskim i sędzią surogatem gdańskim, Piotrem ławnikiem ziemskim mirachowskim, Maciejem burgrabią grodzkim malborskim i Janem instygatorem sądu ziemskiego mirachowskiego z sumy 1500 fl. polskich monety pruskiej wraz prowizją, zasądzonej im wyrokiem sądu ziemskiego tczewskiego z poniedziałku po św. Stanisławie biskupie [8 V] 1743 roku⁷⁹⁸.

Następnie tenże Jakub Lewiński zapisał swojej córce Joannie na swoich dobrach sumę 750 zł monety pruskiej z owych 1500 zł uzyskanych od wyżej wymienionych braci Wybickich⁷⁹⁹.

30 czerwca 1746 roku w kościerskim sądzie ławniczym Zuzanna z Kistowskich Donimierska, córka nieżyjącego już Jakuba Kistowskiego i Marianny z Niepoczółowskich, wdowa po zmarłym Wojciechu Donimierskim w asyście i pod opieką Franciszka Żelewskiego miecznika rzeczywistego, krewnego z linii macierzystej uwolniła z zobowiązań Jana Wybickiego względem sumy posagowej 1200 zł monety pruskiej wraz z prowizjami. Zgodnie z postanowieniami dekretu mirachowskiego sądu ziemskiego, wydane w Kościerzynie w poniedziałek w wigilię św. Andrzeja Apostoła [29 XI] 1745 roku, w sprawie pomiędzy zeznającą a tymże Janem Wybickim, została ona zasądzona temuż Wybickiemu do zapłaty.

Następnie stanął wymieniony wyżej Franciszek Żelewski miecznik rzeczywisty. W związku ze splatą sumy posagowej dla Zuzanny Donimierskiej, pierwotnie lokowanej na częściach wsi Liniewko, częściach dziedzicznych Jana Wybickiego, w dniu dzisiejszym deportuje z nich na swoje dobra dłużni zarówno braci rodzonych Wojciecha i Ernesta Malotków, jak i małżonków Aleksandra i Mariannę z Machów Żelewskich, którzy uregulowali swoje należności⁸⁰⁰.

W rękopisach pozostawionych przez przeora kartuskiego Jerzego Schwengla jest spis szlachty z 1746 roku: *Nobiles in terris Pomeraniae ad annum 1746 in vivis*.

⁷⁹⁶ APG, Akta miasta Skarszew 520/12, s. 52–53. Stanisław Skórzewski i jego żona Katarzyna z Iwanickich, lv. Franciszek Czapski dzierżyli starostwo kiszewskie w latach 1739–1761, P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 105.

⁷⁹⁷ APG, 300, R, Tt–21, s. 221.

⁷⁹⁸ APG, Akta miasta Skarszew 520/12, s. 59–60.

⁷⁹⁹ Tamże, s. 60–61.

⁸⁰⁰ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 36–36v.

Spis obejmuje następujące parafie: Luzino, Strzępcz, Chmielno, Mechowo, Stężycza, Sulęczyno (Jakub Wolski i Marwitz), Sierakowice, Kościerzyna (w Sikorzynie Wybicki burgrabia malborski i Żabiński), Niedamowo (w Będominie Piotr Wybicki ławnik ziemski mirachowski), Żukowo, Kielno, Matarnia, Goręczyno⁸⁰¹. Wśród szlachty na urzędach wymieniony został Piotr jako ławnik mirachowski oraz Franciszek jako sędzia konsystorza.

Spis szlachty z ksiąg dekanatu mirachowskiego z około 1720 roku, także wykonany przez Schwengla, został wydany, ale dla innych parafii: Stężycy, Chmielna, Sierakowic, Strzępca, Luzina, Wiela, Kościerzyny, Lipusza i Grabowa, dwie ostatnie bez nazwisk szlachty. W Sikorzynie, należącym do parafii kościerskiej — *Generosus Wybicki*⁸⁰².

Fragment akt ksiąg ławniczych Skarszew, od 2 stycznia do 31 maja 1748 roku, znajdował się niegdyś w archiwum Towarzystwa Historycznego Rejencji w Kwidzynie (Marienwerder)⁸⁰³. Występują w nich Maciej i Jan Wybicycy.

21 lutego 1748 roku woźny koronny (Landbote) dostarczył w obecności dzierżawcy w Iłownicy (Gillnitz) Annie Doręgowskiej, żonie Iv. Andrzeja Gotartowskiego, 2v., Karola Jezierskiego polskiego kapitana i jej dzieciom z pierwszego małżeństwa: Adamowi, Piotrowi, Ignacemu, Annie zamężnej z Janem Wybickim pozew Trybunału Piotrkowskiego z 8 stycznia. Oskarżał Józef Garczyński, syn starosty budziszewskiego, dziedzic Iłownicy. Zgodnie z postanowieniem sądu odbytego w Iłownicy dnia 28 lipca 1746 roku, nie zostały dotąd uregulowane należności wraz z prowizjami. Józef Garczyński żądał sumy 5000 fl. oraz zwrotu dochodów z korzystania z nieuważgnionych w kontrakcie łąk. Dodatkowo 2000 fl. stanowiących uzupełnienie wyliczonej dokładnie w kontrakcie sumy. Były one wymienione w skrypcie dłużnym nieżyjącego już Andrzeja Gotartowskiego, męża pozwanej, wystawionym w Liniewie 28 czerwca 1717 roku, do zapłaty w terminie na św. Jana [24 VI] 1718 roku. Ponadto, żądał zwrotu wyszczególnionych w inwentarzu pozycji, między innymi naczyń z browaru do warzenia piwa, również odszkodowania za zawalenie się budynku⁸⁰⁴.

Tego samego dnia Maciej Plachecki skarbnik włkomirski podał do akt postanowienia komisji, powołanej na mocy zaleceń tucholskiego sądu ziemskiego i drohickiego sądu grodzkiego, odsyłające strony do Trybunału Piotrkowskiego. Był w Iłownicy 28 lipca 1746 roku w obecności Joachima Lewińskiego, Jana Wybickiego, Stanisława Pruszaka, braci Walentyna i Jana Ratyńskich, Pawła Palubickiego i woźnego, gdzie rozpatrywano jego skargę, a także wysłuchano stronę oskarżonej, czyli Gotartowskich. Obradujący sąd w składzie: sędzia ziemski tucholski oraz dwóch ławników, rozpatrzył dekret Trybunału Piotrkowskiego, wydany trzy dni [zapewne we wtorek] po Niedzieli *Oculi* [15 III] 1746 roku, w sprawie pomiędzy

⁸⁰¹ APG, 300, R-LI, 67, k. 66v–67v, zwłaszcza 67v.

⁸⁰² G. Schwengel, *Ad historiam ecclesiasticam Pomeraniae apparatus pauper...*, s. 526–536, zwłaszcza 535.

⁸⁰³ A. Treichel, *Schönecker Schöffnenakten von 1748*, ZhVRM 33, 1895, s. 50–62.

⁸⁰⁴ Tamże, s. 57, nr 15.

obecnym także Józefem Garczyńskim starościcem budziszewskim jako skarżącym — z jednej strony oraz Anną z Doręgowskich Gotartowską, a obecnie Jezierską i jej dziećmi z pierwszego małżeństwa jako pozwanymi (obecna Anna i jej syn Ignacy Gotartowski) — z drugiej strony. Wcześniej, podczas spotkania Jana Grąbczewskiego ławnika ziemskiego tucholskiego z Andrzejem Gotartowskim uzgodniono wszystkie punkty rozstrzygnięć. Po odebraniu przysięgi każda ze stron przedstawiła swój egzemplarz kontraktu zastawnego dóbr wsi Iłownica. Został on zawarty dnia 22 czerwca 1717 roku pomiędzy małżonkami Janem Garczyńskim i jego żoną Eufrozyną z Ołdakowskich a małżonkami Andrzejem Gotartowskim i jego żoną Anną z Doręgowskich. Zastawiono im dobra wsi Iłownica w sumie 7000 zł i dołączono wykaz inwentarza. Przedłożony przez stronę pozwaną egzemplarz kontraktu różnił się (zawierał braki) w niektórych punktach. Komisja, nie wchodząc w szczegóły, postanowiła odesłać do Trybunału Piotrkowskiego obydwie egzemplarze kontraktu. Podpisali: Michał Tuchołka sędzia ziemski tucholski, Kazimierz Zawadzki ławnik ziemski tucholski i Jakub Zaleski ławnik ziemski tucholski, jak również Andrzej Skibiński pisarz sądu grodzkiego drohickiego⁸⁰⁵.

Także tego samego dnia Michał Wiecki, jego rodzice Marcin i Zuzanna urodzona Wyczlińska, stryj Michał Wiecki, i jego dzieci Jan, Michał, Antoni, Karol, Piotr, Marianna, Katarzyna, Eufrozyna i Dorota protestowali przeciwko kapitanowej Annie Jezierskiej urodzonej Doręgowskiej i małżeństwu Janowi Wybickiemu oraz Annie Gotartowskiej, z powodu nieoddania długu według dwóch dokumentów sądowych, jak również z powodu obrazy⁸⁰⁶.

Następnego dnia (29 VII 1748) wpisano do akt miejskich skarszewskich, że woźny był 25 stycznia we dworze w Liniewie w towarzystwie ekonoma oraz zaproszonych i przyniósł pozwy Trybunału Piotrkowskiego z 17 stycznia dla kapitanowej Anny Jezierskiej oraz małżeństwa Jana Wybickiego i Anny urodzonej Gotartowskiej w sprawie z powyższego aktu⁸⁰⁷.

Jako instygator ziemski mirachowski był 14 listopada 1757 roku w Kościerzynie chrzestnym Onufrego Stanisława, syna *famatorum parentum* Karola Millera i Barbary z Zamku Kiszewskiego, wraz z Marianną Nowowiejską starościnią kościerską. Zapisany został jako *Perillustris Magnificus*⁸⁰⁸.

Już pod koniec życia kupił część Liniewka, dóbr leżących w powiecie kościerskim. Aktem w Kościerzynie w tamtejszym sądzie ławniczym 3 marca 1761 roku

⁸⁰⁵ Tamże, s. 57–58, nr 16. Maciej Płachecki jako skarbnik wilkomirski nienotowany, chociaż taki jest możliwy, zob. *Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*, t. 1. *Województwo wileńskie XIV–XVIII wieku*, pod red. A. Rachuby, oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, P. P. Romaniuk, przy współpracy U. Jemialianczuka i A. Macuka, Warszawa 2004, s. 486. Ławnicy ziemscy tucholscy: Jan Grąbczewski — zapewne błąd w odczycie Treichla, chodziło o ławnika ziemskiego tczewskiego 1730–1756, UPKr, nr 1264; Michał Tuchołka 1722–1730, UPKr, nr 1331; Kazimierz Zawadzki 1735–1764, tamże, nr 1336; Jakub Zaleski — nieznanany UPKr.

⁸⁰⁶ A. Treichel, *Schönecker Schöffnenakten...*, s. 68, nr 17.

⁸⁰⁷ Tamże, s. 58–59, nr 18.

⁸⁰⁸ APG, Kościerzyna 1254/10, s. 119. P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 113: tu żoną Konstantego Nowowiejskiego jest Konstancja de Rottenburg, na starostwie od 28 III 1757 do 1769.

Jan Rybiński syn nieżyjących Jana i Katarzyny z Dułaków Węsierskiej, według kontraktu sprzedaży zawartym w Liniewku 2 marca 1761 roku z Janem Wybickim instygatorem ziemskim pomorskim, część swoją dziedziczną w Liniewku w powiecie tczewskim w połowie daje, w połowie sprzedaje za 750 fl. Janowi Wybickiemu instygatorowi ziemskiemu pomorskiemu⁸⁰⁹. Już 5 marca tego samego roku Jan został wprowadzony w te dobra przez woźnego opatrzego Szymona Płotkę w towarzystwie szlachty, Józefa Poczernickiego i Piotra Wieckiego, w obecności Jana Rybińskiego. Akt wpisano do ksiąg miejskich Kościerzyny 20 sierpnia tego roku⁸¹⁰.

Jan Wybicki zmarł wcześniej niż żona, rok przed bratem Franciszkiem († 1765), a więc w 1764 roku, jak zapewne to o nim pisał bratanek Józef:

Już był przed rokiem umarł i stryj drugi⁸¹¹.

Miejsce pochówku nie było znane, wskazuje je księga przychodów i rozchodów kościoła w Skarszewach, w której odnotowano w roku 1764 za pogrzeb Jana Wybickiego miecznika łukowskiego sumę 25 fl. 18 gr⁸¹². A więc pochowany został w kościele w Skarszewach, najpewniej w grobowcu kaplicy św. Jana Nepomucena ufundowanej przez Franciszka. I jego prochy, podobnie jak brata Franciszka, we współczesnych czasach (lata 70. XX wieku) zostały wyrzucone w nieznanne dziś miejsce⁸¹³.

Rok po śmierci Franciszka przed sądem miejskim skarszewskim toczyły się sprawy spadkowe po nim. Brała w nich udział wdowa po zmarłym. 25 czerwca 1766 roku Anna z Gotartowskich Wybicka, wdowa po nieżyjącym Janie mieczniku łukomskim, w asyście Joachima Wybickiego ławnikowicza ziemskiego mirachowskiego, a także dzieci swoich Jakuba i Agnieszki Wybickich, splodzonych z mężem (już nieżyjącym w owym roku), zeznając stwierdziła, że przelała do rąk Karola Jezierskiego sumę 1100 zł pruskich należną za rzeczy ruchome, pozostałe po zmarłym ks. Franciszku Józefie Wybickim, archidiakonie pomorskim i kanoniku katedralnym wrocławskim oraz sędzim surogacie gdańskiego konsystorza tudzież prepozycie skarszewskim, a spadłe zarówno na wyżej wymienione dzieci zeznającej i zmarłego męża, jak i na pozostałych współspadkobierców, zaś przez wyżej wspomnianego Jezierskiego ulokowane w szacunkowym rozrachunku długów zmarłego. Z tego: 500 zł jako deportacja długów Macieja Wybickiego przy rozdziale substancji pozostałej po śmierci archidiakona Wybickiego tytułem części Łukocina, zaś 400 zł Antoniego Lewińskiego za należne prowizje, a także 200 zł Wyczlińskiemu za należne prowizje wynikające z ręcznych skryptów. Zeznająca kwituje tegoż Jezierskiego z tej sumy. Dokument podpisali Anna z G(otartowskich) Wybicka i Joachim Wybicki jako asystent⁸¹⁴.

⁸⁰⁹ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 1v–2v; E. Breza, *Źródła...*, s. 207, nr 22.

⁸¹⁰ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 25v–26; E. Breza, *Źródła...*, s. 208, nr 23.

⁸¹¹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 16.

⁸¹² ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 11.

⁸¹³ Zob. wyżej, przyp. 775.

⁸¹⁴ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 90.

Ta sama, następnym aktem tego samego dnia i w tym samym sądzie ławniczym skarszewskim, też w asyście Joachima, zeznała, że sumy:

- I – 1000 fl. przez wyżej wymienionego księdza Franciszka Józefa Wybickiego, wtedy prepozyta skarszewskiego i sędzią surogatem gdańskiego konsystorza, według rewersu wystawionego w Liniewku z 12 czerwca 1743 roku, wraz z pozostałą sumą 184 fl. sobie i innym współspadkobiercom na równi przeznaczone, a po bezpotomnej śmierci Konstancji z Wybickich w ostatnim małżeństwie Prusakowej ławnikowej ziemskiej mirachowskiej daną zmarłemu małżonkowi, zeznającej;
- II – 400 fl. temuż małżonkowi Janowi Wybickiemu należnych z sumy 428 fl. z części Borzestowa jako deportacja długów, według skryptu ręcznego z 24 czerwca 1747 roku wystawionego przez Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego malborskiego;
- III – 280 fl. jako pozostałość z sumy 2000 zł, a należnych zmarłemu mężowi z dóbr ojczystych i macierzystych, według skryptu ręcznego z 24 czerwca 1747 roku zeznanej;
- IV – 649 fl. z racji sumy 2000 fl. zapisanej skrytem ręcznym przez tegoż Macieja Wybickiego temuż nieżyjącemu już Janowi Wybickiemu tytułem likwidacji długów z 15 kwietnia 1760 roku; czyli razem łączną sumę 2329 fl. i 15 gr monety pruskiej, wraz z zapisanymi prowizjami do dnia dzisiejszego na dobrach części wsi Łukocin, w celu uwolnienia ich z deportowanych długów Konstancji z Wybickich Owidzkiej tamże zapisuje — zeznająca przelewa do rąk Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego malborskiego i z dokonanej zapłaty kwituje tegoż Macieja Wybickiego i jego sukcesorów; podpisali Anna z G(otartowskich) Wybicka i Joachim Wybicki jako asystent⁸¹⁵.

Metryka kościoła w Garczynie podaje, że 10 czerwca 1768 roku zmarła Anna de Gotartowskich Wybicka żona *ensiferi Lukoviensis*, pochowana została w grobowcu kościoła na Stolcenbergu, czyli u karmelitów w Chełmie Gdańskim⁸¹⁶. Również nekrolog prowincji cystersów pelplińskich wymienił pod tą samą datą zmarłą Annę Wybicką, siostrę opata

1768. Obiit 10 Iunii Magnifica Domina Anna Wybicka soror Illustrissimi abbatis⁸¹⁷.

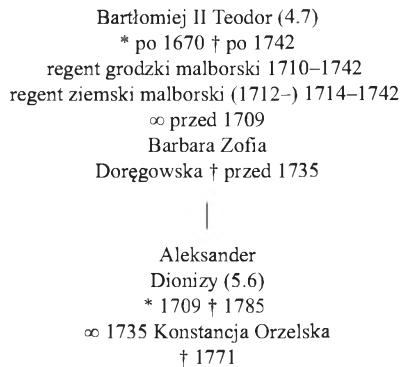
⁸¹⁵ Tamże, k. 90v–91.

⁸¹⁶ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 78.

⁸¹⁷ BWSO, rkps 310: *Necrologium seu codex...*, kol. 129.

V.2. Potomkowie Bartłomieja II Teodora (4.7) i Barbary Zofii Doręgowskiej

Odnoga malborska cd.

Tablica 9

Tablica 5. Potomkowie Bartłomieja II Teodora i Barbary Zofii Doręgowskiej

5.6. Aleksander Dionizy (X 1709–13 XI 1785)

Jest jedynym znanym dzieckiem Bartłomieja II i Barbary Zofii Doręgowskiej. Urodził się w Sławkach (Sławkowach) na Kaszubach, do chrztu w Goręczynie został przyniesiony 10 października 1709 roku przez szlachetnego Marcina Dąbrowskiego i Konstancję Krüger⁸¹⁸. Matka dziecka miała na imię Barbara, jej panięskie nazwisko nie zostało w metryce odnotowane. Podaje je pewien dokument znajdujący się w aktach grodzkich Kiszporka (Dzierzgonia)⁸¹⁹.

W 1722 roku (12 XII) Aleksander Dionizy lat 13, syn Bartłomieja i Barbary z pochodzenia „Cassubita”, zapisany został do syntaksy kolegium jezuickiego w Braniewie⁸²⁰. Pięć lat później, w 1727 roku w wieku 18 lat, jako pisarzowic grodu malborskiego syn Bartłomieja i Barbary uczył się filozofii w tym samym kolegium⁸²¹.

⁸¹⁸ ADP, Księgi metrykalne, Goręczyno W 341, k. 46v; ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 19: Goręczyno, s. 19

⁸¹⁹ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/31, k. 175.

⁸²⁰ *Die Schüler des Braunsberger Gymnasiums von 1694 bis 1776 nach dem Album Scholasticum Brunsbergense. In einem Anhang: Frühere Schüler der Anstalt seit 1640*, wyd. G. Lühr, Braunsberg 1934 (= „Monumenta Historiae Warmienses” 12), s. 95, nr 2186: jako Wybicki Alexander Pyoni — mylnie odczytane drugie imię Dionizy.

⁸²¹ Tamże, s. 110, nr 2624. Regent to pomocnik pisarza, stąd tytuł syna regenta — pisarzowic.

W 1730 roku jakoby posiadał wieś Winiary (?) jako regent malborski, gdzie został poturbowany przez wojska elektorskie. Skarga znalazła się w instrukcji sejmiku na sejm tego roku⁸²². Zapewne mowa o nim jako o wiceregencie grodzkim malborskim, notowanym od 1732 roku na tym stanowisku, najwidoczniej utworzonym dla niego przy ojcu regencie grodzkim malborskim⁸²³. Miałby więc 21 lat, gdy je objął. Może jednak chodzi o jego ojca, Bartłomieja Teodora, regenta grodzkiego malborskiego?

Wkrótce urząd ten opuścił, zostając pisarzem grodzkim malborskim. Nowe stanowisko sprawował w latach 1735–1767⁸²⁴. Nominowany był przez wojewodę malborskiego Piotra Jerzego Przebendowskiego na sejmiku generalnym ziem pruskich w Malborku 30 sierpnia, przysięgę złożył 7 września 1735 roku. Dokument nominacji i tekst przysięgi przed wicewojewodą malborskim Teodorem Bagniewskim wpisano do ksiąg grodzkich dzierzgońskich. Obecni byli także Michał Bajerski sędzic ziemski michałowski, Bartłomiej Wybicki regent ziemski i grodzki malborski, a więc ojciec nowo mianowanego pisarza, dalej Maciej Wybicki, prawdopodobnie ojciec Macieja III, Wojciech Piniński, Franciszek Grabowski, Józef Tomaszewski, Kazimierz Wykowski?, Jan Olszewski, Stefan Koler i wielu innych⁸²⁵. Tego samego dnia jego brat stryjeczny Maciej III został regentem grodzkim, także tę nominację z 30 VIII sierpnia oraz przysięgę z 7 września wpisano do akt grodzkich⁸²⁶. Już w 1736 roku został posłem na sejm⁸²⁷.

W końcu objął też urząd regenta grodzkiego malborskiego (1770–1778), gdyż występujący w aktach jako regent Aleksander i Aleksander Dionizy pisarz grodzki to jedna i ta sama osoba. Po raz pierwszy z tym tytułem wspomniany został 18 czerwca 1770 roku, kiedy jako Aleksander z żoną Konstancją Orzelską — a więc mamy dowód na tożsamość osób, wyderkowali kapitanowi wojsk JKM i Rzeczypospolitej Adamowi Pałubickiemu na trzy lata Sporowo⁸²⁸. Po raz ostatni z tym tytułem znany był Ignacemu Krasickiemu w roku 1778, który dopisał ten fakt do *Korony polskiej* Niesieckiego⁸²⁹.

Przed 21 października 1735 roku ożenił się z Konstancją Orzelską, córką Wawrzyńca i Anny Elżbiety de Lamotte⁸³⁰, albo raczej poprawnie — de la Motte. Kontrakt ślubny zawarli 20 czerwca 1735 roku w Gromfeldzie (Grunfeld), czyli w Zielonkach Paweł Poleski cześnik żytomierski i jego żona Anna z Delamotów [de la Motte] lv. żona Wawrzyńca Orzelskiego, matka i ojczym Konstancji oraz Aleksander Wybicki pisarz grodzki malborski. Na mocy kontraktu wraz z ręką Konstancji Orzelskiej otrzymał 6000 zł pruskich, 3000 gotówką, 3000 zapisane

⁸²² S. Achremczyk, *Reprezentacja stanowa Prus Królewskich...*, s. 196.

⁸²³ UPKr, nr 1478.

⁸²⁴ Tamże, nr 1471.

⁸²⁵ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/32, k. 3v–4.

⁸²⁶ Tamże, k. 4–4v; zob. też wyżej, s. 113.

⁸²⁷ *Volumina legum*, t. 6, wyd. J. Ohryzko, Petersburg 1860, s. 300.

⁸²⁸ UPKr, nr 1477; APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/53, k. 188.

⁸²⁹ UPKr, nr 1477–1782?; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. 9, s. 449; zob. też niżej, s. 176.

⁸³⁰ APT, Archiwum Szczanieckich, sygn. 41, s. 395, za: Baza szlachecka dr. Wiesława Nowosada.

na dobrach Kruszyńskiej kasztelanowej gdańskiej, ponadto wyprawa panny młodej przedstawiała wartość 2000 zł. A więc sumę 8000 zł winien zapisać żonie na swoich dobrach Stara Wieś, części kupionej od niejkiej Wielechowskiej. Kontrakt podpisali Anna Poleska, Paweł Poleski, Tomasz Gałecki „p. g. bydgoski”, zapewne tamtejszy pisarz grodzki, Aleksander Dionizy Wybicki pisarz grodzki kiszporski województwa malborskiego oraz Bartłomiej Teodor de Wyben Wybicki *tanquam testis RT. CP. M parens contrahentium mpp*, a więc ojciec Aleksandra, regent ziemski i grodzki malborski⁸³¹. Akt wpisano do ksiąg ziemskich sztumskich 5 stycznia 1742 roku, podpisany przez Jana Orzelskiego, wtedy bowiem wniesiono także inne, między innymi dokument, którym matka panny młodej przekazała swoje dobra Zajezerze synowi Janowi, spisany tamże 10 kwietnia 1739 roku⁸³². Tenże 3 stycznia 1742 roku wniósł dokument z 1640 roku, którym z matką przekazał jej zięciom, Tomaszowi Gałeckiemu pisarzowi grodzkiemu bydgoskiemu zонатemu z Marianną Orzelską oraz Aleksandrowi Wybickiemu część pieniędzy zapisanych na dobrach Kruszyńskiej⁸³³. Żony obu pisarzy były więc siostrami, córkami Wawrzyńca Orzelskiego i Anny Elżbiety „de Delamoty”, jak wtedy zapisywano⁸³⁴.

Mieli dziewięcioro dzieci. Byli to: Katarzyna Elżbieta (* 1738) (6.20), Marianna Anatola (* 1741) (6.21), Anna Barbara (* 1743) (6.22), Franciszek Józef Aleksander (* 1744) (6.23), Barbara Franciszka (* 1746) (6.24), Brygida Urszula (* 1749) (6.25), Filip Antoni Bartłomiej Wawrzyniec (* 1751) (6.26), Klara Marianna (* 1754) (6.27), Wawrzyniec Aleksander II Bartłomiej Franciszek (* 1756) (6.28).

Opis miejsca zamieszkania, a i urzędowania, podaje lustracja z 1765 roku, kiedy Aleksander Dionizy sprawował urząd pisarza grodzkiego malborskiego. W Dziergoniu, na górze przy ruinach zamku, z którego już wtedy pozostały praktycznie jedynie fundamenty, stały dwa budynki.

Jeden w pruski mur i cegłę, dachówką pokryty, ma sien po prawej ręce, izbę z pokojem małym i alkierzem, po lewej także obszerną izbę bez podłogi z alkierzykiem, gdzie mieszka JP pisarz grodzki. Budynek ten jeszcze dobry, prócz dachu, na którym wiele dachówki potłuczonej. Niedaleko od tego jest drugi budynek murowany, pod dachówką, w którym księgi grodzkie są złożone⁸³⁵.

⁸³¹ APG, Sąd ziemski w Sztumie 3/8, s. 263–264. Paweł Poleski cześnik żytomierski, nominacja 1724, zob. *Urzędnicy województw kijowskiego i czernihowskiego...*, nr 938; Teresa z Konopackich Kruszyńska kasztelanowa gdańska, druga żona Waleriana, J. Dygdała, S. Wierzechowski, *Nawra Kruszyńskich i Szczanieckich...*, s. 39–42.

⁸³² APG, Sąd ziemski w Sztumie 3/8, s. 265–266.

⁸³³ Tamże, s. 259–261. Tomasz Gałecki pisarz grodzki bydgoski; zob. niżej, przyp. 834.

⁸³⁴ APP, Zb 39–41 (Regesty Lekszycyckiego z ksiąg grodzkich bydgoskich): Delamoty de Anna 1. olim Laurentii Orzelski, 2. Pauli Poleski, princernae Zytomiriensis consors, mater Mariannae de Orzelski Thomae Gałecki consortis. Rel. B. 1733 f. 184; Gałecki Thomas Notarius Castr. Bidg. maritus Mariannae Orzelska filiae Laurentii Orzelski et Annae de Delamoty. Rel. B. 1733 f. 184.

⁸³⁵ *Lustracja województw Prus Królewskich 1765*, t. 3. *Województwo malborskie*, Aneks. *Inwentarz zamku malborskiego 1764*, wyd. J. Dygdała, Toruń 2011 (= „Fontes TNT” 103), s. 2.

Posiadali dobra Sporowo i Starą Wieś. Część Starej Wsi i Sporowa (wtedy pod nazwą Szparowa) w powiecie kiszpornym, jako wiceregent grodzki malborski, syn Bartłomieja Teodora regenta ziemskiego i grodzkiego malborskiego i nieżyjącej Barbary z Doręgowskich, kupił aktem w czwartek po św. Jakubie [28 VII] 1735 roku zapisanym w księgach grodzkich dzierzgońskich w swojej kancelarii od Eleonory z Loków, żony nieżyjących Iv. Wojciecha Nahujewskiego, 2v. Wojciecha Wielechowskiego, córki Kazimierza Loka i Jadwigi z Bogusławskich, w obecności syna Antoniego Wielechowskiego oraz Antoniego ze Zdrojów Zdrojewskiego podstolego ziemi zawkrzeńskiej jako subdelegata, według:

kontraktu rezygnacji i sprzedaży wieczystej części na Starej Wsi i Szparowie ze wszystkimi przyległościami, przynależnościami, polami, łąkami, lasami, chrostami, zaroślami, wodami, stawami, sadzawkami, sadami, ogrodami, zasiewkami ozinnymi i jarami, budynkami i inwentarzem osobliwie spisany m

w Starej Wsi 27 czerwca 1735 roku, za 6000 zł. Były to jej dobra dziedziczne. Dalej następują akty rezygnacji Wielechowskiej oraz zapisania kwoty⁸³⁶. Następnie Wielechowska ustąpiła z części dóbr w Starej Wsi i Sporowie zwanych „Rawizna” za 400 fl. polskich monety pruskiej⁸³⁷, a w środę przed Świętem Przemienienia Pańskiego [3 VIII], będąc w towarzystwie synów Andrzeja i Antoniego Wielechowskich, także z części dóbr królewskich Kałdowo leżących w ekonomii malborskiej⁸³⁸.

Drugą część Starej Wsi i Sporowa nabył w 1736 roku od Marianny z Loków, córki Kazimierza i Jadwigi Bogusławskiej, 1v. żony Mikołaja Modzelewskiego, obecnie 2v. żony Stefana Stanisława Kollera, za 6000 zł polskich monety pruskiej. Były to jej dobra dziedziczne. Kontrakt sprzedaży spisano w Sporowie 3 sierpnia 1735 roku, do akt zaś dzierzgońskich wpisano we wtorek, nazajutrz po Święcie Przemienienia Pańskiego [7 VIII] 1736 roku. Ze strony sprzedającej Marianny Kollerowej podpisali się także Antoni Zdrojewski podstoli ziemi zawkrzeńskiej oraz Marcin i Stanisław Modzelewscy, synowie Kollerowej z pierwszego małżeństwa. Aleksander Dionizy zapisany został jako pisarz grodzki kiszporny, regentowicz grodzki kiszporny, syn Bartłomieja Teodora regenta grodzkiego kiszpornego i nieżyjącej Barbary Zofii Gleisen Doręgowskiej⁸³⁹.

W księgach hipotecznych tych miejscowości odnotowano, że dobra te nabył od siostrz z domu Loka, Eleonory Wielostowskiej i Marianny Kollerowej, oraz od dzieci trzeciej z siostrz, Heleny Zielińskiej: Ignacego, Szymona, Marianny, Katarzyny Żabickiej i Ewy⁸⁴⁰.

Wkrótce wydzierżawił Sporowo i część Starej Wsi „na wyderkauff” na trzy lata 1736–1739 dziekanowi i proboszczowi dzierzgońskiemu, surogatowi pomezkańskiemu

⁸³⁶ APG, Sąd grodzki w Kiszporoku 2/31, k. 130–134v.

⁸³⁷ Tamże, k. 134v–135.

⁸³⁸ Tamże, k. 137v–138.

⁸³⁹ Tamże, k. 175–181.

⁸⁴⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1062 (Stara Wieś) i 1117 (Sporowo). Zob. też APG, 97/1062, (Stara Wieś), gdzie także dokumenty kupna. Księgi hipotecznej Sporowa (97/691) brak.

Franciszкови Neitzlichowskiemu za 9000 fl. polskich. Kontrakt spisano w Starej Wsi 18 lipca 1736 roku, ingrosowano do ksiąg grodzkich kiszporskich w piątek nazajutrz po św. Łukaszu [19 X] tego roku, wtedy też odbyła się intromisja proboszcza w dobra⁸⁴¹.

W 1738 roku w kancelarii sądu grodzkiego dzierżońskiego Aleksander Dionizy pisarz grodzki malborski, syn Bartłomieja Teodora regenta ziemskiego i grodzkiego malborskiego i nieżyjącej Barbary Zofii z Doręgowskich oraz jego żona Konstancja Orzelska, córka nieżyjącego Wawrzyńca i Anny de Delamoty, 2v. Poleskiej, żony Pawła Poleskiego cześnika żytomierskiego, ona w asystencji Kazimierza Szymborskiego, w obecności Wojciecha Rudawskiego jako subdelegata, zapisali sobie dożywocie⁸⁴².

W 1740 roku, w sobotę po Świącie *Exaltationis s. Crucis* [17 IX], w sądzie grodzkim dzierżońskim Antoni Kruszyński kasztelanica gdański przekazał Aleksandrowi Dionizemu 150 dukatów węgierskich długu, według wyroku w sądzie trybunalskim w Radomiu w środę po Niedzieli *Exaudi* [1 VI] tego roku.⁸⁴³ Następnie Aleksander Wybicki w obecności Rocha Niewieścińskiego jako subdelegata w tym samym urzędzie pokwitował Antoniego Kruszyńskiego kasztelanica gdańskiego z tej sumy przyznanej dekretem Trybunału w Radomiu w poniedziałek po Świętej Trójcy [2 VI] 1738 roku⁸⁴⁴.

Aleksander Dionizy i Konstancja posiadali także lemaństwo wielkości 4 włók w wsi Tywęży (niem.: Tiefensee) w starostwie kiszporskim. Konsens królewski na przekazanie im tych dóbr otrzymał 18 sierpnia 1750 roku wojewoda malborski Piotr Jerzy Przebendowski. Akt wpisano 7 listopada tego roku do ksiąg ławniczych Starego Miasta Gdańska⁸⁴⁵. Oni sami 1 sierpnia 1760 roku uzyskali zgodę króla Augusta III na przekazanie lemaństwa Maciejowi Józefowiczowi wiceregentowi grodzkiemu malborskiemu i jego żonie Konstancji z Koziczkowskich⁸⁴⁶.

W 1755 roku, do akt grodzkich dzierżońskich w poniedziałek po Niedzieli *In-vocavit* [17 II] wniesiony został dekret króla Augusta III dla dziedziców Sporowa Aleksandra Dionizego oraz sukcesorów nieżyjącego Franciszka Ignacego Borowskiego, Piotra Borowskiego, sukcesora nieżyjącego Tomasza, po nieżyjącej Annie z Borowskich Rudawskiej o sumy ulokowane na dobrach Sporowa⁸⁴⁷.

⁸⁴¹ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/31, k. 190–194.

⁸⁴² Tamże, k. 342–343.

⁸⁴³ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/35, k. 75v–76. Antoni Kruszyński, syn Waleriana kasztelanica gdańskiego 1709–1720, UPK_r, nr 439.

⁸⁴⁴ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/35, k. 76–77v.

⁸⁴⁵ APG, 300, 41/25, k. 107v–108; *Lustracja województw Prus Królewskich 1765*, t. 3. *Województwo malborskie*, Aneks. *Inwentarz zamku malborskiego 1764...*, s. 78–79: tu brak miesiąca cesji. Według F. W. F. Schmitta (*Geschichte des Stuhmer Kreises. Im Auftrage der Kreisstände verfasst von...*, Thorn 1868), s. 229: Tywęży w rękach Wybickich w 1725 roku. Od 1732 roku odnotowany jest tam na wójtostwie ojciec, Bartłomiej II Teodor, zob. wyżej s. 87.

⁸⁴⁶ *Lustracja województw Prus Królewskich 1765*, t. 3..., s. 78–79. Maciej Józefowicz wiceregent grodzki malborski 1752–1755, UPK_r, nr 1479.

⁸⁴⁷ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/50, k. 2.

Starą Wieś wydzierżawili na sześć lat (1763–1769) za 600 zł pruskich rocznie, razem 3600 zł, mieszczanom dzierzgońskim, sławetnym Janowi i Helenie Luizie Neryngom aktem spisany w Kiszporku 24 lutego 1763 roku, wpisanym do ksiąg kiszporkich w sobotę przed Niedzielą *Cantate* [30 IV] 1768 roku. Jednocześnie dopisano wtedy o przedłużeniu kontraktu na następne trzy lata do roku 1772, jako że Aleksander Dionizy uznał przedstawiony przez Nerynga *Regestr reparacji dworu i innych budynków starowiejskich* z 20 stycznia 1768 roku na sumę 833 zł i 19 gr, a ponadto pożyczył od niego „na pilne interessa moje” 966 zł i 11 gr, co razem dało 1800 zł długu⁸⁴⁸.

W 1748 roku Aleksander Dionizy został oskarżony przez instygatora Bartłomieja Szeliskiego o nadużycia i uwolniony od nich w 1750 roku⁸⁴⁹.

2 października 1762 roku w sądzie ławniczym w Skarszewach woźny królewski opatrzny Antoni Centnarowski dał do wpisania pozew do sądu króla Augusta III dla Macieja Grąbczewskiego ławnikowicza ziemskiego tczewskiego, Wojciecha Donimirskiego ławnika ziemskiego malborskiego, *famoto* Macieja Józefowicza, Aleksandra Wybickiego pisarza grodzkiego malborskiego, Stanisława Kłobuchowskiego, Gabriela Steffensa ławnika ziemskiego malborskiego *et huiusvis* Rożyńskiego, Antoniego Raby regenta ziemskiego malborskiego, Piotra i Antoniego Kczewskich starostów starogardzkiego i straszewskiego, braci rodzonych, Walentego Wilczewskiego sędziego ziemskiego malborskiego, o obrazę wojewody pomorskiego Pawła z Mostowa w Ostromęcku Mostowskiego, wyrokiem sądu trybunalskiego z Piotrkowa w poniedziałek po Święcie Narodzenia NMP [6 IX] 1762 roku, wręczony Maciejowi Grąbczewskiemu we dworze w Buchwałdzie 30 września, Wojciechowi Donimirskiemu w Rychendrydach tego samego dnia we dworze, Maciejowi Józefowiczowi w Tywężach tego samego dnia w obecności matki, Aleksandrowi Wybickiemu we dworze w Starej Wsi w obecności arendatora, Stanisławowi Kłobukowskiemu we dworze w dobrach Bąmgarcik w obecności rodziny, Gabrielowi Steffensowi we dworze w Watkowicach, Rożyńskiemu w Klecewku we dworze w obecności służącej, Antoniemu Rabie w Cygusach we dworze 1 października, Kczewskim w Hohendorfie we dworze w obecności Kczewskiej starościny straszewskiej i Walentemu Wilczewskiemu we dworze w Zajezierzu w obecności Wilczewskiej⁸⁵⁰. Była to odpowiedź wojewody pomorskiego Pawła Mostowskiego za pozwanie go do trybunału przez szlachtę pruską, fragment walki jej z nieindygeną⁸⁵¹. Widać na czele „patriotów” pruskich także Aleksandra Dionizego Wybickiego.

⁸⁴⁸ APG, Sąd grodzki w Kiszporku 2/53, k. 52–52v.

⁸⁴⁹ Z. Naworski, *Szlachecki wymiar sprawiedliwości...*, s. 107.

⁸⁵⁰ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 2v–4. Maciej Grąbczewski, syn Jana ławnika ziemskiego tczewskiego 1737–1756, UPKr, nr 1264; Wojciech Donimirski ławnik ziemski malborski 1760–1772, tamże, nr 558; Maciej Józefowicz posełdzielca lemaństwa w Tywężach; zob. wyżej, przyp. 846; Gabriel Steffens ławnik ziemski malborski 1759–1772, UPKr, nr 557; Antoni Raba regent ziemski malborski 1760–1781, tamże, nr 601; Piotr i Antoni Kczewscy starostowie starogardzki i straszewski, synowie Jana i Rozalii Kczewskich, P. Czapplewski, *Senatorowie...*, s. 183 i 186; Walenty Wilczewski sędzia ziemski malborski 1762–1771, UPKr, nr 616; Paweł Mostowski wojewoda pomorski 1758–1766, tamże, nr 934.

⁸⁵¹ Szerzej, zob. J. Dygdała, *Paweł Mostowski h. Dołęga (ok. 1721–1781)*, [w:] SBPN, t. 3, Gdańsk 1997, s. 260–261.

Podobnie 26 stycznia 1763 roku woźni Stanisław Wilczek i Marcin Klejsmycki przed tym samym sądem ławniczym skarszewskim dali do wpisu kolejny pozew do sądu dla Mikołaja Wejhera podkomorzego [właściwie: szambelana] i pułkownika JKM, Henryka Golcza generała wojsk JKM, Wojciecha Malechińskiego, Mikołaja i Antoniego Lindów braci rodzonych, i jak wyżej, Antoniego i Piotra Kczewskich, Aleksandra Wybickiego, Stanisława Kłobuchowskiego i Antoniego Raby o obrazę tego samego wojewody, wyrokiem sądu trybunalskiego w Piotrkowie, w poniedziałek po Święcie Obrzezania Pańskiego [3 I] 1763 roku. Przez woźnego koronnego Wilczka 18 stycznia wręczony został pierwszemu (Mikołajowi Wejherowi) w Jabłowie, drugiemu (Henrykowi Goltzowi) w Przyjaźni 20 stycznia, trzeciemu 25 stycznia w Kościerzynie [Bernensem] (Malechińskiemu), czwartemu w Chwarznie 26 stycznia (Lindom), a Klejsmycki wręczył 19 stycznia w Watkowiczkach (komu?), Bomagarciku (Kłobuchowskiemu), w Starej Wsi 21 stycznia (Wybickiemu) i Klecewku (komu?), 22 w Cygusach (Antoniemu Rabie) i szóstemu (Kczewskim) w Hohendorfie 19 stycznia⁸⁵².

Brał udział w sejmiku wojewódzkim malborskim 19 lipca 1764 roku w obozie „patriotów pruskich” oraz w sejmiku generalnym Prus Królewskich w Grudziądzu w dniach od 29 października do 3 listopada tego samego roku. Został wtedy posłem na sejmy elekcyjny i koronacyjny Stanisława Augusta⁸⁵³.

Aktem w księgach grodzkich kiszporskich z 18 czerwca 1770 roku przed Dominikiem Baranowskim subdelegatem burgrabiego grodzkiego dzierzgońskiego, w siedzibie regenta grodzkiego malborskiego, czyli Aleksandra Wybickiego, Wybicczy zastawili Sporowo na trzy lata za 2000 zł Adamowi Pałubickiemu kapitanowi JKM i Rzeczypospolitej, skwitowali go i dopuścili do intromisji. Zamieszczono również notatkę o oblatowaniu tego kontraktu w tymże sądzie⁸⁵⁴.

Z racji pełnienia urzędu w grodzie kiszporskim, podobnie jak jego ojciec, wielokrotnie wymieniany jest w tamtejszych księgach grodzkich, kilka aktów z jego udziałem opublikowano w historii Dzierzgonia⁸⁵⁵ czy wspomniano przy omawianiu wymiaru sprawiedliwości w Prusach⁸⁵⁶.

W dniu 23 kwietnia 1737 roku w Gdańsku pozew przeciwko Aleksandrovi Wybickiemu wniósł do Trybunału Radomskiego Jan Jerzy hrabia Flemming generał major wojsk koronnych i szef regimentu pieszego pułku królowej, z powództwa Jakuba Czachorskiego majora tegoż pułku. Do akt ławniczych skarszewskich, ponieważ z powodu śmierci wojewody akta grodzkie wakowały, z pozwem

⁸⁵² APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 23v–25. Mikołaj Henryk Wejher, posiadał między innymi Jabłowo, szambelan króla Stanisława Augusta, biogram zob. M. Dziecielski, *Organizacja i funkcjonowanie...*, s. 242–243; Henryk Golcz (Goltz), syn Henryka i Jadwigi Małgorzaty Dorpowskiej, generał, w Przyjaźni w latach 1750–1779, zob. T. Garczyński, *Dorposew...*, s. 172, 205.

⁸⁵³ *Volumina legum*, t. 7, wyd. J. Ohryzko, Petersburg 1860, s. 131, 137; J. Dygdała, *Życie polityczne Prus Królewskich u schyłku ich związku z Rzeczpospolitą w XVIII wieku*, Warszawa–Poznań–Toruń 1984 (= „Roczniki TNT” 81, z. 3), s. 131, 151; E. F. Kozłowski, *Ród Wybickich...*, s. 14.

⁸⁵⁴ APG, Sąd grodzki w Kiszporcu 2/53, k. 188–188v.

⁸⁵⁵ A. Szorc, *Dzierzgoń od początku do dni naszych 1248–1998*, Dzierzgoń 1998, według indeksu.

⁸⁵⁶ Z. Naworski, *Szlachecki wymiar sprawiedliwości...*, s. 148, 157.

przyszedł Krzysztof Teodor Altstermann audytor wojsk pieszych JKM, plenipotent Flemminga⁸⁵⁷.

13 lutego 1751 roku w sądzie ławniczym w Świeciu wpisany został dekret Trybunału Piotrkowskiego, którym Aleksander Wybicki, pisarz grodzki kiszporski oraz Michał Leski, chorąży i wicewojewoda malborski dochodzą swoich praw o długi po Stanisławie Aleksandrze Konopackim kasztelanie chełmińskim (zm. 1710) u jego sukcesorów Jakuba Zboińskiego kasztelana elbląskiego i jego żony Ludwiki z Konopackich Zboińskiej oraz Józefa, Antoniego oraz Franciszka Czapskich braci, kasztelanów gdańskich⁸⁵⁸.

On oraz jego żona wielokrotnie byli rodzicami chrzestnymi dzieci swoich podwładnych, mieszczan czy okolicznej szlachty. I tak 31 sierpnia 1727 roku Aleksander Wybicki i Eżbieta Wercakowska trzymali do chrztu Michała z Blenaków (Blunaki), syna Macieja Unkinder i Elżbiety⁸⁵⁹, 12 stycznia 1730 roku w parze z Marianną Konopacką Mariannę, córkę Stefana Ludwikowskiego i Anny z dóbr kościelnych, a 26 stycznia ciż sami Dawida, syna Beniamina Bartholdi i Katarzyny z tych samych dóbr⁸⁶⁰. 13 listopada 1742 roku Aleksander Wybicki i Anna Edelmanowna zostali chrzestnymi Marcina z zamku, syna pracownika kancelarii Andrzeja Kruzy i Ewy, chrzcil Maciej Benduhn, komendant⁸⁶¹.

Przez ponad dziesięć lat Aleksander nie występował w tej roli. W tym czasie chrzestną była jego żona. 6 czerwca 1746 roku z wielbnym Grzegorzem Woelkim komendantem trzymali do chrztu Jana, syna Szymona Zawackiego i Elżbiety z przedmieścia⁸⁶², a 27 grudnia tegoż roku z Wojciechem Donimirskim Andrzeja Jana, syna Andrzeja Kruzy i Ewy *ex arce cancellari*⁸⁶³.

9 stycznia 1747 roku Grzegorz Woelki komendant i Konstancja Wybicka zostali chrzestnymi Feliksa Sebastiana, syna Grzegorza Elerta i Katarzyny „de Wojewodzkie”, a 31 stycznia Aleksander Dionizy Wybicki z Teresą Poniatowską chrzestnymi Jana Franciszka, syna Michała Edelmana i Katarzyny z przedmieścia⁸⁶⁴.

14 maja 1750 roku wielbny Jan Janowicz komendant w Fiszewie i Konstancja Wybicka trzymali do chrztu Tadeusza Franciszka, wkrótce zmarłego, syna Michała Derzowskiego organisty kiszporskiego i Barbary z dóbr kościelnych⁸⁶⁵, 30 listopada

⁸⁵⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/11, k. 21v.

⁸⁵⁸ ADP, Varia, V 6 (Acta scabinali svecensi), t. 3, k. 152. Michał Leski chorąży i wicewojewoda malborski 1744–1759, UPKr, nr 480 i 1494; Stanisław Aleksander Konopacki kasztelan chełmiński 1699–1709, tamże, nr 62; Jakub Zboiński kasztelan elbląski 1748–1755, tamże, nr 404; Czapscy, synowie Ignacego kasztelana gdańskiego 1737–1746, tamże, nr 443.

⁸⁵⁹ ADE, Księgi metrykalne, Dzierżoń 1, k. 58.

⁸⁶⁰ Tamże, k. 67v.

⁸⁶¹ Tamże, k. 114. Maciej Jan Benduhn wikariusz i komendant w Dzierżoniu 1736–1746, W. Zawadzki, *Duchowieństwo...*, s. 23.

⁸⁶² ADE, Księgi metrykalne, Dzierżoń 1, k. 127v. Grzegorz Welki komendant w Dzierżoniu 1746–1750, W. Zawadzki, *Duchowieństwo...*, s. 262.

⁸⁶³ ADE, Księgi metrykalne, Dzierżoń 1, k. 129.

⁸⁶⁴ Tamże, k. 129 v.

⁸⁶⁵ Tamże, k. 141. Jan Kazimierz Janowicz komendant w Fiszewie 1743–1758, W. Zawadzki, *Duchowieństwo...*, s. 106.

1752 roku Jan Rutkowski i Konstancja Wybicka Katarzynę, córkę Gotfryda Kudrackiego i Katarzyny Elżbiety z Tywęż⁸⁶⁶, a 13 stycznia roku następnego wielebny Andrzej Abramson komendantz kiszporski i Konstancja Wybicka Antoniego, syna Tomasza Przeligowskiego i Marianny z dóbr kościelnych⁸⁶⁷.

Ponownie, kilkakrotnie wystąpił Aleksander, tym razem w roli świadka ślubu. 2 lutego 1754 roku jako pisarz grodzki ze sławetnym Janem Tolksdorffem burmistrzem Józefa Kapczeńskiego i panny Katarzyny Minxowny córki burmistrza, błogosławieństwa udzielił Aleksander Grąbczewski prepozyt i kanonik dzierzgoński⁸⁶⁸, 6 października 1755 roku z Ludwikiem Rydgierem burmistrzem na ślubie Jana Kwednaua, syna Józefa mieszczanina z Dobrego Miasta i panny Rozalii Edelmanówny, córki Andrzeja, mieszczanina i prezydenta dzierzgońskiego⁸⁶⁹, by 13 marca tego roku z Katarzyną Flakowną trzymać do chrztu Barbarę, córkę Józefa Kapczyńskiego i Katarzyny z miasta, a 10 grudnia 1756 roku z Barbarą Derzewską Antoniego Tomasza, syna Jana Kwednaua i Rozalii Edelmanówny, także mieszkańców miasta⁸⁷⁰.

Następnie, 29 lutego 1759 roku, Daniel Brunau i Konstancja Wybicka zostali chrzestnymi Macieja, syna Bartłomieja Petrykowskiego i Anny ze Sztanowa (Stanowa)⁸⁷¹, ponownie ona 21 lutego 1762 roku z Janem Coobermanem — Franciszka, syna Grzegorza Karpieńskiego i Marianny z dóbr kościelnych⁸⁷², 4 czerwca 1765 roku z Reinholdem Rydgierem burmistrzem dzierzgońskim Antoniego Konstantina urodzonego 31 maja w Dzierzgoniu, syna Michała Tadeusza Derzewskiego organisty dzierzgońskiego i Barbary⁸⁷³, 2 marca 1766 roku z Antonim Stefanowiczem Anny Ludwiki, córki Gotfryda Kodrzyckiego i Marianny z Mienięt (Minięt)⁸⁷⁴, 11 stycznia 1767 roku z Ernestem Blauertem jako pisarzowa grodzka Marianny, córki Macieja Łady i Katarzyny z miasta — bliźniaczki Ewy chrzestnymi zostali Jan Szmytt i Ewa Strausowa⁸⁷⁵, 31 października 1768 roku z Ignacym Kwileckim (Quileckim) Antoniego Ignacego Adolfa, syna Karola Zeiferta i Katarzyny, także mieszczan⁸⁷⁶.

Jako Aleksander pisarz grodzki dzierzgoński został wymieniony w testamencie proboszcza dzierzgońskiego Franciszka Neitzlichowskiego z 1742 roku z dłu-
giem 600 fl.⁸⁷⁷.

⁸⁶⁶ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 149v.

⁸⁶⁷ Tamże, k. 150, Andrzej Abramson komendariusz w Dzierzgoniu 1752–1758, W. Zawadzki, *Duchowieństwo...*, s. 9.

⁸⁶⁸ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 227. Aleksander Grąbczewski proboszcz w Dzierzgoniu 1749–1770, kanonik honorowy chełmiński od 1751, katedralny od 1758, W. Zawadzki, *Duchowieństwo...*, s. 85.

⁸⁶⁹ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 228v.

⁸⁷⁰ Tamże, k. 162.

⁸⁷¹ Tamże, k. 167v.

⁸⁷² ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 2 (E 79), k. 7v.

⁸⁷³ Tamże, k. 17.

⁸⁷⁴ Tamże, k. 19v.

⁸⁷⁵ Tamże, k. 22.

⁸⁷⁶ Tamże, k. 30.

⁸⁷⁷ J. Wiśniewski, *Testament ks. Franciszka Neitzlichowskiego...*, s. 40.

Ignacy Krasicki w dopełnieniach do herbarza Niesieckiego, notowanych w swoim interfoliowanym egzemplarzu *Korony polskiej* Niesieckiego, przy Wybickich podał jedynie:

Wybicki herbu [...] w Prusiech. R(oku) 1778 Aleksander Wybicki regent grodzki kiszporski⁸⁷⁸.

Jan Nepomucen Bobrowicz, wydawca herbarza Niesieckiego w XIX wieku, pierwsze zdanie pominął. Krasicki nie znał herbu Wybickich, choć pieczętowali się tym samym, czyli Rogalą. Nie wspominał też tu Józefa Wybickiego, choć znali się osobiście, kiedy w końcu stycznia 1780 roku Wybicki odwiedził Krasickiego w Lidzbarku Warmińskim, gdzie nawet wspólnie pracowali nad tragedią Wybickiego zatytułowaną *Zygmunt August*⁸⁷⁹.

Jego tylko z tej odnogi wymienił w swoim pamiętniku Józef Wybicki, poprawnie jako brata stryjecznego swojego ojca:

Był jeszcze jeden Wybicki w województwie malborskim, pisarz grodzki tegoż województwa, brat stryjeczny mego ojca, ale nie wiem, czy jakie potomstwo zostawił. Żona jego była Orzelska⁸⁸⁰.

Konstancja Orzelska zmarła 2 stycznia 1771 roku w Dzierzgoniu, zapisana jako żona Aleksandra regenta grodzkiego kiszporskiego i pochowana została w grobowcu u reformatów (w kościele św. Ducha)⁸⁸¹.

Wkrótce, 14 października tego roku, przed sądem ławniczym Starego Miasta Gdańska stanęli osobiście Jan Orzelski ławnik ziemski malborski, syn nieżyjących Wawrzyńca i Anny Elżbiety de la Motte z jednej strony, oraz Adam Zawadzki stolnikowicz nowogrodzki w swoim i Anny z Gałekich, córce nieżyjącego Tomasza Gałekiego podstolego mielnickiego i Marianny z Orzelskich (córce Wawrzyńca i Anny de la Motte) swojej żony, której został plenipotentem podczas aktu cesji i transfuzji dokonanej przez księdza jezuitę ojca Ksawerego Gałekiego w sądzie grodzkim bydgoskim na swoją osobę i swojej żony, w poniedziałek nazajutrz po św. Annie [27 VII] 1766 roku, a zapisanej w aktach we wtorek po św. Bartłomieju [24 VIII] tegoż roku, a także w imieniu siostry Anny, Klary z Gałekich żony nieżyjącego Andrzeja Jarnowskiego generałowicza JKM wdowy, której Zawadzki również został plenipotentem tym samym aktem w Bydgoszczy z 27 lipca 1766 roku, z drugiej strony, a z trzeciej strony Aleksander Wybicki regent grodzki malborski w swoim i nieletniego syna Wawrzyńcu imieniu, a także Katarzyny i Marianny benedyktynek chełmińskich oraz panien Anny i Barbary, dzieci swoich z nieżyjącej Konstancji z Orzelskich, najmłodszej córki Wawrzyńca i Anny Elżbiety de la

⁸⁷⁸ BJ, sygn. 589 881, t. 4/2, k. LXXXIII; por. K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. 9, Lipsk 1842, s. 449.

⁸⁷⁹ Omówienie odstępstw i błędów Jana Nepomucena Bobrowicza przy wydaniu notatek Krasickiego dla rodzin pruskich w *Herbarzu polskim...* Niesieckiego, w tym Wybickich, zob. J. Kowalkowski, *Zainteresowania genealogiczne Ignacego Krasickiego*, s. 87.

⁸⁸⁰ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7.

⁸⁸¹ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 2, k. 119v.

Motte. Zeznający skwitowali Antoniego Ignacego Mathy komisarza skarbu JKM (*Consiliarium Camerae SRM Poloniae*), syna nieżyjącego Ignacego Jacka Mathy, również komisarza, z należnych im prowizji od sumy kapitałowej 14 400 liwów, zapisanej wieczyście w paryskiej siedzibie burmistrza (*in Curiae Praetorialis Parisiensis*) nieżyjącej już Annie Elżbiecie de la Motte Orzelskiej, zarówno matce tegoż syna i córek, jak i babce dzieci Wybickiego, a po jej śmierci spadłej na zeznających. Skwitowanie dotyczyło pełnych prowizji za dwa lata 1756 i 1757 oraz połowy prowizji za rok 1758⁸⁸². Akt przynosi interesujące informacje, w tym dotyczące dzieci Aleksandra Dionizego.

Aleksander Dionizy 27 września 1772 roku złożył hołd królowi pruskiemu w Malborku jako regent grodzki kiszporski, czyli malborski, posiadający Starą Wieś, mieszkający w Dzierzgoniu⁸⁸³. Kataster fryderycjański 3 grudnia 1772 roku odnotował folwark Sporowo wielkości 10 łanów w rękach Wybickiego pisarza grodzkiego z roczną kontrybucją 36 tal., 34 gr i 8 fenigów. Mieszkało tam dwóch dzierżawców, Christian Krause i Daniel Peters oraz dziewięciu chałupników (*Kätner*) i komorników (*Instleute*), razem z rodzinami — 53 osoby. Dwa dni później opisano Starą Wieś, której folwark (6 łanów) dzierżawił od Wybickiego (*Eigentümer Gradschreiber Wywiebiki!*) mieszczanin z Dzierzgonia Johann Nehring za 600 fl. rocznie, mieszkali tam niejaki Żukowski (*Hofmeister*) z dwoma czeladnikami oraz sześciu komorników, z rodzinami — 40 osób⁸⁸⁴. Z tego czasu pochodzą dokumenty rozgraniczenia dóbr Aleksandra Wybickiego, mianowicie Sporowa (niem.: Sparau) i Starej Wsi (niem.: Altendorf) z okolicznymi dobrami Dohnów⁸⁸⁵.

To on w 1774 roku zapisany został mlynie jako *Laurentius* lat 70, były pisarz grodzki w Dzierzgoniu, teraz archiwista w sądzie ziemskim w Malborku, dziedzic Starej Wsi i Sporowa, mający syna Wawrzyńca Aleksandra lat 18, który określony jako „Junker” służył wtedy w regimencie Pelkowskiego⁸⁸⁶. Na tablicy Skalkowskiego

⁸⁸² APG, 300, 41/27, k. 146–147. E. Cieślak, *Ignacy Hiacynt Mathy (?–1758)*, SBPN, t. 3, Gdańsk 1997, s. 170–171, kupiec i bankowiec gdański, komisarz skarbu królewskiego, jak wynika z powyższego aktu — miał syna Antoniego Ignacego, również komisarza; Jan Orzelski ławnik ziemski malborski 1747–1771, UPKr, nr 552; Adam Zawadzki, syn stolnika nowogrodzkiego, *Urządnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego*, t. 6. *Ziemia nowogrodzka i województwo nowogrodzkie XV–XVIII wiek* [w przygotowaniu]. Tomasz Galecki jako podstoli mielnicki nieznanym, *Urządnicy podlasy XV–XVIII wieku...*; Ksawery Galecki 1734–1785, jezuita, prof. retoryki w Barze, Przemyślu, *Encyklopedia wiedzy...*, s. 172.

⁸⁸³ M. Bär, *Westpreussen...*, s. 541; E. von Żernicki-Szeliga, *Geschichte des Polnischen Adels...*, s. 15, nr 6.

⁸⁸⁴ GStA PK, II. HA Gen.Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 4, Bd. 2, k. 319–329 (Sparau) i APT, 289/395 (P–LXV/68), fot. 26 (Sparau), APT, 289/397 (P–LXVI/66), fot. 30–32 (Altendorf).

⁸⁸⁵ GStA PK, XX. EM 48p, Nr. 7: Grenzstreitigkeiten zwischen Erbgütern des Alexander v. Wybicki, Sparau (Sporowo) und Altendorf (Stara Wies) bei Christburg auf einer und dem gräflich Dohnaschen Gut Altstadt, dem Gut Münsterberg und den Christburgschen Amtsdörfern Tiefensee und Meinken, andererseits.

⁸⁸⁶ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 23.

ów Wawrzyniec archiwista i pisarz grodzki kiszporski występuje mylnie jako syn Aleksandra Dionizego, mający z kolei syna Wawrzyńca, wojskowego⁸⁸⁷.

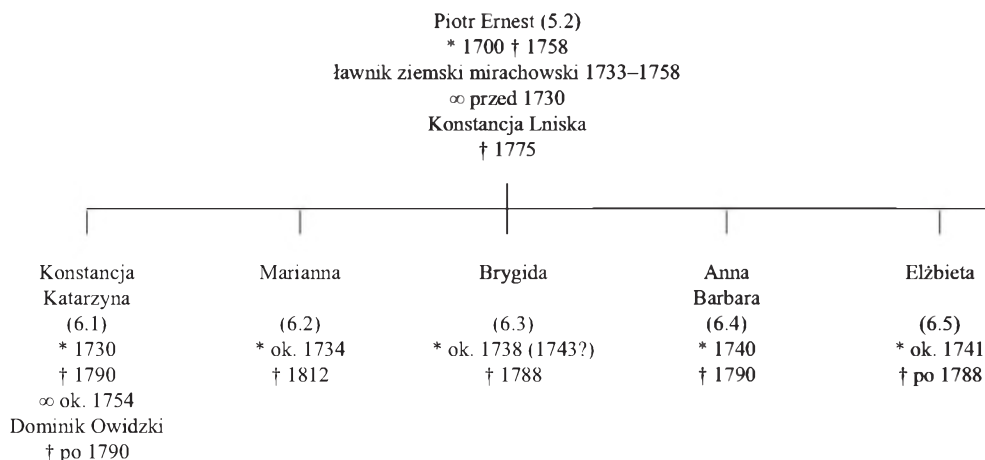
W 1779 roku Aleksander Dionizy sprzedał Sporowo, a rok później także Starą Wieś Antoniemu Rabie, byłemu regentowi grodzkiemu malborskiemu⁸⁸⁸. Nie posiadamy dalszych informacji o jego losach, udało się natomiast odszukać jego akt zgonu.

Zmarł na zamku w Malborku 13 listopada 1785 roku, ze starości jak zapisano, mając lat 76, pochowany został 18 listopada w grobowcu kościoła Świętego Ducha w Malborku⁸⁸⁹. Kościół ten dziś już nie istnieje⁸⁹⁰.

VI pokolenie

VI.1. Potomkowie Piotra Ernesta (5.2) i Konstancji Lniskiej

Linia pomorska cd.

Tablica 6. Potomkowie Piotra Ernesta i Konstancji Lniskiej

⁸⁸⁷ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, Tablica: *Wybicy h. Rogala; 25 lat Muzeum Hymnu...*, s. 47.

⁸⁸⁸ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1062 (Stara Wieś) i 1117 (Sporowo); GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki: wyciąg z księgi gruntowej dóbr rycerskich Starej Wsi z 1783 roku — Stara Wieś i Sporowo już trzy lata były własnością Antoniego Raby, regenta grodzkiego malborskiego. Antoni Raba na urządzie regenta odnotowany w latach 1760–1781, UPK_r, nr 601.

⁸⁸⁹ ADE, Księgi metrykalne, Malbork 14, k. 45.

⁸⁹⁰ W. Zawadzki, *Duchowienstwo katolickie oficjalu pomezńskiego w latach 1525–1821*, t. 1. *Studium prozopograficzne*, Elbląg 2009, s. 353.

6.1. Konstancja Katarzyna (1730–1790)

Najstarsza córka Piotra Ernesta i Konstancji Lniskiej. Jedyna, dla której znamy metrykę chrztu. Urodziła się w Sikorzynie, została ochrzczona 5 stycznia 1730 roku w Kościerzynie przez wikarego Jana Borkowskiego, do chrztu trzymali Jan Lniski ławnik ziemski mirachowski oraz Konstancja Lniska. Oto ona:

5 I 1730 Sikorzyno. Eadem die [5 I 1730]. Ego idem [Jan Borkowski V(icarius) B(emensis)] bap̄tisavi Constantiam Catharinam duorum nominum Magnificorum ac Generosorum Petri Wybicki et Constantiae legitimorum coniugum, fidei catholicae, patris infantem de sacro fonte levantibus Magnifico ac Generoso Joanne Lniski assessore Iudici terrestri Mirachoviensis et Magnifica ac Generosa Constantia Lniska⁸⁹¹.

Jan Lniski ławnik ziemski mirachowski był ojcem matki dziecka, Konstancji z Lniskich, natomiast Konstancja Lniska, to zdaje się córka Macieja II Wybickiego i Elżbiety Doręgowskiej, siostra Piotra Wybickiego ojca dziecka i żona tego Jana Lniskiego, z którym w parze trzymała dziecko Wybickich⁸⁹².

Od około 1741 roku mieszkała z rodzicami i młodszym rodzeństwem w Będominie.

Prawdopodobnie uczyła się w żarnowieckiej szkole przy tamtejszym kościele klasztornym, gdyż w 1647 roku, w dzień św. Anny [11 XI] „JM Panna Konstancja Wybicka” wraz z panną Marianną Wybicką, niewątpliwie młodszą siostrą, późniejszą zakonnicą w Żarnowcu, zapisane zostały do Bractwa św. Anny, założonego przez tamtejszą księżkę, Mariannę Trzciniąską⁸⁹³.

Justyna	Joachim	Józef Rufin	Rozalia
(6.6)	(6.7)	(6.8)	(6.9)
* ok. 1743	* 1745	* 1747	* 1756
† 1808	† 1808	† 1822	† 1826
∞ ok. 1765		autor hymnu narodowego	∞ ok. 1784
Antoni Lewiński		∞ 1. 1773 Kunegunda Drwęska	Józef Łyśniewski
† 1810		† 1775	† 1823
		2. 1780 Estera Kowalska	
		† 1824	

Tablica 10

⁸⁹¹ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 49, k. 34.

⁸⁹² Jan Lniski jako ławnik mirachowski odnotowany jest tylko w latach 1718–1725, zob. UPK_r, nr 779, był nim więc co najmniej do 5 I 1730 roku. Żonaty z Katarzyną z Lebińskich, miał córkę Konstancję, żonę Piotra Wybickiego. Konstancja Lniska zaś to zapewne siostra Piotra i druga żona tego Lniskiego, zob. wyżej, przyp. 762 i Tablica 4a.

⁸⁹³ Archiwum Benedyktynek w Żarnowcu, rkps *Katalog braci i siostr konfraterni s. Anny, za staraniem i promocją Najprzewielebniejszej w Bogu JMCi Panny Marianny Trzciniśki, księżki klasztoru*

Krótko po 20 marca 1755 roku, kiedy spisany został w Będominie kontrakt małżeński, a może jeszcze przed tym kontraktem, gdyż 25 grudnia tego roku już ochrzczone zostało jej dziecko, poślubiła Dominika Owidzkiego z Łukocina w powiecie tczewskim. Był on synem nieżyjących już Franciszka Owidzkiego *pacillatoris buscensis* oraz Marianny z Bystramów⁸⁹⁴. Tenże Owidzki aktem w Skarszewach 21 kwietnia następnego roku (1756) sprzedał Franciszkowi Wybickiemu część Łukocina za 7300 fl. monety pruskiej⁸⁹⁵.

Wkrótce, 26 czerwca 1756 roku, w skarszewskim sądzie lawniczym (kancelaria sądu grodzkiego była zamknięta) Dominik Owidzki pokwitował Piotra Wybickiego i jego sukcesorów z sumy 1100 zł pruskich, pochodzącej od sumy posagowej 3000 zł pruskich, według postanowień kontraktu małżeńskiego, spisane go i podpisanego w dobrach wsi Będomin dnia 20 marca 1755 roku, sumy należnej swojej żonie Konstancji z Wybickich, córce tegoż Piotra Wybickiego, a znajdujących się na dobrach wsi Zalesie [Szlacheckie] w województwie pomorskim, powiecie świeckim, nabytej przez Owidzkiego od Michała Tucholki sędziego ziemskiego tucholskiego⁸⁹⁶.

Znany tylko troje ich dzieci. Joachim Ignacy Franciszek Owidzki urodził się w Łukocinie i ochrzczony został 25 grudnia 1755 w Miłobądz, chrzestnymi zostali Franciszek Owidzki i Anna Pruszek (Prusakin) panna⁸⁹⁷. Córka Anna Owidzka przysłała na świat w Owidzu 6 maja 1768 roku, ochrzczona została 12 maja w Starogardzie Gdańskim, jako chrzestni wystąpili Jakub Owidzki ławnik ziemski tczewski i Marianna de Słupeckie Owidzka⁸⁹⁸. Może jest identyczna z Marianną na hipotece Podjaz, dział B⁹⁹⁹. Była także druga córka, Rozalia, również zapisana na hipotece Podjaz, która wyszła później za niejakiego Majewskiego⁹⁰⁰.

Mieszkali więc w Łukocinie i Owidzu. Nie wiadomo, czy i gdzie w latach 1756–1767 rodziły się kolejne dzieci.

Józef Wybicki często wspominał siostrzeńca Joachima i pomoc jaką od niego uzyskał on i jego rodzina. W 1779 roku starał się zabrać go do Warszawy. Pisał o tym 6 września tego roku z Korsunia podczas podróży po Ukrainie z księciem Stanisławem Poniatowskim do Augustyna Gorzeńskiego przebywającego wtedy w Ciszkowie pod Czarnkowem:

żarnowieckiego zakonu świętego ojca Benedykta introdukowanej. Roku Pańskiego 1744 die 15 Novembris, s. 7.

⁸⁹⁴ APG, Akta miasta Skarszew 15, k. 24. Franciszek Owidzki jako podczaszy buski nie jest znany, zob. *Urządnicy województwa belskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Gmiterek, R. Szczygieł, Kórnik 1992.

⁸⁹⁵ APG, Akta miasta Skarszew 15, k. 25v.

⁸⁹⁶ Tamże, k. 31v. Michał Tucholka sędzia ziemski tucholski 1730–1762, UPK_r, nr 1364.

⁸⁹⁷ ADP, Księgi metrykalne, Miłobądz W 984, k. 18.

⁸⁹⁸ ADP, Księgi metrykalne, Starogard Gd. W 1200, bez paginacji. Marianna Słupecka była żoną Franciszka Owidzkiego z Kucborowa, zob. tamże, 22 X 1770. Jakub Owidzki ławnik ziemski tczewski 1760–1772, UPK_r, nr 1272.

⁸⁹⁹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1204B (Podjazy): „der lezteren Kinder sind Joachim in Galizien, Marianna und Rosalia verehl. von Majewska”.

⁹⁰⁰ Tamże.

mego siostrzeńca mój Panie jak ojcu oddaję, w oktobrzu wezmę go do Warszawy, a stamtąd odeślę do Akademii [Zamoyskich?], tymczasem mój Panie, jeżeli wiele czego brakuje, ratuj go⁹⁰¹.

Joachim, właśnie z polecenia Józefa Andrzejowi Zamoyskiemu około 1780 roku przeniósł się do Zamościa, stał się zaufanym domownikiem i plenipotentem Zamoyskich, zarządzał ordynacją zamojską, zyskując wielkie uznanie za swą działalność⁹⁰². Tam w Zamościu w 1794 roku przebywała żona i dzieci Józefa, stąd na początku 1795 roku Józef musiał uciekać przed aresztowaniem do Francji⁹⁰³.

Później Joachim był posłem na Sejm Księstwa Warszawskiego z powiatu lubelskiego departamentu lubelskiego, w latach 1811 i 1812, od 1818 roku prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Lublinie. Zmarł 26 października 1830 roku w swoich dobrach w Jabłonie pod Lublinem, pozostawiając trzy córki⁹⁰⁴.

25 czerwca 1766 roku w skarszewskim sądzie ławniczym Konstancja z Wybickich Owidzka, żona Dominika Owidzkiego, brała udział w rozprawie spadkowej po stryju Franciszku Wybickim proboszczu skarszewskim. W asyście i pod opieką tegoż męża zeznała, że sumę 2329 fl. 15 gr i 1 szeląg monety pruskiej, przypadłą sobie w wyniku dokonanych działów po zmarłym ks. Franciszku Józefie Wybickim prepozycie skarszewskim, a zapisaną w testamencie jego egzekutorom na probostwie skarszewskim 30 marca 1763 roku, ulokowaną zaś na częściach dóbr wsi Łukocin i wyrokiem skarszewskiego sądu grodzkiego w sprawie pomiędzy zeznającą oraz pozostałymi sukcesorami zmarłego Jana Wybickiego miecznika łukomskiego — przelewa do rąk Anny z Gotartowskich i jej syna Jakuba Wybickich, kwitując ich jednocześnie, zaś dobra części wsi Łukocin uwalnia z obciążeń tąż sumą. Natomiast mąż zeznającej Dominik Owidzki, dziedzic części dóbr wsi Nowy Gliniec, zapisuje jej tę sumę na tychże dobrach. Pod aktem znajdują się podpisy Konstancji Owidzkiej i jej męża Dominika Owidzkiego⁹⁰⁵.

Dobra Owidzkich w tym czasie przedstawiały się następująco: a więc Łukocin, część A, którą od Dominika Owidzkiego kupił w 1756 roku (akty z 21 IV, 25 VI i 2 IX — intromisja) Franciszek Wybicki za 12 300 fl.⁹⁰⁶, ponadto w latach 1766–1783 posiadali także Gliniec w powiecie tczewskim⁹⁰⁷, gdzie w 1774 roku odnotowany został Dominik Owidzki lat 41, syn Joachim lat 17, w 1775 roku zwanym Janem, lat 18⁹⁰⁸. Pod koniec życia byli posesorami sołectwa w Mirotkach⁹⁰⁹.

⁹⁰¹ BCz, rkps 2609, s. 155–158. List wydał R. Kaleta, *Odrodny kuzyn księcia Józefa*, „Przegląd Humanistyczny” 1961, nr 4, s. 119–120, oraz „Archiwum Wybickiego”, t. 3, nr 1104, niesłusznie wskazując Michała Lniskiego jako jego odbiorcę, szerzej, zob. J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 54–56; cyt. J. Kowalkowski, *Małżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 83, przyp. 59.

⁹⁰² T. Mencil, *Joachim Owidzki (ok. 1754–1830)*, [w:] PSB, t. 24, 1979, s. 656–658.

⁹⁰³ Tamże, J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 208–210; W. Zajewski, *Józef Wybicki...*, s. 149 i 153.

⁹⁰⁴ T. Mencil, *Joachim Owidzki...*, s. 656–658.

⁹⁰⁵ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 91v; zob. też s. 192–193.

⁹⁰⁶ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1458 A (Łukocin), szczegółowe informacje, zob. APG, 97/396, s. 9.

⁹⁰⁷ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1421 B (Gliniec).

⁹⁰⁸ Tamże, *Vasallenliste*, nr 672.

⁹⁰⁹ Z aktu zgonu, zob. niżej treść do przyp. 912.

Konstancja Owidzka widnieje na hipotekach dóbr należących do Wybickich, a więc Będolina, Lubania (dział D), Mściszewic (dział N), Podjaz (dział B) oraz Glincza (dział B)⁹¹⁰.

6 lipca 1778 roku według ugody z bratem Józefem otrzymała 3000 fl. zapisanych na 5% tytułem należnego jej spadku, co pokwitowała 29 października 1783 roku⁹¹¹.

Zmarła w Mirotkach 28 lipca 1790 roku w wieku 60 lat, pochowana została na cmentarzu kościelnym w Barłożnie 5 października. W metryce zgonu zapisana została z mężem jako posiadaczce sołtysostwa w Mirotkach:

MGD Constantia de Wybickie consors MGD Dominici de Gutta Owidzki, ad praesens possessoris scultetrae Mirotcensis annorum 60 nata⁹¹².

Nie wiadomo, kiedy i gdzie zmarł jej mąż Dominik Owidzki.

Konstancję jako najstarszą siostrę, jej męża Owidzkiego i syna (Joachima) jako osiadłego w Lubelskiem, wspominał w pamiętniku Józef Wybicki⁹¹³.

6.2. Marianna (ok. 1734–1812)

Przyjęto, że to druga córka Piotra Ernesta i Konstancji Lniskiej. Urodziła się około 1734 roku, ale nie wiadomo gdzie. Nie w Sikorzynie, gdyż księgi metrykalne kościoła parafialnego w Kościerzynie i kościoła w Stężycy, gdzie udzielano sakramentów w przypadku absencji księdza w Kościerzynie, zachowały się. Może w dobrach matki, Lubieszynie — ksiąg metrykalnych chrztów w parafii Garczyn z tych lat brak, lub w Lubaniu, w parafii niedamowskiej, dla której ksiąg metrykalnych również brak.

Została zakonnica w klasztorze Benedyktynek w Żarnowcu. Wcześniej uczęszczała do żarnowieckiej szkoły, gdyż w 1647 roku, w dzień św. Anny [15 XI] „JM Panna Marianna Wybicka” z panną Konstancją Wybicką, niewątpliwie starszą siostrą, odnotowana została w księdze bractwa św. Anny, założonego przez księżkę żarnowiecką, Mariannę Trzcina⁹¹⁴. Profesję odbyła 10 czerwca 1753 roku⁹¹⁵, zostając chórową, konsekrowana została w Żarnowcu 7 lipca 1765 roku przez biskupa kujawskiego i pomorskiego Antoniego Kazimierza Ostrowskiego, wraz Anną

⁹¹⁰ M. Bär, *Der Adel...*, kolejno nr: 1136, 1183 D, 1189 N, 1204 B i 1421 B.

⁹¹¹ APG, 97/31 (Księga hipoteczna Będolina), s. 70, z odesłaniem także do ksiąg hipotecznych Lubania (APG, 97/395 D, s. 33) i Mściszewic (APG, 97/441 N, s. 9), gdzie ta sama treść.

⁹¹² ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z 20: Barłożno, s. 35. Dziś brak księgi zgonów Barłożna z lat 1771–1821, z której korzystał ks. Alfons Mańkowski.

⁹¹³ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 6–7.

⁹¹⁴ Archiwum Benedyktynki w Żarnowcu, rkps *Katalog braci i sióstr konfraterni s. Amny...*, s. 7.

⁹¹⁵ ADP, Monastica, Żarnowiec 1: *Metryka benedyktynki żarnowieckich*, k. 40v; M. Borkowska, *Leksykon zakonnice...*, s. 325.

Wybicką, młodszą siostrą, i siedmioma innymi pannami, za rządów ksieni Jadwigi Kalksteinówny⁹¹⁶.

Wspomniana została jako zakonnica 30 marca 1763 roku w testamencie stryja, ks. Franciszka Wybickiego, z siostrami Brygidą i Anną, też zakonnicami, którym dokumentem otrzymały po 150 fl.⁹¹⁷ Została odnotowana na hipotecę rodzinnego Będomina, a także Lubania D jako zakonnica w „Czarnowcu”, co oczywiście oznacza Żarnowiec, kiedy 16 czerwca 1785 roku pokwitowała brata Józefa z otrzymanego spadku 3000 fl. według ugody z 10 listopada 1776 roku⁹¹⁸. We wspomnianym testamencie widnieje na pierwszym miejscu wśród sióstr zakonnice, przed Brygidą i Anną, na hipotecę — na trzecim, po Brygidzie i Annie. Złożono za pierwszym z dokumentów, że jest najstarszą z nich.

Zmarła w 1812 roku w klasztorze, fakt ten w skrócie podał żarnowiecki nekrolog:

Roku 1812 umarła Panna Marianna Wibicka⁹¹⁹.

Miałaby wtedy około 78 lat.

6.3. Brygida (ok. 1738–16 IV 1788)

Złożono, iż to trzecia córka Piotra Ernesta i Konstancji Lniskiej. Daty i miejsca urodzenia nie znamy, około 1738 roku, może w dobrach matki — Lubieszynie, najpewniej w Lubaniu.

Została zakonnicą u norbertanek w Żukowie, ale kiedy wstąpiła, nie wiadomo⁹²⁰. Na pewno przed 30 marca 1763 roku, kiedy jako zakonnica została wymieniona w testamencie stryja, ks. Franciszka Wybickiego, z siostrami Marianną i Anną, też zakonnicami, które na mocy tego dokumentu otrzymały po 150 fl.⁹²¹ W księdze hipotecznej Będomina oraz Lubania odnotowana została jako siostra zakonna w Żukowie 10 listopada 1876 roku i 28 kwietnia 1875 roku, kiedy potwierdziła wypłacenie jej spadku przez brata Józefa Wybickiego⁹²². W obu dokumentach widnieje na drugim miejscu, w testamencie po Mariannie, a przed Anną, na hipotecę po Annie, a przed Marianną i Elżbietą.

Zmarła 16 kwietnia 1788 roku, zgon odnotował nekrolog żukowski oraz księga metrykalna zgonów parafii Żukowo, jako mającą lat 45, pochowaną 18 kwietnia

⁹¹⁶ ADP, Monastica, Żarnowiec 1, k. 46v; M. Borkowska, *Leksykon zakonnice...*, s. 325.

⁹¹⁷ Zob. niżej *Aneks I*, s. 341.

⁹¹⁸ APG, 97/31 (księga hipoteczna Będomina), s. 82, z odesłaniem także do księgi hipotecznej Lubania (APG, 97/395 D, s. 43), gdzie ta sama treść.

⁹¹⁹ ADP, Monastica, Żarnowiec 1, k. 65v; M. Borkowska, *Leksykon zakonnice...*, s. 325.

⁹²⁰ M. Borkowska, *Leksykon zakonnice...*, s. 360.

⁹²¹ Zob. niżej *Aneks I*, s. 341.

⁹²² APG, 97/31 (Księga hipoteczna Będomina), s. 78, z odesłaniem także do księgi hipotecznej Lubania (APG, 97/395 D, s. 41), gdzie ta sama treść; M. Bär, *Der Adel...*, nr 1136.

w grobowcu zakonnicy kościoła klasztornego⁹²³. Wspomniał ją w pamiętniku, i jedynie ją z siostr zakonnic, brat Józef Rufin (6.8), autor hymnu narodowego:

Brygida w zakonie Norbertanek w Żukowie za mnie umarła, najpierwsza z naszego rodzeństwa, której pamięć zawsze mnie żalem napelnia, że ją straciłem⁹²⁴.

Zmarła w wieku około 50 lat, ale według księgi metrykalnej miała 45, najpewniej urodziła się później niż założono, około 1743 roku, przed Joachimem (zob. Tablica 9).

6.6. Anna Barbara (1740–13 V 1790)

Córka Piotra Ernesta i Konstancji Lniskiej, czwarta z kolei. Przy niej również brak metryki chrztu, urodziła się około 1740 roku, jak wynika z publikowanej niżej metryki zgonu, jednak nie w Sikorzynie. Może jak dwie poprzednie siostry w dobrach matki, Lubieszynie, lub najpewniej w Lubaniu.

Wstąpiła do klasztoru Benedyktynek żarnowieckich, do którego już wcześniej udała się jej starsza siostra Marianna. Profesję odbyła 14 września 1762 roku w obecności ksieni Jadwigi Kalksteinówny i ks. Franciszka Wybickiego surogata gdańskiego, swojego stryja⁹²⁵. Konsekrowana została razem z siostrą Marianną 7 lipca 1765 roku przez biskupa wrocławskiego Antoniego Kazimierza Ostrowskiego⁹²⁶. Była najpierw chórową, potem zakrystianką, przebywała 29 lat w klasztorze.

Wspomniana jako zakonnica 30 marca 1763 roku w testamencie stryja, ks. Franciszka Wybickiego, z siostrami Marianną i Brygidą, też zakonnicami, którym dokumentem otrzymały po 150 fl.⁹²⁷ Na hipotecę rodzinnego Będomina oraz Lubania zapisana została 10 listopada 1776 roku jako Anna Barbara, mylnie jako zakonnica w Żukowie, która 16 czerwca 1785 roku pokwitowała brata Józefa z otrzymania należnej jej części spadku, 3000 fl.⁹²⁸ U Maxa Bära w wypisach z tego samego źródła występuje jako Barbara [sic] w Żukowie⁹²⁹, co dalej powielano w wydawnictwach dotyczących Wybickich. Poprawnie pod imieniem Anny, zdaje się iż jedynie tam, znajdujemy w pracy wilebnej siostry Małgorzaty⁹³⁰.

Zmarła 13 maja 1790 roku, w wieku 50 lat, o czym szerzej zapisano w żarnowieckim nekrologu:

⁹²³ M. Perlbach, *Das Totenbuch...*, s. 25; zob. też oryginał, Muzeum Parafialne w Żukowie, rkps *Nomina defunctorum...*, s. 131: „Brygita Wybicka 1788” oraz AAG-O, Księgi metrykalne, Żukowo W 1785, k. 93v.

⁹²⁴ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7.

⁹²⁵ ADP, Monastica, Żarnowiec 1, k. 41; M. Borkowska, *Leksykon zakonnic...*, s. 326.

⁹²⁶ ADP, Monastica, Żarnowiec 1, k. 47; M. Borkowska, *Leksykon zakonnic...*, s. 326.

⁹²⁷ Zob. niżej *Aneks I*, s. 341.

⁹²⁸ APG, 97/31 (Księga hipoteczna Będomina), s. 76, z odesłaniem także do księgi hipotecznej Lubania (APG, 97/395 D, s. 39), gdzie ta sama treść

⁹²⁹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1136.

⁹³⁰ M. Borkowska, *Leksykon zakonnic...*, s. 326.

Anno Domini 1790. die 13 maja umarła Panna Anna Wibicka. konsekratka zakry-
stianka, 29 [lat] po sepulturze, mająca wieku swego lat 50, w zakonie s. przeżyła
świątobliwie lat 29. poszła do Oblubieńca o godzinie 9 z rana. Daj Jej Panie wieczny
odpoczynek. Amen⁹³¹.

6.5. Elżbieta (ok. 1741–po 1788)

Córka Piotra Ernesta i Konstancji Lniskiej, jak założono, piąta z kolei i ostatnia
z zakonnice. I dla niej niej brak metryki chrztu. Urodziła się około 1741 roku, już za-
pewne w Będominie. Księgi chrztów z Grabowa czy Niedamowa z tamtych lat brak.

Wraz z Feliksem Łebińskim trzymała do chrztu 10 października 1760 roku
w Starogardzie Gdańskim Jana Nepomucena Antoniego urodzonego 5 października
w Suminie, syna Michała Władysława Lniskiego ławnika ziemskiego tczewskiego
i Joanny Grąbczewskiej⁹³². Był to jej brat wujeczny.

Nie wymienił jej w testamencie z 30 marca 1763 roku stryj ks. Franciszek Wy-
bicki, jedynie jej trzy siostry zakonnice, Mariannę, Brygidę i Annę, właśnie w tej
kolejności⁹³³. Może po tej dacie, lub już po śmierci stryja (1765), wstąpiła do klasz-
toru panien benedyktynek chełmińskich?

10 listopada 1876 roku odnotowana została na hipotece Będomina, a także Lu-
bania na miejscu ostatnim wśród siedmiu córek Piotra, jako siostra zakonna w By-
sławku, która 6 sierpnia 1785 roku pokwitowała swojego brata Józefa z wypłaconego
jej spadku 3000 fl.⁹³⁴ Jest to jedyny ślad o niej jako zakonnicy. Brak jej w *Leksykonie
zakonnice...*

Zmarła po 1788 roku, gdyż według pamiętnika brata omawianych tu sióstr za-
konnych, Józefa (6.8), pierwszą z rodzeństwa, które odeszło, była Brygida (6.7)⁹³⁵.

6.6. Justyna (ok. 1743–I VII 1808)

Była szóstym dzieckiem Piotra i Konstancji z Lniskich, jak założono. Urodziła się
około 1743 roku, najpewniej w Będominie.

Przed 9 listopada 1765 roku poślubiła Antoniego Lewińskiego z Płacht. Miałaby
wówczas 22 lata. Wtedy właśnie przed sądem miejskim Kościerzyny stanęli mał-
żonkowie Antoni Lewiński oraz Justyna z Wybickich i zapisali sobie dożywocie.

⁹³¹ ADP, Monastica, Żarnowiec I, k. 64v.

⁹³² ADP, Księgi metrykalne, Starogard Gd W 1200, bez paginacji.

⁹³³ Zob. niżej *Aneks I*, s. 341.

⁹³⁴ APG, 97/31 (Księga hipoteczna Będomina), s. 82, z odesłaniem także do księgi hipotecznej Lubania (APG, 97/395 D, s. 45), gdzie ta sama treść; M. Bär, *Der Adel...* nr 1136.

⁹³⁵ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7.

Ona była w asyście i pod opieką szwagra Dominika Owidzkiego⁹³⁶. Antoni Lewiński był synem Katarzyny z Płacheckich⁹³⁷.

Mieli jedenaścioro dzieci. Były to: Marianna Rozalia Regina (* 1 IX 1766), Jan Antoni Ignacy (* 16 VI 1768), Anna Rozalia (* 23 VIII 1769), N. (* 1773), Józef Jan (* 2 VIII 1774 † 1779), Magdalena (* 19 II 1776 † 19 V 1777), Justyna Zofia (* 7 V 1777), Rozalia Kunegunda (* 20 I 1780), Adam Stefan (* 23 XII 1781 † 11 V 1786), Franciszek Szymon (* 30 X 1783 † 21 II 1785), Salomea Brygida (* 2 XI 1785).

A oto dokładniejsze dane do potomstwa Justyny i Antoniego Lewińskich, jak również dotyczące ich wystąpień jako rodziców chrzestnych. Do roku 1780 urodziło im się ośmioro dzieci. Znamy imiona tylko czterech, pozostałym ks. Alfons Mańkowski z zaginionej dziś księgi metrykalnej imion nie wypisał⁹³⁸. Dwojgu dzieciom udało się je odtworzyć, wcześniej zmarły i zostały odnotowane w istniejącej od 1769 roku księdze zgonów⁹³⁹. I tak, w 1765 roku Justyna z Antonim Lniskim z Lubieszyna trzymali w Garczynie do chrztu dziecko N. Żuromskiego⁹⁴⁰. W 1766 roku, 1 września w Płachtach urodziła się im córka Marianna Rozalia Regina, która została ochrzczona 6 września w Garczynie, trzymali ją na rękach Ignacy Lniski z Lubieszyna, syn ławnika mirachowskiego i Rozalia Wybicka, córka ławnika mirachowskiego z Będmina⁹⁴¹. Rozalia (6.3) to oczywiście siostra Justyny, matki dziecka, córka Piotra z Będmina. Dwa lata później, 16 czerwca 1768 roku zanotowano chrzest w Garczynie syna Jana Antoniego Ignacego urodzonego tego samego dnia (lub 10 ?) w Płachtach, syna Antoniego Lewińskiego i Justyny z Wybickich. Chrzestnymi zostali Marcin Czarnowski i Marianna Jezierska⁹⁴². Rok później, 24 sierpnia, miał miejsce chrzest córki Anny Rozalii urodzonej 19 sierpnia, chrzestnymi byli Anna Meyzowna Gostkowska i Franciszek Jezierski⁹⁴³. W 1773 roku odbył się chrzest kolejnego ich dziecka (brak dokładniejszych danych), chrzestnymi zostali Marcin i Konstancja Czarnowscy⁹⁴⁴. Z istniejącej księgi zmarłych wiadomo, że była to córka i miała na imię Katarzyna, zmarła 31 stycznia, miesiąc po urodzeniu⁹⁴⁵. Następnego roku, 18 sierpnia urodził się syn Józef Jan, ochrzczony został w Garczynie 21 sierpnia, chrzestnymi byli Michał Czarnowski i Ewa z Tuchołków Wiecka⁹⁴⁶. Dziecko zmarło w 1779 roku, w wieku 5 lat⁹⁴⁷. 19 lutego 1776 roku urodziło się i ochrzczone zostało kolejne

⁹³⁶ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 220–220v.

⁹³⁷ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1202 A, APG, 97/537, s. 9 oraz 35: na hipotece Justyna z Wybickich, Agnieszka zamężna z Tuchołką.

⁹³⁸ Zob. J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 135–185.

⁹³⁹ ADP, Księgi metrykalne, Garczyn W 309.

⁹⁴⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 86; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 165.

⁹⁴¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 87; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 165.

⁹⁴² ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 87; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 165.

⁹⁴³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 87; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 165–166.

⁹⁴⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 88; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 166.

⁹⁴⁵ ADP, Księgi metrykalne, Garczyn W 309, k. 182.

⁹⁴⁶ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 89; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 166. Mężem Ewy z Tuchołków był Piotr Wiecki († 9 XI 1806), tamże, s. 143, Tablica 2. *Tuchołkowie herbu Korzbok*.

⁹⁴⁷ ADP, Księgi metrykalne, Garczyn W 309, k. 190v.

dziecko⁹⁴⁸. Była to córka Magdalena, zmarła 19 maja 1777 roku, mając rok i trzy miesiące, „na ospice”, jak zapisano w księdze metrykalnej⁹⁴⁹. Dwanaście dni wcześniej, 7 maja tego samego roku urodziła się kolejna córka Justyna Zofia, ochrzczona została 9 maja, jako chrzestni wystąpili Lukrecja Gostkowska i Marcin Czarnowski⁹⁵⁰. 20 stycznia 1780 roku przysłała na świat i 25 tego miesiąca ochrzczona została córka Rozalia Kunegunda, chrzestni — Łukasz Podjaski i Rozalia Wiecka⁹⁵¹.

Zarówno kolejne troje dzieci Justyny i Antoniego, jak i wystąpienia tej pary jako rodziców chrzestnych, znane są z istniejącej księgi metrykalnej. Syn Adam Stefan przyszedł na świat 23 grudnia 1781 roku, ochrzczony został 27 grudnia, chrzestni — Jan Jakusz [Gostomski] i Anna Czarnowska, oboje z Płacht⁹⁵². Zmarł 11 maja 1786 roku w wieku 5 lat⁹⁵³. W 1782 roku, 3 marca, Justyna z mężem zostali chrzestnymi Marianny Barbary z Sobącza, córki Jakusza (?) Gostomskiego i Marianny⁹⁵⁴, a tego samego dnia Adam Kowalkowski [z Sobącza] z Justyną z Wybickich Lewińską trzymali do chrztu urodzonego 1 lutego syna Wawrzyńca i Teresy Ugowskich z Sobącza, który otrzymał imię Józef⁹⁵⁵. 30 grudnia 1783 roku urodził się syn Franciszek Szymon, ochrzczony tego samego dnia w obecności Stefana Tulikowskiego organisty garczyńskiego i panny Konstancji Tulikowszcanki, zapewne córki tego organisty⁹⁵⁶. Zmarł wkrótce, 21 lutego 1785 roku, pochowany został w krypcie kościoła garczyńskiego⁹⁵⁷. 29 listopada 1784 roku Justyna z mężem trzymali do chrztu Mariannę urodzoną dzień wcześniej, córkę luteran z Płacht, Pawła Enlera i Marianny⁹⁵⁸. 3 listopada 1785 roku ochrzczona została córka Justyny i Antoniego Lewińskich, Elżbieta Salomea Brygida, którą trzymali *nobiles* Franciszek Gaykowski i Konstancja Tulikowska⁹⁵⁹. 22 kwietnia 1787 roku Justyna wraz z Janem Jakuszem (Gostomskim) trzymała do chrztu Katarzynę, córkę Wiktorii Węsierskiej z Płacht, dziecko z nieprawego łoża⁹⁶⁰. 17 kwietnia 1791 roku Justyna z mężem zostali chrzestnymi Piotra Józefa urodzonego 14 kwietnia w Płachtach, syna Jana Jakusza Gostomskiego i Marianny⁹⁶¹, a rok później, 27 stycznia, Franciszka Pawła urodzonego 24 stycznia w Płachtach, syna Franciszka Skwerawskiego owczarza (*opilione*) i Marianny⁹⁶².

⁹⁴⁸ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 89, brak imienia; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 167.

⁹⁴⁹ ADP, Księgi metrykalne, Garczyn W 309, k. 188v.

⁹⁵⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 89; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 167.

⁹⁵¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 90; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 167.

⁹⁵² ADP, Księgi metrykalne, Garczyn W 309, k. 3.

⁹⁵³ Tamże, k. 195v.

⁹⁵⁴ Tamże, k. 3. Odpis metryki w aktach Wybickich w aktach Heroldsamtu, GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, s. 12.

⁹⁵⁵ ADP, Księgi metrykalne, Garczyn W 309, k. 3.

⁹⁵⁶ Tamże.

⁹⁵⁷ Tamże, k. 194.

⁹⁵⁸ Tamże, k. 6.

⁹⁵⁹ Tamże, k. 8v.

⁹⁶⁰ Tamże, k. 11.

⁹⁶¹ Tamże, k. 18.

⁹⁶² Tamże, k. 20.

I ona, podobnie jak jej siostry, w wyniku ugody z bratem Józefem z 6 lipca 1778 roku otrzymała 3000 fl. zapisanych na 5%, których odebranie pokwitowała 27 kwietnia 1784 roku. Dokumenty wpisano do ksiąg hipotecznych Będmina oraz Lubania i Mściszewic⁹⁶³.

Justyna z Wybickich Lewińska zmarła w Płachtach 1 lipca 1808 roku, 4 lipca została pochowana na cmentarzu w Garczynie⁹⁶⁴. Miała wtedy około 65 lat.

Może Antoni Lewiński, zmarły 22 listopada 1810 roku w Bukowcu w wieku 75 lat i pochowany w Zblewie, to jej mąż. Zapisany został z przyimkiem „v.”⁹⁶⁵. Urodziłby się około 1735 roku.

O „drugiej” z sióstr, bez imienia, i Lewińskim, jej mężu, wspomniał w pamiętniku Józef Wybicki⁹⁶⁶.

6.7. Joachim (1745–1808)

Pierwszy z synów Piotra Ernesta i Konstancji Lniskiej, a siódme z ich dzieci. Urodził się w 1745 roku, najpewniej w Będminie, dokumentu chrztu nie znamy. Datę tę wyznacza informacja z listy wasali z 1774 roku, gdzie brat Józef zapisany został jako mający lat 26, Joachim natomiast — 28⁹⁶⁷. Różnica wieku wynosiła więc dwa lata.

Prawdopodobnie uczył się w Szkotlandzie u jezuitów, podobnie jak brat Józef. W 1760 roku, 4 stycznia, został chrzestnym wraz z matką Konstancją Wybicką w Grabowie, zapisany jako student gdańskiej szkoły SJ (imię było poprawiane przez księdza z Josephus na Joachimus)⁹⁶⁸, imię dziecka jednak Maciej Józef, może więc jednak chodziło o Józefa?, ale w tym czasie i Joachim mógł uczęszczać do tej szkoły. Po raz drugi z matką w 1761 roku, 28 lutego, zostali chrzestnymi kolejnego dziecka też Macieja, syna tego samego Jana Betera i Ewy z Będmina⁹⁶⁹.

12 stycznia 1765 roku wraz z matką Konstancją oraz bratem Józefem uwolnili z poddaństwa Mariannę Kędziorską, córkę pracowitych Szymona i Anny z Będmina. Akt uwolnienia z tego dnia, podpisany przez Wybickich oraz Jana Antoniego Lniskiego, wpisano do ksiąg kościarskich 23 stycznia tego roku⁹⁷⁰.

⁹⁶³ APG, 97/31, (Księga hipoteczna Będmina), k. 72, z odesłaniem także do ksiąg hipotecznych Lubania (APG, 97/395 D, s. 35) i Mściszewic (APG, 97/441 N, s. 9), gdzie w obu data ugody z bratem 10 listopada 1776 roku.

⁹⁶⁴ ADP, Księgi metrykalne, Garczyn W 309, k. 216; ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 107.

⁹⁶⁵ ADP, Księgi metrykalne, Zblewo W 549 (bez paginacji).

⁹⁶⁶ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7.

⁹⁶⁷ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 90.

⁹⁶⁸ ADP, Księgi metrykalne, Grabowo, chrzty 1755–1833, s. 12; ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 21: Grabowo, s. 1

⁹⁶⁹ ADP, Księgi metrykalne, Grabowo, chrzty 1755–1833, s. 17; ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 21: Grabowo, s. 1

⁹⁷⁰ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/4, k. 164v–165v. E. Breza, *Źródła...*, s. 209, nr 28; dokument publikowany, zob. tenże, *Źródła do dziejów uwolnień i sprzedaży chłopów...*, s. 184–185.

4 lipca 1765 roku do kościerskiego sądu ławniczego przybyła Konstancja z Lniskich Wybicka ławnikowa ziemska mirachowska, wdowa po Piotrze Wybickim ławniku ziemskim mirachowskim, w asyście i pod opieką swojego najmłodszego syna Józefa Wybickiego ławnikowicza ziemskiego mirachowskiego i wszystkie swoje prawa posiadane względem części dóbr wsi Mściszewice z przynależnościami, położone w województwie pomorskim, a powiecie mirachowskim, zapisała swojemu najstarszemu synowi Joachimowi Wybickiemu ławnikowiczowi ziemskiemu mirachowskiemu. Jednocześnie dopuściła go do intrmisji w te dobra⁹⁷¹.

Następnie stanęli małżonkowie Aleksander Żelewski i Zofia z Kajtałów (*Kajtały*) Kiedrowskich lv. żona nieżyjącego już Franciszka Zadzika Puzdrowskiego, 2v. żona tegoż Aleksandra Żelewskiego i skwitowali Joachima Wybickiego z oddanej sumy 2472 zł 15 gr monety pruskiej, zapisanej na częściach wsi Mściszewice, zgodnie z postanowieniami kontraktu sprzedaży zawartym przez zeznających małżonków z nieżyjącym już Piotrem Wybickim ławnikiem ziemskim mirachowskim we wsi Mściszewice dnia 10 lipca 1758 roku, oblatowanym w tym sądzie przez Stanisława Wieckiego dnia 19 lipca tegoż roku. Nawiązano również do kontraktu sprzedaży spisane go pomiędzy spadkobiercami zmarłego Macieja Kajtały Kiedrowskiego, a wyżej wymienionym Piotrem Wybickim ławnikiem ziemskim mirachowskim, w którym zabezpieczono sumę 1000 zł pruskich z ogólnej 2472 zł 15 gr monety pruskiej, z przeznaczeniem dla tejże żony Zofii z Kiedrowskich. Aleksander Żelewski zapisał ją małżonce na dobrach wsi Podjazy⁹⁷².

18 listopada 1765 roku stanął przed sądem wójtowskim w Chojnicach jako ławnikowicz ziemski mirachowski w sprawie wpisu kondemnaty (wyroku zaocznego) ze strony Antoniego Lniskiego ławnika ziemskiego mirachowskiego przeciw Michałowi Wolszlegerowi i Kazimierzowi Osłowskiemu ławnikom ziemskim człuchowskim, wyrokiem Trybunału Piotrkowskiego z piątku po św. Marcinie [15 XI] tego roku. Pod aktem widnieje podpis Joachima⁹⁷³.

Rok po śmierci stryja ks. Franciszka proboszcza skarszewskiego rozpoczęły się prawne postępowania spadkowe. 18 kwietnia 1766 roku przed sądem ławniczym w Skarszewach stanęli Maciej Wybicki burgrabia grodzki województwa malborskiego, Joachim Wybicki występujący w imieniu własnym oraz rodzonego brata Józefa Wybickiego, a także w imieniu innych osób — sukcesorów po zmarłym Piotrze Wybickim ławniku ziemskim mirachowskim, oraz Piotr Wiecki jako specjalny komisarz występujący w imieniu Jakuba i Agnieszki Wybickich, dzieci nieżyjącego już Jana Wybickiego miecznika łukomskiego — czyli braci i bratanków zmarłego księdza Franciszka Wybickiego archidiakona pomorskiego, zatem jego naturalnych sukcesorów. Zeznający manifestowali przeciwko Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu, który został obrany przez zeznających plenipotentem do windykacji pewnych sum określonych ręcznym skryptem. Sprawa dotyczy poniekąd prawa dziedzicznego do części zwanej *Sikorsciana*,

⁹⁷¹ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 205v. E. Breza, *Źródła...*, s. 210, nr 30.

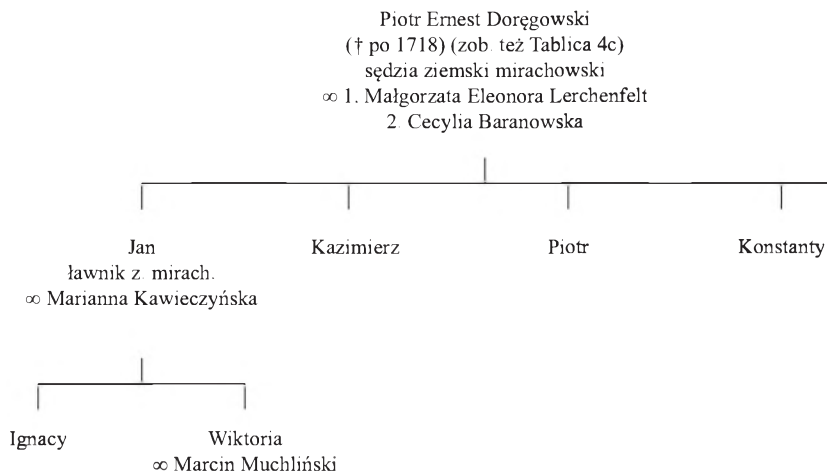
⁹⁷² APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 206–206v. E. Breza, *Źródła...*, s. 210–211, nr 31.

⁹⁷³ APB, Akta miasta Chojnic 145, k. 474v–475. Antoni Lniski ławnik ziemski mirachowski 1741–1766, UPKr, nr 792; Kazimierz Osłowski ławnik ziemski człuchowski 1758–1782, tamże, nr 352; Michał Kazimierz Wolszleger ławnik ziemski człuchowski 1752–1665 (6 IX), tamże, nr 341.

a znajdującej się w przynależnościach do dóbr wsi Sikorzyno. Została ona zapisana przez nieżyjącego już ks. Franciszka Wybickiego Janowi Sikorskiemu pułkownikowi JKM oraz innym sukcesorom zmarłego Andrzeja Sikorskiego wraz z Maciejem Podjaskim. Według zeznających tenże Karol Jezierski, bez wiedzy i zgody manifestantów, przywłaszczył sobie to prawo, składając pozew wobec wyżej wymienionego Jana Sikorskiego pułkownika JKM oraz innych sukcesorów zmarłego Andrzeja Sikorskiego. Wszczął proces o zbadanie na nowo prawidłowości rezygnacji tejże części zwanej *Sikorsciana*, a w wyniku procesu dany sobie rewers zabezpieczył dla Macieja Podjaskiego. Manifestanci zostali tym samym w dużej mierze skrzywdzeni przy windykacji sum spadkowych po zmarłym księdzu Wybickim. Zeznający wnoszą o unieważnienie udzielonego pełnomocnictwa Jezierskiemu. Dokument podpisali Maciej Wybicki burgrabia grodzki malborski, Joachim Wybicki w swoim i innych spadkobierców po Piotrze ławniku ziemskim mirachowskim imieniu oraz Piotr Wiecki w imieniu specjalnej komisji spadkobierców Jana Wybickiego miecznika łukomskiego⁹⁷⁴.

Wielokrotnie wspomniany wcześniej dokument w sprawie spadku po ks. Franciszku Wybickim pokazuje, w jaki sposób Jezierscy nieuczciwie próbowali przywłaszczyć sobie część majątku Wybickich, o czym enigmatycznie wspominał w pamiętniku Józef:

Ten cios dla mnie okropny [śmierć stryja — J. K.] ścieśnił moje widoki. Ukochana matka z najlepszym sercem nie widziała dla mnie szczęścia, tylko w kancelarii. Wiadomość jak najprędszą prawa wymuszać zaczęły okoliczności, gdy familia Gotartowskich i Jezierskich, już wówczas w wysokim stopniu pieniactwa osadzona, zaczęła czyhać na nasz majątek. Wybrała do swego połowu moment naszego sieroctwa⁹⁷⁵.

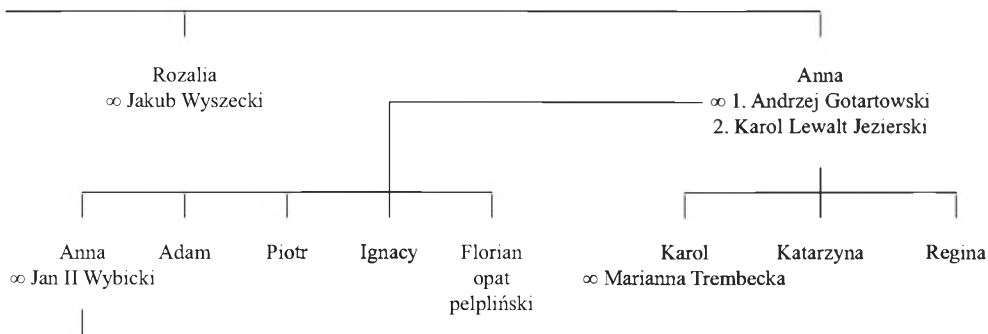
Tablica 6a. Pokrewieństwo Doręgowskich, Gotartowskich, Jezierskich i Wybickich

⁹⁷⁴ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 82v–83.

⁹⁷⁵ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 16.

Gotartowscy najwidoczniej popierali Annę zamężną z nieżyjącym już wtedy Janem II Wybickim (5.5). Była ona córką Andrzeja Gotartowskiego i Anny Gleisen Doręgowskiej, córki Piotra Ernesta sędziego ziemskiego mirachowskiego z Rekownicy i Będmina, majątku będącego od 150 lat w rękach Doręgowskich. Natomiast Karol Jezierski, niefortunnie wybrany przez Wybickich na ich pełnomocnika, był synem Karola Jezierskiego kapitana JKM i również Anny Gleisen Doręgowskiej, córki Piotra Ernesta z Rekownicy i Będmina, z drugiego jej małżeństwa⁹⁷⁶. Ów Karol był więc bratem przyrodnim Anny, żony Jana II Wybickiego. Sam żonaty z Marianną Trembecką odkupi wkrótce od Wybickich Będmin, którzy na razie tylko około 25 lat posiadali te dobra. Po śmierci Piotra Wybickiego (5.2) właściciela Będmina i jego braci Jana (5.5) oraz Franciszka (5.4) pozostał jedynie Maciej III (5.3), by chronić majątek dla potomstwa Piotra. Jednak najwidoczniej skutecznie stawało w sądach osierocone najmłodsze pokolenie, Joachim (6.7) z bratem Józefem (6.8), a także ich matka, co wynika z dokumentów przedstawionych poniżej. Wszystkie wcześniej i dalej opisane utarczki Wybickich o Będmin, zwłaszcza z Karolem, były konsekwencją jego pokrewieństwa z Doręgowskimi, a celem było zdobycie Będmina. I, jak przekonamy się dalej, przypadkowo to osiągnął.

Wracając do sprawy spadkowej, trzy dni później, 21 kwietnia 1766 roku, Joachim Wybicki w imieniu swoim i młodszego brata rodzonego Józefa, także przybyłego do sądu ławniczego w Skarszewach, manifestowali przeciwko wykonawcom testamentu (lub osobom czuwającym nad wykonaniem wyroku sądowego — *exactores*) zmarłego ks. Franciszka Wybickiego archidiakona pomorskiego, sędziego surogata gdańskiego i prepozyta skarszewskiego. Według zeznających przez ręce tychże przeszły zarówno ruchomości, jak i srebra oraz wyroby z miedzi i cyny, które oceniono uznaniowo, a matkę zeznających wręcz zmuszono do wzięcia sumy 849 zł i 27 gr pruskich. Pieniądze te częściowo dała swojemu zięciowi Owidzkiemu jako zadośćuczynienie za zaległe prowizje, a częściowo innym osobom (zamienione

Tablica 8

⁹⁷⁶ O istotnym dla dziejów dóbr Będmin pokrewieństwie Doręgowskich, Gotartowskich i Jezierskich, zob. M. Bär, *Der Adel...*, nr 1171 (Klincz) i nr 1210 (Rekownica), a także L. Białkowski, *Lewaltowie-Jezierscy...*, s. 207–208, oraz wyżej, dokumenty do przyp. 494 i 804.

w dobra gracialne). Manifestujący wyrazili swoje niezadowolenie z postanowienń dokonanej egzekucji testamentu, czyli dyspozycji substancji pozostalej po zmarłym księdzu, która miała miejsce w plebanii skarszewskiej dnia 18 marca 1765 roku (mimo skwitowania swojej porcji dokonanej na równi z innymi współspadkobiercami?). Pod dokumentem widnieje podpis Joachima Wybickiego⁹⁷⁷.

25 czerwca 1766 roku Joachim Wybicki zapisany jako ławnikowicz ziemski mirachowski asystował w sądzie ławniczym skarszewskim Annie z Gotartowskich Wybickiej, wdowie po nieżyjącym Janie II mieczniku łukomskim, w asyście również swojego syna i córki Agnieszki Wybickich, która stwierdziła, że przelała do rąk Karola Jezierskiego sumę 1100 zł pruskich, należną za rzeczy ruchome, pozostałe po zmarłym ks. Franciszku Józefie Wybickim, archidiakonie pomorskim i kanoniku katedralnym włocławskim oraz sędziemu surogatowi gdańskiego konsystorza tudzież prepozytowi skarszewskiemu, a spadłe zarówno na wyżej wymienione dzieci zeznającej i zmarłego męża, jak i na pozostałych współspadkobierców, zaś przez wyżej wspomnianego Jezierskiego ulokowane w szacunkowym rozrachunku długów zmarłego. Z tego: 500 zł jako deportacja długów Macieja Wybickiego przy rozdziale substancji pozostalej po śmierci archidiakona Wybickiego tytułem części Łukocina, zaś 400 zł Antoniego Lewińskiego za należne prowizje, a także 200 zł Wyczlińskiemu za należne prowizje wynikające z ręcznych skryptów. Zeznająca kwituje tegoż Jezierskiego z tej sumy. Dokument podpisali Anna z G(otartowskich) Wybicka i Joachim Wybicki jako asystent⁹⁷⁸.

Ta sama, następnym aktem tego samego dnia i w tym samym sądzie, też w asyście Joachima, zeznała, że sumy:

- I – 1000 fl. przez księdza Franciszka Józefa Wybickiego, wtedy prepozyta skarszewskiego i sędziego surogata gdańskiego konsystorza, według rewersu wystawionego w Liniewku z 12 czerwca 1743 roku, wraz z pozostałą sumą 184 fl. sobie i innym współspadkobiercom na równi przeznaczone, a po bezpotomnej śmierci Konstancji z Wybickich 2v. Prusakowej ławnikowej ziemskiej mirachowskiej daną zmarłemu małżonkowi zeznającej;
- II – 400 fl. temuż małżonkowi Janowi Wybickiemu należnych z sumy 428 fl. z części Borzestowa jako deportacja długów, według skryptu ręcznego z 24 czerwca 1747 roku wystawionego przez Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego malborskiego;
- III – 280 fl. jako pozostałość z sumy 2000 zł, a należnych zmarłemu mężowi z dóbr ojczystych i macierzystych, według skryptu ręcznego z 24 czerwca 1747 roku zeznanej;
- IV – 649 fl. z racji sumy 2000 fl. zapisanej skryptem ręcznym przez tegoż Macieja Wybickiego temuż nieżyjącemu już Janowi Wybickiemu tytułem likwidacji długów z 15 kwietnia 1760 roku;

⁹⁷⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 83v.

⁹⁷⁸ Tamże, k. 90.

czyli razem łączną sumę 2329 fl. i 15 gr monety pruskiej wraz z zapisanymi prowizjami do dnia dzisiejszego na dobrach części wsi Łukocin w celu uwolnienia ich z deportowanych długów Konstancji z Wybickich Owidzkiej tamże zapisuje — zeznająca przelewa do rąk Macieja Wybickiego burgrabiego grodzkiego malborskiego i z dokonanej zapłaty kwituje tegoż Macieja Wybickiego i jego sukcesorów. Dokument podpisali Anna z G(otartowskich) Wybicka oraz Joachim Wybicki jako asystent⁹⁷⁹.

Tego samego dnia (25 VI 1766) stanął ponownie przed sądem ławniczym skarszewskim, występując w imieniu swoim i spadkobierców nieżyjącego Piotra Wybickiego (5.2) ławnika ziemskiego mirachowskiego, wraz z Maciejem Wybickim (5.3), a także z Piotrem Lerchenfeldtem występującym w imieniu Jakuba (6.18) i Agnieszki (6.17) Wybickich, sukcesorów Jana (5.5) miecznika łukomskiego i oświadczyli, że obierają swoim plenipotentem ks. Cypriana Wolickiego prepozyta kościoła katedralnego wrocławskiego, kanonika płockiego, prepozyta łomżyńskiego, proboszcza gdańskiego i oficjała, wikariusza generalnego archidiaconatu pomorskiego dla uregulowania spraw majątkowych wynikłych po śmierci księdza Franciszka Józefa Wybickiego. Dokument podpisali Maciej Wybicki burgrabia grodzki malborski, Joachim Wybicki w swoim i sukcesorów ze strony Piotra ławnika ziemskiego imieniu, Piotr Lerchenfeldt w imieniu sukcesorów nieżyjącego Jana miecznika łukomskiego⁹⁸⁰.

Dwa dni później, 27 czerwca, przed tym samym sądem ławniczym w Skarszewach stanęli Joachim w imieniu własnym, jak i pozostałych spadkobierców wraz ze stryjem Maciejem oraz Piotrem Lerchenfeldtem w imieniu Jakuba i Agnieszki, dzieci nieżyjącego Jana miecznika łukomskiego — z jednej strony oraz ucziwy Bogusław Hoch sołtys — z drugiej. Ten był dzierżawcą wójtostwa skarszewskiego i według strony pierwszej był winien zmarłemu ks. Franciszkowi Józefowi Wybickiemu archidiaconi pomorskiemu za dwa lata dzierżawy — brakowało 300 fl. Zaprzeczył temu Hoch, twierdząc że wszystkie pretensje zostały uregulowane ze zmarłym księdzem, na co może okazać stosowne pokwitowania. Dokumenty podpisały zainteresowane strony⁹⁸¹.

Następny akt z tego samego dnia nie został wpisany, pozostało wolne miejsce, przekreślone, na dole strony widnieją podpisy sołtysa Bogusława Hocha i Joachima Wybickiego w imieniu Konstancji z Lniskich [sic] Wybickiej ławnikowej ziemskiej mirachowskiej, matki swojej⁹⁸².

28 czerwca 1766 roku Jan Wiecki, syn nieżyjących Macieja i Marianny z Kajtałów [Kiedrowskich] skwitował przed sądem ławniczym kościerskim Joachima Wybickiego, syna nieżyjącego już Piotra Wybickiego ławnika ziemskiego mirachowskiego i jego żony Konstancji z Lniskich, z zapłacenia sumy 417 zł 15 gr monety pruskiej wraz z prowizjami. Suma ta pochodziła od sumy oryginalnej 2922 zł 15 gr tejeże monety i była pozostałością sumy macierzystej 450 zł pruskich, jaką jego matka

⁹⁷⁹ Tamże, k. 90v–91.

⁹⁸⁰ Tamże, k. 92. O Wolickim; zob. wyżej, przyp. 600.

⁹⁸¹ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 92v.

⁹⁸² Tamże, k. 93.

Marianna z Kajtałów, 2v. Bronkowa, odziedziczyła po zmarłym bezpotomnie wuju zeznającego, Wojciechu Kajtale. Została zapisana w kontrakcie sprzedaży spisany w wsi Mściszewice dnia 10 lipca 1758 roku, zawartym pomiędzy matką zeznającego i innymi osobami — z jednej strony oraz wspomnianym wyżej Piotrem Wybickim — z drugiej strony. Znajdowała się na sprzedanych częściach wsi Mściszewice zwanych Kaytałowska⁹⁸³. Tę samą treść wpisano kilka dni później, 3 lipca⁹⁸⁴.

W 1767 roku, 21 maja, do kościerskiego sądu lawniczego przybyła Elżbieta z Wieckich Borzestowska, córka nieżyjących już Macieja Wieckiego i jego żony Marianny z Kajtałów, poczęta w pierwszym małżeństwie, obecnie żona Adama Borzestowskiego, w asyście i pod opieką tegoż męża i skwitowała Joachima Wybickiego, syna nieżyjącego już Piotra Wybickiego ławnika ziemskiego mirachowskiego i jego żony Konstancji z Lniskich, z zapłacenia sumy 417 zł 15 gr monety pruskiej. Suma ta pochodziła od sumy oryginalnej 2922 zł 15 gr tejże monety i była pozostałością sumy macierzystej 450 zł pruskich, jaką jej matka Marianna z Kajtałów 2v. Bronkowa odziedziczyła w spadku po zmarłym bezpotomnie wuju zeznającej Wojciechu Kajtale. Została zapisana w kontrakcie sprzedaży spisany w wsi Mściszewice dnia 10 lipca 1758 roku, zawartym pomiędzy matką zeznającego i innymi osobami — z jednej strony oraz wspomnianym wyżej Piotrem Wybickim — z drugiej strony. Znajdowała się na sprzedanych częściach wsi Mściszewice zwanych Kaytałowska.

Następnie stanął jej mąż Wojciech Borzestowski [sic! — podpisany Adam Borzestowski], który sumę 217 zł 15 gr monety pruskiej, z przelanej swojej żonie sumy 417 zł 15 gr tejże monety, zapisał na wszystkich swoich dobrach, w szczególności na częściach wsi Borzestowo w powiecie mirachowskim. Jednocześnie udzielił Joachimowi Wybickiemu ewikcji względem tej sumy⁹⁸⁵.

26 czerwca 1767 roku — [...] w kontrakcie sprzedaży spisany w wsi Mściszewice dnia 10 lipca 1758 roku i oblatowanym w tutejszym sądzie 19 lipca tegoż roku suma ta została w dniu dzisiejszym zapłacona wraz z prowizjami 2472 zł 15 gr monety pruskiej, z której kwituje Joachima Wybickiego ławnikowicza ziemskiego mirachowskiego i jego sukcesorów, nie roszcząc pretensji do sprzedanych części dóbr wsi Mściszewice, rezygnowanych niegdyś (1758) Piotrowi Wybickiemu ławnikowi ziemskiemu mirachowskiemu.

Stanął również Mateusz Kręcki [sądząc po złożonych na tym dokumencie podpisach, zapewne jako syn zeznającej wyżej swojej matki Teresy z Kaytałów Kiedrowskich Kręckiej], dziedzic pewnych części dóbr wsi Borzestowo z przynależnościami w powiecie mirachowskim, dziedzicznie przekazanych mu przez nieżyjącego już ojca Jana Kręckiego. Tenże zeznający, usatysfakcjonowany zapisami kontraktu sprzedaży (data jak wyżej) zawartego pomiędzy sukcesorkami nieżyjącego już Macieja Kaytały Kiedrowskiego (wymienionymi w tym kontrakcie) — z jednej strony, a nieżyjącym już Piotrem Wybickim ławnikiem ziemskim mirachowskim — z drugiej strony, sumę 1000 zł pruskich, należną swojej matce

⁹⁸³ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 259v–260. E. Breza, *Źródła...*, brak.

⁹⁸⁴ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 271–271v. E. Breza, *Źródła...*, s. 212, nr 33, część aktu.

⁹⁸⁵ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 311–312. E. Breza, *Źródła...*, s. 212, nr 34, część aktu.

Teresie z Kajtalów Kiedrowskich Kręckiej, a pochodzącą od sumy 2472 zł 15 gr monety pruskiej i zapisaną we wspomnianym kontrakcie sprzedaży, teraz zapisuje i zabezpiecza na wszystkich swoich dobrach, gwarantując temuż Joachimowi Wybickiemu ewikcję generalną⁹⁸⁶.

Wraz z Ludwikiem Donimierskim ławnikiem ziemskim mirachowskim i ks. Wojciechem Rykowskim plebanem goręczynskim był świadkiem spisania testamentu przez Jakuba Lniskiego cześnika braclawskiego 3 kwietnia 1767 roku w Brodnicy w powiecie mirachowskim, pod którym wymienieni złożyli własnoręczne podpisy⁹⁸⁷. Jakub Lniski był wujem Joachima, jednym z braci jego matki, Konstancji⁹⁸⁸.

Brat Józef pisał o nim — „ledwo go od stanu zakonnego odwidłem”⁹⁸⁹.

Kariera Joachima jako duchownego, mimo dwóch krótkich jego biogramów, jest słabo poznana. Pierwszy z życiorysów, pozostający w rękopisie, napisał w początkach wieku XX ks. Stanisław Chodyński, i tu znany jest jedynie jako proboszcz w Chodczu i kanonik włocławski⁹⁹⁰. Niedawno opublikowane zostały biogramy rządców parafii archidiaconatu pomorskiego, a tu wiadomo nieco więcej o nim, mianowicie także jako o proboszczu skarszewskim⁹⁹¹.

Trzeba dodać, iż 8 listopada 1768 roku przybył do seminarium chełmińskiego w wieku 25 lat, a w uwagach zapisano, że święcenia prezbiteriatu (wyższe) uzyskał w 1770 roku, wtedy też odbył prymicję⁹⁹². Jako kleryk z tonsurą 5 maja 1769 roku z Warszawy otrzymał listowną zgodę na przeniesienie z diecezji włocławskiej do chełmińskiej⁹⁹³. W roku szkolnym 1769–1770 odnotowany jest w księdze wydatków seminarium chełmińskiego⁹⁹⁴. Tonsurę i cztery święcenia niższe otrzymał 28 stycznia 1770 roku, święcenia subdiakonatu z prowizją do kościoła św. Jakuba w Toruniu 6 maja tegoż roku, 13 maja diakonat i święcenia wyższe (prezbiteriat) tydzień później 20 maja 1770 roku — wszystkie w Chełmży z rąk biskupa sufragana chełmińskiego Fabiana Franciszka Płaskowskiego⁹⁹⁵.

⁹⁸⁶ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 321–321v. Brak w księdze karty 320–320v, najwidoczniej zaginęła. E. Breza, *Źródła...*, brak.

⁹⁸⁷ Archiwum Parafii św. Jakuba w Lęborku, *Akta der katholische Parochie Lauenburg*, sygn. AKPLa-IV-1, s. 1–3. Informację tę i treść testamentu zawdzięczam Markowi Dzięcielskiemu i S. J. von Janowskiemu. Wojciech Rykowski (1731–1787) w latach 1765–1785 pleban w Goręczynie, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 192–193. Ludwik Donimirski ławnik ziemski mirachowski 1755–1772, UPKr nr 796.

⁹⁸⁸ Zob. wyżej s. 91. Tablica 4a.

⁹⁸⁹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 9.

⁹⁹⁰ ADW, S. Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników...*, s. 1024.

⁹⁹¹ T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 232, brak tu rodziców księdza, błędna również data urodzin — 1747 rok, wtedy bowiem urodził się Józef, a Joachim był od niego dwa lata starszy, czyli urodził się w 1745 roku.

⁹⁹² ADP, Culmensia, Sem. 16, s. 136.

⁹⁹³ ADW1, ABKP 2, 47 (058), k. 8v; S. Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników...*, s. 1024.

⁹⁹⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 43: Chełmno, s. 67.

⁹⁹⁵ ADP, Culmensia, C 54a: *Liber Ordinatorum*, s. 77; zob. też ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 64: *Liber ordinatorum*, s. 42.

W parafii św. Jakuba w Toruniu odnotowany jest bez określenia funkcji od 27 lipca 1770 do 14 sierpnia 1771 roku⁹⁹⁶. Na przykład, 6 listopada 1770 roku jako duszpasterz udzielił chrztu w Toruniu u św. Jakuba, Salomei Katarzynie, córce Tomasza Mączyńskiego cześnika szadkowskiego z Nowego Miasta Torunia i Barbary Kuczborskiej, chrzestna Elżbieta Lewińska podczaszyna trębowliska⁹⁹⁷.

Wkrótce, 15 V 1771 roku otrzymał prezentę królewską na probostwo w innym toruńskim kościele, św. Wawrzyńca, dziś nieistniejącym⁹⁹⁸. Po raz pierwszy jako proboszcza zapisano go w księdze metrykalnej chrztów 26 sierpnia 1771 roku, ostatni raz 12 marca 1775 roku. Natomiast w księdze małżeństw tego kościoła pierwszy raz 3 listopada 1771 roku, ostatni raz — 21 listopada 1774 roku⁹⁹⁹.

Na liście wasali z 1774 roku został zapisany przy bracie Józefie z Będomina, jako proboszcz w Toruniu, mający 28 lat¹⁰⁰⁰. Urodził się więc prawdopodobnie około 1745 roku.

Wkrótce przeszedł na probostwo w Nowej Wsi w dekanacie wąbrzeskim. Odnotowany jest tam od 18 kwietnia 1775 do 1 listopada 1779 roku¹⁰⁰¹. 7 grudnia 1779 roku został instytuowany na probostwo skarszewskie¹⁰⁰². A więc 15 lat po śmierci stryja Franciszka (5.4) na to samo beneficjum nastąpił bratanek. Datę znamy jedynie z protokołu wizytacyjnego z roku następnego, mianowicie wkrótce po instytucji, w 1780 roku nastąpiła wizytacja parafii należącej do dekanatu tczewskiego przez Łukasza Jana Krzykowskiego kanonika kruszwickiego i notariusza apostolskiego z polecenia biskupa wrocławskiego i pomorskiego Józefa Ignacego Rybińskiego¹⁰⁰³. O Joachimie Wybickim, proboszczu w Skarszewach zapisano:

In morali versatus, in vita de nullo notatus¹⁰⁰⁴.

19 października tego roku kanonik wizytował parafię skarszewską z kościołem filialnym w Szczodrowie. Parafia liczyła 24 wsie, 1020 katolików, 2280 akatolików, 150 żydów. Proboszczem był Joachim Wybicki lat 33, urodzony w diecezji pomorskiej, *presbyter secularis*, na księdza wyświęcony przez sufragana chełmińskiego Fabiana Płaskowskiego w roku [brak], instytuowany na proboszcza 7 grudnia 1779 roku. Skończył kurs filozofii w seminarium chełmińskim, prócz

⁹⁹⁶ Informacja Grzegorza Kloskowskiego.

⁹⁹⁷ Baza metrykalna szlachty..., św. Jakub 1746, k. 145. Tomasz Mączyński cześnik szadkowski, *Urządnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego...*, s. 274; Lewiński, podczaszy trębowliski, zob. *Urządnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. (Ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka). Spisy*, oprac. K. Przyboś. 1987, nienotowany.

⁹⁹⁸ AGAD, Metryka Koronna, Księgi Kanclerskie, sygn. 49, s. 87–88.

⁹⁹⁹ ADP, mf 17 nr 2: Toruń, św. Wawrzyniec chrzty 1759–1778, s. 144–176; AADDT, Toruń, św. Wawrzyniec AD 002, s. 104–109.

¹⁰⁰⁰ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 90.

¹⁰⁰¹ Informacja Grzegorza Kloskowskiego.

¹⁰⁰² T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 232. Komendę przekazano Wybickiemu po śmierci Bazylego Złockiego pismem z Warszawy 8 IV 1779, ABKP 2, sygn. 51, k. 63–64.

¹⁰⁰³ ADP, G 70, k. 3.

¹⁰⁰⁴ Tamże, k. 3v; T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 232.

języków łacińskiego i polskiego, *modissimo* znał niemiecki. Wikariuszem był u niego Józef Landsberg lat 33, po seminarium wrocławskim, wyświęcony w 1771 roku przez sufragana pomorskiego Cypriana Wolickiego, a organistą i zakrystianinem zarazem niejaki Pieczewski lat 30. Mieszkał w proboszczówce znajdującej się w złym stanie technicznym. Szpital wyremontowany został w tym samym roku przez aktualnego proboszcza i przebywało w nim 6 ubogich. W zaleceniach powizytacyjnych kanonik Krzykowski własnoręcznie odnotował swoje uwagi¹⁰⁰⁵. Dalej następują odpowiedzi Wybickiego na pytania wizytacyjne. Protokół wizytacyjny, dekret reformacyjny i odpowiedzi, pisma sporządzone przez proboszcza skarszewskiego Joachima Wybickiego podpisał 19 października 1780 roku wizytator Łukasz Krzykowski i opieczętował¹⁰⁰⁶.

Z wypisów Mańkowskiego znane są metryki chrztów, ślubów i zgonów szlachty z okolic Skarszew oraz wpływy i wydatki za jego urzędowania. Pominę metryki, wspomnę tylko te drugie wypisy. W 1782 roku z pogrzebu Anny Owidzkiej stolnikowej z Pawłowa wpłynęły 53 fl., w 1784 roku od pogrzebu Rocha Płacheckiego [regent grodzki pomorski] z przedmieścia — 24 fl. i 16 gr, wtedy też od pogrzebu panny Małgorzaty Józefiny Płacheckiej z przedmieścia — 5 fl. 14 gr¹⁰⁰⁷. Wydatki w czasie urzędowania to: 3 fl. organście Pieczewskiemu [Jan † 1791, 78 lat] za śpiewanie litanii do Najświętszej Panny Turskiej [w Turzu] w latach 1785/86, 12 maja 1788 roku nieokreślona kwota w sprawie obrony ziemi kościelnej przeciwko burmistrzowi Skarszew, w 1790 roku za pieczętkę do kościoła — 5 zł¹⁰⁰⁸.

W 1783 roku jako upoważniony przez swojego brata Józefa, dziedzica w Będominie, zawarł z Marcinem Kistowskim umowę, według której Józef Wybicki sprzedał Kistowskiemu swoje części majątku w Mściszewicach (dział N), Klukowej Hucie, Bukowej Górze, Górnych i Dolnych Łosienicach za 8490 guldenów, licząc 9 guldenów za dukat¹⁰⁰⁹.

Otrzymał także pełnomocnictwo od brata Józefa 2 listopada 1785 roku, w celu odebrania spadku po stryju ks. Franciszku Wybickim¹⁰¹⁰.

¹⁰⁰⁵ ADP, G 70, k. 8–18; dokument wydał E. Waschinski, *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck Westpr. mit einem Anhang von Urkunden*, Danzig 1904, s. 199–205; opis wizytacji, zob. W. Kujawski, *Repertorium ksiąg wizytacji kanonicznych biskupów kujawsko-pomorskich przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym w Pelplinie*, cz. III, ABMK 91, 2009, s. 188–191.

¹⁰⁰⁶ ADP, G 70, k. 19–38v.

¹⁰⁰⁷ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 14. Roch Płachecki regent grodzki pomorski 1766–1778, UPK nr 1535, † 26 I 1784, lat 48; zob. ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 2.

¹⁰⁰⁸ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 17.

¹⁰⁰⁹ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. J. 164: von Jaro(s)ch Kistowski, s. 13, nr 46.

¹⁰¹⁰ TD, Grodzkie i ziemskie > Poznań > Inskrypcje > XVII/XVIII wiek, 8174 (Nr. 1362) 1785 Józef Wybicki podkomorzy JKMcI, do windyk. majątku po X. Franciszku W. archidjakońce pomor., surrog. gdań., prob. skarszew., stryju swym, daje plencję bratu swemu Joachimowi W. proboszczowi skarszewsk. (f. 179v); *Archiwum Wybickich...*, t. 1, s. 156, przyp. 4.

Urzędowe akta dotyczące Joachima jako proboszcza skarszewskiego znajdują się w Berlinie¹⁰¹¹, a także w Bibliotece Kórnickiej¹⁰¹².

Jako proboszcz skarszewski i kościoła filialnego w Szczodrowie wraz z podkomorzyną Katarzyną Bystramową zostali 12 sierpnia 1794 roku w Godziszewie chrzestnymi Dominika, syna Józefa Rumińskiego z Mirowa i jego żony Magdaleny z Borskich¹⁰¹³. Dziecko zaraz zmarło, a wkrótce, 30 listopada 1794 roku również matka, oboje pochował w krypcie kościoła w Skarszewach¹⁰¹⁴.

Z probostwa skarszewskiego zrezygnował 6 lipca 1799 roku, co zatwierdził konsystorz gdański 22 marca 1800 roku i wyznaczył nowego proboszcza w osobie ks. Antoniego Wolffa, dotychczasowego wikariusza z parafii milobądzkiej¹⁰¹⁵. Zachowane dokumenty nie informują, gdzie został przeniesiony Joachim. Okazuje się, iż po upływie roku, od maja 1801 był już komendantem w Wielkim Lubieniu w dekanacie nowskim, gdzie 12 tegoż miesiąca ochrzcił znalezione dziecko bez rodziców, Mariannę. Urzędował tam jeszcze 8 kwietnia 1807 roku¹⁰¹⁶. Prawdopodobnie wtedy przeniósł się do Chodcza na Kujawach.

6 maja 1807 roku został kanonikiem honorowym wrocławskim¹⁰¹⁷. Jako taki ustąpił 29 lipca roku następnego z probostwa w Chodczu na rzecz Franciszka Lewińskiego kuratasa w Swarzewie i penitencjariusza kościoła katedralnego wrocławskiego¹⁰¹⁸.

Zmarł w 1808 roku¹⁰¹⁹. Nie wiadomo, gdzie i kiedy. Miał 63 lata.

6.8. Józef Rufin (29 IX 1747–10 III 1822)

Życie, działalność oraz twórczość Józefa Wybickiego, postaci najbardziej znanej z rodu, omawiane są w wielu publikacjach naukowych, popularnonaukowych,

¹⁰¹¹ GSa PK. II. HA Gen. Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt. Materien Tit. CXXVI Proceß-Sachen 355 — Acta betr den Proceß des Probst v. Wybicki zu Schoeneck Namens Katholischen Kirche daselbst, gegen die zur Kaemmerei der Stadt Danzig gehörigen. Dziękuję Panu dr. Tomaszowi Rembalskiemu za tę informację.

¹⁰¹² BK, rkps BK 11547: Akta dotyczące regulacji obciążenia hipoteki dóbr Borucin nabytych przez Józefa Łebskiego z okresu 1785–1788, gdy dobrami administrował w imieniu małoletnich Boruckich Antoni Zawadzki (1789–1794), zawiera między innymi listy i kopie listów Jacksteina do Wybickiego proboszcza w Skarszewach (Schoeneck) 1790, k. 4.

¹⁰¹³ ADP, Księgi metrykalne, Godziszewo W 302, k. 91v–92.

¹⁰¹⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 35: Skarszewy, s. 3.

¹⁰¹⁵ ADP, G 76c, s. 20–22; tamże, G 74, k. 38v; T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 232.

¹⁰¹⁶ Informację przekazał Siegfried Johann von Janowski, według księgi metrykalnej chrztów 1792–1839 parafii Wielki Lubień.

¹⁰¹⁷ ADW, S. Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników...*, s. 1024.

¹⁰¹⁸ ADW, ABKP 2, 63 (067), s. 24; S. Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników...*, s. 1024.

¹⁰¹⁹ ADW, S. Chodyński, *Katalog prałatów i kanoników*, s. 1024. Według T. Nowickiego (*Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 232) † 1807.

rocznicowych¹⁰²⁰. Wśród wielu autorów, jak wspomniałem wyżej, na wyróżnienie zasługuje dwóch. To Adam M. Skalkowski przedwojenny twórca krótkiej biografii Wybickiego¹⁰²¹, omawiającej wiele szczegółów w genealogii Wybickich, krytyczny wydawca zarówno pamiętników Józefa¹⁰²², jak również tak zwanych Wybicianów¹⁰²³, oraz już po II wojnie światowej — wydawca *Archiwum Wybickiego*¹⁰²⁴. Drugim z badaczy jest współcześnie żyjący Władysław Zajewski, autor wyczerpującej biografii Wybickiego¹⁰²⁵ i wielu przyczynków do lepszego jej poznania.

Był ósmym, przedostatnim dzieckiem Piotra Ernesta ławnika ziemskiego mirachowskiego i Konstancji z Lniskich. Tak wynika z wcześniejszych założeń. Urodził się 29 września 1747 roku w Będominie, ochrzczony został 1 października w Niedamowie przez Jerzego Jana Piączkowskiego proboszcza niedamowskiego, rodzicami chrzestnymi zostali ks. Andrzej Miliński prepozyt grabowski i Konstancja Lerchenfeltowa. Datę i miejsce urodzenia podał Józef Wybicki na wstępie pamiętnika:

5. Portret Józefa Rufina Wybickiego z 1805 roku.
ryt. F. W. Nettleing
według T. L. Poschmanna

6. Portret Józefa Wybickiego z około 1843 roku.
ryt. F. S. Hanfstaengl
według obrazu M. Bacciarellego

¹⁰²⁰ Opracowania wydane przed 1968 rokiem podaje *Bibliografia literatury polskiej. Nowy Korbut*, t. 6, cz. 1, Warszawa 1970, s. 475–478; późniejsze ważniejsze wymienia A. Grześkowiak-Krwawicz, *Gdańsk jako ośrodek badań nad Józefem Wybickim*, „Rocznik Gdański” 50, 1990, z. 1, s. 179–193; do roku 2000 twórczość zebrała E. Aleksandrowska, *Józef Wybicki 1747–1822*, [w:] *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 5, Warszawa 2004, s. 122–127.

¹⁰²¹ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*

¹⁰²² J. Wybicki, *Życie moje...* O poprzednich wydaniach pamiętnika, niepełnych, niedokładnych (E. Raczynskiego, Poznań 1840, i innych wydawców — Lwów 1881, Przemyśl 1883, Warszawa 1905), zob. tamże, s. XXXI. Współczesne wydania oparte są na redakcji Skalkowskiego, ale w zmienionym składzie: Wrocław 2005 (w serii: *Skarby Biblioteki Narodowej*); a także Wrocław 2010 (w serii: *Kroniki polskie*, t. 18).

¹⁰²³ A. M. Skalkowski, *Wybiciana...* [cz. 1–3]

¹⁰²⁴ *Archiwum Wybickiego...*, t. 1–3

¹⁰²⁵ W. Zajewski, *Józef Wybicki...*; tenże, *Józef Wybicki. Konfederat...*

Roku 1747 dnia 29 września urodziłem się we wsi dziedzicznej nazwanej Będomin, w województwie pomorskiem 5 mil od Gdańska leżącej,

pozostałe dane pochodzą z metryki sporządzonej 9 listopada 1778 roku przez ks. Piotra Piątkowskiego, przechowywanej w zbiorach Rożnowskich z Sarbinowa, które wydawca załączył w przypisie do pamiętnika¹⁰²⁶.

Księgi metrykalnej parafii w Niedamowie z tych lat brak, wcześniej zaginęła¹⁰²⁷, dat podanych w odpisie metryki nie można zweryfikować, podważać natomiast nie ma potrzeby, zwłaszcza iż możemy dokonać identyfikacji księży i świadków. A więc Jan Jerzy [imiona odwrotnie] Piączkowski był plebanem w parafii Niedamowo w latach 1735–1759, Piotr Piątkowski, ten, który sporządził odpis — komendariuszem w latach 1773–1780, chrzestny Andrzej Miliński — plebanem w Grabowie w latach 1743–1757, parafii której później również podlegał Będomin¹⁰²⁸. Natomiast chrzestna Konstancja Lerchenfeldtowa to może być babka macierzysta dziecka, żona Wojciecha Bogusława Lebińskiego¹⁰²⁹.

Wobec istniejących wielu opracowań biograficznych dotyczących Józefa podam tylko istotne znane fakty z jego życia bez dokumentowania ich, natomiast szerzej opiszę interesujące nas szczegóły genealogiczne i majątkowe, oraz inne drobne informacje, a także nieliczne nieznane epizody z jego życia.

Od 6. roku życia (1753) nauki pobierał w Skarszewach u wikariuszy (w latach 1749–1760 Adam Józef Mikołajewski) stryja Franciszka, proboszcza skarszewskiego. W latach 1755–1763 uczył się w kolegium jezuickim w Starych Szkotach pod Gdańskiem, skąd został relegowany. Ukończył tam klasę poetyki i retoryki. Gdy miał 12 lat (1758), stracił ojca. 5 kwietnia 1761 roku Józef wraz z matką zostali chrzestnymi w Grabowie Wojciecha Józefa z Będomina, syna Piotra Termana i Anny¹⁰³⁰. W wieku 15 lat (1762) wrócił do Skarszew. Tu stryj Franciszek oddał go pod opiekę swojemu komendarzowi (w latach 1759–1766 Andrzej Sztoba), nauki zaś miał pobierać w kancelarii grodzkiej pod nadzorem Rocha Placheckiego. Kiedy miał 17 lat, pojechał na sejm elekcyjny króla Stanisława Augusta z Jakubem Owidzkim w orszaku wojewody pomorskiego Pawła Mostowskiego (1764). Rok później w Skarszewach zmarł w jego obecności stryj Franciszek (29 IV 1765). Między 2 a 9 maja 1765 roku był ze swoim bratem stryjecznym Janem III (6.11), synem Macieja III (5.3) — obaj wtedy w wieku poniżej 20 lat — we Włocławku, gdzie

¹⁰²⁶ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 4.

¹⁰²⁷ Nie notował jej już M. Bär, *Die Kirchenbücher der Provinz Westpreussen*, Danzig 1908 (= „Abhandlungen zur Landeskunde der Provinz Westpreussen” 13), s. 20 (nr 300 — chrzty od 1808 roku); brak jej także w następnych spisach: *Diecezja chełmińska. Zarys historyczno-statystyczny*, Pelplin 1928, s. 396; M. Gołombowski, *Mikrofilmowanie ksiąg metrykalnych...*, s. 115–121; *Archiwum Państwowe w Gdańsku...*, s. 155; M. Stanke, *Katholische Kirchenbücher in Ost- und Westpreussen...*, s. 35.

¹⁰²⁸ T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców...*, s. 164–165 (Jan Jerzy Piączkowski), 262 (biogramu Piotra Piątkowskiego brak), 146 (Andrzej Miliński).

¹⁰²⁹ Zob. wyżej przyp. 479 i treść do niego.

¹⁰³⁰ ADP, Księgi metrykalne, Grabowo chrzty 1755–1833, s. 17.

w tamtejszej kapitule przedłożyli testament zmarłego 29 kwietnia tego roku stryja Franciszka, ks. proboszcza skarszewskiego, kanonika wrocławskiego¹⁰³¹. Ten epizod w biografii Józefa Wybickiego nie był znany, nie wspominał o tej podróży w swoim pamiętniku. Miał wtedy 17 lat. Śmierć Franciszka Wybickiego nastąpiła pół roku po powrocie Józefa z Warszawy, gdzie przebywał podczas elekcji Stanisława Augusta, a półtora roku przed wygłoszoną przez niego w Skarszewach mową powitalną na cześć przybyłego tam nowego wojewody pomorskiego, Jerzego Flemminga (1766), co zaowocowało nominacją na subdelegata grodzkiego, a to z kolei było początkiem jego kariery urzędniczej i politycznej¹⁰³². W międzyczasie Gotartowscy i Jezierscy czyhali na dobra Wybickich, o czym przekonaliśmy się wyżej.

4 lipca 1765 roku w kościerskim sądzie ławniczym Konstancja z Lniskich Wybicka asesorowa ziemska mirachowska, wdowa po Piotrze Wybickim asesorze ziemskim mirachowskim, będąc w asyście i pod opieką swojego najmłodszego syna Józefa Wybickiego asesorowicza ziemskiego mirachowskiego, zapisała wszystkie swoje prawa posiadane względem części dóbr wsi Mściszewice położonych w powiecie mirachowskim województwa pomorskiego, z przynależnościami, swojemu najstarszemu synowi Joachimowi Wybickiemu asesorowiczowi ziemskiemu mirachowskiemu. Jednocześnie dopuściła go do intromisji w te dobra¹⁰³³.

26 lutego 1765 roku przed aktami ławniczymi Starego Miasta Gdańska Marianna z Kawieczyńskich Gralewska *ensifera horodelscensis*, w asystencji Tomasza Leskiego ławnikowicza ziemskiego świeckiego, uczyniła swoimi plenipotentami Józefa Wybickiego ławnikowicza ziemskiego mirachowskiego oraz Antoniego Kamińskiego we wszystkich sprawach przed sądami ziemskimi i grodzkim województwa pomorskiego¹⁰³⁴.

18 kwietnia i 26 czerwca 1766 roku w imieniu Józefa w sprawie spadku po zmarłym rok wcześniej stryju ks. Franciszku w sądzie ławniczym skarszewskim stawał starszy brat Joachim. Jedynie 21 kwietnia tegoż roku był tam także Józef, chociaż w jego imieniu występował brat, kiedy manifestowali przeciwko wykonawcom testamentu¹⁰³⁵.

Po nominacji na subdelegata grodzkiego pojechał na praktykę w trybunale poznańskim, rok później — w bydgoskim. 7 września 1767 roku został wybrany na sejmiku generalnym w Grudziądzu posłem na sejm z powiatu tczewskiego. Tam zasłynął protestem przeciwko gwałtom Repnina (27 II 1767). 5 marca uciekł z Warszawy, rejestrując w Piotrkowie Trybunalskim, a następnie w kapitule spiskiej swój protest. Dotarł do Baru, skąd z polecenia biskupa kamienieckiego Adama Krasieńskiego udał się do Berlina, jako generalny konsyliarz konfederatów barskich. Był

¹⁰³¹ ADW, AKap I 8 (200): *Liber testamentorum*, k. 23–27, zwłaszcza k. 27.

¹⁰³² J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 16–23; W. Odyniec, *Środowisko młodego Wybickiego...*, s. 62–65; szerzej, zob. J. Dygdała, *Ewolucja poglądów politycznych młodego Józefa Wybickiego...*, s. 128–129.

¹⁰³³ APG, Akta miasta Kościerzyny 506/5, k. 205 v; E. Breza, *Wypisy...*, s. 210, nr 30.

¹⁰³⁴ APG, Akta Starego Miasta Gdańska 300, 41/27, k. 46. Gralewski jako miecznik horodelski nie jest notowany, *Urzednicy województwa belskiego...*, Tomasz Leski, syn Szymona ławnika ziemskiego świeckiego 1745–1771, UPKr, nr 1143.

¹⁰³⁵ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 83 v, szerzej, zob. wyżej, s. 189 i 191.

tam w listopadzie 1768 roku z misją u hrabiny Marianny Skórczewskiej, mającej zabiegać o pomoc dla barzan u króla pruskiego. Uczestniczył wtedy w chrzcinach jej syna Fryderyka, z udziałem pruskiego dworu królewskiego. Tam w Berlinie poznał swoją przyszłą pierwszą żonę, Kunegundę Drwęską. Fragmenty pamiętnika Józefa z tego czasu cytowałem w szczegółowej pracy¹⁰³⁶.

Po raz drugi był w Berlinie rok później, potem z misją w Gdańsku, w styczniu 1770 roku brał udział w walkach z wojskami rosyjskimi pod Kcynią, uratowany od śmierci przez krajana Michała Wyczechowskiego, po czym wyjechał do Holandii, gdzie od października 1770 roku do września 1771 studiował w Leydzie pod nazwiskiem Josepha Enklera. Po powrocie został mianowany pułkownikiem i pełnił misję w Wiedniu, zaraz po rozbiórce Polski udał się *via* Margońska Wieś do Będmina. Przebywał tam rok, będąc świadkiem w opisywaniu majątku przez pruskich urzędników (5 III 1773), meliorując łąki, unowocześniając papiernię, ozdabiając będomiński dwór z myślą o rychłym ślubie.

11 marca 1773 roku lustratorzy pruscy opisali Mściszewice [niem.: Moize-wize] wraz z przysiółkami Klukowa Huta, Łosienice i Bukowa Góra. Podzielone były na 10 części, Józef Wybicki z Będmina był właścicielem pierwszej części wielkości 7 łanów, dzierżawił ją Maciej Neybour [Nigbur], mieszkało tam 8 komorników (*Instleute*), razem z rodzinami 32 osoby. Zbierali 43 korce żyta, 11 jęczmienia, 4 owsa i 10 kaszy, posiadali 2 konie, 8 osłów, 7 krów, 1 jałowkę, 27 owiec i 3 świnie. Właścicielami dalszych części byli Jan Przewoski, Jan Wiecki z Chośnicy, Antoni Wysocki z Ostrowitego, Michał Bronk, Wojciech Cichosz, Marcin Koziczkowski, Wojciech Kostka, Marcin Kistowski i Wojciech PoblOCKI¹⁰³⁷. Wcześniej, 28 stycznia Joseph Wibitzki został też odnotowany jako właściciel wójtostwa skarszewskiego (8 łanów) pod nazwą *Schlossfreiheit Schöneck*, które poddzierżawił za 250 fl., zdaje się Dominikowi Owidzkiemu. Mieszkało tam także czterech komorników (*Instleute*), oraz młynarz, karczmarz, krawiec, szewc i rybak, razem z rodzinami 53 osoby¹⁰³⁸.

Wiosną, 10 kwietnia 1773 roku, wysłał z Będmina list do Marianny Skórczewskiej w Margońskiej Wsi z prośbą o rękę Kunegudy.

I powinnością i własnym znam dla siebie szczęściem wyznać WWM Pani Dobr., że WJM. Panna Drwęska a szczerza mej Pani sługa, jest upragnienia mego celem. Czuję duch aniby chciał odstąpić od stworzonej dla siebie pary. W WMPani rękę jest wiele zaczęte natury dokończyć dzieło i tęskliwie błakające się złączyć serca¹⁰³⁹.

¹⁰³⁶ J. Kowalkowski, *Matżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 74–81.

¹⁰³⁷ GStA PK, II. HA Gen.Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 2, Bd. 1, k. 309–310, 315–316 i APT, 289/333 (P-LXV/6), fot. 9–15.

¹⁰³⁸ GStA PK, II. HA Gen.Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 24, Bd. 2, s. 47–48v, 50 (informacja dr. Tomasza Rembalskiego) i APT, 289/384 (P-LXV/57), fot. 4. G. Dabinus, *Die ländliche Bevölkerung Pommerellens...*, s. 52: przebywał tylko dzierżawca.

¹⁰³⁹ *Archiwum Wybickiego...*, t. 1, s. 41–42.

Wkrótce wezwany został tam do umierającego generała Franciszka Skórzewskiego, który zmarł 11 września 1773 roku, ciało odwiózł Wybicki do klasztoru Reformatów w Łabiszynie. Opisał te wydarzenia w pamiętniku, o oświadczeniach nie wspominając:

Rok blisko upłynął tej samotności, w której tylko o osobie mi miłej myślałem. W tym czasie odebrałem umyślnego z Margonina, że pan generał Skórzewski umiera i pani generałowa życzyła sobie i z matką panią Ciecierską, żebym do nich pospieszał. Przypisała się także do tej odezwy Kunusia; nie mogłem temu wezwaniu odmówić i do Margonina pospieszyłem. Nie jest tu potrzebą opisywać scen smutnych. Generał Skórzewski przy mnie skonał, odwiozłem go do grobu reformatów w Łabiszynie. Pani generałowa wdowa, obszerne mi czyniąc nadzieje, ofiarowała za żonę swoją siostrzenicę [sic — J. K.]. Ożeniłem się więc...¹⁰⁴⁰

Miesiąc po pogrzebie generała, w niedzielę 17 października 1773 roku w kościele w Margoninie, związek małżeński zawarli pułkownik wojsk JKM i Rzeczypospolitej Józef Wybicki oraz Kunegunda Drwęska z Margońskiej Wsi, oboje po raz pierwszy, po trzech zapowiedziach. Świadkami byli Józef Breza i Konstanty Ulatowski, ślubu udzielił proboszcz parafii Żoń, kanonik honorowy warszawski Stanisław Rajski, za zgodą miejscowego proboszcza (Franciszka Franka)¹⁰⁴¹.

Z powodu powtarzających się na stronach internetowych oraz w popularnych publikacjach dotyczących Józefa Wybickiego informacji o ślubie jakoby w pałacowej kaplicy w Margońskiej Wsi, a nie w kościele w Margoninie, wyjaśniam, iż to skutek nieumiejętnego odczytania metryki, którą jeszcze raz publikuję poniżej. Wymieniona w niej nazwa miejscowa Margońska Wieś wskazuje tylko miejsce zamieszkania panny młodej, nie natomiast w metryce kościoła w Margoninie nie wspomniano o udzieleniu sakramentu małżeństwa w kaplicy dworskiej. Zarówno ów pałac, jak i kaplica wtedy jeszcze nie istniały, bowiem „stary dwór [Skórzewskich] z 2 poł. XVIII w. [został] obudowany ok. 1842–1852 z trzech stron skrzydłami neogotyckiego pałacu” przez rodzinę von Schwichow¹⁰⁴². A oto metryka ślubu Józefa Wybickiego:

Margońska Wieś, 17 Octobris 1773. Illustris admodum reverendus Stanislaus Rajski, canonicus gratialis Varsoviensis, praepositus Zonensis ex consensu illustris praepositi Margonensis benedixi matrimonium inter magnificum generosum dominum Josephum Wybicki, collonellum SRM et Reipublicae et generosam Kunegundam Drwęcka, ambo primi voti, tribus praemissis banis. Praesentibus testibus magnificis generosis dominis Josepho Breza, Constantino Ulatowski et aliis¹⁰⁴³.

¹⁰⁴⁰ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 135–136.

¹⁰⁴¹ AAP, Księgi metrykalne, Margonin PM 168/2, s. 68; metrykę opublikował J. Kowalkowski, *Małżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 80, dotychczas mylne daty.

¹⁰⁴² *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 5. *Województwo poznańskie*, pod red. T. Ruszczynskiej i A. Sławskiej, z. 1. *Powiat chodzieski*, inwentaryzację przeprowadzili U. Czartoryska i M. Kutzner, Warszawa 1965, s. 7.

¹⁰⁴³ AAP, Księgi metrykalne, Margonin PM 168/2, s. 68. Metrykę ślubu odnalazłem w 1989 roku na prośbę Pana Edwina Franciszka Kozłowskiego z Gdańska, autora wielu publikacji dotyczących

Żona Wybickiego była córką Tadeusza Drwęskiego herbu Gozdawa i Marianny Skórczewskiej herbu Drogosław, siostry generała Franciszka Skórczewskiego z Margoniskiej Wsi, gdzie Wybicki przebywał podczas konfederacji barskiej. Opiekowała się tam dziećmi brata i jego żony Marianny Ciecierskiej, córkami Anną, Aleksandrą, późniejszą żoną generała Aleksandra Gorzeńskiego z Dobrzycy w powiecie pleszewskim, a także synem Fryderykiem, późniejszym budowniczym pałacu w Lubostroniu. Była więc siostrzenicą generała, nie zaś generalową, jak się często spotyka w pracach o Józefie Wybickim¹⁰⁴⁴.

Wkrótce też w grodzie w Pyzdrach w księdze wójtowskiej 4 maja 1774 roku jako pułkownik wojsk koronnych, syn nieżyjącego Piotra ławnika ziemskiego mirachowskiego i Konstancji z Lniskich, zapisał żonie na swoich dobrach 2000 zł, które odebrał od jej krewnego Michała Skórczewskiego podkomorzego poznańskiego, starosty pyzdrowskiego i kiszewskiego. Pod dokumentem widnieje podpis Józefa Wybickiego, pułkownika wojsk¹⁰⁴⁵. Michał Skórczewski był bratem generała Franciszka, a także Stanisława żonatego z Katarzyną z Iwanickich, wdową po Franciszku Czapskim kasztelanem gdańskim, oraz Marianny, matki Kunegundy, a więc jej wujem, mężem Ludwiki, córki Czapskiego i Iwanickiej, pasierbicy brata Stanisława, po którym przejął rozległe dobra na Pomorzu¹⁰⁴⁶. Była to mimo wszystko znakomita partia dla Józefa, choć pisał o ubóstwie swojej żony, co też było prawdą. Zapewne inaczej potoczyłyby się jego losy, gdyby nie rychła śmierć żony.

Niedługo potem, 16 listopada 1773 roku, zmarła w Berlinie generalowa Marianna Ciecierska, ulubienica króla Prus Fryderyka II. Na pogrzeb udali się tam Józef Wybicki z żoną i córkami zmarłej oraz Augustyn Gorzeński. Marianna z Ciecierskich Skórczewska pochowana została w nowo poświęconym przez Ignacego Krasickiego kościele św. Jadwigi w Berlinie, z udziałem zresztą biskupa warmińskiego, a także pruskiego dworu królewskiego¹⁰⁴⁷.

Wybickich, który wskazał źródło, parafię Margonin w AAP. Jemu też zawdzięczam zainteresowanie się losami Józefa i jego pierwszej żony, a w konsekwencji rodziną Wybickich.

¹⁰⁴⁴ Wywód przodków Józefa Wybickiego i jego żony Kunegundy Drwęskiej, inne szczegółowe dane do rodzin Drwęskich, Ciecierskich i Skórczewskich, zob. J. Kowalkowski, *Malżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 74–76; o Mariannie Skórczewskiej, A. M. Skałkowski, *Hr. Skórczewska a dwór Fryderyka II*, „Roczniki Historyczne” 10, 1934, s. 74–88; W. Konopczyński, *Kiedy nami rządziły kobiety*, Londyn 1960, s. 40–44; S. Szenic, *Marianna z Ciecierskich Skórczewska*, [w:] tenże, *Za zachodnią miedzą. Polacy w życiu Niemiec XVIII i XIX wieku*, Warszawa 1973, s. 270–278; o Skórczewskich, Z. Kratochwil, *Wielkopolscy Skórczewscy w Prusach Królewskich w XVIII wieku*, „Rocznik Gdański” 51, 1991, z. 1, s. 74–88.

¹⁰⁴⁵ TD, Grodzkie i ziemskie > Pyzdry > Część 1, 7085 (Nr. 158) 1774 Józ. Wybicki, pułk. w. k., s. o. Piotra assessora zs. mirachow. z Konst. Lniskiej, zap. s. 2000 zł. od Michała Skórczewskiego odebraną żonie swej Kunegundzie Drwęskiej (f. 296v); ADP, Pyzdry Gr 75, k. 296v.

¹⁰⁴⁶ Michał Skórczewski podkomorzy poznański 1758–1785, *Urzednicy wielkopolscy...*, nr 881; starosta kiszewski 1761–1772, P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 105; J. Dygdała, *Michał Skórczewski h. Drogosław (1707–1789)*, [w:] PSB, t. 38, 1977–1978, s. 371–373; tenże, *Stanisław Skórczewski h. Drogosław (1700–1761)*, tamże, s. 378–379.

¹⁰⁴⁷ Szerzej o tej wyprawie, zob. J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 48–49.

Już 8 lutego Augustyn Gorzeński chorążyc poznański poślubił w Margoninie Mariannę Skórzewską, młodszą z osieroconych córek Franciszka Skórzewskiego, a Józef Wybicki z Konstantynem Ulatowskim zostali świadkami ze strony pana młodego, z jej zaś strony Michał Skórzewski podkomorzy poznański oraz pruski tajny radca finansów Franz Balthasar Schönberg von Brenckenhoff, znany ze swej roli podczas I zaboru, a także jako budowniczy kanału bydgoskiego¹⁰⁴⁸.

W marcu Józef z Kunegundą przebywali w Choryni w powiecie kościańskim, majątku jej brata Piotra Drwęskiego pisarza ziemskiego poznańskiego. Stamtąd Kunegunda pisała list 14 marca 1774 roku do Margońskiej Wsi, wydany przed wojną przez A. M. Skalkowskiego — w *Wybicianach*. Jeszcze w marcu powrócili do Margońskiej Wsi, by pochować w kościele Bernardynów w Golańczy innego z braci Kunegundy, Antoniego z Dobieszewka. Dopiero w połowie roku udali się do Będomina¹⁰⁴⁹.

Ślub z Kunegundą odbył się bez wiedzy i zgody matki Wybickiego, nieprzychylniej małżeństwu syna z panną o 17 lat starszą, jak wynika z jej metryki zgonu. Nowo poślubieni pojechali do Będomina, by „przebłagać matkę”, jak pisał Józef Wybicki w pamiętniku, która przekazała mu jednak dobra rodzinne, jak również brat Joachim zrzekł się swojej części. Według księgi hipotecznej Będomina cesja Joachima nastąpiła w dniach 1 i 19 sierpnia 1774 roku¹⁰⁵⁰. W liście z 12 sierpnia 1774 roku adresowanym do szambelana, najpewniej Augustyna Gorzeńskiego, Józef pisał z Będomina:

Ustała mi już kochana matka z dożywocia, j(egomość) d(obrodziej) brat darował cały swój dział, przeto jest gdzie i na czym gospodarować...¹⁰⁵¹

I rzeczywiście, jego odnotowano w tym roku na *Vasallentiste* jako właściciela Będomina, Będominka, pustkowie Plociczno, Papierni, a także części Lubania i Mściszewic¹⁰⁵². Z tego okresu pochodzi drugi ze znanych listów Kunegundy, pisany z Będomina, wydany przed II wojną światową przez Adama M. Skalkowskiego, po wojnie natomiast prawie całkowicie zapomniany. Pochodzi z 25 sierpnia 1774 roku. Kunegunda opisuje w nim stan gospodarki będomińskiej, nie chcąc wracać do Margońskiej Wsi.

Stanęłam tu w Bandaminie szczęśliwie dnia wczorajszego z łaski boski szczęśliwie, gdzie bardzo łaskawą na siebie matkę znalazłam, z którą tak żyję, gdybym kilka lat

¹⁰⁴⁸ Publikacja metryki ślubu, zob. J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 50. TD, Metrykalia > Katolickie > Część 6, 41491 (Margonin) 1774.8/2. (Margońska Wieś) JMD. Augustyn Gorzeński stolnikowicz pozn. x J. Aleksandra Nepomucena Eufrozyna Barbara z Ciecierskich Skorzevska generółwna, ID. Michał S. podkom. pozn., Józef Wybicki pułk. JKM. i RP., Konst. Ulatowski etc. oboje Iv.

¹⁰⁴⁹ A. M. Skalkowski, *Wybiciana...*, (cz. I), s. 255–256; szerzej J. Kowalkowski, *Małżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 82–83.

¹⁰⁵⁰ APG, 97/31, s. 18.

¹⁰⁵¹ BCz, rkps 2609, s. 159. List wzmiankował R. Kaleta, [w:] Józef Wybicki, *Utwory dramatyczne*, wyd. R. Kaleta, Warszawa 1963, s. [9].

¹⁰⁵² M. Bär, *Der Adel...*, s. 5. Rezygnacja Joachima z części w Mściszewicach, zob. s. 77.

żyła. Dom bardzo piękny. Mogę całe margońskie somsiestwo w nim pomieścić. Bardzo mi się tu podobało. Chleb jest, tylko tego brakuje, żeby te dobra wyreperować, gdy są dezelowane przez takie niespokojne czasy [...], które wielkiego ratunku potrzebują, ile że matka mu zupełnie gospodarstwo oddała [...]¹⁰⁵³.

Jednak na wezwanie „babki”, Anny z Malechowskich Ciecierskiej, matki niezującej już generałowej, wrócili do Margońskiej Wsi na przełomie lat 1774/1775. W kwietniu 1775 roku Józef był ponownie w Będominie i sprzedał młyn papierniczy¹⁰⁵⁴. Z Margońskiej Wsi korespondował z wujem, Ignacym Lniskim¹⁰⁵⁵. Otrzymał też wtedy 12 lipca 1775 roku od wojewody poznańskiego księcia Antoniego Barnaby Jabłonowskiego nominację na podwojewódzkiego poznańskiego¹⁰⁵⁶, w miejsce zmarłego Ignacego Skórczewskiego, najpewniej kolejnego wuja żony. Zamierzali więc po narodzinach dziecka przenieść się do stolicy Wielkopolski. Zwracam uwagę na uzyskanie tego urzędu jeszcze przed śmiercią żony. Zwykle w biogramach Józefa kolejność jest odwrotna.

Jednak Kunegunda zmarła tuż przed rozwiązaniem, 17 sierpnia 1775 roku w Margońskiej Wsi i pochowana została przez Józefa w podziemiach kaplicy Matki Boskiej Pocieszenia kościoła Bernardynów w Gołańczy¹⁰⁵⁷. Stało się to po roku i dziewięciu miesiącach małżeństwa, a nie jak się podaje powszechnie — po dziewięciu miesiącach. Dotychczas podawana data jej śmierci, 17 czerwca 1775 roku, też była błędna¹⁰⁵⁸. Obecnie, w celu porównania, zamieszczam poniżej fotokopię odpowiedniej strony metrykalnej. W kronice klasztornej bernardynów w Gołańczy także został odnotowany jej pochówek, a ona zapisana została z tytułem jaki otrzymał mąż od Jabłonowskiego, mianowicie jako:

perillustris magnifica domina z Drwęckich Wybicka praefecta Posnaniensis¹⁰⁵⁹.

Koszty pogrzebu poniesione przez niego wyniosły 1000 zł według kwitu wystawionego przez wspomnianych bernardynów 20 stycznia 1776 roku¹⁰⁶⁰.

¹⁰⁵³ A. M. Skałkowski, *Wybiciana...* (cz. 1), s. 256–257. Krótki cytat bez podania źródła wydała H. Domańska, *Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie...*, s. 12; zob. też wyżej s. 111.

¹⁰⁵⁴ F. Pabich, *Autor nieśmiertelnego Hymnu Narodowego...*, s. 219.

¹⁰⁵⁵ *Archiwum Wybickiego...*, t. 1, s. 193.

¹⁰⁵⁶ Tamże, s. 43.

¹⁰⁵⁷ AAP, Księgi metrykalne, Margonin PM 168/3, s. 73; tamże, sygn. AZ 8/2: Kronika klasztoru w Gołańczy, k. 33; J. Kowalkowski, *Małżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 72; tenże, *Miejsce pochowania Kunegundy Drwęskiej...*, s. 101. TD, Metrykalia > Katolickie > Część 6, 37591 (Gołańcz — bernardyni) 1775.16/8. MD z Drwęckich Wybicka; tamże, 41479 (Margonin) 1775.17/8. (Marg. Wies) † M. Kunegunda z Drwęckich Wybicka l. ok. 45 — poch. bernard., Gołańcz.

¹⁰⁵⁸ A. Polakowska, [w:] *Józef Wybicki. Księga zbiorowa...*, s. 299–302, tutaj fotokopia fragmentu metryki, do którego autorka podała niewłaściwy miesiąc zgonu, zob. J. Kowalkowski, *Małżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 70, 72 i przyp. 18. Kopię odpowiedniej strony księgi metrykalnej przekazałem niegdyś Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie.

¹⁰⁵⁹ APP, sygn. AZ 8/2 (*Archivum Conventus Golanecensis Ordinis Minorum Observantium*), k. 33; J. Kowalkowski, *Miejsce pochowania Kunegundy Drwęskiej...*, s. 101.

¹⁰⁶⁰ *Archiwum Wybickiego...*, t. 1, s. 42, przyp. 2.

1772
 Obijt Victoria Kukuliska ^{Margonia} anno 7to 20.
 natiuitatis 50. munita. sacra-
 menti iacet in Capetens S. Adal-
 berti ad Ecclesiam Paroch. Marg.
 Obijt Marianna Tamati ^{Margonia} ~~Maria~~
 et filia annorum ~~frum~~ 28
 iacet in Capetens S. Adalberti
 ad Ecclesiam Margony.
 Felix ^{Margonia}
 Obijt Elizabetha Laborini Adalberti ^{Kielce}
 filii Santhorke annorum duorum post
 Baptismum iacet in Capetens S.
 Adalberti ad Ecclesiam Margony.
 Obijt Regina filia Lasbi ^{Margonia} in Ho 14.
 2to anni unius iacet in ut-
 rino S. Adalberti ad Ecclesiam Marg.
 Obijt Anna Marianna Zofia ^{Margonia}
 saxonica filia Tamati ~~Andree~~ Da 22
 Rosravski semi duorum annorum ia-
 cet in Capetens S. Adalberti ad
 Ecclesiam Paroch. Margony.
 Obijt Carolina filia Honesti ^{Margonia} in
 Capetens S. Adalberti annorum 22.
 in et Septembris 5to iacet in
 Capetens S. Adalberti ad Ecclesiam
 Margony. Augustus ^{Margonia}
 Obijt Michael müller opitii ^{3.}
 munitus sacramentis annorum
 ueriter 22. iacet in Capetens
 S. Adalberti ad Ecclesiam Margony.
 Obijt Martinus Laborini Christo-
 phori Wolsenberg unius sexu et 4
 unius mensis iacet in Capetens
 in Capetens S. Adalberti ad
 Ecclesiam Margony.
 Obijt Iryca Cunequendis 2 Drwens ^{Margonia}
 filia Kuch. Kysicka annorum ueriter
 45 munita sacramentis iacet in 17.
 Capetens Gotanera apud Venonabiles
 P. P. Bernardinos.
 Obijt Josephus filius Tamati ^{Margonia}
 filij Pierzynski semi duorum
 annorum iacet in Capetens
 Adalberti ad Ecclesiam Margony.

7. Akt zgonu Kunegundy Drwęskiej, pierwszej żony Józefa Wybickiego

Wkrótce po śmierci żony, zmarła też matka Józefa.

Śmierć żony tak tkliwie dotknęła matkę moją, iż wkrótce także umarła¹⁰⁶¹.

Wtedy przeniósł się do Wielkopolski. Jednak urząd podwojewódzkiego poznańskiego sprzedał i wyjechał do Warszawy, gdzie przystąpił do obozu reform króla Stanisława Augusta, mając wydaną anonimowo w Poznaniu broszurę *Myśli polityczne o wolności cywilnej* (1775–1776). Następnie został powołany przez Andrzeja Zamoyskiego do współpracy nad nowym kodeksem praw. W 1777 roku Komisja Edukacji Narodowej zleciła mu wizytację Akademii Litewskiej i zreformowanie jej. Rok później w Nowym Dworze Mazowieckim i Olszewnicy dobrach bratanka króla, Stanisława Poniatowskiego przeprowadził reformę czynszową chłopów, a w 1779 roku podróżował z księciem po jego dobrach na Ukrainie. Odwiedził też wtedy (I 1780) Ignacego Krasickiego w siedzibie biskupów warmińskich w Lidzbarku Warmińskim (Heilsbergu). Sejm 1780 roku odrzucił kodeks praw Andrzeja Zamoyskiego w redakcji Józefa Wybickiego.

Drugą żoną Józefa została w 1780 roku Estera Wieruszówna Kowalska z Welny, córka Tomasza podsejdy ziemi wschowskiej († 15 X 1762) i jego drugiej żony Konstancji Kołaczkowskiej († 17 VIII 1770). Po raz pierwszy spotkał ją prawie 10 lat wcześniej — w Welnie u Rostworowskich (Franciszka i Marii z Kołaczkowskich, gdzie wychowywała się po śmierci rodziców) — będąc w podróży z Wiednia do Będmina, krótko po pierwszym rozbiore Polski¹⁰⁶². Jego starania o to małżeństwo widać w liście z Warszawy z 3 kwietnia 1780 roku do najprawdopodobniej Anny z Malechowskich Ciecierskiej w Margońskiej Wsi, „Dobrodziejki”:

Interes mój w Welnie coś oporem idzie. Podobno ani szambelan, ani WMP Dobrzeżadnego nie uczyniłaś kroku. Proszę, abyś łaskawe przyrzeczenia dla mnie uskuteczniła. Szczęśliwość moją winien Jej będę

— pisał Wybicki¹⁰⁶³. Również 18 kwietnia wysłał z Warszawy list, pytając o posag, gdyż kupił dobra pod Warszawą (Krobów). Nabył je więc jeszcze przed ożenkiem, jednak dalej były one dobrami posagowymi żony.

Nie chciejże WP D. spóźnić mi łaski swojej, niech wiem, jaki mnie los czeka, abym podług tego rozrządził me interesa. Sprzykrzyło mi się takie, jak pędzę życie, i już mi w gardle stoi. Chciałbym spokojnie i szczęśliwie aby raz żyć na świecie, gdy dotąd w samej pracy mozole i przykrościach człek przepędzał życie¹⁰⁶⁴.

¹⁰⁶¹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 136. Datę podał J. Kowalkowski, *Małżeństwo Józefa Wybickiego...*, s. 85.

¹⁰⁶² J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 133.

¹⁰⁶³ *Archiwum Wybickiego...*, t. 3, s. 23; szerzej, J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 56–57. TD, Metrykalia > Katolickie > Część 2, 9203 (Chwalkowo) 1762.15/IX. (Chw.) † PMD. Tomasz Wierusz Kowalski podsejda sz. wschowski, kolator Chw. poch. Górka; WBC, *Archiwum dra Wojciecha Józefa Skowrońskiego...*, rkps 1641, s. 121.

¹⁰⁶⁴ To kolejny z zapomnianych dziś listów, zob. A. M. Skalkowski, *Wybiciana...* (cz. II), s. 273–274.

Poślubił ją trzy miesiące później, w Welnie 11 września 1780 roku przy świadkach, Leonie Kowalskim z Manieczek i Eustachym Kowalskim ze Swarzędza pod Poznaniem. Byli to bracia Estery. Oto metryka ślubu:

Welna, 11 Septembris 1780. Ego Martinus Joannes Nepomucenus Braoune p(a-rochus) Parkoviensis et c(ommendarius) V(elnensis) benedixi matrimonium iuxta indultum illustrissimi et reverendissimi Offici Posnaniensis in personam mei clatum inter magnificos ac generosos Josephum Wybicki SRM Poloniarum Augusti IV succamerarium et Esteram Kowalska virginem de aula Welnensi, adhibitibus testibus generoso Leone Kowalski possessore bonorum Manieczek et Eustachio Kowalski possessore oppido Szwarzentz et aliorum [tam singulorum], quam plurimorum¹⁰⁶⁵.

Dopiero 13 listopada 1780 roku król mianował Wybickiego szambelanem¹⁰⁶⁶.

Miał z nią troje dzieci, córkę Teresę Mariannę Teklę (* 1782) (7.1), Łukasza Aleksandra (* 1785) (7.2) i Józefa Antoniego Franciszka (* 1788) (7.3), zwanego we wszystkich opracowaniach mylnie Józefem Ksawerym.

Podczas wizytacji biskupa Rybińskiego z 20 listopada 1780 roku dekanatu tczewskiego odnotowany został wraz z Józefem Poczernickim jako właściciel Lubania w parafii Niedamowy¹⁰⁶⁷, a także Będomina, Będominka, Płociczna, Kulmeli (Młyn) i Papierni leżących w parafii Rekownica. W Będominie mieszkało 26 katolików i 25 niekatolików¹⁰⁶⁸. Kościółek w Rekownicy przyłączony był do grabowskiego, i tylko w co trzecią niedzielę odbywały się tam msze św.

Gdzie zamieszkał zaraz po ślubie? Może już w Manieczkach u Kołaczkowskich lub u brata żony Leona, wymienionego tam w metryce ślubu. Majątek Manieczki w powiecie śremskim wraz z dobrami Psarskie kupił za 150 000 zł kontraktem zapisanym w księgach grodzkich poznańskich 21 czerwca 1781 roku od braci Adama i nieletniego Ignacego Kołaczkowskich, synów nieżyjących Macieja sędziego ziemskiego poznańskiego i Weroniki Zakrzewskiej, w imieniu Ignacego wystąpił opiekun Franciszek Rostworowski. Murowany dwór liczył 5 pokoi i tyleż alkierzy. Obok znajdowały się oficyny, stajnia z wozownią, obora i 3 stodoły, owczarnia i kurniki, wszystko ogrodzone. Dalej sadzawki rybne i pasieka, 4 zabudowania chałupników i 7 chałup komorników, kuźnia i wiatrak¹⁰⁶⁹. Wtedy też, 25 czerwca 1781 roku, w grodzie poznańskim oparł posag żonie, córce nieżyjących Tomasza podsędka

¹⁰⁶⁵ APP, Księgi metrykalne, Welna PM 215/6, s. 46; Metrykę ślubu wydał J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 57.

¹⁰⁶⁶ *Archiwum Wybickiego...*, t. 3, s. 23; szerzej, J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 56–57.

¹⁰⁶⁷ ADP, G 70, k. 150v.

¹⁰⁶⁸ Tamże, k. 178v. Kulmela — Kula, Kula Młyn, osada młyńska należąca do Będomina, zob. E. Breza, *Toponimia...*, s. 72–73.

¹⁰⁶⁹ APP, Poznań Gr 627, k. 38–40. A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 32–33: 21 kwietnia?; zob. też „*Regestr Diecezjów*” Franciszka Czaykowskiego, czyli właściciele ziemscy w Koronie 1783–1784, do druku podał S. Górzyński, przypisami i wstępem opatrzyli K. Chłapowski, S. Górzyński, Warszawa 2009, s. 818: Manieczki Józef Wybicki szambelan. Maciej Kołaczkowski sędzia ziemski poznański 1750–1767, *Urzędnicy wielkopolscy...*, nr 948, † 3 IV 1767, lat 67, pochowany w klasztorze Franciszkanów w Śremie, WBC, *Archiwum dra Wojciecha Józefa Skowrońskiego...*, rkps 1641, s. 67.

wschowskiego i jego drugiej żony Konstancji z Kołaczkowskich, zapisując na dobrach Manieczki i Psarskie 49 128 zł i 6 gr oraz 4 marca 1782 roku w Kościanie drugie tyle, 48 400 tytułem przywianku¹⁰⁷⁰. Wreszcie w aktach grodzkich kościańskich 16 lipca 1781 roku zapisali sobie dożywocie, on — na wszystkich dobrach nieruchomości, ona — na ruchomych¹⁰⁷¹. Zdaje się, owi młodzi Kołaczkowscy to bracia wujeczni Estery, żony Wybickiego. Mieszkali później w Welnie.

Po roku, 13 września 1782 w Manieczkach przyszło na świat pierwsze ich dziecko, córka Teresa Marianna Tekla (7.1).

Józef oddawał się wtedy (1781–1783) pracy w gospodarstwie, pisał, a także wystawiał w okolicznych dworach swoje sztuki. Rok później (1784) został posem z powiatu kaliskiego.

Wtedy też dobra swoje na Pomorzu, Będomin, a także części w Lubaniu i Mściszewicach sprzedał Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu, synowi Anny z Doręgowskich [i Karola Jezierskiego kapitana JKM], córki Piotra Ernesta von Gleisen Doręgowskiego. Będomin według umowy z 11 grudnia 1783 roku, potwierdzonej 23 września 1784 roku za 18 500 fl., przy czym z części macierzystej 2000 fl. był dłużny rodzeństwu¹⁰⁷². Dane te pochodzą z księgi hipotecznej tych dóbr (założonej w 1829 roku), w której jako pierwszego właściciela zapisano Józefa na podstawie świadectwa złożonego przez Marcina von Łyśniewskiego i Szymona Kędzierskiego z 24 stycznia 1778 roku. Dziedziczył Będomin po zmarłym ojcu Piotrze i cesji brata Joachima, proboszcza, z 1 i 19 sierpnia 1774 roku. Spadki siedmiu jego siostr zarejestrowano w części IV księgi, o czym wspomniałem wyżej w biogramach siostr Józefa. W księdze odnotowano także, że Karol Lewalt Jezierski już w 1778 roku zajął te dobra, które niegdyś należały do jego matki, po śmierci ojca i zrzeczeniu się rodzeństwa w 1739 roku¹⁰⁷³. Najprawdopodobniej dzierżawił majątek od Józefa podczas jego nieobecności na Pomorzu. Tak zakończył się długoletni spór Wybickich z Jezierskimi o Będomin.

Za uzyskane ze sprzedaży rodzinnych dóbr pieniądze, a także po pozbyciu się majątku Psarskie (sprzedał Antoniemu Kowalskiemu, bratu żony, ten odsprzedał 4 X 1785 bratu Eustachemu), Józef dokupił w 1784 roku leżące w tym samym powiecie śremskim Przylepki i Boreczek, 2 stycznia część od Agnieszki z Cerekwickich

¹⁰⁷⁰ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 32–33; zob. też APP, Poznań Gr 627, k. 61v, oraz Kościan Gr 108, s. 192–193.

¹⁰⁷¹ APP, Kościan Gr 108, k. 50v; TD, Grodzkie i ziemskie > Kościan > Inskrypcje, 11055 (Nr. 334) 1781 Józef Wybicki, podkomorzy JKMc, s. o. Piotra W. assessora zs. mirachow. z ol. Konstancji Lniskiej, dz. d. Manieczki i Psarskie w p. kośc. z I i Estera Kowalska, c. o. Tom. podsądka zs. wsch. z ol. Konstancji Kołaczkowskiej z II małż. dożyw. (f. 50v).

¹⁰⁷² APG, 97/31 (księga hipoteczna Będomina), s. 18–19. Nieco wcześniej 4 XI 1783 roku sprzedał dział N w Mściszewicach Marcinowi Kistowskiemu za 8490 fl., APG, 97/441 — tu identyczne dane o własności Piotra i Józefa Wybickich, jak przy Będominie; zob. też wyżej treść do przyp. 1009.

¹⁰⁷³ APG, 97/31, s. 18–19. Można tu dodać, iż po Karolu Lewaltcie Jezierskim dziedziczył w Będominie jego jedyny syn Mateusz, który zaświadczył 1 grudnia 1812 roku o pochówku ojca 3 marca 1806 roku, a sprawę jego własności zakończono dekretem z 3 stycznia 1815 roku. Podobnej treści wpisy o własności Piotra i Józefa Wybickich, jak o Będominie, znajdują się w księdze hipotecznej Lubania (część D), sprzedanego przez niego tego samego dnia co Będomin Karolowi Jezierskiemu za 300 fl., APG, 97/395 D, s. 9.

Dąbrowskiej, żony Antoniego za 11 000 zł, 10 marca część od Wawrzyńca Hłowieckiego za 1000 dukatów. Część Poklateckich po nieżyjącej Dorocie z Cerekwickich dokupił 13 kwietnia 1791 roku za 11 000 zł, a także za taką sumę część od Eleonory Bielickiej, również spadkobierczyni po bracie Kasprze Cerekwickim. Opis tych dóbr podał A. M. Skalkowski¹⁰⁷⁴. W 1785 roku urodził się w Manieczkach syn Łukasz Aleksander (7.2).

W czasie sejmku czteroletniego gospodarował w Dobrzycy generała Augustyna Gorzeńskiego, i tam w 1788 roku urodził się najmłodszy syn Józef Antoni Franciszek (7.3). Jeszcze 30 stycznia 1789 roku pisał w Dobrzycy list do generała Augustyna Gorzeńskiego, posła na Sejm Czteroletni w Warszawie¹⁰⁷⁵. 10 września 1791 roku został plenipotentem miast Wydziału Poznańskiego na sejmie. Działal też wtedy jako komisarz Komisji Policji Obojga Narodów, a także przy redakcji kodeksu Stanisława Augusta.

Po drugim rozbiornie przeniósł się z rodziną z Manieczek, z zajętej przez Prusy Wielkopolski, do Krobowa pod Warszawą. Po wyzwoleniu stolicy zamieszkał tam z rodziną, powołany został do Wydziału Wojskowego Rady Zastępczej Tymczasowej. Jego zasługą było oczyszczenie z zarzutów o zdradę, a być może uratowanie życia wicebrigadiera Jana Henryka Dąbrowskiego. Uczestniczył w obronie Warszawy przed wojskami pruskimi, w sierpniu 1794 roku Tadeusz Kościuszko awansował go na stopień generała. 9 września jako pełnomocnik Rady Najwyższej Narodowej przy dywizji Dąbrowskiego dotarł z wojskiem przez Bydgoszcz do Świecia, jednak na skutek klęski Kościuszki pod Maciejowicami z początkiem 1795 roku wyemigrował do Paryża. Spotkał się wtedy z rodziną w Zamościu, gdzie zarządcą dóbr był Joachim Owidzki, jego siostrzeniec.

¹⁰⁷⁴ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 32. Zob. też, TD, Grodzkie i ziemskie > Poznań > Inskrypcje > XVII/XVIII wiek, 7736 (Nr. 1361) 1784, Agnieszka Cerekwicka, c. o. Macieja C. z ol. Eleonory z Ostembeków, żona Antoniego Dąbrowskiego, ol. Kaspra C. Przylepek dziedzica siostra rodz., i spadkob. wraz ze spadkob. ol. Doroty z C. Poklateckiej i Eleonorą z C. ż. Jana Bielickiego siostrami swymi w 3-ej części, Przylepek dziedziczka, z I i Józef Wybicki podkomorzy JKMcI z II rob. kontrakt sprzedaży tych dóbr 3-ej części Przylepek i Boreczku, z przyl. w p. kość. spis. w Pozn. 2/I dziś (f. 1) Na tej części jest dożywocie Zofji z Rozdrażewskich C. wd. (f. 1v); tamże, 7743 (Nr. 1361) 1784 Eleonora Cerekwicka, c. o. Mac. C. z ol. Eleonory z Ostembeków, ż. Jana Bielickiego cześnikowicza bydż., sprzedaje Wybickiemu swoją 1/3 część d. Przylepki i Boreczek (f. 16v, 17) za 11 000 zlp.; tamże, 7761 (Nr. 1361) 1784 Franciszek Hłowiecki sędzia gr. wałecki s. o. Stanisława i Heleny z Gądkowskich, ol. Jerzego i Zofji z Marszewskich Hłow. nepos, ol. Jana i Zofji z Gałczyńskich II. pronepos., części d. Boreczek, Przylepki i Przyborówko współdziedzic tak drogą spadku jak i kupna: 1780 od X. Jana Maks. i. kanon. metropol. gn. i kat. pozn. brata swego rodz., 1781 od Konstancyi I brata rodz. zrodz. z 1-go małż. ojca z Zofji Woźnickiej, wedle kontraktu z 10/III części tych dóbr po dziadach swych ol. Jerzym i Władysławie II. sprzedaje (prócz części ol. Karola I. stryja rodz. zezn., ol. Maciejowi Cerekwickiemu s. o. Stanisława, dekretem T. Piotrk. 1744 rezygnowanej) Józefowi Wybickiemu szambel. Król. S. o. Piotra W. sędziego zs. mirachow. i Konstancyi Lniskiej, za 1000 zł węg. (f. 44v); tamże, 17871 (Nr. 1368) 1791 Stanisław i Jakub Poklaleccy, ss. ol. Kajetana z ol. Doroty Cerekwickiej, wedle ugody z 15/4 r. b. całe cz. D. Przylepki i Boreczek p. kość., dziedziczne swoje i brata swego rodz. Józefa P., Józefowi Wybickiemu podkomorzemu JKMcI, za 11 000 zlp. sprzed. (f. 41). Zob. też „*Registr diecezjów*”..., s. 818, Boreczek i Przylepki: Cerekwickiego, sukcesorów, s. 823, Psarskie: Kowalski Eustachy,

¹⁰⁷⁵ A. M. Skalkowski, *Wybiana...* (cz. II), s. 276–278.

Wybicki za udział w insurekcji kościuszkowskiej przez Prusaków zaocznie skazany został na karę śmierci, majątki zaś skonfiskowane. Wiele stron liczy sprawa majątku Wybickiego — Manieczek, które król pruski zasekwestrował w 1794 roku (18 VI) i przekazał 18 lutego 1796 roku generałowi Fryderykowi Wilhelmowi Zastrowowi, swojemu adiutantowi. Dokumenty te znajdują się w Berlinie¹⁰⁷⁶. Widoczne jest szczegółowo zadłużenie na dobrach, które to zadłużenie Skalkowski opisał na podstawie księgi hipotecznej Manieczek¹⁰⁷⁷. Dalej chodziło o majątek Krobów pod Warszawą, które jako dobra posagowe Estery Wybiccycy starali się odzyskać, gdyż żona z dziećmi nadal pozostawali w Wielkopolsce, tulając się przez wiele lat po okolicznych dworach. Ułamki wiadomości w tej sprawie znajdują się w listach Wybickiego z Wrocławia do żony Estery¹⁰⁷⁸.

Do Paryża Wybicki ściągnął generała Dąbrowskiego i wraz z nim był inicjatorem Legionów Polskich u boku Napoleona we Włoszech — powstały 4 stycznia 1797 roku. W lipcu tego roku w Reggio del Emilia napisał *Mazurka Dąbrowskiego*, hymn narodowy Polski. Po zakończeniu działalności w legionach pod koniec 1800 roku Józef stwierdził, iż jego misja we Francji zakończyła się i pora wreszcie na poświęcenie czasu rodzinie, zwłaszcza synom, których kazał sprowadzić do Wrocławia. Wymagało to zgody władz pruskich. W Tajnym Archiwum Pruskich Dóbr Kultury w Berlinie (Dahlem) przechowywane są dokumenty dotyczące wyjazdu Wybickiego z Francji do Wrocławia w 1802 roku. W *Archiwum Wybickiego* wydano jedynie te dokumenty, które Józef otrzymał od rządu pruskiego, i które oczywiście zachowały się w domowym archiwum Rożnowskich z Sarbinowa w Wielkopolsce. Są to paszporty. Teraz możemy omówić bliżej te dokumenty, które i poseł pruski w Paryżu Hieronim Lucchesini, i Karol Jerzy von Hoym wielkorządca Prus Południowych oraz minister Śląska ślali do Berlina.

Jest wśród nich prośba Wybickiego o pozwolenie na wyjazd do Wrocławia skierowana na ręce Lucchesiniego (oryginał, Paryż 11 X 1801), kopia listu do króla Prus o ulaskawienie (Paryż, 3 VIII 1801), korespondencja Lucchesiniego i Hoyma z Berlinem, i wreszcie przysięga hołdownicza, którą Wybicki podpisał w dniu przyjazdu do Wrocławia 5 maja 1802 roku, przedłożoną mu przez Hoyma, a przez niego tego samego dnia wysłaną do Berlina. Nie jest to najlepiej przygotowany przez Prusaków tekst przysięgi w języku polskim, do którego Józef dodał swoje nazwisko w nagłówku, i który podpisał (kursywa)¹⁰⁷⁹. Część z tych dokumentów wydałem w *Aneksie 2*.

We Wrocławiu poświęcił się edukacji synów, od września 1804 roku kształcił ich w szkołach w Dreźnie. Tam zastała go wojna francusko-pruska. Wezwany

¹⁰⁷⁶ GStA PK, I. HA Geh. Rat. Rep. 7C. Südproussen, Nr. 1940: Das Schuldenwesen des v. Wybicki (1796–1799).

¹⁰⁷⁷ Archiwum Wybickiego, t. 2, s. 5, przyp. 3.

¹⁰⁷⁸ Tamże, s. 2–14, 24, 29. W 1795 roku Estera z bratem Antonim Kowalskim zostali chrzestnymi Marii Urszuli Estery Antoniny, córki brata Eustachego i Anny Kozłowskiej, dziedziców Psarskiego (8 IV chrzest z wody, ceremonia 17 V w Śremie), WBC, *Archiwum dra Wojciecha Józefa Skowrońskiego...*, rkps 1641, s. 66.

¹⁰⁷⁹ GStA PK, I. HA Geh. Rat. Rep. 7C. Südproussen, Nr. 6, Fasz. 1939: Begnadigungsgesuch des an der Südproussischen Insurrektion beteligt gewesenen v. Wybicki (1801–1802).

z Dąbrowskim do kwatery Napoleona w Berlinie, 3 listopada 1806 roku, wydał wraz z nim odezwę do Polaków, zaś 6 listopada przybył do Poznania. Organizował władze cywilne i zajmował się aprowizacją wojsk. 14 stycznia 1807 roku został powołany do Komisji Rządzącej. Napoleon mówił: „Bez Wybickiego nie miałbym co jeść”, odznaczył go Złotym Krzyżem Legii Honorowej i Orderem Orła Białego, a 5 czerwca przywrócił mu skonfiskowane przez Prusaków dobra Manieczki. 16 grudnia Fryderyk August mianował go senatorem-wojewodą. W pierwszej połowie 1809 roku organizował obronę Wielkopolski podczas wojny z Austrią. Po klęsce Napoleona przebywał w Głogowie. Prusacy ponownie odebrali mu wielkopolskie dobra. Za wstawiennictwem księcia Adama Czartoryskiego ziemie zwrócono mu, a także zatrzymał fotel senatora-wojewody w Królestwie Polskim. 25 listopada 1817 roku car Aleksander I powołał go na prezesa Sądu Najwyższej Instancji. Opowiadał się za liberalnym kodeksem prawa, z powodu stanu zdrowia uzyskał dymisję 4 listopada 1821 roku i wyjechał do Manieczek.

Józef Wybicki zmarł 10 marca 1822 roku w Manieczkach. W księdze metrykalnej parafii w Brodnicy zgon mylnie zapisano pod dniem 19 marca. Na 10 marca (niedzielę) jednoznacznie wskazywało jednak wiele innych źródeł, które omówił Andrzej Bukowski¹⁰⁸⁰. Dodam tylko, że w księdze metrykalnej, w bloku czterech wpisów poczynionych jedną ręką z dni 14, 18, 19 i ponownie 19 marca, z których trzeci dotyczy Wybickiego¹⁰⁸¹, omyłkowo zapisano jego zgon pod datą 19 marca, najpewniej bowiem cyfrę 10 z jakiejś notatki odczytano jako 19.

Gwoli ścisłości podajmy kolejno wszystkie informacje z księgi zgonów, spod numeru 12: 1822 roku, 19 [winno być: 10] marca zmarł w Manieczkach Józef Wybicki, lat 74, miesiący 6 i 10 dni [obliczenia dokonano dla zgonu 19 marca, winno być: 5 miesiący i 12 dni], żonaty, z zawodu wojewoda, ojciec Wybicki, z zawodu sędzia ziemski, matka Lninska [winno być: Lniska], zgłosił osobiście syn [Józef Antoni]¹⁰⁸².

Pochowany został 18 marca na cmentarzu przy kościele w Brodnicy w powiecie śremskim w Wielkopolsce. Przed 1858 rokiem znajdował się tam „bardzo skromny pomnik z drzewa”, a napis na blasze złożonymi literami głosił:

Tu leżą zwłoki JW. Józefa Wybickiego, Senatora Wojew(ody) Króles(twa) Pols(kiego) ozdobionego Orderem Orła białego i wielkim krzyżem legii honorowej. Urodził się 1747 dnia 29. Września we wsi Bendominie. Umarł dnia 10. Marca 1822 r. w wsi Manieczkach. Przechodzących prosi o westchnienie¹⁰⁸³.

¹⁰⁸⁰ A. Bukowski, *Spór o datę śmierci J. Wybickiego*, [w:] Józef Wybicki. *Księga zbiorowa*, pod red. A. Bukowskiego, Gdańsk 1975, s. 277–287.

¹⁰⁸¹ AAP, Księgi metrykalne, Brodnica PM 22/5 (mf 2663), k. 120v.

¹⁰⁸² Tamże, k. 120v–121; zob. też A. Bukowski, *Spór o datę śmierci...*, s. 281 i 284.

¹⁰⁸³ J. Łukaszewicz, *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych, kościółków, kaplic, klasztorów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej diecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1858, s. 51. Szerzej A. M. Skalkowski, *Pomniki grobowe Józefa Wybickiego*, „Tęcza” 1930, nr 44 (I XI), s. 4–5, gdzie także wzmianka o krzyżu z okiem Opatrzności przy nowym grobowcu, symbolice masonskiej.

Kościół w Brodnicy spłonął 7 lipca 1862 roku, a wraz z nim stojący za wielkim ołtarzem „drewniany pomnik” Józefa Wybickiego, uratowano jedynie alegoryczną figurę¹⁰⁸⁴. A więc, przed 1862 rokiem, postawiony został nowy pomnik z piaskowca, istniejący do dziś, z innym już napisem:

†
 JÓZEF WYBICKI
 KONFEDERAT BARSKI
 LEGIONISTA
 SENATOR WOJEWODA
 * 1747 † 1822

14 października 1923 roku prochy przeniesiono do Poznania, do krypty Zasłużonych Wielkopolan w kościele św. Wojciecha (tak zwana Skalka Poznańska). Sprowadzono wtedy też prochy generała Antoniego Kosińskiego oraz Andrzeja Niegolewskiego, znanego z szarży pod Samosierrą, późniejszego pułkownika¹⁰⁸⁵.

Napis na tabliczce przy trumnie brzmi:

JÓZEF
 WYBICKI
 1747–1822

Estera 26 października 1824 roku sporządziła testament¹⁰⁸⁶. Zmarła wkrótce, 29 października 1824 roku w Manieczkach, mając lat 68, zapisana jako wdowa, córka Kowalskiego i Kołaczkowskiej, ojciec był podsędkiem wschowskim, zgon zgłosił syn. Pochowana została w Brodnicy obok męża¹⁰⁸⁷. Trumnę z jej zwłokami napotkano podczas ekshumacji zwłok męża. Urodziła się około 1756 roku.

Nadmienię jeszcze, w uzupełnieniu biografii Wybickiego, iż odpowiedzi na pytanie o przynależność Józefa Wybickiego do masonerii należy poszukiwać także w kontaktach z Augustynem Gorzeńskim¹⁰⁸⁸.

¹⁰⁸⁴ „Gazeta Warszawska” 1862, nr 161 (17 VII), s. 2.

¹⁰⁸⁵ „Dziennik Poznański” 1923, nr 236 (16 X), s. 2; *Nekrologi „Kuriera Warszawskiego” 1821–1939*, t. 1. 1821–1845, oprac. A. T. Tyszka, Warszawa 2001, nr 111; R. Linette, J. Matysiak, *Cmentarz i Krypta Zasłużonych w Poznaniu*, Poznań 2013, s. 160–161.

¹⁰⁸⁶ *Archiwum Wybickiego...*, t. 2, s. 542.

¹⁰⁸⁷ AAP, Księgi metrykalne, Brodnica PM 22/5 (mf 2663), k. 131–131v; odpis metryki z 28 XII 1826 przez proboszcza ks. Piotra Krachowicza znajduje się w aktach Heroldsamtu, GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, s. 83; *Kurier Warszawski* 1824, nr 273, s. 1; „Gazeta Warszawska” 1824, nr 183, s. 3; *Nekrologi „Kuriera Warszawskiego”...*, t. 1, nr 451.

¹⁰⁸⁸ W. Zajewski, *Czy Józef Wybicki był wolnomularzem?...*, s. 32; J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 60; M. Rezler, *Józef Wybicki jako wolnomularz*, „Rocznik Mazurka Dąbrowskiego” 5/6, 2000–2001, s. 74–77.

6.9. Rozalia (ok. 1750–po 1815)

Była siódmą córką Piotra Ernesta i Konstancji z Lniskich, a dziewiątym i ostatnim ich dzieckiem. Przyszła na świat najpewniej w Będominie około 1756 roku, co wynika z aktu zgonu. Była więc 10 lat młodsza od Józefa, 26 lat od najstarszej siostry, urodziła się 2 lata przed śmiercią ojca.

6 września 1766 roku w Garczynie Rozalia Wybicka, córka ławnika ziemskiego mirachowskiego z Będomina, wraz z Ignacym Lniskim synem również ławnika ziemskiego mirachowskiego z Lubieszyna zostali chrzestnymi Marianny Rozalii Reginy, urodzonej 1 września w Plachtach, córki siostry Rozalii, Justyny Wybickiej i Antoniego Lewińskiego¹⁰⁸⁹.

W 1782 roku, 19 listopada *magnifica* panna Rozalia Wybicka ławniczanka (*iudicidae*) w parze z ks. Mikołajem Neymanem komendantem lubiszewskim odnotowana została w Tczewie jako matka chrzestna Elżbiety urodzonej 9 listopada, córki Józefa organisty tczewskiego i Magdaleny Szczodrowskich¹⁰⁹⁰.

Jeszcze jako panna, 6 lipca 1778 roku, otrzymała od brata Józefa, podobnie jak jej dwie starsze siostry, 3000 fl. zapisanych na 5%. Ich odebranie pokwitowała 26 kwietnia 1784 roku. Dane pochodzą z założonych w późniejszym czasie ksiąg hipotecznych Będomina (1829) i Lubania (1834)¹⁰⁹¹.

Wtedy też właśnie, około 1784 roku została żoną Józefa Łyśniewskiego z Kokoszkowów, kapitana wojsk pruskich, zapisywanego w aktach jako ławnikowicz. Był więc synem Marcina ławnika ziemskiego mirachowskiego, urodzonym około 1750 roku¹⁰⁹². Zapisany został wraz z ojcem i braćmi na liście wasali z 1774 roku w powiecie starogardzkim jako „Junker” w regimencie von Krockowa lat 21, z 1775 w powiecie tczewskim jako „Junker” w regimencie von Krockowa lat 24, ojciec w Klaninie¹⁰⁹³. Według pierwszej z informacji urodził się około 1753 roku, według drugiej około 1751, według aktu zgonu w 1748 roku. Jego żona w chwili ślubu miała 28 lat. Nie żyli już jej rodzice, nie żyła najstarsza siostra Konstancja, brat Józef przebywał w Wielkopolsce, w Manieczkach. Może znajdowała się pod opieką siostry Justyny mieszkającej z mężem Antonim Lewińskim w Plachtach. Ale w parafii Garczyn ślubu jej nie odnaleziono. Drugi z jej starszych braci, Joachim, był wtedy proboszczem w Skarszewach.

Znamy sześcioro ich dzieci, Apolonię Dorotę (* 1785), Franciszka (* 1786), Zofię Helenę (* 1788), Rozalię Teresę (* 1790), Annę Mariannę (* 1792) i Ignacego Kajetana (* 1794).

¹⁰⁸⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 87; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 165.

¹⁰⁹⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 19: Tczew, s. 88; ADP, Księgi metrykalne, Tczew W 230, k. 57–57v.

¹⁰⁹¹ APG, 97/31 (księga hipoteczna Będomina), s. 74. z odesłaniem także do księgi hipotecznej Lubania D (APG, 97/395 D, s. 37), gdzie data ugody z bratem 10 XI 1876 roku.

¹⁰⁹² A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 16, Warszawa 1913, s. 192–193; Marcin Łyśniewski wiceregent ziemski pomorski 1754, ławnik ziemski mirachowski 1772, UPK, nr 901 i 802; † 10 III 1797, l. 86, zob. ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 55; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 719, k. 31.

¹⁰⁹³ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 79 i 790.

A oto bliższe szczegóły dotyczące potomstwa Józefa Łyśniewskiego i Rozalii Wybickiej. 13 maja 1785 roku w Kokoszkowach urodziła się i tam ochrzczona została 19 maja Apolonia Dorota, córka Macieja Łyśniewskiego ławnikowicza (*assessoridae*) i Rozalii z domu Wybickiej, jako chrzestni wystąpili: N. Polentz, Ignacy Łyśniewski pułkownik JKM i Marianna Owidzka „sądowa”¹⁰⁹⁴. W 1786 roku, 8 października, ochrzczono tamże syna Franciszka urodzonego 4 tego miesiąca, chrzestni — Baltazar Bystram i Barbara Lewińska panna¹⁰⁹⁵. 11 maja 1788 roku ochrzczona była Zofia Helena, rodzicami chrzestnymi zostali Marcin Łyśniewski ławnik (*assessorialis*) ziemski mirachowski i Katarzyna Perchowa¹⁰⁹⁶. 9 kwietnia 1790 roku urodziła się Rozalia Teresa, ochrzczona 15 kwietnia, chrzestni — Wojciech Ossowski z Żabna i Teresa Lewińska z Bączka¹⁰⁹⁷. Anna Marianna urodziła się 24 czerwca 1792 roku, ochrzczona została 26 czerwca na rękach Wawrzyńca Niesiołowskiego i Marianny Niesiołowskiej¹⁰⁹⁸. W 1794 roku, 31 lipca, odbył się chrzest Ignacego Kajetana urodzonego dwa dni wcześniej (29 VII), do chrztu trzymali Wojciech Bzowski i Katarzyna Bzowska¹⁰⁹⁹. Ostatnia para to małżeństwo, Wojciech Bzowski i Katarzyna Łyśniewska (siostra Józefa?) poślubieni 31 września 1779 roku w Kokoszkowach, jako świadkowie wystąpili Wojciech Ossowski z Żabna i Andrzej Piechowski¹¹⁰⁰. Z kolei świadek Andrzej Piechowski, pochodzący ze Stawisk, poślubił 14 października 1788 roku kolejną siostrę Józefa, Franciszkę Łyśniewską ławniczanekę, świadkowali Józef de Łyśniewski i Wojciech von Bzowski¹¹⁰¹.

Syn Ignacy zmarł 3 lata później, 4 kwietnia 1797 roku¹¹⁰². Córka Rozalia natomiast poślubiła Czarnowskiego, jak wynika z aktu zgonu matki.

Kilkakrotnie została też matką chrzestną. Zapewne to ona z Marcinem Łyśniewskim ławnikiem, a więc teściem, 5 grudnia 1784 roku¹¹⁰³, 11 września 1785 roku z mężem i 2 października 1785 roku z mężem¹¹⁰⁴, 14 października 1788 roku rów-

¹⁰⁹⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 35; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 55. Marianna Owidzka, żona Jakuba? ławnika ziemskiego tczewskiego 1760–1772, UPKr, nr 1272.

¹⁰⁹⁵ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 36; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 57.

¹⁰⁹⁶ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 36; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 59v: urodzona 9 V.

¹⁰⁹⁷ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 37; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 62v.

¹⁰⁹⁸ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 37; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 65v.

¹⁰⁹⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 38; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 69.

¹¹⁰⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 43; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 127.

¹¹⁰¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 44; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 130v.

¹¹⁰² ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 31.

¹¹⁰³ ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 719, k. 54.

¹¹⁰⁴ ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 712, k. 55v.

niez z mężem dzieci nieszlachty z Kokoszkowów¹¹⁰⁵, 12 września 1788 roku z Krystianem Rolle Marianny urodzonej w Kokoszkowach, 6 września córki Franciszki de Łyśniewskie i nieznanego ojca¹¹⁰⁶. Ponownie z Marcinem Łyśniewskim ławnikiem (*assessorialis*) była chrzestną dziecka nieszlachty, tym razem ze Szpęgawska¹¹⁰⁷, a także 12 marca 1797 roku i 18 marca dwa lata później z Wojciechem Bzowskim¹¹⁰⁸. Natomiast 15 czerwca 1800 roku z mężem trzymali do chrztu Wiktorię Małgorzatę urodzoną 12 czerwca, córkę Jerzego i Anny Piotrowskich ze Szpęgawska¹¹⁰⁹.

Posiadali Kokoszkowy¹¹¹⁰, Wętkowy (Wędkowy) — w 1801 roku Józef Łyśniewski kupił część B od Dominika Piwnickiego, w 1815 — Rozalia¹¹¹¹, w latach 1800–1816 Liniewko¹¹¹².

Józef Łyśniewski zmarł 24 maja 1823 roku w Bączku, mając lat 75, pochowany został 26 maja¹¹¹³. Prawdopodobnie urodził się około 1748 roku.

Rozalia de Łyśniewska, urodzona Wybicka, zmarła 7 marca 1826 roku w Łukocinie w parafii Lubiszewo, mając lat 70, na chorobę wodną, pozostawiła córkę Rozalię Czarnowską i inne dzieci po córkach. Pogrzeb odbył się 19 tego miesiąca z procesją i mszą św. śpiewaną¹¹¹⁴. Urodziła się więc około 1756 roku — była młodszą od swojego brata Józefa aż o 10 lat!

Jako trzecią z sióstr, bez imienia i jej męża Łyśniewskiego, oficera pruskiego — „wcale go nie znam” — wspomniał Józef Wybicki w pamiętniku¹¹¹⁵. Opuścił Pomorze, nie był na weselu siostry, a więc nie znał jej męża.

¹¹⁰⁵ Tamże, k. 58v.

¹¹⁰⁶ Tamże, k. 60.

¹¹⁰⁷ Tamże, k. 64.

¹¹⁰⁸ Tamże, k. 73 i 78.

¹¹⁰⁹ Tamże, k. 80v.

¹¹¹⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 35 i dalej.

¹¹¹¹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1234B; szerzej, APG, 97/777 B, s. 11.

¹¹¹² A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 16, Warszawa 1913, s. 193; za M. Bär, *Der Adel...*, nr 1243B i 1455.

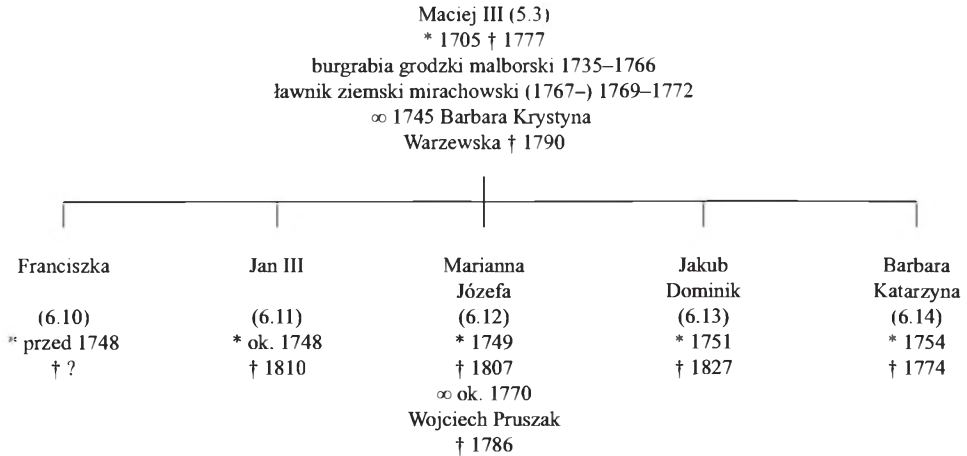
¹¹¹³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 15: Kokoszkowy, s. 55; ADP, Księgi metrykalne, Kokoszkowy W 719, k. 53v.

¹¹¹⁴ ADP, Księgi metrykalne, Lubiszewo W 820, k. 66v–67, W 822, k. 75v–76.

¹¹¹⁵ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 7.

VI.2. Potomkowie Macieja III (5.3) i Barbary Krystyny Warzewskiej

Linia pomorska cd.

Tablica 7. Potomkowie Macieja III i Barbary Krystyny Warzewskiej

6.10. Franciszka (przed 1748– ?)

Córka Macieja III i Barbary Krystyny Warzewskiej, znana tylko z jednego źródła — ksiąg hipotecznych, zapewne najstarsze ich dziecko. Wymieniona została na hipotece Małego Klincza wraz z rodzicami i rodzeństwem, w takiej kolejności: Maciej, Barbara Katarzyna wdowa po Macieju, ich dzieci: Franciszka, Marianna, Jan i Jakub oraz na hipotece Podjaz — tu dwóch synów Macieja, Jakub i Jan oraz dwie córki Franciszka i Maria¹¹¹⁶. Kierując się informacją dotyczącą Małego Klincza, można przypuścić, iż Franciszka była najstarszym dzieckiem Macieja III, w dalszej kolejności: Marianna, Jan i Jakub. Znana jest data urodzin Marianny (1749), Jakuba (1751) i Barbary (1754). Ta ostatnia, prawdopodobnie ostatnie dziecko, zmarła w 1774 roku, dlatego brak jej wśród rodzeństwa na hipotece Małego Klincza oraz Podjaz. Franciszka urodziła się zatem przed 1749 rokiem, Jan zaś w 1750. Poza tym synowie Macieja (Mateusza [sic] lat 51) odnotowani zostali na *Vasallenliste* w 1774 roku w Sikorzynie w powiecie starogardzkim, Jan jako mający lat 25, Jakub — lat 22¹¹¹⁷ i ponownie w Sikorzynie, w powiecie tczewskim w 1775 roku jako synowie

¹¹¹⁶ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1171 (Mały Klincz), 1204 (Podjazy).

¹¹¹⁷ M. Bär, *Der Adel...*, *Vasallenliste*, nr 143.

Macieja (lat 67) — Jan mający lat 20, Jakub — lat 17¹¹¹⁸. I tu problem jest z Janem, gdyż może urodził się około 1748 roku, trzy lata przed Jakubem. Tak też założono.

Franciszka mogła się zatem urodzić przed 1748 rokiem, a po 1745 (ślub rodziców), jako najstarsze dziecko Macieja III i Barbary Krystyny Warzewskiej. Chrzest w księgach metrykalnych Kościerzyny raczej nie został odnotowany — karty z tych lat są zamoczone i nieczytelne. Również w księgach Stężycy nie ma po tym fakcie śladu. Pozostają więc dobra matki — Radoszewo — jako miejsce urodzin, parafia Starzyno?

Nie wiadomo, kiedy Franciszka zmarła.

6.11. Jan III (ok. 1748–25 IX 1810)

Syn Macieja III i Barbary Krystyny Warzewskiej. Według prowadzonych wyżej rozważań dotyczących kolejności narodzin poszczególnych dzieci tej pary, byłby trzecim dzieckiem, urodzonym w roku 1750 lub drugim, urodzonym około 1748, i tak przyjęto. Rok później rodziła się w Sikorzynie siostra Marianna Józefa, trzy lata później brat Jakub, oboje ochrzczeni w Kościerzynie. Księga metrykalna tamtejszej parafii pod wezwaniem św. Trójcy w wielu miejscach zamokła, z nieczytelnymi dziś wieloma wpisami. W roku 1750 takich wpisów też jest kilka, w 1748 roku już nie ma¹¹¹⁹, w Stężycy nie występują, a więc być może Jan urodził się w dobrach matki, Radoszewie.

Posiadał w Sikorzynie część A, z bratem Jakubem był właścicielem $\frac{1}{4}$ tych dóbr po ojcu, w 1763 roku dokupili część ($\frac{1}{4}$) od stryja Franciszka, był tam jeszcze w roku 1791, od 1777 roku posiadał także część B Sikorzyna po Sikorskich¹¹²⁰, w latach 1791–1816 Borzestowo D¹¹²¹, po matce zaś od 10 sierpnia 1791 roku Radoszewo C, które w 1816 przejął brat Jakub Dominik¹¹²². Wymieniony został na hipotece Podjaz¹¹²³.

Między 2 a 9 maja 1765 roku ze swoim bratem stryjecznym Józefem (6.8), synem Piotra Ernesta (5.2), obaj wtedy w wieku poniżej 20 lat, byli we Włocławku, gdzie w tamtejszej kapitule przedłożyli testament zmarłego 29 kwietnia tegoż roku stryja Franciszka, ks. proboszcza skarszewskiego, kanonika włocławskiego¹¹²⁴.

Na liście wasali z 1774 roku zapisany został w Sikorzynie w powiecie starogardzkim jako syn Mateusza [sic — winno być: Maciej], lat 25, brat Jakuba lat 22¹¹²⁵, a w 1775 roku, w tym samym Sikorzynie, ale powiecie tczewskim, jako mający lat 20¹¹²⁶. Poza tym, odnotowały go listy wasali z lat 1790, 1801, ale czy na pewno

¹¹¹⁸ Tamże, nr 760.

¹¹¹⁹ APG, 1254/10.

¹¹²⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1216.

¹¹²¹ Tamże, nr 1401D, szerzej, APG, 97/50, s. 10.

¹¹²² M. Bär, *Der Adel...*, nr 1478C, szerzej, APG, 97/586 C, s. 10.

¹¹²³ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1204B.

¹¹²⁴ ADW, AKap I 8 (200): *Liber testamentorum*, k. 23–27, zwłaszcza k. 27.

¹¹²⁵ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 143: Sikorzyno, pow. Starogard.

¹¹²⁶ Tamże, nr 760: Sikorzyno, pow. tczewski.

jego w latach 1811, 1813, 1814?, przy czym w 1811 roku jako właściciela Borzestowa D i Sikorzyna, mieszkająca Borzestowa, mającego 52 lata [sic], a w 1801 roku posiadacza Borzestowa G i Radoszewska C, mieszkającego w Borzestowie, mającego lat 60 [sic]¹¹²⁷.

Zapewne to jego zgon odnotowano w księdze metrykalnej Kościerzyny, jako zmarłego 25 września 1810 roku w Sikorzynie, mającego lat 59 (? druga cyfra nieczytelna, może 9) i pochowanego 28 września w kaplicy św. Krzyża kościoła pod wezwaniem św. Trójcy w Kościerzynie¹¹²⁸. Jeśli tak, żył wtedy jeszcze jakiś inny Jan (to już drugi ślad), który może być tylko nieznanym nam synem Jana II (5.3).

Wspominał go Józef w pamiętniku jako bezzennego syna stryja Macieja, kiedy opuszczał rodzinne strony¹¹²⁹.

6.12. Marianna Józefa (VII 1749–4 IV 1807)

Córka Macieja III i Barbary Krystyny Warzewskiej. Jako Marcjanę — siostrę braci stryjecznych po Macieju, Jakuba i Jana, która wyszła za Pruszką, brata kasztelana gdańskiego — wspominał w pamiętniku Józef Wybicki¹¹³⁰.

Urodziła się przed 2 lipca 1749 roku w Sikorzynie, wtedy bowiem ochrzczona została w Kościerzynie przez tamtejszego wikarego Szymona Turskiego. Rodzicami chrzestnymi zostali proboszcz stężycki Andrzej Żelewski (zapisany jako Zielewski) i Teresa Konstancja Warzevska¹¹³¹.

Okolo roku 1770 Marianna Józefa poślubiła Wojciecha Pruszką († 1786?), syna Józefa Bernarda kasztelana gdańskiego († 1774) i Justyny z Goetzendorffów Grabowskiej († 1796)¹¹³², brata przyrodniego kasztelana gdańskiego Tomasza Pruszką¹¹³³. Uczyl się w gimnazjum w Chełmnie w latach 1757–1760¹¹³⁴, jako porucznik

¹¹²⁷ GStA PK, I. HA Rep 176 VI. W 463: von Wybicki, s. 5: z listu M. Bära do Heroldsamtu w Berlinie, Danzig, 14 Oktober 1908, który w obliczu rozbieżności danych odnotował w tym miejscu dwóch różnych Janów.

¹¹²⁸ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 58, k. 166v.

¹¹²⁹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 6.

¹¹³⁰ Tamże, s. 6.

¹¹³¹ APG, Zespół akt kościołów katolickich województwa gdańskiego — zbiór szczątków zespołów, sygn. 1254/10: Kościerzyna, s. 33. Metrykę chrztu podał E. Breza, *Źródła...*, s. 213: tu wikary jako Jurski, proboszcz jako Zieliński. Andrzej Żelewski był proboszczem w Stężycy w latach 1744–1764, potem w Kościerzynie, zmarł w 1781, zob. L. Jażdżewski, *Osiem wieków parafii św. Trójcy w Kościerzynie 1210–2010*, Pelplin 2010, s. 49; Szymon Turski wikariusz w Żarnowcu, 5 X 1648–25 VIII 1754 wikariusz w Kościerzynie, potem proboszcz w Chwaszczynie, zob. APG, 1254/10, s. 21–91; T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządzonych parafii*, s. 219; L. Jażdżewski, *Osiem wieków parafii...*, s. 53.

¹¹³² J. Dygdała, *Józef Pruszką (zm. 1774)*, [w:] PSB, t. 28, 1984–1985, s. 595–596, tenże, *Józef Bernard Pruszką H. Leliwa (?–1774)*, [w:] SBPN, t. 3, Gdańsk 1997, s. 494. Justyna z Grabowskich Pruszkąowa † 10 VII 1796 w Żalnie, pochowana 12 VII w Zamartem u franciszkanów w grobowcu Pruszków, lat 82 wdowa, ADP, Księgi metrykalne, Raciąż W 1282, k. 263v.

¹¹³³ J. Dygdała, *Tomasz Tadeusz Pruszką (ok. 1724–1808)*, [w:] PSB, t. 28, 1984–1985, s. 596–597.

¹¹³⁴ *Album uczniów Chełmińskiego Gimnazjum Akademickiego 1692–1816*, wyd. Z. Nowak i P. Szarfran, Wrocław 1975, s. 221, 225, 229, 232 jako sędzic mirachowski.

wojsk koronnych uczestniczył w konfederacji barskiej¹¹³⁵, na mocy testamentu ojca posiadał od 1774 roku Tuchółkę z Młynkiem¹¹³⁶.

Mieli dwoje dzieci, córkę Kunegundę Annę († 1822), żonę Jana Kazimierza Osten Sackena z Zamartego w powiecie sępoleńskim i syna Jakuba Ignacego (* ok. 1789), żonatego z Anną Antoniną Wolszleger herbu Belty¹¹³⁷.

Zapewne to ona, zapisana została jako Franciszka (?), zmarła w Sikorskiej Hucie 4 kwietnia 1807 roku i 8 (?) kwietnia została pochowana w kościele w Stężycy. Na pogrzeb ofiarowano 20 fl.

Sikorska Huta 4 Aprilis [1807] obiit Magnifica Francisca nata Wybicka maritata Pruszkowa sepulta 8 [?] eiusdem in fornice ecclesiae. ecclesia ... dono data 20 fl.¹¹³⁸

Wydaje się, że zapisane w metryce zgonu imię wskazuje na błąd w genealogii Pruszków, na którą się tu powołuję, żoną Wojciecha była jednak Franciszka (6.10).

6.13. Jakub Dominik (VII 1751–2 VIII 1827)

Syn Macieja III burgrabiego malborskiego i Barbary Krystyny Warzewskiej, urodzony w Sikorzynie, ochrzczony 12 lipca 1751 roku w Kościerzynie przez wikarego Szymona Turskiego. Do chrztu dziecko trzymali Jan Wybicki instygator ziemski mirachowski oraz Konstancja z Lniskich Wybicka¹¹³⁹. Byli to dla dziecka stryj oraz żona kolejnego stryja, Piotra. Ojciec natomiast zapisany został w metryce mylnie jako burgrabia grodzki mirachowski zamiast malborski.

W 1774 roku mieszkał w Sikorzynie (powiat starogardzki), mając lat 22¹¹⁴⁰; w 1775 roku odnotowany został w tym samym Sikorzynie (powiat tczewski) jako mający lat 17 [sic]¹¹⁴¹. Posiadał Sikorzyno A, ¼ po ojcu z bratem Janem, w 1763 roku dokupili część (¼) od stryja Franciszka, był tam po 1791 roku, posiadał także część B Sikorzyna (po Sikorskich) po bracie Janie, od 1824 roku właścicielem był tam Ignacy Pruszek¹¹⁴². Posiadał także Borzestowo D w latach 1816–1823 po bracie Janie, które sprzedał kontraktem z 25 października 1823 roku Ignacemu Pruszkowi

¹¹³⁵ Baza szlachecka dr. Wiesława Nowosada.

¹¹³⁶ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1371; TD, Grodzkie i ziemskie > Poznań > Relacje > XVIII wiek, 226 (Nr. Rel. C. Posn. T. 1101.) 1783.

¹¹³⁷ T. A. Pruszek, *Zarys genealogii rodu Pruszków h. Leliwa*, „Quaerenda. Biuletyn Warszawskiego Towarzystwa Genealogicznego” 2, 1997, Tablica 1.; tenże, „...zem zawsze życzliwy temu domowi”. *Relacje rodzin Pruszków i Chopinów od końca XVIII do lat 60. XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem losów rodziny Pruszków*, Warszawa 2010, s. 27 oraz Tablica 1.

¹¹³⁸ ADP, Księgi metrykalne, Stężycza W 1596, s. 2. M. Bär, *Der Adel...* nr 1216, korzystając z zaginionej dziś księgi hipotecznej Sikorzyna, za żonę Ignacego Łukasza ma właśnie Franciszkę.

¹¹³⁹ Datę chrztu podał: A. M. Skalkowski, [w:] J. Wybicki, *Życie moje...* s. 6, przyp. 5; cytują źródło: E. Breza, *Źródła...*, s. 213; L. Jażdżewski, *Osiem wieków parafii...*, s. 53.

¹¹⁴⁰ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 143.

¹¹⁴¹ Tamże, nr 760.

¹¹⁴² M. Bär, *Der Adel...*, nr 1216. Księga hipoteczna Sikorzyna APG, 97/657 zaginęła.

za 1100 tal.¹¹⁴³ oraz Radoszewo C po bracie Janie — od 7 maja 1816 do 1823 roku, kiedy 7 października dobra te kupił Johann Friedrich Zemke za 6500 tal.¹¹⁴⁴

Prawdopodobnie pozostał kawalerem. Wspominał go Józef w pamiętniku jako bezzennego syna stryja Macieja w chwili, kiedy opuszczał rodzinny kraj¹¹⁴⁵.

Sprzedając w roku 1823 dobra Ignacemu Pruszkowski, synowi swojej siostry (właściwie Jakubowi Ignacemu), najpewniej zapewnił sobie dożywocie w dobrach szwagra i siostry. Zmarł w Żalnie 2 sierpnia 1827 roku, w wieku, jak zapisano, 70 lat i pochowany został 6 sierpnia w Raciążu.

Żalno. die 2da Augusti [1827] mortuus est Magnificus Dominus Jacobus Wybicki 70 annorum. pro senectute, die vero 6ta eiusdem sepultus in Raciąż¹¹⁴⁶.

6.14. Barbara Katarzyna (X 1654 –30 VIII 1774)

Barbara Katarzyna była piątym i ostatnim dzieckiem Macieja III burgrabiego grodzkiego malborskiego i Barbary Krystyny Warzewskiej. Urodziła się tak jak starsze rodzeństwo w Sikorzynie, ochrzczona została 29 października 1754 roku w Kościerzynie przez proboszcza Józefa Radziszewskiego, rodzicami chrzestnymi zostali Reinhold Warzewski chorążyc JKM i Teresa Warzewska. Ponieważ metryka nie była publikowana, jak dwie wcześniejsze, podaję ją poniżej:

Sikorzyn, 29 Octobris 1754. Ego Josephus Radziszewski P(rae)positus E(cclesiae) B(ernensi) baptisavi Barbaram Catharinam duorum N(omi)num M(agni)ficorum Parentum Mathiae Wybicki Burgrabio Mirachov(iensi) et M(agni)ficae D(omi)nae Barbarae Christinae de Warzewskie legi(timorum) con(iugum) fidei catho(licae) filiam. Patrinis infan(tem) de Sacro fon(te) levan(tes) M(agni)fico D(omi)no Rechinaldo Warzewski vexilliferide S. R. M. et M(agni)fica D(omi)na Theresia Warzewska¹¹⁴⁷.

Reinhold Warzewski, zwany też Maciejem Reinholdem, był synem Piotra Macieja z Małego Donimierza w powiecie puckim, chorążego wojsk JKM i bratem Barbary Krystyny, matki Barbary Katarzyny¹¹⁴⁸. Zapisanie zaś Macieja jako burgrabiego mirachowskiego jest błędem, winno być — malborskiego.

¹¹⁴³ Tamże, nr 1401D. Szerzej, APG, 97/50 D, s. 11.

¹¹⁴⁴ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1478 C. Szerzej, APG, 97/586, s. 11.

¹¹⁴⁵ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 6.

¹¹⁴⁶ ADP, Księgi metrykalne, Raciąż zgony 1800–1835, s. 174.

¹¹⁴⁷ APG, 1254/10 (Kościerzyna, chrzty 1746–1766), s. 93. Brak tej metryki u E. Brezy, *Źródła...*, s. 213, który wydał dwie wcześniejsze z tej książki, mimo iż wzmiankował ją A. M. Skałkowski, zob. J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 6, przyp. 5. Józef Radziszewski był proboszczem kościernym w latach 1734–1757, T. Nowicki, *Słownik biograficzny rządców parafii...*, s. 180.

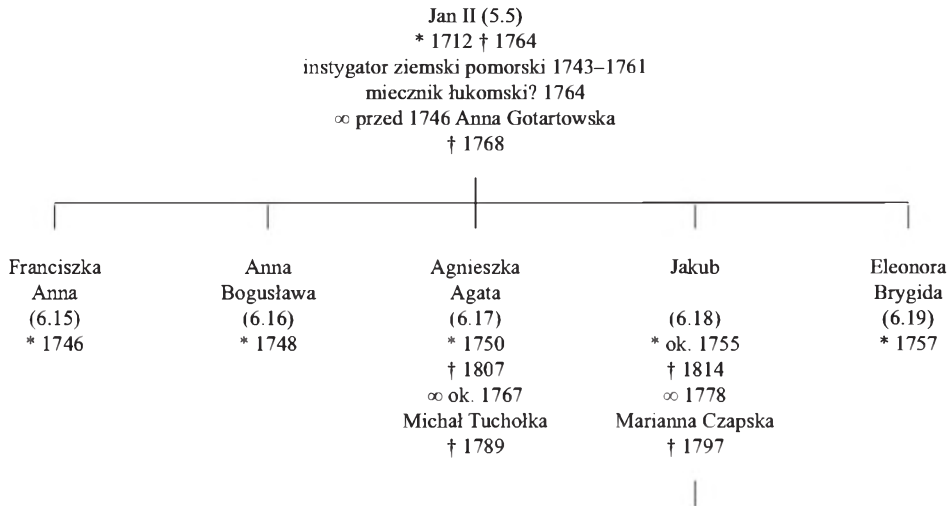
¹¹⁴⁸ M. Bär, *Der Adel...*, nr 642: w 1774 roku miał 38 lat, nr 1415: syn Piotra Macieja Warzewskiego, nr 1478 C: zapisany na hipotece Radoszewa C jako brat Barbary Krystyny, dziedziczki od 1744 roku, po niej od 1791 roku syn Jan Wybicki.

Barbara Katarzyna zmarła 30 sierpnia 1774 roku w Sikorzynie jako panna w wieku 20 lat, pochowana została w grobowcu kościoła w Kościerzynie.

Sikorzyno, 30 Augustii [1774]. Sepulta in fornice ecclesiae Bernen., Magnifici D(omi)ni Mathiae Wybicki burgrabiae Mirachoviens. filia nomine Barbara Catharina virgo annorum 20¹¹⁴⁹.

VI.3. Potomkowie Jana II (5.5) i Anny Gotartowskiej

Linia pomorska cd.

Tablica 11

Tablica 8. Potomkowie Jana II i Anny Gotartowskiej

6.15. Franciszka Anna (1746–?)

Córka Jana II i Anny Gotartowskiej. W księgach metrykalnych kościoła w Garczynie pod 1746 rokiem znajdował się zapis chrztu Franciszki Anny urodzonej w Liniewku, córki Jana Wybickiego *Instigatorii terr. Palatinatu Pomeraniae* i Anny z Gotartowskich Wybickiej, chrzestnymi zostali Piotr Wybicki ławnik ziemski

¹¹⁴⁹ ADP, Księgi metrykalne, Kościerzyna W 58, k. 41.

mirachowski i Anna Jezierska kapitanowa¹¹⁵⁰. Ta ostatnia była zapewne żoną Karola Lewalta Jezierskiego kapitana JKM, świadka chrztu czwartego dziecka Jana i Anny Gotartowskiej, Eleonory Brygidy (nr 6.19).

Nie wiadomo nic więcej o jej losach.

6.16. Anna Bogusława (17 VII 1748–?)

Druga córka Jana i Anny Gotartowskiej. Urodziła się 17 lipca 1748 roku w Liniewku, ochrzczona została 19 lipca, chrzestnymi byli Ignacy Gotartowski i panna Ludwika Jezierska¹¹⁵¹. Ignacy Gotartowski z Liniewa był bratem Anny¹¹⁵².

I w tym przypadku dalsze losy nie są znane.

6.17. Agnieszka Agata (IV 1750–1807)

Trzecią córkę Jana II i Anny z Gotartowskich, Agnieszkę Agatę, urodzoną w Liniewku przyniesiono do chrztu w Garczynie 20 czerwca 1750 roku. Trzymali ją Marcin Wiecki i Zuzanna Wiecka, oboje z Liniewka¹¹⁵³.

Agnieszka zapisana jako córka „ensiferi lukoms.” była w 1767 roku matką chrzestną dziecka nieszlacheckiego z Liniewka, wraz z Piotrem Wieckim burgrabią województwa pomorskiego¹¹⁵⁴.

25 i 27 czerwca 1766 roku w sprawach spadkowych po stryju ks. Franciszku Wybickim (5.4), dotyczących między innymi Łukocina, w jej imieniu, a także brata Jakuba (6.18) jako sukcesorów zmarłego ojca Jana (5.5) miecznika lukomskiego występował w sądzie ławniczym skarszewskim Piotr Lerchenfeldt¹¹⁵⁵.

Została żoną Michała Tucholki, syna Michała sędziego ziemskiego tucholskiego i Otylii Grabowskiej. Opat pelpliński Florian Gotartowski w asyście Wawrzyńca Bałachowskiego proboszcza garczyńskiego 26 lipca 1767 roku udzielił ślubu w Garczynie Michałowi Tucholce, synowi sędziego ziemskiego tucholskiego z Orla i Agnieszce Wybickiej córce miecznika lukowskiego (*ensiferi lukoviensis*) z Liniewka, w obecności Jana Tucholki ławnika ziemskiego tucholskiego z Orla i Wojciecha Zawadzkiego, syna ławnika ziemskiego tucholskiego z Wielkiego Klincza¹¹⁵⁶. Jan

¹¹⁵⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 81; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 160.

¹¹⁵¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 81; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 161.

¹¹⁵² M. Bär, *Der Adel...*, nr 95 i 1180 (Liniewo).

¹¹⁵³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 83; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 162.

¹¹⁵⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 87; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 165. Piotr Wiecki jako burgrabia grodzki pomorski nie jest notowany, zob. UPKr.

¹¹⁵⁵ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 92 i 92v; szerzej, zob. wyżej, s. 193.

¹¹⁵⁶ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 93; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 170. Wawrzyniec Bałachowski proboszcz garczyński w latach 1764–1777. T. Nowicki, *Słownik biograficzny rzędców parafii...*, s. 35. † 30 X 1777 lat 45, zob. ADP, Księgi metrykalne, Garczyn W 309, k. 189v.

Tuchołka był bratem Michała starszego, sędziego, natomiast Wojciech Zawadzki — synem Kazimierza¹¹⁵⁷.

Ich pierwsze dziecko, zdaje się syn Jan Paweł Sebastian (Joan. Paul. Sebast.) przyszedł na świat w Liniewku 3 lipca 1771 roku, ochrzczony został 7 lipca w Garczynie, chrzestnymi byli Jan Tuchołka ławnik ziemski tucholski i Marianna Klińska, żona ławnika ziemskiego tczewskiego. Ojca zapisano jako syna sędziego ziemskiego tucholskiego¹¹⁵⁸.

Drugie dziecko, Marianna Barbara Łucja, urodziła się 5 grudnia 1773 roku w Liniewku, została ochrzczona 19 grudnia w Garczynie, rodzice chrzestni — Stanisław Kliński asesorowicz ziemski tczewski i Otylia Klińska także córka ławnika ziemskiego tczewskiego¹¹⁵⁹. Klińscy byli dziećmi Piotra i Marianny Tuchołczanki, siostry Michała¹¹⁶⁰.

Następna córka, Franciszka Julia Brygida, urodziła się 15 lutego 1776 roku, chrzest odbył się 26 lutego, chrzestnymi byli — Jakub Wybicki *ensiferides lukoviensis* (brat Agnieszki) i Brygida Klińska córka ławnika ziemskiego tczewskiego (Piotra?). Jako ojciec w metryce zapisany jest sędzic człuchowski¹¹⁶¹. Została później żoną N. Borskiego i mieszkała w Smołągu¹¹⁶².

Kolejne dzieci Agnieszki z Michałem Tuchołką to trzech synowie, Antoni, Józef i Melchior, odnotowani razem z wspomnianym wyżej Janem w latach 1807–1823 w Smołągu oraz w 1807–1811 w Łukocinie, części A¹¹⁶³, oraz córka Anna, przyszła żona N. Dzierżgowskiego¹¹⁶⁴, jak przekonamy się dalej, Ignacego.

Agnieszka i Michał Tuchołkowie mieszkali w Liniewku Wybickich, w powiecie starogardzkim, od 1783 roku, kontraktem z 28 czerwca za 15 000 tal. posiadali część A Łukocina w powiecie tczewskim, od 1784 roku także Smołąg w powiecie starogardzkim¹¹⁶⁵, oba majątki po bracie Agnieszki, Jakubie Wybickim (6.18), który przeniósł się na ziemię michałowską.

¹¹⁵⁷ Michał Tuchołka ojciec Michała, sędzia ziemski tucholski w latach 1730–1762, UPKr, nr 1364, † 7 IX 1765, ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 77; Jan Tuchołka ławnik ziemski tucholski 1761–1772, UPKr, nr 1344, † Orle 21 VII 1777 lat 53, zob. ADP, Księgi metrykalne, Garczyn W 309, k. 189; Wojciech Zawadzki, syn ławnika ziemskiego tucholskiego, a więc Kazimierza, UPKr, nr 1336.

¹¹⁵⁸ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 88; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 166, także s. 143; Tablica 2.: *Tuchołkowie herbu Korzbok* — tu mylnie podałem imię dziecka jako Joanna Paulina Sabina. Ławnikiem ziemskim tczewskim był w latach 1748–1764 Piotr Kliński, UPKr, nr 1269.

¹¹⁵⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 88; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 166.

¹¹⁶⁰ J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 146; Tablica 5. *Klińscy herbu Junosza Odmienna*.

¹¹⁶¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 89; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 167.

¹¹⁶² M. Bär, *Der Adel...*, nr 1218.

¹¹⁶³ Tamże, oraz nr 1458A. W 1823 roku zdaje się nie żył już Antoni, Jan posiadał także pustkowie Rusek, Melchior pustkowie Grabowice, Józef był właścicielem Smołąga.

¹¹⁶⁴ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1218: wymieniona tu na hipotece Smołąga Otylia Tuchołka zamężna z Pruszką jest córką Michała starszego i Otylii Grabowskiej, 13 VII 1745 roku poślubiła Łukasza Pruszkę (ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 91; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 168), tego samego, który widnieje jako właściciel Smołąga przed 1784 rokiem, oraz nr 1458A: tu jedynie Franciszka i Anna jako córki Agnieszki Wybickiej i Michała Tuchołki.

¹¹⁶⁵ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1458A (Łukocin), nr 1218 (Smołąg), szerzej APG, 97/396 (księga hipoteczna Łukocina), s. 10; APG, 97/663 (Księga hipoteczna Smołąga) — brak.

Według katastru fryderycjańskiego, część A Łukocina ($\frac{1}{3}$ dóbr), była w dzierżawie u [Michała] Tucholki z Liniewka już 4 marca 1773 roku w momencie spisu, drugą ($\frac{2}{3}$) trzymał Józef Pruszek z Kobierzyna¹¹⁶⁶. W Smołągu natomiast odnotowano Jakuba Owidzkiego jako posiadziela z żoną i dwójką dzieci¹¹⁶⁷.

W 1789 roku Agnieszka z Wybickich Tucholczyna ze Smołągu z Janem Hersztopskim posesorem młynów (*molarum*) w Pile i Kierwaldzie, tenutariuszem w Wielbrandowie, została 10 września matką chrzestną w Barłoźnie Augustyna Prusaka, syna Antoniego Macieja i Agnieszki Owidzkiej, urodzonego w Pile 27 sierpnia tego roku¹¹⁶⁸.

Mąż Agnieszki, Michał Tucholka, syn sędziego ziemskiego mirachowskiego [sic] zmarł 14 grudnia 1789 roku w Smołągu, mając lat 53, pochowany został w kościele w Bobowie¹¹⁶⁹. Od 1801 roku Agnieszka jako wdowa władła Smołągiem¹¹⁷⁰.

Zmarła 22 lipca 1807 roku w Smołągu, mając lat 60, pochowana została w kościele w Bobowie¹¹⁷¹. Od tego czasu Smołąg i część A Łukocina przejęli synowie Jan, Antoni, Józef i Melchior¹¹⁷².

Wiedział o niej Józef Wybicki i wspominał w swoim pamiętniku jako córkę stryja Jana, która poszła za Tucholkę, sędzica tucholskiego¹¹⁷³.

Odnoga michałowska

6.18. Jakub (1752/1755–28 VII 1814)

Syn Jana II i Anny Gotartowskiej. Nie odnaleziono jego metryki chrztu, w przeciwieństwie do metryk rodzeństwa, które rodzilo się w Liniewku i ochrzczone zostało w Garczynie. Urodził się w latach 1752–1755, jak wynika z podanego wieku w dwóch różnych zapisach aktu zgonu, może w innej parafii. Wykluczyć też nie można przeoczenia ks. A. Mańkowskiego, który tego chrztu mógł nie odpisać z istniejącej jeszcze wtedy księgi metrykalnej.

Jakub Wybicki „*assessoris Mirachoviensis filius ex palatinatu Pomeraniae*” 2 września 1766 roku w wieku 16 lat zapisany został do kolegium jezuickiego w Starych Szkotach pod Gdańskiem¹¹⁷⁴. Według tej informacji urodziłby się w roku 1750.

¹¹⁶⁶ GSa PK, II. HA Gen.Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 7, Bd. 1, s. 154 (Łukocin). Zob. też APT, 289/358 (TNT P-LXV/31), fot. 25 — w Łukocinie arendatorem Józef Pruszek, w Liniewku mieszkał Michał Tucholka, APT, 289/365 (TNT P-LXV/38), fot. 45.

¹¹⁶⁷ APT, 289/384 (TNT, P-LXV/57), fot. 39.

¹¹⁶⁸ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 20: Barłożno, s. 30; ADP, Księgi metrykalne, Barłożno W 39, k. 102.

¹¹⁶⁹ ADP, Księgi metrykalne, Bobowo W 90, s. 28.

¹¹⁷⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1218.

¹¹⁷¹ ADP, Księgi metrykalne, Bobowo W 90, s. 51.

¹¹⁷² M. Bär, *Der Adel...*nr 1218 i 1458A; szerzej APG, 97/396, s. 10 (Łukocin A), 97/663 (Smołąg) — brak

¹¹⁷³ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 6.

¹¹⁷⁴ E. Waschinski, *Das Kirchliche Bildungswesen...*; zob. też wyżej, przyp. 626.

Po ojcu zmarłym w 1764 roku posiadał dział A Liniewka w powiecie kościerskim województwa pomorskiego, po spłacie siostry Agnieszki Tuchołczyny, co do akt pruskich poświadczyli 26 listopada 1776 roku Karol Lewalt Jezierski oraz Roch Płachecki, który to dział po ślubie sprzedał 8 marca 1784 roku Franciszkowi Gotartowskiemu za 9000 fl.¹¹⁷⁵ Od 1765 roku miał także część A Łukocina w powiecie tczewskim, po spłacie stryja Macieja i syna stryja Piotra, Joachima aktem z 14 czerwca za 15 000 fl., którą za tę samą cenę odstąpił 28 czerwca 1783 roku siostrze Agnieszce z Wybickich Tuchołczynie¹¹⁷⁶. 25 i 27 czerwca 1766 roku w sprawach spadkowych po stryju ks. Franciszku Wybickim, dotyczących między innymi Łukocina, w jego imieniu i siostry Agnieszki jako sukcesorów zmarłego ojca Jana miecznika łukomskiego występował w sądzie ławniczym skarszewskim Piotr Lerchenfeldt¹¹⁷⁷. Już podczas wizytacji parafii miłobądzkiej w 1780 roku w Łukocinie odnotowano Tuchołkę, a także Pruszką¹¹⁷⁸.

Według Dabinnusa, w 1773 roku w Łukocinie było dwóch właścicieli, Józef Pruszek na 14 łanach i Jakub Wybicki na 4 łanach¹¹⁷⁹. Według oryginału katastru fryderycjańskiego, część A Łukocina ($\frac{1}{3}$ dóbr — 4 łany) była w dzierżawie u Tuchołki z Liniewka 4 marca 1773 roku w momencie spisu przez lustratorów, drugą ($\frac{2}{3}$ — 14 łanów) trzymał Józef Pruszek z Kobierzyna¹¹⁸⁰.

Odnotowany jednak został w 1774 roku jako właściciel części Łukocina, zamieszkały w Pogutkach cystersów pelplińskich, mający lat 20¹¹⁸¹. Według tej informacji urodził się w roku 1754.

Wielokrotnie wystąpił jako ojciec chrzestny. Jeszcze przed ożenkiem i przeniesieniem się „na drugą stronę Wisły”, był w 1771 roku w kościele w Garczynie wraz z Agnieszką Tuchołczyną chrzestnym dziecka nieszlacheckiego z Orla¹¹⁸². Agnieszka była siostrą Jakuba. W 1775 roku był także chrzestnym w Garczynie dziecka nieszlacheckiego z Orla, zapisany wyjątkowo imionami Jan Jakub miecznikowicz (*ensiferides*) *lukoviensis*¹¹⁸³. Rok później, 26 lutego, Jakub Wybicki miecznikowicz *lukovienis* i Brygida Klińska córka ławnika tczewskiego zostali chrzestnymi w Garczynie Franciszki Julii Brygidy z Liniewka urodzonej 15 lutego, córki Michała Tuchołki sądownicza tucholskiego i Agnieszki Wybickiej, siostry Jakuba¹¹⁸⁴. Także w 1777 roku Jakub Wybicki *ensiferides lukoviensis* został chrzestnym dziecka nieszlachty z Liniewa¹¹⁸⁵.

¹¹⁷⁵ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1179A, szczegóły pochodzą z księgi hipotecznej, APG, 97/388, s. 9.

¹¹⁷⁶ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1458A, szerzej, APG, 97/396, s. 9–10.

¹¹⁷⁷ APG, Akta miasta Skarszew 520/19, k. 92 i 92v. Szerzej, zob. wyżej, s. 193 i 224.

¹¹⁷⁸ ADP, G 70, k. 54v.

¹¹⁷⁹ G. Dabinnus, *Die ländliche Bevölkerung Pommerellens...*, s. 36 i 132; zob. też APT, 289/358 (P-LXV/31), fot. 25 — tu arendatorzy Józef Pruszek 14 łanów i Christian Prill 4 łany.

¹¹⁸⁰ GSA PK, II. HA Gen.Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 7, Bd. 1, s. 154.

¹¹⁸¹ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 760.

¹¹⁸² ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 88; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 166.

¹¹⁸³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 89; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 167.

¹¹⁸⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 89; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 167.

¹¹⁸⁵ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 89; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 167.

Ożenił się 12 stycznia 1778 roku w Bobrowie w powiecie brodnickim w ziemi michałowskiej z Marianną Czapską z Bobrowa, panną podkomorzanką wendeńską lat 20, on zapisany został jako Jakub Wybicki miecznikowicz *lukomiensis* (?), kawaler lat 23. Świadków nie odnotowano¹¹⁸⁶. Panna młoda była córką Jerzego Walentego i Konstancji Płaskowskiej z Bobrowa i Sumowa, siostrą Ksawerego Czapskiego z Bobrowa, tytułowano ją po dziadku podkomorzanką¹¹⁸⁷. Pozostał w dobrach żony i był założycielem odnogi Wybickich w ziemi michałowskiej. Poprzez korzystne małżeństwo, odnogi znaczącej w tamtych stronach, która przetrwała aż do połowy XX wieku.

Podczas wizytacji dekanatu tczewskiego w 1780 roku odnotowany został jako właściciel Liniewka w parafii garczyńskiej, wraz z Karolem Wieckim¹¹⁸⁸. W latach 1783–1784 sprzedął swoje rodzinne majątki w województwie pomorskim dziedziczone po ojcu. Były to właśnie części Liniewka i Łukocina¹¹⁸⁹, chociaż chyba to on widnieje na liście wasali z 1790 roku jako mający lat 51 [sic] i posiadający części A Liniewka i Łukocina, poza tym, jakoby mieszkał wtedy w Łukocinie¹¹⁹⁰.

Już od 1786 roku posiadał po Czapskich Wądryń w powiecie michałowskim, wielkości 509 ha¹¹⁹¹. Tego roku dobra te otrzymała Marianna Czapska po śmierci matki Konstancji z Płaskowskich na mocy ugody z jej drugim mężem Janem Lewaltem Jezierskim, synem Karola kapitana wojsk JKM z Rekownicy, bratem Karola dziedzica Będmina¹¹⁹². Rok później (1787) kupił Konojadki w powiecie brodnickim za 8000 talarów od Orłowskich, liczące 535 ha¹¹⁹³. Jako właściciela Wądrynia odnotował go w 1789 roku Johann Friedrich Goldbeck¹¹⁹⁴.

Z Marianną Czapską miał dwanaścioro dzieci. Były to: Ignacy (* 1782) (7.4), Konstancja Scholastyka (* 1780) (7.5), Franciszek Michał (* 1781), (7.6), Jan (Nepomucen) Ksawery (* 1783) (7.7), Franciszka Petronela (* 1785) (7.8), Bogumiła Konkordia (* 1786) (7.9), Tekla (* 1788) (7.10), Anna (* 1789) (7.11), Antoni Rafał (* 1791) (7.12), Feliks Florian (* ok. 1793) (7.13), Mateusz (* 1794) (7.14), Ludwika Józefa (* 1796) (7.15).

W Bobrowie wielokrotnie trzymał do chrztu dzieci najbliższych sąsiadów. W 1787 roku, 17 września, Melchior Zakrzewski ławnik ziemski michałowski, Jakub Wybicki, Elżbieta Jezierska pisarzowa grodzka kowalewska i Gottlieba Czapska

¹¹⁸⁶ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 109, tylko data roczna. Baza metrykalna szlachty..., APT1, Bobrowo, s. 443–444; J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 145, Tablica 4., mylnie podałem datę dzienną ślubu jako 9.

¹¹⁸⁷ Zob. K. Mikulski, Czapscy, nr 8.39 (materiały sporządzone w ramach grantu *Szlachta Prus Królewskich w XVI–XVII w. Studium heraldyczno-genealogiczne*). M. Bär, *Der Adel...*, nr 1655 (Bobrowo). Zob. też T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 11, Poznań 1889, s. 82. Podkomorzym wendeńskim był Marcin Czapski († 1735, *Urządnicy inflanccy...*, nr 872), ojciec Jerzego Walentego, a więc to po dziadku przy ślubie pannę młodą zapisano jako podkomorzankę wendeńską.

¹¹⁸⁸ ADP, G 70, k. 182v.

¹¹⁸⁹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1179A i 1458A. Szerzej, zob. wyżej treść do przyp. 1175 i 1176.

¹¹⁹⁰ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, s. 5.

¹¹⁹¹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1729; otrzymał czwartą część dóbr po podziale z 23 XI wartości 14 000 tal., APG, 97/1279, s. 10; H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 139.

¹¹⁹² L. Białkowski, *Lewaltowie Jezierscy...*, s. 207–208.

¹¹⁹³ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1683; H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 64.

¹¹⁹⁴ J. F. Goldbeck, *Topographie des Königreich Preussen*, t. 2, Marienwerder 1789, s. 254.

zostali chrzestnymi w Bobrowie Ksawerego Mikołaja urodzonego 8 września w Kruszynach, syna Józefa Czapskiego centuriona królewskiego [porucznika wojsk JKM] i Anny Wernikowskiej¹¹⁹⁵. Józef Czapski po śmierci żony poślubił w 1806 roku jedną z córek chrzestnego Jakuba Wybickiego, Konstancję Scholastykę (7.4).

W 1788 roku, 7 marca, Jakub Wybicki dziedzic Wądzynia i Marianna Jezierska panna byli chrzestnymi Macieja Kazimierza urodzonego 25 lutego w Brzoziu Polskim, syna Gotarda Mystkowskiego komornika łęczyckiego i Reginy Jezierskiej, córki pisarza grodzkiego kowalewskiego¹¹⁹⁶. W 1790 roku, 9 marca, w Bobrowie Jakub Wybicki z Konojadek (Konojadek?) i (Zofia?) Karwat podstolnikowa inflancka zostali chrzestnymi Marianny Zofii urodzonej 6 marca, córki Stanisława Witkowskiego z Sumowa i Elżbiety Kulwickiej¹¹⁹⁷, 4 kwietnia tego roku Ksawery Rutkowski *dapiferides Zatorinensis* i Marianna de Wybickie z Konojadek (żona Jakuba) byli chrzestnymi Franciszka Wincentego urodzonego 31 marca w Lembargu, syna Wincentego Dąbrowskiego i Deodaty de Ewertowskiej¹¹⁹⁸, a 2 maja tego samego roku Marianna Mieczkowska z Mileszew i Jakub Wybicki z Konojadek — chrzestnymi Filipiny Marianny urodzonej 30 kwietnia w Lembargu, córki Marcina Kiedrowskiego i Zofii Kręckiej z plebanii w Lembargu. Chrzcił Florian Kręcki proboszcz, niewątpliwie bliski krewny matki dziecka¹¹⁹⁹. W 1791 roku, 25 sierpnia, Jakub Wybicki z Konojadek i Ignacy Kręcki kawaler pochodzący *ex Kasubia villa Borzestowo* zostali świadkami na ślubie Jana Pawłowskiego kawalera z parafii Mroczo i panny Brygidy Kręckiej pochodzącej z Borzestowa na Pomorzu¹²⁰⁰.

W 1792 roku, 20 września, Jakub Wybicki i Zofia Karwatowa z Sumińskich podstolnikowa winnicka byli chrzestnymi Marianny Zofii urodzonej 16 września w Kruszynach, córki Józefa Czapskiego centuriona królewskiego i Anny Wernikowskiej¹²⁰¹, rok później, 26 listopada, Marianna de Cisowskie Rutkowska *vexiliferida* i Jakub Wybicki podczaszy z Konojadek zostali chrzestnymi Anny urodzonej 12 listopada w Lembargu, córki [Jana] Pawłowskiego i Brygidy z Kręckich małżonków¹²⁰², a w 1794 roku [brak daty] w Bobrowie Jakub Wybicki z Marianną Jezierską córką kapitana trzymali do chrztu Andrzeja Grzegorza Jakuba urodzonego 21 maja [brak miejsca urodzenia], syna Antoniego Gotartowskiego i Faustyny Markowskiej¹²⁰³.

¹¹⁹⁵ Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, s. 76–77. Dziecko zmarło 3 III 1792 roku, ADP, mf 60 nr 4: Bobrowo zgony 1774–1825, s. 112–113. Jan Lewalt Jezierski, pisarz grodzki chełmiński 1766–1795, UPKr, nr 1398; Melchior Zakrzewski ławnik ziemski michałowski 1760–1789, UPKr, nr 725.

¹¹⁹⁶ Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, s. 104–105.

¹¹⁹⁷ Tamże, s. 102–103. Karwat jako podstoli inflancki nie jest znany, zob. *Urządnicy inflanccy...*, może chodzi o Michała i jego żonę Zofię z Sumińskich, zob. niżej, przyp. 1201.

¹¹⁹⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 001 (W 789), k. 15.

¹¹⁹⁹ Tamże, k. 16.

¹²⁰⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 32: Lembarg, s. 72; w AADDT brak ślubów w latach 1774–1797.

¹²⁰¹ Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, s. 128–129. Michał Karwat był mężem Zofii Sumińskiej, występuje też jako podstoli braclawski, K. Mikulski, W. Nowosad, *Jablonowo i jego właściciele*, [w:] E. Buze, K. Mikulski, W. Nowosad, S. Wojdyło, *Jablonowo, gmina Jablonowo Pomorskie. Zespół pałacowo-parkowy*, Toruń 1998, s. 12. *Urządnicy braclawscy XVI–XVIII wieku...*, [w przygotowaniu].

¹²⁰² AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 006 (W 787), k. 277. Marianna z Cisowskich Rutkowska, najpewniej żona Adama chorążego michałowskiego 1786–1792, UPKr, nr 656a.

¹²⁰³ Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, k. 142–143.

W 1790 roku odnotowany został jako zamieszkały w Konojadkach, mający lat 36, z synami Ignacym lat 11 i Janem lat 8¹²⁰⁴, a w 1805 roku z synami Ignacym lat 26, Janem lat 21, Antonim lat 14 i Mateuszem (mylnie zapisany jako Mathias) lat 12¹²⁰⁵.

Żona, Marianna Czapska, zmarła 7 kwietnia 1797 roku w Konojadkach, pochowana została 10 kwietnia w grobowcu kościoła w Lembargu. Miała lat 39¹²⁰⁶.

Jakub Wybicki żył dłużej prawie o 20 lat. Przeżył rozbiory Polski, wojny napoleońskie, utworzenie Księstwa Warszawskiego, pochód Napoleona na Moskwę i jego upadek.

W 1807 roku dobra Wybickiego Konojadki i Wądzyn szacowano na 12 666 tal.¹²⁰⁷

Zmarł 28 lipca 1814 roku w Wądzyniu, zapisany jako wdowiec lat 63, dziedzic Wądzynia i Konojadów, *tabellarius vendensis*. Pochowany został 30 lipca w Lembargu. Jako sukcesorzy zmarłego wymienieni zostali synowie: Jan, Antoni, Mateusz Wybicczy i 4 córki, świadkiem zgonu był Wawrzyniec Rybiński tenutariusz Czekanowa lat 39¹²⁰⁸. W związku z pochówkiem w grobowcu kościoła w Lembargu, gdzie wcześniej spoczęła jego żona, w metryce zgonów tej parafii na osobnej kartce jest wyciąg z parafii Bobrowo dotyczący zgonu Jakuba, tu wiek zmarłego — 59 lat¹²⁰⁹.

Tytułowany był jako podczaszy wendeński (Lembarg) i *tabellarius vendensis* (Bobrowo)¹²¹⁰.

Jakub wymieniony został w pamiętniku Józefa Wybickiego jako syn stryja Jana, dziedzic Liniewka i Łukocina, ożeniony z Czapską i osiadły w województwie chełmińskim w ziemi michałowskiej¹²¹¹.

Linia pomorska cd.

6.19. Eleonora Brygida (I 1757–?)

Czwarta córka Jana II Wybickiego instygatora województwa pomorskiego i Anny Gotartowskiej. Urodziła się w Liniewku, ochrzczona została w Garczynie 24 stycznia 1757 roku, na chrzestnych poproszono Karola Lewalta Jezierskiego kapitana JKM i Konstancję Wybicką, ławnikową mirachowską¹²¹². Ta ostatnia to żona Piotra Wybickiego (5.2), brata Jana.

Nic więcej o niej nie wiadomo.

¹²⁰⁴ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 942.

¹²⁰⁵ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, s. 5.

¹²⁰⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AE 002 (W 793), k. 21.

¹²⁰⁷ A. C. von Holsche, *Geographie und Statistik West-, Süd- und Neuostpreussen*, t. 3, Berlin 1807, s. 45.

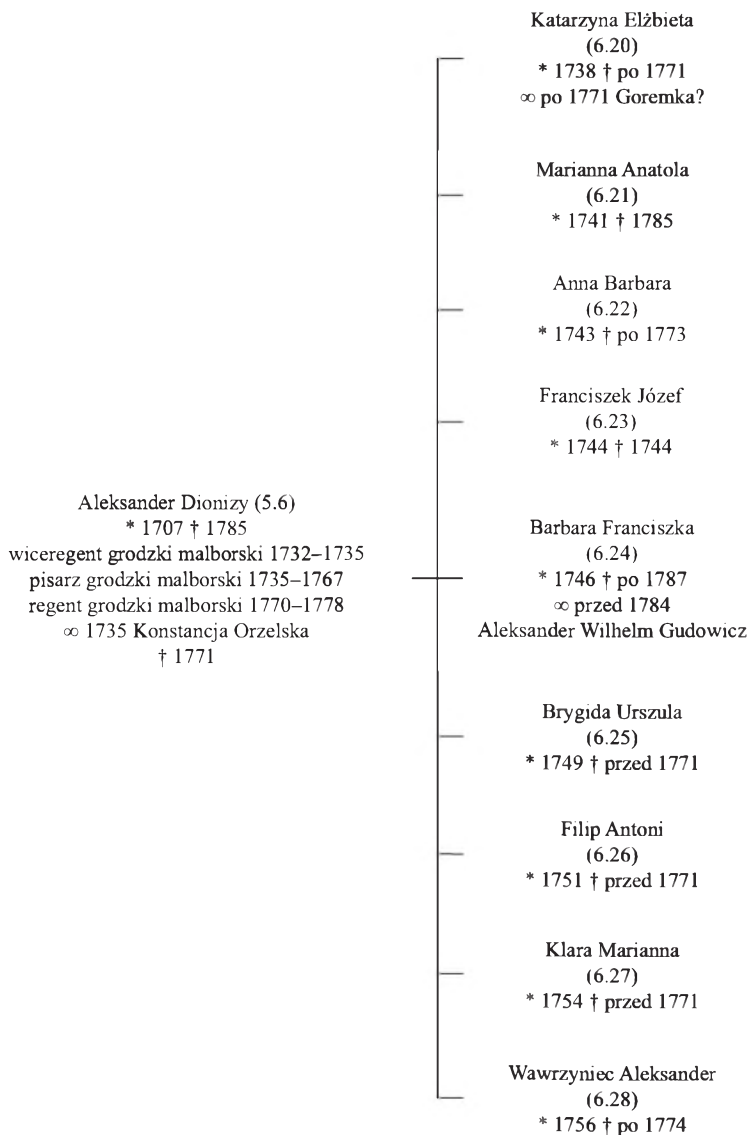
¹²⁰⁸ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 116; AADDT, Księgi metrykalne, Bobrowo AE 001, s. 227.

¹²⁰⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AE 002 (W 793) na osobnej kartce [Wądzyn, parafia Bobrowo] między k. 67 i 68.

¹²¹⁰ *Urządnicy inflancy...*, brak. Dziad żony, Marcin Czapski († 1735) był podkomorzym wendeńskim, stąd zapewne tytułomania, zob. wyżej przyp. 1188.

¹²¹¹ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 6.

¹²¹² ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 17: Garczyn, s. 85.

VI.4. Potomkowie Aleksandra Dionizego (5.6) i Konstancji Orzelskiej**Odnoga malborska cd.****Tablica 9. Potomkowie Aleksandra Dionizego i Konstancji Orzelskiej**

6.20. Katarzyna Elżbieta (XI 1738–po 1756)

Była najstarszym dzieckiem Aleksandra Dionizego i Konstancji Orzelskiej. Urodziła się w Starej Wsi, ochrzczona została w Dzierzgoniu 13 listopada 1738 roku przez proboszcza Franciszka Neitzlichowskiego. Na chrzestnych wybrano Michała Sobieckiego i Katarzynę Ciecierską, oboje z przytułku dzierzgońskiego¹²¹³.

Jako panna kilkakrotnie została matką chrzestną. I tak, 24 lipca 1751 roku razem z Janem Tolksdorffem burmistrzem (*proconsul*) trzymała do chrztu Jakuba, syna Andrzeja Kruzy i Ewy *de Woiewodzcie*¹²¹⁴, 18 stycznia 1753 roku z Maciejem Józefowiczem Franciszka, syna Andrzeja Krauzy i Ewy tym razem z przedzameca (*suburbio arcensi*)¹²¹⁵, a 14 września 1755 roku z Gotfrydem Pacem Jakuba, syna Jakuba Czwikielki i Katarzyny *de Wojewodzkie*¹²¹⁶. W 1756 roku, 21 lutego, z Tomaszem Tańskim trzymała do chrztu Katarzynę, córkę Andrzeja Krauzy i Ewy z zamku, a więc trzecie już dziecko tej pary, niewątpliwie będącej na usługach dworu Wybickich, oraz 8 marca tego samego roku z Jan Kwednauem — Kazimierza Ludwika, syna Michała Derzewskiego organisty kiszporskiego i Barbary z dóbr duchownych¹²¹⁷.

14 października 1771 roku została wymieniona przez ojca w aktach Starego Miasta Gdańska jako zakonnica benedyktynek chełmińskich, ze swoją siostrą Marianną także zakonnica w Chełmnie, jak również pannami Anną i Barbarą, i nieletnim bratem Wawrzyńcem, w sprawie sukcesji po babce macierzystej Annie Elżbiecie de la Motte Orzelskiej¹²¹⁸. Ponieważ spisy zakonnicy chełmińskich z lat 1780 i dalszych takiej nie notują¹²¹⁹, może zmarła wcześniej.

Jako zamężna v. Goremka zapisana została na hipotece Starej Wsi i Sporowa razem z matką oraz rodzeństwem, Barbarą zamężną v. Gudowicz, Anną Barbarą, Wawrzyńcem i Marianną Anatolą¹²²⁰. Jeśli to nie jest błąd, to prawdopodobnie wyszła za mąż po 1771 roku, kiedy odnotowana została jako rzekomo zakonnica. Być może nie odbyła jeszcze wówczas profesji?

Nie zdołałem ustalić, kto kryje się pod nazwiskiem Goremka, jeśli w ogóle jest ono prawidłowo zapisane, ani kiedy i gdzie zmarła.

¹²¹³ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 100.

¹²¹⁴ Tamże, k. 145.

¹²¹⁵ Tamże, k. 150.

¹²¹⁶ Tamże, k. 158.

¹²¹⁷ Tamże, k. 160.

¹²¹⁸ APG, 300, 41/27, k. 146v; szerzej, zob. wyżej, s. 176. Takiej zakonnicy nie notuje również M. Borkowska, *Leksykon zakonnicy...*

¹²¹⁹ APG, 97, 2154.

¹²²⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1062, 1117.

6.21. Marianna Anatola (VII 1741–1785)

Druga córka Aleksandra Dionizego i Konstancji Orzelskiej. Urodziła się w Starej Wsi, ochrzczona została w Dzierzgoniu 23 lipca 1741 roku, do chrztu trzymali ją Maciej Gotartowski i Barbara Rudawska¹²²¹.

W wieku panińskim została kilkakrotnie matką chrzestną, 22 stycznia 1755 roku wraz z Jakubem Trzebiatowskim jako *notarissa castrensis christburgensis* Marianny Ludwiki, jednej z nieślubnych córek bliźniaczek niejakiej Anny z miasta¹²²², potem trzykrotnie dzieci ze Sporowa, 10 lipca 1757 roku z Bartłojem Malkowskim — Barbary, córki Adama Lesa i Marianny¹²²³, 11 listopada 1759 roku z Krzysztofem Lipką — Franciszka Marcelina, syna Antoniego Hofmana i Marianny¹²²⁴, 1 września 1762 roku z Józefem Rutą — Anny Doroty, córki Jana Lipica i Marianny¹²²⁵, wreszcie 31 marca 1765 roku w towarzystwie Michała Zasa została matką chrzestną Magdaleny, córki Antoniego Hofmana i Marianny¹²²⁶.

Wstąpiła do klasztoru Benedyktynek w Chełmnie, albowiem widnieje na liście zakonnic z lat 1779/1780, przesłanej z klasztoru do Rejencji w Kwidzynie, z taką samą datą urodzenia lub raczej chrztu, jak podano wyżej, poza tym zapisana jest jako urodzona w Malborskiem. Nowicjat odbyła 2 lipca 1769 roku, profesję 15 sierpnia 1770 roku¹²²⁷, 14 października 1771 roku została odnotowana w aktach Starego Miasta Gdańska jako zakonnica benedyktynek chełmińskich, ze swoją siostrą Katarzyną, jakoby także zakonnica w Chełmnie, jak również pannami Anną i Barbarą, i nieletnim bratem Wawrzyńcem, jako sukcesorka babki macierzystej Anny Elżbiety de la Motte Orzelskiej¹²²⁸.

Zapisana została na hipotece Starej Wsi i Sporowa razem z matką i rodzeństwem, Katarzyną Elżbietą zamężna v. Goremka, Barbarą zamężną v. Gudowicz, Anną Barbarą i Wawrzyńcem¹²²⁹.

Zmarła 6 maja 1785 roku, najprawdopodobniej w klasztorze chełmińskim¹²³⁰.

¹²²¹ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 110.

¹²²² Tamże, k. 156v.

¹²²³ Tamże, k. 163v.

¹²²⁴ Tamże, k. 170.

¹²²⁵ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 2, k. 8v.

¹²²⁶ Tamże, k. 16v.

¹²²⁷ M. Borkowska, *Leksykon zakonnic...*, s. 251; APG, 97/2154, k. 44v. Poza tym, z tymi samymi danymi znajduje się na listach z 3 X 1781 (tamże, k. 62v), 1781/1782 (tamże, k. 77), 1782/1783 (tamże, k. 87).

¹²²⁸ APG, 300, 41/27, k. 146v; szerzej, zob. wyżej, s. 176.

¹²²⁹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1062, 1117.

¹²³⁰ M. Borkowska, *Leksykon zakonnic...*, s. 251; APG, 97/2154, k. 97, w rocznym wykazie sióstr z roku 1785: „Marianna v. Wybicka, die 6 Maii A. C. desiit vivere”.

6.22. Anna Barbara (IX 1743–po 1773)

Była trzecim dzieckiem, zarazem trzecią z córek Aleksandra Dionizego i Konstancji Orzelskiej. Urodziła się w Dzierzgoniu, w metryce chrztu z 26 września 1743 roku jest wpis — *ex cancellariae arcensi*, chrzestnymi zostali de Żabno Jakub Gierszewski administrator i panna Anna Chelstowska¹²³¹. Przy okazji poznajemy jednego z urzędników starostwa, Jakuba Gierszewskiego z Żabna w powiecie chojnickim województwa pomorskiego. Starostą dzierzgońskim, a jednocześnie wojewodą malborskim był w latach 1722–1755 Piotr Jerzy Przebendowski¹²³².

25 lat później spotkać można pannę Annę Barbarę jako matkę chrzestną, z Wincentym Derzewskim 8 października 1769 roku Antoniego Franciszka, syna Józefa Wolskiego i Krystyny, z dóbr kościelnych¹²³³, następnie z Janem Pastrigą 13 grudnia 1772 roku Marianny, córki Marcina Kruzy i Anny, *de suburbio arcensi*¹²³⁴, oraz 9 września 1773 roku Ignacy Zass i Anna Wybicka panna zostali chrzestnymi Marianny, córki Michała Zassa i Teresy z dóbr kościelnych.¹²³⁵

14 października 1771 roku została wymieniona przez ojca w aktach Starego Miasta Gdańska jako panna ze swoim siostrami Katarzyną i Marianną, zakonnicami w Chełmnie, jak również Barbarą panną, i z nieletnim bratem Wawrzyńcem, w sprawie sukcesji po babce macierzystej Annie Elżbiecie de la Motte Orzelskiej¹²³⁶.

Odnotowana została w hipotece Starej Wsi oraz Sporowa z matką Katarzyną Elżbietą zamężną z Goremką, Barbarą z Gudowiczem, Wawrzyńcem i Marianną Anatola¹²³⁷.

Nic więcej o niej nie wiadomo, zmarła po 1773 roku, kiedy ostatni raz wystąpiła jako matka chrzestna.

6.23. Franciszek Józef Aleksander (11 X 1744–30 XII 1744)

Syn Aleksandra Dionizego regenta kancelarii i Konstancji Orzelskiej, czwarte ich dziecko. Urodził się w Dzierzgoniu 11 października 1744 roku, ochrzczony został 15 października, do chrztu trzymali Piotr Januszewski *camerarius terr. Sochaczewiensis* i Teresa Gierszewska, żona Jakuba Gierszewskiego z Żabna, tenentariusza starostwa dzierzgońskiego¹²³⁸.

Zmarł po dziesięciu tygodniach, 30 grudnia 1744 roku, pochowany został w kaplicy Krzyża Jezusa kościoła w Dzierzgoniu¹²³⁹.

¹²³¹ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 117.

¹²³² UPKŕ, nr 644; P. Czaplewski, *Senatorowie...*, s. 109.

¹²³³ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 2, k. 38.

¹²³⁴ Tamże, k. 41.

¹²³⁵ Tamże, k. 43.

¹²³⁶ APG, 300, 41/27, k. 146v; szerzej, zob. wyżej, s. 176.

¹²³⁷ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1062, 1117.

¹²³⁸ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 121v. Właściwie Piotr Januszowski komornik graniczny sochaczewski 1741, zob. S. Kostanecki, *Piotr Januszowski (ur. 1685)*, [w:] PSB, t. 10, 1962–1964, s. 600–601.

¹²³⁹ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 1, k. 256v.

6.24. Barbara Franciszka (III 1746–po 1787)

Czwarta córka, a piąte już dziecko Aleksandra Dionizego, wtedy regenta kancelarii i Konstancji Orzelskiej. Ochrzczona została w Dzierzgoniu 7 marca 1746 roku, chrzestnymi byli Michał Sobecki ze szpitala i Katarzyna Gurska z dóbr kościelnych, sakramentu udzielił Grzegorz Woelki komendariusz¹²⁴⁰.

Kolejna informacja o niej pochodzi z 14 sierpnia 1768 roku, kiedy z Ignacym Kwileckim (Quilecki) została matką chrzestną Anny Elżbiety ze Sporowa (dawniej Szparowa), córki Antoniego Hofmana i Marianny¹²⁴¹. Miała wtedy 22 lata.

14 października 1771 roku została wymieniona przez ojca w aktach Starego Miasta Gdańska jako panna ze swoim siostrami Katarzyną i Marianną, zakonnice w Chełmnie, jak również panną Anną, i nieletnim bratem Wawrzyńcem, w sprawie sukcesji po babce macierzystej Annie Elżbiecie de la Motte Orzelskiej¹²⁴².

Nie wiadomo kiedy wyszła za Aleksandra Wilhelma Gudowicza, nie wiemy też nic o jej małżonku. Prawdopodobnie był spokrewniony z pochodzącym z Litwy Józefem Gudowiczem plebanem w Sztumie w latach 1773–1802, synem Kazimierza i Katarzyny¹²⁴³. Pobrali się po 1771 roku, a przed 1784.

Mieszkali w Sporowie, gdzie mieli co najmniej jedno dziecko, syna Adama. Urodził się w Sporowie 24 lutego 1784 roku, ochrzczony został 26 lutego w Dzierzgoniu na rękach Marcina Ossowskiego i Marianny Rabowej¹²⁴⁴. Zmarł 30 czerwca 1784 roku w Sporowie, mając zaledwie pół roku¹²⁴⁵. Ojciec zapisany był jako *Magnificus Dominus* Aleksander Wilhelm, o matce wzmianki brak. Inne dziecko, kolejny syn Józef Benedykt, urodził się w 1787 roku w Kramareskim (Kramershof) z rodziców „nobilis Adami et Barbarae de Wybickie Kolumna Gudowiczów”, ochrzczony został w Gniewie 27 marca na rękach Pawła Kelera rajcy i Elżbiety Kraftin, pochodzących z miasta¹²⁴⁶.

Może Fryderyk Otto Gudowicz, pracujący dwadzieścia lat później jako sekretarz podprefektury, podwładny Jana Ksawerego (7.7) podprefekta michałowskiego, ożeniony 9 sierpnia 1809 roku z Julianną Kuberską, to syn Aleksandra Wilhelma i Wybickiej?¹²⁴⁷. W każdym razie, w jakiś sposób byli ze sobą spokrewnieni.

Jako Barbara zameżna v. Gudowicz odnotowana została na hipotece Starej Wsi i Sporowa wraz matką i rodzeństwem, Katarzyną Elżbietą (6.20) zameżną Goremka, Anną Barbarą (6.22), Wawrzyńcem (6.28) i Marianną Anatolą (6.21)¹²⁴⁸.

Zmarła po 1787 roku, o jej mężu też brak dalszych informacji.

¹²⁴⁰ Tamże, k. 127.

¹²⁴¹ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 2, k. 28v.

¹²⁴² APG, 300, 41/27, k. 146v; szerzej, zob. wyżej, s. 176.

¹²⁴³ W. Zawadzki, *Duchowieństwo...*, s. 91–92 (sugestia Grzegorza Kloskowskiego).

¹²⁴⁴ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 3, k. 4.

¹²⁴⁵ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń 2, k. 150.

¹²⁴⁶ ADP, Księgi metrykalne, Gniew W 941, s. 84 (informacja Grzegorza Kloskowskiego). Chodzi o Kramrowo dawniej Kramrów Dwór (Kramershof) po prawej stronie Wisły, zob. *Lustracja województw Prus Królewskich 1765*, t. 2, cz. 2, s. 114.

¹²⁴⁷ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 60: Brodnica, k. 42; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AD 002 (W 1607), k. 23; Baza metrykalna szlachty..., APT 9 Brodnica, nr 11, s. 23; 9 VIII 1810.

¹²⁴⁸ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1062, 1117.

6.25. Brygida Urszula (X 1749–po 1788)

Była szóstym dzieckiem (piątą córką) Aleksandra Dionizego regenta kancelarii i Konstancji Orzelskiej. Urodziła się w Dzierzgoniu (*ex cancellariae*) i tam została ochrzczona 10 października 1749 roku przez proboszcza Grzegorza Woelkiego, chrzestnymi byli wikariusz kościoła w Dzierzgoniu Mikołaj Józef Paszkowski oraz *honest*a panna Rozalia Edelmanowna¹²⁴⁹.

Zmarła przed 14 października 1771 roku, gdyż nie została wtedy przez ojca podana do akt Starego Miasta Gdańska¹²⁵⁰. W księgach metrykalnych Dzierzgonia nie odnalazłem aktu zgonu.

6.26. Filip Antoni Bartłomiej Wawrzyniec (IV 1751–po 1788)

Był drugim synem, a siódmym już dzieckiem Aleksandra Dionizego regenta kancelarii i Konstancji Orzelskiej. Urodził się w Dzierzgoniu (*ex cancellariae*), ochrzczony został 1 maja 1751 roku, do chrztu trzymali Michał Sobeczki z przytułku i Katarzyna Grabowska, chrzczył Mikołaj Józef Paszkowski¹²⁵¹.

Zmarł przed 14 października 1771 roku, gdyż nie został wtedy przez ojca podany do akt Starego Miasta Gdańska¹²⁵². W księgach metrykalnych Dzierzgonia nie odnalazłem aktu zgonu.

6.27. Klara Marianna (VIII 1754–po 1788)

Była ósmym dzieckiem, a szóstą córką Aleksandra Dionizego, wtedy już pisarza grodzkiego dzierzgońskiego, i Konstancji Orzelskiej. Urodziła się na zamku w Dzierzgoniu (*in castro Christburgensi*), ochrzczona została 19 sierpnia 1754 roku w Dzierzgoniu przez Aleksandra Grąbczewskiego prepozyta kiszporskiego, na rodziców chrzestnych poproszono Jana Białobłockiego ławnika ziemskiego chełmińskiego i Mariannę Grąbczewską ławnikową ziemską tczewską¹²⁵³. Ta ostatnia być może była żoną stryja prepozyta Aleksandra Grąbczewskiego¹²⁵⁴.

¹²⁴⁹ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń I, k. 139v. Mikołaj Józef Paszkowski (1722–1781), wikariusz w latach 1749–1752, W. Zawadzki, *Duchowienstwo...*, 185.

¹²⁵⁰ APG, 300, 41/27, k. 146v; szerzej, zob. wyżej, s. 176.

¹²⁵¹ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń I, k. 144v.

¹²⁵² APG, 300, 41/27, k. 146v; szerzej, zob. wyżej, s. 176.

¹²⁵³ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń I, k. 155; Aleksander Grąbczewski, zob. wyżej, przyp. 869. Jan Białobłocki ławnik ziemski chełmiński 1744–1772, UPK_r, nr 190, § 3 VI 1777 Chełmonie, ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 50: Chełmonie, s. 81.

¹²⁵⁴ Może chodzi o Joannę z Szyków, żonę Jana Grąbczewskiego ławnika ziemskiego tczewskiego 1737–1756, UPK_r, nr 1264.

Także ona zmarła przed 14 października 1771 roku, gdyż nie została wtedy przez ojca podana do akt Starego Miasta Gdańska¹²⁵⁵. W księgach metrykalnych Dzierzgonia nie odnalazłem aktu zgonu.

6.28. Wawrzyniec Aleksander II Bernard Bartłomiej Franciszek (VIII 1756–po 1774)

Syn Aleksandra Dionizego, pisarza grodzkiego malborskiego i Konstancji Orzelskiej, trzeci już, a dziewiąte i ostatnie dziecko. Urodził się w Dzierzgoniu, tam też został ochrzczony 12 sierpnia 1756 roku przez komendarza kiszporskiego Andrzeja Abramsona, trzymali zaś do chrztu Mikołaj Paszkowski tamtejszy wikariusz i Barbara Derzewska¹²⁵⁶. Otrzymał aż pięć imion, pierwsze to Wawrzyniec — po dziadzie macierzystym, Wawrzyńcu Orzelskim.

Mając 11 lat, 15 sierpnia 1767 roku Wawrzyniec Wybicki i Elżbieta Grabowszcanka zostali chrzestnymi Anny, córki Michała Zassa i Elżbiety z dóbr kościelnych¹²⁵⁷.

W wieku 13 lat, jako syn Aleksandra i Konstancji z Orzelskich, pochodzący z województwa malborskiego, zapisany został 31 sierpnia 1770 roku do syntaksy w kolegium jezuickim w Braniewie. Na marginesie księgi wpisów zanotowano — syn regenta malborskiego¹²⁵⁸.

14 października 1771 roku wymieniony został przez ojca w aktach Starego Miasta Gdańska jako nieletni ze swoim siostrami Katarzyną i Marianną, zakonnicami w Chełmnie, jak również Anną i Barbarą pannami, w sprawie sukcesji po babce Annie Elżbiecie de la Motte Orzelskiej¹²⁵⁹.

W 1774 roku odnotowany został jako syn Wawrzyńca, byłego pisarza grodzkiego w Dzierzgoniu, obecnie archiwisty w sądzie ziemskim w Malborku, jako mający lat 18 „Junker” w regimencie Pelkowskiego¹²⁶⁰.

Widnieje na hipotece Starej Wsi i Sporowa¹²⁶¹.

Zmarł po 1774 roku¹²⁶².

¹²⁵⁵ APG, 300, 41/27, k. 146v; szerzej, zob. wyżej, s. 176.

¹²⁵⁶ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń I, k. 161. O księżach, Andrzeju Abramsonie (1725–1768) i Mikołaju Paszkowskim (1722–1781) zob. W. Zawadzki, *Duchowieństwo...*, s. 9 i 185.

¹²⁵⁷ ADE, Księgi metrykalne, Dzierzgoń I, k. 25.

¹²⁵⁸ *Die Schüler des Braunsberger Gymnasiums...*, s. 200, nr 5357 oraz dodatek do numeru, gdzie także odesłanie do ojca, uczącego się niedługo w tej samej szkole

¹²⁵⁹ APG, 300, 41/27, k. 146v; szerzej, zob. wyżej, s. 176.

¹²⁶⁰ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 23; kilku Pelkowskich wojskowych pruskich z tego czasu notuje L. von Zedlitz-Neukirch, *Neues preussisches Adels-Lexicon*, t. 4, Leipzig 1837, s. 26.

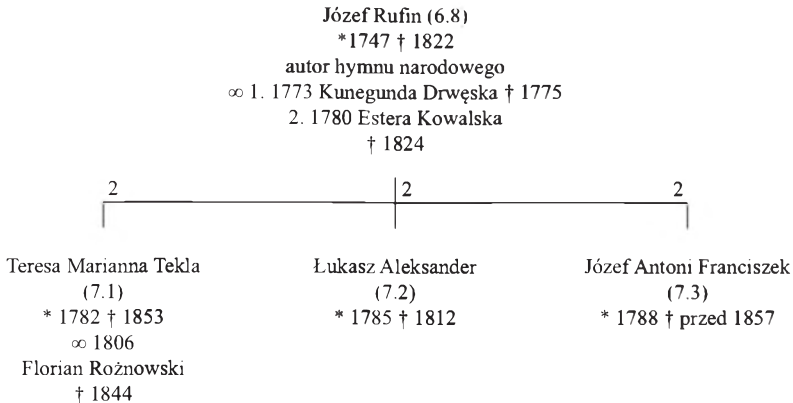
¹²⁶¹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1062, 1117.

¹²⁶² M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 23.

VII pokolenie

VII.1. Potomkowie Józefa Rufina (6.8) i Estery Kowalskiej

Odnoga wielkopolska

Tablica 10. Potomkowie Józefa Rufina i Estery Kowalskiej

7.1. Teresa Marianna Tekla (13 IX 1782–5 V 1853)

Córka Józefa Rufina i Estery Kowalskiej, najstarsze ich dziecko. Urodziła się 13 września 1782 roku w Manieczkach, ochrzczona została z wody (*omissis ceremoniis ecclesiae*) 27 października w kościele w Wojnowie, rodzicami chrzestnymi zostali Świętosław z żoną Magdaleną Twardowscy, posesorzy Pucułowa. Metrykę z ksiąg brodnickich podał A. M. Skalkowski¹²⁶³. Jest o niej także informacja pośrednia, bowiem 12 lat później, 16 października 1799 roku odbyła się ceremonia chrztu w kościele w Długiej Goślinie, przy udziale Adama Kołaczkowskiego i [Antonelli?] z Zakrzewskich Potockiej kasztelanowej [kamienieckiej?], i przy tej okazji zapisano w tamtejszych księgach parafialnych datę urodzin, chrztu oraz chrzestnych Teresy¹²⁶⁴.

¹²⁶³ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 34. Brak tu dokładniejszej informacji o księdze metrykalnej, w każdym razie dziś takiej nie ma, pierwsza zachowana księga chrztów Brodnicy obejmuje lata 1795–1808, zob. AAP, Księgi metrykalne — baza danych, s. 26 (<http://bazy.aap.poznan.pl/ksiegi.php?limit=375>). Teki Dworzaczka także nie znają wcześniejszej księgi chrztów. Pozostała w Archiwum Parafialnym?

¹²⁶⁴ TD, Metrykalia > Katolickie > Część 1, 2840 (Długa Goślina) 1799.16/10. (Wojnowo), w księgach 1782.27/10. był chrzest Teresy Marjanny Tekli * 13, c. M. Józefa i Estery z Kowalskich Wybickich szambel. JKMci, dz-ów d. Manieczki G. Świętosław z ż. Magdaleną Twardowscy, poses. wsi Pawłowo. Cerem. 1799.16/10 GMD. Adam Kołaczkowski MD. z Zakrzewskich Potocka klanowa etc.

W listopadzie 1783 roku uczyła się w Warszawie, „staraniem ojca i Błędowski-ch”¹²⁶⁵. Była ulubionym dzieckiem Józefa. Wspominał ją często, przebywając poza domem, zachowały się listy do „Tereni”, a także wiersze jej poświęcone¹²⁶⁶.

Poślubiła Floriana Rożnowskiego w kościele w Wyganowie 18 maja 1806 roku, w obecności ojca panny młodej, Piotra [sic], posła na sejm polski — oczywiście Józefa — gdyż jak zapisano dalej, była córką Józefa, posła sejmowego, syna niezją-cych Piotra i Konstancji z Lińskich [sic]. Drugim świadkiem był Paweł Wyganowski komornikowicz wschowski. Pan młody miał lat 30, panna młoda — 23, błogosła-wieństwa udzielił ks. Ignacy Bogucki proboszcz lutogniewski i starogrodzki, wese-le odbyło się w we dworze w Ochli¹²⁶⁷.

Florian Rożnowski był synem Antoniego († 1809) podsędka gnieźnieńskiego i Jadwigi Polewskiej († 1809)¹²⁶⁸. Urodził się 7 maja 1772 roku we wsi Ławica w pa-rarii Skórczewo pod Poznaniem¹²⁶⁹.

Mieszkali w Roszkowie pod Rawiczem, przez jakiś czas również w Rawiczu, potem w Golinie w powiecie rawickim województwa wielkopolskiego i Sarbinowie. Miała z nim czworo dzieci, Józefę Franciszkę (* 1807), Polidora Michała Dionizego (* 1809), Edwarda Józefa Ignacego (* 1814) i Zenona Pawła Rocha (* 1815). Ponie-waż są to jedyni potomkowie Józefa Wybickiego, w linii żeńskiej, trzeba o nich wspomnieć, zwłaszcza że ich następcy żyją do dziś.

Najstarszym dzieckiem Rożnowskich była Józefa Franciszka, która przyszła na świat w Roszkowie 10 marca 1807 roku, jako córka Floriana, dzierżawcy Roszko-wa i konsyliarza powiatu krobkiego, ochrzczona została w Rawiczu 12 marca na rękach Pawła Korytowskiego, pułkownika wojsk polskich stacjonujących w Rosz-kowie, i Jadwigi z Jeziorkowskich Kowalskiej żony Leona, dziedzica Chwałkowa i Włostowa¹²⁷⁰. Ceremonia odbyła się 29 marca w Brodnicy, gdzie dodano następne dwa imiona — Estera Katarzyna, asystował Józef Wybicki gubernator królewski,

¹²⁶⁵ *Archiwum Wybickiego...*, t. 1, s. 164–165.

¹²⁶⁶ Tamże, t. 2, s. 24–26.

¹²⁶⁷ TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 7, 47578 (Wyganów) 1806.18/V. (Ochla Dw.) w obec. MGD. Piotra [sic! — J. K.] Wybickiego ojca panny, posła na sejm pol. i Pawła Wyganowskiego ko-mornikowica wschow.: X. Ignacy Bogucki prob. lutogniew. i starogrodz. dał ślub: MGD. Florjan Roż-nowski l. 30 x MGD. Teresa Wybicka v. l. 23, c. M. GD. Józefa W. posła sejmowego (syna o. Piotra i Konst. Linskich) i Estery Kowalskiej.

¹²⁶⁸ J. Kowecki, *Antoni Rożnowski (zm. po 26 IV 1809)*, [w:] PSB, t. 32, 1989–1991, s. 468–469; zob. też *Sammlung von Familiendokumenten und anderen interessanten Fakten, Karten, alten Fotos, Stadtplänen, Handschriften u. ä., die in Zusammenhang stehen mit der Genealogie und Geschichte der Familie v. Rożnowski*, zusammengestellt von Gisele v. Rożnowski, Bochum, im Oktober 1992, BUAM, rkps 3750.

¹²⁶⁹ *Archiwum Wybickiego...*, t. 2, s. 438, nr 981: *Curriculum vitae Floriana Rożnowskiego, podpre-fekta powiatu krobkiego (1809)*.

¹²⁷⁰ TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 5, 34361 (Rawicz) 1807.12/III. (R.) Józefa Franciszka (* 10), c. G. Florjana Rożnowskiego dzierz. Roszkowa i konsyliarza pow. krob. i Teresy Wybickiej mieszk. w R. G. Paweł Korytowski pułk. w p. stoj. w R. i G. Jadwiga z Jeziorkowskich Kowalska ż. Leona K. dz. Chwałkowa i Włostowa

dziedzic Manieczek i inni¹²⁷¹. Zmarła 3 lata później, 16 kwietnia 1810 roku w Łaszczynie w parafii Rawicz, zapisana jako córka podprefekta powiatu krobkiego mieszkającego w Rawiczu, pochowana została 17 marca u reformatów w Miejskiej Górze¹²⁷². O pochówku wspomniał także nekrolog reformatów¹²⁷³.

Drugim dzieckiem był syn Polidor Michał Dionizy. Urodził się w Rawiczu 9 października 1809 roku, jako syn podprefekta powiatu krobkiego, mieszkającego w Rawiczu, ochrzczony został tamże 17 października, jako chrzestni wystąpili Michał Cyprian Rożnowski dziedzic Arcugowa i Estera z Kowalskich Wybicka wojewodzina z Manieczek¹²⁷⁴. Ojcem chrzestnym został brat męża Teresy¹²⁷⁵, matką chrzestną zaś babka macierzysta dziecka.

Nie wiadomo, kiedy i gdzie zmarł.

Trzecim dzieckiem Teresy i Rożnowskiego był syn Edward Józef Ignacy. Urodził się 13 października 1814 roku w Starej Golinie jako syn dziedziców Golinki, ochrzczony został 15 października w Poniecu na rękach Józefa Wybickiego, syna Józefa wojewody z Manieczek i Katarzyny z Rożnowskich Korytowskiej, żony sędziego pokoju powiatu średzkiego¹²⁷⁶. Ojcem chrzestnym był więc Józef Antoni (7.3), brat matki dziecka, Teresy.

Jedynie po Edwardzie Józefie Ignacym Rożnowskim (1814–1896) są dalsi potomkowie Józefa Wybickiego po córce Teresie. Poślubił on 28 lipca 1843 roku w Poznaniu w kościele św. Marcina Wiktorię Klementynę Ponińską (1824–1862) z Wrześni, córkę Stanisława i Anny Sierakowskiej, i miał z nią czworo dzieci, Stanisława Floriana (1844–1914), Teresę Łucję Annę (1845–1866), Włodzimierza Stanisława Ewarysta (1847–1850) i Jadwigę Anastazję (1853–1942), troje ostatnich przyszło na świat w Sarbinowie.

Najstarszy syn Stanisław Rożnowski, urodzony 7 listopada 1844 roku w Poznaniu, z żoną Marią Müller (1860–1918) był protoplastą niemieckiej linii von Rożnowskich, z której po wnuku Thomasie jego potomek mieszka w Australii, po jego wnuczce zaś Mariannie żyją także w Bułgarii potomkowie o nazwisku Awramow¹²⁷⁷.

¹²⁷¹ TD, Tamże, 34362 (Rawicz) 1807.29/III. cerem. w Brodnicy Józefa Franciszka Estera Katarzyna, c. MD. Florjana i Teresy z Wybickich Rożnowskich 1897.10/III. * asyst. Józef Wybicki gubernator Regni i dz. Manieczek i inni.

¹²⁷² TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 2, 7189 (Łaszczyn) 1810.16/IV. (Rawicz) † Józefa Franciszka Estera, l. 3, c. G. Florjana Rożnowskiego podprefekta pow. krob. i Teresy z Wybickich, mieszk. w R. poch. 17. w M. Górze w Reform.

¹²⁷³ TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 3, 24674 (Miejska Górka — o.o. reform.) 1810.17/4. poch. MD. Józefa Rożnowska. l. 3, c. MD. Florjana i Teresy z Wybickich podpref. pow. krob., mieszk. w Rawiczu.

¹²⁷⁴ TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 5, 34364 (Rawicz) 1809.17/X. Polidor Michał Dionizy (* 9) s. MD. Florjana Rożnowskiego podprefekta pow. krob. mieszk. w Rawiczu i Teresy Wybickiej; G. Michał Cyprian Rożnowski dz. Arcugowa i Estera z Kowalskich W. wdzina z Manieczek.

¹²⁷⁵ J. Kowecki, *Antoni Rożnowski...*, s. 468–469.

¹²⁷⁶ TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 7, 47432 (Poniec) 1814.15/X. (Stara Golina) Edward Józef Ignacy, * 13, s. M. Florjana i MD. Teresy z Wybickich Rożnowskich dz-ców Golinki, MD. Józef W., syn Józefa wojewody z Manieczek i MD. Kat. z R-ch Korytowska ż. sędziego pokoju pow. średz.

¹²⁷⁷ Poszczególne metryki podają TD; zob. też strona internetowa M. J. Minakowskiego, <http://www.sejm-wielki.pl/b/dw.64991>.

Z jego synem Janem (1889–1944), lekarzem pediatrą w Berlinie, ożenionym z Bułgarką Neveną Dragoyewą (1894–1944), kontaktował się poznański historyk Adam M. Skalkowski, penetrując we dworze w Sarbinowie bogate archiwum po Józefie Wybickim, przeniesione następnie do Berlina¹²⁷⁸. Znajdował się tam także oryginał pieśni legionów, zdeponowany w 1943 roku w Banku Rzeszy w Berlinie. Wkrótce, 7 lutego 1944 roku, Jan Roźnowski i jego żona Nevena Dragoyewa popełnili samobójstwo. Pozostawili córkę Mariannę (* 1923) i syna Thomasa (* 1828), który z drugą żoną Gisellą Zinner odwiedził Będomin w roku 1999. Oryginał Mazurka Dąbrowskiego zaginął w czasie wojny i prawdopodobnie obecnie znajduje się w Rosji¹²⁷⁹.

Natomiast po wnuczkach wspomnianego Edwarda i Wiktorii Klementyny Ponińskiej (córkach Jadwigi Anastazji (1853–1942) i Kazimierza Łubieńskiego), Paulinie (1880–1951) żonatej z Ignacym Ledóchowskim (1871–1945), mamy trwającą do dziś linię Ledóchowskich w Wielkiej Brytanii i Republice Południowej Afryki¹²⁸⁰, i Wiktorii (1874–1949), zamężnej z Franciszkiem Morawskim (1868–1938), linię Morawskich, także trwającą do dziś, z odnogą w linii żeńskiej we Francji¹²⁸¹.

Edward Roźnowski zmarł 27 kwietnia 1896 w Krakowcu w Galicji¹²⁸².

Potomków Teresy we wszystkich wspomnianych wyżej liniach do czasów obecnych wymienia eksponowana w Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie tablica genealogiczna *Roźnowscy herbu Nowina* w opracowaniu Anieli Wawrzyk, starszej kustosz muzeum¹²⁸³.

Kolejnym synem i ostatnim dzieckiem Teresy Wybickiej i Floriana Roźnowskiego był Zenon Paweł Roch. Urodził się 22 grudnia 1815 roku w Golinie, ochrzczony został 26 grudnia w Poniecu na rękach Pawła Wyganowskiego, dziedzica Kawcza, i Melanii z Roźnowskich Skalaskiej, wdowy¹²⁸⁴. Po dwóch latach, 9 lipca 1818 roku, zmarł w Golinie, zapisany jako syn dziedziców Starej Golinki¹²⁸⁵. Pochowany został 10 lipca u reformatów w Miejskiej Górcie jako dziecko w wieku 2 lat i 6 miesięcy¹²⁸⁶.

¹²⁷⁸ A. M. Skalkowski, *Wstęp*, [w:] J. Wybicki, *Życie moje...*, s. XXIII–XXXIV.

¹²⁷⁹ *25 lat Muzeum Hymnu...*, s. 44–45. Oryginał obecnego hymnu miał w rękę w 1941 roku w Berlinie Stanisław Hadynda, zob. S. Hadynda, *Droga do hymnu*, Warszawa 1976, s. 39–44. O tropie rosyjskim, Władimir P. Kozłow, Natalia S. Lebediewa, *Do historii poszukiwań oryginału „Mazurka Dąbrowskiego”*, „Archeion” 106, 2003, s. 161–178.

¹²⁸⁰ TD, oraz strona internetowa M. J. Minakowskiego, <http://www.sejm-wielki.pl/b/dw.64991>.

¹²⁸¹ Tamże; S. Leitgeber, *Morawscy Morawscy herbu Nałęcz I. 600 lat dziejów rodziny*, Poznań 1997.

¹²⁸² BUAM, rkps 3750: *Sammlung von Familiendokumenten...*, s. 18; <http://www.sejm-wielki.pl/b/16.78.508>.

¹²⁸³ *25 lat Muzeum Hymnu...*, s. 45.

¹²⁸⁴ TD, *Metrykalnia > Katolickie > Część 7, 47435 (Poniec) 1815.26/XII. (Golinka) Zenon Paweł Adam Roch, * 22, s. MD. poprz. Roźnowskich [Florjana i Teresy z Wybickich] MD. Paweł Wyganowski dz-c Kawcza i MD. Melanja z R-ch Skalaska wdowa.*

¹²⁸⁵ TD, *Tamże, 47522 (Poniec) 1818.9/VII. (St. Golina) † Zenon Roźnowski, s. MD. Florjana i Teresy z Wybickich dz-ców St. G. poch., cm. Ref. w Goruszkach, l. 2 haectica.*

¹²⁸⁶ TD, *Metrykalnia > Katolickie > Część 3, 24675 (Miejska Górka — o.o. reform.) 1818.10/7. poch. ze wsi Golinka Zenon Roźnowski l. 2 i m. 6, s. poprz. [Florjana Roźnowskiego i Teresy z Wybickich].*

W 1825 roku, 11 kwietnia, brat Józef Antoni sprzedał siostrze Teresie Rożnowskiej rodzinne Manieczki za 27 286 tal. Jakoby w 1842 roku Rożnowscy kupili Sarbinowo w powiecie gostyńskim¹²⁸⁷. Manieczki ich syn Edward Rożnowski otrzymał w podarunku od matki 7 maja 1839 roku i sprzedał generalowi Dezyderemu Chłapowskiemu z Turwi 17 lipca 1850 za 58 000 tal.¹²⁸⁸

Mąż Teresy, Florian Rożnowski zmarł w Golinie 20 lutego 1844 roku na raka oka, w wieku 72 lat, pochowany został w Poniecu 4 marca¹²⁸⁹.

Teresa zmarła 10 lat później, 5 maja 1853 roku w Sarbinowie, mając lat 71 i pochowana została w Poniecu 9 maja. Mieszkała z rodziną syna Edwarda Józefa, jeszcze miesiąc wcześniej urodziła się tam wnuczka Jadwiga Anastazja. Data i miejsce jej śmierci nie były dotąd znane. Oto metryka zgonu:

Sarbinowo, die quinta Maii hora 5 mane obiit ex marasmo senili nobilis Theresia Rożnowska de domo Wybicka vidua 71 annorum nata, sacramentis reffectus. sepultusque est die 9 eiusdem¹²⁹⁰.

7.2. Łukasz Aleksander (27 IX 1785–11 VII 1812)

Starszy syn Józefa Rufina i Estery Kowalskiej. Przyszedł na świat 27 września 1785 roku w Manieczkach w powiecie śremskim w Wielkopolsce, majątku ojca, ochrzczony został „z wody” w kościele w Brodnicy 9 grudnia¹²⁹¹. Ceremonia chrztu odbyła się dużo później, 12 października 1799 roku w kościele w Modrzu. Teresa z dziećmi mieszkała wtedy we Wronczynie, ojciec przebywał we Francji. Chrzestnymi zostali Eustachy Kowalski dziedzic Psarskiego i Józefa z Potockich Kwilecka chorążyna [sic] wschowska¹²⁹².

¹²⁸⁷ WBC, *Archiwum dra Wojciecha Józefa Skowrońskiego...*, rkps 1628, s. 147; *Archiwum Wybickiego...* t. 2, s. 494; A. Skalkowski, *Wstęp...*, s. XXX; L. Plater, *Opisanie historyczno-statystyczne Wielkiego Księstwa Poznańskiego*, Lipsk 1846, s. 233; w Sarbinowie jeszcze Szczaniecki.

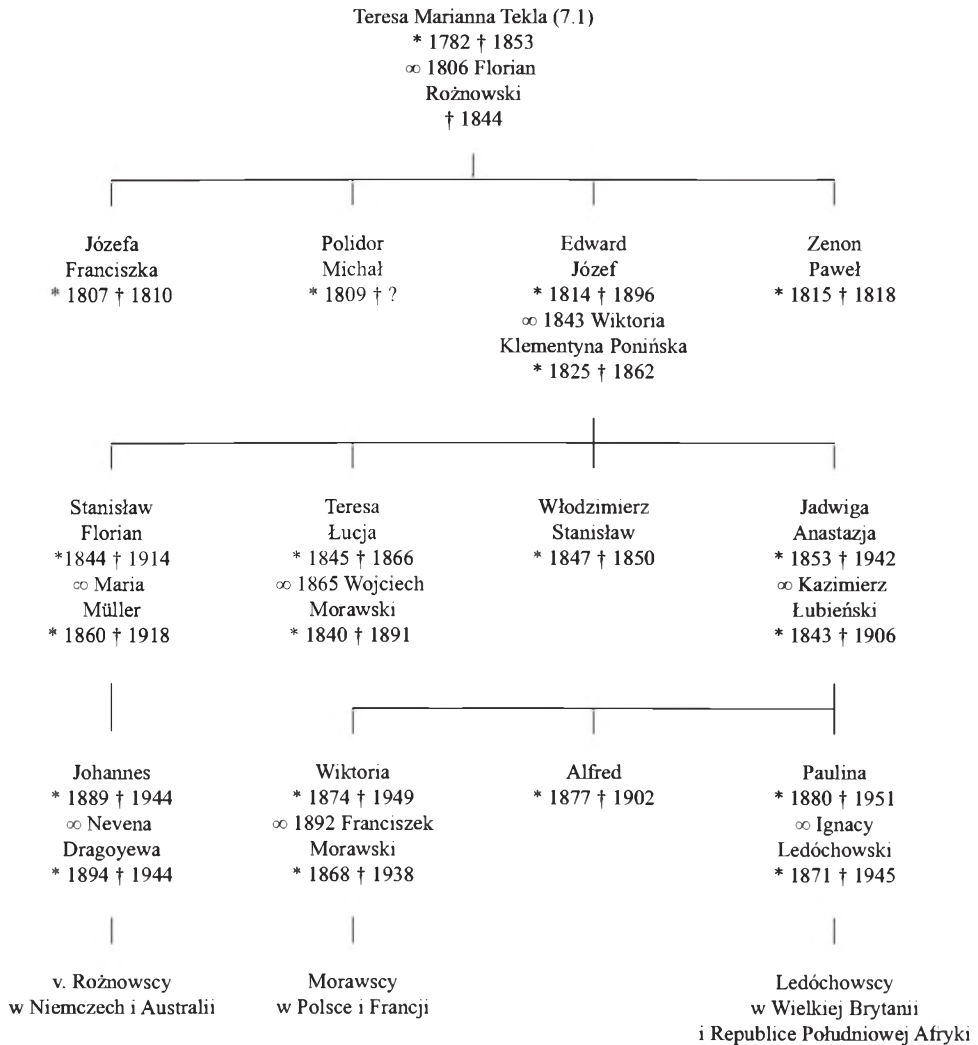
¹²⁸⁸ WBC, *Archiwum dra Wojciecha Józefa Skowrońskiego...*, rkps 1628, s. 147; por. M. Strzałko, *Majątki wielkopolskie*, t. 7. Powiat śremski, Szreniawa 2002 (w serii: *Dawne budownictwo folwarczne*, pod red. J. Skuratowicza), s. 128. L. Plater, *Opisanie jeograficzno-historyczno-statystyczne województwa poznańskiego*, Paryż 1841, s. 154; Edward Rożnowski.

¹²⁸⁹ TD, *Metrykalnia* > Katolickie > Część 7, 47527 (Poniec) 1844.20/II. † (Golinka) NG. Florian Rożnowski dz-c G-ki l. 72, mąż Teresy Wybickiej, poch. 4/III. rak oka.

¹²⁹⁰ AAP, Księgi metrykalne, Poniec PM 225/17 (mf 359), s. 172. Włodzimierz Dworzaczek przeoczył ten zapis.

¹²⁹¹ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 34. Księgi metrykalnej obecnie brak.

¹²⁹² TD, *Metrykalnia* > Katolickie > Część 2, 7816 (Modrze) 1799.12/X. (Wronczyn) cerem. nad ml. chrz. z wody w Brodnicy 1785.9/XII. Łukaszem Aleksandrem, s. M. Józefa i Estery z Kowalskich Wybickich podkomorzych JKMcI GD. Eustachy Kowalski, dz. Psarskiego i MD. Józefa z Potockich Kwilecka chor. wsch. Chorążym wschowskim w latach 1764–1769 był Konstanty Kwilecki, *Urzednicy wielkopolscy...* nr 1212. Potocka była żoną Ksawerego, syna Konstantego.

Tablica 10a. Potomkowie Teresy z Wybickich Rożnowskiej

Łukasz razem z bratem uczyli się w szkole pijarów w Rydzynie. W latach 1802–1804 przebywali obaj u ojca we Wrocławiu, a w latach 1804–1806 razem z ojcem w Dreźnie i do 1807 roku przebywali tam sami, w tamtejszej Akademii Sztuk Pięknych, pobierając lekcje architektury u budowniczego Hölzera i rysunku odręcznego u Toscaniego, następnie Schuberta, a także sporządzania planów u Anderna. Jego rysunki pojawiały się na wystawach — w 1805 roku okrągła świątynia z korynckimi kolumnami, w 1806 roku książęca altana w angielskim ogrodzie — fakty te odnotował leksykon sztuki z początków XIX wieku¹²⁹³. Łukasz kontynuował naukę w szkole wojskowej, 4 maja 1806 roku został porucznikiem wojsk saskich. Następnie pozostawał pod opieką generała Jana Henryka Dąbrowskiego stacjonującego w Gniewie, służąc jako wolontariusz w sztabie generała wojsk saskich Jerzego Fryderyka Polentza. W pułku lekkokonnym gwardii cesarskiej 7 kwietnia 1807 roku otrzymał patent porucznika. Walczył w Hiszpanii w 1808 roku¹²⁹⁴.

W bitwie z Austriakami pod Wagram w 1809 roku został dwukrotnie ranny lancą w pierś i prawe ramię. Za kampanię austriacką otrzymał 5 kwietnia 1809 roku od cesarza Legię Honorową. 17 lutego 1811 roku mianowany został kapitanem instruktorem¹²⁹⁵. W czerwcu 1812 roku pułk lekkokonny gwardii znalazł się w Toruniu, Łukasz przed wyprawą na Moskwę otrzymał urlop i w Manieczkach spotkał się z ojcem. Tam odnowiły się rany (?), przewieziony został do Poznania, gdzie 11 lipca 1812 roku zmarł w Hotelu Saskim Stieglina przy ulicy Wrocławskiej na złośliwą gorączkę (*febris maligne*) jako kapitan gwardii cesarskiej, kawaler orderu, mając lat 26, i 13 lipca pochowany został w poznańskiej farze św. Marii Magdaleny, zapewne wkrótce przeniesiony do Brodnicy¹²⁹⁶. Nie zmarł więc w Manieczkach, jak spotyka się w opracowaniach jego dotyczących. Według relacji Marii Wybickiej (10.1), córki Józefa Antoniego (9.6), w czasie ekshumacji w Brodnicy na skutek pomyłki przeniesiony został zamiast ojca w 1923 roku do Poznania!¹²⁹⁷

Łukasz wraz z ojcem są bohaterami powieści Wacława Gąsiorowskiego *Huragan*¹²⁹⁸.

¹²⁹³ Rysunki Wybickich opisuje *Allgemeines Künstlerlexikon, oder kurze Nachricht von dem Leben und den Werken der Maler, Bildhauer, Baumeister, Kupferstecher, Kunstgiesser, Stahlschneider*, cz. 10, Zürich 1819, s. 5078. Por. *Archiwum Wybickiego...*, t. 2, s. 20.

¹²⁹⁴ *Archiwum Wybickiego...*, t. 1, s. 118, 163, 174; S. Łoza, *Legia Honorowa w Polsce 1803–1923*, Warszawa 1924, nr 2050; R. Bielecki *Szwolężerowie Gwardii. 1. Słynne pulki polskie*, Warszawa 1996, nr 4870.

¹²⁹⁵ Tamże, szerzej, zob. W. Zajewski, *Łukasz Wybicki — oficer pułku lekkokonnego Gwardii*, „Litera” 11, 1972, nr 4, s. 4–7.

¹²⁹⁶ TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 5, 32115 (Poznań — św. Maria Magdalena), 1812.13/7. poch. JM. Łukasz Wybicki, kapitan gwardji ces., kaw. ord., 11/7. +, l. 26, febris maligne. BUAM, „Gazeta Wielkiego Xięstwa Poznańskiego” 1857, nr 15 (18 I), s. 4.

¹²⁹⁷ *Archiwum Wybickiego...*, t. 2, s. 163.

¹²⁹⁸ W. Gąsiorowski, *Huragan. Powieść historyczna z epoki napoleońskiej*, t. 1–2, Warszawa 1930 i następne wydania.

7.3. Józef Antoni Franciszek (III 1788–przed 1857)

Był młodszym synem Józefa Rufina i Estery Kowalskiej. Przyszedł na świat zapewne w 1788 roku w Dobrzycy (miasto), w obecnym powiecie pleszewskim, majątku Augustyna Gorzeńskiego generała wojsk JKM, przebywającego wtedy w Warszawie, gdzie trwały obrady sejmowe. Ochrzczony został w tamtejszym kościele 13 marca 1788 roku, jako chrzestni wystąpili Hiacynt Zakrzewski kasztelan krzywński i Ludwika Walentyna Moskorzewska szambelanowa JKM. Wybiccycy zapisani zostali w metryce jako poseesorzy Dobrzycy.

Oppidum Dobrzyca.

Die 9 Martii 1788 ...[inny chrzest]

Die 13 Martii 1788. Baptisavit perillustris admodum reverendus dominus Stanisłai Lukomski praepositus loci. coadiutor praepositurae Rodrzazeviensis. infanтем nomine Josephum Antonium Franciscum. magnificorum Josephi et Estherae Wybickich succamerariorum Sacrae Regiae Maiestatis legitimorum coniugum possessorum bonorum Dobrzycensium. Patrini fuerunt magnificus Hyacinthus Zakrzewski castellanida Krzywiniensis et magnifica domina Ludovica Moskorzewska succameraria Sacrae Regiae Maiestatis¹²⁹⁹.

Aby krótko wyjaśnić, dlaczego w mieście Dobrzyca, trzeba podać, iż żoną Augustyna Gorzeńskiego została Marianna Skórzewska z Margońskiej Wsi, córka generała Franciszka Skórzewskiego i Marianny Ciecierskiej, siostra cioteczna pierwszej żony Józefa Wybickiego, Kunegundy Drwęskiej. Józef został nawet świadkiem ich ślubu zawartego 8 lutego 1774 roku w kościele w Margoninie¹³⁰⁰. Gorzeński i Wybicki byli więc ze sobą spowinowaceni, a także w bliskich stosunkach od czasów pobytu w Margońskiej Wsi, majątku Skórzewskich w latach 1773–1774. Gorzeński uczestniczył w obradach Sejmu Czteroletniego, Wybicki gopodarzył w tym czasie nie u siebie w Manieczkach, jak do niedawna sądzono, a właśnie w majątku Gorzeńskiego, Dobrzycy¹³⁰¹. Blizszych szczegółów jakiejś umowy Gorzeński–Wybicki nie znamy. W tym czasie i Józef, i jego żona Estera wielokrotnie wystąpili w roli rodziców chrzestnych okolicznej szlachty i poddanych Gorzeńskiego¹³⁰².

¹²⁹⁹ AAP, Księgi metrykalne, Dobrzyca, sygn. PM 63/4 (mf 836), s. 305. Metrykę chrztu wydał J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...* s. 59; TD, Metrykalia > Katolickie > Część 9, 56676 (Dobrzyca) podają datę: 1788.9/3, co jeśli chodzi o datę dzienną, jest błędem.

¹³⁰⁰ Ze strony pana młodego w parze z Konstantynem Ulatowskim, ze strony panny młodej Michał Skórzewski podkomorzy poznański i pruski tajny radca finansów Franz Balthasar Schönberg von Breckenhoff, AAP, Księgi metrykalne, Margonin PM 168/2, s. 70; metrykę ślubu wydał J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...* s. 50.

¹³⁰¹ J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 58; por. W. Zajewski, *Józef Wybicki...* s. 127–136.

¹³⁰² 25 VIII 1788 roku Józef podkomorzy JKM wraz z Marcjaną Radzikówną wystąpił jako chrzestny Stefana Ludwika, syna szlachcica z Fabianowa, Walentego Skarżyńskiego, 3 V 1789 roku wraz z żoną Esterą zostali chrzestnymi Estery Józefy [!], córki Walentyna Kolańskiego [pisarza dworu dobrzyckiego] i Agnieszki, a 21 I 1790 roku Józef z Katarzyną Wierzbicką z dworu dobrzyckiego chrzestnymi Antoniego i Feliksa, synów szlachty z folwarku dobrzyckiego, Józefa i Eleonory Kar-

Powracając do Józefa Antoniego Franciszka, we wszystkich publikacjach i tablicach genealogicznych występuje pod imionami Józef Ksawery oraz jako urodzony w 1787 roku. Tak podał przed II wojną światową Adam M. Skałkowski, imię za ustnym przekazem, rok urodzenia wyliczył z list wasali¹³⁰³. Urodził się jednak krótko przed 13 marcem 1788 roku, a jego imiona poprawnie winno się podawać jako Józef Antoni.

Wraz z bratem Łukaszem uczył się w szkole pijarów w Rydzynie Sulkowskich, w latach 1802–1804 przebywali u ojca we Wrocławiu¹³⁰⁴, następnie także z ojcem w latach 1804–1806 w Dreźnie i do 1807 roku (bez ojca) w tamtejszej Akademii Sztuk Pięknych pobierali lekcje architektury u Hölzera, rysunku odręcznego u Toscaniego, potem Schuberta i sporządzania planów u Anderna. Jako hrabiego, syna radcy w Warszawie, urodzonego w Manieczkach [sic] w 1789 roku [sic] oraz jego rysunki — willi z 1805 roku oraz budowli ogrodowych z 1806 roku odnotował leksykon sztuki z początków XIX wieku¹³⁰⁵. W latach 1807–1809 uczył się w Paryżu¹³⁰⁶.

Został ojcem chrzestnym dziecka swojej siostry Teresy i Floriana Roźnowskiego, Edwarda Józefa Ignacego, 15 października 1814 roku w Poniecu, wraz z Katarzyną z Roźnowskich Korytowską, żoną sędziego pokoju powiatu śremskiego. Zapisany został jako Józef, syn Józefa wojewody z Manieczek¹³⁰⁷.

Brał udział w homagium w Poznaniu 3 sierpnia 1815 roku jako delegat szlachty śremskiej. W 1819 roku ojciec „sprzedał” mu swoje dobra z wyłączeniem wsi i folwarku Manieczki jako pozostające w dożywotnim użytkowaniu rodziców. Przebywał też wtedy jakiś czas przy ojcu w Warszawie. Po jego śmierci (1822) i śmierci matki (1824) został właścicielem wszystkich dóbr (Manieczki, Boreczek, Esterpole i Przylepki), co potwierdza lista wasali z 1824 roku, na której ponadto zaznaczono, że ma 26 lat i mieszka w Przylepkach. Manieczki i Boreczek odstąpił siostrze Teresie Roźnowskiej 11 kwietnia 1825 roku za 27 286 tal., a w 1834 roku sprzedał

wowskich, zob. TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 9, nr 56677–56679; por. APP, Księgi metrykalne, Dobrzyca PM 63/4, s. 307, 310, 316. Poza tym, Estera Wybicka została w 1788 roku matką chrzestną dzieci: szynkarza dobrzyckiego (19 VI), pisarza miejskiego (21 VIII) i woźnicy dworskiego (11 XII), a Józef — dziecka innego woźnicy 31 V roku następnego, zob. AAP, Księgi metrykalne, Dobrzyca PM 63/4, s. 306, 308, 310. Informacje te podał J. Kowalkowski, *Augustyn Gorzeński...*, s. 58, przyp. 51.

¹³⁰³ A. M. Skałkowski, *Józef Wybicki...*, s. 34: „na drugie imię musiał mieć Ksawery, które zachowało się wprawdzie nie w aktach, ale w pamięci rodziny (Jadwigi z Roźnowskich hr. Łubieńskiej)”.

¹³⁰⁴ J. Wybicki, *Życie moje...*, s. 233–245; zob. też T. Mikulski, *Godziny szczęśliwe [Józefa] Wybickiego*, [w:] tenże, *Pisma wybrane*, Wrocław 2005, s. 205–219.

¹³⁰⁵ Rysunki Wybickich opisuje *Allgemeines Künstlerlexikon...*, s. 5078; por. *Archiwum Wybickiego...*, t. 2, s. 20.

¹³⁰⁶ *Archiwum Wybickiego...*, t. 2, s. 250–251, 256, 376.

¹³⁰⁷ TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 7, 47432 (Poniec) 1814.15/X. (Stara Golina) Edward Józef Ignacy, * 13, s. M. Florjana i MD. Teresy z Wybickich Roźnowskich dz-ców Golinki, MD. Józef W., syn Józefa wojewody z Manieczek i MD. Kat. z R-ch Korytowska z. sędziego pokoju pow. średz.

Przylepki i Esterpole Niemcowi Ludwikowi Polluge¹³⁰⁸. Zamieszkał w Poznaniu, a wkrótce kupił folwark w powiecie obornickim.

Zmarł jako kawaler po 1840 roku. Edward Raczyński w „Uwiadomieniu” do pierwszego wydania pamiętników Józefa Wybickiego pisał:

Pamiętniki te wychodzą z druku za upoważnieniem i i pod okiem syna autora, wielmożnego Józefa Wybickiego.

Z kolei nieznanymi korespondentami poznańskiej gazety donosili o nim w 1857 roku:

Ten ostatni słabowitego zdrowia na ciele, a poniekąd i na umyśle, nie mógł obudzić w ojcu żadnych nadziei. Po śmierci ojca dziedziczył Manieczki; po kilku latach przeniósł się na spokojne mieszkanie do Poznania, nareszcie nabywszy mały folwarczek w powiecie obornickim, tu przed niedawnym czasem życie zakończył. W rękę jego znajdował się autograf *Pamiętników* wojewody Wybickiego, które Edward hrabia Raczyński drukiem ogłosił, tudzież inne rękopisma sławnego tego człowieka¹³⁰⁹.

Informacje o pobycie w Poznaniu czy nabyciu majątku w powiecie obornickim nie były dotychczas znane. Żył więc ponad 53 lata, niewiele jednak o nim wiadomo. Metryki zgonu (przed 1857) na razie brak, nie można podać ani dokładnej daty, ani miejsca.

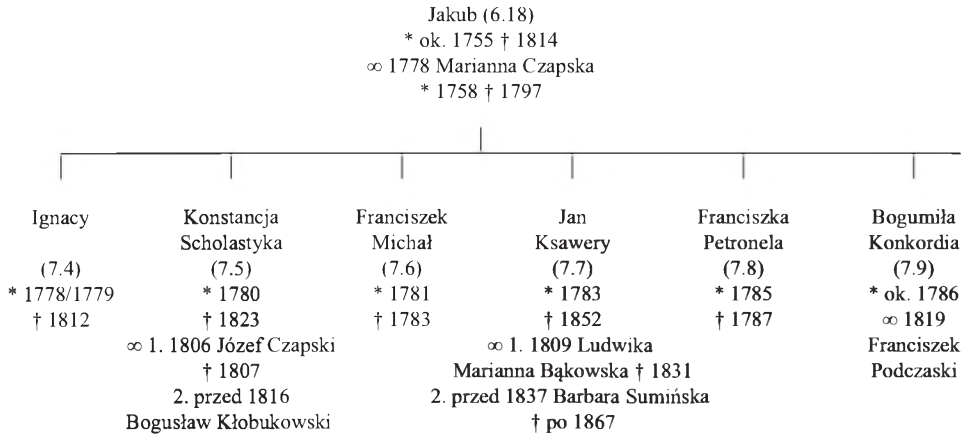
Informacje ze stron internetowych (*MyHeritage*), jakoby był żonaty i miał córkę Marię zamężną z Aleksandrem Nostitz Jackowskim, opierają się na piramidzie błędów, utożsamiając Józefa Ksawerego [sic — przecież błędne drugie imię] z landratem Janem Ksawerym (7.7), rzeczywistym ojcem Marianny (8.10).

¹³⁰⁸ *Archiwum Wybickiego...*, t. 2, s. 494; APP, Naczelne Prezydium w Prowincji Poznańskiej 290/10082, s. 179; WBC, *Archiwum dra Wojciecha Józefa Skowrońskiego...*, rkps 1628, s. 147 — tu data i kwota sprzedaży Manieczek siostrze; por. M. Strzałko, *Majątki wielkopolskie...*, s. 11–12 (Boreczek), 47 (Esterpole), 188 (Przylepki).

¹³⁰⁹ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, s. 34. *Pamiętniki Józefa Wybickiego...*, t. 1, (s. IV); BUAM, „Gazeta Wielkiego Xięstwa Poznańskiego” 1857, nr 15 (18 I), s. 4, informacja o artykule za: J. Załuski, *Wspomnienia o pulku lekkokonnym polskim gwardyi Napoleona I*, Kraków 1865, s. 73.

VII.2. Potomkowie Jakuba (6.18) i Marianny Czapskiej

Odnoga michałowska cd.

Tablica 12

Tablica 11. Potomkowie Jakuba i Marianny Czapskiej

7.4. Ignacy (1778/1779–13 I 1812)

Syn Jakuba i Marianny Czapskiej, chyba pierwsze ich dziecko. Najpewniej urodził się w końcu 1778 roku lub w pierwszej połowie 1779, nie wiadomo jednak gdzie. Daty te korespondują z zawarciem małżeństwa przez rodziców i urodzeniem drugiego z dzieci tej pary. Ceremonia chrztu odbyła się ponad 10 lat później w Lembargu, 18 kwietnia 1792 roku w asystencji zebrzących Mikołaja i Agnieszki ze szpitala lembargskiego, chrzczył proboszcz Florian Kręcki. Daty urodzin Ignacego nie podał, jedynie zapisał: *Super iuvenem Ignatium jam antea baptizatum*¹³¹⁰.

Odnotowany został na listach wasali w 1790 roku w wieku 11 lat jako mieszkający w Konojadkach¹³¹¹, a także w 1805 roku jako mający lat 26, z braćmi Janem (21), Antonim (14) i Mateuszem (12)¹³¹². Według tych danych urodził się w 1779 roku. Zakładamy więc, że jest to najstarsze z dzieci.

¹³¹⁰ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 006 (W 787), k. 23.

¹³¹¹ M. Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 942.

¹³¹² GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, s. 5.

Józef Czapski był synem Jana i Ewy Górskiej¹³¹⁷. Urodził się prawdopodobnie 30 stycznia 1756 roku w Kruszynach i ochrzczony został w Bobrowie¹³¹⁸. W chwili ślubu z Wybicką był już wdowcem po Annie Wernikowskiej pochodzącej z Sumina w województwie pomorskim, poślubionej 14 czerwca 1785 roku w Starogardzie Gdańskim w obecności Ksawerego Trzcńskiego generała i N. Tarlacha kapitana wojsk polskich¹³¹⁹, zmarłej 20 maja 1805 roku w Kruszynach „porucznikowej JKM”, pochowanej u reformatów w Brodnicy¹³²⁰. Kilkakrotnie Wybicczy byli świadkami chrztów ich dzieci¹³²¹.

Mąż jednak wkrótce zmarł, 11 maja 1807 roku w Kruszynach, w wieku 50 lat, zapisany jako dziedzic Kruszyn, W(...) i Żmijewka, pochowany w grobowcu kościoła w Bobrowie 15 maja¹³²². Dzieci z nim nie miała.

Po 1807 roku, a przed 1816 rokiem, poślubiła Bogusława Kłobukowskiego¹³²³. Mieszkali w Żmijewie.

Miała z nim co najmniej czworo dzieci, Anastazego Bogusława Ignacego (* 1816), Floriana (* 1818), Mariannę Annę Ludwikę (* 1820), Emilię Wiktorię (* 1823).

Anastazy Bogusław Ignacy Kłobukowski urodził się 19 lipca 1816 roku w Żmijewie, ochrzczony został 21 lipca w Brodnicy, chrzestni — Feliks Czapski i Elżbieta Jezierska¹³²⁴. Drugi z synów, Florian Kłobukowski, urodził się 28 kwietnia 1818 roku w Żmijewie, ochrzczony został 11 maja 1818 roku w Brodnicy, chrzestni — Józef Sypniewki, Regina v. Mystkowska, Antoni v. Wybicki (7.12) i Tekla v. Czapska¹³²⁵. Córka Marianna Anna Ludwika urodziła się 16 sierpnia 1820 roku w Wądzyniu, matka zapisana została jako wdowa po Czapskim — „Konstancja Iv. Czapska de Wybickie”, chrzest córki miał miejsce 22 sierpnia w Bobrowie, chrzestnymi zostali Mateusz Wybicki (7.14) z Wądzynia kawaler i panna Ludwika Wybicka (7.15) z Konojadek¹³²⁶, najmłodszy brat i najmłodsza siostra matki dziecka.

W 1822 roku Konstancja von Kłobukowska urodzona Wybicka kupiła majątek Sortyka wielkości 168 ha w powiecie brodnickim (obecnie w powiecie golubsko-dobrzyńskim) za 5000 tal. Już wkrótce, tam właśnie 5 września 1823 roku, urodziła się druga córka, a czwarte ich dziecko, która na chrzcie 16 września w parafii Łobdowo otrzymała imiona Emilia Wiktorja, chrzestnymi zostali Ignacy Kłobukowski

¹³¹⁷ A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 3, Warszawa 1900, s. 281.

¹³¹⁸ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 112: przy akcie zgonu Jana Czapskiego z Kruszyn 10 X 1778, lat 75, pochowanego w kościele w Bobrowie, nota księdza: „Z. Karwosiecki z Warszawy zapytuje się, czy jest w kość. księgach bobr. akt urodz. Józefa Czapskiego 30 I 1756”. Ewa z Górskich Iv. Pawłowska 2v. Czapska zmarła w Kruszynach 21 I 1785, mając lat 73, tamże, k. 113.

¹³¹⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 49: Starogard, s. 82; ADP, Księgi metrykalne, Starogard Gdański W 1200 (bez paginacji): Józef Czapski jako pułkownik wojsk polskich.

¹³²⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 114.

¹³²¹ Zob. treść do przyp. 1195, 1196 i 1202.

¹³²² ADP, mf 60 nr 4: Bobrowo zgonu 1774–1825, s. 198–199.

¹³²³ W Bobrowie?, nie znalazłem.

¹³²⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 60: Brodnica, s. 41; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 006 (W 1601), k. 23.

¹³²⁵ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 60: Brodnica, s. 41; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 006 (W 1601), k. 35.

¹³²⁶ Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, s. 336.

(Kłobuchowski) kawaler i Emiliana Jezierska (Jeziorska?) ze Słoszew¹³²⁷. Zmarła już 5 kwietnia następnego roku w Sortyce i pochowana została w Łobdowie 8 tego miesiąca¹³²⁸.

Dobra te już w roku 1825 sprzedano na subhaście, czyli na przymusowej licytacji¹³²⁹.

Kiedy i gdzie zmarła?¹³³⁰ Kiedy i gdzie zmarł jej mąż Kłobukowski? — nie wiadomo.

7.6. Franciszek Michał (28 IX 1781–17 IX 1783)

Był trzecim dzieckiem Jakuba i Marianny Czapskiej. Urodził się w Wądzyniu 28 września 1781 roku, ochrzczony został 1 października w Bobrowie przez tamtejszego proboszcza Józefa Paprockiego, do chrztu trzymali Stanisław Karwat ławnikowicz michałowski, Regina Jezierska córka pisarza grodzkiego kowalewskiego oraz Józef Jezierski ławnik ziemski człuchowski¹³³¹.

Zmarł 17 września 1783 roku w Wądzyniu mając 2 lata, pochowany został 19 września w kościele w Bobrowie¹³³².

7.7. Jan Ksawery (25 VI 1783–17 VII 1852)

Był synem Jakuba i Marianny Czapskiej, czwartym ich dzieckiem. Urodził się 25 czerwca 1783 roku w Wądzyniu, ochrzczony został 30 czerwca w Bobrowie na rękach Ksawerego Czapskiego podkomorzycy wendeńskiego i Reginy Jezierskiej panny.

1783 (nr 23), Wądzyn, Illustri ac Magnifico Domino Jacobo Wybicki, Illustra ac Magnifica Domina Marianna de Czapskie l. c., die 25 genuit mane hora (?) filium qui baptisatus in ecclesia parochiali Bobrov. die 30 Junii nominibus in baptismo Joannes bapt. et Xaverius. Patrini fuere Ill. Mag. Dominus Xaverius Czapski subcammerarides vendensis et Magnifica Domina Regina Jezierska virgo¹³³³.

¹³²⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Łobdowo AA 001 (W 863), k. 104v.

¹³²⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Łobdowo AE 001 (W 867), k. 60.

¹³²⁹ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 110.

¹³³⁰ W Łobdowie nie znalazłem.

¹³³¹ Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, s. 34–35. Stanisław Karwat, syn ławnika michałowskiego, a więc Józefa, na tym urzędzie w latach 1759–1772, UPKr, nr 72; Regina Jezierska, córka Jana pisarza grodzkiego chełmińskiego 1766–1795, tamże, nr 1398; Józef Jezierski ławnik ziemski człuchowski 1767–1779, tamże, nr 356, według przedstawionego wyżej dokumentu żył jeszcze 1 X 1781.

¹³³² ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 113: jako Franciszek, tylko data roczna; ADP, mf 60 nr 4: Bobrowo zgony 1774–1825, s. 56–57.

¹³³³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 99: tylko data roczna, bez chrzestnych; Baza metrykalna szlachty..., APT, Parafia w Bobrowie, sygn. 1, s. 42–43.

Chrzestny Ksawery Czapski, po którym otrzymał drugie imię, był bratem Marianny, matki dziecka¹³³⁴. Na płycie nagrobnej na cmentarzu w Brodnicy, a stąd we wszystkich jego biogramach, podawana jest mylna data urodzenia, zarówno dzienna, jak i roczna — 24 czerwca 1782 roku¹³³⁵. Dalej często występuje pod imionami Jan Nepomucen.

Na listach wasali wymieniony został w 1790 roku w Konojadkach jako mający lat 8¹³³⁶, w 1805 roku jako mający lat 21 z Konojadek, mieszkający w Sumowie, z braćmi z Konojadek, Ignacym (26), Antonim (14) i Mateuszem (12)¹³³⁷.

Po ojcu posiadał od 1805 roku Konojadki wraz Zalesiem¹³³⁸, od 1806 — Ba-balice, które kupił jako podprefekt powiatu michałowskiego na mocy kontraktu zawartego 4 maja tego roku z Teodorem Bogumilem Hippelem „dyrektorem land-szaftowym”, sporządzonego w Rejencji Kwidzińskiej 13 czerwca, za 30 300 tal., zatwierdzonego 26 czerwca 1809 roku, z czego na hipotecę dóbr zapisano 14 625 tal. na 5%¹³³⁹.

Jako kawaler został kilka razy chrzestnym w kościele w Grodzicznie. 7 stycznia 1807 roku Jan Nepomucen Wybicki *Landschaftsdeputati* (wymieniony na ostatnim miejscu) wraz z Augustynem Burchardem Rafałem de Gruszczyńskim konsyliarzem ziemi chełmińskiej i Karolem Ernestem Fryderykiem Leopoldem baronem de Schroetterem byli świadkami na ślubie Ernesta barona Schroettera konsyliarza ziemi michałowskiej, augsburskiej wiary, z Płowęża, lat 28 i Balbiny de Nostitz Bąkowskiej panny, katoliczki lat 22, córki Franciszka Ksawerego i Balbiny Paprockiej, dziedziców w Grodzicznie, dyspensa z powodów religijnych udzielona została przez biskupa chełmińskiego Franciszka Ksawerego de Verbno Rydzyńskiego pismem z Niezuchowa 9 października 1806 roku¹³⁴⁰.

Natomiast 9 marca 1808 roku rodzicami chrzestnymi w Grodzicznie byli Jan Nepomucen Wybicki *presess stolae stubae executorialis?* ziemi michałowskiej i Balbina Bąkowska, żona sędziego pokoju ziemi michałowskiej, oraz Jan Nepomucen Bąkowski syn sędziego pokoju (zm. Brodnica 8 III 1646 wdowiec) i Ludwika Bąkowska, córka sędziego pokoju, Franciszki Joanny Ludwiki, urodzonej 7 marca w Grodzicznie, córki Andrzeja Stachurskiego i Barbary Zielińskiej¹³⁴¹.

Pierwszą żonę poślubił 9 stycznia 1809 roku w Grodzicznie. Była to Ludwika Marianna Bąkowska panna lat 20, córka [Franciszka] Ksawerego sędziego

¹³³⁴ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1655; szerzej, APG, 97/17, s. 22 i 93.

¹³³⁵ S. Bilski, *Słownik biograficzny regionu brodnickiego*, Brodnica–Toruń 1991, s. 114; P. Böhning, *Die nationalpolnische Bewegung in Westpreussen 1815–1871. Ein Beitrag zum Integrationsprozeß der polnischen Nation*, Marburg/Lahn 1973, s. 213; biogram Jana Wybickiego.

¹³³⁶ Bär, *Der Adel...*, Vasallenliste, nr 942.

¹³³⁷ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, s. 5.

¹³³⁸ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1683; H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 64.

¹³³⁹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1652.

¹³⁴⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 49: Grodziczno, s. 26; AADDT, Księgi metrykalne, Grodziczno AD 001 (W 394), k. 2.

¹³⁴¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 49: Grodziczno, s. 22; AADDT, Księgi metrykalne, Grodziczno AA 002 (W 391), k. 23; Brodnica AE 002 (W 1611), k. 17.

pokoju († 10 I 1823¹³⁴²), dziedzica Grodziczna i Balbiny z Paprockich, on zapisany został jako Jan Ksawery de Wybicki lat 26 podprefekt powiatu michałowskiego Departamentu Bydgoskiego, dziedzic dóbr Babalice, z miasta Brodnicy, świadkowie: Piotr Wilczewski z Konojad, Paweł Paprocki z Więclawic i Franciszek Bońkowski z Chromakowa¹³⁴³. Urodziła się w Grodzicznie 27 stycznia 1789 roku, zapisana jako córka Franciszka Ksawerego deputata ziemskiego michałowskiego i Balbiny z Paprockich, do chrztu 4 lutego (ceremonia) trzymali ją Antoni de Puttkamer Kleszczyński podkomorzy *SRM Poloniae* z Rakowic i Marianna Kossowska ławniczanka ziemska michałowska¹³⁴⁴. Zapowiedź ślubu Jana Ksawerego podprefekta powiatu michałowskiego lat 25 z Babalic i Ludwiki Marianny Bąkowskiej panny lat 18, córki Franciszka Ksawerego sędziego pokoju powiatu michałowskiego i Balbiny Paprockiej ogłoszono 6 listopada 1808 roku w kościele w Brodnicy¹³⁴⁵.

Miał z nią dwanaścioro dzieci. Były to: Ludwika Balbina Katarzyna (* 1809) (8.1), Paulina Balbina (* 1812) (8.2), Franciszek Jan (* 1815) (8.3), Anna Fryderyka Marianna Waleria (* 1817) (8.4), N. (* 1818) (8.5), Marianna Anna (* 1819) (8.6), Leonarda Balbina Dorota (* 1821) (8.7), Urszula Elloida Zuzanna (* 1822) (8.8), Tomasz Franciszek Stefan Ludwik (* 1825) (8.9), Marianna Teofila Balbina (* 1826) (8.10), Elżbieta Urszula (* 1826) (8.11), Józefina Marianna Ludwika Otolia (* 1831) (8.12).

Żona, Ludwika Marianna Bąkowska, zmarła 20 marca 1831 roku w Konojadach po porodzie (*penus partum*), mając lat 39, pochowana została zapewne w Lembargu. Pozostał mąż Jan Wybicki i sześcioro dzieci, syn Tomasz (8.9) oraz córki, Ludwika (8.1), Anna (8.6), Leonarda (8.7), Marianna (8.10) i Józefina (8.12)¹³⁴⁶.

Drugie małżeństwo zawarł po 1831 roku, a przed 1837 z Barbarą Sabiną Sumińską, wdową po Antonim Karolu Kczewskim (28 V 1793–1832), synu Kazimierza i Anny von Brauneck¹³⁴⁷. Ta z Antonim Kczewskim miała wcześniej córkę Pelagię zamężną z Wincentym Bagińskim, zmarłą 7 marca 1853 roku w Gorczenicze w parafii Szczuka w wieku 22 lat¹³⁴⁸. Miał z nią tylko jednego syna Jana Władysława (* 1837) (8.13), swoje trzynaste i ostatnie dziecko.

¹³⁴² ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 49: Grodziczno, s. 29: miał 60 lat.

¹³⁴³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 49: Grodziczno, s. 26; AADDT, Księgi metrykalne, Grodziczno AD 001 (W 394), k.10.

¹³⁴⁴ ADP, Mańkowski, Spuścizna, z. 49: Grodziczno, s. 11–12: tylko data roczna; AADDT, Księgi metrykalne, Grodziczno AA 001 (W 394), s. 218. Marianna Kossowska, córka Józefa ławnika ziemskiego michałowskiego 1761–1772, UPKr, nr 727.

¹³⁴⁵ Baza metrykalna szlachty..., APT4 Brodnica, nr 34.

¹³⁴⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AE 002 (W 793), k. 97v–98.

¹³⁴⁷ R. Flanss, *Die von Exau bezw. Kczewski...*, s. 25–26, 45; oraz tenże, *Versuch einer Geschichte der auf Sulitz in Westpreussen ansässig gewesenen Familie von Brauneck mit besonderer Berücksichtigung der verschwägerten, seit 1895 erloschenen Familie Fuldner und nichtverwandten Familie von Bronk*, Berlin 1906, Tafel 1, Nr 6.

¹³⁴⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 002 (W1611), k. 89v–90.

W 1819 roku kupił dobra Chojno (niem.: Fichtenwalde) wielkości 409 ha¹³⁴⁹, gdzie zamieszkał. Do posiadanych od 1805 (1804?) roku po ojcu Konojadek w powiecie brodnickim dokupił w 1824 roku Konojady i Tomki liczące aż 1592 ha¹³⁵⁰. Odtąd dobra te stanowiły centrum majątności Wybickich, zaliczanych do najbogatszej szlachty ziemi michałowskiej. Zwykle wymienia się 5 rodzin z tych terenów jako posiadających największe majątki w pierwszej połowie XIX wieku, a przy tym i znaczenie. Są to Czapscy, Wybiccy, Sulerzyscy, Karwatowie i Jezierscy¹³⁵¹. W Brodnicy, Konojadkach i Chojnie rodziły się dzieci z pierwszą z żon, Ludwiką Marianną Bąkowską. Po jej śmierci, w 1832 nabył na „subhaście” za 15 100 tal. majątek Świerczyny liczący 970 ha¹³⁵², gdzie mieszkał do 1850 roku. Jako dziedzica Świerczyn anonsował jego przyjazd do Warszawy „Kurier Warszawski” w 1844 roku¹³⁵³. W 1837 roku sprzedał całe dobra konojadzkie za 105 000 tal., a także Chojno meklemburczykowi Albrechtowi Freudenfeldowi, co wywołało poruszenie zarówno wśród Polaków — sprzedał Niemcowi, tanio, jak i wśród Niemców — kupione drogo¹³⁵⁴. Zakupił wtedy Gorczeniczkę (418 ha) i Opalenicę (524 ha) za 25 883 tal., by sprzedać tę ostatnią w 1849 roku zięciowi Konstantemu Lewaltowi Jezierskiemu za 25 130 tal., Gorczeniczka zaś przypadła córce Ludwice Jezierskiej po jego śmierci¹³⁵⁵. W 1840 roku dokupił od Ignacego Rutkowskiego liczący 338 ha Płowężek (niem.: Waldheim) za 4805 tal.¹³⁵⁶ Ostatnim nabytkiem było Wapno (193 ha), sprzedane jemu w 1850 roku przez Ignacego Piwnickiego za 5500 tal.¹³⁵⁷, gdzie mieszkał do śmierci, która nastąpiła dwa lata później.

W 1807 roku ziemia chełmińska i michałowska weszła w skład Księstwa Warszawskiego. Polskim naczelnikiem powiatu michałowskiego z siedzibą w Brodnicy, czyli podprefektem został Jan Wybicki¹³⁵⁸. Jednak już w 1806 roku jako podprefekt powiatu brodnickiego, listem do prefekta departamentu bydgoskiego Antoniego Gliszczyńskiego pytał się, co począć w sprawie nadmiernej srogości dzierżawców niemieckich w stosunku do nieposłusznych im polskich włościń¹³⁵⁹. Listem z Brodnicy 5 marca 1811 roku potwierdził bernardynom w Lubawie zwolnienie z podymnego¹³⁶⁰.

¹³⁴⁹ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 12.

¹³⁵⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1683; H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 64.

¹³⁵¹ R. Łazęga, *Brodnicza między r. 1819 a 1863. Szkic kulturalno-historyczny według opowiadania żyjącego jeszcze świadka*, „Roczniki TNT” 5, 1898, s. 64.

¹³⁵² H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 129.

¹³⁵³ „Kurier Warszawski” 1844, nr 188 (17 VII).

¹³⁵⁴ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1683; H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 12 i 64; tenże, *Geschichte des Kreises Strassburg in Westpreussen*, Leipzig 1900, s. 292; N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 120.

¹³⁵⁵ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 37 i 136.

¹³⁵⁶ Tamże, s. 133.

¹³⁵⁷ Tamże, s. 134.

¹³⁵⁸ S. Bilski, *Słownik biograficzny...*, s. 114; S. Wierchosławski, *Brodnicza w okresie rozbiorów (1772–1920)*, [w:] *Brodnicza. Siedem wieków miasta*, pod red. J. Dygdały, Brodnica 1998, s. 159–227, zwłaszcza 164 — tu podprefektem w 1807 roku.

¹³⁵⁹ *Ziemia chełmińska w przeszłości. Wybór tekstów źródłowych*, pod red. M. Biskupa, Toruń 1961, s. 183–184.

¹³⁶⁰ A. Mańkowski, *Kronika oo. Bernardynów lubawskich*, „Zapiski TNT” 9, 1932, nr 1–2, s. 32.

Po klęsce Napoleona, od 1813 roku Brodnicę okupowały wojska rosyjskie, po Kongresie Wiedeńskim przypadła ponownie Prusom. 7 czerwca 1815 roku z polecenia generała von Tümena do Brodnicy wkroczyło 10 kawalerzystów z majorem Breckendorf von Hindenburgiem na czele. Podprefekt Wybicki otrzymał zadanie nie wydawania niczego z magazynów, jednak dzień wcześniej rosyjskie władze przetransportowały jego zawartość przez granicę do Rypina. 8 czerwca Prusacy oficjalnie przejęli Brodnicę¹³⁶¹.

Wybicki jeszcze jako podprefekt wysłał wtedy do Rejencji w Kwidzynie opis stanu powiatu michałowskiego. Wyjątki z niego wydał Hans Plehn. Wybicki pisał szczegółowo o sprawach bieżących, ale też o nadmiernym obciążeniu jego dotychczasowego urzędu. Wielokrotnie wykazywał przestępstwa ze strony polskiej władzy, prowadzące do zubożenia mieszkańców, co jednak nie przynosiło żadnych skutków. Właściciele ziemscy tak zbiednieli, że nie mogli otrzymać kredytów. Niewątpliwie przyczyniły się do tego stanu przemarsze wojsk francuskich, zakaz wywozu zboża do Prus. W końcu podał swoje propozycje mające na celu poprawienie stanu gospodarczego i administracji¹³⁶².

Polska obsada władz powiatowych na razie pozostała w Brodnicy z burmistrzem Janem Pruskim na czele, natomiast Wybicki dostał 10 czerwca z Kwidzyna nominację na starostę (landrata). W kontaktach z rządem miał posługiwać się językiem niemieckim, a wszystkie zawiadomienia czy rozporządzenia winny być jednocześnie w języku niemieckim i polskim. Wnoszone do urzędów petycje ludności w języku polskim, przekazywane dalej do akt powinny mieć dołączone tłumaczenia niemieckie¹³⁶³.

Był jednym z trzech Polaków (także Grąbczewski i Hiacynt Kossowski), którzy po 1815 roku zostali pruskimi starostami (landratami), a podobny urząd sprawowali już wcześniej¹³⁶⁴.

Oto kilka wzmianek o jego urzędowaniu. W 1820 roku poświadczył jednemu z kwatermistrzów zakonu reformatów w Brodnicy wydane przez klasztor polecenie prowadzenie kweisty w Prusach Zachodnich dwukonnym wozem, jako ważne przez 4 tygodnie¹³⁶⁵. W latach 1827–1829 w porozumieniu z władzami pruskimi doprowadził do wydalenia z granic państwa zakonnika reformaty Marcina Rodowskiego¹³⁶⁶. W 1831 roku stacjonowały w Brodnicy wojska generała von Zeppelina, wspominał przy tej okazji landrata Wybickiego major Heinrich Brandt zajmujący się zaopatrzeniem¹³⁶⁷.

¹³⁶¹ H. Plehn, *Geschichte des Kreises Strassburg...*, s. 288.

¹³⁶² Tamże, s. 282–184; zob. też K. Kościński, *Przyczynki do historii ziemi michałowskiej. Miasto Lidzbark*, Poznań 1906, s. 73–75.

¹³⁶³ Tamże H. Plehn, *Geschichte des Kreises Strassburg...*, s. 288.

¹³⁶⁴ P. Böhning, *Die nationalpolnische Bewegung...*, s. 183, przyp. 6.

¹³⁶⁵ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 122.

¹³⁶⁶ W. Zawadzki, *Łosy Franciszkanów w Prusach Zachodnich w okresie kasaty ich klasztorów*, „Hereditas Monasteriorum” 2, 2013, s. 99.

¹³⁶⁷ *Aus dem Leben des Generals der Infanterie z. D. Dr Heinrich von Brandt*, wyd. H. v. Brandt, cz. 2, Berlin 1869, s. 154; H. Plehn, *Geschichte des Kreises Strassburg...*, s. 311.

Zrezygnował ze stanowiska w 1840 roku, po 25 latach służby jako landrat, a wliczając 7 lat (1808–1815), kiedy był podprefektem w Księstwie Warszawskim, miał łącznie 32 lata służby urzędniczej. Wystosowana przez urzędnika pruskiego petycja do króla w sprawie rezygnacji i emerytury Wybickiego (Berlin, 14 marca 1840), przedstawia niezbyt przychylną opinię o nim. Przy sprawowaniu urzędu landrata nie miał on odpowiednich cech charakterologicznych, wyższego wykształcenia i wystarczającej znajomości języka niemieckiego. Oficjalnym powodem rezygnacji był stan zdrowotny, niepozwalający dłużej pełnić urzędu landrata, pomimo iż miał dopiero 56 lat, stąd jego prośba o przeniesienie w stan spoczynku z pensją. Jego nominacja na starostę brodnickiego nastąpiła na podstawie dokumentu z 6 stycznia 1818 roku, zaliczono mu też 7 lat służby w Księstwie Warszawskim, i według dekretu z 1825 roku miał prawo do $\frac{4}{8}$ rocznej pensji, która wynosiła 833 tal., czyli do 417 tal. Dane te zostały powtórzone w załączonej tabeli, gdzie jeszcze wymieniono miejsce zamieszkania, niegdyś Konojady, obecnie Świerczyny, a także stosunki rodzinne — miał żonę, 1 dziecko pełnoletnie, pięcioro niepełnoletnich. Rezygnację oraz pensję zatwierdzono 12 kwietnia 1840 roku¹³⁶⁸. Nieoficjalnym zaś powodem rezygnacji z urzędu miał być wewnętrzny konflikt z jego narodowościowymi ambicjami¹³⁶⁹. Z tabeli wynika, że w 1840 roku żyło sześćcioro dzieci Jana Ksawerego.

Wielokrotnie uczestniczył w uroczystościach kościelnych. 9 sierpnia 1809 roku w Brodnicy, jako subprefekt michałowski z Kazimierzem Kuberskim stryjem panny młodej byli świadkami ślubu Fryderyka Ottona Gudowicza kawalera lat 25, sekretarza podprefektury i Julianny Kuberskiej panny lat 19¹³⁷⁰. W 1815 roku, 9 marca w Bobrowie Jan Wybicki, Elżbieta Kczewska z Jezierskich, Andrzej Jezierski i Józef Kczewski sędzia pokoju powiatu michałowskiego byli chrzestnymi Otylii Honoraty Antoniny urodzonej 14 stycznia, chrzest z wody 22 stycznia, córki Feliksa Karwata lat 36, dziedzica Białobłot i Marianny Jezierskiej lat 27¹³⁷¹. W 1817 roku, 1 stycznia w Lembargu Jan de Wybicki z Marianną Wilczewską zostali chrzestnymi Sylwii Marianny Katarzyny, córki Konstantego Łyskowskiego z Mileszew i Anny z Rutkowskich¹³⁷².

Był też chrzestnym dzieci swoich szwagrów, a więc 12 marca 1820 roku w Brodnicy jako landrat z Deogratą Weroniką (Bogumiłą Konkordią) z Wybickich Jana Honorata Pruskiego urodzonego 12 stycznia w Żmiejewku, syna Jana i siostry Anny¹³⁷³,

¹³⁶⁸ GStA PK, I. HA Rep. 89, Nr. 12489: Nachweisung der Dienst- und persönlichen Verhältnisse des Landraths des Strasburger Kreises Johann von Wybicki. Berufs dessen Versetzung in den Ruhestand.

¹³⁶⁹ P. Böhning, *Die nationalpolsnische Bewegung...*, s. 213: biogram Jana Wybickiego.

¹³⁷⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 60: Brodnica, k. 42; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AD 002 (W 1607), k. 23; Baza metrykalna szlachty..., APT 9 Brodnica, nr 11, s. 23 — 9 VIII 1810.

¹³⁷¹ Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, k. 3.

¹³⁷² AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 59v. Tego samego dnia, wcześniej, wikary Jan Buliński ochrzcił Konstantego Heliodora urodzonego w Mileszewach 15 grudnia 1816 roku syna tych samych rodziców, przyniesionych przez Piotra Wilczewskiego i Joannę Rutkowską oraz odprawił ceremonię chrztu Józefa Franciszka Jana, syna również tych samych rodziców, chrzestnymi zostali Tomasz Czapski i Urszula Wilczewska panna, tamże.

¹³⁷³ ADP, A. Mańkowski, z. 60: Brodnica, s. 41; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 006 (W 1601), k. 49v.

oraz rok później 18 października w Nieżywiciu ze swoją żoną Ludwiką Wybicką (z Bąkowskich) Katarzyny, córki Franciszka Podczaskiego i Deograty Wybickiej, urodzonej w Buczku 24 września¹³⁷⁴.

Ponadto, jako konsyliarz królestwa pruskiego ziemi brodnickiej z Józefą de Podczaską panną z miejscowości Prusy, zostali 26 grudnia 1823 roku w Mszanie chrzestnymi Tomasza Jana, urodzonego w Chojnie 21 grudnia, syna Jana Stępskiego (*coctor lateris*) wypalacza cegieł i Marianny Jadyńskiej¹³⁷⁵.

Później, też w Mszanie, 20 sierpnia 1826 roku Jan Wybicki dziedzic Konojad i landrat oraz Ludwika Wybicka, zapewne żona, zostali chrzestnymi Marianny Ludwicy urodzonej 17 sierpnia w Konojadach, córki nieżyjącego Walentyna Zawadzkiego i Marianny Lewandowskiej¹³⁷⁶. 23 sierpnia 1828 roku Józef Rutkowski dziedzic Jaguszewic i Ludwika Wybicka dziedziczka z Konojad byli chrzestnymi Józefa Bartłomieja Ludwika urodzonego 21 sierpnia w Konojadach, syna Dominika Pirońskiego sługi dworskiego i Tekli? Wierzchowskiej¹³⁷⁷, a 3 października tego samego roku odbył się chrzest z wody Anny Anieli Ludwicy urodzonej 2 października w Mileszewach, córki Konstantego Łyskowskiego i Anny z Rutkowskich, ceremonia zaś 21 stycznia 1830 roku, a chrzestnymi zostali Jan Donimirski regens kancelarii biskupiej i Ludwika Wybicka dziedziczka z Konojad¹³⁷⁸. Z kolei 28 lutego 1829 roku Jan Wybicki z Konojad i Ludwika Wybicka, tym razem jego córka, zostali chrzestnymi Aleksandra Jana Ludwika, urodzonego 18 lutego w Konojadach, syna Karola Mantza ekonomy i Anny z Markowskich¹³⁷⁹. I wreszcie w 1829 roku, 10 grudnia, Jan Wybicki konsyliarz dystryktu brodnickiego, Hahn konsyliarz i Grentz kapitan, obaj z Torunia, zostali świadkami ślubu w Brodnicy Kazimierza Patzkiego lat 40 i Julianny Teresy von Bergmann lat 24, córki kapitana z Brodnicy¹³⁸⁰. Jako landrat powiatu brodnickiego z Bibianą Balbiną Bąkowską byli chrzestnymi Florentyny Barbary Marianny Ludwicy, urodzonej w Dzierznie 2 stycznia 1839 roku, ochrzczonej w Jastrzębiu 7 stycznia, córki swojej najstarszej córki Ludwicy Balbiny (8.1) i Konstantego Jezierskiego¹³⁸¹. Z kolei jego żona Barbara z Sumińskich Wybicka ze Świerczyn z Florianem Lewaltem Jezierskim trzymali do chrztu w Jastrzębiu 18 czerwca 1840 roku Barbarę Helenę Emilię Zofię, córkę swojej pasierbicy Ludwicy Balbiny (8.1) i Konstantego Jezierskiego, która urodziła się 14 maja w Komorowie¹³⁸².

Herb Rogala oraz inskrypcja „*Landrat v. Wybicki aus Fichtenwalde*” znajduje się na ościeżnicy jednego z okien w Wielkim Refektarzu na Zamku Malborskim

¹³⁷⁴ Baza metrykalna szlachty..., APT13 Nieżywieć, k. 43.

¹³⁷⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 49.

¹³⁷⁶ Tamże, k. 97.

¹³⁷⁷ Tamże, k. 102.

¹³⁷⁸ Tamże.

¹³⁷⁹ Tamże, k. 105.

¹³⁸⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 60: Brodnica, s. 43; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AD 002 (W 1607), k. 80v.

¹³⁸¹ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001, k. 119v; zob. też niżej, s. 257.

¹³⁸² Tamże; zob. też niżej, s. 272–273.

wśród właścicieli ziemskich z powiatów lubawskiego i brodnickiego. Upamiętniono w ten sposób darczyńców odbudowy zamku z lat dwudziestych XIX wieku¹³⁸³.

Po rezygnacji z urzędu udzielał się w ruchu niepodległościowym. Jego postawę w czasie Wiosny Ludów charakteryzuje odezwa biskupa chełmińskiego Anastazego Sedlaga z 26 grudnia 1848 roku, w której znajduje się list landrata Wybickiego ze Świerczyn w obronie alumnów seminarium duchownego w Pelplinie i odpowiedź biskupa¹³⁸⁴. Po upadku powstania wielkopolskiego w 1848 roku uczestniczył w zakładaniu obwodowych lig polskich w powiecie brodnickim, wspólnie z Ignacym Łyskowskim z Mileszew¹³⁸⁵.

Należał do grupy 58 osób na terenie rejencji kwidzyńskiej w 1849 roku, której czysty dochód z majątku ziemskiego przekraczał 8000 tal.¹³⁸⁶

Pod koniec życia wydzierżawił Świerczyny Niemcowi Eugenowi Braunowi, w 1850 roku kupił od Ignacego Piwnickiego za 5500 talarów majątek Wapno wielkości 193 ha w powiecie brodnickim, gdzie zamieszkał¹³⁸⁷.

Zmarł 17 lipca 1852 roku w Wapnie w parafii Szczuka na puchlinę wodną, mając lat 70 [sic], pozostali — Barbara urodzona de Sumińskie żona, synowie Władysław 17 lat [sic], Tomasz 27 oraz córki: Ludwika Jezierska, Leonarda Sulerzyska, Marianna Jackowska, Józefa Wysocka, a do ksiąg metrykalnych w Brodnicy podał Roman Sendykowski z Wapna¹³⁸⁸.

Najdokładniejsze informacje o nim i jego rodzinie podają metryki kościoła parafialnego w Szczuce. 17 lipca 1852 roku zmarł w Wapnie na puchlinę wodną (*hydropia*) Jan Wybicki żonaty z Barbarą z Sumińskich, posesor dóbr Świerczyny, Wapno, Gorczenica, Kominy, Orle, Szymkowo, Iglicyzna, Borówko, Koziary, Płowęż, Szczepanki, właściciel gospody (? *cauponis*) jabłonowskiej, konsyliarz powiatu, lat 71 i 11 miesięcy, pozostała żona Barbara wdowa po Kczewskim z Sumińskich, z którą miał jednego syna Władysława lat 15. Sam był synem Jakuba i Czapskiej, urodzonym 25 czerwca 1781 [sic] roku w Wądzyniu w parafii bobrowskiej, *penus brodnicensis*, dwukrotnie składał śluby małżeńskie. Z pierwszego małżeństwa z Ludwiką Bąkowską pozostały dzieci: 1) Ludwika lat 43, zamężna z Konstantym Lewaltem Jezierskim dziedzicem Opalenicy; 2) Leonarda lat 30, żona Natalisa Sulerzyskiego dziedzica Piątkowa; 3) Marianna lat 29, żona Aleksandra Jackowskiego

¹³⁸³ R. Rząd, *Zespoły heraldyczne w dekoracji Wielkiego Refektarza na Zamku Średnim w Malborku w XIX i XX wieku*, „Rocznik Gdański” 53, 1993, z. 2, s. 96. Fichtenwalde = Chojno.

¹³⁸⁴ J. Borzyszkowski, *Biskup Anastazy Sedlag a diecezjanie w 1848 roku*, [w:] tenże, *Z dziejów Kościoła katolickiego na Kaszubach i Pomorzu w XIX i XX wieku*, Gdańsk 2000, s. 72.

¹³⁸⁵ J. Jasiński, *Prusy Wschodnie i Zachodnie a powstanie listopadowe*, [w:] *Historia Pomorza*, pod red. G. Labudy, t. 3. (1815–1850), cz. 2. *Zagadnienia polityczne, narodowościowe i wyznaniowe*, oprac. J. Jasiński, przy współudziale Z. Szultki, Poznań 1996, s. 348; P. Böhning, *Die nationalpolnische Bewegung...*, s. 213: biogram Jana Wybickiego.

¹³⁸⁶ B. Wachowiak, *Rozwój rolnictwa pomorskiego w dobie uwłaszczenia*, [w:] *Historia Pomorza*, pod red. G. Labudy, cz. 1. *Gospodarka, społeczeństwo, ustrój*, oprac. S. Salmonowicz, K. Ślaski, B. Wachowiak, Poznań 1993, s. 318.

¹³⁸⁷ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 188; H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 134.

¹³⁸⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 002 (W 1611), k. 77.

z Bogurzyna w Polsce; 4) Tomasz lat 28; 5) Józefa lat 23, żona Aleksandra Wysokiego z Pułkowa¹³⁸⁹.

Pochowany został na cmentarzu w Brodnicy 20 lipca 1852 roku¹³⁹⁰. Poniżej napis na płycie nagrobnej w Brodnicy, z mylną datą urodzenia:

†
Jan
WYBICKI
naczelnik powiatu
Brodnickiego
Urodził się 24 czerwca 1782
Umarł 17 lipca 1852
Pokój jego ceniom!

„Kurier Warszawski” donosił po kilku miesiącach o wdowieństwie Barbary z Sumińskich, po Janie Wybickim:

Jej mąż, Jan Wybicki, prawy obywatel, dziedzic dóbr w Prusach, w Departamencie kwidzyńskim, położył swe zasługi w w kraju tutejszym, sprawując urząd podprefekta powiatu brodnickiego za Księstwa Warszawskiego. Cnoty jego obywatelskie są znane w pośród sąsiadów¹³⁹¹.

Majątek podzielono na 7 części, między żonę, 2 synów i 4 zamężne córki, sukcesorów Jana Ksawerego wymienionych we wspomnianym wyżej jego akcie zgonu. Zdaje się, jako opiekun występował zięć Natalis Sulerzyski, który w pamiętniku pokrótce opisał te wydarzenia i swoją w nich rolę¹³⁹². Najmłodszy syn, z drugiej żony Barbary Sumińskiej, jakoby nie chciał objąć po ojcu Świerczyn, dlatego Sulerzyski sprzedał ten majątek Wybickich w 1860 roku Eugenowi Braunowi, Niemcowi, długoletniemu dzierżawcy dóbr za 80 000 tal. Nie spotkało się to z dobrym przyjęciem ani Polaków, ani Władysława, który rzekomo został pozbawiony majątku ojca. Odbiwał wtedy służbę wojskową, matka jego zaś mieszkała we Włocławku¹³⁹³.

O Barbarze z Sumińskich wiadomo jeszcze tyle, że w 1867 roku pochowała w kościele reformatów w Brodnicy, zmarłego przedwcześnie w wieku 29 lat w Lidzbarku Welskim Władysława, jedynego syna z Janem Ksawerym, o czym zawiadomała w gazetach podpisana jako „Wybicka”¹³⁹⁴.

Nie wiem, kiedy i gdzie zmarła.

¹³⁸⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Szczuka AE 003 (W 1649), k. 4v–5.

¹³⁹⁰ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 002 (W 1611), k. 77.

¹³⁹¹ „Kurier Warszawski” 1853, nr 43 (3/15 II), s. 226.

¹³⁹² N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 119.

¹³⁹³ Tamże, s. 210–212; H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 130.

¹³⁹⁴ „Gazeta Toruńska” 1867, nr 79 (5 IV), s. 4; „Dziennik Poznański” 1867, nr 80 (6 IV), s. 4.

7.8. Franciszka Petronela (29 V 1783–28 IX 1787)

Była piątym dzieckiem Jakuba i Marianny Czapskiej. Urodziła się w Wądzyniu 29 maja 1783 roku, ochrzczona została w Bobrowie 31 maja, chrzestnymi zostali Antoni Gotartowski oraz Tekla Czapska¹³⁹⁵.

Zmarła 28 września 1787 roku w Wądzyniu i pochowana została w kościele bobrowskim 1 października tego roku¹³⁹⁶.

7.9. Bogumiła Konkordia (22 VIII 1786–po 1825?)

Szóste dziecko Jakuba i Marianny Czapskiej. Przyszła na świat 22 sierpnia 1786 roku w Wądzyniu. Ochrzczona została 25 sierpnia, chrzestnymi zostali *honesti* z przytułku bobrownickiego, Krzysztof Falkiewicz i Marianna Klatowa¹³⁹⁷.

4 kwietnia 1818 roku Bogumiła Wybicka z Mateuszem Wybickim byli chrzestnymi Wiktorii Julianny urodzonej 26 marca w Bobrowie, córki Ignacego Kręckiego i Marianny Marchlewskiej¹³⁹⁸.

16 listopada 1819 roku w Wądzyniu poślubiła Franciszka Podczaskiego kapitana wojsk polskich lat 30 z Buczka, ona zapisana jako mająca lat 20 [sic — winno być 30], świadkowie Mirosławski kapitan i Mateusz Wybicki z Wądzynia lat 24¹³⁹⁹.

Mieszkali w Buczku w powiecie brodnickim, w parafii Nieżywieć. Tam na świat przyszło dwoje dzieci: syn Jakub Alojzy urodzony w Buczku, ochrzczony został 14 września 1820 roku w parafii Nieżywieć, chrzestnymi zostali Piotr Dębski i Barbara Kulakowska, oboje z przytułku w Nieżywieciu, dziecko ochrzcił Piotr Radzicki tamtejszy proboszcz¹⁴⁰⁰; córka Katarzyna także urodzona w Buczku, 24 września 1821 roku, ochrzczona została 18 października w parafii Nieżywieć, jako córka kapitana wojsk polskich. Na chrzestnych poproszono Jana Wybickiego radcę z Brodnicy i jego żonę Ludwikę¹⁴⁰¹.

To ona jako Deograta Weronika de Wybickich z Janem Nepomucenem Wybickim landratem została matką chrzestną Jana Honorata Pruskiego, syna Jana Pruskiego

¹³⁹⁵ ADP. A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 99, tylko data roczna; Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, 56–57.

¹³⁹⁶ ADP. A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 113 jako Franciszka, tylko data roczna; ADP, mf 60 nr 4: Bobrowo zgony 1874–1825, s. 74–75.

¹³⁹⁷ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57, s. 100 tylko data roczna, brak chrzestnych; Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, 66–67.

¹³⁹⁸ Baza metrykalna szlachty..., APT 1 Bobrowo, k. 324.

¹³⁹⁹ ADP. A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 111 tylko data roczna; Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, 525: bez imienia.

¹⁴⁰⁰ Baza metrykalna szlachty..., APT13 Nieżywieć, k. 34.

¹⁴⁰¹ Tamże, k. 43. Niejaka Katarzyna Podczaska zmarła 15 IV 1850 roku w miejscowości Wielkie, AADDT, Księgi metrykalne, Grodziczno AE 001 (W 397), k. 52v–53.

ze Żmijewka i Anny Wybickiej, urodzonego 12 stycznia 1820 roku w Żmijewku, ochrzczonego 12 marca w Brodnicy¹⁴⁰².

Zmarła najpewniej w Buczku w parafii Nieżywiec¹⁴⁰³. Kiedy zaś zmarł Franciszek Podczaski? — nie wiadomo.

7.10. Tekla (*/† 15 VIII 1788)

Była siódmym dzieckiem Jakuba i Marianny Czapskiej. Z metryki zgonu wiadomo, że urodziła się 15 sierpnia 1788 roku w Konojatkach, żyła tylko 5 godzin i tego samego dnia zmarła. Pochowana została 18 sierpnia na cmentarzu w Lembargu¹⁴⁰⁴.

7.11. Anna (24 XII 1789–6 I 1821)

Kolejne, ósme dziecko Jakuba i Marianny Czapskiej. Urodziła się 24 grudnia 1789 roku w Konojatkach, ochrzczona została 28 grudnia w Lembargu przez tamtejszego proboszcza Floriana von Kręckiego, chrzestnymi zostali Wincenty Dąbrowski i panna Brygida Kręccka, oboje z Lembarga. Ojciec dziecka zapisany został jako *dapiifer* (stolnik) braclawski¹⁴⁰⁵.

W 1815 roku, 3 września w Bobrowie, jako panna wraz z Malanowskim pisarzem michałowskim zostali chrzestnymi Izabeli urodzonej 1 września w Sumowie, córki Tomasza Czapskiego lat 30, radcy departamentu bydgoskiego i Marianny Wilczewskiej¹⁴⁰⁶. To przyszła żona Natalisa Sulerzyskiego, autora pamiętników.

Poślubiła Jana Pruskiego, burmistrza Brodnicy. 7 kwietnia 1818 roku w Brodnicy w kościele reformatów stanęli *generosus dominus* Jan Pruski ze Żmijewa (?) wdowiec, *presidens* miasta Brodnicy lat 32 i Anna Wybicka panna lat 28, sakramentu małżeństwa za zgodą proboszcza udzielił reformat o. Mikołaj Rogawski *concionatore parochiali*, świadkami ślubu zostali Paweł Białkowski i Teodor Żabokielski¹⁴⁰⁷.

Jan Pruski urodził się około 1786 roku. Rodziców jego nie znalazłem. Według Szczepana Wierchosławskiego, właściwe jego nazwisko to Preuss, spolszczonego — Pruski — używał w czasach Księstwa Warszawskiego¹⁴⁰⁸. Jego pierwszą żoną

¹⁴⁰² A. Mańkowski, z. 60. Brodnica, s. 41; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 006 (W 1601), k. 49v.

¹⁴⁰³ Nie znalazłem.

¹⁴⁰⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 32. Lembarg, s. 69; AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AE 001 (W 792), k. 49: 5 horis vivens.

¹⁴⁰⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 006 (W 787), k. 14.

¹⁴⁰⁶ Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, s. 307.

¹⁴⁰⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AD 002 (W 1607), k. 54.

¹⁴⁰⁸ S. Wierchosławski, *Brodnica w okresie rozbiorów (1772–1920)*, [w:] *Brodnica. Siedem wieków miasta*, pod red. J. Dygdały, Brodnica 1998, s. 164; zob. też K. Kościński, *Przyczynki do historii ziemi michałowskiej...*, s. 68.

została Joanna Sumińska „łowczycowna rzeczycycka” z Linowca, córka Antoniego Sumińskiego łowczego rzeczycyckiego (zm. 7 II 1803 Linówek lat 68, pochowany 14 II w klasztorze w Łakach¹⁴⁰⁹) i Marianny Trzcinińskiej (ślub z Sumińskim 17 V 1759¹⁴¹⁰), urodzona około 1786 roku, którą jako „burmistrz policyi miasta Brodnicy”, kawaler, poślubił 23 listopada 1815 roku w Grodzicznie, w obecności Ignacego Sumińskiego, sędziego pokoju powiatu michałowskiego i Antoniego de Grunwaldt „patrona powiatu michałowskiego”¹⁴¹¹. Wkrótce zmarła, mając lat 31, 23 marca 1817 roku w Brodnicy, zapisana jako żona prezydenta miasta, pochowana została 27 tego miesiąca¹⁴¹².

Jan i Anna Wybicka gospodarzyli w Żmijewku, które Jan Pruski nabył od Franciszka Czapskiego, syna Józefa i Wernikowskiej w 1820 roku za 8000 talarów. Dobra liczyły 423 ha¹⁴¹³. Przestał być wtedy burmistrzem¹⁴¹⁴.

Mieli co najmniej dwójkę dzieci. Syn Jan Honorat Pruski urodził się 12 stycznia 1820 roku jako syn posesora Żmijewka, ochrzczony został 12 marca w Brodnicy na rękach Jana Nepomucena de Wybickiego landrata i Deograty Weroniki de Wybickich (czyli Bogumily Konkordii, starszej siostry matki dziecka)¹⁴¹⁵. Zdaje się to on poślubił 1 sierpnia 1842 roku w Mszanie Felicjanę Różycką ze Żmijewka¹⁴¹⁶. Drugi syn Tomasz Jan także urodził się w Żmijewku, 29 grudnia 1820 roku, a więc jeszcze w tym samym roku co starszy brat, ochrzczony został w Brodnicy 9 stycznia 1821 roku, na rodziców chrzestnych byli zaproszeni Mateusz Wybicki z Wądzynia i Józefina Jezierska z Bobrowa¹⁴¹⁷.

W literaturze wspomniany jest także Faustyn Pruski (1818–1881) jako syn Jana Pruskiego (1783/1784–1868) ze Żmijewka i Anny Wybickiej zmarłej przed 1830 rokiem¹⁴¹⁸. Nie znalazłem daty jego narodzin.

Skoro ślub rodziców odbył się 7 kwietnia 1818 roku, możliwe są narodziny syna na przełomie 1818 i 1819 roku. Byłoby to pierwsze ich dziecko. Pierwsze, o którym wiadomo, urodziło się jednak 12 stycznia 1820 roku. Faustyn urodziłby się więc najpóźniej w marcu 1819 roku. Jeśli nie był ochrzczony w Brodnicy, to znaczy że urodził się najpewniej w dobrach rodzinnych matki, a więc w Konojatkach w parafii Lembarg. Tu jednak też nieodnotowano takiego chrztu.

¹⁴⁰⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Grodziczno AA 001, s. 493. Antoni Sumiński łowczy rzeczycycki, *Urzednicy Wielkiego Księstwa Litewskiego Litewskiego*, t. 10, *Ziemia mińska i województwo mińskie XV–XVIII wiek* [w przygotowaniu do druku].

¹⁴¹⁰ Tamże, s. 309.

¹⁴¹¹ AADDT, Księgi metrykalne, Grodziczno AD 001 (W 394), k. 22.

¹⁴¹² ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 60: Brodnica, s. 44; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AD 002 (W 1607), k. 151v.

¹⁴¹³ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 144, oraz A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 3, s. 281.

¹⁴¹⁴ S. Wierzchosławski, *Brodnica...*, s. 160, 167.

¹⁴¹⁵ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 60: Brodnica, s. 41; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA006 (W 1601), k. 49v.

¹⁴¹⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 214v–215.

¹⁴¹⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 007 (W 1602), k. 1; AA 006 (W 1601), k. 54.

¹⁴¹⁸ H. Donimirska-Szyrmerowa, *Był taki świat... Mój wiek XX*, Warszawa 2003 (wyd. 2), Tablica 1.: *Wywód przodków autorki*, oprac. J. H. Schirmer.

Anna z Wybickich zmarła 6 stycznia 1821 roku w Żmijewku po urodzeniu (*post partum*) drugiego znanego nam syna, w wieku lat 30 jak zapisano. Pochowana została 9 stycznia, a więc w dniu chrztin syna, w Brodnicy najpewniej¹⁴¹⁹.

Jan Pruski natomiast po raz 3 ożenił się 10 lutego 1823 roku z Katarzyną Różycką z Sosna lat 18, on miał wtedy 36, świadkami byli Franciszek Podczaski (szwagier, mąż Bogumiły Konkordii Wybickiej, siostry byłej żony Pruskiego) i Piotr Różycki¹⁴²⁰. Rok później 15 marca urodziła się im w Żmijewku córka Pelagia, ochrzczona 21 marca, chrzestnymi zostali Michał i Anna Małkowscy, małżeństwo¹⁴²¹. 1 stycznia 1834 roku zmarł syn Jana v. Pruskiego, mający lat 10 Felicjan¹⁴²², urodzony więc w 1825 roku.

Jan Pruski zmarł w 1868 roku¹⁴²³. Nie znalazłem daty zgonu w parafii brodnickiej.

7.12. Antoni Rafał (24 X 1791–26 IX 1862)

Był synem Jakuba i Marianny Czapskiej, dziewiątym z kolei ich dzieckiem. Przyszedł na świat 24 października 1791 roku w Konojadkach, ochrzczony został 30 października w Lembargu, chrzestnymi zostali Adam Rutkowski chorąży michałowski i Anna z Kalksteinów jego żona, dziedzice Konojadów, chrzcil proboszcz lembargski Florian v. Kręcki¹⁴²⁴.

W 1805 roku odnotowany został na liście wasali jako mający lat 14, z braćmi Ignacym (26), Janem (21), Mateuszem (12). W aktach Heroldsamtu jest też wymieniony z bratem Maciejem, jako mieszkający na pensji u proboszcza w Lisnowie (Gr. Leistenau)¹⁴²⁵. Niewątpliwie, uczęszczali tam do szkoły.

Wielokrotnie wystąpił jako chrzestny. W parze z Ludwiką Wybicką, oraz Mateuszem i panną Wybicką w drugiej parze, trzymali do chrztu 8 listopada 1815 roku w Lembargu Karola Tomasza urodzonego 5 listopada, syna Tomasza Albertini kuchacza dworskiego z Konojadek i jego żony Marianny Popkowny¹⁴²⁶. W następnym roku, 29 stycznia z Józefem i Adamem Kręciewskimi oraz Wiktorem Pawłowskim byli

¹⁴¹⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 60: Brodnica, s. 45; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AD 002 (W 1607), k. 159.

¹⁴²⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 111: tylko data roczna; Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, s. 528.

¹⁴²¹ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 006 (W 1601), k. 30. Pelagia von Pruska ze Żmijewka lat 18 wyszła za mąż 19 VII 1842 roku w Brodnicy za Mariana von Rościszewskiego z Komorowa lat 23, świadkowie: Jan von Pruski i Henryk von Sypniewski, AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AD 003 (W 1608), k. 20–21.

¹⁴²² AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 001 (W 1610), k. 30.

¹⁴²³ Według genealogii Donimirskich, H. Donimirska-Szyrmerowa, *Był taki świat...*, Tablica 1.: *Wywód przodków autorki*, oprac. J. H. Schirmer.

¹⁴²⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 006 (W 787), k. 21. Adam Rutkowski chorąży michałowski 1786–1792, UPKr, nr 656a.

¹⁴²⁵ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, s. 5.

¹⁴²⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 53v.

świadkami na ślubie w Bobrowie Andrzeja Karwata lat 39, wdowca, dziedzica Wichulca i Marianny Kręciewskiej lat 29¹⁴²⁷. 30 grudnia 1821 roku Antoni Wybicki z Niewierza i Ludwika Wybicka z Konojadek zostali chrzestnymi w Lembargu Jana urodzonego 19 grudnia w Konojadkach, syna Jana Klauzowskiego i Marianny Brejer¹⁴²⁸, a 9 grudnia 1824 roku Antoni Wybicki z Niewierza i Balbina Bąkowska z Chojna przynieśli do chrztu w Mszanie Franciszka Ksawerego Mikołaja Aleksandra Henryka urodzonego 4 grudnia, syna Jana Nepomucena Nostitz-Jackowskiego z Grodziczna kapitana wojsk polskich i Anny Justyny Karoliny de Konopackie de Eulau, dziedziców dóbr Werder¹⁴²⁹.

W 1820 roku kupił dobra Niewierz (niem.: Nenheim) w powiecie brodnickim liczące 481 ha za 13 000 tal.¹⁴³⁰

Jeszcze w tym samym 1820 roku, 13 listopada poślubił w Jastrzębiu Mariannę Petronelę Obrębską, córkę Jana i Róży Bojanowskiej († 21 VI 1819) dziedziców Dzierzna. Jego zapisano jako kawalera lat 24 z parafii Mszano, ją jako pannę lat 18. Mieli zgodę konsystorza chełmińskiego z powodu pokrewieństwa w czwartym stopniu, o czym zaświadczył ojciec panny młodej Jan Obrębski, świadkami zaś zostali Łukasz Zglenicki i Antoni Straszewski¹⁴³¹.

Ona urodziła się w Dzierznie 28 czerwca 1802 roku, do chrztu w Jastrzębiu dziecko przynieśli Antoni Straszewski, wspomniany wyżej świadek i Marianna Łukowska. Ojciec zapisany został w metryce mylnie jako Jan Kremski [sic], matka Róża Bojanowska¹⁴³².

Mieszkali w Niewierzu, gdzie urodziły się dzieci. Byli to: Jan Antoni (* 1823) (8.14), January Jakub Jan (* 1824) (8.15), Józefina Narcyza Róża (* 1826) (8.16), Marianna Elżbieta Katarzyna (* 1828) (8.17).

Żona zmarła w Niewierzu 16 listopada 1828 roku po porodzie w wieku 26 lat, pochowana została 19 listopada w Mszanie, pozostali mąż Antoni i trójka dzieci: syn January lat 4, córki Józefina lat 2 i Marianna mająca 65 dni¹⁴³³.

W tym samym 1828 roku odnotowane zostały w Dzierznie córki Jana Obremskiego (Obrębskiego) jako jego spadkobierczynie, Marianna Petronela i Katarzyna zamężne z braćmi Antonim i Mateuszem Wybickimi, od 1842 roku Katarzyna, po niej od 1860 roku odnotowano Ignacego Wybickiego (8.26)¹⁴³⁴, najpewniej syna Katarzyny Obrębskiej i Mateusza Wybickiego, o czym niżej.

W 1831 roku, 16 września, wraz z Karoliną (?) Bąkowską zostali chrzestnymi Józefa, syna Józefa Buthmanna i Kunegundy Jagielskiej, urodzonego w Chojnie 15 tego miesiąca¹⁴³⁵.

¹⁴²⁷ Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, k. 521.

¹⁴²⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 82.

¹⁴²⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 51.

¹⁴³⁰ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 85.

¹⁴³¹ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AD 001 (W 558), k. 20v; AE 001, k. 19.

¹⁴³² AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556), k. 29v.

¹⁴³³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 59: Mszano, s. 182; AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AE 001 (W 983), k. 96v–97.

¹⁴³⁴ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 20.

¹⁴³⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Bobrowo AA 001, k. 218v–219.

Po raz drugi ożenił się z Nepomuceną Rutkowską (* 1802 † 1879) po 1828 a przed 1835 rokiem, w Płowężu (?). Była ona córką Ksawerego *dapiferides* z Mileszew i Joanny Tucholczanki z Konojad (* ok. 1775 † 3 VI 1823 Płowężek)¹⁴³⁶, poślubionych 10 sierpnia 1801 roku¹⁴³⁷. Urodziła się w Mileszewach 15 maja 1802 roku, ochrzczona została 20 maja w Lembargu przez komendarza Antoniego Trędalskiego na rękach rodziców chrzestnych Piotra de Wilczewskiego sędzica i Józefiny de Jackowskie chorążyny, otrzymując imiona Nepomucena Zofia¹⁴³⁸. Nepomucena miała braci Ignacego (* 1803) i Józefa (* 1806) oraz siostrę Mariannę¹⁴³⁹.

Miał z nią, tak jak z pierwszą żoną, czworo dzieci. Byli to Michał Euzebiusz (* 1835) (8.18), Marianna Teofila (* 1836) (8.19), Aniela Anna Domicela (* 1838) (8.20), Helena Marianna (* 1841) (8.21). A więc z dwóch żon posiadał ośmioro potomstwa, wszystkie dzieci urodziły się w Niewierzu.

Antoni Wybicki z Niewierza z Anną Cichorską panną z Brodnicy 19 czerwca 1836 roku zostali chrzestnymi Antoniny z Mszana, córki Antoniego Makowskiego i Rozalii Tylle, urodzonej 12 czerwca¹⁴⁴⁰, a 14 maja 1837 roku z Agnieszką Kozłowską służącą, Bartłomieja syna Wiktorii Zielińskiej z Niewierza¹⁴⁴¹. Podobnie Antoni Wybicki z Niewierza z Marianną Krakowską panną zostali 11 lutego 1838 roku chrzestnymi Marianny z Mszana urodzonej 5 lutego, córki Franciszka Minulty i Marianny Zabłockiej¹⁴⁴². 12 października 1842 roku z Marianną Rutkowską panną wystąpili jako chrzestni Antoniego z Byków, urodzonego 8 października syna Tomasza Chachulskiego i Julianny Szulkowskiej¹⁴⁴³. Marianna Rutkowska jest tu zapewne siostrą żony¹⁴⁴⁴. W 1851 roku, 30 sierpnia w Bobrowie, w parze z żoną Nepomuceną z Rutkowskich oraz synem Januarym (8.15) i Florentyną Sumińską z Niewierza w drugiej parze trzymali do chrztu dziecko jego bratanicy Józefiny (8.16), Jadwigę Antoninę Bernardę Łebińską, urodzoną 20 sierpnia 1751 roku w Czekanowie¹⁴⁴⁵.

¹⁴³⁶ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 59: Płowęż, s. 72: zgon Joanny z Tucholców Rutkowskiej, wymienione jej dzieci.

¹⁴³⁷ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 32: Lembarg, s. 76 on wdowiec lat 46, ona panna 31, zapisana jako starościanka jasieniecka, świadkowie Piotr Wilczewski sędzic malborski i Michał Tuchołka starościc jasieniecki (AADDT, Lembarg AD 001 (W 791), k. 6v–7). Pierwszą żoną Ksawerego Rutkowskiego była Katarzyna Kalksteinówna poślubiona 7 VII 1788, tamże, s. 72 (świadek Adam Rutkowski brat rodziny), zmarła 16 VII 1796 w wieku 38 lat, tamże, s. 77.

¹⁴³⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 006 (W 787), k. 55v–56. Piotr Wilczewski, syn Walentego Kazimierza sędziego ziemskiego malborskiego 1762–1771, UPKr, nr 616.

¹⁴³⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 59: Płowęż, s. 72: 3 VI 1823 zgon Joanny z Tucholców Rutkowskiej, wymienione jej dzieci; z. 32: Lembarg, s. 71–73 chrzty Ignacego Bronisława Antoniego i Józefa Gabriela Rutkowskich. Zob. też T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 3, Poznań 1881, s. 232.

¹⁴⁴⁰ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 92.

¹⁴⁴¹ Tamże, k. 97.

¹⁴⁴² Tamże, k. 100.

¹⁴⁴³ Tamże, k. 116.

¹⁴⁴⁴ Zob. wyżej, treść do przyp. 1439.

¹⁴⁴⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Bobrowo AA 001 (W 93), k. 358v–359.

Po śmierci brata, Jana Ksawerego (7.7) landrata, kupił od jego najstarszej córki Ludwiki Jezierskiej (8.1), w 1853 roku najpewniej, dobra Wapno liczące 193 ha za 8500 tal., by sprzedać w 1858 roku za 15 000 tal. Edwardowi Trzczańskiemu¹⁴⁴⁶.

Zmarł 26 września 1862 roku w Niewierzu, mając lat 71. Pozostawił żonę i 4 dzieci, w tym nieletnią córkę¹⁴⁴⁷, pochowany został najpewniej w Mszanie — informacji o pogrzebie w metryce brak. Grób „Antoniego Wybickiego (zm. 1862)”, pośród późniejszych tej rodziny, znajdował się na cmentarzu przykościelnym w Mszanie¹⁴⁴⁸.

5 czerwca 1865 roku w Jastrzębiu, Nepomucena Wybicka z Januarem Wybickim zostali chrzestnymi Jadwigi Nepomuceny Zofii (9.14), córki Ignacego Henryka Wybickiego (8.26) i Marii Sypniewskiej, urodzonej w Dzierznie 11 kwietnia tego roku¹⁴⁴⁹. On był bratem stryjecznym ojca dziecka, natomiast ona matką Januarego.

1 marca 1868 roku w Gostkowie Nepomucena Wybicka z Niewierza, wraz z Leonem Czarlińskim z Zakrzewka, Ludwikiem Wierzbickim z Kielbasina i Jadwigą Lebińską (8.16) z Niewierza, została chrzestną Julii Nepomuceny Józefy (9.5), urodzonej 24 lutego w Tylicach, córki syna Januarego (8.15) i Honoraty Mazowieckiej¹⁴⁵⁰.

Żona Nepomucena z domu Rutkowska zmarła 22 maja 1879 roku w Niewierzu, pochowana została 27 maja w Mszanie¹⁴⁵¹. W Urzędzie Stanu Cywilnego w Brodnicy zapisano ją tego samego dnia (22 maja), jako córkę Ksawerego, urodzoną w Mileszewach, zmarłą w wieku 77 lat¹⁴⁵².

7.13. Feliks Florian (11 IV 1793–19 II 1795)

Dziesiąte dziecko Jakuba i Marianny Czapskiej. Urodził się 11 kwietnia 1793 roku w Konojatkach. Ochrzczony został 21 kwietnia w Lembargu, trzymali do chrztu Józef Czapski i Anna [Wernikowska], chorążycowie i dziedzice Kruszyn¹⁴⁵³.

Zmarł 19 lutego 1795 roku w Konojatkach, mając 2 lata, 23 lutego pochowany został w krypcie kościoła w Lembargu¹⁴⁵⁴.

¹⁴⁴⁶ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 134.

¹⁴⁴⁷ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 59: Mszano, s. 183: bez dzieci; AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AE 001 (W 983), k. 20v–209.

¹⁴⁴⁸ *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 11. *Województwo bydgoskie*, pod red. T. Chrzanowskiego i M. Korneckiego, z. 2. *Powiat brodnicki*, inwentaryzację przeprowadzili T. Chrzanowski i T. Żurkowska, Warszawa 1971, s. 44.

¹⁴⁴⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 153v–154.

¹⁴⁵⁰ ADP, mf 26, nr 3: Gostkowo chrzty 1869–1890, s. 96–97; zob. też niżej, s. 306.

¹⁴⁵¹ TD, Gazety > XIX wiek > Część 1, 3232 „Dziennik Poznański” 1879. Nepomucena Wybicka z d. Rutkowska † dziś, lat skończ. 77. Rodzina. Niewierz, 22 maja. Eksp. z Niewierza do par. w Mszannie (nr 118); „Dziennik Poznański” R., nr 118 (sobota 24 V 1879), s. 4; „Gazeta Toruńska” 1879, nr 119 (24 V), s. 4.

¹⁴⁵² APT, USC Brodnica wieś 15, nr 45 (22 V 1879).

¹⁴⁵³ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 006 (W 787), k. 26.

¹⁴⁵⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AE 002 (W 793), k. 8v: jako Feliks.

7.14. Mateusz (16 IX 1794–29 III 1854)

Był jedenastym dzieckiem Jakuba i Marianny Czapskiej. Urodził się 16 września 1794 roku w Konojadkach, ochrzczony został 18 września w Lembargu, chrzestnymi byli Antoni Gotartowski [wcześniej jako syn ławnika człuchowskiego] i Faustyna z Markowskich sędzianka tucholska, małżonkowie z Sumowa¹⁴⁵⁵.

W 1805 roku odnotowany został na liście wasali jako mający lat 12 (mylnie zapisany jako Mathias), z braćmi Ignacym (26), Janem (21), Antonim (14). W aktach Heroldsamtu jest też wymieniony z bratem Antonim, jako mieszkający na pensji u proboszcza w Lisnowie w powiecie grudziądzkim (Gr. Leistenau)¹⁴⁵⁶. Uczęszczali tam do szkoły.

Wielokrotnie wystąpił jako ojciec chrzestny. I tak, 8 listopada 1815 roku przy chrzcie Karola Tomasza urodzonego 5 listopada, syna Tomasza Albertiniego kucharza dworskiego z Konojadek i Marianny Popkowny, wraz z Antonim Wybickim (7.12) [starszym bratem], Ludwiką Wybicką (7.15) [młodszą siostrą], w parze z jakąś panną Wybicką¹⁴⁵⁷, starszą siostrą Bogumiłą (7.9) lub Anną (7.11). Później, 4 kwietnia 1818 roku w Bobrowie, z Bogumiłą Wybicką (7.9) zostali chrzestnymi Wiktorii Julianny urodzonej 26 marca, córki Ignacego Kręckiego i Marianny Marchlewskiej¹⁴⁵⁸. 17 czerwca 1818 roku jako dziedzic Wądzynia z panną Ludwiką Wybicką (7.15) z Konojadek zostali chrzestnymi Pauliny Ludwiki, urodzonej 5 czerwca, córki *spectabiles* Jana Klauzowskiego ekonoma dworskiego i Marianny Brejer¹⁴⁵⁹. Ta sama para, on jako kawaler i stryj dziecka i ona jako panna i stryjenka, 7 sierpnia 1819 roku trzymali do chrztu dziecko landrata brodnickiego Jana Wybickiego (7.7) i Ludwiki Marianny Bąkowskiej, Mariannę Annę Praksedę (8.6), urodzoną 3 sierpnia tego roku¹⁴⁶⁰. Tego samego roku, 16 listopada w Brodnicy, Mateusz Wybicki z Wądzynia lat 24 z kapitanem Mirosławskim został świadkiem ślubu Franciszka Podczaskiego kapitana wojsk polskich i Bogumiły Wybickiej (7.9), siostry¹⁴⁶¹. 22 sierpnia 1820 roku w Bobrowie Mateusz jako kawaler z Wądzynia z panną Ludwiką Wybicką (7.15) [młodszą siostrą] z Konojadek trzymali do chrztu Mariannę Annę Ludwikę, córkę swojej najstarszej siostry Konstancji Scholastyki (7.4) i jej drugiego męża Bogusława Klobukowskiego, urodzoną 16 sierpnia w Wądzyniu¹⁴⁶², a z Józefiną Jezierską z Bobrowa zostali chrzestnymi 9 stycznia 1821 roku Tomasza

¹⁴⁵⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 006 (W 787), k. 30v. Ławnikiem tucholskim w latach 1756–1771 był Piotr Gotartowski, UPKr, nr 1343. Faustyna Markowska, raczej ławniczanka człuchowska, córka Franciszka ławnika ziemskiego człuchowskiego 1759–1775, UPKr, nr 353.

¹⁴⁵⁶ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, s. 5.

¹⁴⁵⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 53v.

¹⁴⁵⁸ Baza metrykalna szlachty..., APTI Bobrowo, k. 324.

¹⁴⁵⁹ AA DDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA007 (W 788), k. 71.

¹⁴⁶⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 32: Lembarg, s. 74; AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 72.

¹⁴⁶¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57, s. 111: tylko data roczna; Baza metrykalna szlachty..., APTI Bobrowo, 525 bez imienia.

¹⁴⁶² Baza metrykalna szlachty..., APTI Bobrowo, 336.

Jana Pruskiego, urodzonego 29 grudnia poprzedniego roku, syna Jana Pruskiego i Anny Wybickiej (7.11)¹⁴⁶³, kolejnej swojej siostry. Następnie 14 grudnia 1823 roku w Bobrowie był chrzestnym Katarzyny Ludwiki urodzonej 12 grudnia w Wądzynku, córki Antoniego Starorypińskiego i Marianny Zadróżewskiej¹⁴⁶⁴, 8 marca 1825 roku z Ludwiką Wybicką (7.15) zostali chrzestnymi Ludwika Franciszka urodzonego 3 marca w Konojadach, syna Piotra Rudkowskiego sługi dworskiego (*servi aulici*) i Brygidy Błachowskiej¹⁴⁶⁵, a 15 sierpnia tego roku zapisany jako z Konojad, z Ludwiką Wybicką (7.15) z Konojadek byli chrzestnymi Julii Fryderyki Ludwiki urodzonej 31 lipca w Konojadach, córki Fryderyka Denerta i Agnieszki Kuneyny¹⁴⁶⁶.

Dziedziczył po ojcu Wądzyn, który zdaje się sprzedał Tadeuszowi Wilczewskiemu w 1828 roku za 7545 tal.¹⁴⁶⁷

11 lutego 1822 roku za zgodą konsystorza chełmińskiego z powodu pokrewieństwa w 4 stopniu poślubił w Jastrzębiu Katarzynę Obrębską. On pochodził z Wądzynia w parafii bobrownickiej i miał lat 25, ona z Dzierzna, lat 17. Jako świadków zapisano ojca panny młodej Jana Obrębskiego oraz Łukasza Zglinickiego i Antoniego Straszewskiego¹⁴⁶⁸. Jej siostra Marianna Petronela była już zamężna z bratem Mateusza, Antonim Wybickim (7.12). Była to córka Jana Obrębskiego i Róży Bojanowskiej dziedziców Dzierzna, urodzona tam 24 listopada 1804 roku, ochrzczona w Jastrzębiu 29 listopada tego roku na rękach Wojciecha Popkowskiego i Karoliny Gotartowskiej, w asystencji Stanisława Gotartowskiego i Józefy Popkowskiej¹⁴⁶⁹.

Miał z nią co najmniej 6 dzieci. Były to: Róża Marianna Ludwika (* 1824) (8.22), Marianna Józefa Marcela (* 1827) (8.23), Michalina Barbara Brygida (* 1829) (8.24), Jakub Jan Józef (* 1934) (8.25), Ignacy Henryk (* 1838) (8.26) i Fabian Sebastian Walenty (* 1842) (8.27).

W 1828 roku dobra Dzierzno wielkości 390 ha przejęły jako spadkobierczynie siostry Obrębskie, córki Jana, Marianna Petronela i Katarzyna zamężne z braćmi Antonim (7.12) i Mateuszem (7.14) Wybickimi. W 1842 roku majątek przeszedł w ręce Katarzyny¹⁴⁷⁰. W 1860 roku Dzierzno odziedziczył syn Ignacy (8.26)¹⁴⁷¹.

Mateusz z Ignacym Dzierzgowskim byli 28 lutego 1843 roku w Jastrzębiu świadkami ślubu swoich dzieci, Róży Wybickiej (8.22) i Stanisława Dzierzgowskiego, kawalera „de Polonia”. Ona, panna lat 19, pochodziła z Dzierzna, on miał lat 26. Udzielono im dyspensy z powodu pokrewieństwa w 3 stopniu¹⁴⁷². Już wkrótce

¹⁴⁶³ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 006 (W 1601), k. 54.

¹⁴⁶⁴ Baza metrykalna szlachty..., APTI Bobrowo, s. 353.

¹⁴⁶⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 007 (W 1602), k. 92.

¹⁴⁶⁶ Tamże, k. 94.

¹⁴⁶⁷ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 139. Brak tu informacji o stronie sprzedającej.

¹⁴⁶⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AD 001, k. 22.

¹⁴⁶⁹ Tamże, k. 37.

¹⁴⁷⁰ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 20; *Alphabetischer Nachweis (Adressbuch) des in den Preussischen Staaten mit Rittergütern angesessenen Adels*, hrsg. K. Rauer, Berlin 1857, s. 261: w Dzierznie odnotowana Frau v. Wybicki.

¹⁴⁷¹ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 20.

¹⁴⁷² AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AD 001, k. 47v.

Mateusz z żoną Katarzyną Obrębską 17 grudnia 1843 roku trzymali do chrztu w Jastrzębiu córkę tej pary, swoją wnuczkę, urodzoną dzień wcześniej w Komorowie, która otrzymała imiona Anna Maria Eufemia¹⁴⁷³.

Mateusz zmarł 29 marca 1854 roku w Dzierznie, mając lat 58, 1 kwietnia pochowany został w Jastrzębiu. Pozostawił żonę Katarzynę z Obrębskich z trojgiem dzieci, córką Różą, zamężną ze Stanisławem Dzierzgowskim, i dwoje nieletnich synów, Ignacego i Fabiana¹⁴⁷⁴.

Katarzyna zmarła w Dzierznie 25 lat później, 12 października 1879 roku, mając 74 lata i 11 miesięcy, pochowana została w Jastrzębiu 16 października. Pozostawiła dorosłego syna¹⁴⁷⁵.

7.15. Ludwika Józefa (24 VIII 1796–21 II 1836)

Była dwunastym, najmłodszym z dzieci Jakuba i Marianny Czapskiej. Urodziła się 24 sierpnia 1796 roku w Konojawkach, ochrzczona została dzień później w Lembargu, chrzestnymi zostali Zofia z Kręcich i Marcin Kiedrowski, małżonkowie z Górali¹⁴⁷⁶.

Wielokrotnie została później matką chrzestną w Lembargu. Może ona w parze z Antonim Wybickim (7.12), swoim bratem, oraz Mateuszem (7.14), też bratem i jakąś panną Wybicką [starszą siostrą Bogumiłą (7.9) lub Anną (7.11)] 8 listopada 1815 roku trzymali do chrztu Karola Tomasza urodzonego 5 tegoż miesiąca, syna Tomasza Albertiniiego kucharza dworskiego z Konojadek i Marianny Popkowny¹⁴⁷⁷, a 22 lutego 1816 roku z Tomaszem Czapskim — Juliannę urodzoną 13 lutego, córkę Ludwika Kromeckiego i Julianny z Konojad¹⁴⁷⁸. Na pewno ona jako panna z Konojadek, z Mateuszem de Wybickim (7.14) dziedzicem Wądzynia zostali chrzestnymi 17 kwietnia 1818 roku Pauliny Ludwiki urodzonej 5 tego miesiąca, córki Jana Klauzowskiego ekonomy dworskiego z Konojadek i Marianny Brejer¹⁴⁷⁹, a także 7 sierpnia 1819 roku w parze z tym samym Mateuszem (7.14) kawalerem, dziedzicem Wądzynia, Marianny Anny Praksedy (8.6) urodzonej 3 sierpnia, córki Jana Ksawerego (7.7) landrata brodnickiego i Ludwika Marianny Bąkowskiej z Konojadek, ona jako stryjenka, on jako stryj dziecka¹⁴⁸⁰. Z Konstantym Łyskowskim z Mileszew 19 marca 1820 roku trzymali do chrztu Mariannę Józefinę, córkę Jana Skórzyńskiego kuchennego (*coquinary*) i Jadwigi Krajewskiej, urodzoną 12 marca w Jabłonowie¹⁴⁸¹, z bratem Ma-

¹⁴⁷³ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556), k. 135.

¹⁴⁷⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 002 (W 560), k. 37v–38.

¹⁴⁷⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 003 (W 561), k. 34v–35.

¹⁴⁷⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 006 (W 787), k. 36v.

¹⁴⁷⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 53v.

¹⁴⁷⁸ Tamże, k. 56.

¹⁴⁷⁹ Tamże, k. 71.

¹⁴⁸⁰ ADP, A Mańkowski, Spuścizna, z. 32: Lembarg, s. 74; AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 72.

¹⁴⁸¹ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 74.

teuszem (7.14) 22 sierpnia 1820 roku w Bobrowie Mariannę Annę Ludwikę, córkę swojej najstarszej siostry Konstancji Scholastyki (7.4) i jej drugiego męża Bogusława Kłobukowskiego, urodzoną się 16 sierpnia w Wądzyniu¹⁴⁸², z bratem Antonim Wybickim (7.12) z Niewierza 30 grudnia 1821 roku Jana urodzonego 19 grudnia w Konojadkach, syna Jana Klauzowskiego (wyżej jako ekonom) i Marianny Brejer¹⁴⁸³, 8 marca 1825 roku z Mateuszem Wybickim (7.14) Ludwika Franciszka urodzonego 3 marca w Konojadach, syna Piotra Rudkowskiego sługi dworskiego (*servi aulici*) i Brygidy Błachowskiej¹⁴⁸⁴, a 15 sierpnia z tym samym Mateuszem Wybickim (7.14) z Konojad, Julię Fryderykę Ludwikę urodzoną 31 lipca w Konojadach, córkę Fryderyka Denerta ewangelika i Agnieszki Kuneyny katoliczki¹⁴⁸⁵.

Męża poślubiła 26 listopada 1828 roku w Mszanie. Był nim Józef Wierzbicki z Szembruka, jako świadkowie wystąpili Jan Wybicki (7.7) z Konojadem i Antoni Wysocki z Niewierza¹⁴⁸⁶. Bliższych danych o nim brak.

Mieli troje dzieci: Ludwik Euzebiusz Wierzbicki urodzony w Szembruku 14 sierpnia 1831 roku z rodziców *colonorum lege privilegiatorum*, ochrzczony został 4 listopada w Szembruku, chrzestnymi byli Antoni Wawrzyniec Wysocki i Katarzyna Jezierska z Szembruka¹⁴⁸⁷. To późniejszy mąż swojej siostry stryjecznej Anieli Wybickiej (8.20). Nieco wcześniej, 1 marca 1868 roku, w Gostkowie wraz Leonem Czarlińskim z Zakrzewka, bratową Nepomuceną Wybicką oraz Jadwigą Łebińską został chrzestnym Julii Nepomuceny Józefy (9.5) urodzonej 24 lutego w Tylicach, córki brata stryjecznego Januarego (8.15) i Honoraty Mazowieckiej. Zapisany został jako Ludwik Wybicki [sic]¹⁴⁸⁸.

Córka Marta Józefa urodziła się 29 lipca w 1833 roku we Wróblewie, ochrzczona została 16 września w Szembruku, jako chrzestni uczestniczyli Ksawery de Wierzbicki i jego żona Julianna z Wielkiego Trzcianna¹⁴⁸⁹.

Syn Marian Karol — trzecie dziecko — urodził się 8 lutego 1836 roku we Wróblewie, ochrzczony został 21 lutego w Szembruku, chrzestnymi zostali Hiacynt Ciemniwski centurion *ex* Nogaczyk i Izabela z Wierzbickich Thil z Chełmonia¹⁴⁹⁰.

Zmarła w dniu chrzcin ostatniego dziecka, 21 lutego 1836 roku we Wróblewie (powód — powikłania po porodzie), mając lat 38 [właściwie 40], pozostawiła męża i troje małych dzieci, pochowana została zapewne w Szembruku¹⁴⁹¹.

¹⁴⁸² Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, 336.

¹⁴⁸³ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 82.

¹⁴⁸⁴ Tamże, k. 92.

¹⁴⁸⁵ Tamże, k. 94.

¹⁴⁸⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 198v.

¹⁴⁸⁷ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 38: Szembruk, s. 22 tylko data roczna, brak chrzestnych; AADDT, Księgi metrykalne, Szembruk AA 001 (W 1408), k. 40v–41.

¹⁴⁸⁸ ADP, mf 26, nr 3: Gostkowo chrzty 1869–1890, s. 96–97; zob. też niżej, s. 306.

¹⁴⁸⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 38: Szembruk, s. 23 tylko data roczna; AADDT, Księgi metrykalne, Szembruk AA 001 (W 1408), k. 47v–48.

¹⁴⁹⁰ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 38: Szembruk, s. 23 tylko data roczna; AADDT, Księgi metrykalne, Szembruk AA 001 (W 1408), k. 60v–61.

¹⁴⁹¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 38: Szembruk, s. 23; AADDT, Księgi metrykalne, Szembruk AE 001 (W 1410), k. 16v–17.

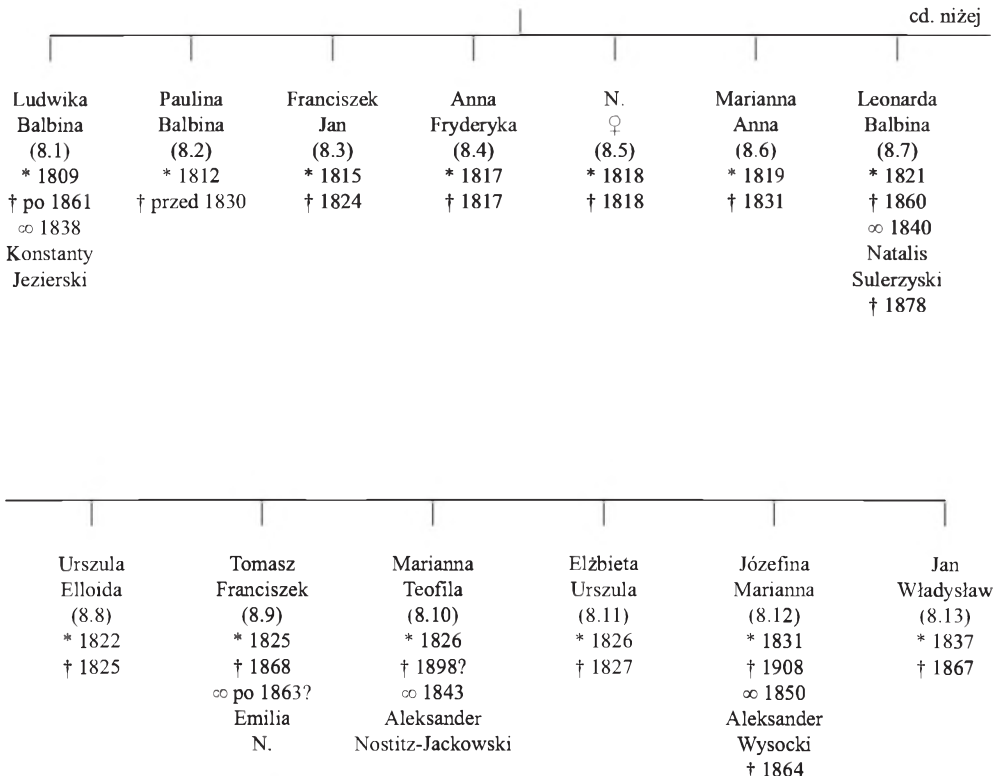
VIII pokolenie

VIII.1. Potomkowie Jana Ksawerego (7.7) i 1v. Ludwiki Marianny Bąkowskiej oraz 2v. Barbary Sumińskiej 1v. Kczewskiej

Odnoga michałowska cd.

Jan Ksawery (7.7)
 * 1783 † 1852
 landrat powiatu brodnickiego 1815–1840
 ∞ 1. 1809 Ludwika
 Marianna Bąkowska † 1831
 2. przed 1837 Barbara Sumińska † po 1867

cd. niżej

Tablica 15

Tablica 12. Potomkowie Jana Ksawerego i Ludwiki Marianny Bąkowskiej oraz Barbary Sumińskiej 1v. Kczewskiej

8.1. Ludwika Balbina Cecylia Katarzyna (21 XI 1809–po 1861)

Pierwsze z dwanaściorga dzieci Jana Ksawerego, w tym czasie podprefekta powiatu michałowskiego i jego pierwszej żony Ludwiki Marianny Bąkowskiej. Urodziła się 21 listopada 1809 roku w Brodnicy, tamże została ochrzczona dzień później, 22 listopada, przez proboszcza Antoniego Kuberskiego dziekana brodnickiego, chrzestnymi zostali Otto Gudowicz sekretarz podprefektury michałowskiej i Nowińska żona prezydenta miasta¹⁴⁹². W metryce przekreślono znajdujące się na drugim miejscu imię Balbina.

W 1837 roku jeszcze jako panna, wraz z Józefem Wierzbickim zostali 4 maja w Bobrowie chrzestnymi Nikodema, syna Jana Płoszyńskiego i Jadwigi Wiśniewskiej, urodzonego 25 kwietnia w Wądzyniu¹⁴⁹³.

27 lutego 1838 roku poślubiła w kościele parafialnym w Szczuce Konstantego Lewalta Jezierskiego dziedzica Sobieszyna lat 32, ona córka landrata ze Świerczyn miała lat 29, jako świadkowie wystąpili Tomasz Czapski sędzia z Sumowa i Tadeusz Wilczewski z Wądzynia, sakramentu udzielił proboszcz szczucki, cielećcki, gorczycki i przedmieść Brodnicy Antoni Łysakowski¹⁴⁹⁴. Konstanty (* 1808) był synem Floriana Ignacego (* 1779 w Bobrowie) i Marianny Ośniałowskiej, dziedzicem Komorowa w Prusach¹⁴⁹⁵. W 1845 roku sprzedał on posiadane po matce Komorowo Natalisowi Sulerzyskiemu, swojemu szwagrowi. Ten kupił od niego majątek, by nie wpadł w niemieckie ręce¹⁴⁹⁶. Od teścia nabył dobra Opalenicę w 1849 roku za 25 130 tal., aby sprzedać je w 1856¹⁴⁹⁷.

Ludwika Jezierska z Opalenicy, wraz ze szwagrem Aleksandrem Jezierskim z Małego Pulkowa, była 15 marca 1853 roku w Pluskowęsach matką chrzestną urodzonego 19 stycznia tego roku w Piątkowie Kazimierza Aleksandra Mieczysława, ostatniego dziecka swojej siostry Leonardy (8.7) i Natalisa Sulerzyskiego, dotąd nieznanego¹⁴⁹⁸.

Z Konstantym miała trzy (?) córki, wszystkie przyszły na świat jeszcze w Komorowie. Florentyna Barbara Marianna Ludwika urodziła się tam 2 stycznia 1839 roku, ochrzczona została w Jastrzębiu 7 stycznia na rękach Jana Wybickiego landrata powiatu brodnickiego i Bibianny Balbiny Bąkowskiej¹⁴⁹⁹. To przyszła żona Wojciecha Gamowicza¹⁵⁰⁰. Barbara Helena Emilia Zofia urodziła się 14 maja 1840

¹⁴⁹² ADP, A. Mańkowski, *Spuścizna*, z. 60: Brodnica, s. 39; AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 005 (W 1600), k. 58v–59; Baza metrykalna szlachty..., APT7 Brodnica, nr 44 — tu drugi świadek Kazimierz Kuberski, drugie imię Balbina.

¹⁴⁹³ AADDT, Księgi metrykalne, Bobrowo AA 001 (W 93), k. 248v–249.

¹⁴⁹⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Szczuka AD 002 (W 1647), k. 3.

¹⁴⁹⁵ L. Białkowski, *Lewaltowie-Jezierscy...*, s. 210; zob. też A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 9, Warszawa 1906, *Uzupełnienia i sprostowania*, po s. 400; N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 119; ADP, A. Mańkowski, *Spuścizna*, z. 57: Bobrowo, s. 98–99 (1779).

¹⁴⁹⁶ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 61; N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 123.

¹⁴⁹⁷ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 136.

¹⁴⁹⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AA 002 (W 1165), s. 407.

¹⁴⁹⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001, k. 119v.

¹⁵⁰⁰ L. Białkowski, *Lewaltowie-Jezierscy...*, s. 210.

roku w Komorowie, ochrzczona została 18 czerwca w Jastrzębiu, chrzestnymi zostali Florian Lewalt Jezierski i Barbara z Sumińskich Wybicka landratowa ze Świerczyn. Byli to dziad ojczyści i druga żona landrata, przybrana babka macierzysta dziecka. Zmarła w Komorowie 6 miesięcy później, 17 IX 1840 roku, zapisana jako Helena¹⁵⁰¹.

I w końcu Jadwiga Florentyna Leonarda przyszła na świat 18 października 1841 roku, ochrzczona została 22 listopada w Jastrzębiu na rękach [Natalisa] Sulerzyskiego z Piątkowa i Marianny Jezierskiej ze Słoszew, w asyście Mariana Lewalta Jezierskiego ze Słoszew i Sulerzyskiej z Piątkowa¹⁵⁰². Były więc to dwa małżeństwa, przy czym Sulerzyską była Leonarda z Wybickich (8.7). Jadwiga Jezierska zaś została później żoną Władysława Kozłowskiego¹⁵⁰³.

Brak tu chrztu czwartej (?) córki, Marii zamężnej z Zenonem Tokarskim¹⁵⁰⁴.

Ludwika wymieniona została w metryce zgonu ojca w 1852 roku jako Jezierska¹⁵⁰⁵. W 1853 roku przejęła po ojcu Gorczeniczkę, by sprzedać dobra w 1861¹⁵⁰⁶, a także Wapno za 8500 tal., by zaraz odstąpić w tej samej cenie Antoniemu Wybickiemu (7.12)¹⁵⁰⁷, swojemu stryjowi.

Po śmierci młodszej siostry Leonardy Balbiny (8.7), żony Natalisa Sulerzyskiego w 1860 roku, mieszkała jakiś czas w Piątkowie u szwagra, opiekując się jego córkami¹⁵⁰⁸.

Nie wiadomo, kiedy zmarła Ludwika oraz jej mąż Konstanty Jezierski.

8.2. Paulina Balbina (I 1812–przed 1830)

Była drugą córką Jana Ksawerego podprefekta powiatu michałowskiego i Ludwiki Marianny Bąkowskiej. Urodziła się w Chojnie, ochrzczona została w Mszanie 3 stycznia 1812 roku. Rodzicami chrzestnymi zostali Fryderyk Rzepka ekonom w Chojnie i Józef Galiński organista z Bobrowa¹⁵⁰⁹.

Zmarła przed 1830 rokiem, wtedy bowiem żyło sześcioro dzieci landrata¹⁵¹⁰.

¹⁵⁰¹ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556) . k. 119v., AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 001 (W 559), k. 59v.

¹⁵⁰² AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556), k. 127.

¹⁵⁰³ L. Białkowski, *Lewaltowie-Jezierscy...*, s. 210; A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 9, po s. 400.

¹⁵⁰⁴ L. Białkowski, *Lewaltowie-Jezierscy...*, s. 210.

¹⁵⁰⁵ 17 VII 1852 zmarł w Wapnie w parafii Szczuka Jan Wybicki landrat lat 70, pozostali żona Barbara nata de Sumińskie, Władysław 17 lat [sic], Tomasz lat 27. Ludwika Jezierska, Leonarda Sulerzyska, Marianna Jackowska, Józefa Wysocka, AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 002 (W 1611), k. 77.

¹⁵⁰⁶ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 37.

¹⁵⁰⁷ Tamże, s. 134.

¹⁵⁰⁸ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 205.

¹⁵⁰⁹ Baza metrykalna szlachty..., APT11 Mszano, k. 27.

¹⁵¹⁰ Zob. wyżej, treść do przyp. 1346.

8.3. Franciszek Jan (1815–7 IV 1824)

Trzecie dziecko, a pierwszy syn Jana Ksawerego podprefekta powiatu michałowskiego, dziedzica Konojadek i Ludwiki Marianny Bąkowskiej. Urodził się w Wądzyniu, ochrzczony został w 1815 roku w Bobrowie¹⁵¹¹.

Zmarł jednak 7 kwietnia 1824 roku w Chojnie w parafii Mszano w wieku 9 lat na suchoty (*phthisis*) i pochowany został 10 kwietnia na cmentarzu w Lembargu¹⁵¹².

8.4. Anna Fryderyka Marianna Waleria (3 VIII 1817–19 XI 1817)

Była czwartym dzieckiem Jana Ksawerego landrata króla pruskiego, dziedzica dóbr Konojady i Zalesie oraz Ludwiki de domo Bąkowskiej, córki Ksawerego i Balbiny z Paprockich, dziedziców Grodziczna, jak zapisano w akcie jej chrztu. Urodziła się 3 sierpnia 1817 roku w Konojadkach, ochrzczona została w Lembargu 5 sierpnia przez ks. Fabiana Focha, a trzymali do chrztu Ksawery Bąkowski dziad dziecka i Marianna Wilczewska z Bialoblockich z Konojadek¹⁵¹³.

I ona także wkrótce zmarła, 19 listopada tego samego roku w Konojadkach, zapisana jako Anna Marianna Fryderyka Waleria, a 21 listopada została pochowana, zapewne w Lembargu¹⁵¹⁴.

8.5. N. córka (17 V 1818–17 V 1818)

Kolejne, piąte dziecko, bezimienna córka Jana Ksawerego i Ludwiki Marianny Bąkowskiej. Urodziła się przedwcześnie (*intempestive nata*) 17 maja 1818 roku w Konojadkach, ochrzczona została z wody i jeszcze tego samego dnia zmarła. Dwa dni później, 19 maja, pochowana została w kaplicy św. Stanisława w Lembargu¹⁵¹⁵.

8.6. Marianna Anna Prakseda (3 VIII 1819–28 VII 1831)

Była szóstym dzieckiem Jana Ksawerego landrata brodnickiego i Ludwiki Marianny Bąkowskiej. Urodziła się 3 sierpnia 1819 roku w Konojadkach, 7 sierpnia została ochrzczona w Lembargu przez Fabiana Focha kuratusa lembarskiego, a trzymali ją

¹⁵¹¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 105. Księgi chrztów Bobrowa z tych lat obecnie brak.

¹⁵¹² AADDT, Księgi metrykalne, I. lembarg AE 002 (W 793), k. 83v–84.

¹⁵¹³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 32: Lembarg, s. 74; AADDT, Księgi metrykalne, I. lembarg AA 007 (W 788), k. 61v.

¹⁵¹⁴ AAIDDT, Księgi metrykalne, I. lembarg AE 002 (W 793), k. 74: tu data urodzenia.

¹⁵¹⁵ Tamże, k. 74v–75.

Mateusz Wybicki, kawaler, dziedzic Wądzynia jako stryj urodzonej i panna Ludwika Wybicka z Konojadek, stryjenka¹⁵¹⁶.

Zmarła 28 lipca 1831 roku w wieku 12 lat w Konojadach, pochowana została zapewne w Lembargu¹⁵¹⁷.

8.7. Leonarda Dorota Balbina (9 II 1821–14 V 1860)

Siódme dziecko, a szósta córka Jan Ksawerego i Ludwiki Marianny Bąkowskiej. Urodziła się 9 lutego 1821 roku w Chojnic, według księgi metrykalnej Mszana, 8 zaś tegoż miesiąca w Konojadkach, według ksiąg Lembarga, jako córka landrata i dziedzica Konojadek, Chojna i Zalesia. Ochrzczona została z wody w dzień narodzin 9 lutego przez wikarego lembargskiego Jana Emchowicza, ceremonia odbyła się pół roku później, 9 lipca w Mszanie, z udziałem proboszcza Antoniego Kasprowicza. Według księgi metrykalnej Lembarga ochrzczona z wody została w Lembargu 11 lutego przez tamtejszego wikarego Jana Emchowicza. Otrzymała imiona Leonarda Dorota według wpisu w Mszanie, Dorota Leonarda Balbina — według wpisu w Lembargu. Znana jest jednak jako Leonarda, przy czym wszystkie opracowania podają dzień 6 lutego jako dzień jej urodzin, zapewne kierując się datą z nagrobka w Pluskowężach. Chrzestnymi zostali Ksawery Kossowski sędzia pokoju z Gajewa i Balbina Bąkowska z Grodziczna¹⁵¹⁸. To żona Franciszka Ksawerego Bąkowskiego z Grodziczna, z domu Paprocka¹⁵¹⁹, jak już wielokrotnie wspomniano, matka Ludwiki Marianny¹⁵²⁰, babka dziecka, a tego faktu nie zaznaczono w księdze chrztów Lembarga, gdzie brak ojca chrzestnego.

Kiedy w 1836 roku ojciec Leonardy sprzedał dobra konojadzkie, a nabył Świerczyny, tam mieszkała, i tam jeździł do niej w konkury przyszły mąż¹⁵²¹.

19 marca 1840 roku w kościele filialnym w Cielętach poślubiła Natalisa Sulerzyskiego z Piątkowa w parafii Pluskowęży lat 36, ona, córka landrata ze Świerczyn i Bąkowskiej miała lat 18, jako świadkowie wystąpili Tomasz Czapski ziemianin i Bąkowskiej miała lat 18, jako świadkowie wystąpili Tomasz Czapski ziemianin i Ignacy Rutkowski, sakramentu udzielił ks. Osmański, dziekan brodnicki¹⁵²². Pan młody był synem Wincentego z Piątkowa i Anny Mieroszewskiej z Zajączkowa,

¹⁵¹⁶ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 32: Lembarg, s. 74; AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 72.

¹⁵¹⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AE 002 (W 793), k. 98v.

¹⁵¹⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 48: jako Leonarda Dorota; ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 32: Lembarg, s. 74; AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 78: ur. 8 II, jako Dorota Leonarda Balbina, chrzestną jedynie Balbina Bąkowska.

¹⁵¹⁹ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1673 (Grodziczno).

¹⁵²⁰ Zob. wyżej, przyp. 1341, 1344–1346 i 1513 oraz treść do nich. Zmarła 23 XI 1841 w Brodnicy, pozostała córka Balbina Szroetter i syn Jan Bąkowski, AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 001 (W 1610), k. 77.

¹⁵²¹ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 119–120.

¹⁵²² AADDT, Księgi metrykalne, Szczuka AD 002 (W 1647), k. 8v.

poślubionych w Dźwierznie 21 maja 1793 roku¹⁵²³, jednym z sześciorga ich dzieci. Urodził się 28 września 1801 roku w Piątkowie, na chrzcie 1 października w Pluskowęsach otrzymał imiona Natalis Franciszek Izydor, a do chrztu trzymali go Teodor Sieliski dziedzic Dylewa, Anna de Sulerzyska panna z dworu piątkowskiego i Marianna Goszkowska (bez tytułu), chrzcil kuratus Tomasz Gutowski¹⁵²⁴. Uczył się w Gimnazjum Toruńskim, następnie studiował prawo w Lipsku i administrację w Heidelbergu, po powrocie zajął się rodzinną gospodarką. Posiadał następujące dobra: Mierzynek, Karczewo, od 1834 roku po bracie Atanazym Piątkowo, dalej kupił Dylewo i Zegartowice, Małe Radowiska, w 1850 roku Komorowo, w 1860 — Małe Pułkowo. Był znanym działaczem gospodarczym i politycznym, posłem do sejmu pruskiego, jednym ze 149 oskarżonych w 1864 roku o zdradę stanu i sędziom w Berlinie¹⁵²⁵.

Najpierw, 25 listopada 1835 roku w Bobrowie ożenił się z panną Izabelą Czapską z Sumowa lat 20, on miał lat 26 [sic]. Świadkami zostali Karol Kalkstein i Tadeusz Wilczewski¹⁵²⁶. Ona była córką Tomasza konsyliarza powiatu bydgoskiego (radcy departamentu bydgoskiego) i Marianny Wilczewskiej, urodzoną 1 września (*7bris*) 1815 roku, ochrzczone 3 września na rękach Malanowskiego pisarza michałowskiego i Anny Wybickiej panny¹⁵²⁷. Data jej narodzenia w księdze metrykalnej różni się od tej na krzyżu nagrobnym (1 V) ufundowanym dla niej przez Natalisa.

W następnym roku po ślubie, 7 grudnia 1736 roku w Piątkowie, przyszła na świat ich córka, Anna Marianna Barbara, ochrzczone w Pluskowęsach na rękach Tomasza v. Czapskiego (*Landschaftsrath*) z Sumowa i Anny v. Sulerzyskiej dziedziczki dóbr Mierzynek¹⁵²⁸. Jednak po sześciu miesiącach, 28 maja 1837 roku zmarła (na wewnętrzną chorobę — jak zapisano) i pochowana została w Pluskowęsach 30 maja¹⁵²⁹. W pamiętniku Natalisa imię córki jest nieznane, jakoby przyszła na świat w 1737 roku¹⁵³⁰. Po upływie pół roku nastąpił kolejny zgon we dworze piątkowskim, mianowicie 6 grudnia zmarła również żona Natalisa, Izabela Czapska, na suchoty w wieku 22 lat, pochowana

¹⁵²³ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Dźwierzno, s. 59; ADP, mf 34, nr 3: Dźwierzno śluby 1708–1875, s. 62: świadkowie Nostitz Jackowski z Pluskowęs i Christina Piątkowska z Grzegorza.

¹⁵²⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AA 001 (W 1164), s. 47–48.

¹⁵²⁵ S. Wierzchosławski, *Natalis Sulerzyski (1801–1878), ziemianin, aktywny działacz polskiego ruchu narodowego*, [w:] *Zasłużeni ludzie Pomorza Nadwiślańskiego z okresu zaboru pruskiego. Szkice biograficzne*, Gdańsk 1979, s. 212–217; S. Kalemka, *Natalis Sulerzyski h. Junosza (1801–1878)*, SBPN, t. 4, Gdańsk 1998, s. 301–303; M. Krajewski, *Dobrzyński słownik biograficzny. Ludzie europejskiego regionu*, Włocławek 2002, s. 624–625; S. Kalemka, *Natalis Sulerzyski (1801–1878)*, [w:] PSB, t. 45, 2007–2008, s. 418–421.

¹⁵²⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Bobrowo AA 001 (W 93), k. 374v–375.

¹⁵²⁷ Data narodzin Izabeli na nagrobku w Pluskowęsach mylna: 1 V 1815; ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 57: Bobrowo, s. 105 (tylko data roczna i brak chrzestnych); Baza metrykalna szlachty..., APT1 Bobrowo, s. 307.

¹⁵²⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AA 002 (W 1165), s. 295.

¹⁵²⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AE 001 (W 1169), k. 86v–87.

¹⁵³⁰ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 48.

została 11 grudnia 1837 roku w Pluskowęsach¹⁵³¹, w grobowcu rodzinnym Sulerzyskich przy południowej ścianie wieży kościoła parafialnego¹⁵³². Stoi tam dziś krzyż marmurowy ufundowany przez Natalisa żonie z napisem:

Tu spoczywa
Izabella z Czapskich Sulerzyska
Urodziła się 1 maja 1815.
Umarła 6 grudnia 1837.

Krótko po drugim ślubie, 22 listopada 1841 roku, Natalis z żoną Leonardą Balbiną zostali chrzestnymi w Jastrzębiu córki jej najstarszej siostry — Ludwiki Balbiny (8.1) i Konstantego Jezierskiego, urodzonej 18 października w Komorowie Jadwigi Florentyny Leonardy¹⁵³³.

Według pamiętnika Natalisa, druga żona Leonarda, miała z nim sześcioro dzieci. O pierworodnym synu wiadomo było jedynie tyle, że urodził się w 1841 roku i z początkiem 1846 zmarł na odrę¹⁵³⁴. Obecnie jest więcej informacji na jego temat. Na imię miał Jan i zmarł w Piątkowie 20 stycznia 1846 roku w wieku 5 lat (pryczyna zgonu — pytocie), pochowany został 22 stycznia w Pluskowęsach¹⁵³⁵. Informacji dotyczących jego chrztu w księgach metrykalnych Pluskowęs z 1841 roku nie znalazłem.

Córka Helena Leonarda Alodia przyszła na świat w Piątkowie 28 maja 1843 roku, z wody została ochrzczona w Pluskowęsach 28 czerwca, do chrztu trzymali ją August v. Sulerzyski młodzieniec i Katarzyna v. Suchorzyńska, oboje z Piątkowa. Ceremonia odbyła się dopiero 19 kwietnia 1857 roku¹⁵³⁶. Wyszła za mąż w 1865 roku za Michała Euzebiusza Wybickiego (8.18), brata stryjecznego matki. Zmarła 25 września 1915 roku w Poznaniu. Szerzej o niej w biogramie męża.

Tadeusz Władysław Mieczysław urodził się w Piątkowie 5 czerwca 1844 roku, chrzest z wody odbył się 13 sierpnia na rękach Walentego Ogieńskiego organisty i Teresy Ogieńskiej wdowy, oboje z Pluskowęs. Ceremonię chrztu wyprawiono jednocześnie i dla starszej siostry Heleny, 19 kwietnia 1857 roku¹⁵³⁷. W pamiętniku Natalisa Sulerzyskiego podany jest jako Waclaw urodzony w 1844 roku i zmarły 8 stycznia 1903 roku w Szydłowie¹⁵³⁸. Ten sam 16 sierpnia 1879 roku w poznańskiej katedrze jako Tadeusz Waclaw Mieczysław Sulerzyski z parafii Mszano w Prusach Zachodnich, młodzieniec lat 35 poślubił Katarzynę Kornelię Helenę z domu Wężykównę, wdowę po Jarocińskim, z guberni kaliskiej z parafii Zadzim. Michał Wybicki

¹⁵³¹ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AE 001 (W 1169), k. 87v–88. N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 48; tu też data zgonu.

¹⁵³² N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 110.

¹⁵³³ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556), k. 127; szerzej, zob. wyżej, s. 273.

¹⁵³⁴ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 48, 129.

¹⁵³⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AE 001 (W 1169), k. 100v–101.

¹⁵³⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AA 002 (W 1165), s. 336.

¹⁵³⁷ Tamże, s. 343.

¹⁵³⁸ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 13, 33, 48, 56, 337; zgon za „Gazeta Toruńska” 1903, nr 9.

(8.18) wraz z Walerianem Rutkowskim z Markowic zostali świadkami tego ślubu¹⁵³⁹. Zmarł 9 stycznia 1903 roku w Szydłowie w parafii Kazimierz, mając lat 59¹⁵⁴⁰.

Córka Wanda Józefina urodziła się w Piątkowie 15 marca 1846 roku, ochrzczona została w Pluskowężach 2 kwietnia tego roku na rękach Józefa Mariana Kossowskiego dziedzica z Gajewa i Barbary de Wybickiej ze Świerczyn¹⁵⁴¹. Ta ostatnia to Sumińska, druga żona Jana Ksawerego (7.7), macocha Leonardy, matki dziecka. Zmarła w wieku 17 lat (16 i 8 miesięcy) 23 listopada 1862 roku w Piątkowie (przyczyna zgonu — kurcze), i pochowana została 27 listopada w Pluskowężach¹⁵⁴². W pamiętniku Natalisa występuje jako Wanda (1846–XI 1862)¹⁵⁴³.

Kolejna córka Natalisa i Leonardy, Jadwiga Maria Paulina, przyszła na świat w Piątkowie 28 marca 1848 roku, ochrzczona została 13 kwietnia na rękach Gustawa Sulerzyskiego i Pauliny v. Szawelskiej panny, oboje pochodzili z Piątkowa¹⁵⁴⁴. Zmarła w Piątkowie 23 stycznia 1849 roku, mając 10 miesięcy, pochowana została 25 stycznia w Pluskowężach. W pamiętniku Natalisa znana jest jako Wiktoria (III 1848 — przed 1860)¹⁵⁴⁵.

I wreszcie ostatnie dziecko Leonardy, o którym nic nie było wiadomo, syn Kazimierz Aleksander Mieczysław. Urodził się 19 stycznia 1853 roku w Piątkowie, ochrzczony został 15 marca w Pluskowężach na rękach Aleksandra Wysockiego z Małego Pulkowa i Ludwiki Jezerskiej z Opalenicy¹⁵⁴⁶. Chrzestnymi zostali więc szwagier matki dziecka, mąż Józefy Wybickiej (8.12) oraz jej siostra Ludwika (8.1), zamężna z Jezerskim. Zmarł na ospę 3 lata później, 23 grudnia 1856 roku w Piątkowie, pochowany został 26 tego miesiąca w Pluskowężach¹⁵⁴⁷.

W 1852 roku, po śmierci ojca, Leonarda przejęła Świerczyny za 102 000 tal.¹⁵⁴⁸ W pamiętniku jej męża sytuacja przedstawiona jest inaczej. Z opisu wynika jakoby Natalis kupił na licytacji ten majątek za 105 000 tal.¹⁵⁴⁹ Po jej śmierci sprzedał Świerczyny w 1860 roku za 130 000 tal. Niemcowi Eugenowi Braunowi, dotychczasowemu dzierżawcy tych dóbr. Oddanie majątku w niemieckie ręce wywołało oburzenie w środowisku polskim¹⁵⁵⁰.

¹⁵³⁹ TD, Metryki, 59135 (Poznań — św. Małgorzata — Katedra), 1879.16/8. G. Tadeusz Waclaw Mieczysław Sulerzyski z par. Mszanno w Prusach Zach., mł. l. 35 x G. Katarzyna Kornelja Helena wd. Jarocińska, z domu Wężyk z gub. Kal. z par. Zadzim G. Walerjan Rutkowski pos. Markowic i G. Michał Wybicki pos. Niewierza (kość. NMP).

¹⁵⁴⁰ Skan z Akt Stanu Cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Kazimierzu z Archiwum Państwowego w Łodzi, <http://metryki.genealodzy.pl/metryka.php?ar=3&z=1507d&sy=1903&kt=3&plik=004-009.jpg>.

¹⁵⁴¹ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AA 002 (W 1165), s. 355.

¹⁵⁴² AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AE 002 (W 1170), bez paginacji.

¹⁵⁴³ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 48, 205, 217, 223–224.

¹⁵⁴⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AA 002 (W 1165), s. 368.

¹⁵⁴⁵ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 48, 139.

¹⁵⁴⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AA 002 (W 1165), s. 407.

¹⁵⁴⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AE 002 (W 1170), brak paginacji.

¹⁵⁴⁸ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 130.

¹⁵⁴⁹ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 188–189.

¹⁵⁵⁰ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 130; N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 210.

Leonarda zmarła w Piątkowie 14 maja 1860 roku w wieku 38 lat, pochowana została 19 maja w Pluskowęsach¹⁵⁵¹, w grobowcu rodzinnym Sulerzyskich przy południowej ścianie wieży kościoła parafialnego¹⁵⁵². Stoi tam krzyż na cokole ufundowany przez Natalisa, widnieje na nim napis:

Tu
spoczywa
śp. Leonarda z Wybickich Sulerzyska
urodzona 9 lutego 1821, umarła 14
maja
1860 r.

Natalis zmarł 24 sierpnia 1878 roku na Morawach w uzdrowisku Lázně Jeseník, pogrzebany został 3 września w Pluskowęsach w grobowcu rodzinnym przy wieży na południowej ścianie kościoła¹⁵⁵³.

8.8. Urszula Elloida Zuzanna (21 X 1822–19 V 1825)

Była ósmym dzieckiem Jana Ksawerego, zapisanego jako *consiliarius terrestris Strasburgensis* i Ludwika Marianny Bąkowskiej. Urodziła się 21 października w Chojnie, ochrzczona została 1 listopada 1822 roku w Mszanie na rękach Jana Obrębskiego dziedzica Dzierzna i Józefiny Obrębskiej też z Dzierzna¹⁵⁵⁴.

Zmarła 19 maja 1825 roku w wieku 3 lat w Konojadach na suchoty (*phthisis*), zapisana w metryce zgonu z imieniem Urszula¹⁵⁵⁵, pochowana została zapewne w Lembargu.

8.9. Tomasz Franciszek Stefan Ludwik (21 XII 1823–14 I 1868)

Dziewiąte dziecko Jana Ksawerego i Ludwika Marianny Bąkowskiej, a drugi ich syn. Urodził się 21 grudnia 1823 roku w Chojnie, do chrztu w Mszanie 26 grudnia trzymali Franciszek Podczaski dziedzic dóbr Prussy i Ludwika Wybicka siostra dziecka¹⁵⁵⁶.

W pamiętniku Natalisa Sulerzyskiego wspomniany pod rokiem 1836 jako jedyny syn landrata z jego pierwszej żony, były uczeń gimnazjum w Chełmnie.

¹⁵⁵¹ AADDT, Księgi metrykalne, Pluskowęsy AE 002 (W 1170), brak paginacji. Opis śmierci, zob. N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 204.

¹⁵⁵² N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 340, przyp. 17.

¹⁵⁵³ „Dziennik Poznański” 1878, nr 197, s. 4; S. Kalemka, *Natalis Sulerzyski (1801–1878)...*, s. 421.

¹⁵⁵⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 46.

¹⁵⁵⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AE 002 (W 793), k. 85v.

¹⁵⁵⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 49.

Poprawniej winno być jako jedyny żyjący, gdyż jego starszy brat Franciszek Jan (8.3) zmarł w 1824 roku.

Bawił u mnie wtenczas szwagier mój Tomasz Wybicki, który z gimnazjum chełmińskiego był dla awantury, którą z profesorem Niemcem zrobił, oddalony¹⁵⁵⁷.

Tomasz lat 27 wymieniony został w 1852 roku w metryce zgonu ojca wraz z matką Barbarą z Sumińskich, siostrami i przyrodnim bratem Władysławem¹⁵⁵⁸.

Miał żonę imieniem Emilia i jednego adoptowanego syna, o czym wiadomo z jego metryki zgonu. Ponieważ w metryce zgonu ojca wymieniony został najprawdopodobniej jako kawaler, ożenił się więc po 1852 roku, a może po 1863. Wiadomo jedynie, że był wtedy w ciężkiej sytuacji majątkowej i zdrowotnej. W 1863 roku pisano o nim:

Szanowną familię Wybickich, a mianowicie dzieci i zięciów śp. pana landrata Wybickiego uprasza się, ażeby nie dała z głodu umrzeć Tomaszowi Wybickiemu w Brodnicy. Jakakolwiek była przeszłość tego nieszczęsnego człowieka, nie podobna mu przecież dać z głodu umierać, względ mając choćby tylko na sparalizowanie jego tak umysłowe, jak fizyczne¹⁵⁵⁹.

Zmarł jako rentier w Brodnicy 14 stycznia 1868 roku, mając lat 44, pochowany został tam 17 stycznia. Pozostawił żonę Emilię zapisaną jako Wybicka i adoptowanego syna¹⁵⁶⁰.

Ani o jego żonie, ani o jego adoptowanym synu nic więcej nie wiadomo.

8.10. Marianna Teofila Balbina (22 II 1825–10 III 1898)

Córka Jana Ksawerego i Ludwiki Marianny Bąkowskiej, dziesiąte ich dziecko. Urodziła się 22 lutego 1825 roku w Konojatkach, ochrzczona została 27 lutego w Lembargu, jako chrzestni uczestniczyli Tomasz Czapski konsyliarz Landszafty z Sumowa i Tekla jego żona¹⁵⁶¹. Tomasz Czapski był synem Ksawerego¹⁵⁶², a więc bratankiem Marianny Czapskiej, żony Jakuba, ojca Jana Ksawerego.

Jako córka podprefekta Jana Wybickiego, dziedzica Świerczyn i Ludwiki Bąkowskiej, mając lat 20, poślubiła 16 stycznia 1843 roku w kościele w Szczuce Aleksandra Nostitz Jackowskiego lat 22, dziedzica dóbr Biała „de Polonia”, syna Franciszka Ksawerego Nostitz Jackowskiego i [Anny] Tuchołczanki, jako świadkowie wystąpili

¹⁵⁵⁷ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 119 i 126.

¹⁵⁵⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 002 (W1611), k. 77; Szczuka AE 003 (W 1649), k. 4v–5.

¹⁵⁵⁹ „Nadwiślanin” 1863, nr 44 (19 IV), s. 4, oraz nr 45 (22 IV), s. 4.

¹⁵⁶⁰ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 003 (W 1620), k. 89v–90.

¹⁵⁶¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 32: Lembarg, s. 75; AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 91v–92.

¹⁵⁶² M. Bär, *Der Adel...*, nr 1655 (Bobrowo).

Tadeusz Wilczewski ze Świecicia [nad Osą] i Tomasz Czapski generalny radca, dziedzic Sumowa, ślubu udzielił proboszcz Antoni Andrzej Łysakowski¹⁵⁶³. Według herbarza Uruskiego pan młody był dziedzicem Bogurzyna, Biechowa i Biechówka, synem Jana Nepomucena [Ksawerego] i Anny Tucholczanki, prezesa Towarzystwa Kredytowego ziemskiego w Plocku, członka Rady Stanu Królestwa Polskiego. Miała z nim synów: Ksawerego, Mieczysława żonatego ze Stefanią Chmyzowską, Józefa żonatego Iv. 1843 z Pelagią Trzciniąską, 2v. z jej siostrą Izabellą Trzciniąską, Franciszka (* 1864) żonatego z Teodorą Chelmiczką, Stefana (* 1854 † 1858) oraz córki, Leonardę poślubioną w 1864 roku przez Jana Zygmunta Kiełczewskiego, Bronisławę (* 1855 † 1857), Marię (* 1858), Zofię (* 1861)¹⁵⁶⁴.

Marianna Jackowska wymieniona została w akcie zgonu ojca z 1852 roku po siostrze Leonardzie Sulerzyskiej, a przed Józefą Wysocką¹⁵⁶⁵.

Zmarła 10 marca 1898 roku w Bogurzynie w powiecie mławskim województwa mazowieckiego, Aleksander natomiast w 1910 roku¹⁵⁶⁶.

8.11. Elżbieta Urszula (8 VII 1826–9 IV 1827)

Jedenaste dziecko Jana Ksawerego i Ludwiki Marianny Bąkowskiej. Urodziła się 8 lipca 1826 roku w Konojadach, ochrzczona została w Lembargu 13 lipca na rękach Jana Kurzyńskiego kuratusa lembargskiego i Balbiny Bąkowskiej, babki z Chojna¹⁵⁶⁷.

Zmarła po ośmiu miesiącach, 9 kwietnia 1827 roku w Konojadach, jako dziecko niepełnosprawne¹⁵⁶⁸.

8.12. Józefina Marianna Ludwika Ottolia (19 III 1831–11 V 1908)

Córka Jana Ksawerego i Ludwiki Marianny Bąkowskiej, dwunaste i ostatnie dziecko z pierwszej żony. Przyszła na świat 19 marca 1831 roku w Konojadach, do chrztu w Lembargu 24 kwietnia trzymali Fryderyk Otto v. Hindenburg *consiliarius terrestris Lubaviensis* i Marianna v. Karwatowa dziedziczka Bialoblot¹⁵⁶⁹.

Przed 1852 rokiem (zgon ojca), a dokładnie 5 lutego 1850 roku, mając lat 19, jako córka „Joannis Rogala de Wybicki” landrata ze Świerczyn i Ludwiki Bąkowskiej, poślubiła Aleksandra Wysockiego lat 26 z Pułkowa, syna Feliksa, posesora Dulska

¹⁵⁶³ AADDT, Księgi metrykalne, Szczuka AD 002 (W 1647), s. 3.

¹⁵⁶⁴ *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. Uzupełnia i sprostowania*, oprac. A. Włodarski, t. 16, cz. III, Warszawa 1934, s. 29. http://www.archiwum.plock.com/acts.php?familyname_gen=&familyname=&forename1=&year=&genre=&id_act=&imie_o=&imie_m=&naz_p_m=wybicka&ok=poka%BF

¹⁵⁶⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 002 (W 1611), k. 77.

¹⁵⁶⁶ Strony internetowe: *MyHeritage*.

¹⁵⁶⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 97.

¹⁵⁶⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AE 002 (W 793), k. 89v–90.

¹⁵⁶⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Lembarg AA 007 (W 788), k. 107.

i Anieli (Amalii?) Orłowskiej. Świadcami zostali Józef Czapski posesor Sumowa i Józefa Rutkowska z Jaguszewic¹⁵⁷⁰.

Od 1857 roku gospodarowali w Pułkowie (813 ha) w powiecie brodnickim, odziedziczonym po matce męża, które sprzedali 1860 roku Natalisowi Sulerzyskiemu, swojemu szwagrowi za 174 000 tal.¹⁵⁷¹ Po śmierci ojca Aleksander otrzymał w 1856 roku Dulsk, wystawiony na licytację jeszcze przed jego śmiercią¹⁵⁷².

Jako Józefa Wysocka wymieniona została na ostatnim miejscu w metryce zgonu ojca 17 lipca 1852 roku, z macochą Barbarą *nata de Sumińskie* żoną, braćmi, przybranym Władysławem 17 lat [sic], Tomaszem 27, siostrami Ludwiką Jezierską, Leonardą Sulerzyką, Marianną Jackowską¹⁵⁷³.

Aleksander Wysocki brał udział w powstaniach 1846 i 1848 roku w Wielkopolsce, walcząc pod Miłosławiem. Również zaangażował się w powstanie styczniowe, potem mieszkał w Toruniu i Golubiu. Zmarł 10 grudnia 1864 roku w Golubiu¹⁵⁷⁴ na zapalenie płuc w wieku 41 lat, pochowany został w Radowiskach, pozostawił żonę i dziecko¹⁵⁷⁵. Był to jakoby nieznanego imienia syn, a może jednak chodzi o urodzoną w 1860 roku w Dulsku córkę Mariannę?¹⁵⁷⁶

Proboszcz parafii dulskiej ks. Maciej Smoleński wystawił negatywną opinię zarówno jemu, jak i jego żonie:

Nowe systemata gospodarskie niezastosowane do gleby i wymagające znacznych kapitałów obrotowych, — drobni wierzyciele pułkowscy, — świeże na wielki procent pożyczki, różne stosunki z pokoleniem Judy, — nierozważna (czasem) szczerobliwość i choroba na wielkiego pana, — oczynszowanie włościan w r. 1861, — ostatnie powstanie; — a przy tem wszystkim straszny nieporządek tak w męskim gospodarstwie, jako i kobiecem, przy żonie nie mogącej zapomnieć, że [jest — J. K.] córką landrata Wybickiego; — zbytnia łatwowierność, — brak rozeznawania ludzi... wszystko to przywiodło go do ostatniej nędzy¹⁵⁷⁷.

Józefa przeżyła męża o ponad czterdzieści lat. Nic więcej o niej w tamtym czasie nie wiadomo, oprócz informacji, że 29 grudnia 1898 roku przeniosła się z Golubia do Poznania i mieszkała jako rentierka na Langestrass (ulica Długa) 1/2 (f.4) u sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo¹⁵⁷⁸.

¹⁵⁷⁰ AADDT, Księgi metrykalne, Szczuka AD 002 (W 1647), k. 37v.

¹⁵⁷¹ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 97.

¹⁵⁷² P. Gałkowski, *Genealogia ziemiaństwa ziemi dobrzyńskiej XIX–XX wieku (do 1939)*, Rypin 1997, s. 211; M. Krajewski, *Dobrzyński słownik...*, s. 696–697.

¹⁵⁷³ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 002 (W 1611), k. 77.

¹⁵⁷⁴ A. Bukowski, *Pomorze Gdańskie w powstaniu styczniowym*, Gdańsk 1994, s. 154–155; P. Gałkowski, *Genealogia ziemiaństwa...*, s. 211.

¹⁵⁷⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Golub AE 004 (W 340), k. 4v–5.

¹⁵⁷⁶ Por. P. Gałkowski, *Genealogia ziemiaństwa...*, s. 211.

¹⁵⁷⁷ M. Smoleński, *Cztery kościoły w ziemi dobrzyńskiej*, Lwów 1869, s. 131.

¹⁵⁷⁸ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, s. 3. APP, Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności 474/15288 (Wysocka Józefa).

Zmarła 11 maja 1908 roku w Poznaniu. Nekrolog zamieścił „Dziennik Poznański” w środę 13 maja tegoż roku, z informacją o pogrzebie 14 maja z Zakładu Sióstr Miłosierdzia Bożego przy placu Bernardyńskim, a także wiadomość pojawiła się w „Kurierze Poznańskim”¹⁵⁷⁹. Pochowana została na cmentarzu kościoła św. Marcina. Księga metrykalna tej parafii odnotowała zgon Józefy z Wybickich Wysockiej, wdowy, córki landrata Jana Wybickiego i Ludwiki Bąkowskiej, urodzonej 20 [sic] marca 1831 roku¹⁵⁸⁰. Dziś cmentarz świętomarciński w Poznaniu nie istnieje.

8.13. Jan Władysław Kazimierz (25 VI 1837–2 IV 1867)

Był synem Jana Ksawerego i jego drugiej żony Barbary Sumińskiej lv. Kczewskiej. Urodził się w Konojadach 25 czerwca 1837 roku, ochrzczony został w Lembargu 30 czerwca. Chrzestnymi zostali Tadeusz Wilczewski, dziedzic Wądzynia, i Marta Sumińska, babka dziecka¹⁵⁸¹. Prawdopodobnie był jedynym dzieckiem Jana Ksawerego z Barbarą z Sumińskich.

Dalej występuje jako Władysław. Z matką został wymieniony w księdze metrykalnej zgonów po śmierci ojca w 1852 roku jako mający lat 17¹⁵⁸². O Władysławie, jako jedynym synu landrata, swojego teścia i jego drugiej żony Sumińskiej, wspominał kilkakrotnie Natalis Sulerzyski w pamiętniku¹⁵⁸³. Rzekomo nie chciał objąć po ojcu Świerczyn, dlatego Sulerzyski jako opiekun sprzedał ten majątek Wybickich w 1860 roku Eugenowi Braunowi, Niemcowi, długoletniemu dzierżawcy dóbr za 80 000 tal. Nie spotkało się to z dobrym przyjęciem ani Polaków, ani Władysława. Ten odbywał wtedy służbę wojskową, matka jego zaś mieszkała we Włocławku¹⁵⁸⁴.

Ostatnią o nich znaną mi wiadomość przyniosły gazety — toruńska i poznańska. Wybicka zawiadamiała w nekrologu o śmierci syna Władysława, który zmarł 2 kwietnia 1867 roku w Lidzbarku (Lautenburg) w wieku 29 lat i pochowany został w sobotę 6 kwietnia w klasztorze Reformatorów w Brodnicy¹⁵⁸⁵. Księga metrykalna parafii w Brodnicy odnotowała zgon Władysława z powodu zawału serca. Pochowano go tam 7 kwietnia, pozostała matka mieszkająca we Włocławku¹⁵⁸⁶, natomiast według metryki kościoła w Lidzbarku Władysław zmarł 2 kwietnia 1867 roku jako posesor dóbr Kosowo w Polsce, mając lat 29, pochowany został w grobie

¹⁵⁷⁹ TD, Gazety > XIX wiek > Część 2. 899 („Dziennik Poznański”) 1908; „Dziennik Poznański” R. 50, 1908, nr 110 (środa 13 V), s. 6; nekrolog; „Kurier Poznański” 1908, nr 110, s. 4.

¹⁵⁸⁰ TD, Metrykalia > Katolickie > Część 4, 30341 (Poznań, św. Marcin), 1908.11/V. † Józefa z Wybickich Wysocka 1831, 20/III. *, wdowa c. landrata Jana Wyb. i Ludwiki Bąkowskiej.

¹⁵⁸¹ AADDT, Księgi metrykalne, I. embarg AA 007 (W 788), k. 117; ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 32: I. embarg, s. 75.

¹⁵⁸² AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 002 (W 1611), k. 77.

¹⁵⁸³ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 119.

¹⁵⁸⁴ Tamże, s. 210–212; H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 130.

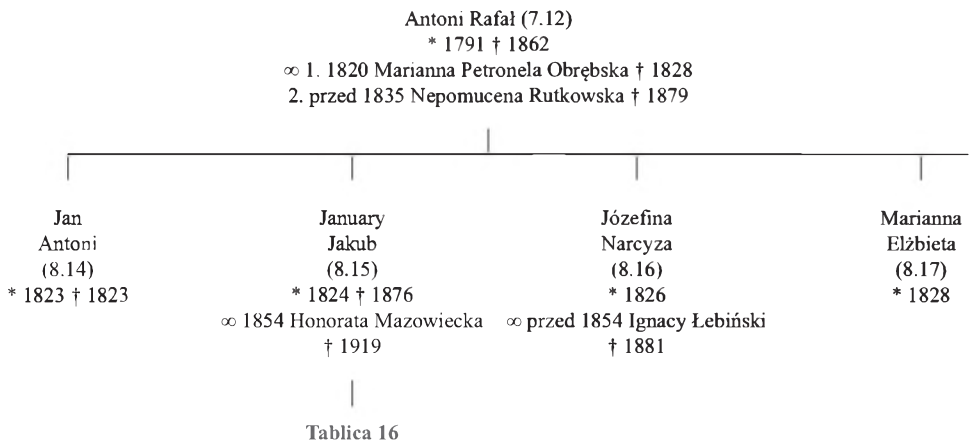
¹⁵⁸⁵ „Gazeta Toruńska” 1867, nr 79 (5 IV), s. 4; „Dziennik Poznański” 1867, nr 80 (6 IV), s. 4.

¹⁵⁸⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 003 (W 1612), k. 80–81.

rodzinnym w Brodnicy — zawiadamiąla matka Barbara z Sumińskich, wdowa po Janie Wybickim¹⁵⁸⁷.

VIII.2. Potomkowie Antoniego Rafała (7.12) i Iv. Marianny Petroneli Obrębskiej oraz 2v. Nepomuceny Rutkowskiej

Odnoga michałowska cd.

Tablica 13. Potomkowie Antoniego Rafała i Marianny Petroneli Obrębskiej oraz Nepomuceny Rutkowskiej

8.14. Jan Antoni (18 I 1823–21 V 1823)

Syn Antoniego Rafała i Marianny Petroneli Obrębskiej. Urodził się w Niewierzu 18 stycznia 1823 roku, ochrzczony z wody został w Mszanie 19, a ceremonia odbyła się dzień później, 20 stycznia, do chrztu trzymali Jan Obrębski i Józefina Obrębska, oboje z Dzierzna¹⁵⁸⁸.

Zmarł wkrótce, 21 maja 1823 roku w Niewierzu, pochowany został 23 maja, zapewne w Mszanie¹⁵⁸⁹.

¹⁵⁸⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Lidzbark Welski AE 002 (W 782), k. 139v–140.

¹⁵⁸⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 47.

¹⁵⁸⁹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 59: Mszano, s. 182: bez imienia i dokładnej daty; AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AE 001 (W 983), k. 81v–82.

8.15. January Jakub Jan (19 IX 1824–31 VI 1876)

Drugi syn Antoniego Rafała i Marianny Petroneli Obrębskiej. Urodził się 19 września 1824 roku w Niewierzu, ochrzczony został 20 września w Mszanie. Chrzestnymi zostali Antoni Kwiatkowski służący (*servitor*) w kościele mszańskim i jego żona Franciszka Kwiatkowska z Rosenberga (Susz?). Chrzcił ks. Antoni Kasprowicz komendariusz z Mszana¹⁵⁹⁰.

16 października 1844 roku on i Józefina Wybicka, zapewne siostra, zostali rodzicami chrzestnymi Józefiny urodzonej 9 października, córki Janusza Jaszenieckiego komornika (*inquilinus*) i Justyny¹⁵⁹¹, a 18 września 1846 roku Antoniego urodzonego 13 września w Niewierzu, syna Józefa Kwiatkowskiego komornika (*inquilinus*) i Marianny Żylińskiej¹⁵⁹². W 1851 roku, 30 sierpnia, w Bobrowie w parze z Florentyną Sumińską z Niewierza, oraz stryjem Antonim (7.12) z żoną Nepomuceną z Rutkowskich w drugiej parze, trzymali do chrztu dziecko jego młodszej siostry Józefiny Łebińskiej (8.16), Jadwigę Antoninę Bernardę urodzoną 20 sierpnia 1751 roku w Czekanowie¹⁵⁹³.

Michał Euzebiusz (8.18) * 1835 † 1907 ∞ 1865 Helena Sulerzyska † 1906	Marianna Teofila (8.19) * 1836 † 1906	Aniela Anna (8.20) * 1838 † 1902 ∞ przed 1870 Ludwik Wierzbicki † przed 1891	Helena Marianna (8.21) * 1841 † 1922 ∞ 1870 Ignacy Linowski † 1931
---	--	--	--

Tablica 17

20 czerwca 1854 roku w Papowie Toruńskim poślubił Honoratę Mazowiecką z Zakrzewka. On pochodził z Niewierza i miał lat 24, ona 19, jako świadkowie uczestniczyli Józefa Gosk dziedziczka z Jedwabna (niem.: Seide) i Teodor Gólkowski z Wabcza¹⁵⁹⁴.

¹⁵⁹⁰ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 50v. Data urodzenia także we wspomnieniu pośmiertnym, zob. T. Żychliński, *Kronika żałobna rodzin wielkopolskich od 1863–1876 r., z uwzględnieniem ważniejszych osobistości zmarłych w tym przeciągu czasu w innych dzielnicach Polski i na obczyźnie*, Poznań 1877, s. 510.

¹⁵⁹¹ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 124.

¹⁵⁹² Tamże, k. 133.

¹⁵⁹³ AADDT, Księgi metrykalne, Bobrowo AA 001 (W 93), k. 358v–359.

¹⁵⁹⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Papowo Toruńskie AA 001, s. 317–318. Teodor Gólkowski, wojskowy polski z Neugut?, w 1835 poślubił Katarzynę Działowską z Działowa, ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 46: Sarnowo, s. 107.

Była to córka Jana Mazowieckiego (31 VI 1706–10 VII 1752) dziedzica Zakrzewka i Teresy Gólkowskiej († 26 III 1866)¹⁵⁹⁵. Urodziła się 12 stycznia 1835 roku w Zakrzewku, 25 stycznia na chrzcie w Papowie Toruńskim otrzymała imiona Honorata Teresa, a chrzestnymi zostali Walenty Sumiński z Zęgwirtu i Weronika Mazowiecka panna z Zakrzewka¹⁵⁹⁶.

W chwili zawarcia ślubu jej ojciec już nie żył, zmarł dwa lata wcześniej, pochowany został w grobowcu na szczycie kościoła w Papowie Toruńskim, z tablicą na murze. Wyżej znajduje się wykusz z krzyżem. Matka Honoraty zmarła w 1866 roku, córka poświęciła jej tablicę umieszczoną w wykuszu poniżej krzyża. Na tablicach podane są daty urodzenia ojca i zgonów obojga rodziców.

Miał z nią co najmniej pięcioro dzieci, były to córki Zofia Teresa Antonina (* 1855) (9.1), Julianna Honorata Jadwiga (* 1858) (9.2), Stanisława Julianna Januarya (* 1861) (9.3), Halina Maria Bronisława (* 1864) (9.4) i Julia Nepomucena Józefa (* 1868) (9.5). Wszystkie wyszły za mąż.

Pierwsze dziecko urodziło się jeszcze w Niewierzu, zaraz potem gospodarzył w Tylicach. Dobra te kupiła po podziale majątku ojca 8 listopada 1855 roku żona Honorata z Mazowieckich za 24 000 tal.¹⁵⁹⁷. Podejrzany był o popieranie powstania styczniowego. W lutym i marcu 1864 roku przeprowadzono u niego rewizje, aresztowano czterech fernali, którzy nie mogli się wylegitymować. Szczegółową rewizję 6 czerwca przeprowadziło wojsko¹⁵⁹⁸.

Kilkakrotnie spotykamy jego nazwisko w księgach metrykalnych jako ojca chrzestnego lub świadka ślubu, głównie w Papowie Toruńskim, ale też i dalej. 5 czerwca 1865 roku w Jastrzębiu z Nepomuceną Rutkowską zostali chrzestnymi Jadwigi Nepomuceny Zofii (9.14), urodzonej 11 kwietnia w Dzierznie, córki Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej¹⁵⁹⁹. On był bratem stryjecznym ojca dziecka, Nepomucena z Rutkowskich babką macierzystą dziecka. W 1866 roku, 15 lipca, January v. Wybicki z Tylic z Weroniką v. Grzonkowską z Zakrzewka zostali tam rodzicami chrzestnymi Jana Pawła, urodzonego 29 czerwca w Zakrzewku syna Leona v. Schedlin Czarlińskiego i Bronisławy v. Mazowieckiej z Zakrzewka¹⁶⁰⁰. Bronisława była siostrą Honoraty, żony Januaryego, urodziła się 19 sierpnia 1841 roku w Zakrzewku¹⁶⁰¹, poślubiona 25 maja 1861 roku w Papowie Toruńskim Leonowi

¹⁵⁹⁵ Daty urodzenia i zgonów z tablic na kościele w Papowie Toruńskim; zob. też TD, Gazety > XIX wiek > Część 1, 863 („Dziennik Poznański”) 1866 Zakrzewek. 26/III. † Teresa Mazowiecka z d. Gólkowska. Dzieci (nr 71).

¹⁵⁹⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Papowo Toruńskie AA 002, s. 19–20. O Mazowieckich, zob. też TD, Monografie, Mazowieccy h. Dołęga.

¹⁵⁹⁷ H. Maercker, *Geschichte der ländlichen Ortschaften und der drei kleineren Städte des Kreises Thorn in seiner früheren Ausdehnung vor der Abzweigung des Kreises Briesen i. J. 1888*, Danzig 1899–1900, s. 556.

¹⁵⁹⁸ A. Bukowski, *Pomorze Gdańskie...*, s. 82 i 149.

¹⁵⁹⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 153v–154.

¹⁶⁰⁰ AADDT, Księgi metrykalne, Papowo Toruńskie AA 003, s. 79–80.

¹⁶⁰¹ ADP, mf 24, nr 4: Papowo Toruńskie chrzty 1834–1859, s. 183–184: chrzest 24 X, chrzestni Michał Bojanowski inspektor kancelarii sądu w Toruniu i jego córka Florentyna z Torunia.

Czarlińskiemu z Dubielna¹⁶⁰², późniejszemu znanemu politykowi, posłowi do sejmu pruskiego¹⁶⁰³. W 1869 roku dwukrotnie został świadkiem ślubu panien z Tylic, z Marcinem Górnym 12 września (lub 15 września) Pawła Górnego lat 24 i Anny Lewickiej lat 29, oraz w tej samej parze 27 września Antoniego Ciołgowskiego lat 29 i Elżbiety Osińskiej lat 27¹⁶⁰⁴. Natomiast w kościele w Mszanie z Heleną Wybicką z Niewierza (8.21) [najmłodszą siostrą] trzymał do chrztu 26 marca 1871 roku Helenę Marię Józefę (9.9), córkę młodszego brata Michała Euzebiusza (8.18) i Heleny Sulerzyskiej, urodzoną w Niewierzu 14 marca tegoż roku¹⁶⁰⁵.

Jego i rodzinę Wybickich pozdrowiał Oskar Kolberg w liście do Leona Czarlińskiego z Zakrzewka z lutego 1876 roku¹⁶⁰⁶.

Zmarł 30 (?) czerwca 1876 roku w Tylicach w wieku 52 lat (udar mózgu), pochowany został 3 lipca w Papowie Toruńskim. Pozostały żona i nieletnie córki Zofia (9.1), Jadwiga (9.2), Stanisława (9.3), Halina (9.4) i Julia (9.5)¹⁶⁰⁷. Na murze kościoła, na lewo od tablic poświęconych Mazowieckim, znajduje się płyta pamiątkowa ufundowana Januaremu przez żonę. Jej niewyraźną inskrypcję częściowo odtwarzam:

Śp.
January Wybicki
ur. 24 września 1824 r.
um. 31 czerwca 1876 r.
Niech spoczywa w Bogu.

Na tablicy genealogicznej A. M. Skalkowskiego wymieniony jest mylnie jako Ignacy¹⁶⁰⁸, tym samym podobnie na tablicy w Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie¹⁶⁰⁹.

Żona, Honorata z Mazowieckich, zmarła dużo później, wspomniana została w 1880 roku jako właścicielka Tylic, dóbr liczących 357 ha¹⁶¹⁰, po raz drugi w 1886

¹⁶⁰² AADDT, Księgi metrykalne, Papowo Toruńskie AD 001, s. 347–348: on lat 28, ona 29 [sic], świadkowie Jan Gosk z Jedwabna (niem.: Seide) i Julian v. Łaszewski z Brąchnówka.

¹⁶⁰³ Zob. A. Mańkowski, *Leon Czarliński Schedlin (1835–1918)*, [w:] PSB, t. 4, s. 198–199; S. Gierszewski, *Czarlińscy, polscy działacze narodowi w XIX wieku*, [w:] *Zasłużeni ludzie Pomorza Nadwiślańskiego z okresu zaboru pruskiego. Szkice biograficzne*, Gdańsk 1979, s. 25–29; S. Wierchowski, *Leon Czarliński (1835–1918)*, [w:] SBPN, t. 1, Gdańsk 1992, s. 265–266.

¹⁶⁰⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Papowo Toruńskie AD 001, s. 393–396.

¹⁶⁰⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 62v–63.

¹⁶⁰⁶ Tak według wydawców Oskara Kolberga, *Dzieł wszystkich*, t. 64. *Korespondencja*, cz. 1, zebrała i oprac. M. Turczynowiczowa, Wrocław–Poznań 1965, s. 580.

¹⁶⁰⁷ Archiwum Parafialne w Gostkowie, Liber mortuorum 1873–1948, nr 5, informacja ks. proboszcza Władysława Erdmańskiego; ADP, mf 27, nr 3: Gostkowo zgonu 1875–1890, s. 10–11; T. Żychliński, *Kronika żałobna...*, s. 510–511: pozostała wdowa i córki; Honorata widnieje w spisie prenumeratorów, była więc informatorką Żychlińskiego, tamże, s. 616; „Gazeta Toruńska” 1876, nr 149 z VII (niedziela), s. 4: nekrolog, pogrzeb we wtorek, czyli prawdopodobnie 4 lipca.

¹⁶⁰⁸ A. M. Skalkowski, *Józef Wybicki...*, tablica *Wybicy herbu Rogala*.

¹⁶⁰⁹ *25 lat Muzeum Hymnu...*, s. 44.

¹⁶¹⁰ *Handbuch des Grundbesitzes Deutschen Reiche. I. Königreich Preussen*, Lfg. 4. *Die Provinz Westpreussen*, Berlin 1880, s. 122–123.

roku¹⁶¹¹, po raz trzeci w 1888 roku¹⁶¹². Sprzedała je swojej córce Julii Grąbczewskiej (9.5) 30 sierpnia 1892 roku¹⁶¹³. Od 13 kwietnia 1895 roku jako rentierka mieszkała w Poznaniu przy ulicy św. Marcina pod numerem 26, dokąd przeniosła się z Tyllic, a od 12 października 1899 roku na Schützenstrasse (obecnie: ulica Strzelecka) 28a¹⁶¹⁴.

Żyła jeszcze 24 lutego 1913 roku, kiedy odeszła jej córka Stanisława Jarochowska (9.3)¹⁶¹⁵.

Zmarła 5 maja 1919 roku w Poznaniu, w szpitalu Przemienienia Pańskiego, pochowana została 9 maja na cmentarzu w Inowrocławiu¹⁶¹⁶. Może mieszkała tam któraś z córek?

8.16. Józefina Narcyza Róża (29 X 1826–?)

Córka Antoniego Rafała (7.12) i Marianny Petroneli Obrębskiej, trzecie ich dziecko. Urodziła się w Niewierzu 29 października 1826 roku, dzień później została ochrzczona w Mszanie z wody, matką chrzestną była panna Ludwika Wybicka z Konojad (7.15)¹⁶¹⁷. Ta ostatnia to najmłodsza siostra ojca dziecka Antoniego Rafała. Ceremonia odbyła się w Mszanie 5 listopada przy udziale Mateusza Wybickiego (7.14) i wdowy Bąkowskiej¹⁶¹⁸. Byli to brat ojca i najpewniej Balbina Bąkowska z Grodziczna, żona Franciszka Ksawerego Bąkowskiego z domu Paprocka, matka Ludwiki Marianny, żony starszego brata ojca, Jana Ksawerego (7.7).

Wraz z bratem Januarym (8.15) zostali rodzicami chrzestnymi Józefiny urodzonej 9 października 1844 roku w Niewierzu, córki Janusza Jaszeniewskiego komornika (*inquilinus*) i Justyny¹⁶¹⁹, a 18 września 1846 roku Antoniego urodzonego 13 września w Niewierzu, syna Józefa Kwiatkowskiego, także komornika, i Marianny Żylińskiej¹⁶²⁰.

¹⁶¹¹ TD, Gazety > XIX wiek > Część 1, 5734 („Dziennik Poznański”) 1886 Pozn. 22/V. Wybicka ma Tyllice pod Toruniem (nr 117).

¹⁶¹² Dziedziczką Tyllic była 1888 r. Honorata z M-ch, wdowa po Januarym Wybickim, „Dziennik Poznański” 1888, nr 132 (10 VI), s. 4; TD, Monografie: Mazowieccy h. Dołęga.

¹⁶¹³ H. Maercker, *Geschichte der ländlichen Ortschaften...*, s. 556.

¹⁶¹⁴ APP, Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności 474/15285 (v Wybicka Honorata); zob. też *Adress- und Geschäfts-Handbuch der Stadt Posen 1897*, s. 210; *Adressbuch der Provinzial-Hauptstadt Posen für das Jahr 1902*, s. 276; *Adress-Buch der Provinzial-Haupt- u. Residenzstadt Posen 1911*, s. 301.

¹⁶¹⁵ TD, Gazety > XIX wiek > Część 2, 1673 („Dziennik Poznański”) 1913 24/II. † z Wybickich Stanisława Jarochowska, w Montowie I. 61. Pogrzeb w Grodzicznie. Podp. matka, dzieci, wnuki i rodzina (nr 49); „Dziennik Poznański” 1913 nr 49 (28 II), s. 3: data pogrzebu; „Gazeta Toruńska” 1913, nr 49 (28 II), s. 3. Zob. też niżej, s. 305.

¹⁶¹⁶ „Dziennik Poznański” 1919, nr 105 (7 V), s. 4

¹⁶¹⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 60.

¹⁶¹⁸ Tamże, dopisek niżej.

¹⁶¹⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 124.

¹⁶²⁰ Tamże, k. 133.

Przed 1850 rokiem została żoną Ignacego Łebskiego¹⁶²¹. Ten najprawdopodobniej był synem Jana i Wilhelminy Klahn, urodzonym 21 września 1820 roku w Stążkach w powiecie świeckim, ochrzczonym w Polskich Łąkach 24 września na rękach Stanisława Łebskiego i Marianny Frezerowej, otrzymał imiona Ignacy Mateusz¹⁶²².

Miała z nim syna Stanisława i córkę Jadwigę, zmarłą w Lipnie u brata 25 marca 1913 roku¹⁶²³. Owa Jadwiga Antonina Bernarda urodziła się 20 sierpnia 1751 roku w Czekanowie, ochrzczona została 30 tegoż miesiąca w Bobrowie, do chrztu trzymali Antoni Wybicki (7.12) z Nepomuceną z Rutkowskich oraz January Wybicki (8.15) z Florentyną Sumińską z Niewierza¹⁶²⁴. Byli to stryj matki dziecka z żoną oraz starszy brat matki z bliżej nieznaną Sumińską. Jadwiga jako zamieszkała w Niewierzu została 1 marca 1868 roku w Gostkowie wraz z Leonem Czarlińskim z Zakrzewka, Nepomuceną z Rutkowskich Wybicką i Ludwikiem Wierzbickim chrzestną Julii Nepomuceny Józefy (9.5), córki stryja Januarego (8.15) i Honoraty Mazowieckiej¹⁶²⁵.

Ignacy Łebski zmarł 4 grudnia 1881 roku w wieku 59 lat w Gosławicach w Królestwie Polskim¹⁶²⁶.

Tam też zapewne zmarła i Wybicka.

8.17. Marianna Elżbieta Katarzyna (9 IX 1828–?)

Kolejna córka Antoniego Rafała i Marianny Petroneli Obrębskiej, czwarte i ostatnie ich dziecko. Urodziła się w Niewierzu 9 września 1828 roku, 12 zaś tegoż miesiąca została ochrzczona w Mszanie na rękach Ksawerego Pawłowskiego i jego żony z Pustej Dąbrówki¹⁶²⁷. Po dwóch miesiącach od jej narodzin matka zmarła. Nie znane są dalsze jej losy, może ona też wtedy zmarła?

¹⁶²¹ Nie znalazłem metryki ślubu.

¹⁶²² ADP, Księgi metrykalne, Polskie Łąki chrzty 1773–1828, s. 274. Nie ma racji W. Dworzaczek (TD, Monografie, Łebscy, Łębscy, Łębscy h. własnego, zwanego też Szalawa Odmienna), pisząc o pochodzeniu Ignacego ze strony matki: „J. Ignacy, najprawdopodobniej syn Jana i Trembickiej, ur. w 1822 r., zmarł w Gosławicach w Król. Pol. 4 XII 1881 r., mając 59 lat Z żoną Józefą Wybicką z Niewierza miał syna Stanisława i córkę Jadwigę, która mieszkała u brata w Lipnie w Król. Pol. i tam umarła 25 III 1913 r. (Dz. P.)”.

¹⁶²³ TD, Gazety > XIX wiek > Część 2, 1696 („Dziennik Poznański”) 1913 25/III. † Jadwiga Łebska, w Lipnie, Król. Polskim. Ze wspomnienia pośmiertnego w nr 78/13 Dz. Pozn. Zmarła była córką Ignacego i Józefy z Wybickich z Niewierza, bratanek śp. dr. Władysława Łebskiego redaktora Dz. Pozn. Mieszkała u brata swego Stanisława.

¹⁶²⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Bobrowo AA 001 (W 93), k. 358v–359.

¹⁶²⁵ ADP, mf 26, nr 3: Gostkowo chrzty 1869–1890, s. 96–97.

¹⁶²⁶ TD, Monografie, Łebscy, Łębscy, Łębscy h. własnego, zwanego też Szalawa Odmienna, zob. wyżej przyp. 1622.

¹⁶²⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 67.

8.18. Michał Euzebiusz (15 XII 1835–30 VI 1907)

Był trzecim synem a piątym dzieckiem Antoniego Rafała, pierwszym natomiast z jego drugiej żony Nepomuceny Rutkowskiej. Urodził się 15 grudnia 1835 roku w Niewierzu, ochrzczony został 17 grudnia w Mszanie, chrzestnymi byli Michał Tuchołka i Marianna Tuchołczanka¹⁶²⁸.

Z Anielą de Wybickie został 27 grudnia 1851 roku chrzestnym w Mszanie Anieli (Angeli) urodzonej 22 grudnia w Niewierzu, córki Andrzeja Cymańskiego komornika (*inquilinus*) i Marianny Jaskowskiej¹⁶²⁹.

Po ojcu przejął w 1862 roku Niewierz (niem.: Nenheim) liczący 481 ha ziemi za 60 000 tal., który dalej, od 1883 roku posiadała Helena Sulerzyska, jego żona¹⁶³⁰.

Sprzyjał powstaniu styczniowemu, już w listopadzie 1862 roku przeprowadzono u niego rewizję w poszukiwaniu broni, znaleziono proch, formy do lania kul, potem wielokrotnie był poddany rewizjom, aresztowany, więziony¹⁶³¹.

W 1864 roku, 26 marca w Gostkowie, odnotowany jako posiadiciel Niewierza, z Bronisławą Czarlińską z Zakrzewka, siostrą matki dziecka, został chrzestnym Heleny Marii Bonawentury (9.4), córki starszego brata Januarego (8.15) i Honoraty Mazowieckiej, urodzonej 17 marca 1864 roku w Tylicach¹⁶³².

W drugiej połowie 1865 roku poślubił w Dreźnie Helenę Sulerzyską, córkę Natalisa i Leonardy Balbiny Doroty Wybickiej (nr 8.7), swojej siostry stryjecznej. Ślub wyprawili tam teść Natalis, jadący z wód na Morawach, oczekujący w Prusach aresztowania z powodu niestawienia się w grudziądzkim więzieniu w dniu 1 lipca¹⁶³³.

Panna młoda urodziła się 28 maja 1843 roku w Piątkowie jako drugie dziecko Natalisa i Leonardy Wybickiej¹⁶³⁴. Jej dziad macierzysty Jan Ksawery Wybicki (7.7) był bratem Antoniego Rafała (7.12), ojca męża.

¹⁶²⁸ Tamże, k. 89v–90. W aktach Heroldsamtu w Berlinie zła data urodzenia — 15 II, GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki, Stammtafel. Zapewne ten sam Michał Tuchołka † 12 IV 1842 w Niewierzu lat 72, a panna Marianna Tuchołczanka † 23 VIII 1848 lat 80, AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AE 001 (W 983), k. 142v–143 i 163v–164.

¹⁶²⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 161.

¹⁶³⁰ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 85.

¹⁶³¹ „Nadwiślanin” 1862, nr 117, 136; N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 31; A. Bukowski, *Pomorze Gdańskie...*, s. 83 i 159.

¹⁶³² ADP, mf 26, nr 3: Gostkowo chrzty 1860–1890, s. 48–49.

¹⁶³³ N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 307. O zapowiadającym ślubie w zapusty 1865 roku pisał „Nadwiślanin” 1864, nr 144 (11 XII), s. 4. Najpewniej odbył się nieco później, może w lipcu. 18 IX 1865 roku „Wybicki z żoną z Piątkowa” stanęli w drodze powrotnej w poznańskim hotelu Bazar, „Dziennik Poznański” 1865, nr 213 (19 IX), s. 3. Wcześniej Wybickiego z Tylic odnotowano w Poznaniu 26 V oraz 6 i 11 VII tegoż roku, „Dziennik Poznański” 1865, nr 120 (27 V), 152 (7 VII), 156 (12 VII). Zachowało się zdjęcie zatytułowane: Michał Wybicki z Niewierza z żoną Heleną z Sulerzyskich, teściem Gustawem [sic] Sulerzyskim oraz synkiem Józefem, wykonane w Krakowie, dokąd z Drezna emigrował Natalis, zob. APT, 289/860, nr 6.

¹⁶³⁴ Zob. wyżej, s. 277.

Miał z nią sześcioro dzieci. Byli to: Józef Antoni Waclaw (* 1866) (9.6), Maria Anna Nepomucena (* 1869) (9.7), Janina Maria Józefa (* 1870) (9.8), Helena Maria Józefa (* 1871) (9.9), Leonarda Maria Józefa (* 1873) (9.10) i Anna (* 1877) (9.11).

Helena Wybicka z Sulerszyckich wraz z Ignacym Łaszewskim z Tuchlina zostali chrzestnymi 22 lipca 1873 roku w Pelplinie Marii Magdaleny Heleny, urodzonej 17 lipca w Sierakowicach, córki Władysława Kwaśnowskiego i Marianny Dziergowskiej¹⁶³⁵. Natomiast 16 sierpnia 1879 roku jej mąż Michał Wybicki wraz z Walerianem Rutkowskim z Markowic był świadkiem ślubu w poznańskiej katedrze Tadeusza Waclawa Mieczysława Sulerszyckiego z parafii Mszanno w Prusach Zachodnich, młodzieńca lat 35 i Katarzyny Kornelii Heleny z domu Wężykówny, wdowy po Jarocińskim, z gubernii kaliskiej z parafii Zadzim¹⁶³⁶. Pan młody był synem Natalisa Sulerszyckiego i Leonardy Wybickiej (8.7), szwagrem Michała Wybickiego (8.18)¹⁶³⁷, długi świadek zaś, Walerian Rutkowski, był synem Ignacego, brata Nepomuceny Rutkowskiej, matki Michała, a więc jego kuzynem wujecznym¹⁶³⁸.

Udzielał się publicznie. Powołany został w 1885 roku na sędziego przysięgłego w Toruniu, na zebraniu w Brodnicy wszedł w skład komitetu niesienia pomocy wydalonym z Prus z powiatu brodnickiego¹⁶³⁹.

28 maja 1879 roku wystawiono majątek Niewierz na licytację przez sukcesorów Antoniego¹⁶⁴⁰, czyli przez spadkobierców ojca Michała. Jeszcze w początkach 1880 roku Niewierz liczący 467 ha jako własność Michała odnotowała księga właścicieli majątków ziemskich w Prusach Zachodnich¹⁶⁴¹. Jednak w latach 1879–1882 majątek był w rękach proboszcza Hermana v. Bielickiego¹⁶⁴². W końcu Helena, jako właścicielka tych dóbr od 1883 roku, sprzedała 29 stycznia 1887 roku Niewierz, liczący około 1800 mórg magdeburskich Komisji Kolonizacyjnej za 27 000 marek¹⁶⁴³. Odtąd Michał żył jako rentier.

Michał Euzebiusz zmarł 30 czerwca 1907 roku w Golubiu po długiej chorobie, mając lat 72 (nie ma tego zgonu w księdze metrykalnej Golubia), pochowany został 3 lipca na cmentarzu w Mszanie. Nekrolog podpisali żona, dzieci i wnuczka. Do Urzędu Stanu Cywilnego w Golubiu podał syn, dr Józef Wybicki z Gdańska¹⁶⁴⁴.

¹⁶³⁵ ADP, Księgi metrykalne, Pelplin chrzty 1867–1874.

¹⁶³⁶ TD, Metryki, 59135 (Poznań — św. Małgorzata — Katedra), 1879.16/8. G. Tadeusz Waclaw Mieczysław Sulerszycki z par. Mszanno w Prusach Zach., mł. l. 35 x G. Katarzyna Kornelja Helena wd. Jarocińska, z domu Wężyk z gub. Kal. z par. Zadzim G. Walerjan Rutkowski pos. Markowic i G. Michał Wybicki pos. Niewierza (kość. NMP).

¹⁶³⁷ Zob. wyżej, s. 277.

¹⁶³⁸ Walerian Rutkowski, syn Ignacego i Alodii Sulerszyckiej, * 14 IV 1837 Płowęzek, † 12 XII 1897 Grudziądz, zob. S. Poręba, *Walerian (Walery) Rutkowski (1837–1897)*, [w:] PSB, t. 33, 1991–1992, s. 247–248.

¹⁶³⁹ „Gazeta Toruńska” 1885, nr 120, 199.

¹⁶⁴⁰ „Gazeta Toruńska” 1879, nr 83, s. 4.

¹⁶⁴¹ *Handbuch des Grundbesitzes...*, s. 98–99.

¹⁶⁴² H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 85.

¹⁶⁴³ Tamże; „Gazeta Toruńska” 1887, nr 25 (I II), s. 2.

¹⁶⁴⁴ TD, Gazety > XIX wiek > Część 2, 806 („Dziennik Poznański”) 1907 30/VI. † Michał Wybicki (72 l.) w Golubiu Pogrzb 3 lipca w Mszanie pod Brodnicą Podp. żona, dzieci i wnuczka Golub;

Pochowany został na lewo od grobowca rodziców. Odnowiona na jego grobie płyta ma następujące napisy, u góry:

O wieczny odpoczynek prosi
rodzeństwo

poniżej zaś, z lewej strony poświęcony jemu:

Śp.
Michał Wybicki
z Niewierza
ur. 15 grudnia
1835 r.
um. 30 czerwca
1907 r.

oraz z prawej strony, poświęcony jego młodszej siostrze Marii (Mariannie Teofili) (8.19).

Helena z Sulerzyskich jako wdowa 25 września 1908 roku przeniosła się z Golubia do Poznania na ulicę Langestrasse (obecnie Długa) 1/2 do szpitala [Przemienienia Pańskiego], następnie 2 września 1814 roku na ulicę Strzelecką 28a do swojej bratowej Honoraty z Mazowieckich¹⁶⁴⁵. Zmarła 25 września 1915 roku w szpitalu Przemienienia Pańskiego w wieku 72 lat, zgon odnotowały metryki parafii św. Marcina¹⁶⁴⁶. Pochowana została 28 września w Mszanie. Pozostawiła dwie córki, Janinę i Annę oraz syna, doktora medycyny mieszkającego w Gdańsku¹⁶⁴⁷. Na cmentarzu w Mszanie znajduje się płyta nagrobna z inskrypcją:

Z Sulerzyskich
Helena Wybicka
ur. 28 maja 1843 r.
w Piątkowie
um. 25 września 1915 r.
w Poznaniu

Prosi o Zdrowaś Maria!

„Dziennik Poznański” 1907, nr 149 (3 VII), s. 5; „Gazeta Toruńska” 1907, nr 149 (3 VII), s. 4; APT, USC Golub III/101, nr 35 z 1 VII (s. 208).

¹⁶⁴⁵ APP, Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności 474/15285 (v. Wybicka Helena); zob. też *Adress-Buch der Provinzial-Haup- u. Residenzstadt Posen 1911*, s. 301; oraz wyżej, przyp. 1607.

¹⁶⁴⁶ TD, Metrykalia > Katolickie > Część 4, 30288 (Poznań, św. Marcin) 1915.25/IX. † Wybicka z d. Sulerzyska 1843.28/V. *, wd., c. Natalisa S. pos. d. i Leonardy Wybickiej.

¹⁶⁴⁷ „Gazeta Toruńska” 1915 nr 226, s. 3; nekrolog „Gazeta Toruńska” 1915, nr 222, s. 4; to samo „Dziennik Poznański” 1915, nr 221, s. 8.

8.19. Marianna Teofila (28 XII 1836–12 IX 1906)

Córka Antoniego Rafała i Nepomuceny Rutkowskiej. Urodziła się w Niewierzu 28 grudnia 1836 roku, ochrzczona w Mszanie 30 grudnia tego roku. Rodzicami chrzestnymi zostali *honestus* Michał Grządźki owczarz i *honest*a Agnieszka Kozłowska babka, oboje z Niewierza¹⁶⁴⁸.

Tablica genealogiczna w aktach Heroldsamtu w Berlinie wymienia Marię urodzoną 4 stycznia 1837 roku, żyjącą w stanie panińskim jeszcze w 1880 roku¹⁶⁴⁹.

Zdaje się do końca życia mieszkała przy bracie Michale w Niewierzu i Golubiu.

Zmarła 12 września 1906 roku w Golubiu i pochowana została w Mszanie w grobowcu rodzinnym¹⁶⁵⁰. Miała 70 lat. Na wspólnej z bratem Michałem płycie nagrobnej widnieje u góry napis:

O wieczny odpoczynek prosi
rodzeństwo

poniżej zaś, po prawej stronie:

Śp.
Marya Wybicka
z Niewierza
ur. 28 grudnia
1836 r.
um. 12 września
1906 r.

8.20. Aniela Anna Domicela (5 V 1838–11 II 1902)

Była córką Antoniego Rafała i Nepomuceny Rutkowskiej. Urodziła się w Niewierzu 5 maja 1838 roku, ochrzczona została 10 maja w Mszanie. Do chrztu trzymali Michał Tuchołka z Niewierza i Anna Łyskowska z Mileszew¹⁶⁵¹.

Z Michałem Wybickim (bratem) była chrzestną 27 grudnia 1851 roku w Mszańcu Anieli (Angeli) urodzonej 22 grudnia w Niewierzu, córki Andrzeja Cymańskiego komornika (*inquilinus*) i Marianny Jaskowskiej¹⁶⁵².

Poślubiła Ludwika Wierzbickiego z Kielbasina, 14 czerwca 1870 roku w Mszańcu. On miał lat 39, ona 31, świadkowali Wacław Sulerzyski i Marian Wierzbicki¹⁶⁵³. Mąż był jej kuzynem ciotecznym, synem siostry ojca, Ludwiki Józefy (7.15) i Józefa

¹⁶⁴⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 93v–94.

¹⁶⁴⁹ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W 463: von Wybicki, Stammtafel.

¹⁶⁵⁰ „Gazeta Toruńska” 1906, nr 211 (14 IX), s. 4.

¹⁶⁵¹ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 100v.

¹⁶⁵² Tamże, k. 161.

¹⁶⁵³ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 93–94v.

Wierzbickiego, urodził się w Szembruku 14 sierpnia 1831 roku, ochrzczony został 4 listopada w Szembruku, otrzymując imiona Ludwik Euzebiusz, chrzestnymi byli Antoni Wawrzyniec Wysocki i Katarzyna Jezierska z Szembruka¹⁶⁵⁴.

Miała z nim córkę Anielę Ludwikę, urodzoną 20 lipca 1872 roku w Niewierzu, ochrzczoną 29 sierpnia w Mszanie, chrzestnymi zostali Marian de Wierzbicki z Wielgiego i Nepomucena Wybicka z Niewierza¹⁶⁵⁵. Ta w 1891 roku wyszła za Feliksa Kawęczyńskiego. „Dziennik Poznański” powiadomił o ślubie 4 sierpnia w kościele parafialnym w Radowiskach pod Wąbrzeźnem, Feliksa Kawęczyńskiego, dziedzica Linowca w powiecie lubawskim i panny Anieli Wierzbickiej, córki niezjącego Ludwika dziedzica Pułkowa i Anieli z Wybickich¹⁶⁵⁶.

Miała jeszcze co najmniej dwoje dzieci, Michalinę i Antoniego Wierzbickich, one oraz Aniela żyły, kiedy 11 lutego 1902 roku zmarła ich matka¹⁶⁵⁷.

Od 1875 roku mieszkali w majątku Małe Pułkowo liczącym 813 ha, kupionym zapewne od Natalisa Sulerzyskiego¹⁶⁵⁸.

Ludwik Wierzbicki zmarł wcześniej, przed 1891 rokiem¹⁶⁵⁹.

Ona zmarła w Toruniu 11 lutego 1902 roku, 15 lutego odprawiona została msza św. w kościele parafialnym Panny Marii, po czym nazajutrz, 16 lutego, pochowana została w grobowcu rodzinnym w Radowiskach Wielkich¹⁶⁶⁰. Według metryki zgonu miała 64 lata, zmarła na chorobę serca, pozostawiła troje dzieci, Anielę, Michalinę i Antoniego, była wdową po Ludwiku Wybickim, właścicielu dóbr Małe Pułkowo¹⁶⁶¹.

8.21. Helena Marianna (26 IV 1841–14 IV 1922)

Była córką Antoniego Rafała z Niewierza i Nepomuceny Rutkowskiej. Urodziła się w Niewierzu 26 kwietnia 1841 roku, ochrzczona została w Mszanie 1 maja tegoż roku, do chrztu trzymali ją Ignacy v. Rutkowski z Niewierza z żoną Alodią¹⁶⁶². Byli to brat matki Nepomuceny z Rutkowskich oraz jego żona Alodia Sulerzyska, siostra Natalisa¹⁶⁶³.

¹⁶⁵⁴ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 38: Szembruk, s. 22, tylko data roczna, brak chrzestnych; AADDT, Szembruk AA 001 (W 1408), k. 40v–41. Zob. też wyżej, s. 270.

¹⁶⁵⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 68v–69.

¹⁶⁵⁶ TD, Gazety > XIX wiek > Część 1, 7524 („Dziennik Poznański”) 1891 W par. w Radowiskach pod Wąbrzeźnem Feliks Kaweczyński dz-c Linowca w p. lubaw. x panna Aniela Wierzbicka c. śp. Ludwika, dz-ca Pułkowa i Anieli z Wybickich (nr 178).

¹⁶⁵⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Wielkie Radowiska AE 002, k. 34v–35.

¹⁶⁵⁸ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 71.

¹⁶⁵⁹ Przed ślubem córki Anieli Ludwika.

¹⁶⁶⁰ TD, Gazety > XIX wiek > Część 2, 128 („Dziennik Poznański”) 1902 11/II. † Aniela z Wybickich Wierzbicka Toruń (nr 37); „Dziennik Poznański” R. 44, nr 37 (14 II), s. 5: nekrolog; „Gazeta Toruńska” 1902, nr 36 (13 II), s. 4.

¹⁶⁶¹ AADDT, Księgi metrykalne, Wielkie Radowiska AE 002, k. 34v–35.

¹⁶⁶² AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 110v.

¹⁶⁶³ T. Żychliński, *Złota księga...*, t. 3, s. 232; N. Sulerzyski, *Pamiętniki...*, s. 115–116.

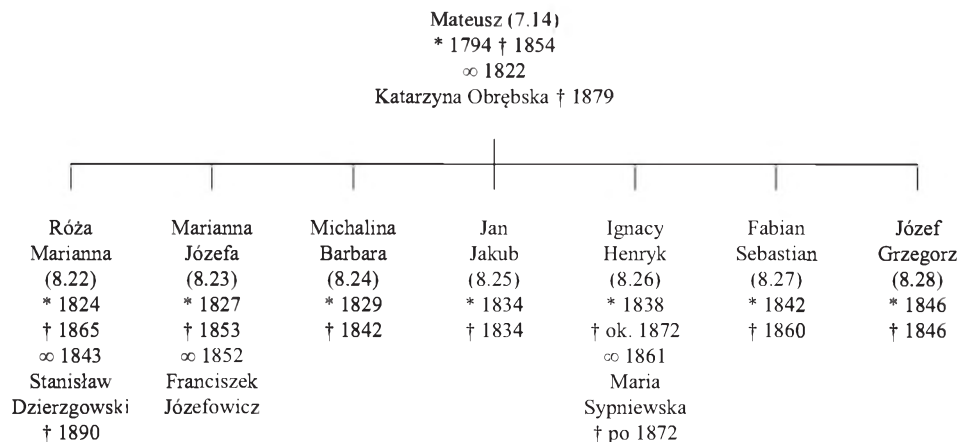
10 października 1870 roku poślubiła w Mszanie Ignacego von Linowskiego ze Steklina w Królestwie. On miał lat 26, ona 30, jako świadkowie wystąpili Michał Wybicki i Waclaw Sulerzyski¹⁶⁶⁴. Mieli córkę Helenę Izabelę, poślubioną w 1896 roku przez Bernarda Franciszka Muszyńskiego¹⁶⁶⁵.

Steklin leży w ziemi dobrzyńskiej, w powiecie toruńskim województwa kujawsko-pomorskiego, w gminie i parafii Czernikowo. W latach siedemdziesiątych XIX wieku właścicielami byli Ignacy i Ludwik Waclaw Linowscy¹⁶⁶⁶. Innych szczegółów nas interesujących brak.

Według bazy nekrologów warszawskich, Helena Linowska z domu Wybicka zmarła 14 kwietnia 1922 roku, Ignacy Linowski natomiast — 22 października 1931 roku¹⁶⁶⁷.

VIII.3. Potomkowie Mateusza (7.14) i Katarzyny Obrębskiej

Odnoga michałowska cd.

Tablica 18

Tablica 14. Potomkowie Mateusza i Katarzyny Obrębskiej

¹⁶⁶⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 93v–94.

¹⁶⁶⁵ http://www.geneteka.genealodzy.pl/index.php?rid=S&from_date=&to_date=&search_lastname=LIN&rpp2=50&rpp1=50&bdm=50&w=02kp&op=gt&exac=

¹⁶⁶⁶ *Materiały do dziejów rezydencji w Polsce. Ziemia dobrzyńska*, t. 2, cz. 4, pod red. S. Kunikowskiego, Włocławek 2007, s. 168–169 (Steklin).

¹⁶⁶⁷ Baza nekrologów warszawskich, http://www.nekrologi-baza.pl/?page_id=1149.

8.22. Róża Marianna Ludwika (22 VIII 1824–3 III 1861)

Córka Mateusza i Katarzyny Obrębskiej. Urodziła się w Niewierzu 22 sierpnia 1824 roku, ochrzczona została 23 sierpnia w Mszanie. Jej rodzicami chrzestnymi zostali Antoni Kwiatkowski i Franciszka jego żona, ubodzy z Susza (Rosenberg)¹⁶⁶⁸.

28 lutego 1843 roku w Jastrzębiu poślubiła Stanisława Dzierzgowskiego, kawalera „de Polonia”. Ona, panna lat 19 pochodziła z Dzierzna, on miał lat 26. Udzielono im dyspensy z powodu pokrewieństwa w trzecim stopniu. Świadcami zostali ojcowie młodej pary, Mateusz Wybicki i Ignacy Dzierzgowski¹⁶⁶⁹.

Stanisław Dzierzgowski był synem Ignacego († 17 I 1870 w Komorowie, 86 lat, major) i Anny Tucholczanki, córki Agnieszki Agaty Wybickiej, siostry Jakuba, dziada swojej żony. Ożenił się więc z wnuczką brata swojej babki macierzystej. Walczył pod Książem i Miłosławiem w Wielkopolsce w czasie powstania styczniowego. Był aktywnym członkiem organizacji powstańczej¹⁶⁷⁰.

Dzierżawił Komorowo w powiecie brodnickim Prus Zachodnich¹⁶⁷¹. Miał z Różą z Wybickich co najmniej trzy córki i siedmiu synów.

Już 16 grudnia 1843 roku urodziła się im w Komorowie córka, która dzień później na chrzcie w Jastrzębiu otrzymała imiona Anna Maria Eufemia. Rodzicami chrzestnymi zostali Mateusz Wybicki z Dzierzna i Katarzyna z domu Obrębska¹⁶⁷². Byli to więc dziad i babka macierzyści dziecka.

Marianna Tekla Malwina urodziła się w Komorowie 9 stycznia 1846 roku, ochrzczona została w Jastrzębiu dzień później na rękach Feliksa Białoblockiego posiadziela Gotartowa i Józefiny Białoblockiej¹⁶⁷³. Zmarła 23 maja 1863 roku w Poznaniu jako uczennica tamtejszych sióstr urszulanek. Jej matka w akcie zgonu zapisana została jako Rozalia Wybielnicka¹⁶⁷⁴.

Następnymi ich dziećmi byli bliźniacy, urodzeni 12 lutego 1851 roku w Komorowie synowie Ignacy i Mateusz. Ochrczeni zostali w Jastrzębiu 13 lutego, pierwszego przynieśli Ignacy Dzierzgowski (dziad ojczysty) i Katarzyna Wybicka (babka macierzysta), drugiego — Ksawery Przyłuski i Marianna Orłowska¹⁶⁷⁵. Ignacy zmarł 14 stycznia 1870 roku w Komorowie¹⁶⁷⁶, o Mateuszu nic więcej nie wiadomo,

¹⁶⁶⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 50.

¹⁶⁶⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AD 001(W 558), k. 47v.

¹⁶⁷⁰ M. Bär, *Der Adel...*, nr 1218 (Smoląg) i 1458 A (Łukocin): Anna Dzierzowska, córka Agnieszki z Wybickich Tuchołczyny; A. Mańkowski, *Ignacy Dzierzgowski (1784–1870)*, [w:] PSB, t. 6, 1948, s. 144–145; S. Myśliborski-Wołowski, *Udział Prus Zachodnich w powstaniu styczniowym*, Warszawa 1968, s. 198, 240; A. Bukowski, *Pomorze Gdańskie...*, s. 83, 155; AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 003 (W 561), k. 6v–7: śmierć Ignacego.

¹⁶⁷¹ K. Kościński, *Przyczynki do historii ziemi michałowskiej...*, s. 80; Komorowo należało w tym czasie do Konstantego Lewalta Jezierskiego, w 1845 kupił Natalis Sulerzyski, H. Plehn, *Orts-geschichte...*, s. 61.

¹⁶⁷² AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556), k. 135.

¹⁶⁷³ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 9v–10.

¹⁶⁷⁴ BPTPN, rkps 1669: Rody szlacheckie w Wielkopolsce w XVI–XIX w., Dzierzgowski, s. 120.

¹⁶⁷⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 47v–48.

¹⁶⁷⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 002 (W 560), k. 58v–59.

zmarł najpewniej przed 1858 rokiem, gdyż to samo imię otrzymał urodzony później inny z synów.

Kolejny z synów, Wincenty, przyszedł na świat w Dzierznie 27 października 1855 roku, chrzestnym 1 listopada został Wincenty Bagiński z Warszawy¹⁶⁷⁷, zapewne to mąż zmarłej dwa lata wcześniej Pelagii Kczewskiej, córki Barbary z Sumińskich. Zmarł mając 11 miesięcy, 11 października 1856 roku, pochowany został 13 października¹⁶⁷⁸.

Edmund Szymon Tadeusz urodzony 27 października 1856 roku w Dzierznie, ochrzczony został w Jastrzębiu 1 listopada na rękach Ignacego Wybickiego i Anny Dzierzgowskiej¹⁶⁷⁹. Jako zamieszkały w Miłosławiu w Wielkopolsce, syn Stanisława mieszkającego w Pelplinie i nieżyjącej Rozalii Wybickiej z Komorowa, mający lat 31, ożenił się w Miłosławiu 24 września 1887 roku z Marią Franciszką Grochowską lat 20, córką Marceliego i Domiceli Podczaskiej¹⁶⁸⁰. Żona najwidoczniej wkrótce zmarła, gdyż ten sam, zapisany jako Edmund Stanisław Ignacy Dzierzgowski (urodzony w Dzierznie 27 X 1856) 12/24 października 1899 roku poślubił w Warszawie w kościele Wszystkich Świętych Helenę Stanisławę Niklas, córkę Józefa i Nepomuceny Mieczkowskiej¹⁶⁸¹. Potem był właścicielem apteki w Poznaniu przy ulicy Wrocławskiej. Druga żona zmarła 27 lipca 1903 roku w Poznaniu¹⁶⁸², on sam natomiast 5 marca 1910 roku w wieku lat 53 i pochowany został 8 marca na cmentarzu kościoła św. Marii Magdaleny, w którym zapisano go w księgach metrykalnych¹⁶⁸³.

Kolejny z synów Róży Wybickiej i Dzierzgowskiego Mateusz urodził się 20 września 1858 roku, ochrzczony dzień później, i tego dnia zmarł, pochowany został 28 września¹⁶⁸⁴.

Wacław Władysław Henryk urodził się 29 października 1860 roku w Komorowie, ochrzczony został w Jastrzębiu 14 stycznia roku następnego na rękach Natalisa

¹⁶⁷⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 76v–77.

¹⁶⁷⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 002 (W 560), k. 48v–49. Wcześniej, około 1854 roku urodził się Jan, zmarł w Dzierznie 9 maja 1856 roku, mając dwa lata, tamże, k. 46v–47.

¹⁶⁷⁹ AADDT, Księgi metrykalne, AA 002 (W 557), k. 83v–84.

¹⁶⁸⁰ Zob. skan, za: APP, USC Miłosław śluby 1887 sygn. 1899/3 nr 22; TD, Gazety > XIX wiek > Część 1, 6184 („Dziennik Poznański”) 1887, W Par. w Miłosławiu 25/IX. Edm. Dzierzgowski, apt. i właśc. drogerii z Pleszewa x panna Maria Grochowska z Miłosławia (nr 226).

¹⁶⁸¹ Zob. skan: http://geneteka.genealodzy.pl/index.php?rid=S&from_date=&to_date=&search_lastname=wybicka&search_lastname2=&exac=1&rpp2=20&rpp1=0&bdm=B&w=71wa&op=gt

¹⁶⁸² TD, Gazety > XIX wiek > część 2, 301 („Dziennik Poznański”) 1903, 1903.27/VII. † Helena z Niklasów Dzierzgowska podp. mąż, synowie i rodzeństwo Poznań, Poznań św. Marcin, za BPTPN, rkps 1669: Rody szlacheckie w Wielkopolsce w XVI–XIX w., Dzierzgowscy, s. 120.

¹⁶⁸³ TD, Gazety > XIX wiek > Część 2, 1165 („Dziennik Poznański”) 1910 1910.5/III. † Edmund Stanisław Tadeusz Jastrzębiec-Dzierzgowski, l. 53., w Poznaniu. podp. żona z dziećmi z wspomnienia pośm.: „Były właściciel apteki w Poznaniu przy ulicy Wrocławskiej. Pochodził z Dzierzna w Prusach Zachodnich powiecie brodnickim i był synem Stanisława Dzierzgowskiego i Rozalii z Wybickich”; TD, Metrykalnia > Katolickie > Część 9, 60255 (Poznań — św. Maria Magdalena) 1910.5/3. † (poch. 8.) G. Edmund Dzierzgowski * 27/10.1856., aptekarz, s. G. Stanisława, ob. zs. i G. Rozalji Wybickiej paraliż mózgu. Żona.

¹⁶⁸⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 97v–98; AE 002 (W 560), k. 58v–59.

Sulerzyskiego i Ludwiki Jezierskiej¹⁶⁸⁵. Ożenił się 27 V/9 VI 1901 roku w Warszawie w kościele Wszystkich Świętych z Marianną Dobrzelewską, córką Antoniego i Bogumiły Nowickiej¹⁶⁸⁶.

Córka Kazimiera Helena Wanda urodziła się w 1862 roku, 13 listopada w Komorowie ochrzczona została w Jastrzębiu następnego dnia, chrzestni — Kazimierz Porawski i Marcela Dierzgowska¹⁶⁸⁷.

2 marca 1865 roku, urodził się martwy syn¹⁶⁸⁸. Dzień później, 3 marca, zmarła w Komorowie po porodzie (*unglücklich Entbindung*) matka, Róża z Wybickich, mając lat 43, pochowana została w Jastrzębiu 7 marca razem z dzieckiem. Pozostawiła męża oraz siedmioro dzieci: Annę, Mariannę, Stanisławę, Ignacego, Edmunda, Wacława i Kazimierę¹⁶⁸⁹. Zapowiedź nabożeństwa żałobnego w warszawskim kościele św. Krzyża w dzień dwudziestopięciolecia [sic — dwuzestolecia] śmierci „Róży z Wybickich Dierzgowskiej”, zamówionego 3 marca 1886 roku przez synów i córki ogłosił „Kurier Warszawski”¹⁶⁹⁰.

Nie udało się zidentyfikować trzeciego z wymienionych przy zgonie Róży Wybickiej dzieci, Stanisławy.

Po śmierci żony Stanisław Dierzgowski poślubił najpewniej w 1866 roku (w Pelplinie?) Władysławę, starszą córkę Walentego Stefańskiego († 30 VI 1877), znanego poznańskiego drukarza i działacza społecznego, wtedy już zamieszkałego w Pelplinie¹⁶⁹¹, i tam mieszkał przez 16 lat¹⁶⁹². Jednak najpierw w Komorowie pod Brodnicą urodziły się im dzieci. Już w 1867 roku zmarło dwoje z nich, 30 marca w Komorowie syn Janusz Walenty Maciej, żyjący 1 miesiąc, pochowany w Jastrzębiu 2 kwietnia i córka Czesława (żyjąca jedynie ¼ godziny), 19 listopada też w Komorowie, pochowana w Jastrzębiu 21 listopada¹⁶⁹³. W Komorowie urodzili się jeszcze — Władysława Maria (* 25 X 1868), Stefan Władysław Józef (* 11 IX † 25 IX 1869, 13 dni) i Maria Gerarda (* 24 IX 1870)¹⁶⁹⁴. Miał z nią jeszcze dzieci urodzone w Pelplinie, Stefana Juliana (* 1 VII 1875 † 2 VII 1775), Janinę Augustynę (* 28 VIII 1876 † 3 X 1877), Ireneusza (zmarł zaraz po urodzeniu 18 IV 1878)¹⁶⁹⁵.

¹⁶⁸⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 115v–116.

¹⁶⁸⁶ Skan: http://geneteka.genealodzy.pl/index.php?rid=S&from_date=&to_date=&search_lastname=wybicka&search_lastname2=&exac=1&rpp2=20&rpp1=0&bdm=B&w=71wa&op=gt

¹⁶⁸⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 129v–130.

¹⁶⁸⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE002 (W 560), k. 89–90

¹⁶⁸⁹ Tamże.

¹⁶⁹⁰ „Kurier Warszawski” 1886, nr 60 (I III), s. 5.

¹⁶⁹¹ M. Rezler, *Walenty Maciej Stefański (1813–1877)*, [w:] PSB, t. 43, 2004–2005, s. 248–253.

¹⁶⁹² Brak księgi ślubów od 1875 roku, do tego czasu ślubu nie ma.

¹⁶⁹³ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 002 (W 560), k. 99v–100 i 103v–104. Pierwsze z dzieci urodziło się 24 II, chrzest 3 III na rękach Walentego Stefańskiego i Anny Porawskiej [z Dierzgowskich], drugie 19 XI, tamże, AA 002 (W 557), k. 168v–169 i 174v–175.

¹⁶⁹⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 182v–183, 187v–188 (chrzestni Ignacy v. Dierzgowski major oraz Maria Wybicka) i 197v–198 (chrzest 2 X, chrzestni Kazimierz Porawski i Wybicka wdowa, zapewne po Ignacym Henryku (8.26)); AE 003, k. 5v–6.

¹⁶⁹⁵ ADP, Księgi metrykalne, Pelplin chrzty 1875–1897: 1875 nr 40, 1876 nr 54, 1878 nr 21; zgony 1875–1897: 1875 nr 18, 1876 nr 23, 1878 nr 15.

Stanisław Dzierzgowski zmarł w Pelplinie 30 marca 1890 roku w wieku 76 lat, po długiej chorobie¹⁶⁹⁶, (na apopleksję), został pochowany 3 kwietnia na cmentarzu kościoła parafialnego pod wezwaniem Bożego Ciała w Pelplinie. Pozostawił żonę Władysławę i dwoje (?) dzieci¹⁶⁹⁷. Wdowa po nim, Władysława ze Stefańskich, zmarła 5 marca 1898 roku w Pelplinie w wieku 55 lat¹⁶⁹⁸.

8.23. Marianna Józefa Marcela (30 I 1827–17 VI 1853)

Córka Mateusza Wybickiego i Katarzyny Obrębskiej. Urodziła się w Dzierznie, została ochrzczona z wody 30 stycznia 1827 roku, chrzestnymi byli Ignacy Obrębski i panna Marianna Obrębska. 20 września tego roku odbyła się w kościele w Jastrzębiu ceremonia chrztu¹⁶⁹⁹.

Zapewne to ona 10 lutego 1852 roku, mając lat 22, poślubiła w Jastrzębiu Franciszka v. Józefowicza lat 30, dzierżawcę [w Dzierznie], jako świadkowie wystąpili [Natalis] Sulerzyski z Piątkowa i [Jan Ksawery] v. Wybicki z Wapna¹⁷⁰⁰.

Zmarła wkrótce, 17 czerwca 1853 roku w Dzierznie, zapisana jako mająca lat 21 [sic], pozostali mąż, ojciec Mateusz, matka Obrębska¹⁷⁰¹.

8.24. Michalina Barbara Brygida (28 IX 1829–20 VII 1842)

Trzecie dziecko Mateusza i Katarzyny Obrębskiej. Urodziła się 28 września 1829 roku w Dzierznie, ochrzczona została 30 października w Jastrzębiu na rękach ks. Franciszka Krajewskiego, proboszcza jastrzębskiego, i Józefiny Obrębskiej, panny z Dzierzna¹⁷⁰².

Zmarła 20 lipca 1842 roku, mając lat 13¹⁷⁰³.

¹⁶⁹⁶ TD, Gazety > XIX wiek > Część 1. 7006 („Dziennik Poznański”) 1890 Pozn. 1/IV. W Pelplinie † wczor. [30 III] w 76 r. po dłuższej chor. Stan. Dzierzgowski. Walczył pod Książem i Miłosł. Dzierż. Komorowa w p. brodn., żon. z Wybicką, a po jej śmierci z starszą córką śp. Walent. Stefańskiego. Od 16 lat zamieszkiwał w Pelplinie (nr 76); „Dziennik Poznański” 1890, nr 76, s. 4.

¹⁶⁹⁷ ADP, Księgi metrykalne, Pelplin zgony 1875–1897, nr 20; przy nazwisku „Jastrzębiec”.

¹⁶⁹⁸ ADP, Księgi metrykalne, Pelplin zgony 1898–1813, nr 19 (Ładislaa de Dzierzgoska).

¹⁶⁹⁹ AADDT, Księgi Metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556), k. 90v.

¹⁷⁰⁰ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AD 001 (W 558), k. 60.

¹⁷⁰¹ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 002 (W 560), k. 31v–32. Zapewne to jej byłemu mężowi Franciszkowi Tomaszowi Józefowiczowi dzierżawcy w Dzierznie, i Antoninie v. Niemczewskiej już 7 XI 1854 roku urodził się syn Stanisław Ignacy Tomasz, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 71v–72 (brak chrzestnych).

¹⁷⁰² AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 002 (W 560), k. 97v.

¹⁷⁰³ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 001 (W 559), k. 63.

8.25. Jan Jakub Józef (14 XII 1834–23 XII 1834)

Syn Mateusza i Katarzyny Obrębskiej, czwarte ich dziecko. Urodził się 14 grudnia 1834 roku w Dzierznie, ochrzczony został dzień później w Jastrzębiu, dziecko przynieśli do chrztu Kazimierz v. Suchorzyński i Józefina Obrębska z Dzierzna¹⁷⁰⁴.

Zmarł w Dzierznie po 10 dniach, 23 grudnia 1834 roku¹⁷⁰⁵.

8.26. Ignacy Henryk (10 IV 1838–1872?)

Był synem Mateusza i Katarzyny Obrębskiej. Urodził się 10 kwietnia 1838 roku w Dzierznie, tego samego dnia ochrzczony został w Jastrzębiu, rodzicami chrzestnymi zostali *honesti* Paweł Kuciński lat 78 i Katarzyna Kucińska lat 61, oboje ze Świdziebni¹⁷⁰⁶.

W 1828 roku dobra Dzierzno wielkości 390 ha po ojcu Janie († 1 IV 1827 w Dzierznie, lat 76) odziedziczyły siostry Marianna Petronela zamężna z Antonim Rafałem Wybickim i Katarzyna żona Mateusza, młodszego brata Antoniego Rafała. Po śmierci jednej z sióstr, Marianny Petroneli († 1828), w 1842 majątek ten przejęła Katarzyna za 6000 tal., po niej w 1860 roku syn Ignacy za 34 000 tal.¹⁷⁰⁷ Ojciec Ignacego zmarł już w 1854 roku, matka zaś w 1879.

Jako pochodzący z Dzierzna kawaler lat 23, pełnoletni, jak zapisano w metryce, 31 kwietnia 1861 roku poślubił w Brodnicy pannę Marię Sypniewską ze Żmijewa lat 20, za zgodą jej rodziców¹⁷⁰⁸. Była ona córką Henryka Sypniewskiego dziedzica Żmijewa i Antoniny Czapskiej, urodzona tamże 13 stycznia 1841 roku i ochrzczona w Brodnicy 21 stycznia na rękach Józefa Sypniewskiego ze Żmijewa oraz Deograty Czapskiej z Sumowa, otrzymała imię Marianna¹⁷⁰⁹.

Posiadali przynajmniej siedmioro dzieci. Były to: Wanda Marianna (* 1862) (9.12), Henryk Józef Mateusz (* 1863) (9.13), Jadwiga Nepomucena Zofia (* 1865) (9.14), Zygmunt Kazimierz (* 1867) (9.15), Jan Feliks Józef (* 1870) (9.16), oraz bliźniaczki Marianna (* 1872) (9.17) i Marta (* 1872) (9.18).

W 1870 roku majątek Dzierzno kupił Henryk Sypniewski, ojciec żony Ignacego za 77 222 tal., by rok później sprzedać Julianowi Karwatowi za 76 500 tal.¹⁷¹⁰

Ignacy zmarł może około 1872 roku, kiedy urodziły się córki bliźniaczki, a przed 1875, kiedy Marianna występuje jako wdowa. Nic więcej o niej nie wiem.

¹⁷⁰⁴ AADDT, Księgi Metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556), k. 110v.

¹⁷⁰⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 001 (W 559), k. 51v.

¹⁷⁰⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556), k. 118v.

¹⁷⁰⁷ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 20; AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 001 (W 559), k. 32v.

¹⁷⁰⁸ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AD 004 (W 1609), k. 63.

¹⁷⁰⁹ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 007 (W 1602), k. 162v–163. O Sypniewskich na Żmiejewie, zob. T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 2, Poznań 1880, s. 321.

¹⁷¹⁰ H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 20. Jakoby Ignacy sprzedał Dzierzno Karwatowi, *Słownik geograficzny...*, t. 2, Warszawa 1881, s. 288.

8.27. Fabian Sebastian Walenty (21 I 1841–14 V 1860)

Syn Mateusza i Katarzyny Obrębskiej, szóste ich dziecko. Urodził się 21 stycznia 1842 roku w Dzierznie, ochrzczony został dzień później w Jastrzębiu na rękach proboszcza Antoniego Łysakowskiego i Agnieszki Krajewskiej, panny z Jastrzębia¹⁷¹¹.

Zmarł 14 maja 1860 roku w Dzierznie, mając lat 20, pochowany został 16 maja w Jastrzębiu¹⁷¹².

8.28. Józef Grzegorz Edmund (17 XI 1846–4 XII 1846)

Syn Mateusza i Katarzyny Obrębskiej, ostatnie, siódme ich dziecko. Urodził się 17 listopada 1846 roku w Dzierznie, ochrzczony został dzień później w Jastrzębiu, chrzestnymi zostali Kazimierz Leszczyński i Marianna Obrębska¹⁷¹³.

Zmarł po 17 dniach, 4 grudnia tegoż samego roku¹⁷¹⁴.

IX pokolenie**IX.1. Potomkowie Tomasza Franciszka (8.9) i Emilii N.**

Odnoga michałowska cd.

Tomasz Franciszek
(8.9)
* 1825 † 1868
∞ przed 1868
Emilia N.

|
N. (adoptowany syn)
(9.0)

Tablica 15. Potomkowie Tomasza Franciszka i Emilii N.

¹⁷¹¹ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 001 (W 556), k. 125.

¹⁷¹² AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 002 (W 560), k. 64v–65v.

¹⁷¹³ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 16v–17.

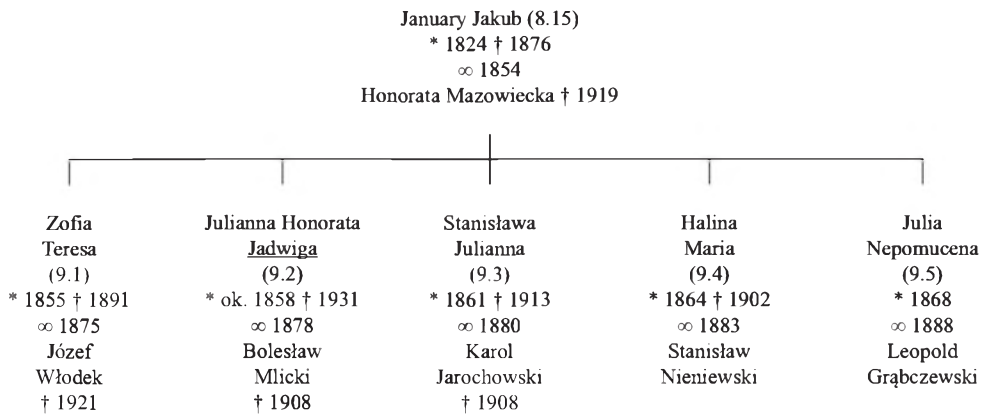
¹⁷¹⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AE 001 (W 559), k. 79v–80.

9.0. N. (syn adoptowany) (?-?)

Nieznanego imienia adoptowany syn Tomasza Franciszka (8.9) i jego żony Emilii nieznanego nazwiska. Wiadomość o nim przekazała metryka zgonu ojca w Brodnicy z 14 stycznia 1868 roku¹⁷¹⁵.

Nic więcej o nim nie wiem. Najpewniej na nim gałąź ta — potomków landrata Jana Ksawerego — wygasła.

IX.2. Potomkowie Januarego Jakuba (8.15) i Honoraty Mazowieckiej

Tablica 16. Potomkowie Januarego Jakuba i Honoraty Mazowieckiej

9.1. Zofia Teresa Antonina (2 VI 1855–24 VI 1891)

Córka Januarego Jakuba (8.15) i Honoraty Mazowieckiej, najstarsze ich dziecko. Urodziła się rok po ślubie rodziców, 2 czerwca 1855 roku w Niewierzu, ochrzczona została 5 czerwca w Mszanie na rękach Antoniego Wybickiego i Teresy Mazowieckiej¹⁷¹⁶.

Już w 1868 roku 3 października w kościele w Gostkowie wraz Pawłem Górnym szwaczem, zostali chrzestnymi Franciszka, urodzonego dzień wcześniej w Tylicach, syna Walentego Szymańskiego i Katarzyny Politowskiej¹⁷¹⁷, 29 sierpnia rok później z Wojciechem Politowskim — Anieli Marii, urodzonej dzień wcześniej w Tylicach, córki Michała Głowackiego i Marianny Politowskiej¹⁷¹⁸.

¹⁷¹⁵ AADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 003 (W 1620), k. 89v–90.

¹⁷¹⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 003 (W 981), k. 172v–173.

¹⁷¹⁷ ADP, mf 26, nr 2: Gostkowo chrzty 1860–1890, s. 100–101.

¹⁷¹⁸ Tamże, s. 108–109.

2 czerwca 1875 roku w Gostkowie, kościele filialnym Papowa Toruńskiego, w wieku 20 lat poślubiła Józefa Włodka posiadziela z Nużewka w parafii Ciechanów „w Polsce”, kawalera lat 27, jako świadkowie wystąpili Leon Czarliński z Zakrzewka i Karol Karpiński ogrodnik (*Gärtner*) z Mokrego pod Toruniem, ślubu udzielił wikary z Papowa Michał Trzęsiek¹⁷¹⁹. Józef Włodek (19 III 1848–27 III 1921) był synem Hipolita Rocha i Franciszki Gosk, ziemianinem z Nużewka w powiecie ciechanowskim, potem dzierżawcą majątku Lekowo w tym samym powiecie¹⁷²⁰.

Miała z nim sześcioro dzieci. Byli to: Irena (1876–1956) zamężna z Edmundem Frankowskim, Gustaw (1877–1946) inżynier, dyrektor naczelny Towarzystwa Metalowego S.A., firmy budowy dróg i mostów w Warszawie „K. Rudzki i S-ka”, Józefa (1881–1957), Bronisława (1882–1950) powieściopisarka, nauczycielka, po II wojnie światowej bibliotekarka w Olsztynie, Zofia (1885–1959) zamężna lv. ze Stanisławem Garczyńskim, 2v. 1925 z Michałem Gawrońskim i Józef (1891–2 VIII 1944) prezydent miasta Grudziądza w latach 1921–1939, prezes Związku Miast Pomorskich, ochotnik w wojnie 1920 roku¹⁷²¹.

Zmarła 24 czerwca 1891 roku w Lekowie pod Ciechanowem po porodzie najmłodszego syna Józefa, pogrzeb odbył się 27 czerwca w Lekowie, pozostawiła męża i pięcioro dzieci, „szóste ledwie zaznała”¹⁷²².

Drugą żoną Józefa Włodka została Aniela Zawadzka († 1925), wdowa po N. Garczyńskim. Zmarł w Warszawie 27 marca 1921 roku¹⁷²³.

9.2. Julianna Honorata Jadwiga (19 IV 1858–17 X 1931)

Druga z córek Januarego Jakuba (8.15) i Honoraty Mazowieckiej. Urodziła się 19 kwietnia 1858 roku w Zakrzewku, ochrzczona została w Papowie Toruńskim 22 kwietnia, rodzicami chrzestnymi zostali Teodor v. Gólkowski dzierżawca z Łęcka (niem.: Lensk) oraz Józefa v. Gosk, dziedziczka z Jedwabna (niem.: Seide)¹⁷²⁴.

¹⁷¹⁹ Archiwum Parafialne w Gostkowie, Liber copulatorum 1873–1948, nr 3 — dziękuję za informację ks. Władysławowi Erdmańskiemu, proboszczowi parafii Gostkowo; ADP, mf 26, nr 5: Gostkowo śluby 1874–1890, s. 2–3.

¹⁷²⁰ S. T. Włodek, *Józef Włodek h. Sulima (19.03.1848–27.03.1921)*, [w:] *Ziemiańskie polscy XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 5, Warszawa 2000, s. 183.

¹⁷²¹ Tamże, s. 183–184. Pierwszy mąż Zofii, córki Józefa Włodka i Zofii z Wybickich, Stanisław Gerwazy Garczyński, był synem Juliana Izydora i jego drugiej żony Anieli Zawadzkiej, która w 1891 roku wyszła ponownie za mąż za wdowca po Zofii z Wybickich Józefa Włodka, zob. też przyp. 1724.

¹⁷²² „Gazeta Toruńska” 1891, nr 144 (27 VI), s. 3.

¹⁷²³ S. T. Włodek, *Józef Włodek...*, s. 183–184. Pierwszym mężem Anieli Zawadzkiej, córki Józefa i Anastazji z Gosków, był Julian Izidor Garczyński (1825–1882), syn Juliana i Barbary Czolczyńskiej, lv. 1862 Martyna Czechowska. Ich syn Stanisław Gerwazy Garczyński poślubił córkę Włodka i Wybickiej, Zofię, natomiast Włodek 13/25 XI 1891 roku poślubił matkę przyszłego zięcia, z którą był spokrewniony (przez Gosków), co wymagało zgody arcybiskupa warszawskiego — informacje Tadeusza Garczyńskiego z Opola.

¹⁷²⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Papowo Toruńskie AA 002, s. 487–488.

Uczyła się w Poznaniu w wyższej szkole żeńskiej założonej przez Anastazję Warnkową. Zapisana została do pierwszej klasy z pierwszym rocznikiem w roku szkolnym 1871/72 (wśród uczennic była także Julia Mlicka)¹⁷²⁵.

26 czerwca 1878 w Gostkowie poślubiła Bolesława Kazimierza Mlickiego, kawalera z Lubinia pod Trzemesznem lat 29, syna Jana Mlickiego i Kazimiery urodzonej Trzebuchowskiej, ona miała lat 20. Świadkowie — Leon Czarliński z Zakrzewka i Jan Gosk z Jedwabna (niem.: Seide). Sakramentu udzielił wikary z Papowa, Michał Trzęsiek. Zapisana została jako córka śp. Januarego Wybickiego i Honoraty Mazowieckiej¹⁷²⁶.

Z Mlickim miała córkę Marię, która wyszła za Stefana Szumlańskiego z Kątna w powiecie mogilneńskim województwa kujawsko-pomorskiego. Szerzej o mężu Wybickiej podaje W. Dworzaczek.

Bolesław Mlicki zmarł w Kątnie 19 grudnia 1908 roku, licząc lat 59, został pochowany w Kwieciszewie¹⁷²⁷.

Jadwiga zmarła 17 października 1931 roku i pochowana została w Kwieciszewie¹⁷²⁸.

9.3. Stanisława Julianna Januaria (23 IV 1861–24 II 1913)

Córka Januarego Jakuba i Honoraty Mazowieckiej, trzecie ich dziecko. Przyszła na świat 23 kwietnia 1861 roku w Tylicach, ochrzczona została 20 maja w Gostkowie, chrzestni — Jan Gosk posiadiciel dóbr Jedwabne (niem.: Seide) i Weronika Krząkowska (właściciel Grzonkowska) z Warszawy, chrzczył proboszcz papowski Józef Fremder¹⁷²⁹.

17 września 1876 roku w kościele w Gostkowie wraz z Janem Nagórzyckim z Gronowa zostali chrzestnymi Walerii urodzonej 9 września w Tylicach, córki Franciszka Nagórzyckiego i Katarzyny Szomatałskiej¹⁷³⁰, 21 października 1878 roku tamże, wraz z Ludwikiem Jasińskim instruktorem zostali chrzestnymi Stanisława, urodzonego 19 października, syna Teofila Adamskiego i Barbary Politowskiej¹⁷³¹.

¹⁷²⁵ K. Męczyńska, „Warnkówny — zakład główny”. *Wyższa szkoła żeńska Anastazji Warnka 1871–1912*, „Kronika Miasta Poznania” 2001, nr 4 (*Pensje, gimnazja, licea*), s. 104.

¹⁷²⁶ Archiwum Parafialne w Gostkowie, Liber copulatorum 1873–1948, nr 6, informacja ks. proboszcza Władysława Irdmańskiego; ADP, mf 26, nr 5: Gostkowo śluby 1874–1890, s. 8–9; ślub w Papowie Toruńskim zeszłej środy (czyli 26 VI) Bolesław Mlicki z Lubinia pod Trzemesznem z Jadwigą Wybicką z Tylic, córką śp. Januarego Wybickiego, „Gazeta Toruńska” 1878, nr 148 (sobota 29 VI), s. 3. O Mlickich, zob. T. Żychliński, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 31, Poznań 1908, s. 31.

¹⁷²⁷ TD, Monografie: Mliccy h. Dolega, a. Bolesław, syn Jana i Trzebuchowskiej, ur. około r. 1849. Dobra Lubin koło Trzemeszna (819 m.m.) sprzedał w r. 1881 za 165 000 m. Emilowi Kraniger, Niemcowi ze Śląska (ib.). Od Radońskiego w r. 1882 kupił za 42 135 tal. Skrzetuszewo w p. gnieźn. (795 m.m.) (ib.), ale i to w r. 1891 sprzedał Niemcowi. Kupił w r. 1893 Rudy w p. wrzesińskim, koło Mielżyna (ok. 10 000 m.m.). Sprzedał w r. 1906 Pałędzie Sewerynowi Węsierskiemu (ib.). Zmarł w Kątnie 19 XII 1908, licząc lat 59, pochowany w Kwieciszewie (ib.). Z żony Jadwigi Wybickiej córka Maria za Stefanem Szumlańskim z Kątna (Hip. Wągr., Toniszewo).

¹⁷²⁸ Za M. J. Minakowski, <http://www.sejm-wielki.pl/b/dw.53783> [dostęp: 21 XII 2013].

¹⁷²⁹ ADP, mf 26, nr 3: Gostkowo chrzty 1860–1890, s. 16–17.

¹⁷³⁰ ADP, mf 26, nr 2: Gostkowo chrzty 1860–1890, s. 174–175.

¹⁷³¹ Tamże, s. 194–195.

W wieku 19 lat, 20 października 1880 roku w kościele w Gostkowie, poślubiła Karola Jarochońskiego, kawalera z Warszawy lat 32, syna właściciela dóbr Sokolniki w Wielkim Księstwie Poznańskim. Świadkami zostali Bolesław Mlicki z Lubinia w Księstwie oraz Leon Czarliński z Zakrzewka, ślubu zaś udzielił [Cyprian] Jarochoński proboszcz z Pępowa w Poznańskim (brat pana młodego)¹⁷³². Karol Zygmunt Jarochoński był najmłodszym synem nieżyjących Cypriana, dyrektora ziemstwa i Konstancji Trąbceżyńskiej, jak donosiły gazety¹⁷³³. Zapowiedź ślubu z 3 października 1880 roku z Urzędu Stanu Cywilnego w Ostaszewie ogłosiła „Gazeta Warszawska”¹⁷³⁴ oraz „Przyjaciół”¹⁷³⁵.

Rok później, 22 lipca, urodził się im martwy syn i pochowany został 24 lipca w Papowie¹⁷³⁶. Miała jeszcze co najmniej troje dzieci, Janinę, Wojciecha i Reginę, mieszkali przez pewien czas w Kijowie¹⁷³⁷. Wszystkie urodziły się w Warszawie. Janina Maria 8 sierpnia 1883 roku, ochrzczona została w Gostkowie 14 kwietnia 1884 roku, a chrzestnymi zostali Kazimierz Jarochoński sędzia (*Amtsrichter*) z Poznania (stryj dziecka, znany później historyk) i Honorata Wybicka z Tylic (babka dziecka)¹⁷³⁸. Podobnie syn Wojciech Leon urodził się w Warszawie 8 kwietnia 1886 roku, a ochrzczony został w Gostkowie 13 września tego roku na rękach Leona Czarlińskiego z Zakrzewka i Otylii Karpińskiej ze Śremu (*Schrimm*) w Wielkopolsce?¹⁷³⁹ Regina Maria Magdalena natomiast, urodzona 27 X/14 XI 1888 roku, ochrzczona została także w Warszawie, w kościele Wszystkich Świętych, matka zapisana została jako Stanisława Wojciecha [sic] z Wybickich, chrzestni — Antoni Roszkowski i Józef Włodek (szwagier matki dziecka)¹⁷⁴⁰.

Stanisława zmarła 24 lutego 1913 roku w Montowie, mając lat 61 [sic — miała 52 lata]. Pogrzeb odbył się 27 lutego w Grodzicznie. Nekrolog podpisali: matka, dzieci, wnuki i rodzina¹⁷⁴¹. Wynika z niego, iż mąż, Karol Zygmunt Jarochoński, już nie żył, zmarł w 1908 roku. Przeżyła ją matka, Honorata z Mazowieckich.

¹⁷³² Archiwum Parafialne w Gostkowie, Liber copulatorum 1873–1948, nr 5, informacja ks. proboszcza Władysława Erdmańskiego; ADP, mf 26, nr 5: Gostkowo śluby 1874–1890, s. 12–13.

¹⁷³³ TD, Gazety > XIX wiek > Część 1, 3599 („Dziennik Poznański”) 1880 Dziś w pał. w Popowie Karol Jarochoński, s. śp. dyr. Cypriana i Konstancji z/d Trąbceżyńskiej x panna Stanisława Wybicka z Tylic w Pr. Zach. (nr 242); „Przyjaciół Ludu” 1880, nr 44 (28 X), s. 4. Zob. też E. Kozłowski, *Cyprian Wojciech Jarochoński (1831–1898)*, [w:] PSB, t. 10, 1962–1964, s. 630.

¹⁷³⁴ „Gazeta Warszawska” 1880, nr 223 (25 IX/7X), s. 4.

¹⁷³⁵ „Przyjaciół”, 1880, nr 44 (28 X), s. 4.

¹⁷³⁶ ADP, mf 25, nr 4: Papowo Toruńskie zgony 1873–1890, s. 88–89.

¹⁷³⁷ A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 8, Warszawa 1905, s. 257, za T. Żychlińskim, *Złota księga szlachty polskiej*, t. 22, Poznań 1900, s. 47.

¹⁷³⁸ ADP, mf 26, nr 3: Gostkowo chrzty 1860–1890, s. 16–17; zob. też D. Rzepniewska, *Kazimierz Jarochoński (1829–1888)*, [w:] PSB, t. 10, 1962–1964, s. 630–632.

¹⁷³⁹ ADP, mf 26, nr 5: Gostkowo śluby 1874–1890, s. 12–13.

¹⁷⁴⁰ Skan na stronie internetowej: http://geneteka.genealodzy.pl/index.php?rid=B&from_date=&to_date=&search_lastname=wybicka&search_lastname2=&exac=1&rpp2=20&rpp1=0&bdm=B&w=71wa&op=gt

¹⁷⁴¹ TD, Gazety > XIX wiek > Część 2, 1673 („Dziennik Poznański”) 1913 24/II. † z Wybickich Stanisława Jarochońska, w Montowie l. 61. Pogrzeb w Grodzicznie. Podp. matka, dzieci, wnuki i rodzina (nr 49); „Dziennik Poznański” 1913 nr 49 (28 II), s. 3: data pogrzebu; AADDT, Księgi metrykalne,

Najwidoczniej jedna z córek poślubiła kogoś z Ossowskich (?), właścicieli Montowa leżącego obecnie w województwie mazursko-warmińskim.

9.4. Halina Maria Bronisława (17 III 1864–14 XII 1902)

Czwarta córka Januarego (8.15) i Honoraty Mazowieckiej. Urodziła się 17 marca 1864 roku w Tylicach, ochrzczona została 26 tegoż miesiąca w Gostkowie na rękach Michała Wybickiego (8.18) posiadziela majątku Niewierz i Bronisławy Czarlińskiej z Zakrzewka¹⁷⁴². Byli to więc starszy brat ojca dziecka i siostra matki.

W 1878 roku, 4 sierpnia w kościele w Gostkowie wraz z Janem Nagórzyckim z Łysomic zostali chrzestnymi Feliksa urodzonego 2 września w Tylicach, syna Franciszka Nagórzyckiego i Katarzyny Szomatałskiej¹⁷⁴³.

W wieku 19 lat, 20 czerwca 1883 roku, poślubiła w Papowie Toruńskim Stanisława Nieniewskiego lat 24, ziemianina z Zawad w powiecie sieradzkim. Jako świadkowie wystąpili Leon Czarliński z Zakrzewka i Emil Czarliński z Brąchnówka, ślubu udzielił wikary Michał Trzęsień¹⁷⁴⁴. Świadkowie byli braćmi.

Miała z nim dzieci, Adama (* 1886 Zawady † 1947)¹⁷⁴⁵ oraz Stanisława (* 1888), Bolesława (* 1888), Jadwigę (* 1889), Józefa (* 1893) i Augusta (* 1901). Zmarła 14 grudnia 1902 roku w Paszkówce pod Krakowem, mając lat 38¹⁷⁴⁶.

Według mylnej informacji biogramu w PSB Adam Nieniewski, syn Stanisława i Haliny z Wybickich, był „poprzez matkę prawnukiem Józefa Wybickiego”¹⁷⁴⁷, a więc Marek Minakowski w genealogii potomków Sejmu Wielkiego dodał Józefowi Wybickiemu i Esterze Kowalskiej jeszcze czwarte dziecko, trzeciego już syna, urodzonego około 1790 roku, po którym i nieznaney żonie — była córka Halina zamężna ze Stanisławem Nieniewskim († 1898) [sic].

9.5. Julia Nepomucena Józefa (24 II 1868–?)

Córka Januarego (8.15) i Honoraty Mazowieckiej, piąte z kolei i ostatnie ich dziecko. Urodziła się 24 lutego 1868 roku w Tylicach, ochrzczona została 1 marca

Grodziczno AE 002, nr 9, zmarła na apopleksję (niem.: Schlaganfall) 24 II 1913 w Montowie Stanisława Jarochovska wdowa lat 51, pochowana na cmentarzu w Grodzicznie, pozostawiła troje dzieci: Reginę, Janinę i Wojciecha. Według genealogii tej gałęzi Wybickich miała poślubić 2v. Migdalskiego, 3v. Lipskiego, ale to niemożliwe, APT, 289/860 nr 14, s. 3.

¹⁷⁴² ADP, mf 26, nr 2: Gostkowo chrzty 1860–1890, s. 48–49.

¹⁷⁴³ Tamże, s. 190–191.

¹⁷⁴⁴ Archiwum Parafialne w Gostkowie, Liber copulatorum 1873–1948, nr 4, informacja ks. proboszcza Władysława Erdmańskiego; ADP, mf 26, nr 4: Gostkowo śluby 1874–1890, s. 18–19.

¹⁷⁴⁵ M. Cieplewicz, *Adam Nieniewski (1886–1947)*, [w:] PSB, t. 23, 1978, s. 41–42.

¹⁷⁴⁶ „Gazeta Toruńska” 1902, nr 293, s. 3.

¹⁷⁴⁷ M. Cieplewicz, *Adam Nieniewski...*, s. 41.

w Gostkowie na rękach Leona Czarlińskiego z Zakrzewka, Nepomuceny Wybickiej z Niewierza, Ludwika Wybickiego [sic — winno być: Wierzbickiego] z Kielbasina i Jadwigi Łebieńskiej z Niewierza¹⁷⁴⁸. Byli to między innymi Nepomucena z Rutkowskich, babka dziecka, Ludwik Wierzbicki, mąż siostry Januarego, Anieli (8.20) i najpewniej córka Józefiny (8.16), młodszej siostry Januarego i Ignacego Łebieńskiego.

W 1882 roku, 8 czerwca w Gostkowie z Franciszkiem Nagórzyckim z Tylic, zostali chrzestnymi Julianny urodzonej w Tylicach 3 czerwca, córki Ignacego Sidurskiego i Justyny Reisshof¹⁷⁴⁹ oraz 18 października 1885 roku tamże w tej samej parze Julianny urodzonej 11 października w Tylicach, córki Franciszka Szomatalskiego i Marianny Bartoszyńskiej¹⁷⁵⁰.

6 czerwca 1888 roku w kościele w Papowie Toruńskim poślubiła Leopolda Grąbczewskiego, kawalera lat 42, rentiera z Barchnowów w parafii Starogard Gdański (niem.: Preussisch Stargard). Ona miała lat 20. Świadkami zostali Leon Czarliński z Zakrzewka i Edward Donimirski z Łysomic, ślubu zaś udzielił proboszcz Jan Depczyński¹⁷⁵¹.

Był to syn Emila i Melanii Mieczkowskiej, urodzony 12 września 1846 roku w Barchnowach w powiecie starogardzkim województwa pomorskiego¹⁷⁵².

Rok po ślubie, 15 maja, urodziła im się córka Zofia Maria. Ochrzczona została 16 czerwca 1889 roku w Gostkowie, jako chrzestni wystąpili Franciszek Wolski, Emil Grąbczewski i Honorata Wybicka, wdowa z Tylic¹⁷⁵³, a więc między innymi dziad ojczyści i babka macierzysta dziecka.

30 sierpnia 1892 roku Julia (9.5) kupiła od matki Honoraty z Mazowieckich Tylice¹⁷⁵⁴. Natomiast mąż, Leopold Grąbczewski, nabył w 1895 roku część Mieszew, niewątpliwie chodziło też o to, by majątek nie przeszedł w niemieckie ręce¹⁷⁵⁵.

Nie wiadomo, kiedy i gdzie zmarli Julia i Leopold Grąbczewscy¹⁷⁵⁶.

¹⁷⁴⁸ ADP, mf 26, nr 3: Gostkowo chrzty 1869–1890, s. 96–97.

¹⁷⁴⁹ ADP, mf 26, nr 2: Gostkowo chrzty 1860–1890, s. 224–225.

¹⁷⁵⁰ Tamże, s. 254–255.

¹⁷⁵¹ Archiwum Parafialne w Gostkowie, Liber copulatorum 1873–1948, nr 6, informacja ks. proboszcza Władysława Erdmańskiego; ADP, mf 26, nr 5: Gostkowo śluby 1874–1890, s. 30–31; TD, Gazety > XIX wiek > Część 1,6472 („Dziennik Poznański”) 1888. W Popowie toruńskim 6/VI. panna Julia Wybicka c. śp. Januarego i Honoraty z Mazowieckich, dziś właścicielki Tylic x Leopold, syn Grąbczewskich z Barchnow (nr 132).

¹⁷⁵² Leopold Wojciech Karol Grąbczewski — chrzest 6 X 1846 Starogard Gdański (nr 97), chrzestni Józef v. Tuchołka dziedzic ze Smoląga i Anna v. Mieczkowska mieszkająca w Bydgoszczy, ADP, Księgi metrykalne, Starogard Gd. W 1203, 1846 nr 97.

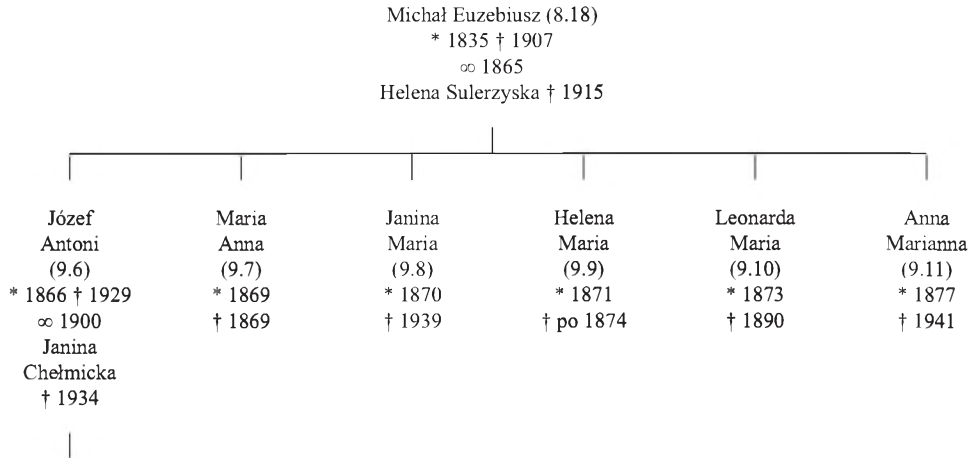
¹⁷⁵³ ADP, mf 26, nr 3: Gostkowo chrzty 1860–1890, s. 318–319.

¹⁷⁵⁴ H. Maercker, *Geschichte der ländlichen Ortschaften...*, s. 556.

¹⁷⁵⁵ TD, Gazety > XIX wiek > Część 1,8851 („Dziennik Poznański”) 1895 (1. popr. 8836) Pozn. 14/IX. Pozostałość dom. Mieszewy nabył Leopold Grąbczewski, zięć śp. Januarego Wybickiego z Tylic p. Ostaszewem (nr 212) [Patrz lp. 8990].

¹⁷⁵⁶ Nie znalazłem.

IX.3. Potomkowie Michała Euzebiusza (8.18) i Heleny Sulerzyskiej

Tablica 19

Tablica 17. Potomkowie Michała Euzebiusza i Heleny Sulerzyskiej

9.6. Józef Antoni Wacław (3 X 1866–28 IV 1929)

Imiennik Józefa I autora hymnu narodowego, druga tak charakterystyczna postać w rodzie, jednak ostatni już jego męski potomek. Był najstarszym dzieckiem Michała Euzebiusza ziemianina z Niewierza w powiecie brodnickim i Heleny Sulerzyskiej. Tam przyszedł na świat 3 września 1866 roku. Ochrzczony został 6 września w kościele parafialnym w Mszanie, do chrztu dziecko trzymali Józef Walter i Agnieszka Walter z Piątkowa¹⁷⁵⁷.

Wiadomo, że autor hymnu narodowego czynnie uczestniczył w życiu politycznym ginącej w końcu XVIII wieku Polski, a także po utracie przez nią niepodległości. Jego imiennik zaś brał udział w wydarzeniach poprzedzających odrodzenie ojczyzny na początku wieku

8. Zdjęcie Józefa Wybickiego, Toruń 1929

¹⁷⁵⁷ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 42v–43.

XX i działał w niepodległej już Polsce. Pisano o nim¹⁷⁵⁸, tu podam najistotniejsze fakty z jego życia, dokumentując jedynie te dotychczas nieznanne.

O pochodzeniu Józefa wspominało głównie jako o wnuku czy prawnuku autora hymnu narodowego¹⁷⁵⁹, albo nie wspominało wcale¹⁷⁶⁰. Jedynie Mieczysław Bielski słusznie wykluczył jego imiennika Józefa jako przodka, wskazując na stryja Józefa, Jana¹⁷⁶¹. Był praprawnikiem tego ostatniego, prawnikiem Jakuba, brata stryjecznego Józefa twórcy hymnu, linię wywiodłem w 2010 roku¹⁷⁶².

Podobnie jest z datą urodzenia, miesiąc podawany jest niekiedy jako listopad¹⁷⁶³.

W latach 1878–1888 uczył się w gimnazjum w Brodnicy. Odnotowany został w 1880 roku na pensji u proboszcza w Brodnicy¹⁷⁶⁴. W trzech ostatnich latach nauki należał do tamtejszego koła filaretów.

Studiował medycynę we Wrocławiu, Berlinie i Lipsku. Był jednym z założycieli i prezesem towarzystwa akademickiego „Unitas”. W 1894 roku uzyskał doktorat wszechnauk lekarskich¹⁷⁶⁵. Prawdopodobnie rok później osiedlił się w Gdańsku i pracował tam jako lekarz chorób dziecięcych w szpitalu Mariackim. W 1896 roku odnotowany został jako oficer rezerwy personelu lekarskiego w wojsku pruskim w Gdańsku, także w latach 1902, 1907¹⁷⁶⁶. W 1897 roku wymienia go księga adresowa jako lekarza dziecięcego na Długim Targu (niem.: Langgasse) pod numerem 9¹⁷⁶⁷.

Swatano mu Zofię Sikorską, córkę Stanisława Sikorskiego z Wielkich Chelmów i Anny Łyskowskiej z Mileszew¹⁷⁶⁸. W 1900 roku w Skrwilnie poślubił Janinę Ma-

¹⁷⁵⁸ S. Bielski, *Słownik biograficzny...*, s. 115; M. Bielski, *Dr Józef Wybicki pierwszy starosta krajowy Pomorza (szkie biograficzny)*, Toruń 1997; K. Przybyszewski, *Józef Wybicki (1866–1929)*, [w:] SBPN, t. 4, 1997, s. 496–497; tenże, *Józef Wybicki (1866–1929)*, TSB, t. 1, 1998, s. 252–254; E. F. Kozłowski, *Ród Wybickich...*, s. 29–31.

¹⁷⁵⁹ S. Bielski, *Słownik biograficzny...*, s. 115; P. Gałkowski, *Genealogia ziemianstwa...*, s. 36; M. Krajewski, *Dobrzyński słownik...*, s. 110–111.

¹⁷⁶⁰ K. Przybyszewski, *Wybicki Józef (1866–1929)*, [w:] SBPN, t. 4, 1997, s. 496–497; tenże, *Józef Wybicki (1866–1929)*, TSB, t. 1, 1998, s. 252–254.

¹⁷⁶¹ M. Bielski, *Dr Józef Wybicki...*, s. 6–7.

¹⁷⁶² J. Kowalkowski, *Wypisy...*, s. 144–145, Tablica 4. *Wybicy herbu Rogala*.

¹⁷⁶³ K. Przybyszewski, *Wybicki Józef (1866–1929)*, [w:] SBPN, t. 4, 1997, s. 496–497; tenże, *Józef Wybicki (1866–1929)*, TSB, t. 1, 1998, s. 252–254; E. F. Kozłowski, *Ród Wybickich...*, s. 29.

¹⁷⁶⁴ „Jahresbericht des Königlichen Gymnasiums zu Strasburg W.-Pr. über das Schuljahr 1887/88, erstattet vom Director A. Scotland”, Strasburg W.-Pr. 1888, s. 15; GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W 463: Wybicki, Stammtafel.

¹⁷⁶⁵ TD, *Gazety > XIX wiek > Część 1, 8431 („Dziennik Poznański”)* 1894 Pozn. 8/V. Z Lipska, ze lek. prakt. Józ. Wybicki uzyskał tam dokt. wszechnauk lek. (nr 104).

¹⁷⁶⁶ *Rang- und Quartier-Liste der Königlich Preussischen Armee und des XIII. (Königlich Württembergischen) Armeecorps*, Berlin 1896, s. 923; *Rangliste der königlich Preussischen Armee*, Berlin 1902, s. 947; *Rangliste der königlich Preussischen Armee*, Berlin 1907, s. 807.

¹⁷⁶⁷ *Neues Adressbuch für Danzig und seine Vororte. 1897. Erster Jahrgang*, Danzig 1897, s. 269.

¹⁷⁶⁸ J. Sikorski, *Ziemiańin bez kompleksów*, oprac. i wstępem opatrzył J. Borzyszkowski, Gdańsk 1990, s. 69; J. Borzyszkowski, *Ziemiaństwo pomorskie a inteligencja i stan średni na przełomie XIX i XX wieku*, [w:] *Szlachta i ziemiaństwo na Pomorzu w dobie nowożytnej XVI–XX wieku (Przemiany struktur wewnętrznych)*, Toruń 1993, s. 131–132.

riannę Ignację Chełmicką z Okalewa w powiecie rypińskim ziemi dobrzyńskiej¹⁷⁶⁹. Była ona córką Adolfa i Władysławy Karnkowskiej, urodzoną 24 sierpnia 1872 roku w Okalewie¹⁷⁷⁰. Wszystkie wzmiankowane wyżej biografie Józefa podają mylnie jego ożenek jako zawarty jeszcze w czasie studiów.

Mieszkali w Gdańsku na Długim Targu (niem.: Langgasse) pod numerem 39, gdzie w 1901 roku urodziła się córka Maria Anna Antonina (10.1)¹⁷⁷¹, najprawdopodobniej ostatnia przedstawicielka rodu Wybickich. Wraz zoną czynnie uczestniczyli w ruchu społecznym i narodowym Polonii gdańskiej.

W czasie I wojny światowej pełnił funkcję lekarza sztabowego w wojsku pruskim. Żonę i córkę Marię wysłał do Szwajcarii.

W 1918 roku utworzył w Gdańsku Polską Radę Ludową, której 14 listopada został prezesem. W grudniu Naczelna Rada Ludowa w Poznaniu mianowała go podkomisarzem tej organizacji w Gdańsku. Od kwietnia 1919 roku zastępował tam komisarza Stefana Łaszewskiego.

Po rozstrzygnięciu granic przez Traktat Wersalski mianowany został 23 października 1919 roku przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego komisarycznym starostą krajowym pomorskim i był nim do roku 1921, przenosząc się z urzędem 1 lipca 1920 roku do Torunia. Mieszkał przy ulicy Moniuszki pod numerem 3¹⁷⁷², urzędował zaś w Starostwie Krajowym Pomorskim przy ulicy Mostowej 13¹⁷⁷³. Organizował zaślubiny z morzem Błękitnej Armii generała Józefa Hallera.

Od 22 października 1921 do 29 kwietnia 1922 roku był ministrem bylej dzielnicy pruskiej w dwóch rządach Antoniego Ponikowskiego z zadaniem likwidacji tego ministerstwa i złączenia Ziem Zachodnich z Macierzą¹⁷⁷⁴. Po jego wykonaniu, 10 maja 1922 roku powrócił na stanowisko starosty krajowego pomorskiego i pełnił je do śmierci w 1929 roku.

Zmarł nagle 28 kwietnia 1929 roku w Toruniu podczas wiecu narodowego przeciwko rewizjonistycznej polityce Niemiec, pochowany został 2 maja na cmentarzu w Mszanie. Pozostawił żonę Janinę Wybicką z Chełmickich i córkę Marię¹⁷⁷⁵.

¹⁷⁶⁹ http://geneteka.genealodzy.pl/index.php?op=gt&lang=pol&search_lastname=wybicki&search_lastname=&from_date=&to_date=&exac=1&rid=S&w=02kp

¹⁷⁷⁰ P. Gałkowski, *Genealogia ziemiaństwa...*, s. 36.

¹⁷⁷¹ APG, USC Gdańsk, sygn. 1609/661, nr 1775 (s. 186), wpis 4 maja 1901.

¹⁷⁷² *Księga adresowa miasta Torunia wraz z Podgórzem i powiatem Toruń-Wieś*, Toruń 1923, s. 33, 70 i 293

¹⁷⁷³ Tamże, s. 25.

¹⁷⁷⁴ Zob. też, *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. naukowa J. M. Majchrowski, przy współpracy G. Mazura i K. Stepana, Warszawa 1994, s. 75.

¹⁷⁷⁵ „Słowo Pomorskie” 1929, nr 100 (30 IV), s. 3, 12–14; „Kurier Poznański” 1929, nr 199 (29 IV), s. 5 — tu prawie poprawnie: „jego dziadem stryjecznym był Józef Wybicki” (winno być: pradiadem). Opis pogrzebu, na przykład „Słowo Pomorskie” 1929, nr 104 (5 V), s. 2 i 7; „Gazeta Bydgoska” 1929, nr 104 (5 V), s. 1; z kroniki kościoła w Mszanie, W. Rozynkowski, *Szkice z dziejów parafii w Mszanie*, Toruń 2004, s. 83; M. Bielski, *Dr Józef Wybicki...*, s. 52: fotokopia wpisu o pogrzebie z księgi zmarłych w Mszanie; M. J. Minakowski, *Elita północnomazowiecka*, Kraków 2011 (= *Elita Rzeczypospolitej*, t. 1), s. 448–449: mylnie rok ur. jako 1868 i data dzienna zgonu jako 29. Zdjęcia Józefa Wybickiego w APT, 289/860, nr 1, 4, 6.

Jako ostatniemu męskiemu potomkowi Wybickich podczas pogrzebu rozbito tablicę herbową oraz złamano miecz¹⁷⁷⁶. Nagrobek wykonany jest z czarnego marmuru z stojącym dużym krzyżem, na podstawie którego znajduje się napis, motto życia zmarłego:

Szukałem wszędzie i zawsze Polski
niepomny na swary stronicze

Na płycie nagrobnej widnieje następująca inskrypcja:

Ś. † p.
Dr JÓZEF WYBICKI
UR. W NIEWIERZU DN. 3 IX 1866 R.
ZM. W TORUNIU DN. 28 IV 1929 R.
PIERWSZY STAR. KRAJ. POMORZA
OSTATNI MIN. B. DZIELNICY PRUS.
KAW. KRZYŻA KOMAN. Z GWIAZDĄ
ORDERU POLONIA RESTITUTA
VIRTUTI MILITARI V KL.
KAW. ORD. Ś. GRZEGORZA WIELKIEGO
KRZYŻA POMOR. ORG. WOJSK. I III
SODALIS MARIANUS

A dalej napis poświęcony żonie.

Odnaczony był między innymi Medalem Niepodległości oraz orderem Virtuti Militari nr 7646 nadanymi za wojnę 1914–1921¹⁷⁷⁷.

W 1996 roku z okazji 130. urodzin Józefa Wybickiego mieszkańcy parafii Msza-no ufundowali tablicę, umieszczoną w w pobliżu domu rodzinnego w Niewierzu, następującej treści:

Tu urodził się
Dr JÓZEF WYBICKI
UR. 3. 9. 1866 — NIEWIERZ
ZM. 28. 4. 1929 — TORUŃ
SPOCZYWA W BOGU NA CMENTARZU W MSZANIE

STAROSTA KRAJOWY POMORSKI
POTOMEK TWÓRCY HYMNU POLSKIEGO
WIELKI POLAK, SPOŁECZNIK, PATRIOTA

¹⁷⁷⁶ E. F. Kozłowski, *Ród Wybickich...*, s. 30–31.

¹⁷⁷⁷ Kartoteka Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie, niedostępna z powodu remontu. Informacja za Pracownią Informacji Archiwalnej. Zob. też, *Kawalerowie Virtuti Militari 1792–1745. Wykazy odznaczonych za czyny z lat 1863–1864, 1914–1945*, oprac. G. Łukomski, B. Polak, A. Suchcitz, Koszalin 1997, s. 338.

ODZNACZONY:
 „VIRTUTI MILITARI” „ORDER PAPIESKI”
 „POLONIE RESTITUTA Z GWIAZDĄ”
 „KRZYŻ NIEPODLEGŁOŚCI”

W 130-STE URODZINY
 SYNOWI POMORZA
 MIESZKAŃCY PARAFII MSZANO

5. 10. 1996 NIEWIERZ

Żona zmarła 13 listopada 1934 roku w Warszawie, pochowana została na cmentarzu w Mszanie 16 listopada tegoż roku w grobowcu męża¹⁷⁷⁸. Na wspólnej płycie dodano u dołu:

JANINA WYBICKA
 z CHEŁMICKICH z OKALEWA
 UR. 24 VIII 1872 R. UM. 13 XI 1934 R.

PROSZĄ O ZDROWAŚ MARYA

O obojgu wspominała w pamiętniku Halina z Donimirskich Szyrmerowa¹⁷⁷⁹.

9.7. Maria Anna Nepomucena (31 I 1869–19 IV 1869)

Córka Michała Euzebiusza i Heleny Sulerzyskiej, drugie ich dziecko, urodzone 31 stycznia 1869 roku w Niewierzu, ochrzczone 2 lutego tego roku w Mszanie na rękach Wacława Sulerzyskiego i Nepomuceny Wybickiej¹⁷⁸⁰. Rodzicami chrzestnymi byli więc szwagier Michała i matka Nepomucena z Rutkowskich, babka macierzysta dziecka.

Zmarła 3 miesiące później, 19 kwietnia 1869 roku w Niewierzu, pochowana została 21 kwietnia w Mszanie. W metryce zgonu zapisana została jako Maria Helena Aniela¹⁷⁸¹.

¹⁷⁷⁸ „Kurier Poznański” 29, 1934, nr 519 (15 XI), s. 7. Zdjęcia Janiny z Chełmickich, zob. APT, 289/860, nr 2–3.

¹⁷⁷⁹ H. Donimirska-Szyrmerowa, *Był taki świat...*, s. 48–49; zob. też T. Łaszkiwicz, *Ziemiaństwo na Pomorzu w okresie dwudziestolecia międzywojennego — w perspektywie codzienności*. Inowrocław–Toruń 2013, według indeksu.

¹⁷⁸⁰ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 53v–54.

¹⁷⁸¹ ADP, A. Mańkowski, Spuścizna, z. 59. Mszano, s. 183: tylko data roczna; AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AE 001 (W 983), k. 231v–232: jako Maria Helena Aniela.

9.8. Janina Maria Józefa (26 I 1870–przed 16 VIII 1839)

Kolejna córka Michała Euzebiusza i Heleny Sulerzyskiej. Przyszła na świat 26 stycznia 1870 roku w Niewierzu, ochrzczona została w Mszanie na rękach Ludwika Wierzbickiego z Pułkowa i Marii Wybickiej z Niewierza¹⁷⁸². Rodzicami chrzestnymi byli więc mąż siostry ojca Anieli (8.20) i zapewne siostra ojca Marianna Teofila (8.19).

W aktach Heroldsamtu w Berlinie zapisana jako Johanna urodzona 26 stycznia roku 1869¹⁷⁸³.

Uczyła się w Zakładzie NMP Anielskiej w Kościerzynie, prywatnym żeńskim gimnazjum humanistycznym z dwoma klasami licealnymi. Naukę ukończyła tam w 1892 roku egzaminem nauczycielskim¹⁷⁸⁴.

Wymieniona została z siostrą Anną i bratem Józefem w 1915 roku w metryce zgonu matki¹⁷⁸⁵. Wspomniana w 1916 roku jako „panna Janina Wybicka z Kościerzyny”, przy składaniu odzieży dla bezdomnych¹⁷⁸⁶. W 1925 roku odnotowana jako nauczycielka w Kościerzynie, właśnie w Zakładzie NMP Anielskiej¹⁷⁸⁷, gdzie pracowała w tym zawodzie w latach 1894–1927¹⁷⁸⁸. Uczyła języka polskiego jeszcze w czasach zaboru pruskiego, prowadząc także poza szkołą samokształcenie młodzieży w literaturze polskiej¹⁷⁸⁹.

Zmarła w sierpniu 1939 roku w Okalewie na ziemi dobrzyńskiej, jak głosi napis na płycie nagrobnej cmentarza w Skrwilnie:

Ś. † P.
JANINA WYBICKA
UR. W NIEWIERZU
ZM. W OKALEWIE
W SIERPNIU 1939

Krakowski „Ilustrowany Kurjer Codzienny” z 17 sierpnia donosił w *Kronice żalobnej*:

Zgon wybitnej działaczki na Kaszubach. Ostatnio zmarła nieugięta bojowniczką o polskość Kaszub, śp. Janina Wybicka, wnuczka generała Józefa Wybickiego, długoletnia nauczycielka języka polskiego w zakładzie Najśw. Marii Panny Anielskiej w Kościerzynie na Kaszubach. Zmarła działaczka, która pracowała w Kościerzynie

¹⁷⁸² AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 57v–58.

¹⁷⁸³ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W 463: von Wybicki, Stammtafel.

¹⁷⁸⁴ A. Liedtke, *Historia Zakładu N. M. P. Anielskiej w Kościerzynie (1861–1936)*, Kościerzyna 1936, s. 121.

¹⁷⁸⁵ „Gazeta Toruńska” 1915, nr 226, s. 3.

¹⁷⁸⁶ „Gazeta Toruńska” 1916, nr 249, s. 3.

¹⁷⁸⁷ *Kalendarz Nauczycielski na rok 1925*, Tuchola 1924, s. 80.

¹⁷⁸⁸ A. Liedtke, *Historia Zakładu ...*, s. 115.

¹⁷⁸⁹ J. Kęcińska, *Geografia życia literackiego na Pomorzu Nadwiślańskim 1772–1920. Polski i kaszubski krąg kulturowy*, Gdańsk 2003, s. 237.

na długie lata przed wojną, wychowała kilka pokoleń dzielnych Pomorzanek, tem bardziej że zakład kościerny był jedyną za czasów niemieckich polską o typie średnim szkołą dla dziewcząt na Kaszubach. Śp. Wybicka w dniu zgonu liczyła 69 lat, była siostrą b. min. Dzielnicy pruskiej, śp. Józefa Wybickiego, zmarłego przed paru laty w Toruniu. Pogrzeb zmarłej odbędzie się w dniu 16-go bm. w Skrwilnie¹⁷⁹⁰.

Dzień wcześniej pisał o niej „Warszawski Dziennik Narodowy”, ale o jej śmierci — jakoby w Kościerzynie, najpewniej mylnie¹⁷⁹¹. Zmarła więc krótko przed 16 sierpnia 1939 roku.

9.9. Helena Maria Józefa (14 III 1871–po 1874)

Trzecia córka, a czwarte już dziecko Michała Euzebiusza i Heleny Sulerzyskiej. Urodziła się 14 marca 1871 roku w Niewierzu, ochrzczona została 26 marca w Mszanie, chrzestnymi byli January Wybicki z Tylic i Helena Wybicka z Niewierza¹⁷⁹².

Zmarła po 1874 roku¹⁷⁹³.

9.10. Leonarda Maria Józefa (17 IV 1873–29 X 1890)

To czwarta córka Michała Euzebiusza i Heleny Sulerzyskiej. Urodziła się 17 kwietnia 1873 roku w Niewierzu, ochrzczona została w Mszanie 20 kwietnia, rodzicami chrzestnymi zostali Piotr Wysocki i Jadwiga Łebińska¹⁷⁹⁴. Byli to brat Aleksandra Wysockiego, szwagra ojca, i córka siostry Euzebiusza, Józefiny (8.16) zamężnej z Ignacym Łebińskim.

W aktach Heroldsamtu zapisana jako urodzona rok wcześniej¹⁷⁹⁵.

Zmarła 29 października 1890 roku w Golubiu na suchoty w wieku 17 lat i 5 miesięcy, pochowana została w Mszanie 3 października¹⁷⁹⁶. Nekrolog zamieściła „Gazeta Toruńska”¹⁷⁹⁷.

¹⁷⁹⁰ „Ilustrowany Kuryer Codzienny” 1939, nr 226 (17 VIII), s. 13.

¹⁷⁹¹ „Warszawski Dziennik Narodowy” 1939, nr 225B (16 VIII), s. 2.

¹⁷⁹² AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 62v–63.

¹⁷⁹³ Do tego roku sięga księga metrykalna zgonów Mszana w AADDT, AE 001 (W 983). Następna, AE 002 (1874–1973) nie jest udostępniana.

¹⁷⁹⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Mszano AA 004 (W 982), k. 72v–73.

¹⁷⁹⁵ GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W 463: von Wybicki, Stammtafel: jako urodzona 17 IV 1872.

¹⁷⁹⁶ AADDT, Księgi metrykalne, Golub AE 004 (W 340), k. 72v–73.

¹⁷⁹⁷ „Gazeta Toruńska” 1890, nr 228, s. 4.

9.11. Anna Marianna Józefa (22 VII 1877–14 VIII 1939)

Córka Michała Euzebiusza i Heleny Sulerzyskiej, ostatnie, szóste ich dziecko¹⁷⁹⁸. Urodziła się w Niewierzu 22 lipca 1877 roku¹⁷⁹⁹. Księgi chrztów brak, zaginęła w czasie II wojny światowej¹⁸⁰⁰.

Wstąpiła do klasztoru Sióstr Miłosierdzia w Chełmnie w 1901 roku, gdzie odbyła nowicjat. 18 kwietnia 1901 roku przybyła z Golubia do Poznania na Langestrassę (obecnie: ulica Długa) nr 1/2 do Szpitala Przemienienia Pańskiego jako opiekunka chorych. 26 października powróciła do Chełmna. Od 27 września 1902 roku przebywała w Poznaniu, w Domu św. Wincentego na Śródcie przy ulicy Filipińskiej 4, po czym na krótko (2–20 XI) w 1905 roku wróciła do Chełmna, by 21 zamieszkać w Poznaniu na ulicy św. Piotra 7 (Zakład św. Józefa), a od 10 października 1910 roku na ulicy Tumstrasse 1a przy Seminarium Duchownym w Poznaniu. Powróciła do Chełmna 7 października 1911 roku. Poznań odwiedziła jeszcze raz 18 listopada 1916 roku, będąc w Szpitalu Przemienienia Pańskiego przy ulicy Długiej 1/2¹⁸⁰¹. W 1913 roku została ekonomką w Chełmnie, w 1917 — mistrzynią nowicjatu, a w 1920 — ekonomką prowincjonalną. W czasie II wojny światowej 13 lutego 1941 roku została aresztowana i więziona w Toruniu oraz Bydgoszczy. Zmarła 14 sierpnia tego roku w Chełmnie, pochowana tam na cmentarzu parafialnym¹⁸⁰². Jej grób znajduje się w jednej z trzech kwater sióstr zakonnych z napisem:

S. ANNA
WYBICKA
† 14. 8. 1941¹⁸⁰³

¹⁷⁹⁸ Sprawdziłem pod tym kątem lata 1874–1880, innych dzieci nie było, zob. APT, USC Brodnica Wieś 1, 4, 7, 10, 13, 16, 19.

¹⁷⁹⁹ APT, USC Brodnica Wieś 10, s. 58 (nr 36, wpis z 31 VII 1877, na marginesie nota o śmierci 14 VIII 1941 w Chełmnie, nr 234/41; zob. też GStA PK, I. HA Rep. 176 VI. W 463: von Wybicki, Stammtafel.

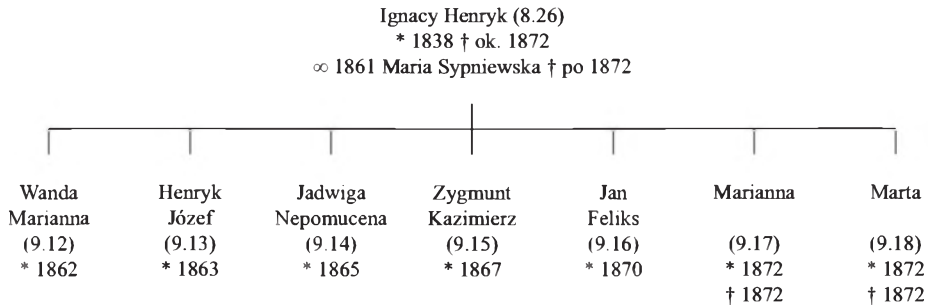
¹⁸⁰⁰ Informacja ks. Jerzego Karola Kalinowskiego, dyrektora AADDT.

¹⁸⁰¹ APP, Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności 474/15285 (v. Wybicka Anna), zob. też *Elenchus Omnium Ecclesiarum et Universi Cleri Archidioecesis Posnaniensis pro Anno Domini 1903*, Posnaniae 1902, s. 137; *Elenchus Omnium Ecclesiarum et Universi Cleri Archidioecesis Posnaniensis pro Anno Domini 1911*, Posnaniae 1911, s. 140.

¹⁸⁰² W. Szoldrski, *Martyrologium duchowieństwa polskiego pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945*. [w:] *Sacrum Poloniae Millennium. Rozprawy, szkice, materiały historyczne*, t. 11, Rzym 1965, s. 388 i 468; W. Jacewicz, J. Woś, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939–1945*, z. 5. *Zakony i zgromadzenia zakonne męskie i żeńskie*, Warszawa 1981 (= *Kościół katolicki na ziemiach Polski w czasie II wojny światowej*, t. 9), s. 591; A. Mika, *Prowincja chełmińska Zgromadzenia Sióstr świętego Wincentego à Paulo*, [w:] *Życie religijne w Polsce pod okupacją 1939–1945. Metropolie wileńska i lwowska, zakony*, praca zbiorowa pod red. ks. Z. Zielińskiego, Katowice 1992, s. 454–475, zwłaszcza 469, 473; M. Bielski, *Dr Józef Wybicki...*, s. 38; najszersze S. Rafiński, *Chełmiński słownik biograficzny*, Chełmno 2006, s. 185; zdjęcie A. Soborska-Zielińska, *Chełmno i jego mieszkańcy na starej fotografii*, Chełmno 2014, s. 179; dokumenty w Archiwum Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo Prowincji Chełmińsko-Poznańskiej, zob. *Rękopisy w zbiorach kościelnych*, oprac. T. Makowski, przy współpracy P. Sapały, Warszawa 2014 (= *Zbiory Rękopisów w Polsce*, t. 2), s. 11.

¹⁸⁰³ Dziękuję Tadeuszowi Garczyńskiemu za wykonanie zdjęcia nagrobka.

IX.4. Potomkowie Ignacego Henryka (8.26) i Marii Sypniewskiej

Tablica 18. Potomkowie Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej

9.12. Wanda Marianna (15 II 1862–?)

Córka Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej. Urodziła się 15 lutego 1862 roku w Dzierznie, ochrzczona została 23 lutego w Jastrzębiu. Rodzicami chrzestnymi byli Tomasz Wiśniewski i Marianna Górka (Górska?)¹⁸⁰⁴.

Dalszych jej losów nie znam.

9.13. Henryk Józef Mateusz (25 IV 1863–?)

Syn Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej. Przyszedł na świat w Dzierznie, majątku ojca, 25 kwietnia 1863 roku. Ochrzczony został 29 kwietnia w Jastrzębiu, na rękach Józefa Czapskiego i Antoniny Sypniewskiej¹⁸⁰⁵.

Nie znam jej dalszych losów.

9.14. Jadwiga Nepomucena Zofia (11 IV 1865–?)

Była córką Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej. Urodziła się w Dzierznie 11 kwietnia 1865 roku, ochrzczona została 5 czerwca w Jastrzębiu, rodzicami chrzestnymi zostali January Wybicki (8.15) i Nepomucena Wybicka¹⁸⁰⁶. Byli to brat stryjeczny ojca i babka macierzysta dziecka, Nepomucena z Rutkowskich.

Również nie wiem, co się z nią stało.

¹⁸⁰⁴ AADDT, Księgi metrykalne, Jastrzębie AA 002 (W 557), k. 123v–124.

¹⁸⁰⁵ Tamże, k. 134v–135.

¹⁸⁰⁶ Tamże, k. 153v–154.

9.15. Zygmunt Kazimierz (28 I 1867–?)

Syn Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej. Urodził się 28 stycznia 1867 roku w Dzierznie, ochrzczony został 1 lutego w Jastrzębiu. Na rodziców chrzestnych poproszono Kazimierza Czapskiego i Helenę Sypniewską¹⁸⁰⁷.

Nie znam jego dalszych losów.

9.16. Jan Feliks Józef (10 III 1870–?)

Syn Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej, piąte i ich dziecko. Przyszedł na świat podobnie jak starsze rodzeństwo w Dzierznie, 10 marca 1870 roku, ochrzczony został 22 marca tego roku w Jastrzębiu, na rękach Feliksa Siemiątkowskiego i Anieli Sypniewskiej¹⁸⁰⁸.

I w tym wypadku nie znam dalszych losów.

9.17. Marianna (27 I 1872–5 IV 1872)

Córka Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej, pierwsza z bliźniaczek. Urodziła się 27 stycznia 1872 roku w Brodnicy, ochrzczona została dnia następnego w Brodnicy, chrzestnymi zostali Franciszek Domżański i Marianna Pokorska¹⁸⁰⁹.

Zmarła wkrótce, 5 kwietnia tego roku w Michałowie, pochowana została wraz z bliźniaczą siostrą Martą 9 kwietnia w Brodnicy¹⁸¹⁰.

9.18. Marta (27 I 1872–6 IV 1872)

Córka Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej, druga z bliźniaczek. Urodziła się 27 stycznia 1872 roku w Brodnicy, ochrzczona została dnia następnego w Brodnicy razem z siostrą, chrzestnymi zostali Franciszek Fedorowicz i Marianna Cendrowska¹⁸¹¹.

Zmarła wkrótce, 6 kwietnia tego roku w Michałowie, pochowana została wraz z bliźniaczą siostrą Marianną 9 kwietnia w Brodnicy¹⁸¹².

¹⁸⁰⁷ Tamże, k. 167v–168.

¹⁸⁰⁸ Tamże, k. 192v–193.

¹⁸⁰⁹ A ADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 010 (W 1604), k. 77v–78.

¹⁸¹⁰ A ADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 003 (W 1620), k. 143.

¹⁸¹¹ A ADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AA 010 (W 1604), k. 77v–78.

¹⁸¹² A ADDT, Księgi metrykalne, Brodnica AE 003 (W 1620), k. 143.

X pokolenie

X.1. Potomkowie Józefa Antoniego (9.6) i Janiny Chelmskiej

Józef Antoni
(9.6)
*1866 † 1929
starosta krajowy Pomorza 1922–1929
∞ 1900 Janina Chelmska
† 1934

|
Maria Anna Antonina
(10.1)
* 1901 † 1968
∞ 1928
Adrian Chelmski
† 1933

|
Maria Teresa Bonawentura Chelmska
* 1930 † 1978

Tablica 19. Potomkowie Józefa Antoniego i Janiny Chelmskiej

10.1. Maria Anna Antonina (27 IV 1901–3 XI 1968)

Była jedynym dzieckiem Józefa (9.6) i Janiny Chelmskiej, najpewniej ostatnią z rodu Wybickich herbu Rogala. Urodziła się 27 kwietnia 1901 roku w Gdańsku, w aktach Urzędu Stanu Cywilnego zapisana została jako Maria Anna Antonina, córka doktora medycyny, zamieszkałego na Długim Targu (niem.: Langgasse) nr 39¹⁸¹³.

W niektórych biogramach mylnie określana jest jako „prawniczka autora polskiego hymnu narodowego”, gdyż jakoby „jej ojcem był Józef Wybicki — wnuk Józefa Wybickiego”, czy nawet jako „wnuczka autora hymnu narodowego”¹⁸¹⁴.

Uczyła się najpierw w Gdańsku, w latach 1916–1919 we Fryburgu w Szwajcarii. Od połowy 1920 roku mieszkała z rodziną w Toruniu. Skończyła wtedy kurs Czerwonego Krzyża w Poznaniu, i tamże w latach 1921–1924 kursy ogrodnictwa. W związku z tym, kartoteka ewidencji ludności miasta Poznania podaje szczegółowo kilka jej przyjazdów i wyjazdów, odnotowana jest jako panna. I tak, w 1919 roku (14 X) przybyła z Gdańska do Poznania do szpitala Przemienienia Pańskiego

¹⁸¹³ APG, USC w Gdańsku, sygn. 1609/661, nr 1775 (s. 186), wpis 4 maja 1901; odpis metryki urodzenia APT, 289/860, nr 15; jej zdjęcia tamże, nr 3, 5, 7–9.

¹⁸¹⁴ A. Zakrzewska, *Chelmska Maria z d. Wybicka (1901–1968)*, [w:] TSB, t. 5, Toruń 2007, s. 32–33; M. Krajewski, *Dobrzyński słownik...*, s. 110–111.

na ulicy Długiej 1/2, potem od 6 lutego 1920 roku mieszkała przy ulicy Skarbowej 6 u Plucińskich, by wkrótce (20 IV) wrócić do Gdańska, po czym ponownie zamieszkała u Plucińskich (od 16 VIII), by 8 września tego samego roku wyjechać do Bydgoszczy. W latach 1923 (16 IX)–1924 (30 IX) mieszkała w Poznaniu u Dziembowskiej na Placu Wolności 18, po czym wróciła do Torunia¹⁸¹⁵.

W 1928 roku poślubiła Adriana Chelmieckiego (1868–1933), swojego wuja, brata matki¹⁸¹⁶. Mieszkali w Okalewie w powiecie rypińskim w ziemi dobrzyńskiej¹⁸¹⁷. Miała z nim córkę Marię Teresę Bonawenturę, urodzoną 14 lipca 1930 roku w Poznaniu¹⁸¹⁸.

Mąż zmarł 10 listopada 1933 roku, pochowany został w Skrwilnie¹⁸¹⁹. Odziedziczyła po nim Okalewo i tam gospodarowała do roku 1939.

Na początku II wojny światowej, kiedy usiłowała wyjechać z córką i pasierbicą do Szwajcarii, została w Berlinie aresztowana i w styczniu 1941 roku zesłana do Ravensbrück. Wyróżniła się tam swoją niezłomną postawą. Po wojnie wróciła do Polski, do Torunia. Pracowała w składnicy książek w Chelmnie, jako sekretarka w Liceum Muzycznym w Chelmnie, jako nauczycielka języków obcych w liceach w Mgoszczu i Szymanowie pod Warszawą u sióstr Niepokalanek, a w latach 1951–1968 jako urzędniczka w Towarzystwie Naukowym w Toruniu.

Zmarła 3 listopada 1968 roku w Toruniu, pochowana została na cmentarzu przy ulicy Wybickiego (sektor 1, rząd 6, miejsce 16). Zdjęcie Marii Chelmieckiej umieszczone jest w jej szczegółowym biogramie¹⁸²⁰.

Córka Teresa (właściwie Maria Teresa Bonawentura * 14 VII 1930 w Poznaniu) mieszkała z matką w Toruniu, poświęciła jej wspomnienie¹⁸²¹. Zmarła 8 marca 1978 roku w Toruniu i pochowana została na cmentarzu obok matki¹⁸²².

Osoby niepowiązane

Jakaś rodzina Wibiske (szlachecka ?) odnotowana jest w księgach metrykalnych Oliwy pod Gdańskiem. Bez imienia Wibiske uczestniczył 7 września 1603 roku w Oliwie jako świadek ślubu Macieja Glińskiego i wdowy Małgorzaty Janentken

¹⁸¹⁵ A. Zakrzewska, *Chelmiecka Maria...*, s. 32; APP, Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności 474/15285 (Wybicka Maria).

¹⁸¹⁶ P. Galkowski, *Genealogia ziemiaństwa...*, s. 37.

¹⁸¹⁷ *Materiały do dziejów rezydencji w Polsce. Ziemia dobrzyńska*, t. 2, cz. 1, pod red. S. Kunikowskiego, Włocławek 2002, s. 133–134.

¹⁸¹⁸ APP, Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności (1870–1931), 474/14324, k. 35 (Chelmiecki Adrian), zob. <http://e-kartoteka.net/1000/14324/36.jpg>.

¹⁸¹⁹ P. Galkowski, *Genealogia ziemiaństwa...*, s. 37; M. J. Minakowski, *Elita północnomazowiecka...*, s. 448–449.

¹⁸²⁰ A. Zakrzewska, *Maria Chelmiecka...*, s. 32–33. Zob. też inne, APT, 289/860, nr 3, 5, 7–9.

¹⁸²¹ T. Chelmiecka, *Wspomnienie o matce. Zawsze kochala ludzi. Mej niezjącej Matce Marii z Wybickich Chelmieckiej*, „WTK. Tygodnik Katolików” 1977, nr 41 (9 X), s. 1 i 10; zob. też APT, 289/859, nr 1 (artykuł), oraz 289/860, nr 10: zdjęcie Teresy Chelmieckiej.

¹⁸²² A. Zakrzewska, *Maria Chelmiecka...*, s. 32–33. Zdjęcie APT, 289/860, nr 10.

z Brzeźna (Brisen), a także tam 18 maja 1606 roku Jana Leo i Urszuli córki Piotra Munchus z Zaspy (Saspe), *testes Salmon Seske und der Wibiske*, a także 5 sierpnia 1607 roku Jana Richa i Anny Matzken z Zaspy, *praesentibus Augustini Habbe et Wiebiske*¹⁸²³. Też trzykrotnie jako chrzestna odnotowana została Urszula Wibiske, 27 marca 1605 roku dziecka z Brzeźna jako *Ursula Wibiske*, 31 maja 1609 roku dziecka z Zaspy jako *Ursula die Wiebiske* i 15 grudnia 1619 roku dziecka z Oliwy jako *Ursula die Wibiske*¹⁸²⁴.

I najciekawszy zapis, mówiący o Bartłomieju Wibiske, mianowicie 13 listopada 1622 roku została ochrzczona Helena, *pater Bartholomaeus in Wibiski — domo mater Taskie*, urodzona w Zaspie, chrzestni Jakub Peterman i Barbara Simen Janske (?)¹⁸²⁵.

W 1623 roku w księgach grodzkich nakielskich, a więc w Wielkopolsce, występuje „*nobilis Briccy Wibicki*”, syn Jerzego, brat zmarłego Grzegorza. Tego roku nazajutrz po św. Małgorzacie Pannie [14 VII] protestował przeciw niemu Andrzej Borzymowski z powodu niezapłacenia sum, pierwszej *trium obulorum*, jaką miał kontraktem z jego zmarłym bratem, i drugiej w ortach śląskich, którą ojciec pozwanego zapisał Stanisławowi Bąkowskiemu. Nie ma tam żadnych wskazówek co do ewentualnego pochodzenia tych Wybickich. Jedyne zastanawiające jest imię — Brykcy (Briccy), jak i waluta wspomnianych sum — w ortach śląskich?¹⁸²⁶

W 1629 roku Andrzej Wybicki dowódca 100 pieszych otrzymał z kasy królewskiej 3300 fl. i 19 gr na płótno chorągwi i bęben¹⁸²⁷.

W 1637 roku, 2 stycznia, biskup włocławski i pomorski Maciej Łubieński, wobec rezygnacji szlacheckiej Felicjanny Obłokówny wdowy po szlacheckim Andrzeju Wybickim z prawa dożywocia we wsi Dziewuliny w kluczu grabickim parafii Krzepczów na Kujawach na rzecz małżonków Skąpskich, po odszkodowaniu dla Wybickiej daje im tę wieś w dzierżawę¹⁸²⁸. A więc przed 1637 rokiem jakiś Andrzej Wybicki występował na Kujawach. Może identyczny z poprzednim, wojskowym?

28 sierpnia 1853 roku ochrzczony został w Brodnicy (dziś województwo kujawsko-pomorskie) Bartłomiej, syna Pawła Bazanowskiego i Antoniny Wybickiej z Przykopu, chrzestni Bartłomiej Sugajski i Marianna Brzezicka¹⁸²⁹. W tym czasie wokół Brodnicy mieszkali Wybiccycy, może któraś z panien Wybickich wyszła za nieszlacheckiego mieszkańca pobliskiego Przykopu? Na inne ślady o tej rodzinie w księgach metrykalnych Brodnicy nie natrafiłem.

¹⁸²³ AAG-O, Księgi metrykalne, Oliwa D 126, s. 183, 187, 188.

¹⁸²⁴ Tamże, s. 68, 88, 137.

¹⁸²⁵ Tamże, s. 149.

¹⁸²⁶ APP, Nakło Gr 109, k. 580.

¹⁸²⁷ *Rachunek skarbu koronnego z roku 1629*, wyd. F. Bostel, Kraków 1891 (odbitka z *Archiwum Komisji Historycznej*, t. 6), s. 35.

¹⁸²⁸ S. Librowski, *Inwentarz realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku*. Dział II. *Dokumenty w kopiariuszach*: Tom 9. *Kopiarzusz gospodarczy z przelomu XVI–XVII wieku*, Włocławek 2001, s. 120–121.

¹⁸²⁹ AADDT, Brodnica AA 009 (W 1603), k. 33v–34.

Jakaś Anna Wybicka została żoną Aleksandra Krzyżanowskiego w Warszawie, syna Marcina i Franciszki, którzy mieli syna Jerzego, a po nim synów wylegitymowanych w 1810 roku¹⁸³⁰.

Pozostało jeszcze kilka osób, które wypisałem ze strony internetowej *Geneteka*, rozrzuconych na terenie całej Polski, których nie można było dopasować do genealogii rodziny, nie mogłem ich też wszystkich sprawdzić pod kątem poprawności odczytu. Są to: w 1804 roku w Warszawie na Pradze (Gołędzinów) urodzony Piotr Wybicki, syn Marcina i Klary, w 1829 roku zmarły w Białej w parafii Janów Lubelski Jakub Wybicki, w 1845 roku na Ukrainie (Brzozdowce) zmarła Anastazja Wybicka, córka Jana i Magdaleny Kozakiewicz. W Bielawach w województwie łódzkim Stanisław Mielcarski syn Ignacego i Balbiny Wybickiej poślubił w 1832 roku Józefę Kozielską. W Jakobowie w województwie mazowieckim poślubieni zostali w 1850 roku Kazimierz Suchocki i Antonina Wybicka, a w 1870 roku w Łopienniku w województwie lubelskim Marek Górny i Franciszka Wybicka. W 1869 roku zmarła w Kaliszu Józefa Sobolewska, córka Jakuba i Józefy Wybickiej, w 1886 roku w Wyszku Balbina Rutka, córka Jana i Ewy Wybickiej, w 1888 w Skiernewicach Michał Kenig syn Ignacego i Józefy Wybickiej, w 1889 roku w Rawie Mazowieckiej Anna Stefanowicz z domu Wybicka¹⁸³¹.

Rzekomi Wybiccy

W czasie kwerend prowadzonych nad opracowaniem genealogii rodu Wybickich natrafiłem na kilka osób, które po sprawdzeniu według opisu źródła, jeśli oczywiście to było możliwe, miały inne nazwiska.

I tak, według katalogu Biblioteki Kórnickiej był jeszcze Piotr Wibicki, pleban w Reptach, który toczył z Krzysztofem Gosławskim z Choronia w diecezji krakowskiej przed konsystorzem krakowskim w 1664 roku spór o dziesięcinę¹⁸³². Jest to błąd w opisie źródła — winien być ks. Piotr Urbicki¹⁸³³.

Jakoby istniała uczennica Joanna Wybicka w szkole przy kościele klasztornym w Żukowie w 1743 roku¹⁸³⁴. To Joanna Trębecka (Trembecka)¹⁸³⁵.

Wzmiankowany został Tadeusz Wybicki posiadiciel Opalenicy w powiecie brodnickim w 1848 roku — nie było Wybickiego o tym imieniu, ponadto w tym

¹⁸³⁰ A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 13, Warszawa 1909, s. 48.

¹⁸³¹ *Geneteka*.

¹⁸³² Biblioteka Kórnicka PAN, rkps BK 11439: Akta Otfinowskich z Choronia (1581–1723), bez paginacji, zob. *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kórnickiej...*, s. 176.

¹⁸³³ F. Maroń, *Kościół na Górnym Śląsku w pierwszej połowie XVII wieku*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 12, 1979, s. 223: w r. 1659 instytuowany ks. Piotr Urbicki z prezenty dziedziców Rept, Zyskowiców.

¹⁸³⁴ A. Wilczewska, *Uczennice szkoły klasztornej norbertanek w Żukowie jako matki chrzestne*, „Teki Gdańskie” 6–7, 2004–2005, s. 67–75, zwłaszcza 70 i 74.

¹⁸³⁵ AAG-O, Księgi metrykalne, Żukowo W 1778, k. 115.

czasie właścicielem Opalenicy był Jan Ksawery Wybicki, były landrat¹⁸³⁶. Może to Tadeusz Wilczewski?

W 1748 roku Jakub Wybicki został chrzestnym w Świeciu — nie występuje w genealogii¹⁸³⁷.

Ponadto, bazując na stronie internetowej Pomorskiego Towarzystwa Genealogicznego, wziąłem pod uwagę wszystkich wypisanych z ksiąg metrykalnych Wybickich zamieszkujących Pomorze. Wykluczyłem z ich grona 2 osoby. Jakoby w parafii Czarny Las zmarła w 1845 roku Anna Wybicka lat 2 — to jednak Anna Wysocka z Zelgoszcza, córka Piotra, zmarła 19 listopada tegoż roku¹⁸³⁸. Rzekoma Marianna Wybicka ochrzczona w 1801 roku w Wielkim Lubieniu, to w rzeczywistości Marianna N., ochrzczone 12 maja tegoż roku przez komendarza Joachima Wybickiego znalezione dziecko, bez rodziców¹⁸³⁹.

¹⁸³⁶ J. Jasiński, *Wiosna Ludów...*, s. 240; por. H. Plehn, *Ortsgeschichte...*, s. 136.

¹⁸³⁷ ADP, A. Mańkowski, *Spuścizna*, z. 24: Świecie, s. 38. Brak dziś odpowiedniej księgi metrykalnej uniemożliwia sprawdzenie tej informacji.

¹⁸³⁸ Por. ADP, Księgi metrykalne, Czarny Las W 1496, s. 80.

¹⁸³⁹ *Geneteka*, por. ADP, Księgi metrykalne, Wielki Lubień chrzty 1792–1839.

DOBRA WYBICKICH

Zebrałe zostały dobra, jakie kiedykolwiek posiadali lub dzierżawili Wybicy. Przedstawiono je według byłych województw.

Województwo pomorskie — powiat tczewski, jeśli nie odnotowano inaczej:

1. Sikorzyno — w 1386 roku 44 łany, w 1570 — 20, ok. 1600 roku wzenił się Bartłomiej (1.1) otrzymując 6 łanów; w 1648 roku może jeszcze on i 3 Sikorskich (Wojciech, Stanisław i Jerzy), ci sami w 1656 roku oraz spadkobiercy Bartłomieja; w 1662 roku $\frac{1}{5}$ Jan I (3.1), $\frac{4}{5}$ — Sikorscy (Piotr, Krzysztof, Jan i Anna), w 1682 roku $\frac{1}{5}$ Jan I, $\frac{4}{5}$ 2 Sikorskich (Grzegorz i Jan), Maciej Żabiński i Michał Pruski, w 1714 roku $\frac{1}{5}$ Maciej II (4.3), resztę Jan Żabiński, Maciej Donimirski, Grzegorz Sikorski i Marcejan Poblöcki; w 1736 roku Maciej III (5.3) po ojcu, w 1739 kupił część Jakuba Łyśniewskiego, w 1748 — część Stanisława Żabińskiego, w 1762 roku kupił Franciszek (5.4) część od Marcina Kościanka Poblöckiego, po jego śmierci w 1765 roku Maciej III (5.3); w 1772 Maciej III część A ($\frac{4}{5}$), część B ($\frac{1}{5}$) spadkobiercy Andrzeja Sikorskiego, a w 1777 roku po Janie, Antonim i Teresie Sikorskich syn Jan III (6.11), a po Macieju III jego żona Barbara Krystyna z Warzewskich do 1790, od 1791 roku syn Jan III (6.11), potem (1810?) drugi syn Jakub Dominik (6.13), który w 1823 roku sprzedał Sikorzyno Ignacemu Pruszkowi, synowi siostry Franciszki (6.10).
2. Lubań — w 1694 roku część kupił Maciej II (4.3) od Kętrzyńskich, część zwaną Szemirowska sprzedał w 1710 roku brat Bartłomiej II Teodor (4.7) Marciniowi Chełstowskiemu, w 1722 roku dalej Maciej II (część C) oraz Michał Ustarbowski i Baltazar Poczernicki, część C sprzedał Maciej II w 1733 roku Janowi Poczernickiemu, część D posiadał Piotr (5.2), po nim syn Józef (6.8) (jakoby kupiona od Lerchenfeldta?), w 1774 część D Józef, w 1780 roku odnotowani Józef Poczernicki i Józef Wybicki, w 1783 roku część D sprzedał Józef (6.8) Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu.
3. Podjazy — część zwaną Białkowska oraz młyn podjaski, a także puzdrowski kupił w 1673 roku Jan I (3.1) i Fryderyk Bronk Puzdrowski od Jerzego i Jakuba Krąpiechowskich, w 1745 roku Piotr Wybicki odstąpił Aleksandrowi Żelewskiemu.

4. Płociczno — część, w 1746 roku wraz z częściami w Rekownicy kupił Piotr (5.2) od Wojciecha Ustarbowskiego, część w 1749 roku od Wojciecha Kostki Węsierskiego i jego zamężnych siostr, w 1774 roku otrzymał syn Józef (6.8) od matki, w 1783 sprzedał Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu.
5. Mściszewice (wraz z pustkowiami Klukowa Huta, Bukowa Góra, Łosienice) — 1/10 (3 łany), część N (Kajtałowską) kupił w 1758 Piotr (5.2) od Teresy z Kaytałów Kiedrowskich Kręckiej, w 1765 otrzymał syn Joachim (6.7) od matki, w 1767 darował bratu Józefowi (6.8), w 1783 Józef sprzedał Marcinowi Kistowskiemu.
6. Borzestowo — część D (1,3 łana), w 1743 roku posiadał Maciej III (5.3) jako siostrzeniec Jana Fryderyka Doręgowskiego, w 1801 roku syn Jan III (6.11), od 1816 drugi syn Jakub Dominik (6.13), który w 1823 sprzedał Ignacemu Pruszkowi.
7. Będomin — około 1741 roku odziedziczył Piotr (5.2) po Doręgowskich, w 1774 roku otrzymał syn Józef (6.8) od matki Konstancji z Lniskich, w 1783 roku sprzedał Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu.
8. Będominek — część w 1741 roku kupił Piotr (5.2) od Doręgowskich, Stanisława i jego żony Franciszki, część w 1748 (kontrakt 1742) od Ignacego Klińskiego, w 1774 roku otrzymał syn Józef (6.8) od matki, w 1783 roku sprzedał Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu.
9. Radoszewo — powiat pucki, 3 części zwane Bałgowska, Radoszewska i Malotkowska otrzymał w roku 1753 Maciej III (5.3) z żoną Barbarą Krystyną Warzewską od jej matki Teresy Konstancji Warzewskiej, wdowy po Piotrze chorążym JKM, dalej w 1811 roku ich syn Jan III jako część C.
10. Łukocin — część A w 1756 roku kupił Franciszek (5.4) od Dominika Owidzkiego męża bratanicy Konstancji (6.1), od 1765 roku po jego śmierci bratanek Jakub (6.18) po spłacie stryja Macieja III (5.3) i syna stryja Piotra (5.2), Joachima (6.7), odstąpił w 1783 roku siostrze Agnieszce z Wybickich Tuchołczyńie (6.17), w 1773 roku dzierżawił Józef Pruszek.
11. Papiernia — kupił Piotr (5.2) w 1747 roku od Aleksandra Fahrholtza, w 1774 roku otrzymał syn Józef (6.8) od matki, w 1783 sprzedał Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu.
12. Liniewko — część A przed 1746 rokiem Jan II (5.5), w 1761 dokupił część od Jana Rybińskiego, (?) syn Jakub (6.18), odstąpił w 1783 roku siostrze Agnieszce z Wybickich Tuchołczyńie (6.17), w 1773 roku dzierżawił Michał Tuchołka.
13. Wójtostwo skarszewskie zwane Barlinskie Włóki (Schloss Freyheit Schoeneck) — 17 X 1746 roku Piotrowi (5.2) i jego żonie Konstancji z Lniskich sprzedała Konstancja z Gnińskich, wdowa po Piotrze Janie Czapskim wojewodzie pomorskim, cesja (?) 11 VII 1749, 1770–1773 Józef (6.8).
14. Sławki (Sławkowy) — w 1709 roku urodził się tam Aleksander Dionizy (5.6), więc zapewne Bartłomiej II Teodor (4.7) dzierżawił od kartuzów, w 1737 roku dzierżawił Jan II (5.5).
15. Smołąg, powiat starogardzki — w 1773 roku Jakub Wybicki (6.18), wydzierżawił szwagrowi Michałowi Tuchołce, temuż sprzedał w roku 1784.

16. Kula Młyn — Kulmela, przysiółek Będominka z młynem, w 1780 roku Józef Rufin (6.8), w 1783 roku sprzedał Karolowi Lewaltowi Jezierskiemu.

Województwo malborskie:

1. Stara Wieś (Altendorf) — w latach 1735–1736 kupił Aleksander Dionizy (5.6) od siostr z domu Loka, Eleonory Wielechowskiej i Marianny Kolerowej, sprzedał w 1780 roku Antoniemu Rabie regentowi grodzkiemu malborskiemu.
2. Sporowo (Szparowa, Sparau) — jak wyżej, kupił Aleksander Dionizy (5.6), sprzedał w 1779 roku Antoniemu Rabie regentowi grodzkiemu malborskiemu.
3. Tywęzy (Tiefensee) — wójtostwo od 1732 roku Bartłomiej II Teodor (4.7) od Bogusława Kleista; — lemaństwo 4 łany w latach 1750–1760 posiadał Aleksander Dionizy (5.6), po Piotrze Jerzym Przebendowskim wojewodzie malborskim, po nim Maciej Józefowicz wiceregent grodzki malborski.
4. Kałdowo — część w 1735 roku otrzymał Aleksander Dionizy (5.6) od Eleonory Wielechowskiej.
5. Winiary ? — w 1730 roku jakoby posiadał Aleksander Dionizy (5.6)?

Województwo wielkopolskie — powiat śremski, jeśli nie podano inaczej:

1. Manieczki — w 1781 roku kupił Józef (6.8) od nieletniego Ignacego Kołaczkowskiego pod opieką Franciszka Rostworowskiego i jego brata Adama Kołaczkowskiego, w 1796 roku skonfiskowane przez Prusaków i przekazane Fryderykowi von Zastrowowi, oddane Józefowi w 1807 roku przez Napoleona, ponownie skonfiskowane przez Prusaków w 1812 roku i wkrótce zwrócone, od 1819 roku syn Józef Antoni (7.3), odstąpił w 1825 roku siostrze Teresie Roźnowskiej (7.1), syn jej Edward Roźnowski otrzymał w 1839 roku i sprzedał w 1850 roku generałowi Dezyderemu Chłapowskiemu.
2. Psarskie — w 1781 roku kupił Józef (6.8) od jak wyżej, wkrótce sprzedał Kowalskim, by kupić Boreczek i Przylepki.
3. Przylepki — w 1784 roku kupił Józef (6.8) od Agnieszki z Cerekwickich Dąbrowskiej, w 1796 roku skonfiskowane przez Prusaków i przekazane Fryderykowi von Zastrowowi, oddane Józefowi w 1807 roku przez Napoleona, ponownie skonfiskowane przez Prusaków w 1812 roku i wkrótce zwrócone, od 1819 roku syn Józef Antoni (7.3), w 1834 roku sprzedał Niemcowi Ludwikowi Polluge.
4. Boreczek — w 1784 roku kupił Józef (6.8) jak wyżej, w 1796 roku skonfiskowane przez Prusaków i przekazane Fryderykowi von Zastrowowi, oddane Józefowi w 1807 przez Napoleona, ponownie skonfiskowane przez Prusaków w 1812 roku i wkrótce zwrócone, od 1819 roku syn Józef Antoni (7.3), w 1825 roku odstąpił siostrze Teresie Roźnowskiej (7.1), syn jej Edward

Rożnowski otrzymał w 1839 roku i sprzedał w 1850 roku generałowi Dezyderemu Chłapowskiemu.

5. Esterpole (Przylepskie Olędry) — w 1781 roku osadę założył Józef (6.8), nazwa od imienia żony, w 1796 roku skonfiskowane przez Prusaków i przekazane Fryderykowi von Zastrowowi, oddane Józefowi w 1807 roku przez Napoleona, ponownie skonfiskowane przez Prusaków w 1812 roku i wkrótce zwrócone, od 1819 roku syn Józef Antoni (7.3), w 1834 roku sprzedał Niemcowi Ludwikowi Polluge.
6. Brodniczka (Brodnickie Olędry) — w 1785 roku osadę założył Józef (6.8), po konfiskacie w 1796 roku skonfiskowane przez Prusaków i przekazane Fryderykowi von Zastrowowi, oddane Józefowi w 1807 roku przez Napoleona, ponownie skonfiskowane przez Prusaków w 1812 roku i wkrótce zwrócone, od 1819 roku syn Józef Antoni (7.3), w 1834 roku sprzedał Niemcowi Ludwikowi Polluge.
7. Zbęchowo — dziś Zbęchy powiat kościański, w latach 1798–1801 (1807 ?) dzierżawiła Estera Wybicka, żona Józefa (6.8).

Województwo warszawskie:

1. Krobów (folwark) — przed 3 IV 1780 roku kupił Józef po (6.8) po konfiskacie, w 1801 roku sprzedany przez rząd pruski Karolowi Górskiemu, ten w 1802 roku Onufremu Olędzkiemu, w 1806 roku rząd pruski zrzekł się na rzecz Estery Wybickiej, żony Józefa, którzy odsprzedali Onufremu Olędzkiemu.
2. Wola Krobowska (wieś) — jak wyżej.
3. Czachów — jak wyżej.

Województwo chełmińskie, później powiat brodnicki, Westpreussen:

1. Wądryń — 509 ha, od 1786 roku do Jakuba (6.18) po ślubie z Marianną Czapską, zapewne po jego śmierci w 1814 roku syn Mateusz (7.14), sprzedał w 1828 roku Tadeuszowi Wilczewskiemu.
2. Konojadki — 535 ha, w 1787 roku kupił Jakub (6.18), w 1804 roku syn Jan Ksawery (7.7), sprzedał w 1837 roku Albrechtowi Freudenfeldowi.
3. Zalesie — część Konojadek, Jakub (6.18), od 1805 roku syn Jan Ksawery (7.7), sprzedał w 1837 roku Albrechtowi Freudenfeldowi.
4. Babalice — w 1806 roku kupił Jan Ksawery (7.7).
5. Chojno — 409 ha, w 1819 roku kupił Jan Ksawery (7.7), sprzedał w 1837 roku Albrechtowi Freudenfeldowi.
6. Konojady — 1592 ha, w 1824 roku kupił Jan Ksawery (7.7), sprzedał w 1837 roku Albrechtowi Freudenfeldowi.
7. Tomki — do Konojad, w 1824 roku kupił Jan Ksawery (7.7), sprzedał w 1837 roku Albrechtowi Freudenfeldowi.
8. Szymkowo — 339 ha, Jan Ksawery (7.7) 1832–1852.
9. Iglicyzna — przysiółek Szymkowa 250 ha, 1832–1852 Jan Ksawery (7.7).

10. Gorczeniczka — 418 ha, w 1837 roku kupił Jan Ksawery (7.7), 1853–1861 córka Ludwika Jezierska (8.1).
11. Kominy — kolonia Gorczeniczki 388 ha, Jan Ksawery (7.7) 1837–1852.
12. Orle — kolonia Gorczeniczki, Jan Ksawery (7.7) 1837–1852.
13. Opalenica — 524 ha, w 1837 roku kupił Jan Ksawery (7.7), sprzedał w 1849 roku zięciowi Konstantemu Jezierskiemu.
14. Świerczyny — 970 ha, w 1839 roku na subhaście kupił Jan Ksawery (7.7), w 1852 córka Leonarda z Wybickich Sulerzyska (8.7), w 1860 roku sprzedane Eugenowi Braunowi.
15. Borówko — kolonia Świerczyn, Jan Ksawery (7.7) 1839–1852.
16. Płowężek — 338 ha, w 1840 roku kupił Jan Ksawery (7.7), sprzedane w 1854 roku.
17. Wapno — 193 ha, w 1850 roku kupił Jan Ksawery (7.7), w 1852 roku córka Ludwika Jezierska (8.1) sprzedała stryjowi Antoniemu (7.12), ten sprzedał w 1858 roku.
18. Szczepanki — w 1852 roku posiadał Jan Ksawery (7.7).
19. Gospoda w Jabłonowie? — w 1852 roku posiadał Jan Ksawery (7.7).
20. Niewierz — 481 ha, w 1820 roku kupił Antoni (7.12), w 1862 roku syn Michał (8.18), w 1883 roku jego żona Helena z Sulerzyskich, w 1887 roku sprzedane na subhaście.
21. Dzierzno — 390 ha, w 1828 roku Marianna Petronela i Katarzyna Obrębskie, żony Antoniego (7.12) i Mateusza (7.14), 1842 Katarzyna z Obrębskich Wybicka, 1860–1870 jej syn Ignacy (8.26).
22. Sortyka — 108 ha, 1822–1825 Konstancja z Wybickich Kłobukowska (7.5).
23. Tylice powiat toruński — 357 ha, w 1855 roku po ojcu Honorata z Mazowieckich, żona Januarego Wybickiego (8.15), w 1892 roku sprzedała córce Julii Grąbczewskiej (9.5).

* * *

Podsumowując informacje na temat siedzib rodzinnych Wybickich, trzeba wspomnieć o współczesnych losach przynajmniej dwóch najważniejszych z nich, leżących na Kaszubach. To dwór w Sikorzynie, prywatna własność, udostępniany jednak zwiedzającym. Ten popadły w ruinę zabytek z XVIII wieku, a także otaczający go park odrestaurował niedawno, w latach 1998–2008, Leszek Zakrzewski, konserwator zabytków z Gdańska¹⁸⁴⁰. Przypomnę tylko, iż w Sikorzynie stało niegdyś może aż 5 dworów. Po zaborze pruskim $\frac{4}{5}$ tych dóbr posiadali Wybiccycy, na $\frac{1}{5}$ utrzymywał się jeszcze krótko Jan Sikorski z rodzeństwem, dzieci Andrzeja, by i ta część wkrótce przeszła na Wybickich. I zapewne istniejący do dziś dwór to właśnie ten, który od ostatniego z Wybickich w Sikorzynie, Jakuba Dominika (6.13), syna Macieja III (5.3), kupił wraz z całymimi dobrami w roku 1823 Ignacy Pruszek.

¹⁸⁴⁰ Z wielu publikacji na ten temat, zob. M. Rydel, *Sikorzyno — uratowane gniazdo rodowe Wybickich*, „Spotkania z Zabytkami” 2011, nr 3–4, s. 8–13.

Drugi z dworów stoi w niedaleko od Sikorzyna leżącym Będominie. Jako miejsce urodzenia Józefa Wybickiego otoczony był opieką od dawna. Od roku 1978 mieści się w nim Muzeum Hymnu Narodowego, oddział Muzeum Narodowego w Gdańsku. Znaną z wielu inicjatyw placówką muzealną kieruje mgr Henryk Wawrzyk¹⁸⁴¹.

¹⁸⁴¹ Zob. *25 lat Muzeum Hymnu...*, s. 7 i 50.

URZĘDY WYBICKICH

Poniższe zestawienie prezentuje pełnione w Prusach Królewskich przez Wybickich urzędy ziemskie i grodzkie:

- ławnik ziemski mirachowski — Piotr Ernest (5.2) 1733–1758 i Maciej III (5.3) (1767–) 1769–1772,
- burgrabia grodzki malborski — Maciej III (5.3) 1735–1766,
- pisarz grodzki malborski — Aleksander Dionizy (5.6) 1735–1767,
- regent grodzki malborski — Bartłomiej II Teodor (4.7) 1710–1742 i Aleksander Dionizy (5.6) 1770 — † 1782,
- regent ziemski malborski — Bartłomiej II Teodor (4.7) (1712–)1714–1742,
- wiceregent grodzki malborski — Aleksander Dionizy (5.6) 1732–1735,

ponadto

- instygator ziemski pomorski — Jan II,
- miecznik lukomski? (tytularny?) — Jan II,
- łowczy braclawski (tytularny?)¹⁸⁴² — Jan II.

Tylko więc 4 osoby, nie licząc Jana, sprawowały urzędy w I Rzeczypospolitej, co ciekawe, tylko z jednego pokolenia, w XVIII wieku. Według zestawień Z. Naworskiego¹⁸⁴³, z tą liczbą urzędników zajmują dopiero 51 miejsce wśród rodzin pruskich piastujących urzędy sądowe od XV do XVIII wieku.

W następnych pokoleniach jeszcze 3 osoby wyróżniły się swoją osobowością, dokonaniem i pełnionymi urzędami.

- wicewojewoda poznański — 1775 Józef Rufin (6.8),
- senator wojewoda — 1807–1815 Józef Rufin (6.8),
- prefekt departamentu poznańskiego — 1809 Józef Rufin (6.8),
- prezes Sądu Najwyższego — 1817–1822 Józef Rufin (6.8),
- podprefekt powiatu michałowskiego — 1807–1815 Jan Ksawery (7.7),
- landrat powiatu brodnickiego — 1815–1840 Jan Ksawery (7.7),
- starosta krajowy pomorski — 1921–1929 Józef Antoni (9.6).

¹⁸⁴² O takich urzędach, zob. M. Czeppe, „Tytularne” urzędy ziemskie w czasach Augusta III, „Kwartalnik Historyczny” 106, 1999, z. 3, s. 77–88.

¹⁸⁴³ Z. Naworski, *Szlachecki wymiar sprawiedliwości...*, Tabela 9. — pięciu Wybickich.

ZAKOŃCZENIE

Niniejsza praca przyniosła informacje dotyczące 113 osób z rodu Wybickich w 10 pokoleniach oraz kilka, dla których nie odnaleziono powiązania. Liczbę osób w poszczególnych rodzinach w każdym z pokoleń przedstawia poniższe zestawienie:

I	— 1
II	— 2
III	— 2
IV	— 7
V	— 5 + 1
VI	— 9 + 5 + 5 + 9
VII	— 3 + 12
VIII	— 13 + 8 + 7
IX	— 1 + 5 + 6 + 7
X	— 1

Razem 113 osób w 19 rodzinach. Oznacza to, że tylko 19 mężczyzn w 9 pokoleniach miało potomków.

Dotychczas znane były tylko 34 osoby z rodu Wybickich. Tyle ukazano na tablicy genealogicznej *Wybicczy h. Rogala* eksponowanej w Muzeum Hymnu Narodowego i powielanej w publikacjach, sporządzonej na podstawie przedwojennej, wykonanej przez Adama M. Skalkowskiego. Sześć z nich to osoby niepotwierdzone w źródłach, pochodzące z legendy rodzinnej przekazanej przez Józefa Wybickiego (6.8) w pamiętniku, a dwie występują podwójnie.

Pochodzenie rodu Wybickich nie zostało jeszcze objaśnione. Znalazły się jednak wskazówki, by potwierdzić dawne przypuszczenia o jego nieszlacheckim rodowodzie, a przy tym jednak skandynawskim. Przynajmniej częściowo odpowiadałoby to legendzie rodzinnej przekazanej przez Józefa Wybickiego.

Początek rodzinie dał Bartłomiej (I.1), niewiadomego pochodzenia, żyjący mniej więcej w latach 1570–1650, który około 1600 roku wżenił się w rodzinę mieszkającą w sercu Kaszub, w Sikorzynie w powiecie tczewskim (obecnie kartuskim) województwa pomorskiego Prus Królewskich, otrzymując 6 łanów ($\frac{1}{2}$ lub $\frac{1}{3}$ folwarku). Na drugiej części w 1648 roku mieszkały 3 rodziny Sikorskich herbu Cietrzew. Na

pewno przedtem już dłuższy czas przebywał w tej okolicy. Są trzy możliwości. Albo już wtedy był związany z kartuzami z pobliskich Kartuz i wykonywał dla nich jakieś prace, a jak wiadomo, dobra klasztorne sąsiadowały bezpośrednio z Sikorzynem. Po drugie, może prawdą jest, jak w późnej starości podał, że u wojewody pomorskiego Ludwika Mortęskiego służył jako podstarości skarszewski, a więc na zamku w Skarszewach, w samym centrum sądowym dużego województwa. I trzecia — związany był jakiś czas ze starostą mirachowskim Jakubem Szczepańskim, dzięki któremu zresztą poznaliśmy pierwotny wydaje się jego status (nieszlachta) i nazwisko (Wiba). Mógł to być w końcu także były wojskowy, na przykład spod znaku któregoś z Wejherów, jak z dużą dozą prawdopodobieństwa sugeruje prof. Krzysztof Mikulski. Sprawa jego pochodzenia (duńskiego?) jest nadal otwarta i wymaga dalszych badań, by potwierdzić tę tezę.

Był jednak człowiekiem tak rzutkim, iż jego biogram w tej pracy jest najszerzy. Mówimy tu o czasach I Rzeczypospolitej. Był wójtem u kartuzów z Kartuz, podstarościm człuchowskim, może wcześniej także skarszewskim, znał się na prawie. To on stworzył podwaliny rodu, jednak długo trzeba było czekać, by w rodzinie ktoś mu dorównał. Posiadał $\frac{1}{4}$ część Sikorzyna, największą. Tym samym, chociaż był przybyszem z zewnątrz, wszedł w szeregi drobnej szlachty kaszubskiej.

W II pokoleniu mamy jedynie dwie osoby, syna Macieja (2.1), którego znamy tylko z jednego aktu oraz córkę Zuzannę (2.2) zamężną z Tomaszem Kotomirskim, o których zachowało się więcej informacji. Zapewne jednak ten sam Maciej pobierał nauki w odległym kolegium jezuickim w Braniewie.

W III pokoleniu są informacje o zaledwie dwóch osobach, w dodatku niepowiązane z wcześniejszymi. To Jan I Wybicki (3.1) żonaty z Katarzyną Pałubicką, o którym wiemy wiele, lecz nie znamy jego rodziców, i znana tylko z dwóch aktów Marianna (3.2). W 1662 roku Jan I posiadał $\frac{1}{5}$ część Sikorzyna, mieszkały tam wówczas już 4 rodziny Sikorskich. Przypuszczam, że ów Jan był synem Macieja (2.1) i jego nieznannej żony, a wnukiem Bartłomieja (1.1), gdyż raczej nie mógł być drugim, urodzonym późno synem Bartłomieja. W każdym razie osoba ta nie istnieje na obecnej tablicy genealogicznej Wybickich w Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie, a przecież to już pradziad Józefa (6.8), autora owej pieśni. Również o Pałubickich, z których pochodziła prababka ojczysta, nie było dotąd mowy w genealogii Wybickich.

W IV pokoleniu, żyjącym ma przelomie wieków XVII i XVIII, znamy 7 osób, najpewniej wszystkie to dzieci Jana I (3.1). Odszukane zostały metryki chrztów dla trzech jego córek (4.4–4.6), zapewne Ewa (4.2) zamężna z nieznanym z imienia Lipińskim też była jego córką. Syn Maciej II (4.3), dla którego również odnaleziono metrykę chrztu, żonaty z Elżbietą Doręgowską dalej poprowadził linię pomorską rodu, mając pięcioro dzieci. Z kolei inny z synów, Bartłomiej II Teodor (4.7), jako pierwszy po upływie wieku poszedł w ślady swojego imiennika, udzielając się publicznie, zostając regentem grodzkim (1710–1742) i ziemskim malborskim (1712–) (1714–1742), mimo posiadania dóbr Sikorzyno w województwie pomorskim. Po nim urzędy te objął syn Aleksander Dionizy (5.6), jedyne jego znane dziecko, na którego

z kolei licznych dzieciach (dziewięcioro 6.20–6.28) odnoga ta, zwana umownie od województwa — malborską, zakończyła się. Może synem Jana I (3.1) był też Piotr Bernard (4.1), wikariusz w Radzynie Chelmińskim, proboszcz w Rogoźnie, Dąbrówce Królewskiej oraz w Pieniążkowie, nieznanymi w dotychczasowej genealogii Wybickich. Byłby on wtedy najstarszym z dzieci Jana (3.1).

W V pokoleniu do Aleksandra Dionizego (5.6), pełniącego urzędy ziemskie i grodzkie w województwie malborskim, dołączyli czterej bracia stryjeczni, synowie Macieja II (4.3) — Piotr (5.2) ławnik ziemski mirachowski (1733–1758), Maciej III (5.3) — burgrabia grodzki malborski (1735–1766), a więc karierę urzędniczą robiący przy stryju Bartłomieju II Teodorze (4.5), by jednak w końcu zostać podobnie jak starszy brat ławnikiem ziemskim mirachowskim (1767–)(1769–1772), dwa lata wcześniej niż dotąd sądzono, Franciszek (5.4), ks. proboszcz skarszewski, surrogat konsystorza gdańskiego, kanonik włocławski, kanclerz kruszewicki, w końcu archidiakon pomorski i Jan (5.5) instygator ziemski pomorski, zwany też, ale już po śmierci, miecznikiem łukowskim (łukowskim?) czy łowczym braclawskim. Byli to wszyscy znani w V pokoleniu mężczyźni. Nomen omen — pięciu. Urodzili się na początku wieku XVIII, umierali zaś w drugiej jego połowie. Poza nimi znana jest jeszcze w tym pokoleniu tylko jedna kobieta, Konstancja (5.1) — córka Macieja II (4.3), siostra owych czterech braci. Razem więc ta znacząca generacja liczyła tylko 6 osób. Wracając do Aleksandra Dionizego (5.6), wiceregenta grodzkiego 1732–1735 i ziemskiego 1770–1772 malborskiego, tamtejszego pisarza grodzkiego w latach 1735–1767 — posiadał on w województwie malborskim majątki Starą Wieś, Sporowo oraz przejściowo lemaństwo w Tywęzach, ożenił się z Konstancją Orzelską z Wielkopolski, z którą miał dziewięcioro dzieci, po I rozbiore pracował w Malborku jako archiwista pruski. Odnalazłem jego akt zgonu.

Niewątpliwie w podnoszeniu statusu społecznego Wybickich dużą rolę odegrały ożenki w IV pokoleniu¹. Bartłomiej II Teodor (4.7) miał za żonę Doręgowską, podobnie jak jego brat Maciej II (4.3). A był to ród urzędników pomorskich już od połowy XVI wieku. W następnym, V pokoleniu Piotr (5.2) ożenił się z Lniską, Jan II (5.5) z Gotartowską pochodzącymi z rodzin również o dorobku urzędniczym, większym niż u Wybickich lub podobnym. Nieznacznie, ale zwiększyły się ich majątki. Oprócz części Sikorzyna posiadali części w Mściszewicach, Płocicznie, Podjazach, Liniewku, Lubaniu, Łukocinie i Radoszewie. W końcu Piotr (5.2), pierwszy w rodzinie urzędnik ziemski kupił, a raczej odziedziczył po Doręgowskich Będomin oraz dokupił Będominę i Papiernię z młynem, wychodząc tym samym z szeregu szlachty cząstkowej. Stopniowo przez zakup pozostałe 4 działy Sikorzyna, po Żabińskich, Łyńskich, Pobłockich i Sikorskich, przeszły na Wybickich, ale stało się to tuż przed I zaborem. Niewiele wiadomo o wykształceniu kadry urzędniczej wywodzącej się spośród Wybickich w tych dwóch najważniejszych pokoleniach. Dwóch z czterech urzędników grodzkich i ziemskich uczyło się w gimnazjum

¹ Problematykę polityki rodzinnej omówił ostatnio K. Mikulski, *Strategie rodzinne mieszczan i szlachty Prus Królewskich w XIV–XVIII wieku*, [w:] *Od genealogii do historii społecznej*, red. A. Jaworska, B. Trelńska, Warszawa 2011, s. 45–62, zwłaszcza 47–53.

jezuickim w Braniewie. Byli to Bartłomiej II Teodor (4.7) i jego syn Aleksander Dionizy (5.6). O naukach braci, Piotra (5.2) i Macieja (5.3), nic nie wiadomo.

W V pokoleniu Wybickich było tylko 6 osób, tak w VI znamy ich aż 28. Były to dzieci trzech braci urzędników, synów Macieja II (4.3) i ośmioro wspomnianych już wyżej dzieci Aleksandra Dionizego (5.6) w Malborskiem. I tak, po Piotrze (5.2) i Konstancji z Lniskich było dziewięcioro dzieci, 7 córek i dwóch synów. Trzy córki wyszły za mąż, najstarsza Konstancja Katarzyna (6.1) za Dominika Owidzkiego oraz dwie najmłodsze jak ustalono — Justyna (6.6) zamężna z Antonim Lewińskim i Rozalia (6.9) zamężna z Józefem Łyśniewskim, by wymienić tu koneksje rodzinne, jakie posiadli Wybiccycy, a 4 — Marianna (6.2), Anna (6.4), Elżbieta (6.5) i Brygida (6.3), zostały zakonnicami, w Żarnowcu, Chełmnie i Bysławku oraz w Żukowie. Rozalia była młodsza od brata Józefa aż o 10 lat, a Brygida jest prawdopodobnie o 5 lat młodsza, niż to obecnie założyłem. Z dwóch synów Piotra, Joachim (6.7) został księdzem i początkowo był wikariuszem u św. Jakuba w Toruniu, następnie proboszczem tamże u św. Wawrzyńca, potem w Nowej Wsi w dekanacie wąbrzeskim, dalej po stryju w Skarszewach, następnie w Wielkim Lubieniu w dekanacie nowskim oraz w Chodczu na Kujawach, a także został kanonikiem honorowym włocławskim. Jego dotychczasowy biogram znacznie w tej pracy poszerzyłem. Drugi syn Piotra (5.2), Józef (6.8) uczył się w gimnazjum jezuickim w Starych Szkotach, praktykował w sądach i jako pierwszy z Wybickich podjął studia uniwersyteckie (Lejda). Jeszcze w czasach I Rzeczypospolitej nominowany był na wicewojewodę poznańskiego, w 1783 roku sprzedał wszystkie swoje dobra na Pomorzu i kupił Manieczki w Wielkopolsce (1781). Jako jedyny z rodu wyszedł poza granice rodzinnej prowincji. Był niestrudzonym działaczem politycznym w najcięższych dla Polski czasach, barzaninem, generałem u Kościuszki, twórcą legionów polskich przy boku Napoleona, poetą i pisarzem, autorem hymnu narodowego, w końcu senatorem wojewodą i prezesem Sądu Najwyższego w Królestwie Polskim, najślawniejszą postacią rodu Wybickich, której przeszłość badano już wcześniej i badania te nie zakończą się na tej pracy. Ta odnoga rodu, zwana w tym opracowaniu wielkopolską, na dzieciach Józefa i jego drugiej żony (pierwszą została Kunegunda z Drwęskich) Estery z Kowalskich, należących już do pokolenia VII, zakończyła się. Pomimo posiadania przez niego dwóch synów, Łukasza (7.2), który został ranny w bitwie pod Wagram, i Józefa Antoniego (7.3 — mylnie zwanego dotąd Józefem Ksawerym), przetrwali jedynie potomkowie po córce Teresie Rożnowskiej (7.1). Drugi ze wspomnianych wyżej braci urzędników Maciej III (5.3) doczekał się z Barbarą Krystyną z Warzewskich pięcioro dzieci (6.10–6.14) i na nich ta gałązka Wybickich wygasła. Najważniejszy, jeśli chodzi o ciągłość rodu, okazał się czwarty z braci — Jan II (5.5), tylko instygator ziemski pomorski, posiadający z Anną z Gotartowskich też pięcioro dzieci, z których jedyny syn Jakub (6.18) poprzez bardzo dobry ożenek z panną z rodu Czapskich stworzył podwaliny odnogi zwanej michałowską, od ziemi, w której zamieszkiwali, przetrwałej aż do połowy wieku XX licznie rozrodzonej rodziny. Nie bez znaczenia do utrzymania dobrych koneksji był też ożenek jednej z córek Jana II (5.5), Agnieszki (6.7) z Michałem Tucholką, synem sędziego

ziemskiego tucholskiego. Natomiast o dziewięciorgu dzieciach Aleksandra Dionizego (5.6) niewiele wiadomo. Jedno zmarło wcześniej, dwie córki wyszły za mąż, Katarzyna (6.20) za niejakiego Goremkę, jeśli to nazwisko zostało poprawnie zapisane, Barbara (6.24) za Aleksandra Wilhelma Gudowicza, jedna, Marianna Anatola (6.21), została zakonnicą u benedyktynek w Chełmnie, a syn Wawrzyniec Aleksander (6.28) służył w wojsku pruskim. Zarówno o nich, jak i o pozostałych nic więcej nie wiadomo.

Sporządzona dla tej części Wybickich tablica genealogiczna na przedniej wyklejce niniejszej książki: *Wybicy herbu Rogala — linia pomorska z odnogami malborską i wielkopolską* daje nowe spojrzenie na genealogię tej rodziny. Prezentuje 53 osoby powiązane ze sobą i tylko w dwóch miejscach brak udowodnionych połączeń, przy czym obie z tych osób nie były wcześniej znane. Mowa o Janie I (3.1) pradziadzie autora hymnu narodowego i ks. Piotrze Bernardzie (4.7), domniemanym jego synu. W całym ciągu genealogicznym przedstawionych na tablicy 7 pokoleń od Bartłomieja począwszy, brak jednoznacznego połączenia między pokoleniami II i III. Nie bez znaczenia są obecne uzupełnienia w datach śmierci, ślubów i narodzin. Praca publikuje opis wielu nieznanych rękopiśmiennych dokumentów archiwalnych związanych z tymi osobami, umieszczonych w biogramach każdej z nich. Pozwalają one szerzej niż dotąd poznać ich sprawy majątkowe czy kręgi rodzinne i sąsiedzkie. Stanowiąc mają też punkt wyjścia do dalszych badań, jako że nie wszystkie wnioski udało się autorowi z nich wyciągnąć. Licznie przytoczone z nich cytaty mają przybliżyć Czytelnikom kontakt z ukazywanymi epokami.

Pokolenie VII liczy 15 osób. To troje dzieci Józefa (6.9) i Estery z Kowalskich, o których jak wspominałem już wyżej, dwóch synów Łukasz Aleksander (7.2) i Józef Antoni (7.3) zmarło bezżennie, pozostali tylko potomkowie w linii żeńskiej po córce Teresie i Florianie Rożnowskich, dziś von Rożnowscy w Niemczech i Australii, ich żeńskie potomstwo o nazwisku Awramow także w Bułgarii, Morawscy w Polsce i Francji, Ledóchowscy w Wielkiej Brytanii i Republice Południowej Afryki. To także dwanaścioro dzieci Jakuba (6.18) i Marianny Czapskiej, urodzonych w ziemi michałowskiej, jedynych przetrwałych dalej Wybickich. Ów Jakub, po ożenku w 1778 roku w kościele w Bobrowie pod Brodnicą z Marianną Czapską podkomorzanką wendeńską, córką Jerzego Walentego i Konstancji Płaskowskiej z Bobrowa i Sumowa, siostrą Ksawerego Czapskiego z Bobrowa, sprzedał części swoich dóbr w Liniewku oraz w Łukocinie na Pomorzu i przeniósł się do majątku Czapskich po drugiej stronie Wisły, Wądzynia, który wkrótce posiadał, a także dokupił tam dobra Konojadki (1787). I on, podobnie jak wcześniej jego stryj Piotr (5.2), wyszedł z szeregów drobnej, częściowej szlachty, przeniósł się daleko od rodzinnego gniazda, jednak w granicach tej samej prowincji. Czworo z jego dzieci wcześniej zmarło, siedmioro natomiast zawarło związki małżeńskie. Były to 4 córki, Konstancja (7.5) zamężna 1v. z Józefem Czapskim, 2v. z Bogusławem Kłobukowskim, Bogumiła (7.9) z Franciszkiem Podczaskim, Anna (7.11) z Janem Pruskim, Ludwika (7.15) z Józefem Wierzbickim. Z czterech synów, najstarszy Ignacy (7.4) pozostał kawalerem. Kolejny, Jan Ksawery (7.7), za czasów Księstwa Warszawskiego został

podprefektem powiatu michałowskiego, następnie za rządów pruskich był długoletnim landratem (1815–1840). Stał się jednym z najbogatszych tamtejszych ziemian, obok Czapskich, Sulerzyskich, Karwatów i Lewaltów Jezierskich. Posiadał między innymi po ojcu Konojadki, w 1819 roku dokupił Chojno, w 1824 roku Konojady, by wszystko sprzedać w 1837 roku Niemcowi Freudenfeldowi. Kupił wtedy Świerczyny, Gorczeniczkę, Opalenicę, w 1840 roku Płowężek, w końcu, w 1850 roku, Wapno, gdzie w 1852 roku zmarł. Miał dwie żony, obie pochodzące z wpływowej na tych terenach szlachty, Ludwikę Mariannę Bąkowską oraz Barbarę z Sumińskich Kczewską, z którymi posiadał trzynaścioro dzieci. Drugi z synów Jakuba (6.18), Antoni Rafał (7.12), kupił dobra Niewierz, z dwóch żon, Marianny Petroneli Obrębskiej i Nepomuceny Rutkowskiej posiadał ośmioro dzieci. Trzeci syn, Mateusz (7.14), po ślubie z Katarzyną Obrębską, siostrą żony brata, osiadł w majątku żony Dzierznie, gdzie urodziło im się siedmioro dzieci. Wszystkie wymienione tu dobra leżały w powiecie brodnickim Prus Zachodnich.

Dalej, w VIII pokoleniu Wybickich, ze wspomnianych wyżej trzech rodzin, znamy przynajmniej 28 osób. Z trzynaściorga dzieci landrata Jana Ksawerego (7.7), 7 wcześniej zmarło, cztery córki wyszły za mąż, Ludwika (8.1) za Konstantego Jezierskiego, Leonarda Balbina (8.7) za znanego z gospodarności i ogłoszonego drukiem pamiętnika Natalisa Sulerzyskiego z Piątkowa, Marianna (8.10) za Aleksandra Nostitz Jackowskiego, Józefina (8.12) — za Aleksandra Wysockiego. Z dwóch dorosłych synów landrata, pochodzący z drugiej żony Jan Władysław (8.13) zmarł bezżennie w wieku 29 lat, Tomasz (8.9) natomiast, zamieszkujący już w mieście Brodnicy, ożenił się z nieznaną mi bliżej Emilią, z którą nie miał dzieci, adoptowali jednak syna (9.0), o którym też na razie nic więcej nie wiem. W zasadzie odnoga ta wygasła. Z ośmiorga dzieci Antoniego Rafała (7.12) z Niewierza, drugiego syna Jakuba (6.18) i Marianny Czapskiej, dwoje zmarło wcześniej, 3 córki wyszły za mąż, Józefina (8.16) za Ignacego Łebińskiego, Aniela (8.20) za Ludwika Wierzbickiego, syna swojej stryjenki Ludwiki (7.15), Helena (8.21) za Ignacego Linowskiego, a Marianna (8.19) zmarła będąc panną. Tę odnogę kontynuowali dwaj synowie, January Jakub (8.15) ożeniony z Honoratą Mazowiecką z Zakrzewka oraz Tylic pod Toruniem — gdzie osiadł, urodziło mu się tam 5 córek, oraz Michał Euzebiusz (8.18), gospodarujący na rodzinnym Niewierzu, ożeniony z Heleną Sulerzyską, córką siostry stryjecznej Leonardy Balbiny (8.7), z którą miał sześcioro dzieci, w tym syna Józefa (9.6), imiennika autora hymnu narodowego. I wreszcie z siedmiorga dzieci Mateusza (7.14), trzeciego z synów Jakuba (6.18) i Marianny Czapskiej, czworo zmarło wcześniej, dwie najstarsze córki wyszły za mąż, Róża (8.22) za Stanisława Dzierzgowskiego z Komorowa, później mieszkającego w Pelplinie i żonatego tam powtórnie z córką Walentego Stefańskiego, Marianna (8.23) poślubiła Franciszka Józefowicza. Natomiast syn Ignacy (8.26) odziedziczył po ojcu Dzierzno, ożenił się z Marią z Sypniewskich i miał z nią siedmioro dzieci, których dzieje pozostają jeszcze do zbadania. To pokolenie Wybickich w mniejszym lub większym stopniu sprzyjało powstaniu styczniowemu.

W następnym IX pokoleniu jest więc dziesięćnaścioro dzieci z 4 rodzin. Tomasz Franciszek (8.9) adoptował syna (9.0), i najpewniej na nim gałązka po landracie

Janie Ksawerym (7.7) wygasła. Po Januarym (8.15) z Tylic i Honoracie z Mazowieckich pozostało jedynie 5 córek, które przyniosły nowe powinowactwa Wybickim poprzez śluby Zofii (9.1) z Józefem Włodkiem, Jadwigi (9.2) z Bolesławem Mlickim, Stanisławy (9.3) z Karolem Jarochońskim, Haliny (9.4) ze Stanisławem Nieniewskim, Julii (9.5) z Leopoldem Grąbczewskim. Po Michale Euzebiuszu z Niewierza i Helenie z Sulerzyskich pozostał natomiast wspomniany syn Józef (9.6) i 5 jego sióstr, z których trzy, Maria (9.7), Helena (9.9) i Leonarda (9.10) zmarły wcześniej, kolejne zaś, Janina (9.8) nauczycielka w Zakładzie NMP w Kościerzynie zmarła jako panna, Anna (9.11) — jako zakonnica w Chełmnie podczas II wojny światowej. Syn Józef Antoni (9.6) został lekarzem, osiadł w Gdańsku, gdzie udzielał się patriotycznie przed i podczas I wojny światowej. Nawiązał do tradycji swojego imiennika, zasłużywszy się działalnością polityczną i społeczną podczas powstawania II Rzeczypospolitej, zostając potem pierwszym starostą krajowym Pomorza, piastującym swój urząd w Toruniu. Ożenił się z Janiną Chełmicką z ziemi dobrzyńskiej, z którą miał jedynie córkę Marię Annę Bonawenturę (10.1). I ostatnia gałązka Wybickich w tym pokoleniu, po Ignacym (8.26) z Dzierzna, mającym siedmioro dzieci, trzech synów i 4 córki. Wiem jedynie o wczesnym zgonie dwóch ostatnich córek, bliźniaczek (9.17 i 9.18). Niestety, na razie nie odnalazłem dalszych informacji o pięciu pozostałych znanych mi dzieciach (9.12–9.16).

Ostatnie, X pokolenie przyniosło tylko jedną osobę. Córka Józefa Antoniego (9.6), Maria Anna Bonawentura (10.1) jest najpewniej ostatnią z Wybickich. Poślubiła swojego stryja Adriana Chełmickiego, z którym miała córkę Marię Teresę Bonawenturę Chełmicką. Gospodarowała w Okalewie, w czasie II wojny światowej została osadzona w obozie Ravensbrück. Powróciła do Torunia, gdzie zmarła w 1968 roku, 10 lat później zmarła tam także jej córka.

Do tej części pracy o rodzie Wybickich, bazującej głównie na księgach metrykalnych oraz literaturze, a w nieznacznym stopniu na innych zbiorach archiwalnych, prezentującej pokolenia VII–X, po raz pierwszy sporządzona została tablica genealogiczna. Znajduje się na tylnej wyklejce niniejszej książki: *Wybiccy herbu Rogala — odnoga michałowska* i jest w miarę pełna, gdyż została oparta na oglądzie ksiąg metrykalnych. Zamieszkująca okolice Brodnicy od końca wieku XVIII do początków XX rodzina Wybickich znana była zaledwie z kilku osób. Tablica ukazuje ich dokładnie 60, wszystkie powiązane rodzinnie. Jedynie (z braku czasu) nie znalazłem w przedostatnim pokoleniu informacji o dalszych losach kilku osób, zwłaszcza tych płci męskiej, co nie pozwala mi na jednoznaczną odpowiedź, czy Józef (zm. 1929) starosta krajowy Pomorza był ostatnim męskim potomkiem Wybickich. Jako takiego go pochowano. Jest też oczywiste, że nie mógł być wnukiem czy prawnukiem autora hymnu narodowego, jak do dziś stwierdzenie takie można spotkać w wielu publikacjach. Był prawnukiem, ale brata stryjecznego Józefa (6.8), Jakuba (6.18).

Ród Wybickich wydał trzech księży, opisanych wyżej, przypomnę tylko — to nieznany dotąd Piotr Bernard (zm. 1700) (4.1), Franciszek Jan Józef Wybicki (5.4), stryj i opiekun Józefa (6.8) autora hymnu narodowego, jak również jego brata

Joachima (6.7), też wyświęconego na księdza, już trzeci z nich. Znamy także 5 zakonnic w tym rodzie, przy czym cztery z nich to siostry ks. Joachima. Niewątpliwie kariery duchowne były także elementem strategii rodzinnej — z dziewięciorga dzieci Piotra (5.2), aż 5 osób skierowano na drogę duchowną, przy pomocy zresztą wpływowego i zapobiegliwego brata Piotra, ks. Franciszka (5.4), co miało pomóc utrzymać status majątkowy, jaki Piotr, jako pierwszy z rodu uzyskał.

W ciągu 10 pokoleń trwających nieco ponad 400 lat, gdyż tylko tyle jest źródłowo poświadczonych, Wybicycy byli spokrewnieni z Bąkowskimi, Chelmickimi, Czapskimi, Doręgowskimi (3 ×), Drwęskimi, Gotartowskimi, Kowalskimi, Lniskimi, Lebińskimi, Mazowieckimi, N. (2 ×), Obrębskimi (2 ×), Orzelskimi, Pałubickimi, Rutkowskimi, Sikorskimi, Sulerzyskimi, Sumińskimi, Sypniewskimi, Warzewskimi.

Na 24 nazwiska rodzin panien, które wyszły za Wybickich, przypada 21 kawalerów z rodu Wybickich, przy czym 2 nazwiska rodowe żon nie są znane, a trzech Wybickich miało po dwie żony.

Spowinowaceni natomiast Wybicycy byli z Chelmickimi, Czapskimi, Dziergowskimi, Goremkami?, Grąbczewskimi, Gudowiczami, Jackowskimi (Nostitzami), Jarochowskimi, Jezierskimi (Lewaltami), Józefowiczami, Kłobukowskimi, Kotomirskimi, Lewińskimi, Linowskimi, Lipińskimi, Lniskimi, Łyśniewskimi, Mlickimi, Nieniewskimi, Owidzkimi, Podczaskimi, Pruskimi (Preussami), Pruszkami (2 ×), Roźnowskimi, Sulerzyskimi, Tucholkami, Ustarbowski, Wierzbickimi (2 ×), Włodkami, Wysockimi.

Spis ten liczy 29 rodzin, w tym dwie podwójnie (= 31), a ponieważ dwie panny z rodu Wybickich wyszły za mąż 2 razy, oznacza to, iż związki małżeńskie zawarło 29 panien z tego rodu.

W 1990 roku nazwisko Wybicki występowało w Polsce 15 razy, w powiecie ciechanowskim 2 razy, w Poznaniu 13 razy². Według stanu z 2002 roku w Polsce mieszkało 9 osób z nazwiskiem Wybicki, 6 w Poznaniu, 3 w Płońsku, zaś z nazwiskiem Wybicka — 8 osób, 5 w Poznaniu i 3 w Płońsku, razem 11 osób w Poznaniu i 6 w Płońsku³. Nie znalazłem ich pokrewieństwa z omawianą obecnie rodziną.

Niewątpliwie dalsze badania powinny wyjaśnić dotychczasowe niewiadome, skorygować mylne, jak i przynieść nowe dane.

² *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, wyd. K. Rymut, t. 10. U–Ż, Kraków 1994, s. 354.

³ *Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku*, CD, Kraków 2003.

ANEKS 1.

Testament ks. Franciszka Wybickiego z 1763 roku

Gdańsk, 29 kwietnia 1765 roku.

Maciej Wybicki burgrabia malborski oblatuje w księgach konsystorza gdańskiego testament zmarłego tego dnia w Skarszewach rodzzonego brata ks. Franciszka Wybickiego, proboszcza skarszewskiego, kanonika wrocławskiego, archidiacona pomorskiego i sędziego surogata konsystorza gdańskiego, spisany 30 marca 1763 roku na plebanii w Skarszewach, z dodatkiem z 28 września 1764 roku spisany w Gdańsku.

Źródło: ADP, G 60: *Acta Consistorii Generalis Gedanensis (1762–1766)*, s. 450–460 i ADW, AKap I 8 (200): *Liber testamentorum*, k. 23–27 (Wrocławek, między 2–9 maja 1765 roku. Józef i Jan Wybiccy, bratankowie rodzeni Franciszka Wybickiego przedstawili kapitule wrocławskiej jego testament, spisany...)

[s. 448] Lunae 29 mensis Aprilis [1765]

[s. 450] Ad Officium actaque praesentia Consistorii Generalis Gedanensis veniens personaliter Magnificus Mathias Wybicki burgravius castrensis palatinatus Pomeraniae, obtulit testamentum infrascriptum Perillustris Reverendissimi Francisci Josephi Wybicki, archidiaconi Pomeraniae, praepositi Skarszeviensis, Consistorii Generalis Gedanensis iudicis surrogati, fratris sui germani, illud actis praesentibus inscribi et ingrossari, ac sibi, et cuivis [s. 451] debite requirenti in forma probante et authentica extradi postulavit. Cuius testamenti tenor, sequitur estque talis:

In nomine Sanctissimae Trinitatis Patris et Filii, et Spiritus Sancti, coram Immaculate concepta Beatissima Virgine Dei Genitrice Maria, ac universa Curia Caelesti.

Ego Franciscus Joannes Josephus Wybicki per gratiam eiusdem Sanctissimae et Individuae Trinitatis, sanus mente corporeque existens, ac annos aeternitatis mente revolvens, ac corde percipiens, quod anni mei pauci et mali in gemitibus, solumque mihi super est sepulchrum. Ne igitur Dominus, qui mensurabiles posuit dies meos veniat, et inveniat me non vigilantem, ac minime paratum. Nunc protunc prostratus ante Te Pater Misericordiarum et Deus totius Consolationis, immortales profero

gratias pro beneficiis mihi indignissimo vermiculo praestitis, et quidem generalibus creationis, redemptionis et sanctificationis. Tum particularibus vocationis, admissionis, et elationis ad dignitatem sacerdotalem ipsis Angelicis humeris formidandam, quam dignissimam spartham quod digne non ornaverim, imo peccatis multis, negligentis, tepidilatibus, aliisque vitiis denigraverim acerbissime doleo. Tum de omnibus totius vitae meae miserae peccatis, Commissionibus omissionibus, peccaminosis, quae unquam scienter vel ignoranter accederunt, dolorem quantum possum ex toto Corde elicio, veniae et miserationis Spem firmam ponens in infiniti valoris Passione Domini mei Jesu Christi, ne perdat me iniquitas mea, quem fecit omnipotens bonitas Dei mei. Confugio sub praesidium Beatissimae Virginis Mariae cum lacrymis [Włocławek: lachrimis] et plena fiducia suppliciter obsecrans, quae omnium est advocata, ut mei miserimi et indignissimi clientis sui causam et protectionem apud Dilectissimum Filium Suum suscipiat. Et quia multiplicatis intercessoribus desideratae Nobis suae propitiationis [s. 452] abundantiam omnipotens et misericors Dominus, largisi dignatur, recurro ad Sanctis Patronos meos, quorum in hac lacrymarum valle solatium exorabam, ad S(ancti) Angelum Custodem, cui sicut pro custodia totius vitae meae infinitos ago gratias, ita ut in ultimo o! quam tremendo termino non deserat, sed miseram animam meam de ergastulo corporis egressam dexteræ suae potentia Redemptori meo offerat, ardentissime rogo. Sanctum Michaelem Archangelum Ecclesiae meae Patronum, cui me indignissimum Pastorem una cum commisso mihi Grege in vita commendabam, etiam in exitu de hac terra in regionem longinquam instantissime recommendo, orans ut sicut super omnes animas suscipiendas constitutus est Princeps, ita et miseræ animæ meae recordetur. S(an)ctum Franciscum Seraphicum, cuius nomine in Baptismo insignitus sum, et stolam innocentiae accepi, tanquam primum et principalem patronum rogo, ut sicut in initio vitae meae, ita et in ultimo puncto Patronum agat indignissimi licet Francisci clientis sui. S(an)ctos Joannem Baptistam, et Josephum quorum nomina in Confirmatione accepi. S(an)ctum Joannem Nepomucenum, cuius Patrocinium in multis adversitatibus et angustiis meis in vita expertus sum, ut non confundar in aeternum obnixissime flagito. S(an)ctam Annam in cuius Confraternitate existebam et indignus Promotor, tandem Protector eram, et sub ejus Protectionem semper confugebam, nunc maxime confugio, ut apud Dilectissimum nepotem suum, Iudicem et Dominum meum intercedere pro me dignetur. Procuratricem Contritionis et sacramenti Paenitentiae. S(an)ctam Mariam Magdalenam, Procuratricem sacratissimi viatici S(an)ctam Barbaram, quibus comites adesse praecer S(an)ctos Stanislaum Kostka, Antonium de Padva, Franciscum Xaverium, Petrum de Alcantara, Aloysium, Brigittam, Catharinam, [s. 453] quas in vita singulares colui patronas, et nunc protunc maxime invoco, patrociniumque postulo.

Quantum attinet media salutis, credo firma fide, omnia et singula quae S(an)cta mater Ecclesia ab in effabili veritate sibi revelata, credenda proposuit, spero me per infinitam Misericordiam Misericordissimi Dei remissionem peccatorum, et vitam aeternam consecuturum, eundem Deum meum trinum in Personis, et unum in Substantia, summum et unicum bonum meum amo, infinities amo, ex toto corde meo,

tota anima mea, totis viribus meis, et amare desidero in aeternum. Et si in ultimo puncto summa aliqua vis morbi et debilitas non per miserit elicere actum amoris, fidei, et spei. Protestor coram Te o S(an)te Angele Custos mi [Włocławek: mihi] a Divina Maiestate cum primum natus essem assignate, quod protunc eum, vel maxime elicere velim et profiteri, quod amen Deum meum, unicum Amorem meum. Protestor in super quod si animae meae hostis acerrimus, aliquas illo tempore cogitationes, aut contra fidem, aut contra spem, aut quascunque non conformes articulis fidei S(an)ctae blasphemas desperativas aut dubitativas mihi ingesserit nullatenus illis consentiam, imo nunc protunc nullas esse volo, easque execror, et detestor. Bona proinde ac mala quamdiu me vivere, et spirare permiserit Dominus, de manu eius cum gratiarum actione accepto, et me totum Divinae eius voluntati committo. De omnibus et singulis peccatis meis, iterum atque iterum summopere doleo, toto corde meo doleo. O! si nunquam peccassem, vae momento illi et hora, qua Deum meum infinitam bonitatem offendi. Tum denique quantum spectat ultimam meam voluntatem, animam meam per manus pretiosissimae Dei Genitricis Mariae, et castissimi eius Sponsi, nec non Sanctorum Patronorum meorum do, trado, et consigno in manus creatoris [s. 454] et Redemptoris mei. Corpus miserum terrae unde exivit restituendum relinquo in simplici tumba circa ecclesiam meam Skarszeviensem in fornice sub capella S(an)cto Joanni Nepomuceno a me dedicata, noviter ante non nullos annos extracto. Funus et sepulturam meam amori et charitati charissimorum Fratrum meorum sacerdotum vicinorum commendo, et ultimis precibus rogo, dico, et scribo. Fratres mementote iudicii mei, sic enim erit et vestrum. Convivium et compotationes funebrales plane sine excessu ut sint peto. Nisi solam modestam pro advenis sacerdotibus refectionem apparari cupio, ac singulis eorum sex tinfones assigno. Pauperibus vero omnibus, [W: ac] congregatis prandium in domo seorsiva sufficiens dari rogo, ac cuilibet eorum ut grossi nonem dentur obligo. De derelinquendis autem bonis temporalibus de manu Dei mei mihi peccatori concreditus, sic ordino, statuo, et dispono. Sponsae meae Dilectissimae ecclesiae Skarszeviensi quam per totum tractum possessionis meae, de laboribus manuum [W: manorum] mearum quantum potui reparavi, ornavi [W: ordavi], et solidavi, interno, et externo decore providi, dono et inscribo pro aliquo ornamento comparando florenos 100 [W: centum]. Ecclesiae Szczodroviensi filiae, quam collabentem omni destitutus auxilio, e fundamentis restauravi ac renovavi, picturis adornavi, altaribus novis, ambona, ac omni ornamento decoravi, florenos 50 pro necessitatibus eius ordino. Confraternitati S(an)ctae Annae, quae me indignum habere voluit protectorem florenos 60 in aliquod decus necessarium convertendos dispono. Domini invalidorum Presbyterorum Vladislaviae fundandae florenos 200 exolvere peto. Scholae Pauperum ad Ecclesiam Parochialem Gedanensem Capella Regia dictam florenos 50 inscribo. Pauperibus hospitalis Skarszeviensis, quibus novum Xenodochium lateribus igni coctis tectum, cum quatuor [W: 4or] habitationibus anno 1758vo de meo [s. 455] asse aedificari feci, ac in super eodem anno florenis 1000 [W: mille] b(on)ae m(on)et)ae dotavi, et in annum censum pendendum in bonis haereditariis locavi, ut docet inscriptio coram Actis Civilibus Skarszeviensibus in Crastino S(an)cti Joannis Baptistae

[25 VI] recognita, vestitum comparavi peto. R(evere)ndis Coadiutoribus meis Com-
mendario et Vicario cuilibet eorum florenos 30 dari rogo, petens ut sint memores
animae meae, ut cum quibus in Vinea Domini laborabam, cum iisdem in Paradysio
[W: Paradiso] Caelesti requiem obtineam sempiternam. Adm(odum) R(everen)dis
Patribus [W: RR PP.] Carmelitanis Gedanensibus florenos 60. Adm(odum) R(everen)-
dis Patribus Dominicanis eiusdem Civitatis itidem florenos 60 pro absolvendis pro
misera anima mea Missae Sacrificiis. Adm(odum) R(everen)dis Patribus Reformatis
Conventus Stolcembergensis, ut orent pro anima mea, ac anima bus iis pro quibus
vivens orare tenebar, et quae meis indigebant Sacrificiis seu suffragiis florenos 100
ordino incunctanter exsolvendos, R(everen)dis Patribus S. Joannis de Deo Conven-
tus Gedano Szotlandensis pro aliqua refectione infirmorum pauperum florenos 30
lego. Sanctimonialibus Monasteriorum Zukoviensis, et Zarnovecensis per florenos
60 in manus Superiorum pro aliqua consolatione consignandos dispono, postulans
ut recordentur animae meae in suis devotionibus. Monialibus Mariannae, Brigittae,
et Annae Wybickim nep(ot)ibus meis, quas Monasterium vocante Spiritus Sancti
gratia ingredi volentes, in meam accepi tutelam, et ad hoc Sanctum Institutum ob-
tinendum pro modulo meo adiuvi, ut pro me orent Deum, cuilibet earum florenos
150 in necessitates illarum lego, et inscribo. Debita, si quae iusta, pura, et liquida
apparuerint, tum R(everen)dis ad ecclesiam Skarszeviensem operariis meis Com-
mendaris et Vicaris salarium concernens, nec non famulis deservitam mercedem
in instanti solvendam obligo. Ill(ust)ri Adm(modum) R(everen)do successori [s. 456]
meo, utinam operibus manuum mearum grato, relinquo beneficium in optimo statu,
in proventibus notabiliter auctum, in omnibus ferme aedificiis tam plebanalibus,
quam praedialibus et villaris de nova radice e fundamentis reaedificatum, in cuius
meliorationem super sex millia florenorum b(on)ae m(onet)ae expendi, obsecrando
illum per Vulnera Jesu Christi, ut idem in hoc statu conservare studeat, memorque
sit Charissimae sponsae suae, ac eius decorem diligit. Cui auctionem inventarii ple-
banalis (quale circa installationem accepi, est Actis Ven(era)b(ilis) Consistorii Ge-
danensis insertum et extractum in meis documentis videre placeat) non facis, potest
contentari melioratione beneficii non exigua. Prout conscriptio proventuum omnium
a me in scripturam redacta, et pro informatione successorum, documentis ecclesiae
apposita fusius obloquitur, solumque ut recordetur animae meae postulo.

Quia vero ad testamentum legitime condendum requiritur inscriptis haeredis.
Ea propter derelinquendorum omnium, quae super erunt, post ex solutionem su-
pra expressorum legatorum, ac debitorum protunc reperibilium, iustorum tamen
et realium. Haeredes ex asse institus, constitus, et inscribo Generosum Mathiam
Wybicki burgrabium castrensem palatinatus Mariaeburgensis, atque Successores
olim Generosum Petri assessoris iudicii Terrestris Mirachoviensis, et Joannis ve-
natoris Braclaviensis Wybickich fratrum meorum germanorum. Illisque bona mea
omnia, tam mobilia, quam immobilia morte relicta, ac persolutis (ut praemissum
est) legatis, et pro sepultura corporis mei erogatis sumptibus superflua, tam in parata
pecunia, quam aliis rebus utensilibus, auro, argento, metallo, cupro, aere, stanno, au-
richalco [W: orichalco], omnique suppellectili domestica. Nec non frumenta omnis

grani, inventarium, equos, pecora, pecudes, carpenta, currus, aliaque eo pertinentia. [s. 457] Tum denique annum gratiae, ac debita omnia ad ecclesiam parochialem Skarszeviensem, tam in decimis granalibus, et pecuniariis, quam in mutuum dato peculio consistentia et reperibilia aequali portione in tria capita inter se exdividenda (quam cessionem et donationem sorores cum fratribus suis germanis, exceptis monialibus, quae assignato ut supra quanto sint contentae, aequaliter praevia tamen evictione, ac in bonis mundis et liberis locatione, spectandam et concernendam esse volo, ac dispono) do, lego et praesenti ultimae voluntatis meae testamento inscribo. Obligando intimo affectu ut memores sint animae meae, in suis ad Deum devotionibus, et elemosynis pauperibus erogandis, timeantque Dominum Deum, ac eius maiorem gloriam, et Ecclesiae S(an)ctae immunitatem quantum in Ipsiis erit [W: erant], promoveant, mutuum inter se amorem, quem husque servabant, incessanter foveant, scientes se copiosam a Deo Benedictionem consecuturos. Si quis autem ex nepotibus meis, Deo praepotenti in sacris famulari in animo statuerit, eidem vestes omnes, et libros meos dandos et extradendos dispono, ac ordino, quare adstrictus manebit [W: erit] orare pro anima mea, ac animabus consanguineorum suorum. Ut vero haec ultima voluntas mea robur suum maius habere valeat, subdo illam protectioni Ill(ust)r(issi)mi Excell(s)i)mi et R(evere)n(dissi)mi D(omi)ni D(omi)ni loci Ordinarii, ad sacras plantas profundo poplite exorando, ut sicut in vita hac temporali semper clementissimus mihi fuit, ita et in immortalis recordetur servi sui, protegatque ultimas supplicationes meas, ac haeredes meos in suam Paternam protectionem accipiat. Reverendissimo Capitulo Vladislaviensi, Dominis semper mihi gratiosis, ultimum dico vale, pro omnibus benevolentis mihi in hac vita praestitis ultimas adeoque maximas refero gratias, humillime postulans, ut hanc ultimam voluntatem [s. 458] meam non tantum gratiose approbare, verum etiam miserae animae meae ad altare Dei recordari dignentur, quibus pro approbatione huiusmodi testamenti quindecim aureos inscribo. Perillustri Reverendissimo D(omi)no Officiali Gedanensi, cuius me coadiutorem in portandis oneribus Consistorii clementer habere voluit, Illustrissimo et Reverendissimo Domino Diaecesano pariter valedico, pro gratiis praestitis infinitas ago gratias, ultimis rogans precibus, ut animam meam extradito in Diaecesim Pomeranam processu Charissimorum Fratrum sacerdotum, quibus ferme viginti annis pro viribus meis inservire non gravabar, piis ad Deum suffragiis commendare dignetur. Ad extremum executores huius ultimae meae voluntatis eligo, et constituo Perillustrem, Illustres et Admodum Reverendos Ignatium Lniski, archidiaconum Crusviciensem, Antonium Lipinski decanum Leoburgensem, parochum Libnoviensem, notarium Consistorii Gedanensis, Lucam Krzykowski, decanum Gedanensem, parochum Oxiviensem, paenitenciarum monasterii Zukoviensis, atque Magnificum Antonium Lniski assessorem iudici Terrestris Mirachoviensis. Quos per illum amorem quem expertus sum in hac vita, per illum affectum, quo illos in aeternitate amplecti cupio, obligo, adiuro, et obsecro, ut in omnibus et singulis punctis curent deduci ad executionem (legalitate aliqua unius aut binorum non obstante) incunctanter hanc ultimam voluntatem meam, certi futuri et sibi eam gratiam dandam a Domino Deo, scilicet executores bonos. Quod si autem in aliquibus ambulatoriam quo

ad vivo voluntatem immutare mihi contigerit, et si quid addidero in codicillo aliquo, postulo ut eidem tanda fides habeatur. Sicut huic testamento, [s. 459] quod cum Dei gratia in praesentia fide dignorum testium ad id specialiter vocatorum et rogatorum iam subscribo, et coram iisdem testibus dico et protestor, quod haec est ultima mea voluntas, et eo nomine vos rogavi; ut testimonium perhibeatis. In quorum omnium maiorem fidem, praesens testamentum, seu ultimam voluntatem meam, manu propria scriptam, subscribo, et sigillo gentilicio communiri facio.

Datum in aedibus praepositorum Skarszeviensibus die hac trigesima mensis Martii [30 III] anno Domini 1763. [W: Millesimo Septingentesimo sexagesimo tertio]

(–) F. J. Wybicki canonicus cathedralis Vladislaviensis, praepositus Skarszeviensis, Consistorii Gedanensis iudex surrogatus mpp (LS)

(–) Antonius Lipiński decanus Leoburgensis, parochus Libnoviensis, sacra auctoritate apostolica et consistorii generalis Gedanensis notarius actuarius, ad praemissa rogatus testis mpp (LS)

(–) Et quia ego Lucas Joannes Krzykowski parochus Oxiviensis, sacra auctoritate apostolica notarius specialiter vocatus et rogatus, praesertim testamenti seu ultimae voluntatis ordinationi personaliter interfui, eamque ultimam voluntatem, quae desuper conscripta est legi, et de ore Perillustris Reverendissimi Domini Testatoris acedivi in haec verba: Haec est mea ultima voluntas, ideo praesentibus attestor, et manu mea propria subscribo.

Ita est:

(–) Lucas Joannes Krzykowski notarius apostolicus, decanus Gedanensis, parochus Oxiviensis mpp

(–) Petrus Nieziorawski parochus Brussensis, ad praemissa vocatus, et rogatus testis mpp

(–) Adamus Mikołajewski parochus Kłodaviensis, ad praemissa rogatus testis mpp

(–) Andreas Sztoba commendarius Skarszeviensis, ad praemissa vocatus et rogatus testis mpp

(–) Joannes Zaremba vicarius Skarszeviensis, ad praemissa vocatus et rogatus testis mpp

(–) Matthaeus Josephus Rogaczewski sacra auctoritate apostolica notarius publicus, ad praemissa rogatus testis mpp

Postquam summam duorum millium florenorum b(on)ae m(on)etae in iurisdictione Schotlandensi pro annuo censu, a fl. 5% [s. 460] a quolibet cento locaverim, pro ut inscriptio per famatos Georgium Harder, Jacobum Kauffman, Josephum Spiess, Michaellem Koberth, Antonium Bucholtz, Jacobum Palau, Joannem Hack, Joannem Schultz ignium praefectos, suo ac totius communitatis nomine coram iudicio Schotlandensi. Die 9na mensis Novembris [9 XI] anno Domini 1763 facta, et recognita obloquitur, Dies aeternitatis continua mente revolvens, eandem summam duorum millium florenorum b(on)ae m(on)etae, sicuti in capitulo oretenus mentem ac voluntatem meam notam feci, ita praesenti testamento pro anniversario in ecclesia

cathedrali Vladislavensi ex annuo censu pro misera anima mea absolvendo Reverendissimo Capitulo Vladislavensi inscribo, do, [W: et] ac lego, obligans ut diem eiusdem anniversarii proximum post obitum assignare dignentur. In quorum maiorem fidem, hanc dispositionem meam in testamento appositam manu propria subscribo.

Datum Gedani die 28 mensis Septembris [28 IX] anno Domini 1764.

(–) F. J. Wybicki, canonicus cathedralis Vladislaviensis, praepositus Skarszeviensis, Consistorii Generalis Gedanensis iudex surrogatus mpp (LS)

(–) Antonius Lipiński decanus Leoburgensis, parochus Libnoviensis, sacra auctoritate apostolica et Consistorii Generalis Gedanensis notarius, ad praemissa rogatus, testis mpp (LS)

Qua facta ingrossatione ad acta, idem Generosus offerens praefatum testamentum ad se recepit, et de recepto cancellariam praesentem quietavit.

[W wersji wrocławskiej inna uwaga notariusza:]

Colloquium ad instantum MM. Josephi et Joannes Wybickie, Perillustris Reverendissimi olim Francisci Wybicki archidiaconi Pomeraniae praepositum Skarszeviensem nepotum, praesentibus PP RR praeposito, decano, archidiacono Vladislaviensem.

ANEKS 2.

Dokumenty związane z wyjazdem Józefa Wybickiego do Wrocławia w 1802 roku (część)¹

Źródło: GStA PK, I. HA Geh. Rat, Rep. 7 C, Nr. 6, Fasz. 1939, k. 4–7v, 24–25.

1. List Józefa Wybickiego do Girolamo Lucchesiniego posła pruskiego w Paryżu, w sprawie uzyskania pozwolenia na wyjazd do Wrocławia, by spotkać się z synami, Paryż 11 X 1801 (oryginal)

[k. 4] Monsieur

Au milieu de Vos occupations importantes j'eusse désiré de ne pas fatiguer Votre Excellence par mes sollicitations, mais mon excuse est dans la comble de mes maux qui m'obligent de vous importuner. Sa majesté a ramené tous ses nouveaux sujets par la douceur de son Regne; il a déjà reuni tous les coeurs de la nation, serais-je seul exclû de ses bontés paternelles? Non! Je suis incapable sous tous les rapports de comettre un crime qui peut provoquer le couroux du Roi mon maitre.

J'ai eu part comme beaucoup de mes concytoiens et notamment MM. Mniewski, Oginski etc. À la derniere revolution, et j'implore comme eux la clemence qu'ils ont obtenues. Si quelque malveillant voulait m'inculper dans ma conduite particuliere je pourrai mettre sous vos yeux les preuves evidentes de la fausseté de cette accusation, comme je les mis il y a deux ans sous ceux de votre predecesseur. Non seulement je n'ai été initié à aucun comité secret, s'il en a existé un, mais meme disons, parc'qu'il faut le dire, j'ai ete regardé à [k. 4v] Paris, comme Prussien parce que j'étais d'une opinion constante, que sans le concours de la Cour de Verdin nul changement ne pouvait avoir lieu dans l'état des choses.

¹ Trzy listy w języku francuskim w transkrypcji i tłumaczeniu Alicji Dezor, której niniejszym dziękuję.

On ne peut non plus m'objecter la durée de mon exil, qui est précisément la comble de mon malheur, j'ai fait depuis plus de deux ans auprès de votre predecesseur les demarches, que je ne césie de faire aupres de Votre Excellence depuis quatre mois, pour implorer son assistance, et ses bons offices aupres du Roy mon maitre ; n'est ce pas une preuve que j'ai reclamé constamment quand je l'ai pu la clemence de sa majesté.

Tel est exposé de mes raisons et de mes malheurs. Si j'étais assez heureux pour que ma conduite et mon opinion, fussent parfaitement connues de V.E. j'oserais esperer de trouver en Elle un avocat auprès du Roy mon maître, qui rendroit un pere Malheureux à sa famille ; c'est dans son sein passant la route de mes jours je parviendrais à detruire tous les soupçons et à etre enfin jugé digne par mon maitre de la bonté et de sa protection [k. 5] je finie ma lettre en vous supliant de m'excuser de tout l'embaras que je vous cause, mais les sentiments qui caracterisent votre ame vous pas tout à faire du [...] voila mon esperance, et le seul bien qui me reste. Recevez je vous prie mes assurances de la plus haute abime avec la quelle j'ai l'honneur d'être de Votre Excellence

le très humble et très obeisseur
serviteur

à Paris le 11 octobre 1801

(-) Wybicki

[k. 4] Szanowny Panie,

Życzylbym sobie, by w natłoku Pańskich zajęć nie zamęczyć Pana moimi usilnymi prośbami, ale wynikają one w najwyższym stopniu z mojego nieszczęścia, które to zmusza mnie do naprzykrzania się Panu. Jego Wysokość przywrócił wszystkich nowych obywateli, w dobrotliwości swego panowania, on zjednoczył już wszystkie serca w narodzie, czyżbym tylko ja wyłączony był z jego ojcowskiej dobroci? Nie! Jestem niezdolny pod tymi względami do popełnienia zbrodni, która może sprowokować gniew królewski mego Pana.

Brałem udział, jak wielu moich współobywateli a szczególnie P. Mniewski, Oginski itd, w ostatniej rewolucji i błagam o miłosierdzie takie jak oni otrzymali. Jeśli ktoś nieprzychylny chciałby mnie oskarżyć o niewłaściwe zachowanie, mógłbym Panu unaocznić dowody fałszywości tego oskarżenia, tak jak je przedstawiłem Pańskiemu poprzednikowi dwa lata temu. Nie tylko nie byłem wtajemniczony w żadne tajne stowarzyszenie, jeśli takowe istniało, ale powiedzmy to, bo trzeba to powiedzieć, byłem postrzegany w [k. 4v] Paryżu jako Prusak, bo mając opinię stałego w poglądach, że bez pomocy Dworu z Verdin żadna zmiana nie mogła mieć miejsca w tym stanie rzeczy. Nie można mi również zarzucić czasu trwania mojego wygnania, które jest przyczyną mojej zgryzoty. Od dwóch lat, jeszcze za Pańskiego poprzednika, czynię zabiegi i nie przestaję wobec Pana od czterech miesięcy, błagam o pomoc i Pana wstawiennictwo u króla, mego Pana. Czyż to nie dowód, że upominałem się ciągle, gdy mogłem o łaskawość Waszej Wysokości. Oto takie to

są moje argumenty i moje nieszczęścia. Jakież byłbym szczęśliwy gdyby moje zachowanie i moja opinia dotarły do Pańskiej wiadomości, ośmieliłbym się pokładać w Panu nadzieję iż wystąpi Pan jako mój adwokat przed królem moim Panem, który przywróci nieszczęśliwego ojca swojej rodzinie, to na jej łonie spędzając resztę swego życia, zdołałbym zgładzić wszystkie pomówienia i być wreszcie godnie osądzony przez mojego Pana w jego dobroci i pod jego opieką. [k. 5] Kończę mój list, błagając o wybaczenie całego kłopotu jaki Panu sprawilem. Uczucia, które charakteryzują Pańską duszę pozwalają mi mieć nadzieję, bo tylko to mi pozostaje. Zechce Pan przyjąć wyrazy największego szacunku jaki mam dla Pana

bardzo uniżony sługa

Waszej Ekscelencji

Paryż, 11 października 1801

(-) Wybicki

2. List Józefa Wybickiego do króla Prus Fryderyka Wilhelma II w sprawie uzyskania przebaczenia i pozwolenia na zamieszkanie we Wrocławiu, Paryż 3 VIII 1801

[k. 6] Copie

Sire

Esperant tout de Votre Clemence je ne chercherai pas à vouloir me justifier par les motifs de ma conduite passée, j'ai eu part à la dernière révolution de Pologne, voilà mon aveu que je dépose à Vos pieds. Vous avez ramené Sire vos nouveaux sujets par la douceur de Votre regne, Vous avez daigné accorder des amnesties particulières, oserais je en esperer une, en Vous faisant les plus respectueuses inflances de vouloir bien mettre fin à ma disgrâce, mes terres sont confisquées, mais il me reste ma femme et trois enfans!

Soyez touché Sire du sort d'un malheureux père, il voudrait passer sous Votre Regne paternel, le reste de ses jours au sein de la famille, que Sa Majesté daigne me permettre de fixer mon domicile à Breslau ou autre ville de Silesie, alors loin de mon sol natal, et de toutes mes relations anciennes, je pourrai à l'abri de toutes soupsonne, employer le reste de ma vie, à lui temoigner la fidelite d'un sujet zelé et l'éternelle reconnaissance d'un malheureux père rendu à sa famille

Sire

[..]

À Paris le 3 d'août 1801

(-) Wybicki

[k.6] Kopia

Najjaśniejszy Panie

Mając nadzieję na Pańską dobroć nie szukałbym chęci usprawiedliwienia motywów mojego postępowania w przeszłości, brałem udział w ostatniej rewolucji w Polsce, oto moje wyznanie, które składał u Pańskich stóp. Przywrócił Pan nowych obywateli przez łaskawość swego panowania, raczył Pan udzielić szczególnej amnestii, na którą ośmielał się i ja mieć nadzieję, starając się z największym szacunkiem wpłynąć na Pana, aby dobiegł kres mojej nielaski. Moje ziemie są skonfiskowane, ale została mi żona i troje dzieci!

Niechże wzruszy Pana los nieszczęśliwego ojca, chciałby on przejść pod Pańskie ojcowskie panowanie, resztę życia spędzić na łonie rodziny, niechże Jego Wysokość zechce mi pozwolić na znalezienie domu we Wrocławiu, albo innym mieście na Śląsku, mimo że to daleko od mojej ziemi, na której się urodziłem i od moich wszystkich dawnych znajomych, mógłbym w schronieniu, bez wszystkich podejrzeń, spędzić resztę mojego życia, dowodząc żarliwej wierności obywatelskiej i dogonnej wdzięczności nieszczęśliwego ojca oddanego rodzinie.

Najjaśniejszy Panie

[...]

Paryż, 3 sierpnia 1801

(-) Wybicki

3. List Girolamo Lucchesiniego posła pruskiego w Paryżu do P. Jarou, Paryż 13 XII 1801

[k. 7] Monsieur le P. Jarou

J'ai longtemps résisté aux vives sollicitations de plusieurs personnes qui s'intéressaient au fort du sieur Wiebitzki, ainsi qu'aux informations multipliées que j'ai prises depuis le mois d'aout sur la conduite morale et politique de ce proscrit de la ci-devant Pologne, pour ceux d'insurrections et des demarches revolutionaires. Je verais que vous le ministère du prédécesseur de Votre Excellence dans la Prusse meridionale, on avait absolument décliné toutes les demarches que le sieur Wubitcki avait faites, pour jouir de l'amnestie, que la générosité du roi avait déjà accordée à plusieurs autres polonais, qui avaient partagé avec lui les memes erreurs et les memes esperances. Lorsqu'il me remit le 3 aout la supplique ci-jointe pour Sa Majesté, ne pouvant pas l'engager à l'envoyer directement, cachetée, à Sa Majesté, je crus de mon devoir, avant d'en écrire à V.E., de m'éclairer d'avantage sur son compte. J'ai su depuis que si la crainte d'être pris par les russes et l'espoir d'être partagé et soutenu par le gouvernement francais, le fil expatriés, parfois en france, et être membre du comité revolutionaire polonais, il s'appersut bientôt, que le fort de sa patrie etait invariablement fixé et que se separant de ses collegues, n'a plus eu depart à aucune des demarches revolutionaires que le comité polonais a souvent renouvelées auprès

du gouvernement francais. D'ailleurs, occupé d'études solides et de l'éducation de ses enfans, il ne parait rires à autre chose qu'à s'établir avec eux à Breslau sous l'oeil rigilant de la police, pour se reunir à sa femme qui a gardé en Pologne assez de bien, pour tirer son mari de l'état de detresse, ou'il est réduit. Voila la situation, et voici deux pieces qui font [k. 7v] le sujet de ses reclamations. En les remettant entre les mains de V.E., pour qu'elle en fasse l'usage que Son humanité et les devoirs de Sa charge lui permettront, je dois y ajouter, que Sieur Wibitzki renonce volontairement à rentrer dans sa patrie, pour eviter, que des mauvais propos de quelques têtes actées ne compromissent de nouveau son repos, et qu'ayant perdu par une juste confiscation de contumace ses propres biens, possédés maintenant par M. le General de Zastrow, il a entièrement renoncé a tout espoir d'en obtenir la restitution. D'ailleurs, il croit pouvoir justifier son attente par l'exemple de plusieurs polonais, plus mechans que lui, et eux quels la clemence du roi a rouvert les frontieres de leur pays natal. Quelque voit le resultat de ma demarche, j'espère que V.E. y reconnaîtra cette mesure de circonspection dont je tacherai de ne jamais me departir.

Daigner M, trouver bon, que je vous cose cette accusation pour Vous recommander de nouveau mes professions de la Prusse meridionale et pour vous renouveler l'homage de la haute consideration, avec etc.

V.E.

Paris, le 13 decembre 1801

etc. Lucchesini

[k. 7] Pan P. Jarou

Długi czas opierałem się silnym naciskom wielu osób, które mocno interesują się panem Wybickim, jak również wielorakim informacjom, które do mnie docierają od sierpnia na temat moralnego i politycznego postępowania wygnanego z Polski dotyczących insurekcji i rewolucji. Sprawdziłem, że pan minister poprzednika Waszej Ekscelencji w Prusach południowych całkowicie wybaczył wszystkie poczyny pana Wybickiego, aby mógł skorzystać z amnestii, którą szlachetność króla przyznała już wielu innym Polakom, którzy popełnili te same co on błędy i pokładali te same co on nadzieje. Gdy mi 3 sierpnia doręczy pisemną prośbę w załączeniu do Jego Wysokości; nie mogąc go angażować w wysyłanie bezpośrednio, zapieczętowaną do Jego Wysokości, uważam to za mój obowiązek, zanim o nim napiszę do Waszej Ekscelencji, naświetlić mu najpierw jego sytuację. Wiedziałem, że od czasu, jak istnieje obawa bycia pojmanym przez Rosjan i nadzieja bycia wspieranym przez rząd francuski jako uchodźca czasami we Francji i bycie członkiem komitetu rewolucyjnego polskiego, dostrzegł w niedługim czasie, że siła jego ojczyzny była niezmiennie ustalona, i że separując się od jego kolegów, nie miał już wyjścia z żadnego postępowania rewolucyjnego, które komitet polski często odnawiał przy rządzie francuskim. Zresztą zajęty solidnymi studiami i kształceniem dzieci, on nie zajmie się niczym innym, jak zainstalowaniem się z nimi we Wrocławiu pod

czujnym okiem policji, aby połączyć się ze swoją żoną, którą zostawił w Polsce, aby na szczęście ta wyciągnęła swego męża ze stanu rozpacz, w którą popadł. Oto sytuacje i dwa powody, [k. 7v] które stanowią temat zażalenia. Zostawiając je w rękach Waszej Ekscelencji, by człowieczeństwo i powinność zajęcia się nim pozwoliły mu zrobić z nich użytek; muszę tu dodać, że p. Wybicki odmawia samodzielnego powrotu do ojczyzny, aby uniknąć złego wpływu niektórych osób, które zakłóciłyby jego spokój, utraciwszy przez konfiskację swoje dobra, które należą teraz do Pana generała Zastrowa, całkowicie stracił nadzieję na ich odzyskanie. Jednakże wierzy on w możliwość usprawiedliwienia swojego oczekiwania na przykładzie wielu Polaków, bardziej niegodziwych od niego, którym łaskawość królewska ponownie otworzyła granice ich ojczyzny. Jakikolwiek by był rezultat moich zabiegów, mam nadzieję, że Wasza Ekscelencja doceni środki ostrożności, które postaram się zachować.

Zechce pan wybaczyć, że ośmielam się panu znowu zaferować moje usługi w Prusach południowych i złożyć panu ponownie wyrazy największego poważania etc.

W(asza) E(kscelencjo)
Paryż, 13 grudnia 1801

etc. Lucchesini

4. Tekst przysięgi holdowniczej królowi Prus Fryderykowi Wilhelmowi II podpisany przez Józefa Wybickiego, Wrocław 5 V 1802 (oryginał)

[k. 24] *Ja Józef Wybicki*

ślubuję i przysięgam osobiście przez Boga wszystko wiedzącego i wszechmogącego, że ja Najjaśniejszemu Xiążęciu i Panu JMci Panu Frydrychowi Wilhelmowi Królowi Pruskiemu, Margrabi Brandenburskiemu, s. Rzymskiego Państwa Arcypodkomorzemu i Elektorowi, Samowładnemu i Najwyższemu Xiążęciu Śląska, Samowładnemu Xiążęciu Orańskiemu, Newszatelskiemu i Waleńskiemu, także Hrabstwa Glatckiego, Xięstwa Geldryjskiego, Magdeburskiego, Klewskiego, Julijskiego, Berskiego, Szczecińskiego, Pomorskiego, Kaszubskiego i Wendeńskiego, Mecklenburskiego i Krosenskiego Xiążęciu, Burgrabi Nyrnberskiemu nad górami i poniżej, Xiążęciu Halberslaskiemu, Mindenskiemu, Kamińskiemu, Wendeńskiemu, Szweyńskiemu, Raceburskiemu, Ostfrislandskiemu i Merskiemu, Hrabi Hohensztejnskiemu, Teklenburskiemu, Szweyńskiemu, Lingenskiemu, Byrenskiemu i Lerdamskiemu, Panu na Rawensztejn, ziem Rosztockich, Sztargardzkich, Limburskich, Lauenburskich, Bytowskich, Arlajskich i Bredaskich [etc], mojemu terazniejszemu najmiłościwшему Królowi i prawemu najprzedniejszemu ziemie Panu i Dziedzicowi, także Najjaśniejszego Króla Jmci terazniejszym i potomnym Panom Synom Najjaśniejszym Xiążętom [k. 24v] i Panom, Królewiczowi dziedzicznemu Frydrychowi Wilhelmowi jako też Królewiczowi Frydrychowi Karolowi Alexandrowi i ich przyszłym Dziedzicom męskiej płci, a gdyby tych więcej nie było, na ten

czas Królewiczom Frydrychowi Wilhelmowi Ludwikowi także Frydrychowi Henrykowi Karolowi jako też Frydrykowi Wilhelmowi Karolowi i ich przyszłym Dziezdicom męskiej płci, jako Frydrykowi Henrykowi Ludwikowi i Panu Augustowi Ferdynandowi i ich własnym potomkom męskiej płci, a gdyby także tych więcej nie było, wtedy wszystko Margrabiom Brandenburskim i ich Potomkom męskiej płci, a po zejściu zaś wszystkiego ich Potomstwa męskiej [płci], Królewskim i Margrabskim Księżniczkom i Potomkom z Familii ich pochodzącym, prawdziwy i sprawiedliwy Hold oddaję, przyobiecując tymże i mocą mej prawdziwej cielesnej i osobistej Przysięgi, że ja przerzeczonemu Najjaśniejszemu Królowi JMci i Królewskiemu Jego Potomkom i sukcesorom już wyrażonym po wszystkie czasy wiernym, posłusznym i poddanym być, Ich sławę i dobro według mężności pomnażać i wszelką szkodę odwracać, pod moją zwierzchnością zostających do tegoż napominać. A gdyby się od kogokolwiek przeciwko Najjaśniejszemu Królowi JMci, Jego Królewskiemu Domowi i Jego Interesom nie to wszczytało, wszystko to według własnej wiadomości i sumienia szczerze i nieodwłocznie objawić i oznajmić, niczego nie zataić, a we wszystkim popolicie tak się zawsze sprawować [k. 25], jako wiernemu Wasalowi i Poddanemu przeciwko zwierzchności swojej krajowej wszędzie przystoi i przynależy; jako to wszystko wyraźnie z obowiązku mej przysięgi przyobiecuję. Tak mi Pan Bóg dopomóż przez Syna swego Jezusa Chrystusa, Najświętsza Niepokalana Panna i Matka Boga Maria i Wszyscy Święci.

Ita iuravi die quinta mai anno Domini 1802
(-) Joseph Wybicki

SPIS TABLIC

1. Potomkowie Bartłomieja i Katarzyny Sikorskiej	53
2. Potomkowie Macieja i NN	56
3. Potomkowie Jana I i Katarzyny Pałubickiej	65
4. Potomkowie Macieja II i Elżbiety Doręgowskiej	89
4a. Pokrewieństwo Lniskich, Lerchenfeltów, Jezierskich i Wybickich	91
4b. Wywód przodków Franciszka Wybickiego	131
4c. Pokrewieństwo Wybickich i Doręgowskich	147
5. Potomkowie Bartłomieja II Teodora i Barbary Zofii Doręgowskiej	167
6. Potomkowie Piotra Ernesta i Konstancji Lniskiej	178
6a. Pokrewieństwo Doręgowskich, Gotartowskich, Jezierskich i Wybickich	191
7. Potomkowie Macieja III i Barbary Krystyny Warzewskiej	218
8. Potomkowie Jana II i Anny Gotartowskiej	223
9. Potomkowie Aleksandra Dionizego i Konstancji Orzelskiej	231
10. Potomkowie Józefa Rufina i Estery Kowalskiej	238
10a. Potomkowie Teresy z Wybickich Roźnowskiej	243
11. Potomkowie Jakuba i Marianny Czapskiej	248
12. Potomkowie Jana Ksawerego i Ludwiki Marianny Bąkowskiej oraz Barbary Sumińskiej lv. Kczewskiej	271
13. Potomkowie Antoniego Rafała i Marianny Petroneli Obrębskiej oraz Nepomuceny Rutkowskiej	284
14. Potomkowie Mateusza i Katarzyny Obrębskiej	295
15. Potomkowie Tomasza Franciszka i Emilii N.	301
16. Potomkowie Januarego Jakuba i Honoraty Mazowieckiej	302
17. Potomkowie Michała Euzebiusza i Heleny Sulerzyskiej	308
18. Potomkowie Ignacego Henryka i Marii Sypniewskiej	316
19. Potomkowie Józefa Antoniego i Janiny Chełmnickiej	318
A. Wybicczy herbu Rogala — linia pomorska z odnogami malborską i wielkopolską	(wyklejka przednia)
B. Wybicczy herbu Rogala — odnoga michałowska	(wyklejka tylna)

SPIS ILUSTRACJI

1. Pieczęć opłatkowa Bartłomieja Wybickiego z 1621 roku (APG, 300, 52/748, k. 8)	22
2. Pieczęć Franciszka Wybickiego (rok 1737, ADP, sygn. G 51, k. 147v)	22
3. Sikorzyno i Będomin na mapie Schroettera 1:150 000 z 1806 roku	26
4. Fragment rysunku Jerzego Schwengla przedstawiający styk granic Sikorzyna ze Skorzewem i Gołubiem w 1689 roku (APG, 945/107, k. 10)	74
5. Portret Józefa Rufina Wybickiego z 1805 roku, ryt. F. W. Nettleing według T. L. Poschmanna (BN G.3579/I — Biblioteka Cyfrowa Polona)	199
6. Portret Józefa Wybickiego z około 1843 roku, ryt. F. S. Hanfstaengl według obrazu M. Bacciarellego (BN G.3720/Sz.1, fragment — Biblioteka Cyfrowa Polona)	199
7. Akt zgonu Kunegundy Drwęskiej, pierwszej żony Józefa Wybickiego (AAP, Księgi metrykalne, Margonin PM 168/3, s. 73)	207
8. Zdjęcie Józefa Wybickiego, Toruń 1929 (Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn.: 1-A-3091-1)	308

WYKAZ SKRÓTÓW

Instytucje

AADDT	— Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej
AAG-O	— Archiwum Archidiecezjalne w Gdańsku Oliwii
AAP	— Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu
ADE	— Archiwum Diecezjalne w Elblągu
ADP	— Archiwum Diecezjalne w Pelplinie
ADW	— Archiwum Diecezjalne we Wrocławku
AGAD	— Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
APB	— Archiwum Państwowe w Bydgoszczy
APG	— Archiwum Państwowe w Gdańsku
APP	— Archiwum Państwowe w Poznaniu
APT	— Archiwum Państwowe w Toruniu
BCz	— Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie
BG	— Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk
BJ	— Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK	— Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk
BPTPN	— Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk
BUAM	— Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
BWSD	— Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie
BZNiO	— Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
GStA PK	— Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie Dahlem
KKT	— Książnica Kopernikańska w Toruniu
WBC	— Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa

Inne

1v., 2v., 3v.	— 1 voto, 2 voto, 3 voto
ABMK	— „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”
ASK	— Archiwum Skarbu Koronnego
Bd.	— <i>Band</i>
cd.	— ciąg dalszy
cz.	— część
Gr	— grodzkie
gr	— grosz
f.	— folio
fl.	— floren
fot.	— fotografia
Geh.Rat.	— <i>Geheimer Rat</i>
Gen.Dir.	— <i>Generaldirektorium</i>
HA	— <i>Hauptabteilung</i>
ha	— hektar
hrsg.	— <i>herausgegeben</i>
JKM	— Jego Królewskiej Mości
k.	— karta
ks.	— ksiądz
LS	— <i>locus sigilli</i>
mf	— mikrofilm
mpp	— <i>manu propria</i>
mps	— maszynopis
niem.	— niemiecki
nr	— numer
NMP	— Najświętszej Maryi Panny
OF	— <i>Ordensfolianten</i>
ok.	— około
por.	— porównaj
pow.	— powiat
przyp.	— przypis
rec.	— recenzja
red.	— redakcja

Rep.	— <i>Repertorium</i>
rkps	— rękopis
s.	— strona
PSB	— <i>Polski słownik biograficzny</i>
SBPN	— <i>Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego</i>
sygn.	— sygnatura
śp.	— świętej pamięci
św.	— święty
t.	— tom
tal.	— talar
TD	— Teki Dworzaczka
TNT	— Towarzystwo Naukowe w Toruniu
TSB	— <i>Toruński słownik biograficzny</i>
UPK_r	— <i>Urzędnicy Prus Królewskich XV–XVIII wieku. Spisy, oprac. K. Mikulski, Wrocław 1990 (= Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy, pod red. A. Gąsiorowskiego, t. 5. Pomorze — Prusy Królewskie, z. 2)</i>
ur.	— urodzony, urodzona
USC	— Urząd Stanu Cywilnego
v	— <i>verso</i>
v.	— von
V	— <i>Varia</i>
woj.	— wojewoda
wyd.	— wydał, wydali
z.	— zeszyt
ZhVRM	— „ <i>Zeitschrift des historischen Vereins für den Regierungs-Bezirk Marienwerder</i> ”
zł	— złoty
zm.	— zmarły
zob.	— zobacz

BIBLIOGRAFIA

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Akt Dawnych Diecezji Toruńskiej

Księgi metrykalne — Bobrowo AA 001 (W 93), AE 001; Brodnica AA 005 (W 1600), AA 006 (W 1601), AA 007 (W 1602), AD 002 (W 1607), AD 003 (W 1608), AD 004 (W 1609), AE 001 (W 1610), AE 002 (W 1611), AE 003 (W 1612); Golub AE 004 (W 340); Grodziczno AA 001, AA 002 (W 391), AD 001 (W 394), AE 001 (W 397); Jastrzębie AA 001 (W 556), AA 002 (W 557), AD 001 (W 558), AE 001 (W 559), AE 002 (W 560), AE 003 (W 561); Lembarg AA 001 (W 789), AA 006 (W 787), AA 007 (W 788), AE 001 (W 792), AE 002 (W 793); Lidzbark Welski AE 002 (W 782); Łobdowo AA 001 (W 863), AE 001 (W 867); Mszano AA 003 (W 981), AA 004 (W 982), AE 001 (W 983); Papowo Toruńskie, AA 001, AA 002; Pluskowęsy AA 001 (W 1164), AA 002 (W 1165), AE 001 (W 1169), AE 002 (W 1170); Radzyń Chełmiński AA 002 (W 1285); Szczuka AD 002 (W 1647), AE 003 (W 1649); Szembruk AA 001 (W 1408), AE 001 (W 1410); Toruń św. Wawrzyniec AD 002; Wielkie Radowiska AE 002

Archiwum Archidiecezjalne w Gdańsku Oliwie

Księgi metrykalne — Kaplica Królewska D 77, Kłodawa D 183, Luzino W 909, Puck W 1223, Żukowo W 1778, W 1785

Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu

Archiwa zakonne — AZ 8/2: *Archivum Conventus Gotanecensis Ordinis Minorum Observantium*

Księgi metrykalne — Brodnica PM 22/5, Dobrzyca PM 63/4, Margonin PM 168/2, 3, Poniec PM 225/17, Welna PM 215/6

Archiwum Benedyktynek w Żarnowcu

Rkps: *Katalog braci i sióstr konfraterni s. Anny, za staraniem i promocją Najprzewielebniejszej w Bogu JMCi Panny Marianny Trzcziński, ksieni klasztoru żarnowieckiego zakonu świętego ojca Benedykta wprowadzonej. Roku Pańskiego 1744 die 15 Novembris*

Archiwum Diecezjalne w Elblągu

Księgi metrykalne — Dzierzoń 1–3, Malbork 14

Archiwum Diecezjalne w Pelplinie

Culmensia — C 54a, Sem. 16

Gedanensia — G 4, G 21, G 22, G 24, G 51, G 55a, G 56, G 59–61, G 69, G 70, G 72
 Księgi metrykalne — Barłożno W 39; Bobowo W 90; Bobrowo mf 60 nr 4: zgony 1774–1825; Brusy W 165; Czarny Las W 1496; Dźwierzno mf 34, nr 3: śluby 1708–1875; Garczyn W 309; Gniew W 941; Godziszewo W 302; Goręczyno W 341, W 341a; Gostkowo mf 26, nr 2: chrzty 1874–1890, nr 4: śluby 1860–1890; Grabowo chrzty 1755–1833; Kokoszkowy W 712, W 719; Kościerzyna W 42, W 47–49, W 58; Leśno W 795; Lubień Wielki chrzty 1792–1839; Lubiszewo W 820; Miłobądz W 984; Papowo Toruńskie mf 24 nr 4: chrzty 1834–1859, mf 25 nr 4: zgony 1873–1890; Pelplin chrzty 1867–1874, chrzty 1875–1897, zgony 1875–1897, zgony 1898–1813; Polskie Łąki chrzty 1773–1828; Raciąż zgony 1800–1835; Starogard Gd. W 1200; Stężyca W 1587, W 1596; Tczew W 230; Toruń, św. Wawrzyniec mf 17 nr 2: chrzty 1759–1778; Zblewo W 544, W 545, W 549
 Monastica — Kartuzy 2, 10, 16, 30; Żarnowiec 1

Spuścizny — Alfons Mańkowski, Spuścizna, z. 9 (Kłodawa), 10 (Godziszewo), 13 (Pręgowo), 15 (Miłobądz, Kokoszkowy), 16 (Wysin), 17 (Garczyn), 19 (Goręczyno, Tczew), 20 (Barłożno), 21 (Grabowo), 24 (Świecie), 32 (Lembarg, Lidzbark), 43 (Chelmno), 49 (Grodziczno, Starogard), 55 (Mechowo), 57 (Bobrowo, Dźwierzno), 59 (Mroczo, Płowęż), 60 (Brodnica), 64 (Liber ordinatorum...)

Varia — V 6 (księga ławnicza Świecia nad Wisłą), t. 3; V 9: [Jan Gotfryd Bork], *Echo sepulchralis sive Epitaphia, Inscriptiones ac Monumenta Varia Prussiae illiquae adjacentum Provinciarum... A. D. 1765*, t. 2

Archiwum Diecezjalne we Włocławku

Akta biskupów kujawsko-pomorskich: ABKP 2, 47 (058); ABKP 2, 51 (399); ABKP 2, 63 (067); Dokument 2381

Akta Kapituły Włocławskiej: AKap. I 8 (200): *Liber testamentorum*; AKap. 23 (237); AKap. 30 (243)

A. Fiutak, *Pralaci i kanonicy kolegiaty kruszwickiej* (maszynopis 1938)

S. Chodyński, *Katalog pralatów i kanoników włocławskich*, Włocławek 1914 (rkps)

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

Archiwum Skarbu Koronnego, ASK I, 52; ASK I, 147

Metryka Koronna, Księgi Kanclerskie, sygn. 49

Archiwum o.o. Misjonarzy w Krakowie

Katalog Alumnów Seminarium o.o. Misjonarzy przy kościele św. Krzyża w Warszawie w latach 1675–1864

Archiwum Państwowe w Bydgoszczy

Akta miasta Chojnic 126, 128, 129, 135, 145

Akta miasta Nowego nad Wisłą 51, 85

Archiwum Państwowe w Gdańsku

Akta miasta Gdańska: Akta Starego Miasta Gdańska 300, 41/25, 27; „Korespondencja szlachty” 300, 52/748; Rękopisy nieurzędowe („Bibliotheca Archivi”) 300, R-Gq/34 (Regestry poborowe); 300, R-LI/67 (Wykaz szlachty...); 300, R-TI/19, 21 (Klasztor w Kartuzach)

Akta miasta Kościerzyny 506/1–6
 Akta miasta Skarszew 520/6, 9, 10–12, 14–17, 19, 21
 Klasztor kartuzów w Kartuzach 945/107, 111, 144, 146
 Kościoły katolickie, Parafia katolicka w Kościerzynie 1254/10
 Majątek Klonówka 1003/2
 Sąd grodzki w Kiszporku 2/15, 16, 19, 25, 26, 29, 31, 32, 35, 50–53, 55
 Sąd ziemski w Sztumie 3/8
 USC w Gdańsku, sygn. 1609/661
 Wyższy Sąd Krajowy w Kwidzynie, Księgi hipoteczne: 97/4 — Stara Wieś (Alten-
 dorf), 17 — Babalice, 31 — Będomin, 50 — Borzestowo D, 323 — Klincz, 388 —
 Liniewko, 389 — Liniewo, 395 — Lubań, 396 — Łukocin, 441 — Mściszewice N,
 537 — Płachty, 540 — Podjazzy B, 586 — Radoszewo, 761 — Wądryń, 777 —
 Wędkowy; Klasztory: 97/2154

Archiwum Państwowe w Poznaniu

Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności (1871–1932) 484/15285, 15288
 Księgi grodzkie i ziemskie — Gniezno Gr 68; Kościan Gr 108; Nakło Gr 51, 109,
 111; Poznań Gr 627; Pyzdry Gr 75
 Majątek Czerniejewo — Skórzewscy 931/2401
 Naczelne Prezydium w Prowincji Poznańskiej, nr 290/10082
 Zb 39–41.

Archiwum Państwowe w Toruniu

Akta parafii — Bobrowo, Brodnica
 USC — Brodnica Wieś 1, 4, 7, 10, 13, 15, 16, 19; Golub III/101
 Zbiory archiwalne TNT — 289/328, 333, 334, 374, 381, 384, 395, 397 (Kataster
 fryderycjański); 289/524 Preuss. räkenskaper från Karl X Gustavs, Hufen und po-
 borregister in Preussen, Pomerellen und Kassuben 1656; 289/859 i 860 (Wybicy)

Archiwum Parafialne w Gostkowie

Liber copulatorum 1873–1948
 Liber mortuorum 1873–1948

Archiwum Parafialne w Lęborku

sygn. AKPLa-IV-1

Biblioteka Gdańska Polskiej Akademii Nauk

MS 1311: Georg Schwengel, *Apparatus ad annales Cartusiae Paradisi B. M. V. prope Dantiscum...*, t. 4. 1589–1645

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie

sygn. 589 881, t. 4/2

Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk

rkps BK 416, 11522, 11641

Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk

rkps 1669: Rody szlacheckie w Wielkopolsce w XVI–XIX w., Dzierzgowscy

Biblioteka Książąt Czartoryskich w Krakowie

rkps 2609

Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

rkps 3750

„Gazeta Wielkiego Xięstwa Poznańskiego” 1857, nr 15

Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinierkps 310: *Necrologium seu codex...**Kronika klasztoru Świętego Zakonu Cystersów w Pelplinie, t. 2, 1637–1669, z łacińskiego rękopisu przełożył o. P. A. Turbański OFM, 1986 (mps)***Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu**

rkps 1918/III

rkps 3178/II–3182/II, 4410/II–4415/II.

Centralne Archiwum Wojskowe w Warszawie

Kartoteka

Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie Dahlem

I. HA Rep. 89, Nr. 12489

I. HA Rep. 176 VI. J. 164: von Jaro(s)ch Kistowski

I. HA Rep. 176 VI. W. 463: von Wybicki

I. HA Geh. Rat. Rep. 7 C, Nr. 6, Fasz. 1939

I. HA Geh. Rat. Rep. 7C, Nr. 1940

II. HA Gen. Dir., Abt. 9., Westpreußen und Netzedistrikt, Materien Tit. 93, Nr. 2, Bd. 1; Nr. 4, Bd. 2; Nr. 24, Bd. 2; Nr. 26, Bd. 3

XX. HA Adelsarchiv, Nr. 1441: von Wybicki

XX. HA OF 98

XX. HA „Sammlung Gallandi”: Gleissen von Doręgowski, von Wybicki

Książnica Kopernikańska w Toruniu

KM 189, 190

TN 41: S. Maroński, *Wyciągi z akt kancelarii biskupiej w Pelplinie, z. 1, 3, 25, 26, 28, 29***Muzeum Parafialne w Żukowie**Rkps J. G. Borka (bez tytułu, wydany jako *Miscellanea żukowskie*)Rkps *Nomina defunctorum...* (wydany jako *Das Totenbuch...*)**Inne**Krzysztof Mikulski — Baza metrykalna szlachty Prus Królewskich (Materiały gromadzone w ramach projektu badawczego: *Szlachta Prus Królewskich w XVI–XVIII wieku. Studium heraldyczno-genealogiczne*)Wiesław Nowosad — Baza szlachty Prus Królewskich (Materiały gromadzone w ramach projektu badawczego: *Szlachta Prus Królewskich w XVI–XVIII wieku. Studium heraldyczno-genealogiczne*)

Strony internetowe

- AAP, Księgi metrykalne — baza danych, s. 26 (Brodnica) <http://bazy.aap.poznan.pl/ksiegi.php?limit=375>
- Archiwum Państwowe w Płocku, Akta stanu cywilnego parafii rzymskokatolickiej w Płocku z lat 1826–1907
- APP, Akta miasta Poznania, Kartoteka ewidencji ludności (1870–1931), 474/14324, k. 35 (Chelmiński Adrian), zob. <http://e-kartoteka.net/1000/14324/36.jpg>
- Baza nekrologów warszawskich, http://www.nekrologi-baza.pl/?page_id=1149
- Biblioteka Kórnicka — Teki Dworzaczka
- Geneteka*
- MyHeritage*
- Narodowe Archiwum Cyfrowe
- Pomorskie Towarzystwo Genealogiczne — PomGenBaza: chrzty, śluby, zgony
- Sejm Wielki, <http://www.sejm-wielki.pl/b/dw.53783>
- Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa — *Archiwum dra Wojciecha Józefa Skowrońskiego...*
- Wielkopolskie Towarzystwo Genealogiczne „Gniazdo” — Baza BaSIA, Nekrologi

Źródła drukowane

- Album uczniów Chelmińskiego Gimnazjum Akademickiego 1692–1816*, wyd. Z. Nowak i P. Szafran, Wrocław 1975.
- Annales Monasterii Olivensis Ord. Cist. Aetate posteriores*, wyd. P. Czaplewski, Toruń 1916–1919 (= „Fontes TNT” 20).
- Archiwum Wybickiego*, t. 1–2, zebrał i wyd. A. M. Skalkowski, Gdańsk 1948–1950; t. 3, z materiałów zebranych przez A. M. Skalkowskiego i A. Lewaka, wyd. A. Bukowski, Gdańsk 1978.
- Dachnowski J. K., *Herbarz szlachty Prus Królewskich z XVII wieku*, z rękopisów Biblioteki Kórnickiej i Biblioteki Narodowej odczytał i wstępem opatrzył Z. Pentek, Kórnik 1995.
- Documenta capitaneatus slochoviensis (1471–1770)*, wyd. P. Panske, Torunii 1935 (= „Fontes TNT” 28).
- Dworzaczek W., *Materiały historyczno-genealogiczne do dziejów szlachty wielkopolskiej XV–XX wieku*, CD, Kórnik 1995 (dalej: Teki Dworzaczka, <http://teki.bkpan.poznan.pl/>)
- Das grosse Zinsbuch des Deutschen Ritterordens (1414–1438)*, hrsg. v. P. G. Thielen, Marburg 1958.
- Inwentarz dóbr i dochodów biskupstwa włocławskiego z roku 1534*, wyd. B. Ulanowski, „Archiwum Komisji Historycznej” 10, Kraków 1916 (= „Collectanea ex Archivio Collegii Historici” 10).
- Das Marienburger Tresslerbuch der Jahre 1399–1409*, hrsg. von E. Joachim, Königsberg 1896.
- Niesiecki K., *Herbarz polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, t. 9, Lipsk 1842.
- Opis królewszczyzn w województwach chelmińskim, pomorskim i malborskim w roku 1664*, wyd. J. Paczkowski, wstęp i indeksy A. Mańkowski, Toruń 1938 (= „Fontes TNT” 32).
- Matricularum Regni Poloniae summaria*, t. 1, wyd. T. Wierzbowski, Varsaviae 1905; t. 4, cz. 1–2, Varsaviae 1910–1912.

- Lustracja województw malborskiego i chełmińskiego 1565*, wyd. S. Hoszowski, Gdańsk 1961.
- Lustracja województw malborskiego i chełmińskiego 1570*, wyd. S. Hoszowski, Gdańsk 1962.
- Lustracja województw Prus Królewskich 1765*, t. 1. *Województwo pomorskie*, cz. 2. *Powiaty tczewski, gdański i nowski*, wyd. J. Dygdała, Toruń 2003 (= „*Fontes TNT*” 92); t. 3. *Województwo malborskie*, *Aneks. Inwentarz zamku malborskiego 1764*, wyd. J. Dygdała, Toruń 2011 (= „*Fontes TNT*” 103).
- „*Monitor Polski*” 1947, nr 111 (22 VIII).
- Pamiętniki Józefa Wybickiego senatora wojewody Królestwa Polskiego*, wyd. Edward Raczynski, t. 1–3, Poznań 1840 (= *Obraz Polaków i Polski w XVII wieku*, t. 4–6); Lwów 1881; wyd. Adam Kaczurba, Przemyśl 1883; wstęp H. Mościcki, Warszawa 1905 (= *Dzieje porozbiorowe narodu polskiego w żywym słowie* 2–3).
- Panske P., *Monumenta vetustiora ad archidiaconatum Camenensem pertinentia*, Toruń 1907–1911 (= „*Fontes TNT*” 11–15).
- Pommerellisches Urkundenbuch*, bearb. v. M. Perlbach, Danzig 1882.
- Preussisches Urkundenbuch*, Bd. 2, hrsg. v. M. Hein, E. Maschke, Marburg 1962 (1939).
- Prusy Królewskie*, wyd. I. T. Baranowski, Warszawa 1911 (= „*Źródła Dziejowe*, t. 23. *Polska XVI wieku pod względem statystycznym*”, t. 12).
- Rachunek skarbu koronnego z roku 1629*, wyd. F. Bostel, Kraków 1891 (odbitka z *Archiwum Komisji Historycznej*, t. 6).
- „*Regestr Diecezjów*” *Franciszka Czaykowskiego, czyli właściciele ziemscy w Koronie 1783–1784*, do druku podał S. Górzyński, przypisami i wstępem opatrzyli K. Chłapowski, S. Górzyński, Warszawa 2009.
- Regestr poboru podwoynego dnia 25 Juny 1648 roku w Malborgu na Seymiku generalnym Ziem Pruskich uchwalonego i przez JMP. Andrzeja Garczyńskiego, pisarza ziemskiego i poborcę województwa pomorskiego, wybranego, do rąk JW. JMP. Podskarbiego ziem pruskich sposobem niżej wyrażonym wniesionego*, wyd. W. Kętrzyński, „*Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego*” 6, 1871, s. 165–171.
- [Schwengel G.], *Ad historiam ecclesiasticam Pomeraniae apparatus pauper subsidia literaria poscens a viris bonis et doctis collectus an interim a Georgius Schwengel Cartusiae Priore 1749*, wyd. B. Czapla, „*Fontes TNT*” 16–19, 1912–1915.
- Schwengel G., *Apparatus ad annales Cartusiae Paradisi BMV*, cz. 2, 1750, rkps, ADD MS 17093 British Library London, wyd. James Hogg, Salzburg 1982 (= „*Analecta Cartusiana*” 90/10).
- Szyszczyński F., *Krótkie opisanie życia i drogiej śmierci b. Antoniego Lucci, biskupa bowińskiego [...]*, Kraków 1754.
- Taryfy podatkowe ziem pruskich z r. 1682*, wyd. S. Kętrzyński, „*Fontes Towarzystwa Naukowego w Toruniu*” 5, 1901, s. 1–181.
- Testamenty szlachty Prus Królewskich z XVII wieku*, oprac. i wyd. J. Kowalkowski, W. Nowosad, Warszawa 2013.
- Das Totenbuch des Prämonstratenserinnen-Klosters Zuckau bei Danzig*, hrsg. v. M. Perlbach, Danzig 1906 (= „*Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens*” 5).
- Visitationes archidiaconatus Pomeraniae Hieronymo Rozrazewski Vladislaviensi et Pomeraniae episcopo factae*, wyd. S. Kujot, „*Fontes TNT*” 1–3, 1897–1899.
- Volumina legum*, t. 6–7, wyd. J. Ohryzko, Petersburg 1860.
- Die Wachstafeln der Danziger Stadtbibliothek*, hrsg. von A. Bertling, „*Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins*” 11, 1884, s. 1–62.

- Wybicki J., *Życie moje oraz Wspomnienie o Andrzeju i Konstancji Zamoyskich*, wyd. Adam M. Skalkowski, Kraków 1927 (= „Biblioteka Narodowa”, seria I, nr 106); Wrocław 2005 (w serii: *Skarby Biblioteki Narodowej*); Wrocław 2010 (w serii: *Kroniki polskie*, t. 18).
- Das Zinsbuch Bischof Johannes Kropidlos von Włocławek vom Beginn des 15. Jahrhunderts*, hrsg. von P. Kriedte, „Jahrbuch für die Geschichte Mittel- und Ostdeutschlands” 22, 1973, s. 1–109.

Gazety

- „Dziennik Poznański” 1865, nr 120, 152, 156, 213; 1867, nr 80; 1878, nr 197; 1879, nr 118; 1890, nr 76; 1902, nr 37; 1907, nr 149; 1908, nr 110; 1913 nr 49; 1915, nr 221; 1919, nr 105; 1923, nr 236
- „Gazeta Bydgoska” 1929, nr 104
- „Gazeta Toruńska” 1867, nr 79; 1876, nr 149; 1878, nr 148; 1879, nr 83, 119; 1885, nr 120, 199; 1887, nr 25; 1890, nr 228; 1891, nr 144; 1902, nr 36, 293; 1903, nr 9; 1906, nr 211; 1907, nr 149; 1913, nr 49; 1915, nr 222, 226; 1916, nr 249, s. 3.
- „Gazeta Warszawska” 1824, nr 183; 1862, nr 161; 1880, nr 223
- „Ilustrowany Kurjer Codzienny” 1939, nr 226
- „Kurier Poznański” 1929, nr 199; 1934, nr 519
- „Kurier Warszawski” 1824, nr 273; 1844, nr 188; 1853, nr 43; 1886, nr 60
- „Nadwiślanin” 1862, nr 117, 136; 1863, nr 44, 45; 1864, nr 144
- „Przyjaciół” 1880, nr 44
- „Słowo Pomorskie” 1929, nr 100, 104
- „Warszawski Dziennik Narodowy” 1939, nr 225B

Opracowania

- 25 lat Muzeum Hymnu Narodowego w Będominie, oprac. A. Wawrzyk, Będomin 2003.
- Achremczyk S., *Życie sejmikowe Prus Królewskich w latach 1647–1772*, Olsztyn 1999 (= „Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie” nr 178).
- Adress- und Geschäfts-Handbuch der Stadt Posen 1897*, Posen 1897.
- Adressbuch der Provinzial-Hauptstadt Posen für das Jahr 1902*, Posen 1901.
- Adress-Buch der Provinzial-Haupt- u. Residenzstadt Posen 1911*, Posen 1910.
- Aleksandrowska E., *Józef Wybicki 1747–1822*, [w:] *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 5, Warszawa 2004, s. 122–127.
- Allgemeines Künstlerlexikon, oder kurze Nachricht von dem Leben und den Werken der Maler, Bildheuer, Baumeister, Kupferstecher, Kunstgiesser, Stahlschneider*, cz. 10, Zürich 1819.
- Alphabetischer Nachweis (Adressbuch) des in den Preussischen Staaten mit Rittergütern an-gesessenen Adels*, hrsg. K. Rauer, Berlin 1857.
- Archiwum Państwowe w Gdańsku. Przewodnik po zasobie*, oprac. C. Biernat, Warszawa–Łódź 1992.
- Bär M., *Der Adel und der adlige Grundbesitz in Polnisch-Preussen zur Zeit der preussischen Besitzergreifung. Nach Auszügen aus den Vasallenlisten und Grundbüchern*, Leipzig 1911 (= „Mitteilungen der k. Preussischen Archivverwaltung” 19).

- Bär M., *Die Kirchenbücher der Provinz Westpreussen*, Danzig 1908 (= „Abhandlungen zur Landeskunde der Provinz Westpreussen” 13).
- Bär M., *Westpreussen unter Friedrich dem Grossen*, t. 2, Leipzig 1909 (= „Publikationen aus den k. Preussischen Staatsarchiven” 84).
- Białkowski L., *Lewaltowie-Jezierscy herbu Rogala. Szkic genealogiczny*, „Zapiski TNT” 8, 1929–1931, nr 7, s. 193–210.
- Białkowski L., *Ród Czamborów Rogalów w dawnych wiekach*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie” 6, 1923, s. 81–115, w tym: *Rogalicy w Prusiech Zachodnich*, s. 107–111.
- Bibliografia literatury polskiej*. Nowy Korbut, t. 6, cz. 1, Warszawa 1970.
- Bielecka J., *Organizacja i działalność sądów grodzkich w Prusach Królewskich w XV–XVIII wieku*, „Archeion” 65, 1977, s. 155–174.
- Bielecka J., *Organizacja i działalność sądów ziemskich w Prusach Królewskich od wieku XV do XVIII włącznie*, „Archeion” 63, 1975, s. 145–164.
- Bielecki R., *Szwolężerowie Gwardii. 1. Słynne pułki polskie*, Warszawa 1996.
- Bielski M., *Dr Józef Wybicki pierwszy starosta krajowy Pomorza (szkic biograficzny)*, Toruń 1997.
- Bilski S., *Słownik biograficzny regionu brodnickiego*, Brodnica–Toruń 1991.
- Biskup M., *Jan Cegenberg współtwórca Związku Pruskiego*, „Zapiski TNT” 15 1949, z. 1–2, s. 73–122 i z. 3–4, s. 27–78.
- Biskup M., A. Tomczak, *Mapy województwa pomorskiego w drugiej połowie XVI w.*, Toruń 1955 (= „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 58, 1953, z. 1).
- Boniecki A., *Herbarz polski. Cz. 1. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. 3, 4, 9, 10, 15, 16, Warszawa 1900, 1901, 1906, 1907, 1912, 1913.
- Borkowska M., *Leksykon zakonnic polskich epoki przedrozbiorowej*, t. 1. *Polska Zachodnia i Północna*, Warszawa 2004.
- Borzyszkowski J., *Biskup Anastazy Sedlag a diecezjanie w 1848 roku*, [w:] tenże, *Z dziejów Kościoła katolickiego na Kaszubach i Pomorzu w XIX i XX wieku*, Gdańsk 2000, s. 36–72.
- Borzyszkowski J., *Mòdrò kraina. Dzieje i współczesność gminy Parchowo*, Gdańsk–Parchowo 2005.
- Borzyszkowski J., *Ziemiaństwo pomorskie a inteligencja i stan średni na przełomie XIX i XX wieku*, [w:] tenże, *Szlachta i ziemiaństwo na Pomorzu w dobie nowożytnej XVI–XX wieku (Przemiany struktur wewnętrznych)*, Toruń 1993, s. 125–132.
- Böhning P., *Die nationalpolnische Bewegung in Westpreussen 1815–1871. Ein Beitrag zum Integrationsprozess der polnischen Nation*, Marburg/Lahn 1973.
- Breza E., *Nazwisko autora hymnu państwowego Polski*, „Język Polski” 63, 1983, nr 4–5, s. 267–268.
- Breza E., *Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany*, [t. 1], Gdańsk 2000, s. 436–437.
- Breza E., *Pochodzenie nazwiska Wybicki*, „Rocznik Gdański” 44, 1984, z. 1, s. 189–197, oraz przedruk [w:] tenże, *Florilegium linguisticum*, Gdańsk 2002, s. 250–256.
- Breza E., *Toponimia powiatu kościerskiego*, Gdańsk 1974 (= *Pomorskie monografie toponomastyczne*, nr 1).
- Breza E., *Z antroponii Pomorza Gdańskiego (na podstawie ksiąg sądowych kościerskich z XVI–XVIII wieku)*, „Slavia Occidentalis” 34, 1977, s. 9–25.
- Breza E., *Źródła z XVII i XVIII wieku dotyczące rodziny Wybickich z ksiąg ławniczych Kościerzyny*, „Rocznik Gdański” 44, 1984, z. 1, s. 199–211.

- Bruski K., *Lokalne elity rycerstwa na Pomorzu Gdańskim w okresie panowania zakonu krzyżackiego. Studium prozopograficzne*, Gdańsk 2002.
- Bruski K., *Nazwa Kaszuby w Kronice Pelplińskiej i innych źródłach wschodniopomorskich z XVI i XVII wieku*, [w:] *Antropologia Kaszub i Pomorza. Materiały z II seminarium, które odbyło się w maju 1990 r. w Gdańsku*, pod red. J. Borzyszkowskiego, Gdańsk 1991.
- Bruski K., B. Śliwiński, *Pod rządami książąt pomorskich i zakonu krzyżackiego*, [w:] *Kościelnia. Zarys dziejów miasta do 1939 roku*, pod red. M. Kallasa, Toruń 1994, s. 27–56.
- Bugalska H., *Toponimia byłych powiatów gdańskiego i tczewskiego*, Gdańsk 1985 (= *Pomorskie monografie toponomastyczne*, nr 6).
- Bukowski A., *Pomorze Gdańskie w powstaniu styczniowym*, Gdańsk 1994.
- Bukowski A., *Spór o datę śmierci J. Wybickiego*, [w:] *Józef Wybicki. Księga zbiorowa*, pod red. A. Bukowskiego, Gdańsk 1975, s. 277–287.
- Bunikowski A., *Proboszczowie parafii radzyńskiej*, „*Studia Pelplińskie*” 9, 1978, s. 77–84.
- Brzoskowski W., *Historia Skarszew, Pelplin* 1997.
- Cackowski S., *Struktura społeczna i gospodarcza wsi województwa chełmińskiego w okresie pierwszego rozbioru Polski. Osadnictwo i ludność chłopska*, Toruń 1985.
- Cackowski S., *Z dziejów polityki ekonomicznej pruskiego absolutyzmu. Kataster podatkowy z r. 1772/1773 dla ziem pierwszego zaboru pruskiego*, „*Zeszyty Naukowe UMK. Historia*” 3, 1967, s. 41–76.
- Ciara S., *Dymitr Wejher h. własnego albo Skarżyna (ok. 1578–1628)*, [w:] SBPN, t. 4, Gdańsk 1997, s. 423.
- Ciara S., *Jan Wejher h. własnego albo Skarżyna (1580–1626)*, [w:] SBPN, t. 4, Gdańsk 1997, s. 427–428.
- Ciara S., *Kariera rodu Wejherów 1560–1657*, Warszawa 1980 (= „*Prace Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego*” 8).
- Cieślak E., *Ignacy Hiacynt Mathy (?–1758)*, SBPN, t. 3, Gdańsk 1997, s. 170–171.
- Chelmińska T., *Wspomnienie o matce. Zawsze kochała ludzi. Jej niezyczącej Matce Marii z Wybickich Chelmińskiej*, „*WTK. Tygodnik Katolików*” 1977, nr 41 (9 X), s. 1, 10.
- Chodyński S., *Seminarium wrocławskie*, Wrocław 1904.
- Cieplewicz M., *Adam Nieniewski (1886–1947)*, [w:] PSB, t. 23, 1978, s. 41–42.
- Czacharowski A., *Uposażenie i organizacja klasztoru norbertanek w Żukowie od XIII do połowy XV wieku*, Toruń 1963 (= „*Roczniki TNT*” 68, z. 2).
- Czaplewski P., *Senatorowie świeccy, podskarbiowie i starostowie Prus Królewskich, 1454–1772*, Toruń 1921 (= „*Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu*” 26–28), s. 92 i 174.
- Czaplewski P., *Wykaz oficytów gdańskich i pomorskich od 1467–1824 r.*, Toruń 1912 (= „*Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu*” 19).
- Czeppe M., „*Tytularne*” urzędy ziemskie w czasach Augusta III, „*Kwartalnik Historyczny*” 106, 1999, z. 3, s. 77–88.
- Dabinnus G., *Die ländliche Bevölkerung Pommerellens im Jahre 1772 mit Einschluss des Danziger Landgebiets im Jahre 1793*, Marburg/Lahn 1953 (= „*Wissenschaftliche Beiträge zur Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas*” 6).
- Diecezja chełmińska. Zarys historyczno-statystyczny*, Pelplin 1928.
- Domańska H., *Muzeum Hymnu Narodowego w Będminie. Informator historyczno-krajoznawczy*, Gdańsk 1988.

- Dworzaczek W., *Genealogia*, cz. 1–2, Warszawa 1959.
- Dygdala J., *Adam Stanisław Grabowski (1698–1766). Biskup, polityk, mecenas*, Olsztyn 1994 (= „Rozprawy i Materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie” 138).
- Dygdala J., *Ewolucja poglądów politycznych młodego Józefa Wybickiego — od „Familii” Czartoryskich do konfederacji barskiej*, „Rocznik Gdański” 49, 1989, z. 1, s. 123–133.
- Dygdala J., *Grabowscy w Prusach Królewskich i Wielkopolsce w XVIII w. jako przykład kariery rodziny szlacheckiej*, „Miscellanea Historico-Archivistica” 11, 2000, s. 119–131.
- Dygdala J., *Józef Pruszek (zm. 1774)*, [w:] PSB, t. 28, 1984–1985, s. 595–596.
- Dygdala J., *Józef Bernard Pruszek h. Leliwa (?–1774)*, [w:] SBPN, t. 3, Gdańsk 1997, s. 494.
- Dygdala J., *Michał Skórzewski h. Drogosław (1707–1789)*, [w:] PSB, t. 38, 1977–1978, s. 371–373.
- Dygdala J., *Paweł Mostowski h. Dołęga (ok. 1721–1781)*, [w:] SBPN, t. 3, Gdańsk 1997, s. 260–261.
- Dygdala J., *Piwniccy w ziemi chełmińskiej w XVII–XVIII wieku — nieudane próby kariery urzędniczej* [w:] *Pomorskie rody ziemiańskie w czasach nowożytnych*, praca zbiorowa pod red. W. Jastrzębskiego, Toruń 2004, s. 257–273.
- Dygdala J., *Przebendowscy — osiemnastowieczni magnaci w Prusach Królewskich*, [w:] *Najstarsze dzieje Wejherowa (Materiały z sesji naukowej)*, Wejherowo 1988.
- Dygdala J., *Stanisław Skórzewski h. Drogosław (1700–1761)*, [w:] PSB, t. 38, 1977–1978, s. 378–379.
- Dygdala J., *Tomasz Tadeusz Pruszek (ok. 1724–1808)*, [w:] PSB, t. 28, 1984–1985, s. 596–597.
- Dygdala J., *Walenty Aleksander Czapski h. Leliwa (1682–1751)*, [w:] SBPN, t. 1, Gdańsk 1992, s. 260–261.
- Dygdala J., *Życie polityczne Prus Królewskich u schyłku ich związku z Rzeczpospolitą w XVIII wieku*, Warszawa–Poznań–Toruń 1984 (= „Roczniki TNT” 81, z. 3).
- Dygdala J., Wierchosławski S., *Nawra Kruszyńskich i Szanieckich. Studium z dziejów szlachty i ziemiaństwa ziemi chełmińskiej*, Toruń 1990.
- Dzięcielski M., *Dzieje ziemi mirachowskiej od XII do XVIII wieku*, Gdańsk 2000.
- Dzięcielski M., *Organizacja i funkcjonowanie sądownictwa szlacheckiego w ziemi łęborsko-bytowskiej w XV–XVIII wieku. Urzędnicy*, Gdańsk 2006.
- Dzięcielski M., *Rodzina von Jannewitz. Szkic genealogiczno-historyczny*, „Biuletyn Historyczny Łęborskiego Bractwa Historycznego i Muzeum w Łęborku”, 2002, z. 1, s. 26–47.
- Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, zestawili J. Dunin Borkowski i M. Dunin Borkowski, Lwów 1910 (= „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego” 1, 1908/1909).
- Elenchus Omnium Ecclesiarum et Universi Cleri Archidioecesis Posnaniensis pro Anno Domini 1903*, Posnaniae 1902.
- Elenchus Omnium Ecclesiarum et Universi Cleri Archidioecesis Posnaniensis pro Anno Domini 1911*, Posnaniae 1911.
- Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień SJ, przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków 1996.
- Essmanowska [Dworzaczkowa] J., *Ruch szlachecki w Prusach Królewskich w pierwszej poł. XVI w.*, Poznań 1951 (maszynopis pracy doktorskiej w Instytucie Historii UAM, nr 78).

- Estreicher K., *Bibliografia polska*, cz. 3, t. 30, Kraków 1934.
- Flanss R., *Versuch einer Geschichte der auf Sulitz in Westpreussen ansässig gewesenen Familie von Brauneck mit besonderer Berücksichtigung der verschwägerten, seit 1895 erloschenen Familie Fuldner und nichtverwandten Familie von Bronk*, Berlin 1906.
- Flanss R., *Die von Exau bzw. Kczewski 1380–1901*, *ZhVRM* 40, 1909, s. 1–48.
- Flanss R., *Die von Zehmen (Czema) in Westpreussen*, *ZhVRM* 10, 1884, s. 33–64.
- Gałkowski P., *Genealogia ziemiaństwa ziemi dobrzyńskiej XIX–XX wieku (do 1939)*, Rypin 1997.
- Garczyński T., *Dorpowscy w Prusach Królewskich i Wielkopolsce. Studium genealogiczne*, Toruń 2012.
- Gąsiorowski W., *Huragan. Powieść historyczna z epoki napoleońskiej*, t. 2, Warszawa 1930.
- Gierszewski S., *Czarlińscy, polscy działacze narodowi w XIX wieku, [w:] Zastużeni ludzie Pomorza Nadwiślańskiego z okresu zaboru pruskiego. Szkice biograficzne*, Gdańsk 1979, s. 25–29.
- Gierszewski S., *Jan Gotfryd Borck (Bork) (1717–1772)*, [w:] SBPN, t. 1 (A–F), pod red. S. Gierszewskiego, Gdańsk 1992, s. 142–143.
- Goldbeck J. F., *Topographie des Königsreich Preussen*, t. 2, Marienwerder 1789.
- Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der adeligen Häuser. Der in Deutschland eingeborene Adel* 1, Gotha 1900.
- Groth A., *Rejestr pogłównego generalnego z 1662 roku dla powiatów mirachowskiego, Tucholskiego i człuchowskiego*, „*Acta Cassubiana*” 15, 2013, s. 197–238.
- Grzegorz M., *Osady Pomorza Gdańskiego w latach 1309–1454*, Warszawa–Łódź 1990.
- Grześkowiak-Krwawicz A., *Gdańsk jako ośrodek badań nad Józefem Wybickim*, „*Rocznik Gdański*” 50, 1990, z. 1, s. 179–193.
- Hadyna S., *Droga do hymnu*, Warszawa 1976.
- Handbuch des Grundbesitzes Deutschen Reiche. I. Königreich Preussen*, Lfg. 4. *Die Provinz Westpreussen*, Berlin 1880.
- Heidn W., *Die Geschichte des Kreises Karthaus (Vom Ende der Ordensherrschaft 1466–1945)*, Hamburg 1971 (= „*Sonderschriften des Vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreussen e. V.*” 20).
- Heidn W., *Die Ortschaften des Kreises Karthaus/Westpr. In der Vergangenheit*, (= „*Wissenschaftliche Beiträge zur Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas*” nr 73, Marburg/Lahn 1965).
- Hildebrandt A., *Wiadomości niektóre o dawniejszym archidiakonacie pomorskim, a teraz znacznej części diecezji chełmińskiej*, Pelplin 1866.
- Hirsch T., *Geschichte des Karthauser Kreises bis zum Aufhören der Ordensherrschaft*, „*Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins*” 6, 1882, s. 1–148.
- Historia dyplomacji polskiej*, t. 2. 1572–1795, pod red. Z. Wójcika, Warszawa 1982.
- Holsche A. C. von, *Geographie und Statistik West-, Süd- und Neuostpreussen*, t. 3, Berlin 1807.
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI w. do poł. XIX w.*, oprac. K. Lepszy, Wrocław 1953.
- Inwentarz rękopisów Biblioteki Kórnickiej*, z. IV, sygn. 11008–12000, oprac. R. Marciniak i J. Wiesiowski, Kórnik 1983.
- Jacewicz W., J. Woś, *Martyrologium polskiego duchowieństwa rzymskokatolickiego pod okupacją hitlerowską w latach 1939–1945*, z. 5. *Zakony i zgromadzenia zakonne męskie i żeńskie*, Warszawa 1981 (= *Kościół katolicki na ziemiach Polski w czasie II wojny światowej*, t. 9).

- „Jahrbuch des Deutschen Adels” 2, 1898.
- „Jahresbericht des Königlichen Gymnasiums zu Strasburg W.-Pr. über das Schuljahr 1887/88, erstattet vom Director A. Scotland”, Strasburg W.-Pr. 1888.
- Janowski S. J. von, *Studia z dziejów rodów kaszubskich. Michał Janowski — wójt klasztoru kartuzów w Kartuzach*, „Studia Pelplińskie” 36, 2005, s. 151–179.
- Jasiński J., *Prusy Wschodnie i Zachodnie a powstanie listopadowe*, [w:] *Historia Pomorza*, pod red. G. Labudy, t. 3. (1815–1850), cz. 2. *Zagadnienia polityczne, narodowościowe i wyznaniowe*, oprac. J. Jasiński, przy współudziale Z. Szultki, Poznań 1996, s. 194–218.
- Jasiński J., *Wiosna Ludów*, [w:] *Historia Pomorza*, pod red. G. Labudy, t. 3. (1815–1850), cz. 2. *Zagadnienia polityczne, narodowościowe i wyznaniowe*, oprac. J. Jasiński, przy współudziale Z. Szultki, Poznań 1996, s. 271–364.
- Jażdżewski L., *Osiem wieków parafii św. Trójcy w Kościerzynie 1210–2010*, Pelplin 2010.
- Kalembka S., *Natalis Sulerzyski (1801–1878)*, [w:] PSB, t. 45, 2007–2008, s. 418–421.
- Kalembka S., *Natalis Sulerzyski h. Junosza (1801–1878)*, [w:] SBPN, t. 4, Gdańsk 1998, s. 301–303.
- Kalendarz Nauczycielski na rok 1925*, Tuchola 1924.
- Kaleta R., *Odrodny kuzyn księcia Józefa*, „Przegląd Humanistyczny” 1961, nr 4, s. 63–123.
- Kameke F., *Beiträge zur Geschichte der Familie von Kameke-Cratzig*, Cöslin 1892.
- Kameke-Cratzig G., *Nachträge zur Geschichte....*, Cöslin 1935.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 5. *Województwo poznańskie*, pod red. T. Rusczyńskiej i A. Sławskiej, z. 1. *Powiat chodzieski*, inwentaryzację przeprowadzili U. Czartoryska i M. Kutzner, Warszawa 1965.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce. Seria nowa*, t. 5. *Województwo gdańskie*, pod red. B. Rol i I. Strzeleckiej, z. 3. *Kościerzyna, Skarszewy i okolice*, oprac. B. Rol i I. Strzelecka, Warszawa 1993.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 11. *Województwo bydgoskie*, pod red. T. Chrzanowskiego i M. Korneckiego, z. 2. *Powiat brodnicki*, inwentaryzację przeprowadzili T. Chrzanowski i T. Żurkowska, Warszawa 1971.
- Kawalerowie Virtuti Militari 1792–1745. Wykazy odznaczonych za czyny z lat 1863–1864, 1914–1945*, oprac. G. Łukomski, B. Polak, A. Suchcitz, Koszalin 1997.
- Kęcińska J., *Geografia życia literackiego na Pomorzu Nadwiślańskim 1772–1920. Polski i kaszubski krąg kulturowy*, Gdańsk 2003.
- Kętrzyński W., *Indeks nazwisk do ksiąg miejskich Kościerzyny przechowywanych w Ossolineum*, z rękopisu przygotował do druku J. Kowalkowski, [w:] *Nasze korzenie. Wokół poszukiwań genealogicznych rodzin pomorskich*, red. J. Borzyszkowski, C. Obrecht-Prondzyński, Gdańsk 2006, s. 41–56.
- Kętrzyński W., *O Bazyńskich*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego” 10, 1878, s. 113–131.
- Kętrzyński W., *O Jabłonowskich herbu Prus III*, „Przewodnik Naukowy i Literacki” 4, 1876, z. 11, s. 979–1000.
- Kloskowski G., *Sylwetki cystersów pelplińskich w nekrologach i kronice*, „Studia Pelplińskie” 44, 2011, s. 151–302.
- Kloskowski G., *Ks. Jan Gotfryd Bork — nowe fakty do biogramu*, „Studia Pelplińskie” 42, 2010, s. 147–159.
- Kocowski B., *Heidensteinowie*, [w:] *Prace historyczne w 30-lecie działalności prof. St. Zakrzewskiego*, Lwów 1934, s. 357–380.

- Koepen H., *Das „Adelsarchiv“ des Staatsarchivs Königsberg (Archivbestände Preuss. Kulturbesitz) im Staatlichen Archivlager in Göttingen, „Altpreussische Geschlechterkunde. Neue Folge“* 8, 1975, s. 279–301.
- Kolberg O., *Dziela wszystkie*, t. 64. *Korespondencja*, cz. 1, zebrała i oprac. M. Turczynowiczowa, Wrocław–Poznań 1965.
- Konopczyński W., *Kiedy nami rządziły kobiety*, Londyn 1960, s. 40–44.
- Kopczyński M., *Szlachta województw chełmińskiego i pomorskiego w świetle rejestrów głównego generalnego z roku 1662. Próba analizy liczbowej*, [w:] *Szlachta i ziemiaństwo na Pomorzu w dobie nowożytnej XVI–XX wieku (Przemiany struktur wewnętrznych). Materiały sympozjum w Toruniu 9 IV 1992 r.*, pod red. J. Dygdały, Toruń 1993, s. 41–61.
- Kostanecki S., *Piotr Januszowski (ur. 1685)*, [w:] PSB, t. 10, 1962–1964, s. 600–601.
- Kościelak S., *Jezuici w Gdańsku od drugiej połowy XVI do końca XVIII wieku*, Gdańsk 2003 (= „GTN. Seria Monografii” nr 108).
- Kościelak S., *Skład osobowy Kolegium Gdańskiego oo. Jezuitów (XVI–XVIII wiek)*, Gdańsk 2005.
- Kościński K., *Przyczynki do historii ziemi michałowskiej. Miasto Lidzbark*, Poznań 1906.
- Kowalkowski J., *Adam Kos (ok. 1610–1661) biskup chełmiński — pochodzenie*, „*Studia Pelplińskie*” 37, 2006, s. 197–220.
- Kowalkowski J., *Augustyn Gorzeński — adresat listów Józefa Wybickiego z lat 1774 i 1779*, „*Genealogia. Studia i Materiały Historyczne*” 8, 1996, s. 45–58.
- Kowalkowski J., *Franciszek Wybicki (1708–1765) — pochodzenie i działalność*, „*Studia Pelplińskie*” 37, 2006, s. 221–250.
- Kowalkowski J., *Jakub Szczepański (Szczepański, Szepanski, Scepanscius) h. Dołęga (ok. 1556–1630)*, [w:] PSB, t. 47, 2011, s. 324–328.
- Kowalkowski J., *Kontrakt ślubny Reinholda Heidensteina i Ertmundy Konarskiej z 1597 roku*, „*Genealogia. Studia i Materiały Historyczne*” 19, 2007, s. 141–147.
- Kowalkowski J., *Książdz Jan Gotfryd Bork (1717–1772) — nowe fakty z życia i twórczości*, „*Studia Pelplińskie*” 30, 2000, s. 69–101.
- Kowalkowski J., *Kórnicka edycja herbarza J. K. Dachnowskiego*, „*Genealogia. Studia i Materiały Historyczne*” 8, 1996, s. 91–136 (rec.: — uwagi w związku z książką Jana Karola Dachnowskiego...).
- Kowalkowski J., *Małżeństwo Józefa Wybickiego i Kunegundy Drwęskiej w latach 1773–1775*, „*Genealogia. Studia i Materiały Historyczne*” 5, 1995, s. 69–86.
- Kowalkowski J., *Miejsce pochowania Kunegundy Drwęskiej, żony Józefa Wybickiego*, „*Genealogia. Studia i Materiały Historyczne*” 7, 1996, s. 97–103.
- Kowalkowski J., *Spis ludności parafii Borzyszkowy w powiecie człuchowskim z 1662 roku*, [w:] *Borzyszkowy i Borzyszkowscy. Tuchomie*, studia i materiały do dziejów wsi i rodziny zebrał i opracował Józef Borzyszkowski, t. 6, Gdańsk–Lipusz 1999, s. 25–42.
- Kowalkowski J., *Wypisy ks. Alfonsa Mańkowskiego z zaginionych dziś ksiąg metrykalnych. 1. Parafia Garczyn 1687–1780*, „*Studia Pelplińskie*” 43, 2010, s. 135–185.
- Kowalkowski J., *Zainteresowania genealogiczne Ignacego Krasickiego (1735–1801)*, „*Genealogia. Studia i Materiały Historyczne*” 13, 2001, s. 59–116.
- Kowecki J., *Antoni Rożnowski (zm. po 26 IV 1809)*, [w:] PSB, t. 32, 1989–1991, s. 468–469.
- Kozłowski W. P., N. S. Lebediewa, *Do historii poszukiwań oryginału „Mazurka Dąbrowskiego”*, „*Archeion*” 106, 2003, s. 161–178.
- Kozłowski E., *Cyprian Wojciech Jarochowski (1831–1898)*, PSB, t. 10, 1962–1964, s. 630.
- Kozłowski E. F., *Inwentarz starostwa skarszewskiego z 1628 r.*, Gdańsk 1974 (= „*Kociewie*” 1).

- Kozłowski E. F., *Koszwały i okolice, Gdańsk* 1998.
- Kozłowski E. F., *Sylwetki zasłużonych dla Skarszew i okolicy, cz. 1. Duchowieństwo katolickie*, [Gdańsk 1997?].
- Kozłowski E. F., *Ród Wybickich herbu Rogala. Biografie*, Sopot 2010.
- Kozłowski E. F., *Związki Wybickich z wsią Sikorzyno pod Kościerzyną, Gdańsk* 1999.
- Krajewski M., *Dobrzyński słownik biograficzny. Ludzie europejskiego regionu*, Włocławek 2002.
- Kratochwil Z., *Genealogia rodu Piechowskich, mps pracy doktorskiej*, Toruń 1977.
- Kratochwil Z., *Wielkopolscy Skórzewscy w Prusach Królewskich w XVIII wieku*, „Rocznik Gdański” 51, 1991, z. 1, s. 74–88.
- Krauze-Karpińska J., „Wirydarz poetycki” Jakuba Teodora Trembeckiego. *Studium filologiczne*, Warszawa 2009 (= *Studia Staropolskie. Series Nova*, t. 24).
- Kropidłowski Z., *Działalność gospodarcza ks. Franciszka Józefa Wybickiego (1709–1765)*, ABMK 91, 2009, s. 103–118.
- Kropidłowski Z., *Testament ks. Franciszka Józefa Wybickiego (1703–1765)*, [w:] *Polska i jej sąsiedzi. Studia z dziejów kultury, gospodarki i myśli politycznej*, pod red. M. Hejgera, W. Skóry, Pruszcz Gdański–Słupsk 2010, s. 333–340.
- Księga adresowa miasta Torunia wraz z Podgórzem i powiatem Toruń–Wieś*, Toruń 1923.
- Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. naukowa J. M. Majchrowski, przy współpracy G. Mazura i K. Stepana, Warszawa 1994.
- Kujawski W., *Repertorium ksiąg wizytacji kanonicznych biskupów kujawsko-pomorskich przechowywanych w Archiwum Diecezjalnym w Pelplinie, cz. III*, ABMK 91, 2009, s. 119–269.
- Labuda G., *Przyczynek do walk wewnątrzklasowych szlachty kaszubskiej w XVII wieku*, „Rocznik Gdański” 13, 1954, s. 29–37.
- Leitgeber S., *Morawscy herbu Nałęcz I. 600 lat dziejów rodziny*, Poznań 1997.
- Librowski S., *Czterechsetlecie erekcji seminarium włocławskiego (1569–1969)*, ABMK 18, 1969, s. 125–132.
- Librowski S., *Inwentarz realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Dokumenty samoistne, t. 5. Lata 1638–1855*, Włocławek 1996.
- Librowski S., *Inwentarz realny dokumentów Archiwum Diecezjalnego we Włocławku. Dział II. Dokumenty w kopiariuszach, t. 11. Kopiariusz gospodarczy trzyczęściowy*, Włocławek 2002.
- Librowski S., *Kapituła katedralna włocławska. Zarys dziejów i organizacji*, Włocławek 1949 (= „*Studia Historico-Ecclesiastica*” 5).
- Liedtke A., *Historia Zakładu N. M. P. Anielskiej w Kościerzynie (1861–1936)*, Kościerzyna 1936.
- Linette R., J. Matysiak, *Cmentarz i Krypta Zasłużonych w Poznaniu*, Poznań 2013.
- Łaszewski H., *Walenty Wolski z Niestępowa i jego potomkowie*, „Zapiski TNT” 1, 1908, nr 2, s. 33–40.
- Łaszewicz T., *Ziemianstwo na Pomorzu w okresie dwudziestolecia międzywojennego — w perspektywie codzienności*, Inowrocław–Toruń 2013.
- Łazęga R., *Brodnica między r. 1819 a 1863. Szkic kulturalno-historyczny według opowiadania żyjącego jeszcze świadka*, „Roczniki TNT” 5, 1898, s. 49–95.
- Łoza S., *Legia Honorowa w Polsce 1803–1923*, Warszawa 1924.
- Łukasiewicz D., *Adam Mieczysław Skalkowski (1877–1951)*, [w:] PSB, t. 37, 1996–1997, s. 649–653.

- Łukaszewicz J., *Krótki opis historyczny kościołów parochialnych, kościółków, kaplic, klasztorów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej diecezji poznańskiej*, t. 2, Poznań 1858.
- Łuszczzyńska J., *Nazwy geograficzne Pomorza Gdańskiego z sufiksem -in-*, Gdańsk 1983 (= *Pomorskie monografie toponomastyczne*, nr 5).
- Maas W., *Zur Siedlungskunde Westpreussens 1466–1772*, Marburg/Lahn 1958 (= „Wissenschaftliche Beiträge zur Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas”, Nr. 32).
- Mańkowski A., *Ignacy Dzierzgowski (1784–1870)*, [w:] PSB, t. 6, 1948, s. 144–145.
- Mańkowski A., *Jan Gotfryd Bork (ur. 1717)*, [w:] PSB, t. 2, 1936, s. 326.
- Mańkowski A., *Kapituła katedralna chełmińska od r. 1466 do 1821* [cz. 1], (= „Zapiski TNT” 5, 1921, nr 5 i 6), s. 74–99.
- Mańkowski A., *Kronika oo. Bernardynów lubawskich*, „Zapiski TNT” 9, 1932, nr 1–2, s. 3–33.
- Mańkowski A., *Leon Czarliński Schedlin (1835–1918)*, [w:] PSB, t. 4, s. 198–199.
- Mańkowski A., *Walenty Aleksander Czapski h. Leliwa († 1751)*, [w:] PSB, t. 4, s. 195–196.
- Maercker H., *Geschichte der ländlichen Ortschaften und der drei kleineren Städte des Kreises Thorn in seiner früheren Ausdehnung vor der Abzweigung des Kreises Briesen i. J. 1888*, Danzig 1899–1900.
- Małek J., *Ludwik Mortęski h. własnego (zm. 1615)*, [w:] PSB, t. 22, 1977, s. 11–12.
- Marciniak R., *Pomorski bibliofil Walenty Wolski z Niestępowa (1750–1829) i losy jego zbiorów w Wielkopolsce*, „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 29, 2009, 173–197.
- Maroń F., *Kościół na Górnym Śląsku w pierwszej połowie XVII wieku*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 12, 1979, s. 209–263.
- Materiały do dziejów rezydencji w Polsce. Ziemia dobrzyńska*, t. 2, cz. 1 i 4, pod red. S. Kunikowskiego, Włocławek 2002 i 2007.
- Mencel T., *Joachim Owidzki (ok. 1754–1830)*, [w:] PSB, t. 24, 1979, s. 656–658.
- Męczyńska K., „*Warnkówny — zakład główny*”. *Wyższa szkoła żeńska Anastazji Warnka 1871–1912*, „Kronika Miasta Poznania” 2001, nr 4 (*Pensje, gimnazja, licea*), s. 81–105.
- Mika A., *Prowincja chełmińska Zgromadzenia Sióstr świętego Wincentego à Paulo*, [w:] *Życie religijne w Polsce pod okupacją 1939–1945. Metropolie wileńska i lwowska, zakony*, praca zbiorowa pod red. ks. Z. Zielińskiego, Katowice 1992, s. 454–476.
- Mikulski K., *Drobna szlachta kaszubska w XVI–XIX wieku*, [w:] *Kaszuby*, Wrocław 1988 (= *Pomorze Gdańskie* nr 18), s. 87–125.
- Mikulski K., *Najstarsze dzieje Czapskich herbu Leliwa. (Ze studiów nad genealogią szlachty pomorskiej)*, [w:] *Między wielką polityką a szlacheckim partykularzem. Studia z dziejów nowożytnej Polski i Europy*, Toruń 1993, s. 353–364.
- Mikulski K., *Osadnictwo wiejskie województwa pomorskiego od połowy XVI do końca XVII wieku*, Toruń 1994 (= „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu” 86, z. 2).
- Mikulski K., *Strategie rodzinne mieszczan i szlachty Prus Królewskich w XIV–XVIII wieku*, [w:] *Od genealogii do historii społecznej*, red. A. Jaworska, B. Trelińska, Warszawa 2011, s. 45–62.
- Mikulski K., *Szlachta powiatu świeckiego w województwie pomorskim w XVI–XVIII wieku (zmiany struktury majątkowej)*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia” 28 (= „Nauki Humanistyczno-Społeczne”, z. 259), 1993, s. 35–59.
- Mikulski K., W. Nowosad, *Jabłonowo i jego właściciele*, [w:] E. Buze, K. Mikulski, W. Nowosad, S. Wojdyło, *Jabłonowo, gmina Jabłonowo Pomorskie. Zespół pałacowo-parkowy*, Toruń 1998, s. 7–30.

- Mikulski T., *Godziny szczęśliwe [Józefa] Wybickiego, [w:] tenże, Pisma wybrane*, Wrocław 2005, s. 205–219.
- Minakowski M. J., *Elita północnomazowiecka*, Kraków 2011 (= *Elita Rzeczypospolitej*, t. 1).
- Myśluborski-Wołoski S., *Udział Prus Zachodnich w powstaniu styczniowym*, Warszawa 1968.
- Naworski Z., *Szlachecki wymiar sprawiedliwości w Prusach Królewskich (1454–1772). Organizacja i funkcjonowanie*, Toruń 2004.
- Nekrologi „Kuriera Warszawskiego” 1821–1939*, t. 1. 1821–1845, oprac. A. T. Tyszka, Warszawa 2001.
- Neues Adressbuch für Danzig und seine Vororte. 1897. Erster Jahrgang*, Danzig 1897.
- Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000.
- Nowak B., *Rycerstwo okolic Darłowa do XV wieku, [w:] Historia i kultura Ziemi Sławieńskiej*, t. 6. Darłowo, red. W. Rączkowski, J. Sroka, Sławno 2007, s. 139–176.
- Nowicki T., *Słownik biograficzny rządców parafii archidiaconatu pomorskiego w XVIII wieku*, Lublin 2003 (= „TN KUL. Prace Wydziału Historyczno-Filologicznego” 100).
- Nowosad W., *Konopaccy herbu Odwaga — dzieje pomorskiej rodziny senatorskiej w XV–XVIII wieku. Studium genealogiczno-majątkowe*, Warszawa 2014.
- Nowosad W., *Spory szlachty pomorskiej ze starostami kościerskimi i kiszewskimi w II połowie XVII i w XVIII wieku (przejawy pniactwa czy konieczność życiowa), [w:] Życie codzienne na Kaszubach i Pomorzu na przełomie XIX i XX wieku*, pod red. J. Borzyszkowskiego, Gdańsk 2002, s. 117–140.
- Nowosad W., *Wąglikowscy w Prusach Królewskich w XVII i XVIII wieku [w:] Pomorskie rody ziemiańskie w czasach nowożytnych*, pod red. W. Jastrzębskiego, Toruń 2004, s. 275–300.
- Odyniec W., *Czasy dobre i złe, [w:] Dzieje Kartuz*, t. 1, Kartuzy 1998, s. 185–204.
- Odyniec W., *Środowisko młodego Wybickiego, [w:] Józef Wybicki. Księga zbiorowa*, pod red. A. Bukowskiego, Gdańsk 1975, s. 57–77.
- Pabich F., *Autor nieśmiertelnego Hymnu Narodowego J. Wybicki — budowniczym papierni w Będominie w pow. kościerskim*, „Przegląd Papierniczy” 1965, nr 7, s. 218–220.
- Pamiętniczek Michała Łaszewskiego (około 1627)*, wyd. W. Kętrzyński, „Roczniki TNT” 13, 1906, s. 30–37.
- Penner H., *Ansiedlung mennonitischer Niederländer in Weichselmündungsgebiet von der Mitte des 16. Jahrhunderts bis zum Beginn der preussischen Zeit*, Weierhof (Pfalz) 1940.
- Piechowski T. A., von, *Problem pochodzenia rodziny Ziegenberg. Przyczynek do dziejów osadnictwa rycerskiego w ziemi chełmińskiej i na Pomorzu Gdańskim na przełomie XII/XIV wieku*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Seria Nowa” 5, (16), 2001, s. 3–30.
- Piechowski T. A., *Studium z dziejów kaszubskiej rodziny Piechowskich*, „Acta Cassubiana” 2, 2000, s. 107–120.
- Plater L., *Opisanie historyczno-statystyczne Wielkiego Księstwa Poznańskiego*, Lipsk 1846.
- Plater L., *Opisanie jeograficzno-historyczno-statystyczne województwa poznańskiego*, Paryż 1841.
- Plehn H., *Geschichte des Kreises Strasburg in Westpreussen*, Leipzig 1900.
- Plehn H., *Ortsgeschichte des Kreises Strasburg in Westpreussen*, Königsberg 1900.
- Polakowska A., [w:] *Józef Wybicki. Księga zbiorowa*, pod red. A. Bukowskiego, Gdańsk 1975, s. 299–302.

- Poręba S., *Walerian (Walery) Rutkowski (1837–1897)*, [w:] PSB, t. 33, 1991–1992, s. 247–248.
- Prager P., *Herbarz szlachty kaszubskiej*, t. 1–3, Gdańsk 2005–2009.
- Pruszek T. A., „...żem zawsze życzliwy temu domowi”. *Relacje rodzin Pruszków i Chopinów od końca XVIII do lat 60. XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem losów rodziny Pruszków*, Warszawa 2010.
- Pruszek T. A., *Zarys genealogii rodu Pruszków h. Leliwa*, „Quaerenda. Biuletyn Warszawskiego Towarzystwa Genealogicznego” 2, 1997, s. 7–10.
- Przybyszewski K., *Józef Wybicki (1866–1929)*, [w:] SBPN, t. 4, Gdańsk 1997, s. 496–497.
- Przybyszewski K., *Józef Wybicki (1866–1929)*, [w:] TSB, t. 1, Toruń 1998, s. 252–254.
- Raepke K., *Kościół dawnej Kartuzji kaszubskiej w Kartuzach*, Wejherowo 1992.
- Rafiński S., *Chelmiński słownik biograficzny*, Chelmino 2006.
- Rang- und Quartier-Liste der Königlich Preussischen Armee und des XIII. (Königlich Württembergischen) Armeecorps*, Berlin 1896.
- Rangliste der königlich Preussischen Armee*, Berlin 1902.
- Rangliste der königlich Preussischen Armee*, Berlin 1907.
- Red., *Konstanty Felicjan Szaniawski h. Junosza (1668–1732)*, [w:] PSB, t. 47, 2010–2011, s. 19–26.
- Rezler M., *Józef Wybicki jako wolnomularz*, „Rocznik Mazurka Dąbrowskiego” 5/6, 2000–2001, s. 74–77.
- Rezler M., *Walenty Maciej Stefański (1813–1877)*, [w:] PSB, t. 43, 2004–2005, s. 248–253.
- Rękopisy w zbiorach kościelnych*, oprac. T. Makowski, przy współpracy P. Sapały, Warszawa 2014 (= *Zbiory Rękopisów w Polsce*, t. 2).
- Rodzina. Herbarz szlachty polskiej. Uzupełnia i sprostowania*, oprac. A. Włodarski, t. 16, cz. III, Warszawa 1934.
- Rozynkowski W., *Szkice z dziejów parafii w Mszanie*, Toruń 2004.
- Rutendorf Przewoski K., *Historia rodziny Rutendorf-Przewoski z Przewoza, pow. kartuski, Pomorze*, wyd. S. Rutendorf-Przewoski [Starogard Gdański 1998].
- Rydel M., *Sikorzyño — uratowane gniazdo rodowe Wybickich*, „Spotkania z Zabytkami” 2011, nr 3–4, s. 8–13.
- Rymut K., *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 2. L–Ż, Kraków 2001.
- Rząd R., *Zespoły heraldyczne w dekoracji Wielkiego Refektarza na Zamku Średnim w Malborku w XIX i XX wieku*, „Rocznik Gdański” 53, 1993, z. 2, s. 83–99.
- Rzepniewska D., *Kazimierz Jarochoński (1829–1888)*, PSB, t. 10, 1962–1964, s. 630–632.
- Schmidt G., *Die Familie von Manteuffel*, cz. 1–4, Berlin 1905–1915.
- Schmitt F. W. F., *Geschichte des Stuhmer Kreises. Im Auftrage der Kreisstände verfasst von...*, Thorn 1868.
- Schuch H., *Gerichtsbücher der Stadt Berent aus dem 17. Jahrhundert*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins” 13, 1884, s. 77–90.
- Schuch H., *Die Zustände der Landbevölkerung im Kreise Berent am Schlusse der polnischen Herrschaft 1772*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins” 15, 1886.
- Schultz F., *Geschichte der gräflich Krockow'schen Familie*, Danzig 1911.
- Die Schüler des Braunsberger Gymnasiums von 1694 bis 1776 nach dem Album Scholasticum Brunsbergense. In einem Anhang: Frühere Schüler der Anstalt seit 1640*, wyd. G. Lühr, Braunsberg 1934 (= „Monumenta Historiae Warmienses” 12).
- Sikorski J., *Ziemiańin bez kompleksów*, oprac. i wstępem opatrzył J. Borzyszkowski, Gdańsk 1990.

- Skalkowski A. M., *Hr. Skórzewska a dwór Fryderyka II*, „Roczniki Historyczne” 10, 1934, s. 74–88.
- Skalkowski A. M., *Józef Wybicki 1747–1795*, Poznań 1927 (= „Życiorysy Zasłużonych Polaków W. XVIII i XIX” 7), odbitka z: „Roczniki Historyczne” 2, 1926, s. 211–272.
- Skalkowski A. M., *Pomniki grobowe Józefa Wybickiego*, „Tęcza” 1930, nr 44 (I XI), s. 4–5.
- Skalkowski A. M., *Wstęp*, [w:] J. Wybicki, *Życie moje oraz Wspomnienie o Andrzeju i Konstancji Zamoykich*, wyd. A. M. Skalkowski, Kraków 1927 (= „Biblioteka Narodowa”, Seria I, nr 106), s. III–XXXIV.
- Skalkowski A. M., *Wybiciana* [cz. I], „Zapiski TNT” 7, 1928, nr 9, s. 254–257; [cz. II], nr 10, s. 273–282; [cz. III] 9, 1934, nr 3, s. 60–66.
- Skorowidz ustalonych nazw miejscowości w Ziemiach Odzyskanych według uchwał Komisji Ustalania Nazw Miejscowości przy Ministerstwie Administracji Publicznej (cz. 1, polsko-niemiecka)*, zebrał S. Rospond, Wrocław 1948.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, pod red. B. Chlebowskiego, W. Walewskiego, F. Sulimierskiego, t. 2, 10–11, Warszawa 1881, 1889–1890.
- Słownik nazw geograficznych Polski Zachodniej i Północnej, według uchwał Komisji Ustalania Nazw Miejscowości pod przewodnictwem Stanisława Srokowskiego*, pod red. S. Rosponda, Wrocław–Warszawa 1951.
- Słownik nazwisk używanych w Polsce na początku XXI wieku*, oprac. K. Rymut, Kraków 2003.
- Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, wyd. K. Rymut, t. 10. U–Ż, Kraków 1994.
- Słownik staropolskich nazw osobowych*, pod red. W. Taszyckiego, t. 6, z. 1, Wrocław 1981.
- Smoleński M., *Cztery kościoły w ziemi dobrzyńskiej*, Lwów 1869.
- Soborska-Zielińska A., *Chelmno i jego mieszkańcy na starej fotografii*, Chelmno 2014.
- Spruth H., *Pommern-Familien in Drucken und Handschriften*, Neustadt a. d. Aisch 1963 (= *Genealogie und Landesgeschichte. Publicationem der Zentralstelle für deutsche Personen- und Familiengeschichte*, t. 2a).
- Stanke M., *Katholische Kirchenbücher in Ost- und Westpreussen (Stand 1999)*, Bonn 2000.
- Strzałko M., *Majątki wielkopolskie*, t. 7. Powiat śremski, Szreniawa 2002 (w serii: *Dawne budownictwo folwarczne*, pod red. J. Skuratowicza).
- Szczygielski W., *Michał Władysław Lniski h. Ostoja (ok. 1723–1777)*, [w:] PSB, t. 17, 1972, s. 505–506.
- Szenic S., *Marianna z Ciecierskich Skórzewska*, [w:] tenże, *Za zachodnią miedzą. Polacy w życiu Niemiec XVIII i XIX wieku*, Warszawa 1973, s. 270–278.
- Szews J., *Słownik biograficzny Ziemi Lubawskiej*, t. 2, Lubawa 2005.
- Szołdrski W., *Martyrologium duchowieństwa polskiego pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945*, [w:] *Sacrum Poloniae Millennium. Rozprawy, szkice, materiały historyczne*, t. 11, Rzym 1965, s. 5–477.
- Szołdrski W., *Miscellanea żukowskie*, „Nasza Przeszłość” 6, 1957, s. 327–377.
- Szorc A., *Dzierzgoń od początku do dni naszych 1248–1998*, Dzierzgoń 1998.
- Szudrowicz A., *Kapituła kruszwicka*, Kruszwica 2013.
- Szulist W., *Ważniejsze szlaki handlowo-komunikacyjne północno-zachodniego Pomorza Gdańskiego w XVI–XVIII w.*, „Zapiski Historyczne” 1970, nr 3–4, s. 99–110.
- Szymański J., *Herbarz rycerstwa polskiego z XVI wieku*, Warszawa 2001.
- Ślaski B., *Materiały do dziejów lokalnych Pomorza*, Kępno 1935.
- Święcki T., *Historyczne pamiętki znamienitych rodzin i osób dawnej Polski*, wyd. J. Bartoszewicz, t. 2, Warszawa 1859 (reprint: 1983).

- Teka Gabriela Junoszy Podoskiego arcybiskupa gnieźnieńskiego*, wyd. K. Jarochoowski, Poznań 1856.
- Teresińska I., *Jakub Teodor Trembecki 1643–1719 lub 1720*, [w:] *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 4, Warszawa 2003, s. 255–256.
- Treichel A., *Schönecker Schöffnenakten von 1748*, ZhVRM 33, 1895, s. 50–62.
- Trembecki J. T., *Wirydarz poetycki z rękopisu radcy dr. Ludwika Mizerskiego*, wyd. A. Brückner, t. 1–2, Lwów 1910–1911.
- Uczniowie — sodalisi gimnazjum jezuitów w Brunsberdze (Braniewie) 1579–1623*, oprac. Marek Ingłot, przy współpracy Ludwika Grzebienia, Kraków 1998 (= *Studia i Materiały do dziejów Jezuitów w Polsce*, t. 1).
- Urzędnicy inflanccy XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski i A. Rachuba, Kórnik 1994.
- Urzędnicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz, Kórnik 1994.
- Urzędnicy Prus Królewskich XV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski, Wrocław 1990 (= *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy*, pod red. A. Gąsiorowskiego, t. 5. *Pomorze — Prusy Królewskie*, z. 2).
- Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy*, t. 1. *Województwo wileńskie XIV–XVIII wieku*, pod red. A. Rachuby, oprac. H. Lulewicz, A. Rachuba, P. P. Romaniuk, przy współpracy U. Jemialianczuka i A. Macuka, Warszawa 2004.
- Urzędnicy wielkopolscy XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. A. Bieniaszewski, Wrocław 1987.
- Urzędnicy województwa białskiego i ziemi chełmskiej XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. H. Gmińterek i R. Szczygieł, Kórnik 1992.
- Urzędnicy województwa lubelskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. W. Kłaczewski i W. Urban, Kórnik 1991.
- Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku. (Ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka). Spisy*, oprac. K. Przyboś, 1987.
- Urzędnicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Janas, W. Kłaczewski, Kórnik 2002.
- Urzędnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Opaliński i H. Żerek-Kleszcz, Kórnik 1993.
- Wachowiak B., *Rozwój rolnictwa pomorskiego w dobie uwłaszczenia*, [w:] *Historia Pomorza*, pod red. G. Labudy, cz. 1. *Gospodarka, społeczeństwo, ustrój*, oprac. S. Salmonowicz, K. Ślaski, B. Wachowiak, Poznań 1993, s. 256–321.
- Waschinski E., *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck Westpr., mit einem Anhang von Urkunden*, Danzig 1904.
- Waschinski E., *Das Kirchliche Bildungswesen in Ermland, Westpreussen und Posen*, t. 2. *Die Klosterschulen*, Breslau 1928 (= „Veröffentlichungen der Schleswig-Holsteinischen Univeritätsgesellschaft” 16, 2).
- Weichbrodt D., geb. v. Tiedemann, *Patrizier, Bürger, Einwohner der Freien und Hansestadt Danzig, in Stamm- und Namentafeln vom 14.–18. Jahrhundert*, [Bd. 1] Klausdorf/Schwentine 1986.
- Wierzchosławski S., *Brodnica w okresie rozbiorów (1772–1920)*, [w:] *Brodnica. Siedem wieków miasta*, pod red. J. Dygdały, Brodnica 1998, s. 159–227.
- Wierzchosławski S., *Leon Czarliński (1835–1918)*, [w:] SBPN, t. 1, Gdańsk 1992, s. 265–266.

- Wierzchostawski S., *Natalis Sulerzyski (1801–1878), ziemianin, aktywny działacz polskiego ruchu narodowego*, [w:] *Zastłżeni ludzie Pomorza Nadwiślańskiego z okresu zaboru pruskiego. Szkice biograficzne*, Gdańsk 1979, s. 212–217.
- Wijaczka J., *Polowanie na czarownice i czarowników w Nowem nad Wisłą i najbliższej okolicy miasta w XVII i w pierwszej połowie XVIII wieku*, „Czasy Nowożytny” 22, 2009, s. 119–144.
- Wijaczka J., *Proces o czary we wsi Osowo z 1686 roku*, „Czasy Nowożytny” 24, 2011, s. 221–230.
- Wijaczka J., *Procesy o czary przed sądami miejskim i wojewodzinskim w Skarszewach w końcu XVII i w pierwszej połowie XVIII wieku*, [w:] *Prusy i Inflanty między średniowieczem a nowożytnością. Państwo — społeczeństwo — kultura*, pod red. B. Dybasia i D. Makilly, Toruń 2003, s. 81–104.
- Wijaczka J., *Procesy o czary przed sądem miejskim w Grudziądzu w XVI–XVII wieku*, „Rocznik Grudziądzki” 18, 2009, s. 87–101.
- Wilczewska A., *Uczennice szkoły klasztornej norbertanek w Żukowie jako matki chrzestne*, „Teki Gdańskie” 6–7, 2004–2005, s. 67–75.
- Witkowski R., *Jerzy Schwengel (1697–1766), przeor kartuzji kaszubskiej i dziejopis kościoła*, Poznań 2004.
- Witkowski R., *Prosopographia polono-cartusiana*, Salzburg 1997 (= „Analecta Cartusiana” 137).
- Wiśniewski J., *Testament ks. Franciszka Neitzlichowskiego, archiprezbitera i proboszcza Dzierzgonia, surogata pomezanańskiego, z 12 listopada 1742 r.*, „Studia Elbląskie” 5, 2003, s. 35–59.
- Włodek S. T., *Józef Włodek h. Sulima (19.03.1848–27.03.1921)*, [w:] *Ziemianie polscy XX wieku. Słownik biograficzny*, cz. 5, Warszawa 2000, s. 183–184.
- Wybicki J., *Utwory dramatyczne*, wyd. R. Kaleta, Warszawa 1963.
- Wysocki J., *Józef Ignacy Rybiński, biskup włocławski i pomorski 1777–1806. Zarys biograficzny*, Rzym 1967.
- Zajewski W., *Czy Józef Wybicki był wolnomularzem?*, „Literary” 11, 1972, nr 6, s. 32.
- Zajewski W., *Józef Wybicki*, Warszawa 1977, 1983 (w serii: *Biblioteka Wiedzy Historycznej — Historia Polski*), 1989.
- Zajewski W., *Józef Wybicki (1747–1822)*, [w:] SBPN, t. 4, Gdańsk 1997, s. 493–496.
- Zajewski W., *Józef Wybicki. Konfederat, organizator Legionów, mąż stanu w dobie Napoleona, senator Królestwa Polskiego*, Toruń 2003.
- Zajewski W., *Lukasz Wybicki — oficer pułku lekkokonnego Gwardii*, „Literary” 11, 1972, nr 4, s. 4–7.
- Zakrzewska A., *Chelmiecka Maria z d. Wybicka (1901–1968)*, [w:] *Toruński słownik biograficzny*, pod red. K. Mikulskiego, t. 5, Toruń 2007, s. 32–33.
- Zaluski J., *Wspomnienia o pułku lekkokonnym polskim gwardyi Napoleona I*, Kraków 1865.
- Zawacka E., *Szkice z dziejów wojskowej służby kobiet*, Toruń 1992.
- Zawadzki W., *Duchowieństwo katolickie oficjalu pomezanańskiego w latach 1525–1821*, t. 1. *Studium prozopograficzne*, t. 2. *Słownik*, Elbląg 2009.
- Zawadzki W., *Losy Franciszkanów w Prusach Zachodnich w okresie kasaty ich klasztorów*, „Hereditas Monasteriorum” 2, 2013, s. 95–107.
- Zdrenka J., *Stan badań nad rycerstwem zachodniopomorskim (osiągnięcia historiografii niemieckiej i polskiej)*, [w:] *Genealogia. Studia nad wspólnotami krewniaczymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*, pod. red. J. Hertla i J. Wroniszewskiego, Toruń 1987, s. 195–219.

- Zdrenka J., *Urzędnicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814*, t. 2. Biogramy, Gdańsk 2008.
- Zedlitz-Neukirch L., von, *Neues preussisches Adels-Lexicon*, t. 4, Leipzig 1837.
- Ziemia chełmińska w przeszłości. Wybór tekstów źródłowych*, pod red. M. Biskupa, Toruń 1961.
- Zimmermann E., *Tajemnica krypty. Franciszek Wybicki w dole po wapnie?*, <http://wolneforumgdansk.pl/viewtopic.php?t=2990&sid=cb04ef0a951bbb1c965ee241595aa6d1>
- Żemicki-Szeliga E. von, *Geschichte des Polnischen Adels. Nesbst einem Anhang: Vasallenliste des 1772 Preussen huldigenden polnischen Adels in Westpreussen*, Hamburg 1905.
- Żemicki-Szeliga E. von, *Der Polnische Adel und die demselben hinzugetretenen andersländischen Adelsfamilien*, t. 2, Hamburg 1900.
- Żychliński T., *Kronika żałobna rodzin wielkopolskich od 1863–1876 r., z uwzględnieniem ważniejszych osobistości zmarłych w tym przeciągu czasu w innych dzielnicach Polski i na obczyźnie*, Poznań 1877.
- Żychliński T., *Złota księga szlachty polskiej*, t. 2, 3, 11, 22, 29, 31, Warszawa 1880, 1881, 1889, 1900, 1906, 1908.

INDEKS OSÓB I NAZW GEOGRAFICZNYCH*

Stosowane skróty

gr. — grodzki,
kuj.–pom. — kujawsko–pomorskie,
warm.–maz. — warmińsko–mazurskie,
mirach. — mirachowski,
pom. — pomorskie (pomorski),
pow. — powiat,

prob. — proboszcz,
v. — voto,
włkp. — wielkopolskie,
woj. — województwo,
z. — ziemski,
zob. — zobacz

Abramson Andrzej, ks., komendantz dzierzgoński 175, 237

Abramson Andrzej, syn Franciszka 97, 98

Abramson Antoni, syn Franciszka 97, 98

Abramson Christian 97

Anbramson Elżbieta z Janikowskich, żona Christiana 97

Abramson Franciszek z Elganowa, prefekt JKM 97, 98

Abramson Jan, syn Franciszka 97, 98

Abramson Marianna z Grąbczewskich, żona Franciszka 97, 98

Achremczyk Stanisław 35, 80, 168

Adamska Barbara z Politowskich, żona Teofila 304

Adamski Stanisław, syn Teofila 304

Adamski Teofil z Tylic 304

Adempaska Apolonia, córka Jakuba Adriana 86

Adempaska Urszula, żona Jakuba Adriana 86

Adempski Jakub Adrian z Dzierzgonia 86

Adler Filip, przeor cystersów oliwskich 33

Agnieszka z Lembargu 248

Albert z Będolina 110

Albrecht de Schillingsdorf, zob. Wojciech z Schillingsdorfu

Albertini Karol Tomasz, syn Tomasza 263, 267, 269

Albertini Marianna z Popków, żona Tomasza 263, 267, 269

Albertini Tomasz z Konojadek, kucharz dworski 263, 267, 269

Albrecht, zob. Wojciech

Aleksander I, car Rosji 213

Aleksandrowska Elżbieta 199

Altendorf, zob. Stara Wieś

Altstermann Krzysztof Teodor, plenipotent generała Flemminga 174

Ancman Marianna z Dzierzgonia 86

Andern, nauczyciel planów w Dreźnie 244, 246

Andrzejewo (Rychendrysy), pow. sztumski, woj. pom. 86, 172

Angielik Maciej z Chojnic 39

Angielik Anna z Pałubickich, żona Macieja 39

Anna Habsburg, żona Zygmunta III Wazy, królowa Polski 31

Anna z Dzierzgonia 233

* Drukiem wytłuszczonym zaznaczono strony biogramów poszczególnych Wybickich.

- Marianna Ludwika, nieślubna córka Anny 233
- Archinto Albert de, legat papieża Benedykta XIV 132
- Arcugowo, pow. gnieźnieński, woj. wlkp. 240
- August II Sas, król Polski 62
- August III Sas, król Polski 103, 127, 171, 172
- Australia 240, 334
- Austria 213
- Awramowowie w Bułgarii, potomkowie Roźnowskich 241, 334
- Babalice, pow. nowomiejski, woj. warm.–maz. 252, 253, 326
- Bagieńska Pelagia z Kczewskich, żona Wincentego 253, 297
- Bagieński Wincenty z Gorczeniczki i Warszawy 253, 297
- Bagniewski Bartłomiej, kasztelan elbląski 88
- Bagniewski Teodor, ławnik z chełmiński, wicewojewoda malborski 87, 113, 168
- Bajerow Fabian, woźny koronny 46
- Bajerski Franciszek Józef, sędzia z michałowski 113
- Bajerski Michał, syn Franciszka Józefa 113, 168
- Baldenbork, zob. Biały Bór
- Bałachowski Wawrzyniec, ks., prob. garczyński 224
- Bałgi Eufrozyna de, żona Marcina Jeżewskiego, zob. Jeżewska Eufrozyna de Bałga
- Bałgi Justyna de, żona N. Strzebielińskiego, zob. Strzebielińska Justyna de Bałga
- Bałgi Marianna de, żona N. Strzebielińskiego, zob. Strzebielińska Marianna z Bałgów
- Bałgi Zuzanna de, żona Baltazara Radoszewskiego, zob. Radoszewska Zuzanna z Bałgów
- Bar, miasto na Ukrainie 177, 201
- Baranowska Cecylia, druga żona Piotra Ernesta Doręgowskiego, zob. Doręgowska Cecylia z Baranowskich
- Baranowski Dominik, subdelegat burgrabiego grodzkiego dzierzgońskiego 173
- Baranowski Ignacy Tadeusz*
- Barchnowy, pow. starogardzki, woj. pom. 307
- Barlinskie Włoki, zob. Skarszewy — wójtostwo skarszewskie
- Barłożno, pow. starogardzki, woj. pom. 182, 226
- Barthels Ewald, burmistrz Skarszew 147
- Bartholdi Beniamin z Dzierzgonia 174
- Bartholdi Dawid, syn Beniamina 174
- Bartholdi Katarzyna, żona Beniamina 174
- Bartkowski Christoph von 15*
- Bartliński Leonard, ławnik z. tczewski 56
- Bartoszewicz Julian 87*
- Bartoszyńska Marianna, żona Franciszka Szomatalskiego, zob. Szomatalska Marianna z Bartoszyńskich
- Bastkowski Jan, ks., dziekan i prob. starogardzki, kanonik inflancki 123
- Bazanowska Antonina z Wybickich, żona Pawła 320
- Bazanowski Bartłomiej, syn Pawła 320
- Bazanowski Paweł z Przykopu 320
- Bazner Krzysztof z Dzierzgonia 87
- Bażyńscy herbu Wiewiórka 7, 8
- Bażyński Jerzy, starosta skarszewski 49
- Bär Max 70, 80, 110, 114, 115, 122, 124, 127, 152, 155, 159, 170, 177, 178, 180–186, 188, 191, 196, 200, 205, 215, 217–222, 224–228, 230, 232–235, 237, 248, 252, 254, 275, 280, 296*
- Bączek, pow. starogardzki, woj. pom. 136, 140, 148, 150, 151, 216, 217
- Bączyński Antoni z Kościerzyny 141
- Bączyński Tomasz z Kościerzyny 141
- Bągart (Bąmgarcik), pow. sztumski, woj. pom. 172, 173
- Bąkowscy (Nostitz) herbu Ryś 337
- Bąkowska Nostitz Balbina z Paprockich, żona Franciszka Ksawerego 252, 253, 264, 274, 275, 281, 288
- Bąkowska Nostitz Balbina, córka Franciszka Ksawerego, żona Ernesta Schroettera, zob. Schroetter Balbina z Nostitz Bąkowskich 252
- Bąkowska Nostitz Bibiana Balbina 257, 272
- Bąkowska Karolina? 264
- Bąkowska Nostitz Ludwika Marianna, córka Franciszka Ksawerego, żona Jana

- Ksawerego Wybickiego (7.7), zob. Wybicka Ludwika Marianna z Nostitz Bąkowskich
- Bąkowski Nostitz Franciszek Ksawery z Grodziczna, sędzia pokoju ziemi michałowskiej 252, 253, 274, 275, 288
- Bąkowski Nostitz Jan Nepomucen, syn Franciszka Ksawerego 252, 275
- Bąkowski Stanisław 320
- Bąmgarcik, zob. Bągart
- Beier, zob. Beyer
- Beiershorst (Beyershorst), zob. Wybicko
- Belowna Elżbieta, żona Achacego Wejhera, zob. Wejher Elżbieta z Belowów
- Bendhun Maciej, ks., komendarz dzierzgoński 174
- Bendomin, zob. Będomin
- Bendominischen Papyer Mühle, zob. Będomińska Papiernia
- Bendomino, zob. Będomin
- Benedykt XIV, papież 132
- Bergmann Julianna Teresa von, żona Kazimierza Patzkiego, zob. Patzka Julianna Teresa z Bergmannów
- Berlin 15, 201, 202, 204, 212, 213, 241, 256, 276, 309, 319
- Berlin Dahlem 15, 84, 198, 212, 290, 293, 313
- Bern, zob. Kościerzyna
- Bernery Ludwika de, żona Jana Ustarbowskiego, zob. Ustarbowska Ludwika de Bernery
- Bertling Anton 27*
- Bertram, osadnik ołęderski 21
- Beter Ewa, żona Jana 108, 188
- Beter Jan z Będomina 108, 188
- Beter Maciej, syn Jana 108, 188
- Beter Maciej Józef, syn Jana 108, 188
- Betgien Marianna z Sikorzyna, żona Stefana Dolnera, zob. Dolner Marianna z Betgienów
- Beyer (Beier) Piotr, przeor kartuzów w Kartuzach 71
- Beyershorst, zob. Wybicko
- Będargowo, pow. wejherowski, woj. pom. 32, 33
- Będomin (Bendomin, Bendomino), pow. kościerski, woj. pom. 9, 10, 12, 13, 18, 48, 49, 76, 81, 94–100, 104, 106, 108–111, 130, 146, 163, 179, 180, 182–185, 188, 191, 196, 197, 199, 200, 202, 205, 206, 208–210, 215, 241, 287, 324, 328, 331, 332
- Będominiek (Klein Bendomin), pow. kościerski, woj. pom. 76, 81, 99, 100, 105, 110, 111, 130, 131, 146, 205, 209, 324
- Będomińska Papiernia (Bendominischen Papyer Mühle) nieistniejący przysiółek Będomina i papiernia 105, 111, 205, 209, 324, 332
- Biała, pow. plocki, woj. mazowieckie 280
- Biała, pow. radzyński, woj. lubelskie 321
- Białk Jakub, zob. Białk Krąpiechowski Jakub
- Białk Jerzy, zob. Białk Krąpiechowski Jerzy
- Białk Krąpiechowska Dorota z Kostków Zakrzewskich, żona Jerzego 60,
- Białk Krąpiechowska Zofia, żona Jakuba 103
- Białk Krąpiechowski Jakub 60, 103, 323
- Białk Krąpiechowski Jerzy 60, 323
- Białkowski Leon 7, 21, 191, 228, 272, 273*
- Białkowski Paweł 261
- Białobłocka Józefina 296
- Białobłocka Marianna, żona N. Wilczewskiego, zob. Wilczewska Marianna z Białobłockich
- Białobłocki Feliks z Gotartowa 296
- Białobłocki Jan, ławnik z. chełmiński 236
- Białobłocki Paweł Antoni z Rynkówki, pisarz z. pom., wicewojewoda pom. 63
- Białobłocki Tyburcy Walerian, sędzia z. michałowski 136, 137
- Białobłoty, pow. grudziądzki, woj. kuj.–pom. 256, 281
- Białowieża, pow. hajnowski, woj. podlaskie 49
- Biały Bór (Baldenbork), pow. szczecinecki, woj. zachodniopomorskie 51, 52
- Biechowo, pow. świecki, woj. pom. 281
- Biechówko, pow. świecki, woj. pom. 281
- Bielawy, pow. łowicki, woj. łódzkie 321
- Bielecka Anna z Dzierzgonia? 86
- Bielecka Janina 12*
- Bielicka Eleonora 211
- Bielicka N., żona Kaspra Cerekwickiego, zob. Cerekwicka N. z Bielickich

- Bielicki Herman von, ks., prob. w Mszanie 291
- Bielecki Robert* 244
- Bieliński Michał, cześnik koronny, starosta sztumski 87
- Bielski Mieczysław* 309, 310, 315
- Bieniaszewski Adam* 48
- Biernat Czesław* 152
- Bilski Stefan* 252, 254, 309
- Biskup Marian* 7, 28, 44, 254
- Blauert Ernest z Dzierzgonia 175
- Block Jakub, dzierżawca w Borzestowie 123
- Bławeld, zob. Lipy
- Blenaki, zob. Blunaki
- Blunaki (Blenaki), pow. sztumski, woj. pom. 174
- Błażej, cieśla z Sikorzyna 58
— Anna, żona Błażeja 58
— Małgorzata, córka Błażeja 58
- Błądzikowo, pow. pucki, woj. pom. 41
- Błędownscy 239
- Błędownski Mateusz, ks., koadiutor dziekana wrocławskiego 132
- Bobice Marianna Elżbieta de, zob. Pobiec
- Bobowo, pow. starogardzki, woj. pom. 226
- Bobrowicz Jan Nepomucen* 9, 176
- Bobrowo, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 14, 228–230, 249–251, 256, 260, 262, 264, 265, 267, 268, 270, 272–274, 276, 285, 289, 334
- Boemeln, zob. Bömeln
- Bogucki Ignacy, ks., prob. lutogniewski i starogrodzki 239
- Bogurzyn, pow. mławski, woj. mazowieckie 259, 281
- Bogusławska Jadwiga, żona Kazimierza Loki, zob. Loka Jadwiga z Bogusławskich
- Boinski Leszek* 16
- Bojanowska Florentyna, córka Michała 286
- Bojanowska Róża, żona Jana Obrębskiego, zob. Obrębska Róża z Bojanowskich
- Bojanowski Michał z Torunia 286
- Bollman Filip (Philipp), prokurator, przeor kartuzów w Kartuzach 48, 49, 50
- Bolszewo, pow. wejherowski, woj. pom. 102
- Boniecki Adam* 9, 29, 94, 215, 250, 262, 272, 273, 305, 321
- Bonien Jan 34
- Bońkowski Franciszek z Chromakowa 253
- Boreczek, pow. śremski, woj. wlkp. 210, 246, 325
- Bork Jan Gotfryd*, ks., kapelan i wikariusz w Żukowie, prob. w Borzyszkowach 13, 14, 127–129, 132, 152, 157
- Borkowska Małgorzata*, s. OSB 13, 156, 182–184, 232, 233
- Borkowski Jan, ks., wikary w Kościerzynie 179
- Borna z Kobysewa, pułkownik JKM 142
- Boroszewski Epinger Jerzy 37
- Borowska Anna z Rudawskich, żona N. Borowskiego 171
- Borowski Franciszek Ignacy 171
- Borowski N. 171
- Borowski Piotr 171
- Borowski Tomasz 171
- Borówko, niegdyś kolonia Świerczyn, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 258, 327
- Borska Magdalena, żona Józefa Rumińskiego, zob. Rumińska Magdalena z Borskich
- Borska Marianna Barbara Łucja z Tuchółków, żona N. 225
- Borski N. 225
- Bonucino, pow. kartuski, woj. pom. 30
- Bonucki Jan 42
- Bonucki Marcin 42
- Bonucki Piotr 42
- Borzestowo, pow. kartuski, woj. pom. 115, 123, 155, 166, 192, 194, 219, 220, 324
- Borzestowska Huta, pow. kartuski, woj. pom. 116
- Borzestowska Elżbieta z Wieckich, żona Adama 194
- Borzestowska Justyna, żona Joachima Kostki Węsierskiego, zob. Kostka Węsierska Justyna z Borzestowskich
- Borzestowski Adam z Borzestowa 123, 194
- Borzymowski Andrzej 320
- Borzyszkowski Józef* 12, 31, 57, 66, 75, 258, 309
- Borzyszkowski Krzysztof 84
- Borzyszkowski Michał 77
- Borzyszkowy, pow. bytowski, woj. pom. 127

- Bostel Ferdynand* 320
 Botkomir Łukasz z Sikorzyna 27
Böhning Peter 252, 255, 256, 258
 Bömeln Gabriel v., burmistrz Gdańska 145
 Bömeln Agata z Schroederinów, żona Gabriela 145
 Bömeln Konstancja Benigna de, córka Gabriela 145
 Brama Chojnicka, zob. Chojnice
 Brandt Heinrich, major 255
 Brandt Salomon, rajca z Gdańska 40
 Braniewo, miasto w woj. warm.–maz. 53, 167, 237, 331, 332
 Braun Eugen, dzierżawca Świerczyn 258, 259, 278, 283, 327
 Brauneck Anna v., żona Kazimierza Kczewskiego, zob. Kczewska Anna z Braunców
 Brąchnówko, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 287, 306
 Brąnk, zob. Bronk
 Breitfelde, zob. Szerzawa
 Brejer Marianna, żona Jana Klauzowskiego, zob. Klauzowska Marianna z Brejerów
 Brenckenhoff Franz Balthasar Schönberg v., pruski tajny radca finansów 205
Breza Edward 11, 20–22, 29, 30, 32, 34, 36–40, 60, 61, 70, 105, 106, 108, 117, 118, 122, 155, 165, 189, 194, 195, 201, 209, 220–222
 Breza Józef 203
 Brisen, zob. Brzeźno
 Brodnica, miasto w woj. kuj.–pom. 14, 250, 253–259, 261–263, 265, 266, 272, 280, 283, 284, 291, 300, 302, 309, 317, 320, 334–336
 Brodnica (Góra), pow. kartuski, woj. pom. 40, 90, 195
 Brodnica, pow. śremski, woj. wlkp. 14, 213, 214, 238, 239, 242, 244
 Brodnickie Olędry, zob. Brodniczka
 Brodniczka (Brodnickie Olędry), pow. śremski, woj. wlkp. 326
 Bronk Fryderyk, zob. Bronk Puzdrowski Fryderyk
 Bronk Jan z Sikorzyna? 58, 82
 Bronk Katarzyna z Grabowskich, żona Marcina 70
 Bronk Krzysztof 106
 Bronk Michał z Mćiszewic 202
 Bronk N. 194
 Bronk Niesiołowski Mikołaj 77
 Bronk Marianna z Kajtałów [Kiedrowskich] żona 1 v. Macieja Wieckiego, 2 v. N. Bronka 194
 Bronk Marcin ze Zdunowic 70
 Bronk Teresa z Cieszyków, żona Krzysztofa 106
 Bronk Pierszczewski Marcin 43
 Bronk Puzdrowska Zofia z Grabłów Mćiszewskich, żona Fryderyka 60
 Bronk Puzdrowski Fryderyk 60, 323
 Bronk Węsierski Marcin 42
 Broszk Stanisław 109
 Brunau Daniel ze Stanowa 175
 Brunimierski, zob. Rogala
Bruski Klemens 27, 66
 Brusy, pow. chojnicki, woj. pom. 112, 157
Brückner Aleksander 70
 Brykir 27
 Brzeźnica, wieś w pow. szczecineckim, woj. zachodniopomorskim 55
 Brzeźno (Briesen), dziś w obrębie Gdańska 320
 Brzezicka Marianna 320
Brzoskowski Wiesław 135, 138
 Brzozdowce, obwód lwowski, Ukraina 321
 Brzozie, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 229
 Brzozie Polskie, zob. Brzozie
 Buchwałd, zob. Bukowo
 Buczek, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 257, 260
 Buczkowo, pow. inowrocławski, woj. kuj.–pom. 133, 261
Bugalska Halina 149
 Bukowa Góra, pow. kartuski, woj. pom. 202, 324
 Bukowiec, zob. Mały Bukowiec
 Bukowo (Buchwałd), pow. sztumski, woj. pom. 172
Bukowski Andrzej 10, 109, 213, 282, 290, 296
 Buliński Jan, ks., wikary w Lembargu 256
 Bułgaria 240, 334

- Bunik Jan z Kościerzyny 69
Bunikowski Antoni 66
 Buthmann Józef z Chojna 264
 Buthmann Józef, syn Józefa 264
 Buthmann Kunegunda z Jagielskich, żona Józefa 264
Buze Ewa 229
 Buzman z Radoszewa 115
 Bydgoszcz 176, 211, 307, 315
 Byki, niegdyś kolonia Niewierza 265
 Bysławek, pow. tucholski, woj. pom. 154, 156, 185, 333
 Bystram Andrzej 97
 Bystram Baltazar 216
 Bystram Jan, ławnik z. tczewski, wicewojewoda pom. 78, 79
 Bystram Katarzyna, podkomorzyna 198
 Bystram Marianna vel Marcjanna, żona Franciszka Owidzkiego, zob. Owidzka Marianna vel Marcjanna z Bystramów
 Bystram Róża, żona Łukasza Lewińskiego, zob. Lewińska Róża z Bystramów
 Bystram Władysław 149
 Bzowska Katarzyna z Łyśniewskich, żona Wojciecha 216
 Bzowski Wojciech 216, 217
Cackowski Stefan 110
 Cakrysianka Anna z Sikorzyna, żona Wojciecha z Sikorzyna 69
 Cegenbergowie herbu Chomąto 7
 Cemowie (Czemowie, von Zehmen) herbu własnego 7, 8
 Cendrowska Marianna 317
 Centnarowski Antoni, woźny koronny 172
 Cerekwicy
 Cerekwicka Agnieszka, żona N. Dąbrowskiego, zob. Dąbrowska Agnieszka z Cerekwickich
 Cerekwicka N. z Bielickich, żona Kaspra 211
 Cerekwicki Kasper 211
 Chachulska Julianna z Szulkowskich, żona Tomasza 265
 Chachulski Antoni, syn Tomasza 265
 Chachulski Tomasz z Byków 265
 Chelm (Stolzenberg, Stoltzenberg), dzielnica Gdańska 122, 133, 134, 151, 156, 166
 Chelmiccy herbu Nałęcz 14, 337
 Chelmiccka Maria Anna Antonina z Wybickich (10.1), żona Adriana 14, 244, 310, 318–319, 336
 Chelmiccka Janina Marianna Ignacja, córka Adolfa, żona Józefa Antoniego Wacława Wybickiego (9.6), zob. Wybicka Janina Marianna Ignacja z Chelmicckich
 Chelmiccka Maria Teresa Bonawentura (*Chelmiccka Teresa*), córka Adriana 319, 336
Chelmiccka Teresa, zob. Chelmiccka Maria Teresa Bonawentura
 Chelmiccka Teodora, żona Franciszka Nostitz Jackowskiego, zob. Nostitz Jackowska Teodora z Chelmicckich
 Chelmiccka Władysława z Karnkowskich, żona Adolfa 310
 Chelmiccki Adolf z Okalewa 310
 Chelmiccki Adrian, syn Adolfa 319, 336
 Chelmnno, miasto w woj. kuj.–pom. 12, 66, 132, 220, 233–235, 279, 315, 319, 333, 334, 336
 Chełmonie, pow. golubsko-dobrzyński, woj. kuj.–pom. 270
 Chełmowski Łukasz 80
 Chełmowski Maciej 80
 Chełmowski Michał 80
 Chełmowski Tomasz, ks., pleban parochowski 80
 Chełmowski Wawrzyniec 69
 Chełmowski Wojciech 80
 Chełmża, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 195
Chlebowski Bronisław 25
 Chełstowska Anna 234
 Chełstowski Marcin, chorąży chełmiński 85, 323
 Chłapowski Dezydery z Turwi, generał 242, 325, 326
Chłapowski Krzysztof 209
 Chodecz, pow. włocławski, woj. kuj.–pom. 195, 333
 Choroń, pow. myszkowski, woj. śląskie 321
 Chmielińska Zofia, żona Jana Świchowskiego, zob. Świchowska Zofia z Chmielińskich

- Chmielno, pow. kartuski, woj. pom. 140, 163
- Chmyzowska Stefania, żona Mieczysława Nostitz Jackowskiego, zob. Nostitz Jackowska Stefania z Chmyzowskich
- Chodecz, pow. włocławski, woj. kuj.–pom. 195, 198
- Chodyński Stanisław*, ks. 14, 67, 94, 126, 128–134, 156–158, 195, 198
- Chojnice, miasto w woj. pom. 39, 46, 55, 189
- Brama Chojnicka 140
- Chojno (Fichtenwalde), pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 254, 258, 264, 273–275, 279, 281, 326, 335
- Choryń, pow. kościański, woj. wlkp. 205
- Chośnica (Kosznica), pow. bytowski, woj. pom. 39, 202
- Chośnicka Ewa z Czarnowskich 16
- Chromakowo, pow. żuromiński, woj. mazowieckie 253
- Chrzanowski Tadeusz* 266
- Chronowski Jan 68
- Chwalkowo, pow. średzki, woj. wlkp. 239
- Chwarzcienko, zob. Chwarzenko
- Chwarzenko (Chwarzcienko), pow. kościerski, woj. pom. 154
- Chwarzno, pow. kościerski, woj. pom. 173
- Chwaszczyno, pow. kartuski, woj. pom. 220
- Chudowski Marcin, woźny koronny 61
- Chudzińska Helena, żona Kazimierza Doręgowskiego, zob. Doręgowska Helena z Chudzińskich
- Chyliński Józef, ks., kanonik kruszewicki 134
- Ciara Stefan* 7, 41
- Cichosz Wojciech z Mściszewic 202
- Cichorska Anna, panna z Brodnicy 265
- Ciechanów, miasto w woj. mazowieckim 303
- Ciecholewski Paweł z Żukówka *alias* Żukowski 35, 40
- Ciecholewski Wojciech z Żukówka *alias* Żukowski 35, 39
- Ciecierscy herbu Rawicz 204
- Ciecierska Anna z Malechowskich 111, 206, 208
- Ciecierska Katarzyna z przytułku dzierzgońskiego 232
- Ciecierska Marianna, żona Franciszka Skórzewskiego, zob. Skórzewska Marianna z Ciecierskich
- Ciełeta, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 275
- Ciemiński Szymon 77
- Ciemniewski Hiacynt, centurion 270
- Cieplewicz Mieczysław* 306
- Cieplina Bartłomiej, syn Jana 59
- Cieplina Jadwiga, żona Jana 59
- Cieplina Jan z Sikorzyna 59
- Cieszycza Teresa, żona Krzysztofa Bronka, zob. Bronk Teresa z Cieszyców
- Cieszycówna Zofia 106
- Cieszymir (Czessmer) z Sikorzyna 27
- Cieślak Edmund* 177
- Ciołgowska Elżbieta z Osieńskich, żona Antoniego 287
- Ciołgowski Antoni 287
- Cilka Jakub 106
- Cilka Katarzyna z Kostków Węsierskich, żona Jakuba 106
- Cisk Anna, żona Jakuba 69
- Cisk Jakub z Sikorzyna 69
- Cisk Marianna, córka Jakuba 69
- Cisowska Marianna chorążyna, żona Adam Rutkowskiego, zob. Rutkowska Marianna z Cisowskich
- Ciskowo, pow. czarnkowsko-trzcianecki, woj. wlkp. 180
- Cołdanki, pow. chojnicki, woj. pom. 84
- Cooberman Jan z Dzierzgonia 175
- Cratzig, zob. Kraśnik Koszaliński
- Curtius Stefan, mieszczanin chojnicki 46
- Cyrzon Gostkowski Jakub 77
- Cyrzon Gostkowski Maciej 77
- Cygusy, pow. sztumski, woj. pom. 172
- Cylka Eliasz z Będolina, luteranin 108
- Cylka Katarzyna, żona Eliasza 108
- Cylka Małgorzata, córka Eliasza 108
- Cymańska Aniela, córka Andrzeja 290, 293
- Cymańska Marianna z Jaskowskich, żona Andrzeja 290, 293
- Cymański Andrzej z Niewierza 290, 293
- Cysk Konstancja z Miszewskich, żona Macieja 97, 98

- Cysk Maciej, sławetny 97, 98
Czacharowski Antoni 27
 Czachorski Jakub, major pułku królowej 173
 Czachów, pow. grójecki, woj. mazowieckie 326
 Czapielsk, pow. gdański, woj. pom. 142, 143
 Czapiewska Joanna z Wyczechowskich, żona Adama
 Czapiewska Teresa 59
 Czapiewski Adam 122
Czaplewski Paweł, ks. 29–31, 33, 34, 40, 41, 43, 46, 48–50, 55, 63, 70, 71, 76, 84, 88, 119, 124, 128, 155, 162, 164, 172, 204, 234
 Czapsy herbu Leliwa 8, 228, 254, 333–335, 337
 Czapska Anna z Wernikowskich, pierwsza żona Józefa z Bobrowa 229, 250, 262, 266
 Czapska Antonina, żona Henryka Sypniewskiego, zob. Sypniewska Antonina z Czapskich
 Czapska Barbara Teofila z Lindów, żona 1 v. Marcina Konojadzkiego, 2 v. Aleksandra, 3 v. Melchiora 67
 Czapska Deograta z Sumowa 300
 Czapska Ewa z Górskich, żona 1 v. N. Pawłowskiego, 2 v. Jana 250
 Czapska Gottlieba 228
 Czapska Izabela, córka Tomasza, żona Natalisa Sulerzyskiego, zob. Sulerzyska Izabela z Czapskich
 Czapska Katarzyna z Iwanickich, żona 1 v. Franciszka, 2 v. Stanisława Skórzewskiego 204
 Czapska Konstancja z Gnińskich, żona Piotra Jana 103, 324
 Czapska Konstancja z Płaskowskich, żona 1 v. Jerzego Walentego, 2 v. Jana Lewalta Jezierskiego 228, 334
 Czapska Konstancja Scholastyka z Wybickich (7.5), 1 v. druga żona Józefa z Kruszyn, 2 v. Bogusława Klobukowskiego 229, 249–251, 334
 Czapska Ludwika, córka Franciszka, żona Michała Skórzewskiego, zob. Skórzewska Ludwika z Czapskich
 Czapska Marianna, córka Jerzego Walentego, żona Jakuba Wybickiego (6.18), zob. Wybicka Marianna z Czapskich
 Czapska Marianna z Wilczewskich, żona Tomasza 261, 276
 Czapska Marianna Zofia, córka Józefa 229
 Czapska Tekla, żona Tomasza Czapskiego 250, 260, 280
 Czapska Zofia, żona Jana Kosa, zob. Kos Zofia z Czapskich
 Czapski Aleksander, syn Sebastiana 67
 Czapski Antoni, syn Ignacego 174
 Czapski Feliks 250
 Czapski Franciszek, syn Ignacego 174
 Czapski Franciszek, kasztelan gdański 204
 Czapski Franciszek, syn Józefa 262
 Czapski Ignacy, kasztelan gdański 174
 Czapski Jan, ławnik z. tczewski 63
 Czapski Jan z Kruszyn 250
 Czapski Jerzy Walenty z Bobrowa i Sumowa, syn Marcina 228, 334
 Czapski Józef, syn Ignacego 174
 Czapski Józef z Bobrowa i Kruszyn, syn Jana, porucznik wojsk JKM 229, 249, 250, 266, 334
 Czapski Józef z Sumowa 282, 316
 Czapski Kazimierz 317
 Czapski Ksawery z Bobrowa 228, 251, 252, 334
 Czapski Ksawery Mikołaj, syn Józefa z Bobrowa 280
 Czapski Marcin, podkomorzy wendeński 228
 Czapski Melchior, syn Sebastiana 67
 Czapski Piotr Jan, woj. pom. 103, 324
 Czapski Sebastian, podkomorzy malborski, kasztelan chełmiński 67
 Czapski Tomasz z Sumowa, syn Ksawerego 256, 261, 269, 272, 275, 276, 280, 281
 Czapski Walenty Aleksander, biskup włocławski i pom. 129, 132, 152
 Czarliński, zob. Schedlin Czarliński
 Czarnków, miasto w woj. wlkp. 180
 Czarnicki Jakub, administrator starostwa kościerskiego 71
 Czarnicki Tomasz, arendator w Trupach 87

- Czarnołęska Urszula, żona Adama Sikorskiego, zob. Sikorska Urszula z Czarnołęskich
- Czarnołęski Maciej 101, 114, 147, 162
- Czarnołęski Maciej z Borzestowskiej Huty 116
- Czarnowiec, zob. Żarnowiec
- Czarnowscy herbu Pobóg lub Sas odm. 98
- Czarnowska Anna z Płacht 187
- Czarnowska Anna, córka? Michała 97
- Czarnowska Ewa, żona N. Chośnickiego, zob. Chośnicka Ewa z Grabowskich
- Czarnowska Konstancja, żona? Marcina 186
- Czarnowska Magdalena z Ustarbowskich, żona Wojciecha 97, 104
- Czarnowska Rozalia Teresa z Łyśniewskich, żona N. 215, 216, 217
- Czarnowski Jan 77
- Czarnowski Krzysztof 77
- Czarnowski Marcin 186, 187
- Czarnowski Michał 97
- Czarnowski Michał 186
- Czarnowski N. 216
- Czarnowski Stanisław 77
- Czarnowski Wojciech 97
- Czarny Las, pow. starogardzki, woj. pom. 322
- Czartoryski Adam, wiceprezes Rządu Tymczasowego Królestwa Polskiego 213
- Czartoryska Urszula* 203
- Czechowska Martyna, pierwsza żona Juliana Izydora Garczyńskiego, zob. Garczyńska z Czechowskich Martyna
- Czekanowo, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 230, 265, 285, 289
- Czema, zob. Cemowie
- Czeppe Maria* 329
- Czerniewo, pow. gdański, woj. pom. 105, 150, 159
- Czernikowo, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 295
- Czernin (Hohendorf), pow. sztumski, woj. pom. 172
- Czessmer, zob. Cieszymir
- Częstkowo, pow. kościerski, woj. pom. 57, 70, 75, 76
- Częstkowska Aleksandra z Trąbskich, żona Andrzeja 71
- Częstkowska Anna, córka Jakuba 57
- Częstkowska Katarzyna z Gierków, żona Samuela 59
- Częstkowska Marianna, żona Jakuba 57
- Częstkowski Andrzej 71
- Częstkowski Jakub z Częstkowa 57
- Częstkowski Samuel 59
- Człuchów, miasto w woj. pom. 46, 47, 52
- Czolczyńska Barbara, żona Juliana Garczyńskiego, zob. Garczyńska Barbara z Czolczyńskich
- Czwikielka Jakub, syn Jakuba 232
- Czwikielka Jakub z Dzierzgonia 232
- Czwikielka Katarzyna, żona Jakuba 232
- Czyskiewicz Kazimierz, syn N. 97, 98
- Czyskiewicz Konstancja z Doręgowskich, żona N. 97, 98
- Dabinnus Georg* 110, 122, 123, 202, 227
- Dachnowski Jan, podstarości mirach. 36, 37
- Dachnowski Jan Karol* 9, 37, 41, 44, 54
- Dambrowski, zob. Dąbrowski
- Dammrakt Wojciech ze Skarszew 144
- Dania 19, 62
- Dargolewo, pow. wejherowski, woj. pom. 33
- Dargolewski (Lisowski, Lisewski) Jan, ławnik z. mirach. 33
- Darłowo, miasto w woj. zachodniopomorskim 47
- Dąbrowska Agnieszka z Cerekwickich 211, 325
- Dąbrowska Apolonia, żona Franciszka Loka, zob. Loka Apolonia z Dąbrowskich
- Dąbrowska Deodata z Ewertowskich, żona Wincentego 229
- Dąbrowska Elżbieta z Tuchlina, żona Michała Tuchlińskiego, zob. Tuchlińska Elżbieta z Dąbrowskich
- Dąbrowska Justyna, żona Macieja 82
- Dąbrowska Zofia, córka Macieja 82
- Dąbrowski Antoni 211
- Dąbrowski Jan Henryk, generał 211–213, 244
- Dąbrowski Kazimierz, ks., kanonik włocławski 67
- Dąbrowski Maciej z Sikorzyna 82
- Dąbrowski Marcin (Marcjan?) 167

- Dąbrowski Franciszek Wincenty, syn Wincentego 229
- Dąbrowski Kłopotek Wojciech, ks., komendarz skarszewski 142
- Dąbrowski Wincenty z Lembargu 229, 261
- Dąbrowskie Jezioro, pow. kartuski, woj. pom. 43
- Dąbrówka Królewska, pow. grudziądzki, woj. kuj.–pom. 67, 332
- de Delamoty, zob. de la Motte
- Delarowicz Elżbieta, żona Jakuba 86
- Delarowicz Jakub z Dzierzgonia 86
- Delarowicz Jakub, syn Jakuba 86
- Dembowski z Dembowej Góry Antoni Sebastian, biskup wrocławski i pom. 133
- Denert Agnieszka z Kunieynów, żona Fryderyka 268, 270
- Denert Fryderyk z Konojad 268, 270
- Denert Julia Fryderyka, córka Fryderyka 268, 270
- Denhoff Ernest, woj. malborski 68
- Denhoff Gerard, woj. pom., starosta skarszewski 49, 78
- Denhoff Konstancja ze Słuszków, żona 1 v. Ernesta, 2 v. Władysława 63, 68, 74
- Denhoff Stanisław, syn Władysława, starosta kościerski 63, 71, 78, 79
- Denhoff Teresa, córka Władysława 63
- Denhoff Władysław, woj. pom., skarbnik ziem pruskich, starosta kościerski 63, 68, 74
- Denhoffowie herbu własnego 8
- Dennomerski N. z Radoszewa, zob. Donimirski
- Depczyński Jan, ks., prob. w Papowie Toruńskim 307
- Derzewska Barbara, żona Michała Tadeusza 174, 175, 232, 237
- Derzewski Antoni Konstanty, syn Michała Tadeusza 175
- Derzewski Kazimierz Ludwik, syn Michała Tadeusza 232
- Derzewski (Derzowski) Michał Tadeusz z Dzierzgonia, organista 174, 232
- Derzewski Tadeusz Franciszek, syn Michała Tadeusza 174
- Derzewski Wincenty 234
- Derzowski, zob. Derzewski
- Detlaff N., arendator z Radoszewa 123
- Dexlowa Elżbieta z Dzierzgonia? 86
- Dębski Piotr z przytułku w Nieżywieniu 260
- Długa Goślina, pow. poznański, woj. wlkp. 238
- Długie Jezioro, pow. kościerski, woj. pom. 71, 73
- Dobieszewko, pow. nakielski, woj. kuj.–pom. 205
- Dobre Miasto, pow. olsztyński, woj. warm.–maz. 175
- Dobrzelewska Bogumiła z Nowickich, żona Antoniego 298
- Dobrzelewska Marianna, córka Antoniego, żona Wacława Władysława Henryka Dzierzgowskiego, zob. Dzierzowska Marianna z Dobrzelewskich
- Dobrzelewski Antoni z Warszawy 298
- Dobrzyca, pow. pleszewski, woj. wlkp. 14, 204, 211, 245
- Dohnowie 177
- Dolner Marianna z Betgienów, żona Stefana 59
- Dolner Stefan 59
- Domańska Hanna* 100, 101, 111, 206
- Domowa Łąka, zob. Skarszewy
- Domżański Franciszek 317
- Donimirscy herbu własnego (Brochwicz I) 263
- Donimierski(a), zob. Donimirski(a)
- Donimirska Anna, żona Macieja 59
- Donimirska Barbara, żona Jakuba Lniskiego, zob. Lniska Barbara z Donimirskich
- Donimirska Konstancja, córka Macieja 59
- Donimirska Zuzanna z Kistowskich, żona Wojciecha 99, 160, 162
- Donimirska-Szyrmerowa Halina* 262, 263, 312
- Donimirski Edward z Łysomic 307
- Donimirski Jan, regens kancelarii biskupiej 257
- Donimirski (Dinimierski) Ludwik, ławnik z mirach. 195
- Donimirski Maciej z Sikorzyna 59, 63, 75, 323
- Donimirski (Dennomerski) N. z Radoszewa 123

- Donimirski Wojciech 99, 160, 162
 Donimirski Wojciech z Rychendrys, ławnik z. malborski 172, 174
 Doręgowscy herbu własnego (Dwie Trąby) 23, 51, 99, 100, 132, 146, 147, 191, 324, 332, 337
 Doręgowska Anna (mylnie Doręgowska Anna z Czarlińskich), żona Andrzeja Gotartowskiego, zob. Gotartowska Anna z Doręgowskich
 Doręgowska Anna, córka Piotra Ernesta, żona 1 v. Andrzeja Gotartowskiego, 2 v. Karola Jezierskiego, zob. Gotartowska i Jezierska Anna z Doręgowskich
 Doręgowska Anna, żona Józefa Lewalta Jezierskiego, zob. Lewalt Jezierska Anna
 Doręgowska Anna z Czarlińskich, zob. Doręgowska Anna
 Doręgowska Barbara Zofia, córka Michała?, żona Bartłomieja II Teodora Wybickiego (4.7), zob. Wybicka Barbara Zofia z Doręgowskich
 Doręgowska Cecylia z Baranowskich, druga żona Piotra Ernesta 146
 Doręgowska Elżbieta z Garczyńskich, żona Szczęsnego Doręgowskiego 146
 Doręgowska Elżbieta (Anna, Marianna), córka Michała, żona Macieja Wybickiego II (4.3), zob. Wybicka Elżbieta z Doręgowskich
 Doręgowska Franciszka, córka Kazimierza, żona Stanisława Doręgowskiego, zob. Doręgowska Franciszka z Doręgowskich
 Doręgowska Franciszka z Doręgowskich, córka Kazimierza, żona Stanisława 97–100, 146, 147, 324
 Doręgowska Helena z Luzińskich, żona Kryspina Doręgowskiego 146
 Doręgowska Helena z Chudzińskich, żona Kazimierza 98, 99, 146
 Doręgowska Katarzyna z Tesków, żona Jana Doręgowskiego 146
 Doręgowska Katarzyna z Hebronów, żona Aleksandra 92, 146
 Doręgowska Katarzyna z Oelfsenów, żona Piotra z Będomina 146
 Doręgowska Gleisen Konstancja z Gotberków, żona Jana 48
 Doręgowska Konstancja, córka Michała?, żona N. Czyskiewicza, zob. Czyskiewicz Konstancja z Doręgowskich
 Doręgowska Małgorzata Eleonora z Lerchenfeldów, pierwsza żona Piotra Ernesta 146, 190
 Doręgowska Maria (Marianna) Elżbieta z Pobiców (de Bobice), żona Michała 81, 84, 115, 129, 131, 132, 146
 Doręgowska Marianna z Kawęczyńskich, żona 1 v. Jana ławnika z. mirach., 2 v. Michała Kruszyńskiego kasztelanica gdańskiego 97, 98
 Doręgowska Marianna z Powalskich, żona Floriana 98, 99, 146, 147
 Doręgowska Rozalia, córka Piotra Ernesta, żona Jakuba Wyszecckiego, zob. Wyszeccka Rozalia z Doręgowskich
 Doręgowska Teresa, córka Michała, żona 1 v. Wojciecha Szura Lipińskiego, 2 v. Michała Janowskiego, zob. Szur Lipińska i Janowska Teresa z Doręgowskich
 Doręgowska Wiktoria, córka Jana ławnika z. miarch., żona Marcina Muchlińskiego, zob. Muchlińska Wiktoria z Doręgowskich
 Doręgowski Aleksander, brat Michała 98
 Doręgowski Aleksander, syn Piotra? 92, 146
 Doręgowski Gleisen Florian, rotmistrz pow. człuchowskiego 98, 99, 146
 Doręgowski Ignacy, syn Jana ławnika z. mirach. 97, 98
 Doręgowski Jan 146
 Doręgowski Jan 41
 Doręgowski Gleisen Jan, z Będomina i Rekownicy, ławnik z. mirach. 48, 77, 97, 98, 104
 Doręgowski Jan Fryderyk, syn Michała, ławnik z. tucholski z Nowego Dworu 115, 324
 Doręgowski Kazimierz, syn Szczęsnego 98, 146
 Doręgowski Gleisen Kazimierz, syn Piotra Ernesta 97–100, 144, 160

- Doręgowski Konstanty, syn Piotra Ernesta 97, 98, 100, 144, 160, 161
- Doręgowski Kryspin 146
- Doręgowski (Derengowski a Gleissen) Michał, rotmistrz wojsk szwedzkich, syn Piotra z Będolina? 76, 81, 84, 92, 97, 98, 115, 130, 131, 146
- Doręgowski Piotr z Sentajń 146
- Doręgowski Piotr z Będolina, syn Piotra z Sentajń 146
- Doręgowski Piotr, syn Piotra Ernesta 97, 98, 100
- Doręgowski Gleisen Piotr Ernest, syn Aleksandra, sędzia z. mirach. 92, 93, 97, 98, 100, 101, 146, 191, 210
- Doręgowski Piotr 131
- Doręgowski Szczęsny 146
- Doręgowski Gleisen Stanisław, syn Floriana 97–100, 146, 147, 324
- Dorota, ogrodniczka w Sikorzynie 59, 69
- Dorpowscy herbu Junosza i Leliwa 8
- Dorowska Jadwiga Małgorzata, żona Henryka Goltza, zob. Goltz Jadwiga Małgorzata z Dorpowskich
- Dönhoffowie, zob. Denhoffowie
- Dragoyewa Nevena, żona Jana Rożnowskiego, zob. Rożnowska Nevena z Dragoyewów
- Drezno, miasto w Niemczech 212, 244, 246, 290
- Drwęcy herbu Gozdawa 204, 337
- Drwęska Marianna ze Skórzewskich, żona Tadeusza 204
- Drwęska Kunegunda, córka Tadeusza, pierwsza żona Józefa Rufina Wybickiego (6.8), zob. Wybicka Kunegunda z Drwęskich
- Drwęski Antoni z Dobieszewka, syn Tadeusza 205
- Drwęski Piotr z Choryni, syn Tadeusza 205
- Drwęski Tadeusz 204
- Dubiello, pow. chełmiński, woj. kuj-pom. 287
- Dulsk, pow. golubsko-dobrzyński, woj. kuj.–pom. 281, 282
- Dułąk Węsierska Agnieszka, córka Marcjana, żona Wojciecha Ustarbowskiego, zob. Ustarbowska Agnieszka z Dułąków Węsierskich
- Dułąk Węsierska Anna, żona Macieja Macha Podjaskiego, zob. Mach Podjaska Marianna z Dułąków Węsierskich
- Dułąk Węsierska Marianna, żona Macieja Grabli Mściszewskiego, zob. Grabla Mściszewska Marianna z Dułąków Węsierskich
- Dułąk Węsierska Katarzyna z Elganowskich, żona Marcina 104
- Dułąk Węsierska Katarzyna, żona Jana Rybińskiego, zob. Rybińska Katarzyna z Dułąków Węsierskich
- Dułąk Węsierski Marcin 104
- Dunin-Borkowski Jerzy* 80
- Dunin-Borkowski Mieczysław* 80
- Dworaczek Włodzimierz* 8, 14, 238, 242, 289, 304
- Dworaczkowa*, zob. *Essmanowska*
- Dybaś Bogusław* 141
- Dygdala Jerzy* 7, 8, 56, 103, 124, 127, 129, 169, 172, 173, 201, 204, 220, 254
- Dylewo, pow. golubsko-dobrzyński, woj. kuj. pom. 276
- Działowska Katarzyna, żona Teodora Gólkowskiego, zob. Gólkowska Katarzyna z Działowskich
- Działyńscy herbu Ogończyk 8
- Działyński Jan Ignacy, wojewoda pom. 77
- Działyński Paweł, wojewoda pom. 49
- Dziembowska N. z Poznania 319
- Dzierzgoń (Kiszpork), pow. sztumski, woj. pom. 13, 71, 83, 85, 87, 88, 131, 167, 169, 172–177, 232–237
- Dzierzgowscy herbu Jastrzębiec 299, 337
- Dzierzowska Anna, żona Kazimierza Porawskiego, zob. Porawska Anna z Dzierzgowskich
- Dzierzowska Anna z Tucholków, żona Ignacego 296
- Dzierzowska Anna Maria Eufemia, córka Stanisława 269, 296, 298
- Dzierzowska Czesława, córka Stanisława 298
- Dzierzowska Helena Stanisława z Niklasów, druga żona Edmunda Szymona Tadeusza 297

- Dzierzgowska Janina Augustyna, córka Stanisława 298
- Dzierzgowska Kazimiera Helena Wanda, córka Stanisława 298
- Dzierzgowska Marcela 298
- Dzierzgowska Maria Franciszka z Grochowskich, córka Marcelego, pierwsza żona Edmunda Szymona Tadeusza 297
- Dzierzgowska Maria Gerarda, córka Stanisława 298
- Dzierzgowska Marianna, żona Władysława Kwaśnowskiego, zob. Kwaśnowska Marianna z Dzierzgowskich
- Dzierzgowska Marianna z Dobrzelewskich, żona Wacława Władysława Henryka 298
- Dzierzgowska Marianna Tekla Malwina, córka Stanisława 296, 298
- Dzierzgowska Róża Marianna Ludwika z Wybickich (8.22), pierwsza żona Stanisława 268, 296–299, 335
- Dzierzgowska Stanisława, córka Stanisława 298
- Dzierzgowska Władysława ze Stefańskich, druga żona Stanisława 298, 299, 335
- Dzierzgowska Władysława Maria, córka Stanisława 298
- Dzierzgowski Edmund Szymon Tadeusz, syn Stanisława 297, 298
- Dzierzgowski Edmund Stanisław Ignacy, zob. Dzierzgowski Edmund Szymon Tadeusz
- Dzierzgowski Ignacy, major 225, 268, 296, 298
- Dzierzgowski Ignacy, syn Stanisława 296, 298
- Dzierzgowski Ireneusz, syn Stanisława 298
- Dzierzgowski Jan, syn Stanisława 297
- Dzierzgowski Janusz Walenty Maciej, syn Stanisława 298
- Dzierzgowski Mateusz, syn Stanisława 296
- Dzierzgowski Mateusz II, syn Stanisława 297
- Dzierzgowski N., syn Stanisława 298
- Dzierzgowski Stanisław z Komorowa, syn Ignacego 268, 296–299, 335
- Dzierzgowski Stefan Julian, syn Stanisława 298
- Dzierzgowski Stefan Władysław Józef, syn Stanisława 298
- Dzierzgowski Wacław Władysław Henryk, syn Stanisława 297, 298
- Dzierzgowski Wincenty, syn Stanisława 297
- Dzierzno, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 257, 266, 268, 279, 284, 286, 296, 297, 299–301, 316, 317, 327, 335, 336
- Dziewuliny, pow. piotrkowski, woj. łódzkie 320
- Dzięcielski Marek* 33, 35, 56, 101, 127, 139, 173, 195
- Dzwierzno, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 276
- Edelman Andrzej z Dzierzgonia 86
- Edelman Andrzej z Dzierzgonia, prezydent 175
- Edelman Anna z Leomanów, żona Andrzeja 86
- Edelman Jan Franciszek, syn Michała 174
- Edelman Katarzyna, żona Michała 174
- Edelman Michał z Dzierzgonia 174
- Edelmanowna Anna 174
- Edelmanówna Rozalia, córka Andrzeja prezydenta, żona Jana Kwednaua, zob. Kwednau Rozalia z Edelmanów
- Elbląg 12
- Elert Grzegorz z Dzierzgonia 174
- Elert Katarzyna, żona Grzegorza 174
- Elert Sebastian, syn Grzegorza 174
- Elganowska Katarzyna, żona Marcina Dułaka Węsierskiego, zob. Dułak Węsierska Katarzyna z Elganowskich
- Elganowski Ludwik 77
- Elganowo, pow. gdański, woj. pom. 97
- Emchowicz Jan, ks., wikary w Lembargu 275
- Engelbrecht Adam 84
- Engelbrecht Christian 84
- Engelbrecht Salomon 84
- Engelbrechtowie, bracia, mieszczenie skarzewscy 84
- Enkler Joseph, zob. Wybicki Józef Rufin (6.8)
- Euler Marianna, żona Pawła 187
- Euler Marianna, córka Pawła 187
- Euler Paweł z Placht, luteranin 187
- Epinger Boroszewski, zob. Boroszewski

- Erdmański Władysław*, ks., prob. w Gostkowie 14, 287, 303–307
- Estera, wdowa 78
- Esterpole (Przylepskie Olędry), pow. śremski, woj. wlkp. 246, 247, 326
- Estreicher Karol* 133, 159
- Essmanowska [Dworzaczkowa] Jolanta* 28
- Eulau 264
- Exau von, zob. Kczewscy
- Ewertowska Deodata, żona Wincentego Dąbrowskiego, zob. Dąbrowska Deodata z Ewertowskich
- Fabianów, pow. pleszewski, woj. wlkp.
- Fahl Franciszek, ks., kustosz kolegiaty wolskiej 145
- Fahrholtz Aleksander, syn Christiana Efraima z Będmińskiej Papierni 105, 324
- Fahrholtz Anna Eufrozyna de Reymany, żona Christiana Efraima 105
- Fahrholtz (Farholtz) Christian Efraim 105
- Falkiewicz Krzysztof z przytulku bobrownickiego 260
- Fankidejski Jakub* 132
- Farholtz, zob. Fahrholtz
- Fedorowicz Franciszek 317
- Feist Georg, mieszczanin skarszewski 49
- Fendrich, zob. Fendrych
- Fendrych (Fendrich) Wawrzyniec, przeor kartuzów w Kartuzach 63
- Ferber Karol Adolf, burgrabia gdański 127
- Ferstenau, zob. Gwieździn
- Fichtenwalde, zob. Chojno
- Finderlinda Mikołaj Jan, zob. Linda Mikołaj Jan von der
- Fiszewo, pow. elbląski, woj. warm.–maz. 174
- Fiutak Antoni* 134, 144
- Flakowna Katarzyna z Dzierzgonia? 175
- Flanss Reinhold* 7, 253
- Flemming Jan Jerzy generał major, szef regimentu pieszego pułku królowej 173, 174
- Flemming Jerzy, wojewoda pom. 201
- Flesar, prezydent Skarszew 136
- Foks Barbara, żona Michała 86
- Foks Jan, syn Michała 86
- Foks Michał z Dzierzgonia 86
- Folwark Przewoski, zob. Przewóz
- Fox Fabian, ks., prob. w Lembargu 274
- Francja 181, 212, 242
- Frank Franciszek, ks., prob. w Margoninie 203
- Frankowska Irena z Włodków, żona Edmunda 303
- Frankowski Edmund 303
- Fremder Józef, ks., prob. w Gostkowie 304
- Freundenfeld Albrecht 254, 326, 335
- Frezerowa Marianna 289
- Fryburg, miasto w Szwajcarii 318
- Fryderyk II Wielki, król pruski 17, 122, 177, 202, 204, 212
- Fryderyk August, król saski, książę warszawski 213
- Frydrychowicz Romuald*, ks. 25, 49
- Gajewo, pow. golubsko-dobrzyński, woj. kuj.–pom. 275, 278
- Galicja 241
- Galiński Józef, organista w Bobrowie 273
- Gallandi Johannes* 84, 131, 146
- Gałęcka Anna, córka Tomasza 176
- Gałęcka Klara, córka Tomasza, żona Andrzeja Jarnowskiego, zob. Jarnowska Klara z Gałęckich
- Gałęcki Ksawery, o. jezuita 176
- Gałęcka Marianna z Orzelskich, żona Tomasz 169, 176
- Gałęcki Tomasz, pisarz grodzki bydgoski, podstoli mielnicki 169, 176
- Galkowski Piotr* 282, 309, 310, 319
- Gamowicz Florentyna Barbara z Lewalt Jezierskich, żona Wojciecha 257, 272
- Gamowicz Wojciech 272
- Gamrat Tomasz, ławnik kościerski 32
- Gamp Antoni z Będmińskiej Papierni 108
- Gamp Teofila Szarlota Sommarin, żona Teofila 108
- Garczyn, pow. kościerski, woj. pom. 95, 105, 153, 182, 186, 188, 215, 223–227, 230
- Garczyńska Aniela z Zawadzkich, żona 1 v. Juliana Izydora Garczyńskiego (druga), 2 v. Józefa Włodka z Nużewka (druga) 303
- Garczyńska Barbara z Czolczyńskich, żona Juliana 303

- Garczyńska Elżbieta, żona Szczęsnego Doręgowskiego, zob. Doręgowska Elżbieta z Garczyńskich
- Garczyńska Eufrozyna z Ołdakowskich, żona Jana 164
- Garczyńska Teresa, żona Samuela Przewoskiego, zob. Przewoska Teresa z Garczyńskich
- Garczyńska Martyna z Czechowskich, pierwsza żona Juliana Izydora 303
- Garczyńska Zofia z Włodków, żona 1 v. Stanisława Gerwazego, 2 v. Michała Gawrońskiego 303
- Garczyński Jan, starosta budziszowski 163, 164
- Garczyński Józef z Hownicy, syn Jana starosty budziszewskiego 163, 164
- Garczyński Julian 303
- Garczyński Julian Izydor, syn Juliana 303
- Garczyński N., zob. Garczyński Julian Izydor
- Garczyński Stanisław, zob. Garczyński Stanisław Gerwazy
- Garczyński Stanisław Gerwazy, syn Juliana Izydora 303
- Garczyński Tadeusz* 16, 173, 303, 315
- Gawin Gostomska Anna z Pałubickich, żona Wojciecha 43
- Gawin Gostomski Andrzej 77
- Gawin Gostomski Stanisław 77
- Gawin Gostomski Wojciech 43, 44
- Gawrońska Zofia z Włodków, żona 1 v. Stanisława Gerwazego Garczyńskiego, 2 v. Michała 303
- Gawroński Michał 303
- Gaykowski Franciszek 187
- Gącz Wawrzyniec z Sikorzyna 58
- Gąsiorowski Wacław* 244
- Gąsk Podjaski, zob. Podjaski Gąsk
- Gdańsk 11–13, 21, 26, 28, 30, 31, 39, 40, 45–47, 72, 73, 96, 106, 110, 133, 138, 145, 148, 149, 151, 155, 156, 157, 161, 200, 202, 226, 232–237, 291, 292, 309, 310, 318, 319, 327, 328, 336
- Nowe Miasto 151, 161
- Stare Miasto 12, 100, 103, 161, 171, 176, 201, 232–237
- Gdańsk Oliwa 12, 13, 319
- Geheyma (Vonheymy) Katarzyna Eleonora von, żona Franciszka Kleista, zob. Kleist Katarzyna Eleonora z Geheymów
- Gertruda, córka księcia tczewskiego Sambara II 26
- Geslerg Ertmuta Katarzyna, żona Fryderyka Pobica, zob. Pobiec Ermunda Katarzyna z Geslergów
- Giengerówna Urszula, żona Jakuba Szczepańskiego, zob. Szczepańska Urszula z Giengerów
- Gierkowna Katarzyna z Sikorzyna, żona Samuela Częstkowskiego, zob. Częstkowska Katarzyna z Gierków
- Gierszewska Teresa, żona Jakuba 234
- Gierszewski Jakub z Żabna, administrator starostwa dzierzgońskiego, tenutariusz 234
- Gierszewski Stanisław* 127, 287
- Giza Herman 33
- Gleisen Doręgowski, zob. Doręgowski Gleisen
- Glinicz (Nowy Glinicz, dział B), pow. kartuski, woj. pom. 181, 182
- Glińska Joanna z Ustarbowski, żona Jana 104
- Glińska Małgorzata z Janentkenów, żona Macieja 319
- Gliński Maciej 319
- Gliszczyński Antoni, prefekt departamentu bydgoskiego 254
- Gliszczyński Wawrzyniec z Tuchlina 38
- Głodkowna Marianna 158
- Głogów, miasto w woj. dolnośląskim 213
- Głowacka Aniela Maria, córka Michała 302
- Głowacka Marianna z Politowskich, żona Michała 302
- Głowacki Michał z Tylic 302
- Głowacki Piotr, kościelny skarszewski 136, 149
- Głuchowski Jan 85
- Głuchowski Jerzy 37
- Gmiterek Henryk* 180
- Gnińska Konstancja, żona Piotra Jana Czapskiego, zob. Czapska Konstancja z Gnińskich
- Godziszewo, pow. starogardzki, woj. pom. 102, 153, 198

- Golinka (Stara Golinka), pow. rawicki, woj. wlkp. 239–242
- Gniew, pow. tczewski, woj. pom. 235, 244
- Gniewkowo, pow. inowrocławski, woj. kuj.–pom. 133
- Gniezno 15, 54
- Gniński Jan, wojewoda pom., starosta skarzewski 84
- Godziszewo, pow. starogardzki, woj. pom.
- Gogoliński Józef 109
- Golcz (Goltz) Henryk z Przyjaźni 173
- Golcz (Goltz) Henryk z Przyjaźni, syn Henryka, generał wojsk JKM 173
- Golcz(Goltz) Jadwiga Małgorzata z Dopowskich, żona Henryka 173
- Goltz, zob. Golcz
- Goldbeck Johann Friedrich* 228
- Goldschade Jan Konrad de, wiceekonom ekonomii malborskiej 87
- Goleńdzinów, obecnie część Pragi w Warszawie 321
- Golub, obecnie dzielnica Golubia-Dobrzyń, miasta w woj. kuj.–pom. 14, 282, 291–293, 314, 315
- Gołańcz, pow. wągrowiecki, woj. wlkp. 205, 206
- Gołombowski Maciej* 14, 200
- Golubie, pow. kartuski, woj. pom. 18, 28, 29, 33, 43, 50, 63, 72, 73, 75, 78
- Golubskie Jezioro, zob. Dąbrowskie Jezioro
- Gończa Marcin, kościelny skarzewski 149
- Gorczenica, pow. brodnicki, woj. pom. 258
- Gorczeniczka, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 253, 254, 273, 327, 335
- Goremka Katarzyna Elżbieta z Wybickich (6.20), żona N. 169, 232, 233–235, 237, 332, 334
- Goremka N. 232, 334
- Goremkowie 337
- Gończyno, pow. kartuski, woj. pom. 33, 76, 90, 94, 96, 163, 167
- Gońlicka Justyka, żona Jana Kętrzyńskiego, zob. Kętrzyńska Justyka z Gońlickich
- Gońlicki Andrzej, ks., prob. w Stężycy 90
- Gorzeńska Aleksandra ze Skórzewskich, żona Augustyna 204, 205, 245
- Gorzeński Augustyn z Dobrzycy 111, 180, 204, 205, 211, 214, 245
- Gosk Anastazja, żona Józefa Zawadzkiego, zob. Zawadzka Anastazja z Gosków
- Gosk Franciszka, żona Hipolita Rocha Włodka, zob. Włodek Franciszka z Gosków
- Gosk Jan z Jedwabna 287, 304
- Gosk Józefa z Jedwabna 285, 303
- Goskowie 303
- Gosławice, pow. aleksandrowski, woj. kuj.–pom. 289
- Gosławski Krzysztof z Choronia 231
- Gostkowa Marianna z Sikorzyna 93
- Gostkowo, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 14, 266, 270, 289, 290, 302–307
- Gostkowska Lukrecja 187
- Gostomie, pow. kościerski, woj. pom. 120
- Gostomski *alias* Jakuszyk Michał, zob. Jakuszyk Gostomski
- Gostomski Kazimierz, dzierżawca w Borzostowie 123
- Gostomski Maciej 64
- Gostomski Wojciech, ks., wikariusz w Kościerzynie 57, 68
- Goszkowska Marianna 276
- Gotartowo, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 296
- Gotartowscy herbu Leliwa 133, 147, 159, 163, 191, 201, 337
- Gotartowska Anna, córka Andrzeja, żona Jana II Wybickiego (5.5), zob. Wybicka Anna z Gotartowskich
- Gotartowska Anna z Doręgowskich, żona I v. Andrzeja (druga), 2 v. Karola Jezierskiego 97, 98, 159, 163, 164, 191
- Gotartowska Faustyna z Markowskich, żona Antoniego 229, 267
- Gotartowska Karolina 268
- Gotartowska Marianna z Szeliskich, żona Andrzeja 159
- Gotartowski Adam, syn Andrzeja 159, 163
- Gotartowski Andrzej z Liniewa 97, 98, 159, 163, 191
- Gotartowski Andrzej Grzegorz Jakub, syn Antoniego 229

- Gotartowski Antoni z Sumowa, syn Piotra? 229, 260, 267
- Gotartowski Florian, syn Andrzeja, opat pelpliński, czyrzycki 132, 159, 224
- Gotartowski Franciszek 227
- Gotartowski Ignacy, syn Andrzeja 159, 163, 164, 224
- Gotartowski Maciej 233
- Gotartowski Piotr, syn Andrzeja 159, 163
- Gotartowski Stanisław 268
- Gotberkówna Konstancja, żona Jana Gleisen Doręgowskiego, zob. Doręgowska Gleisen Konstancja z Gotberków
- Gottswalde, zob. Koszwały
- Gólkowska Katarzyna z Działowskich, żona Teodora
- Gólkowska Teresa, żona Jana Mazowieckiego, zob. Mazowiecka Teresa z Gólkowskich
- Gólkowski Teodor z Wabcza i Leńska 285, 303
- Górale, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 269
- Górka (Górska?) Marianna 316
- Górna Anna z Lewickich, żona Pawła 287
- Górna Franciszka z Wybickich z Łopiennika, żona Marka 321
- Górny Marcin 287
- Górny Marek* 29
- Górny Marek 321
- Górny Paweł, szewc 287, 302
- Górska Ewa, żona 1 v. N. Pawłowskiego, 2 v. Jana Czapskiego, zob. Pawłowska i Czapska Ewa z Górskich
- Górski Jan Jerzy, ławnik z. tczewski 103
- Górski Karol 326
- Górzyński Sławomir* 16, 209
- Grabla Mściszewska Anna, żona Marcjana Kościanka Pobłockiego, zob. Pobłocka Anna z Grabłów Mściszewskich
- Grabla Mściszewska Anna, żona Jana Żeromskiego, zob. Żeromska Anna z Grabłów Mściszewskich
- Grabla Mściszewska Marianna z Dulaków Węsierskich, żona Macieja 117
- Grabla Mściszewska Marianna, córka Macieja, żona Stanisława Żabińskiego, zob. Żabińska Marianna z Grabłów Mściszewskich
- Grabla Mściszewski Jan, syn Macieja 117, 122
- Grabla Mściszewski Maciej 117
- Grabla Mściszewski Michał 60
- Grabłówna Mściszewska Zofia, żona Fryderyka Bronka Puzdrowskiego, zob. Bronk Puzdrowska Zofia z Grabłów Mściszewskich
- Grabowiec, pow. starogardzki, woj. pom. 225
- Grabowo Kościerskie, pow. kościerski, woj. pom. 13, 26, 28, 41, 44, 48, 51, 94, 108, 112, 117, 161, 163, 185, 188, 200
- Grabowscy herbu Kemlada 44
- Grabowscy (Goetzendorf) herbu Zbiświcz 8
- Grabowska Apolonia, żona Jana Sikorskiego, zob. Sikorska Apolonia z Grabowskich
- Grabowska Elżbieta, córka Pawła?, żona Wojciecha Wrońskiego, zob. Wrońska Elżbieta z Grabowskich
- Grabowska (Goetzendorf) Justyna, żona Józefa Bernarda Prusaka, zob. Prusak Justyna z Grabowskich
- Grabowska Katarzyna, żona Marcina Bronka, zob. Bronk Katarzyna z Grabowskich
- Grabowska Katarzyna ze Świchowskich, córka Jana, żona Jakuba, syna Pawła 117
- Grabowska Katarzyna z Dzierzgonia 236
- Grabowska Konstancja z Niesiołowskich, żona Grzegorza 36
- Grabowska Otylia Marianna, żona Michała I Tuchołki, zob. Tuchołka Otylia Marianna z Grabowskich
- Grabowski Adam Stanisław, prob. skarszewski, biskup kujawsko-pom., warmiński 126–128, 145
- Grabowski Franciszek 113, 168
- Grabowski Grzegorz 35, 36, 43
- Grabowski Jan z Grabowa 117
- Grabowski Jakub 44, 116
- Grabowski Jakub, syn Pawła 116
- Grabowski Jerzy, syn Grzegorza 43
- Grabowski Maciej, syn Jana 117
- Grabowski Paweł z Grabowa 117
- Grabowski Stanisław, syn Grzegorza 43
- Grabowski Wojciech, syn Grzegorza 43

- Grabowski *alias* Kiemlada (Kemlada) Wojciech 35, 54
- Grabowszcanka Elżbieta 237
- Grabówko, pow. kościerski, woj. pom. 41
- Gralewska Marianna z Kawęczyńskich, żona N. 201
- Gralewski Kazimierz, ławnik z. tczewski 78, 79
- Gralewski N., miecznik horodelski 201
- Grąbczewscy herbu Nałęcz 23, 337
- Grąbczewska Apolonia z Chwarzenka, żona Jana Tokarskiego, zob. Tokarska Apolonia z Grąbczewskich
- Grąbczewska Joanna, żona Michała Władysława Lniskiego, zob. Lniska Joanna z Grąbczewskich
- Grąbczewska Joanna [z Markowskich], żona Mateusza 153
- Grąbczewska Julia Nepomucena Józefa z Wybickich (9.5), żona Leopolda Grąbczewskiego 266, 270, 286–289, 306–307, 327, 336
- Grąbczewska Marianna, żona Franciszka Abramsona, zob. Abramson Marianna z Grąbczewskich
- Grąbczewska Marianna, podkomorzyna pom. 153
- Grąbczewska Marianna z Szurów Lipińskich, żona Tomasza Grąbczewskiego 77, 79, 97, 113, 142, 160
- Grąbczewska Marianna z Szyków, żona Jana, ławnika z. tczewskiego 77, 79, 236
- Grąbczewska Melania z Mieczkowskich, żona Emila 307
- Grąbczewska N., sędowa 136
- Grąbczewska Zofia Maria, córka Leopolda 307
- Grąbczewski Aleksander, ks., prob. w Dzierzgoniu, kanonik honorowy chełmiński 94, 175, 236
- Grąbczewski Antoni Franciszek Ksawery, syn Mateusza 153
- Grąbczewski Emil 307
- Grąbczewski Jan, ławnik z. tczewski 103, 164, 236
- Grąbczewski Józef, ławnik z. mirach. 102, 106, 148
- Grąbczewski Kazimierz, podkomorzy JKM 94
- Grąbczewski Leopold Wojciech Karol z Barchnowów, syn Emila 307, 336
- Grąbczewski Maciej z Buchwałdu, ławnikowicz z. tczewski
- Grąbczewski Mateusz z Godziszewa, pisarz z. pom. 153, 154
- Grąbczewski N., landrat pow. toruńskiego 255
- Grąbczewski Tomasz, pisarz z. pom., podczaszy mielnicki 77, 79, 96, 97, 102, 106, 113, 142, 148, 154, 159, 160
- Grentz, kapitan z Torunia 257
- Gręca Jan. J., ks., dziekan i prob. kościerski 123
- Grochowska Domicela z Podczaskich, żona Marcelego 297
- Grochowska Maria Franciszka, córka Marcelego, pierwsza żona Edmunda Szymona Tadeusza Dzierzgowskiego, zob. Dzierzgowka Maria Franciszka z Grochowskich
- Grochowski Marceli z Miłostawia 297
- Grodziczno, pow. nowomiejski, woj. warm.–maz. 14, 252, 253, 262, 274, 275, 305, 306
- Gromfeld, zob. Zielonki
- Gronowo, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 304
- Gross Leistenau, zob. Lisnowo
- Groth Andrzej 56
- Gruchała Węsierska Konstancja, żona Adama Żeromskiego, zob. Żeromska Konstancja z Węsierskich
- Gruchała Węsierski Jan 106
- Gruchała Węsierski Wojciech 106
- Grudziądz, miasto w woj. kuj.–pom. 28, 35, 61, 96, 173, 201, 291
- Grundmann, zob. Gruntman
- Grunfeld, zob. Zielonki
- Gruntman (Grundmann) Jerzy Ignacy, ks., prob. wysiński, kanonik kamieński 142
- Grunwaldt Antoni de, patron pow. michałowskiego 262
- Gruszczynski Augustyn Burchard Rafał, konsyliarz ziemi chełmińskiej 252
- Grzędzki Michał z Niewierza, owczarz 293

- Grzebień Ludwik*, ks. 41, 143
 Grzegorz, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 276
Grzegorz Maksymilian 26
Grześkowiak-Krwawicz Anna 199
 Grzonkowska (Krząkowska) Weronika v. z Zakrzewka i Warszawy 286, 304
 Grzymalska Anna z Przywidzkich, żona Stanisława 31
 Grzymała Jakub 38
 Gudowicz Adam, syn Aleksandra Wilhelma 235
 Gudowicz Aleksander Wilhelm 235, 334
 Gudowicz Barbara Franciszka z Wybickich (6.24), żona Aleksandra Wilhelma 169, 176, 232–234, 235, 237, 332, 334
 Gudowicz Fryderyk Otto, sekretarz podprefektury 235, 256, 272
 Gudowicz Józef, syn Kazimierza, ks., pleban w Sztumie 235
 Gudowicz Józef Benedykt, syn Aleksandra Wilhelma 235
 Gudowicz Julianna z Kuberskich, żona Fryderyka Ottona 235, 256
 Gudowicz Katarzyna, żona Kazimierza 235
 Gudowicz Kazimierz 235
 Gudowiczowie herbu Kolumna 337
 Gurska (Górska?) Katarzyna z Dzierzgonia 235
 Gutowski Tomasz, ks., kuratus w Pluskowęsach 276
 Gutz Jerzy 145
 Gwieździn (Fürstenau), pow. człuchowski, woj. pom. 46
 Habbe Augustyn 320
Hađyna Stanisław 241
 Hadziejowiczowa (Hadziewiczowa) Marianna, żona Władysława Wyczechowskiego, zob. Wyczechowska Marianna z Hadziejowiczów
 Hadziewiczowa, zob. Hadziejowiczowa
 Hagen Jan van der, mieszczanin gdański 37
 Hahn, konsyliarz z Torunia 257
 Haller Józef, generał 310
 Hanusz, cyrulik kościerski 31
 Harder Jerzy, mieszkaniec Sztotlandu 157
 Hasselbach Gottlieb, mieszczanin gdański 151
 Hebron Katarzyna, żona Aleksandra Doręgowskiego, zob. Doręgowska Aleksandra z Hebronów
 Heidenstein Barbara z Sulęczyzna, żona 3 v. Jakuba Wolskiego, zob. Wolska Barbara z Heidensteinów
 Heidenstein Melchior Augustyn z Sulęczyzna, kasztelan gdański 70
 Heidenstein Zofia Jadwiga z Puttkamerów, żona Melchiora Augustyna 70
 Heidensteinowie herbu własnego 7, 70
 Heidelberg, miasto w Niemczech 276
Heidn Willy 25, 48, 123
 Heilsberg, zob. Lidzbark Warmiński
Hein Max 27
Hejger Maciej 155
 Hersztopski Jan, posesor młynów w Pile i Kierwałdzie, tenentariusz w Wielbrandowie 226
Hertel Jacek 20
 Hertman 59
 Hewner Michał z Mirowa 136
 Heyman Piotr, przeor kartuzów w Kartuzach 40
Hildebrandt Augustyn, ks. 124
 Hindenburg v. Breckendorf, major 255
 Hindenburg Fryderyk Otto v., konsyliarz pow. lubawskiego 281
 Hippel Teodor Bogumił, dyrektor landszafty 252
Hirsch Theodor 25, 28
 Hiszpania 244
 Hoch Bogusław, sołtys i dzierżawca wójtostwa skarszewskiego 109, 121, 193
 Hoffman Bonifacy 87
 Hoffman Marianna z Kruzów, żona Bonifacego 87
 Hofman Anna Elżbieta, córka Antoniego 235
 Hofman Antoni ze Sporowa 233, 235
 Hofman Franciszek Marcelin, syn Antoniego 233
 Hofman Magdalena, córka Antoniego 233
 Hofman Marianna, żona Antoniego 233, 235
Hogg James, ks. 13, 29
 Hohendorf, zob. Czernin
 Holandia 202

Holsche August Carl v. 230

Hoszowski Stanisław 22

Hoym Karol Jerzy v., wielkorządca Prus Południowych, minister Śląska 212

Höllbrandt Jakub, karczmarz w Skarszewach 84

Hölzer, nauczyciel architektury w Dreźnie 244, 246

Huta Sikorska, zob. Stara Sikorska Huta

Igliczyzna, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 258, 326

Howiecki Wawrzyniec 211

Hownica (Gillnitz), pow. kościerski, woj. pom. 163, 164

Inglot Marek, ks. 41

Inowrocław, miasto w woj. kuj.–pom. 288

Iwanicka Katarzyna, żona 1 v. Franciszka Czapskiego, 2 v. Stanisława Skórzewskiego, zob. Czapska i Skórzewska Katarzyna

Iwański Józef, ks., oficjał gdański 128

Jabłonna, pow. lubelski, woj. lubelskie 181

Jabłonowo, zob. Jabłonowo Pomorskie

Jabłonowo Pomorskie (Jabłonowo), pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 258, 269, 327

Jabłonowski Antoni Barnaba, wojewoda poznański 206

Jabłowo, pow. starogardzki, woj. pom. 173

Jaciewicz Wiktor, ks. 315

Jacobson Abraham, brat Jakuba, mieszczanin kościerski? 49

Jacobson Jakub, brat Abrahama 49

Jadyńska Marianna, żona Jana Stępskiego, zob. Stępska Marianna z Jadyńskich

Jagielska Kunegunda, żona Józefa Butlhmana, zob. Butlmann Kunegunda z Jagielskich

Jaguszewice, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 257, 282

Jakubowo, pow. żuromiński, woj. mazowieckie 321

Jakusz Jan 108

Jakusz Gostomska Anna z Żeromskich, żona Wawrzyńca 120

Jakusz Gostomska Marianna, żona Jana z Płacht 187

Jakusz Gostomska Marianna, żona N. z Sobącza 187

Jakusz Gostomska Marianna Barbara, córka N. z Sobącza 187

Jakusz Gostomski Jan 120

Jakusz [Gostomski] Jan z Płacht 187

Jakusz Gostomski N. z Sobącza 187

Jakusz Gostomski Piotr Józef, syn Jana z Płacht 187

Jakusz Gostomski Tomasz 105

Jakusz Gostomski Wawrzyniec 120

Jakuszyk Gostomski Andrzej 77

Jakuszyk Gostomski Michał 38

Jan III Sobieski, król Polski 62

Jan, ogrodnik z Sikorzyna 68, 69, 83

— Dorota, żona Jana 68, 69, 83

— Marcin, syn Jana 68, 69

— Wojciech, syn Jana 83

Jan, robotnik z Melna 66

— Marianna, matka dziecka Jana 66

— Marianna, córka nieślubna Jana 66

Janas Eugeniusz 101

Janentken Małgorzata z Brzeźna, wdowa, żona Macieja Glińskiego, zob. Glińska Małgorzata z Janentkenów

Janikowska Elżbieta, żona Christiana Abramsona, zob. Abramson Elżbieta z Janikowskich

Janikowski Marcin 61

Janikowski Mikołaj 97

Janowa (?) Anna, ogrodniczka z Sikorzyna 69

Janowicz Jan Kazimierz, ks., komendant w Fiszewie 174

Janowska Teresa Katarzyna z Doręgowskich, żona 1 v. Wojciecha Szura Lipińskiego, 2 v. Michała 76, 79, 81, 84, 97, 98, 112, 131

Janowski Ewald z Będargowa 31–33

Janowski Franciszek, syn Michała 76

Janowski Michał, wójt kartuski 64, 76, 79, 81, 84, 97, 112, 131

Janowski Siegfried Johann v. z Lubeki 15, 76, 112, 131, 151, 153, 195, 198

Janów Lubelski, miasto w woj. lubelskim 321

Janske Barbara, córka Szymona? 320

- Januszewski Piotr, zob. Januszowski
 Januszowski (Januszewski) Piotr, komornik graniczny sochaczewski 234
 Jarnowska Klara z Gałęckich, żona Andrzeja 176
 Jarnowski Andrzej, generałowicz 176
 Jarochojscy herbu Przerowa 337
 Jarochojowska Janina Maria, córka Karola Zygmunta 305, 306
 Jarochojowska Konstancja z Trąmbczyńskich, żona Cypriana 305
 Jarochojowska Regina Maria Magdalena, córka Karola Zygmunta 305, 306
 Jarochojowska Stanisława Julianna Januaria z Wybickich (9.3), żona Karola Zygmunta, rzekomo 2 v. Migdalski, 3 v. Lipski 286–288, 304–306, 336
 Jarochojowski Cyprian, syn Cypriana, ks., prob. w Pępowie 305
 Jarochojowski Cyprian z Warszawy, dyrektor ziemstwa 305
 Jarochojowski Karol Zygmunt z Warszawy, syn Cypriana 305, 336
 Jarochojowski Kazimierz (*Jarochojowski Kazimierz*), syn Cypriana 87, 305
 Jarochojowski N., syn Karola Zygmunta 305
 Jarochojowski Wojciech Leon, syn Karola Zygmunta 305, 306
 Jaročińska Katarzyna Kornelia Helena z Wężyków, żona 1 v. N. 2 v. Tadeusza Władysława Mieczysława Sulerzyskiego 277, 291
 Jaročiński N. 277, 291
 Jarzębińska Jadwiga, żona Jana 89
 Jarzębińska Konstancja, córka Jana 89
 Jarzębiński Jan z Sikorzyna 89
 Jasiński Franciszek, sędzia ziemski pucki 87
Jasiński Janusz 258, 322
 Jasiński Ludwik 304
 Jasiński Maciej, ks., prob. w Pieniążkowie 67
 Jaskowska Marianna, żona Andrzeja Cymańskiego, zob. Cymańska Marianna z Jaskowskich
 Jastrzębie, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 14, 257, 264, 266, 268, 269, 272, 273, 277, 286, 296–301, 316, 317
Jastrzębski Włodzimierz 8
 Jaszeniewska Józefina, córka Janusza 285, 288
 Jaszeniewska Justyna, żona Janusza 285, 288
 Jaszeniewski Janusz z Niewierza 285, 288
Jaworska Aleksandra 332
Jażdżewski Leszek, ks. 220, 221
 Jażdżewski Michał, ks., prob. w Leśnie 154
 Jedwabno (Seide), pow. toruński, woj. kuj.–pom. 285, 287, 303, 304
Jemialianczuk Uładzimir 164
 Jezierscy, zob. Lewaltowie Jezierscy
 Jeziorkowska Jadwiga, żona Leona Kowalskiego, zob. Kowalska Jadwiga z Jeziorkowskich
 Jeziorska Emiliana ze Słoszew, zob. Lewalt Jezierska
 Jeżewska Eufrozyna de Bałga, żona Marcina 118
 Jeżewski Grzegorz z Sikorzyna? 59
 Jeżewski Ludwik 119
 Jeżewski Marcin 118
 Jeżewski Stanisław, syn Marcina 118
Joachim Erich 27
 Joachimski Fabian, sługa Jakuba Szczepańskiego 32
 Jocusch z Sikorzyna 27
 Josibowich Paweł z Mirachowa 27
 Józefowicz Antonina z Niemczewskich, druga żona Franciszka Tomasza 299
 Józefowicz Franciszek Tomasz 299, 335
 Józefowicz Konstancja z Koziczekowskich, żona Macieja 171
 Józefowicz Maciej z Tywęż, wiceregent grodzki malborski 171, 172, 232, 325
 Józefowicz Marianna Józefa Marcela z Wybickich (8.23), pierwsza żona Franciszka Tomasza 268, 299, 335
 Józefowicz Stanisław Ignacy Tomasz, syn Franciszka Tomasza 299
 Józefowiczowie 337
 Jugowska Teresa, siostra Jana Kazimierza, żona Stanisława Lewińskiego, zob. Lewińska Teresa z Jugowskich
 Jugowski Jan Kazimierz, ks., prob. skarzewski, archidiacon pom. 107, 136, 139, 143, 148

- Jurski Szymon, zob. Turski Szymon
 Kacki Kazimierz z Chwarzcienka 142
Kaczurba Adam 10
 Kaffcz, zob. Kawcze
 Kahlkowski, zob. Kolkowski
 Kajtała [Kiedrowska] Marianna, żona 1 v. Macieja Wieckiego, 2 v. Bronkowa, zob. Wiecka i Bronkowa Marianna z Kajtałów [Kiedrowskich]
 Kajtała Kiedrowska Teresa, żona Jana Kręckiego, zob. Kręcka Teresa z Kajtałów Kiedrowskich
 Kajtała Kiedrowska Zofia, żona 1 v. Franciszka Zadzika Puzdrowskiego, 2 v. Aleksandra Żelewskiego, zob. Zadzik Puzdrowska i Żelewska Zofia z Kajtałów Kiedrowskich
 Kajtała Kiedrowski Maciej 188, 194
 Kajtała [Kiedrowski] Wojciech 194
Kalembka Sławomir 276, 279
Kaletka Roman 181, 205
Kalinowski Jerzy Karol, ks., dyr. AADDT 315
 Kaliska, zob. Kaliska Kościerskie
 Kaliska (Kałyńska) Kościerskie, pow. kościerski, woj. pom. 26, 72, 96, 113, 142
 Kalisz, miasto w woj. wlkp. 321
 Kalkstein Anna, żona Adama Rutkowskiego, zob. Rutkowska Anna z Kalksteinów
 Kalkstein Jadwiga, ksieni w Żarnowcu 183, 184
 Kalkstein Jan 87
 Kalkstein Jan Teodor, burgrabia gr. malborski 85
 Kalkstein Karol 276
 Kalkstein Michał, sędzia ziemski malborski 87
 Kalkstein Wiktoryn 87
Kallas Marian 27
 Kałdowo, pow. malborski, woj. pom. 170, 325
 Kałyńska, zob. Kaliska Kościerskie
 Kamecke Barbara 20
 Kamecke Joachim 20
 Kamecke Martin 20
 Kamecke Martina 20
 Kamecke Urszula 20
 Kameckowie, zob. Kameke
 Kameke (Kamecke) v., Kamkowie (Kameckowie), Kamykowie, 20, 21, 23
Kameke F. 20
 Kameke Piotr 20
Kameke-Cratzig G. 20
 Kamienica Królewska, pow. kartuski, woj. pom. 30, 39
 Kamiński Antoni 201
 Kamma Szymon, ławnik skarszewski, wiotryk 143, 144, 145
 Kamkowie, zob. Kameke von
 Kamkówna N, żona Bartłomieja Rogali de Wybice, zob. „Wybicka” N. z Kamków
 Kamykowie, zob. Kameke v.
 Kapczyńska Barbara, córka Józefa 175
 Kapczyńska Katarzyna z Minxów, żona Józefa 175
 Kapczyński (Kapczyński) Józef 175
 Karaw Michał, arendator w Sikorzynie 47
 Karczewo, pow. golubsko-dobrzyński, woj. kuj.-pom. 276
 Karnkowska Władysława, żona Adolfa Chelmickiego, zob. Chelmicka Władysława z Karnkowskich
 Karpińska Marianna, żona Grzegorza 175
 Karpiński Franciszek, syn Grzegorza 175
 Karpiński Grzegorz z Dzierzgonia 175
 Karpińska Otylia ze Śremu? 305
 Karpiński Karol z Mokrego, ogrodnik 303
 Kartuzy, miasto w woj. pom. 13, 28, 29, 40, 41, 52, 84, 131, 142, 161, 331
 Karwat Andrzej z Wichulca 264
 Karwat Feliks z Białobłot 256
 Karwat Józef, ławnik z. Michałowski 251
 Karwat Julian 300
 Karwat Marianna z Kręciewskich, druga żona Andrzeja 263
 Karwat Marianna z Lewaltów Jezierskich, żona Feliksa 256, 281
 Karwat Michał, podstoli braclawski 229
 Karwat Otylia Honorata Antonina, córka Feliksa 256
 Karwat Stanisław, syn Józefa 251
 Karwat Zofia z Sumińskich, żona Michała, podstolnikowa inflancka, winnicka 229
 Karwatowie herbu Murdelio 254, 335

- Karwowska Eleonora, żona Józefa 245
 Karwowski Antoni, syn Józefa 245
 Karwowski Feliks, syn Józefa 245
 Karwowski Józef z folwarku dobrzyckiego 245
 Kasprowicz Antoni, ks., prob. w Mszanie 275, 285
 Katela Jan z Sikorzyna 59
 Katela Joanna, żona Jana 59
 Katela Marianna, córka Jana 59
 Kaszowska Magdalena 86
 Kaszuba, pow. chojnicki, woj. pom. 154
 Kaszubik Jurek 29
 Kaszuby 44, 54, 70, 167, 27, 330
 Kauffman Jakub, mieszkaniec Szwajcarii 157
 Kawcze, pow. bytowski, woj. pom. 84
 Kawcze, pow. śremski, woj. wlkp. 241
 Kawęczyńska Aniela Ludwika z Wierzbickich, żona Feliksa 294
 Kawęczyńska (Kawieczynska) Marianna, żona I v. Jana Doręgowskiego, 2 v. Michała Kruszyńskiego, zob. Doręgowska i Kruszyńska Marianna z Kawęczyńskich
 Kawęczyńska (Kawieczynska) Marianna, żona N. Gralewskiego, zob. Gralewska Marianna z Kawęczyńskich
 Kawęczyński Feliks 294
 Kawieczynski(a), zob. Kawęczyński(a)
 Kazimierz, pow. pabianicki, woj. łódzkie 278
 Kątno, pow. mogileński, woj. kuj.–pom. 304
 Kcynia, pow. nakielski, woj. kuj.–pom. 202
 Kczewscy (von Exau) herbu Lewart 7
 Kczewska Anna z v. Brauncków, żona Kazimierza 253
 Kczewska Barbara Sabina z Sumińskich, żona I v. Antoniego Karola, 2 v. Jana Ksawerego Wybickiego (7.7)
 Kczewska Elżbieta z Lewalt Jezierskich, żona Józefa 228, 250, 256
 Kczewska Pelagia, córka Antoniego Karola, żona Wincentego Bagińskiego, zob. Bagińska Pelagia z Kczewskich
 Kczewska Rozalia z Hohendorfu, żona Jana, starościana starogardzka i straszewska 172
 Kczewski Antoni Karol, syn Kazimierza 253
 Kczewski Antoni Karol z Hohendorfu, syn Jana, starosta straszewski 172, 173
 Kczewski Felicjan, ławnik ziemski kczewski 103
 Kczewski Jan Józef, starosta starogardzki i straszewski 87, 172
 Kczewski Jan Jerzy, podkomorzy malborski 87
 Kczewski Józef, szambelan, sędzia pokoju pow. michałowskiego 249, 256
 Kczewski Kazimierz 253
 Kczewski Piotr z Hohendorfu, syn Jana, starosta starogardzki 172, 173
 Kczewski Piotr Ernest, wojewoda pom. 85
 Kenig Ignacy 321
 Kenig Józefa z Wybickich, żona Ignacego 321
 Kenig Michał ze Skierniewic, syn Ignacego 321
 Kerel Paweł, rajca gniewski 235
 Kerlln Ernest, rajca z Gdańska 40
Kęcińska Jowita 313
 Kędzierska Anna, żona Szymona z Będmina 108, 188
 Kędzierska Dorota, żona Wojciecha 89
 Kędzierska Gertruda, żona Szymona z Sikorzyna
 Kędzierska Gertruda, żona Jana 58, 65
 Kędzierska Marianna, córka Jana 58
 Kędzierska Marianna, córka Szymona z Będmina 108, 188
 Kędzierski Bartłomiej, woźny koronny 119, 151
 Kędzierski Jan z Sikorzyna 58, 65
 Kędzierski Maciej, syn Wojciecha 89
 Kędzierski Szymon z Będmina 105, 108, 110, 115, 188, 210
 Kędzierski Szymon, woźny koronny 106, 108, 109 (zapewne identyczny z poprzednim)
 Kędzierski Wojciech z Sikorzyna, syn Jana, woźny koronny 65, 76, 89
 Kętrzyńscy herbu Cietrzew 29, 323
 Kętrzyńska Bogumiła ze Skarszew 136
 Kętrzyńska Justyka z Gorlickich, żona Jana 69

- Kętrzyńska Magdalena z Kostków Węsierskich, żona Antoniego 106
- Kętrzyńska Marianna, córka Mateusza, żona N. Kranca, zob. Krancowa Katarzyna z Kętrzyńskich
- Kętrzyński Adam z Chwarcienka 142
- Kętrzyński Antoni 106
- Kętrzyński Bartłomiej, brat Jana 69
- Kętrzyński Jan 69, 70
- Kętrzyński Jan, syn Jana 69
- Kętrzyński Jan, kapitan 77
- Kętrzyński Jan, syn Mateusza 88
- Kętrzyński Maciej, syn Jana 69
- Kętrzyński Mateusz 87, 88
- Kętrzyński Stanisław* 61
- Kętrzyński Stefan, zob. Sikorski Stefan
- Kętrzyński Wojciech* 7, 12, 28–30, 51, 76, 126
- Kiedrowska Filipina Marianna, córka Marcina 229
- Kiedrowska Zofia z Kręckich, żona Marcina 229, 269
- Kiedrowski Marcin z Lembargu i Górali 229, 269
- Kielno, pow. wejherowski, woj. pom. 163
- Kielbasin, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 266, 307
- Kielczewska Leonarda z Nostitz Jackowskich, żona Jana Zygmunta 281
- Kielczewski Jan Zygmunt 281
- Kiełpino, pow. kartuski, woj. pom. 104
- Kiemlada, zob. Grabowski alias Kiemlada (Kemlada)
- Kieplin Grzegorz, syn Jana 59
- Kieplin Jadwiga, żona Jana 59
- Kieplin Jan z Sikorzyna 59
- Kierwałd (młyn), pow. czewski, woj. pom. 226
- Kierzyńska Elżbieta z Puttkamerów, żona Wojciecha 39
- Kierzyński Krzywosąd Wojciech, sędzia z. mirach. 30, 34, 35, 39
- Kijów, miasto na Ukrainie 305
- Kistowo, pow. kartuski, woj. pom. 102
- Kistowska Elżbieta, żona Piotra Żelewskiego, zob. Żelewska Elżbieta z Kistowskich
- Kistowska Marianna z Niepoczołowskich, żona Jakuba 162
- Kistowska Zuzanna, żona Wojciecha Donimirskiego, zob. Donimirska Zuzanna z Kistowskich
- Kistowski Jakub 162
- Kistowski Marcin
- Kistowski Marcin z Mściszewic 197, 202, 210, 324
- Kistowskie, panny z Czerniewa 159
- Kiszewa, zob. Stara Kiszewa
- Kiszpork, zob. Dzierzgoń
- Klahn Wilhelmina, żona Jana Łebińskiego, zob. Łebińska Wilhelmina z Klahnów
- Klatowa Marianna z przytułku bobrownickiego 260
- Klauzowska Marianna z Brejerów, żona Jana 264, 267, 269, 270
- Klauzowska Paulina Ludwika, córka Jana 267, 269
- Klauzowski Jan, ekonom z Konojadek 264, 267, 269, 270
- Klauzowski Jan, syn Jana 264
- Klauzowski Jan, syn Jana 270
- Klecewko, pow. kwidzyński, woj. pom. 172, 173
- Klein Bendomin, zob. Będomek
- Kleina Marianna z Kostków Węsierskich, żona I v. Urbana, 2 v. Jana 106
- Kleist Anna z Lodenów, żona Piotra 39
- Kleist Anna, córka Piotra 39
- Kleist Antoni 45
- Kleist Bogusław, syn Franciszka 87, 325
- Kleist Franciszek 87
- Kleist Jakub, syn Piotra 39
- Kleist (Kleyst) Jan, pisarz z. pom. 78, 79
- Kleist Jerzy 39, 45
- Kleist Karol, syn Franciszka 87
- Kleist Katarzyna Eleonora z Geheimów, żona Franciszka 87
- Kleist Konkordia, córka Franciszka 87
- Kleist Konstancja, córka Franciszka 87
- Kleist Marcin, syn Piotra 39
- Kleist N. 71
- Kleist Piotr 39
- Kleistowie herbu własnego 87
- Klejsmycki Marcin, woźny koronny 173

- Kleszczewko, pow. gdański, woj. pom. 103, 153
- Kleyst, zob. Kleist
- Kliczkowska Konstancja 93
- Klińska Anna z Moczarskich, żona Jana 97, 98
- Klińska Brygida, córka Piotra 225, 227
- Klińska Marianna z Lerchenfeltów, żona Mikołaja 105, 225 żona ławnika tczewskiego?
- Klińska Marianna z Tucholków, żona Piotra 225
- Klińska Otylia, córka Piotra 225
- Klińska Teresa z Powalskich, żona N. 98
- Kliński Augustyn, ławnik z. tucholski, ks., kanonik wrocławski, prob. malborski, archidiakon pom. 83, 106, 115, 138, 139, 152
- Kliński Franciszek, skarbnik inflancki, sędzia z. tczewski 77, 93
- Kliński Ignacy, syn Mikołaja 100, 105
- Kliński Jan, ławnik z. mirach. 97, 98
- Kliński Mikołaj 105
- Kliński Piotr, syn Jana 97, 98
- Kliński Piotr, ławnik z. tczewski 225
- Kliński Roch, syn Jana, ławnik z. mirach. 97, 98
- Kliński Stanisław, syn Jana 97, 98, 225
- Kloskowski Grzegorz* 66, 67, 122, 126, 127, 196, 235
- Klukowa Huta, pow. kartuski, woj. pom. 197, 202, 324
- Kłaczewski Witold* 101, 159
- Kłanicka Konstancja z Osieckich, żona Abrahama 129
- Kłanicka Marianna, córka Abrahama, żona Wojciecha Wyczechowskiego, zob. Wyczechowska Marianna z Kłanickich
- Kłanicki Abraham 129
- Kłanino, pow. pucki, woj. pom. 215
- Kłobuczewo, pow. gdański?
- Kłobuczyno, pow. kartuski, woj. pom. 26, 41, 50, 75
- Kłobuchowski Stanisław z Bąmgarcika 172, 173
- Kłobukowscy (Kłobuchowscy) 337
- Kłobukowska Emilia Wiktoria, córka Bogusława 250
- Kłobukowska Konstancja Scholastyka z Wybickich (7.5), żona I v. Józefa Czapskiego (druga), 2 v. Bogusława 228, 249–251, 267, 270, 327, 334
- Kłobukowska Marianna Anna Ludwika, córka Bogusława 250, 267, 270
- Kłobukowski Anastazy Bogusław Ignacy, syn Bogusława 250
- Kłobukowski Bogusław ze Żmijewa 250, 267, 270, 334
- Kłobukowski Florian, syn Bogusława 250
- Kłobukowski (Kłobuchowski) Ignacy 250
- Kłodawa, pow. gdański, woj. pom. 140, 143, 157
- Kłopotek Dąbrowski, zob. Dąbrowski Kłopotek
- Kniprode Winrich von, wielki mistrz krzyżacki 27
- Kniewo Jezioro, pow. kartuski, woj. pom. 73
- Koberth Michał, mieszkaniec Szwecji 157
- Kobierzyn, pow. gdański, woj. pom. 226
- Kobierzyński Maciej 158
- Kobusowo, zob. Kobysewo
- Kobussowo, zob. Kobysewo
- Kobysewo (Kobusowo, Kobussowo, Kosobowo), pow. kartuski, woj. pom. 31, 32, 37, 142
- Kocborowo (Kucborowo), dziś dzielnica Starogardu Gdańskiego 180
- Kocowski Bronisław* 7
- Kochowska Marianna, żona Walentego 87
- Kochowska Marianna, córka Walentego 87
- Kochowski Walenty z Dzierzgonia 87
- Kodrzycka Anna Ludwika, córka Gotfryda 175
- Kodrzycka Marianna, żona Gotfryda 175
- Kodrzycki Gotfryd z Minięt 175
- Koepen Hans* 84
- Kokoszkowy, pow. starogardzki, woj. pom. 215–217
- Kolanowska Elżbieta, córka Jana 86
- Kolanowska Katarzyna, żona Jana 86
- Kolanowski Jan z Dzierzgonia 86
- Kolacz Dorota, córka Kazimierza 86
- Kolacz Kazimierz z Rychendrys 86
- Kolacz Regina, żona Kazimierza 86
- Kolańska Agnieszka, żona Walentyna 245

- Kolańska Estera Józefa, córka Walentyna 245
- Kolański Walenty, pisarz w Dobrzycy 245
- Kolbark Anna, żona Jakuba 86
- Kolbark Jakub z Dzierzgonia 86
- Kolbark Jakub, syn Jakuba 86
- Kolberg Oskar* 287
- Koler, zob. Koller
- Koller Marianna z Loków, żona 1 v. Mikołaja Modzelewskiego, 2 v. Stefana 86, 170, 325
- Koller Stefan z Dzierzgonia 86, 113, 168, 170
- Kolkowski (Kahlkowski) z Radoszewa 122
- Kołaczkowscy herbu Abdank 209, 210
- Kołaczkowska Konstancja, druga żona Tomasza Kowalskiego, zob. Kowalska Konstancja z Kołaczkowskich
- Kołaczkowska Maria, żona Franciszka Rostworowskiego, zob. Rostworowska Franciszka z Kołaczkowskich
- Kołaczkowska Weronika z Zakrzewskich, żona Macieja 209
- Kołaczkowski Adam, syn Macieja 209, 238, 325
- Kołaczkowski Ignacy, syn Macieja 209, 325
- Kołaczkowski Maciej, sędzia z. poznański 209
- Kominy, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 258, 327
- Komorowo, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 263, 269, 272, 273, 276, 277, 296–298, 335
- Konarska Joanna, kasztelanowa gdańska 94
- Konarska Helena, żona Andrzeja Łaszewskiego, zob. Łaszewska Helena z Konarskich
- Konarski Andrzej, podkomorzy pom. 63
- Konarski Dawid, opat oliwski 37
- Konojadki, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 228–230, 248, 250, 252, 254, 261–264, 266–270, 274, 275, 280, 283, 326, 334, 335
- Konojady, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 230, 253, 254, 256, 257, 268–270, 274, 281, 288, 326, 335
- Konojadzka Barbara Teofila z Lindów, 1 v. żona Marcina, 2 v. Aleksandra Czapskiego, 3 v. Melchiora Czapskiego 67
- Konojadzki Jan, syn Marcina 67
- Konojadzki Marcin 67
- Konojadzki Mikołaj, syn Marcina 67
- Konopaccy herbu Odwaga 8
- Konopacka Anna Justyna z Eulau, żona Jana Nepomucena Nostitz Jackowskiego, zob. Nostitz Jackowska Anna Justyna z Konopackich
- Konopacka Marianna z Dzierzgonia 174
- Konopacka Ludwika, żona Jakuba Zboińskiego, zob. Zboińska Ludwika z Konopackich
- Konopacka Teresa, żona Waleriana Kruszyńskiego, zob. Kruszyńska Teresa z Konopackich
- Konopacki Stanisław Aleksander, kasztelan chełmiński 174
- Konopczyński Władysław* 204
- Kończalki, zob. Konojadki? 229
- Kopczyński Michał* 56
- Korda Jakub z Będolina, ceglarz 110
- Kornecki Marian* 266
- Korona Polska 37
- Korsuń, miasto na Ukrainie 180
- Korytowska Katarzyna z Roźnowskich, żona N. 240, 246
- Korytowski N., sędzia pokoju pow. średzkiego 240, 246
- Korytowski Paweł 239
- Kos Adam, ks., biskup chełmiński 128
- Kos Adam, syn Fabiana Franciszka, ks., prob. lignowski, kanonik włocławski 132
- Kos Fabian Franciszek, syn Jana 132
- Kos Katarzyna z Przebendowskich, żona Fabiana Franciszka 132
- Kos Jan 132
- Kos Zofia z Czapskich, żona Jana 132
- Kosewo, woj. mazowieckie 283
- Kosiński Antoni Amilkar, generał 214
- Kosobowo, zob. Kobysewo
- Kosowo, zob. Kosewo
- Kossowska Marianna, córka Józefa 253
- Kossowski Hiacynt., landrat pow. świeckiego 255

- Kossowski Józef Marian z Gajewa 253, 278
 Kossowski Ksawery z Gajewa, sędzia pokoju 275
Kostanecki Stanisław 234
 Kostka Jakub 88
 Kostka Węsierska Anna, córka Joachima, żona Antoniego Szteblewicza, zob. Szteblewicz Anna z Kostków Węsierskich
 Kostka Węsierska Justyna z Borzestowskich, żona Joachima 106
 Kostka Węsierska Katarzyna, córka Joachima, żona Jakuba Cilki, zob. Cilka Katarzyna z Kostków Węsierskich
 Kostka Węsierska Konstancja, córka Joachima, żona N. Sztebelmachera, zob. Sztebelmacher Konstancja z Kostków Węsierskich
 Kostka Węsierska Magdalena, córka Joachima, żona Antoniego Kętrzyńskiego, zob. Kętrzyńska Magdalena z Kostków Węsierskich
 Kostka Węsierska Marianna, córka Joachima, żona 1 v. N. Urbana, 2 v. Jana Kleiny, zob. Urban i Kleina Marianna z Kostków Węsierskich
 Kostka Węsierski Joachim 97, 98, 106
 Kostka Węsierski Marcin 106
 Kostka Węsierski Wojciech, syn Joachima, chorąży JKM 97, 98, 105, 106, 324
 Kostka Wojciech z Mściszewic 202
 Kostkowie herbu Dąbrowa 8
 Kostkówna Zakrzewska Dorota, żona Jerzego Białk Krapiechowskiego, zob. Białk Krapiechowska Dorota z Kostków Zakrzewskich
 Koszwały (Gottswalde), pow. gdański, woj. pom. 20
 Kościan, miasto w woj. wlkp. 15, 210
 Kościanek Poblöcki, zob. Poblöcki Kościanek
Kościelak Sławomir 126, 143
 Kościerzyna (Bern), miasto w woj. pom. 9, 11–13, 23, 26, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 40, 42, 47, 49, 52, 55, 57–61, 64, 68–70, 73, 76, 78, 81, 82, 89, 93, 100, 102, 104, 110–112, 114, 116, 117, 120, 123–125, 131, 141, 143, 151, 155, 162–165, 173, 179, 182, 185, 219–223, 313, 314, 336
Kościński Konstanty 255, 261, 296
 Kościuszko Tadeusz, generał 211, 333
 Koth Kliczkowski Franciszek 77
 Kothnowski, zob. Kotnowski
 Kotnowski (Kothnowski) Jan 42
 Kotomiersk, zob. Kotomierz
 Kotomierz (Kotomiersk), pow. bydgoski, woj. kuj.–pom. 44, 54
 Kotomirscy herbu Puchala 44, 45, 54, 55, 337
 Kotomińska Agnieszka, córka Krzysztofa 44, 54
 Kotomińska Anna, córka Krzysztofa 44, 54
 Kotomińska Zuzanna z Wybickich (2.2), żona Tomasza 43, 44, 52, 54–55, 331
 Kotomirski Adam 42, 45
 Kotomirski Kryspin, syn Krzysztofa 44, 54
 Kotomirski Krzysztof 44, 54
 Kotomirski Krzysztof, syn Krzysztofa 44, 54
 Kotomirski Tomasz 43, 44, 45, 51, 52, 54, 55, 331
 Kowalik Wojciech, woźny koronny 70
 Kowalik Wojciech, zob. Kowalkowski Wojciech
 Kowalkowska Anna, żona Wojciecha 69, 82
 Kowalkowska Magdalena, córka Wojciecha 82
 Kowalkowski Adam z Sobącza 187
Kowalkowski Alojzy 16
Kowalkowski Jacek 9, 12, 14, 21, 29–31, 35, 36, 42, 53, 56, 76, 77, 81, 92, 94, 98, 105, 112, 115, 125, 127–132, 143, 152, 155, 156, 158, 176, 181, 186, 187, 202–206, 208, 209, 214, 215, 224, 225, 227, 228, 245, 246, 309
 Kowalkowski Michał, syn Wojciecha 69, 82
 Kowalkowski Wojciech z Sikorzyna 69, 82
 Kowalscy herbu Wieruszowa 325, 337
 Kowalska Anna z Kozłowskich, żona Eustachego 212
 Kowalska Wieruszówna Estera, córka Tomasza, druga żona Józefa Rufina Wybickiego (6.8), zob. Wybicka Estera z Kowalskich

- Kowalska Jadwiga z Jeziorokowskich, żona Leona 239
- Kowalska Konstancja z Kołaczekowskich, druga żona Tomasza 208, 210, 214
- Kowalska Maria Urszula Estera Antonina, córka Eustachego 212
- Kowalska Marianna z Dzierzgonia? 86
- Kowalski Antoni, syn Tomasza 210, 212
- Kowalski Eustachy, syn Tomasza, ze Swarzędza i Psarskich 209, 210, 242
- Kowalski Jan z Dzierzgonia 86
- Kowalski Leon, syna Tomasza, z Manieczek, Chwałkowa i Włostowa 208, 239
- Kowalski Tomasz, podsedek ziemi wschowskiej 208–210, 214
- Kowecki Jerzy* 239
- Kozakiewicz Magdalena, żona Jana Wybickiego, zob. Wybicka Magdalena z Kozakiewiczów
- Koziary, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 258
- Koziczowska Konstancja, żona Macieja Józefowicza, zob. Józefowicz Konstancja z Koziczekowskich
- Koziczowski Marcin z Mściszewic 202
- Kozłowski Władimir P.* 241
- Kozłowska Agnieszka, służąca z Niewierza 265, 293
- Kozłowska Anna, żona Eustachego Kowalskiego, zob. Kowalska Anna z Kozłowskich
- Kozłowska Jadwiga Florentyna z Lewalt Jezierskich, żona Władysława Kozłowskiego 273, 277
- Kozłowski Edwin F.* 11, 21, 25, 26, 31, 34, 52, 124, 125, 130, 135, 173, 203, 309, 311
- Kozłowski Eligiusz* 305
- Kozłowski Władysław 273
- Kórnik, pow. poznański, woj. wlkp. 198
- Kracht Gedeon Albrecht, szlachcic saksoński 33
- Kracht Hans (Jan) Albrecht, syn Gedeona Albrechta, dzierżawca u kartuzów z Kartuz 33
- Kracht Hans Ernest, syn Gedeona Albrechta, dzierżawca u kartuzów z Kartuz 33
- Kraftin Elżbieta z Gniewu 235
- Krajewska Agnieszka z Jastrzębia, panna 301
- Krajewski Franciszek, ks., prob. w Jastrzębiu 299
- Krajewski Mirosław* 276, 282, 309, 318
- Krajna 44
- Krakowiec, obwód lwowski na Ukrainie 241
- Krakowska Marianna 265
- Kraków 15, 35, 126, 128, 290, 306
- Kramereski, zob. Kramrowo
- Kramershof, zob. Kramrów Dwór
- Kramrowo (Kramereski, Kramrów Dwór), nieistniejąca osada pow. kwidziński, woj. pom. 235
- Kramrów Dwór (Kramershof), zob. Kramrowo
- Kranc Katarzyna z Kętrzyńskich, żona N. 88
- Krasicki Ignacy*, biskup warmiński 9, 168, 176, 204, 208
- Krański Adam, biskup kamieniecki, przywódca konfederacji barskiej 201
- Kraśnik Koszaliński (Cratzig), pow. koszaliński, woj. zachodniopomorskie 20
- Kratochwil Zofia* 7, 204
- Krause, rewident 122
- Krause Christian, dzierżawca ze Sporowa 177
- Krause-Karpińska Joanna* 70
- Krauza (Kruza) Andrzej z Dzierzgonia, pracownik kancelarii grodzkiej 174, 232
- Krauza Andrzej Jan, syn Andrzeja 174
- Krauza (Kruza) Anna, żona Marcina 234
- Krauza Ewa, żona Andrzeja 174, 232
- Krauza Franciszek, syn Andrzeja 232
- Krauza (Kruza) Jakub, syn Andrzeja 232
- Krauza Katarzyna, córka Andrzeja 232
- Krauza Marcin z Dzierzgonia, syn Andrzeja 174, 234
- Krauza (Kruza) Marianna, córka Marcina 234
- Krauzowna (Kruzowna) Marianna z Dzierzgonia, żona Bonifacego Hoffmana, zob. Hoffman Marianna z Kruzów
- Krawiec Jan z Sikorzyna? 89
- Kremski Jan, zob. Obrębski Jan
- Kretkowsy herbu Dołęga 8

- Kręciewska Marianna, druga żona Andrzeja Karwata, zob. Karwat Marianna z Kręciewskich
- Kręciewski Adam 263
- Kręciewski Józef 263
- Kręcka Brygida z Borzestowa, w Lembargu, żona Jana Pawłowskiego, zob. Pawłowska Brygida z Kręcich
- Kręcka Marianna z Marchlewskich, żona Ignacego z Bobrowa 260, 257
- Kręcka Teresa z Kajtalów Kiedrowskich, żona Jana 194, 195, 324
- Kręcka Wiktoria Julianna, córka Ignacego z Bobrowa 260, 267
- Kręcka Zofia, żona Marcina Kiedrowskiego, zob. Kiedrowska Zofia z Kręcich
- Kręcki Andrzej 77
- Kręcki (Kręski) Bogusław z Borzestowa 123
- Kręcki Florian, ks., prob. w Lembargu 229, 248, 261, 263
- Kręcki Ignacy z Borzestowa i Bobrowa 229, 260, 267
- Kręcki Jan 136, 194
- Kręcki Maciej, chorąży JKM 116
- Kręcki (Kręski) Maciej z Borzestowa 123
- Kręcki Michał 77
- Kręcki Mateusz, syn Jana 194
- Kręski, zob. Kręcki
- Kriedte Paul* 28
- Kriesau Paul, arendator z Radoszewa 123
- Krobów, pow. grójecki, woj. mazowieckie 208, 211, 212, 326
- Krockow v. 215
- Kroczkowska Anna, żona Jakuba 86
- Kroczkowski Jakub ze Starej Wsi 86
- Kroczkowski Marian, syn Jakuba 86
- Krokow v., zob. Krokowscy
- Krokowscy (Krokow) herbu własnego 7
- Krokowska Anna, żona Piotra Przebendowskiego, zob. Przebendowska Anna z Krokowskich
- Kromrecka Julianna, żona Ludwika 269
- Kromrecka Julianna, córka Ludwika 269
- Kromrecki Ludwik z Konojad 269
- Kropidło Jan, biskup włocławski 28
- Kropidłowski Zdzisław*, ks. 140, 155
- Królestwo Polskie 213, 281, 295, 303, 333
- Królewiec, dziś Kaliningrad w Rosji 78, 84, 110
- Kruszyny, pow. brodnicki, woj. kuj.-pom. 229, 249, 250, 266
- Kruszyńscy herbu Prawdzic 8
- Kruszyńska Marianna z Kawęczyńskich, żona 1 v. Jana Doręgowskiego 2 v. Michała 97, 98
- Kruszyńska Teresa z Konopackich, żona Waleriana 169
- Kruszyński Antoni, syn Waleriana, kasztelan gdański 171
- Kruszyński Michał, syn Waleriana, kasztelan gdański 97
- Kruszyński Walerian, kasztelan gdański 97, 169, 171
- Kruza, zob. Krauza
- Krüger Katarzyna 167
- Krzakowska Weronika, zob. Grzonkowska Weronika
- Krzepczów, pow. piotrkowski, woj. łódzkie 320
- Krzykowski Łukasz Jan, ks., dziekan gdański, prob. oksywski, wizytator 115, 157, 196, 197
- Krzyżanowska Anna z Wybickich, żona Aleksandra z Warszawy 321
- Krzyżanowska Franciszka, żona Marcina 321
- Krzyżanowski Aleksander z Warszawy, syn Marcina 321
- Krzyżanowski Jerzy, syn Aleksandra 321
- Krzyżanowski Marcin 321
- Krzyżewo, zob. Szumleś
- Książ, pow. śremski, woj. wlkp. 296
- Księstwo Pruskie, zob. Prusy Książęce
- Księstwo Warszawskie 181, 230, 254, 256, 261, 334
- Kuberska Julianna, żona Fryderyka Ottona Gudowicza, zob. Gudowicz Julianna z Kuberskich
- Kuberski Antoni, ks., prob. i dziekan brodnicki 272
- Kuberski Kazimierz, stryj Julianny 256, 272
- Kucborowo, zob. Kocborowo
- Kuchtowski Mateusz Jan, ks., komendant w Skarszewach 140
- Kuchtowski Urban z Kiszewy 136

- Kucińska Katarzyna 300
 Kuciński Paweł ze Świdziebni 300
 Kuczborska Barbara, żona Tomasza Mączyńskiego, zob. Mączyńska Barbara z Kuczborskich
 Kudracka Katarzyna, córka Gotfryda 175
 Kudracka Katarzyna Elżbieta, córka Gotfryda 175
 Kudracki Gotfryd z Tywęż 175
Kujawski Witold, ks. 197
 Kujawy 198, 320, 333
Kujot Stanisław, ks. 28
 Kula Młyn (Kulmela), część wsi Będominiek, pow. kartuski, woj. pom. 209, 325
 Kulmela, zob. Kula Młyn
 Kulwicka Elżbieta, żona Stanisława Witkowskiego, zob. Witkowska Elżbieta z Kulwickich
 Kułakowska Barbara z przytulku w Nieżywieciu 260
 Kunikowna Anna, mieszczka gdańska 154
Kunikowski Stanisław 295, 319
 Kurzyński Jan, ks., kuratus lembargski 281
 Kusz Adam z Grabowa 71
Kutzner Marian 203
 Kwaśnowska Maria Magdalena Helena, córka Władysława 291
 Kwaśnowska Marianna z Dzierzgowskich, żona Władysława 291
 Kwaśnowski Władysław z Sierakowic 291
 Kwednau Antoni Tomasz, syn Jana 175
 Kwednau Jan z Dobrego Miasta 175, 232
 Kwednau Rozalia z Edelmanów, żona Jana 175, 236
 Kwiatkowska Franciszka z Susza, żona Antoniego 285, 296
 Kwiatkowska Marianna z Żylińskich, żona Józefa 285, 288
 Kwiatkowski Antoni, służący w kościele mszańskim 285, 296
 Kwiatkowski Anoni, syn Józefa 285, 288
 Kwiatkowski Józef z Niewierza 285, 288
 Kwidzyn (Marienwerder), miasto w woj. pom. 12, 163, 233, 255
 Kwieciszewo, pow. mogileński, woj. kuj.–pom. 304
 Kwilecka Józefa z Potockich, żona Ksawerego 242
 Kwilecki (Quilecki) Ignacy ze Sporowa 175, 235
 Kwilecki Konstanty, chorąży wschowski 242
 Kwilecki Ksawery, syn Konstantego 242
Labuda Gerard 35, 36, 258
 Lalkowski Jerzy, woźny koronny 67
 de Lamotte Anna Elżbieta, zob. de la Motte
 Landsberg Józef, ks., wikariusz skarszewski 197
 Lasocki Ignacy, ks., kanonik wrocławski 132, 133
 Latoszewicz Franciszek, ks., prob. w Pieniążkowie 68
 Laurynowicz Andrzej Kazimierz, ks., prob. kościerski i wielewski, dziekan mirach. 57, 59
 Lautenburg, zob. Lidzbark Welski
 Lázně Jeseník, uzdrowisko na Morawach 279
Lebiediewa Natalia S. 241
 Ledóchowscy w Republice Południowej Afryki i w Wielkiej Brytanii 241, 334
 Ledóchowska Paulina z Łubieńskich, żona Ignacego 241
 Ledóchowski Ignacy 241
 Lehmann, parobek z Szerzawy 161
Leitgeber Sławomir 241
 Lejda, miasto w Holandii 202, 333
 Lekowo, pow. ciechanowski, woj. mazowieckie 303
 Lembarg, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 14, 228, 229, 248, 253, 256, 261–267, 269, 274, 275, 279–281, 283
 Lensk, zob. Łęck
 Leo, Kriegrath z Królewca 110
 Leo Jan 320
 Leo Urszula z Munchusów, żona Jana 320
 Leoman Jerzy Andrzej, ks., prob. nowski 67
 Leomanówna Anna z Dzierzgonia, żona Andrzeja Edelmana, zob. Edelman Anna z Leomanów
Lepszy Kazimierz 18
 Lerchfeld N. 109, 323
 Lerchenfeld Antoni 97, 105, 106

- Lerchenfeld Józef 97
 Lerchenfeld Ludwik 97
 Lerchenfeldt Fabian 109
 Lerchenfeldt Piotr 110, 121, 193, 224, 227
 Lerchenfeldt Konstancja, żona Wojciecha Bogusława Łebskiego, zob. Łebska Konstancja z Lerchenfeldtów
 Lerchenfeldt Konstancja 199
 Lerchenfeldt Małgorzata Eleonora, żona Piotra Ernesta Doręgowskiego, zob. Doręgowska Małgorzata Eleonora z Lerchenfeldtów
 Lerchenfeldtowie herbu własnego (Skowronek) 98, 156
 Lerchenfeldtówna Marianna, żona Mikołaja Klińskiego, zob. Klińska Marianna z Lerchenfeldtów
 Les Adam ze Sporowa 233
 Les Barbara, córka Adama 233
 Les Marianna, żona Adama 233
 Leski Michał, chorąży i wicewojewoda malborski 174
 Leski Szymon, ławnik z. świecki 201
 Leski Tomasz, syn Szymona 201
 Leski Wojciech, przeor cystersów pelplińskich 162
 Leszczyński Kazimierz 301
 Leśno, pow. chojnicki, woj. pom. 154
 Letau Piotr z Płocka 60
 (Lewalt) Jezierska Anna, panna 249
 Lewalt Jezierska Anna z Doręgowskich, żona 1v. Andrzeja Gotartowskiego, 2v. Karola 97, 98, 105, 163, 164, 191, 210, 224
 Lewalt Jezierska Anna z Doręgowskich, żona Józefa 249
 Lewalt Jezierska Anna z Pawłowskich, żona Michała 154
 Lewalt Jezierska Barbara Helena Emilia Zofia, córka Konstantego 257, 272, 273
 Lewalt Jezierska Elżbieta, córka Jana, pisarza gr. kowalewskiego, żona Józefa Kczewskiego, zob. Kczewska Elżbieta z Lewalt Jezierskich
 (Lewalt) Jezierska (Jeziorska?) Emiliana ze Słozzew 251
 Lewalt Jezierska Florentyna Barbara Marianna Ludwika, córka Konstantego, żona Wojciecha Gamowicza, zob. Gamowicz Florentyna Barbara z Lewalt Jezierskich
 Lewalt Jezierska Jadwiga Florentyna Leonarda, córka Konstantego, żona Władysława Kozłowskiego, zob. Kozłowska Jadwiga Florentyna z Lewalt Jezierskich (Lewalt) Jezierska Joanna, żona Kazimierza Wąglikowskiego, zob. Wąglikowska Joanna z Lewalt Jezierskich
 Lewalt Jezierska Józefina z Bobrowa 262, 267
 Lewalt Jezierska Katarzyna z Szembruka 270, 294
 Lewalt Jezierska Konstancja z Płaskowskich, żona 1 v. Jerzego Walentego Czapskiego, 2 v. Jana 228
 (Lewalt) Jezierska Ludwika, panna 224
 Lewalt Jezierska Ludwika Balbina z Wybickich (8.1), żona Konstantego 253, 254, 257, 258, 266, 272–273, 277–279, 282, 327, 335
 Lewalt Jezierska Maria, córka Konstantego, żona Zenona Tokarskiego?
 (Lewalt) Jezierska Marianna 186
 Lewalt Jezierska Marianna, córka kapitana, panna 229 (zapewne identyczna z następną)
 Lewalt Jezierska Marianna, żona Feliksa Karwata, zob. Karwat Marianna z Lewaltów Jezierskich
 Lewalt Jezierska Marianna ze Słozzew, żona Mariana 273
 Lewalt Jezierska Marianna z Ośnialowskich, żona Floriana Ignacego 272
 Lewalt Jezierska Regina, córka Jana, pisarza gr. kowalewskiego, żona Gotarda Mystkowskiego, zob. Mystkowska Regina z Lewalt Jezierskich
 Lewalt Jezierski Aleksander z Malego Pułkownika, syn Floriana Ignacego? 272
 (Lewalt) Jezierski Andrzej 256
 Lewalt Jezierski Florian Ignacy z Komorowa 257, 272, 273
 (Lewalt) Jezierski Franciszek 186
 Lewalt Jezierski Jan 60

- Lewalt Jezierski Jan, syn Karola z Rekownicy, pisarz gr. kowalewski 228, 251
- Lewalt Jezierski Jan Aleksander, ławnik z. mirach. 64
- Lewalt Jezierski Józef, ławnik z. człuchowski 249, 251
- Lewalt Jezierski Karol, regent z. pom. 109
- Lewalt Jezierski Karol z Rekownicy, kapitan wojsk JKM 97, 98, 191, 210, 230
- Lewalt Jezierski Karol z Będmina, syn Karola z Rekownicy 120, 121, 163, 165, 189–192, 210, 227, 228, 323–325
- Lewalt Jezierski Konstanty z Sobieszyna, syn Floriana Ignacego 254, 257, 258, 272, 273, 277, 296, 327, 335
- Lewalt Jezierski Marian ze Słoszew 273
- Lewalt Jezierski Mateusz z Będmina, syn Karola z Rekownicy, kapitana 210
- Lewalt Jezierski Michał, ławnik z. człuchowski 154
- Lewalt Jezierski Mikołaj, ławnik z. tucholski 78, 79
- Lewaltowie Jezierscy herbu Rogala 7, 23, 147, 156, 190, 201, 210, 254, 335, 337
- Lewandowska Marianna, żona Walentyna Zawadzkiego, zob. Zawadzka Marianna z Lewandowskich
- Lewandowski Andrzej, ks., prob. w Stężycy 89
- Lewak Adam* 10
- Lewicka Anna z Tylic, żona Pawła Górnego, zob. Górna Anna z Lewickich
- Lewińscy herbu Brochwicz III 150, 337
- Lewińska Anna, córka Łukasza 150
- Lewińska Anna Rozalia, córka Antoniego
- Lewińska Barbara 216
- Lewińska Elżbieta, podczaszyna trębowlaska 196
- Lewińska Elżbieta Salomea Jadwiga, córka Antoniego 186, 187
- Lewińska Jadwiga, żona Aleksandra Wolskiego, zob. Wolska Jadwiga z Lewińskich
- Lewińska Joanna, córka Jakuba 101, 102, 114, 147, 148, 162
- Lewińska Justyna z Wybickich (6.6), żona Antoniego 95, **185–188**, 215, 333
- Lewińska Justyna Zofia, córka Antoniego 186, 187
- Lewińska Katarzyna z Placheckich, żona N. 186
- Lewińska Konstancja z Lniskich, żona Franciszka 154
- Lewińska Magdalena, córka Antoniego 186, 187
- Lewińska Marianna z Sikorskich, żona Jakuba 117, 147, 162
- Lewińska Marianna Rozalia Regina, córka Antoniego 186
- Lewińska N. z Bączka, sądowa 136
- Lewińska N., córka Antoniego 186
- Lewińska Marianna Rozalia Regina, córka Antoniego 186, 215
- Lewińska Rozalia Kunegunda, córka Antoniego 186, 187
- Lewińska Róża z Bystramów, żona Łukasza 107, 139, 148, 150
- Lewińska Salomea Brygida, zob. Lewińska Elżbieta Salomea Brygida
- Lewińska Teresa z Jugowskich, żona Stanisława 139, 144
- Lewińska Teresa z Bączka 216
- Lewiński Adam Stefan, syn Antoniego 186, 187
- Lewiński Andrzej 70
- Lewiński Andrzej 109
- Lewiński Antoni z Placht 95, 165, 185–188, 192, 215, 333
- Lewiński Franciszek, syn Jakuba 117
- Lewiński Franciszek ze Strzeczpa 154
- Lewiński Franciszek Szymon, syn Antoniego 186, 187
- Lewiński Franciszek, ks., kuratus w Swarzewie 198
- Lewiński Jakub, regent trybunału łęborskiego 101, 102, 114, 117, 147, 148, 162
- Lewiński Jan z Bączka, syn Łukasza 140, 150, 151
- Lewiński Jan, syn Stanisława, ks., prob. skarszewski, kanclerz kruszewicki 143, 144
- Lewiński Jan Antoni Ignacy, syn Antoniego 186

- Lewiński Joachim, syn Łukasza 139, 150, 163
- Lewiński Józef Jan, syn Antoniego 186
- Lewiński Józef, syn Łukasza 150
- Lewiński Łukasz, syn Stanisława, ławnik z mirach. 106, 107, 139, 143, 144, 148, 154
- Lewiński Marcin, syn Stanisława, regent gr. malborski 139, 143, 144
- Lewiński N. 185
- Lewiński Piotr, syn Łukasza 150
- Lewiński Stanisław 144
- Lębork, miasto w woj. pom. 13
- Libiński Paweł, zob. Lipiński Paweł
- Librowski Stanisław*, ks. 128, 129, 133, 134, 151, 320
- Lidzbark Warmiński (Heilsberg), miasto w woj. warm.–maz. 9, 176, 208
- Lidzbark Welski (Lautenburg), pow. działowski, woj. warm.–maz. 14, 259, 283
- Liedtke Antoni*, ks. 313
- Lignowy Szlacheckie, pow. tczewski, woj. pom. 157
- Linda Antoni z Chwarzna 173
- Linda (Finderlinda) Mikołaj Jan, von der 31
- Linda Mikołaj, kapitan 77
- Linda Mikołaj z Chwarzna, kapitan 173
- Lindówna Barbara Teofila z Przywidza, żona Iv. Marcina Konojadzkiego, 2v. Aleksandra Czapskiego, 3v. Melchiora Czapskiego, zob. Konojadzka i Czapska Barbara Teofila
- Lindner Józef, kapitan (starosta?) subkowski 154
- Linette Renata* 214
- Liniewko (Kościerskie), pow. kościerski, woj. pom. 99, 105, 159, 162, 164, 166, 192, 217, 224–228, 230, 324, 332, 334
- Liniewo, pow. kościerski, woj. pom. 159, 163, 164, 224, 227
- Linowiec (Linówek), pow. nowomiejski, woj. warm.–maz. 262, 294
- Linowscy herbu Pomian 337
- Linowska Helena Izabela, córka Ignacego, żona Bernarda Franciszka Muszyńskiego, zob. Muszyńska Helena Izabela z Linowskich
- Linowska Helena Marianna z Wybickich (8.21), żona Ignacego 265, 287, 294–295, 335
- Linowski Ignacy ze Steklina 295
- Linowski Ludwik Wacław 295
- Linówek, zob. Linowiec
- Liński, zob. Lniski
- Lipic Anna Dorota, córka Jana 233
- Lipic Jan ze Sporowa 233
- Lipic Marianna, żona Jana 233
- Lipińscy h. własnego 23, 337
- Lipińska Ewa z Wybickich (4.2), żona N. Lipińskiego z Piechowic 57, 59, 68, 75, 83, 331
- Lipiński Antoni, ks., prepozyt lignowski, dziekan lęborski, pisarz konsystorza gdańskiego 154, 157
- Lipiński Antoni z Borzestowa
- Lipiński N. z Piechowic 57, 59, 68, 75, 331
- Lipiński (Libiński) Paweł z Sikorzyna, ekonom 122
- Lipka Krzysztof 233
- Lipno, miasto w woj. kuj.–pom. 289
- Lipsk, miasto w Niemczech 276, 309
- Lipski N., rzekomy trzeci mąż Stanisławy Julianny Januarii Jarochońskiej z Wybickich (9.3) 306
- Lipusz, pow. kościerski, woj. pom. 163
- Lipy (Bławeld), pow. kościerski, woj. kuj.–pom. 153
- Lisewski Jan z Dargolewa, ławnik z mirach., zob. Dargolewski (Lisowski) Jan
- Lisnowo (Gr. Leistenau), pow. grudziądzki, woj. kuj.–pom. 263, 257
- Liśniewska Konstancja, zob. Łyśniewska Konstancja
- Litwa 235
- Litza Wojciech z Będmina 110
- Lniska, zob. Lniska
- Lniski, zob. Lniski
- Lniscy herbu własnego (Ostoja Pruska) 337
- Lniska Barbara z Donimirskich, żona Jakuba 94
- Lniska Joanna, córka Jana II, żona Łukasza Piechowskiego, zob. Piechowska Joanna z Lniskich

- Lniska Joanna z Grąbczewskich, żona Michała Władysława 94, 185
- Lniska Katarzyna z Łebińskich, żona Jana II 78, 90, 94, 99, 156, 179
- Lniska Konkordia, córka Jana II 91, 114, 160
- Lniska Konstancja z Wybickich (5.1), żona 1 v. Jana II, 2 v. Jana Prusaka 80, 81—91, 99, 112, 113, 130, 137, 143, 144, 146, 160, 179, 332
- Lniska Konstancja, córka Jana II, żona Piotra Ernesta Wybickiego (5.2), zob. Wybicka Konstancja z Lniskich
- Lniska Konstancja z Lubieszyna, żona Franciszka Lewińskiego, zob. Lewińska Konstancja z Lniskich
- Lniska Teresa z Lewaltów Jezierskich, żona Jana I 94, 156
- Lniski Antoni, zob. Lniski Jan Antoni
- Lniski Ignacy, syn Jana Antoniego 110, 186, 215
- Lniski Ignacy z Lubieszyna, ławnik z mirach.
- Lniski Ignacy, syn Jana II, ks., prob. łęboński, kanonik wrocławski, archidiakon pom. 91, 94, 114, 153, 154, 156, 160, 206
- Lniski Jakub z Brodnicy, syn Jana II, cześnik braclawski 91, 94, 114, 153, 160, 195
- Lniski Jan I, sędzia z mirach. 63, 90, 94
- Lniski Jan II, syn Jana I, ławnik z mirach. 77, 90, 91, 94, 99, 114, 144, 153, 156, 160, 179
- Lniski (Lniński) Jan 77
- Lniski Jan Antoni z Lubieszyna, syn Jana II, podczaszy mielnicki, ławnik i sędzia z mirach. 90, 91, 94, 98, 99, 102, 107, 108, 110, 114, 123, 143, 144, 148, 153, 157, 160, 186, 188, 189
- Lniski Jan Nepomucen Antoni, syn Michała Władysława 185
- Lniski Józef, syn Michała Władysława 94
- Lniski Michał Władysław, syn Jana II, ławnik z. tczewski, wicewojewoda pom. 91, 94, 114, 154, 160, 181, 185
- Lniski Onufry, syn Michała Władysława 94
- Lniski Paweł, syn Michała Władysława 94
- Loden Anna, żona Piotra Kleista, zob. Kleist Anna z Lodenów
- Loesberg Wilhelm, przeor kartuzów w Kartuzach 75
- Loka Apolonia z Dąbrowskich, żona Franciszka 149
- Loka Eleonora, żona 1 v. Wojciecha Nahujewskiego, 2 v. Wojciecha Wielestowskiego, zob. Nahujewska i Wielestowska Eleonora z Loków
- Loka Franciszek z Łukocina? 149
- Loka Helena, żona N. Zielińskiego, zob. Zielińska Helena z Loków
- Loka Jadwiga z Bogusławskich, żona Kazimierza 170
- Loka Kazimierz 170
- Loka Marianna, córka Kazimierza, żona 1 v. Mikołaja Modzelewskiego, 2 v. Stefana Stanisława Kollera, zob. Modzelewska i Koller Marianna z Loków
- Londyn 13
- Lubań, pow. kościerski, woj. pom. 70, 81, 95, 109, 111, 116, 118, 182–185, 188, 205, 209, 210, 215, 323, 332
— część Szemierowska 85, 323
- Lubańscy 41
- Lubawa, pow. iławski, woj. warm.–maz. 254
- Lubeka, miasto w Niemczech 15, 131, 151, 153
- Lubieszyn, pow. kościerski, woj. pom. 94, 98, 182–184, 215
- Lubiń, pow. gnieźnieński, woj. wlkp. 304, 305
- Lubiszewo, pow. tczewski, woj. pom. 217
- Lublin 181
- Lubostroń, pow. żniński, woj. kuj.–pom. 204
- Lucchesini Girolamo, poseł pruski w Paryżu 212
- Luder Bartłomiej, rektor gdańskiego kolegium jezuickiego 142, 143
- Ludwikowska Anna, żona Stefana 174
- Ludwikowska Marianna, córka Stefana 174
- Ludwikowski Stefan z Dzierzgonia 174
- Lulewicz Henryk 164
- Lutomska N. 136
- Lutomska Marianna, sędowa malborska, łowczyna inflancka 136

- Lutomski Jan, regent grodzki pom., ławnik z. malborski 137, 138, 160
- Luzino, pow. wejherowski, woj. pom. 152, 163
- Luzińska Helena, żona Kryspina Doręgowskiego, zob. Doręgowska Helena z Luzińskich
- Lühr Georg* 167
- Lwów 7
- Lysniewski, zob. Łyśniewski
- Łabiszyn, pow. żniński, woj. kuj.–pom. 203
- Łada Ewa, córka Macieja 175
- Łada Katarzyna, żona Macieja 175
- Łada Maciej z Dzierzgonia 175
- Łada Marianna, córka Macieja 175
- Łaguszewo, pow. gdański, woj. pom. 153
- Łaszczyn, pow. rawicki, woj. wlkp. 240
- Łaszewscy herbu Grzymała 126
- Łaszewska Helena z Konarskich, żona Andrzeja 55
- Łaszewska Konstancja Renata z Łebińskich, żona Ludwika 90
- Łaszewska Magdalena 125
- Łaszewska Marianna, córka Ludwika 90
- Łaszewski Andrzej, starosta białoborski 55
- Łaszewski Heliodor*, ks. 126
- Łaszewski Ignacy z Tuchlina 291
- Łaszewski Julian z Brąchnówka 287
- Łaszewski Ludwik Aleksander, ławnik z. tczewski 78, 79, 90
- Łaszewski Stefan, komisarz Rady Ludowej w Gdańsku 310
- Łaskiewicz Tomasz* 312
- Ławica, dziś w obrębie Poznania 239
- Łazęga Romuald* 254
- Łączyńno, pow. kartuski, woj. pom. 38, 93
- Łąki Bratiańskie, pow. nowomiejski, woj. warm.–maz. 262
- Łebińscy herbu Szaława odm. 337
- Łebińska Jadwiga Antonina Bernarda, córka Ignacego Mateusza 265, 266, 270, 285, 289, 307, 314
- Łebińska Józefina Narcyza Róża z Wybickich (8.16), żona Ignacego Mateusza 264, 265, 285, 288–289, 307, 335
- Łebińska Konstancja, córka Wojciecha Bogusława, żona Jana II Lniskiego, zob. Lniska Konstancja z Łebińskich
- Łebińska Konstancja z Lerchenfeltów, żona Wojciecha Bogusława 94, 156, 199, 200
- Łebińska Wilhemina z Klahnów, żona Jana 289
- Łebiński Feliks 185
- Łebiński Ignacy Mateusz z Czekanowa, syn Jana 289, 307, 335
- Łebiński Jakub Władysław, ławnik z. mirach. 64
- Łebiński Jan ze Stążek 289
- Łebiński Stanisław 289
- Łebiński Stanisław, syn Ignacego Mateusza 289
- Łebiński Wojciech Bogusław, poborca 78, 94, 200
- Łęck (Lensk), pow. działdowski, woj. warm.–maz. 303
- Łobdowo, pow. wąbrzeski, woj. kuj.–pom. 250, 251
- Łobocki Wojciech, woźny koronny 39
- Łopiennik, pow. lubelski, woj. lubelskie 321
- Łosienice (Górne i Dolne), pow. kartuski, woj. pom. 197, 202, 324
- Łoza Stanisław* 244
- Łubiana (Łubianna), pow. kościerski, woj. pom. 116
- Łubianna, zob. Łubiana
- Łubieńska Jadwiga Anastazja z Rożnowskich, żona Kazimierza 240–242
- Łubieńska Paulina, córka Kazimierza, żona Ignacego Ledóchowskiego, zob. Ledóchowska Paulina z Łubieńskich
- Łubieńska Wiktoria, córka Kazimierza, żona Franciszka Morawskiego, zob. Morawska Wiktoria z Łubieńskich
- Łubieński Kazimierz 241
- Łubieński Maciej, biskup kujawski i pom. 320
- Łukasiewicz Dariusz* 9
- Łukaszewicz Józef* 213
- Łukaszewski Marcin z Sikorzyna? 82
- Łukocin (Łukocino), pow. tczewski, woj. pom. 121, 139, 149, 150, 154, 165, 166, 180, 181, 192, 193, 217, 224–228, 230, 324, 332, 334
- Łukocino, zob. Łukocin
- Łukomski Grzegorz* 311

- Łukowska Marianna 264
Łuszczynska Jadwiga 29
- Łysakowski Antoni Andrzej, ks., prob. w Szczuce, Cielętach, Gorczenicy 272, 281, 301
- Łyskowska Anna (Joanna) z Rutkowskich, żona Konstantego 256, 257
- Łyskowska Anna z Mileszew 293
- Łyskowska Anna, żona Stanisława Sikorskiego, zob. Sikorska Anna z Łyskowskich
- Łyskowska Anna Aniela Ludwika, córka Konstantego 257
- Łyskowska Sylwia Marianna, córka Konstantego 256
- Łyskowski Ignacy z Mileszew 258
- Łyskowski Józef Franciszek Jan, syn Konstantego 256
- Łyskowski Konstanty z Mileszew 256, 257, 269
- Łyskowski Konstanty Heliodor, syn Konstantego 256
- Łysomice, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 306, 307
- Łyśniewscy herbu własnego 96, 116, 332, 337
- Łyśniewska Anna Marianna, córka Józefa 215, 216
- Łyśniewska Apolonia Dorota, córka Józefa 215, 216
- Łyśniewska Franciszka, córka Floriana 153, 217
- Łyśniewska Franciszka, córka Marcina, żona Andrzeja Piechowskiego, zob. Piechowska Franciszka z Łyśniewskich
- Łyśniewska Katarzyna, żona Floriana 81
- Łyśniewska Katarzyna de Szelelingi?, żona 1 v. Marcina Węsierskiego, 2 v. Jakuba 116, 118
- Łyśniewska Katarzyna, córka Marcina, żona Wojciecha Bzowskiego, zob. Bzowska Katarzyna z Łyśniewskich
- Łyśniewska (Liśniewska) Konstancja 112
- Łyśniewska Konstancja, żona Macieja z Sikorzyna 95
- Łyśniewska Marianna, żona Macieja 80
- Łyśniewska Marianna z Płacheckich, żona Floriana 153
- Łyśniewska Marianna, córka nieślubna Franciszki 217
- Łyśniewska Marianna Konstancja, córka Floriana 81
- Łyśniewska Rozalia z Wybickich (6.9), żona Józefa 95, 112, 186, 215–217, 333
- Łyśniewska Rozalia Teresa, córka Józefa, żona N. Czarnowskiego, zob. Czarnowska Rozalia Teresa z Łyśniewskich
- Łyśniewska Zofia Helena, córka Józefa 215, 216
- Łyśniewski Baltazar z Łączyna 93
- Łyśniewski Franciszek, syn Józefa 215, 216
- Łyśniewski (Lysniewski) Florian z Kleszczewka, ławnik z. mirach. 83, 102, 107, 148, 153
- Łyśniewski Florian ze Zgorzalego 81
- Łyśniewski Ignacy, pułkownik JKM 216
- Łyśniewski Ignacy Kajetan, syn Józefa 215, 216
- Łyśniewski Jakub z Lubania 116, 118
- Łyśniewski Józef z Kokoszkowów, syn Marcina kapiatn wojsk puskich, ławnikowicz 95, 215–217, 333
- Łyśniewski Maciej z Łączyna 93
- Łyśniewski Maciej z Sikorzyna 62, 77–80, 96, 112
- Łyśniewski Marcin z Będolina? 108, 118, 210
- Łyśniewski Marcin z Kokoszkowów, ławnik z. mirachowski 215–217
- Łyśniewski Marcin, syn Marcjana?, ławnikowicz
- Łyśniewski N. z Radoszewa 123
- Łyśniewski Wojciech Józef, syn Macieja z Sikorzyna 80, 112
- Maas Walther* 21
- Mach Maciej, zob. Mach Podjaski Maciej
- Mach Podjaska Anna z Dułaków Węsierskich, żona Macieja 103
- Mach Podjaski Maciej 103
- Mach Marianna, zob. Mach Podjaska Marianna
- Mach Podjaska Marianna, córka Macieja, żona Aleksandra Żelewskiego, zob. Żelewska Marianna z Machów Podjaskich

- Mach Żelewski, zob. Żelewski Mach
 Maciej, cieśla z Sikorzyna 64
 Maciejowice, pow. garwoliński, woj. mazowieckie 211
Macuk Andrej 164
 Maderwaldt Andrzej, łąwnik skarszewski, wityryk 143, 144
 Maderweissen Mikołaj, fryzjer z Chojnic 46
Maercker Hans 286, 288, 307
Majchrowski Jacek M. 310
 Majewska Rozalia z Owidzkich, żona N. 180
 Majewski N. 180
Makilla Dariusz 141
 Makowska Antonina, córka Antoniego 265
 Makowska Rozalia z Tyllów, żona Antoniego 265
 Makowski Antoni z Mszana 265
Makowski Tomasz 315
 Malanowski N., pisarz michałowski 261, 276
 Malbork, pow. malborski, woj. pom. 13, 28, 61, 110, 122, 138, 168, 177, 178, 257, 332
 Malechiński Wojciech z Kościerzyny 173
 Malechowscy herbu Abdank 206, 208
 Malechowska Anna, żona [Baltazara] Ciecierskiego, zob. Ciecierska Anna z Malechowskich
 Malder Małgorzata z Przywidzkich, żona Jana 31
 Małek Podjaski Wojciech z Podjaz 151, 155
 Malinowska Teresa z Niestępowa 152
 Malkowski Bartłomiej 233
 Malotka Ernest 162
 Malotka Wojciech 162
 Małe Pulkowo, pow. wąbrzeski, woj. kuj.–pom. 259, 272, 276, 278, 281, 282, 294, 313
 Małe Radowiska, pow. wąbrzeski, woj. kuj.–pom. 276
 Mały Klincz, pow. kościerski, woj. pom. 115, 218
Maltek Janusz 30
 Małkowska Anna, żona Michała 263
 Małkowski Michał 263
 Mały Bukowiec, pow. starogardzki, woj. pom. 188
 Mały Donimierz, pow. wejherowski, woj. pom. 114, 222
 Mancewo (Mansowo), pow. kartuski, woj. pom. — obecnie nie istnieje
 Mandywel Hanyś 33
 Manieczki, pow. śremski, woj. wlkp. 209–213, 215, 238, 240, 242, 244–246, 325, 333
 Mansowo, zob. Mancewo
 Manteuffel N., żona Łukasza „Wybickiego”, zob. „Wybicka” N. z Manteuffłów
 Manteufflowie herbu Rogala 23
 Mantz Aleksander Jan Ludwik, syn Karola 257
 Mantz Anna z Markowskich, żona Karola 257
 Mantz Karol z Konojad, ekonom 257
Mańkowski Alfons, ks. 13, 22, 92, 96–98, 105, 108, 111, 115, 127, 129, 136–139, 152–154, 157, 159, 165–167, 182, 186–188, 195, 197, 198, 215–217, 224–230, 235, 236, 249–254, 256, 257, 260–267, 269, 270, 272, 274–276, 280, 283–285, 287, 294, 296, 312, 322
 Marchlewska Marianna, żona Ignacego Kręckiego, zob. Kręccka Marianna z Marchlewskich
 Marcin, ogrodnik z Sikorzyna 59
 — Elżbieta, córka Marcina 59
 — Zofia, żona Marcina 59
Marciniak Ryszard 75, 152
 Margonin, pow. chodzieski, woj. wlkp. 14, 18, 203, 205, 245
 Margońska Wieś, pow. chodzieski, woj. wlkp. 111, 202–206, 245
 Marianna N. (rzekoma Wybicka), dziecko z Wielkiego Lubienia 198, 322
 Marienwerder, zob. Kwidzyn
 Markowice, pow. mogileński, woj. kuj.–pom. 278, 291
 Markowska Anna, żona Karola Mantza, zob. Mantz Anna z Markowskich
 Markowska Faustyna, córka Franciszka, żona Antoniego Gotartowskiego, zob. Gotartowska Faustyna z Markowskich

- Markowska Joanna, żona Mateusza Grąbczewskiego, zob. Grąbczewska Joanna z Markowskich
- Markowski Franciszek, ławnik z. człuchowski 267
- Maroń Franciszek*, ks. 321
- Maroński Stanisław*, ks. 14, 60, 67, 80, 83, 115, 116, 139, 141, 159
- Marwitz z Sulęcyna 163
- Marynarski Jonasz, mieszczanin gdański 31, 39
- Maschke Erich* 27
- Massau Elżbieta z Trąbskich, żona N. 118
- Massau N. 118
- Massau Rüdiger, podpułkownik wojsk cesarskich 84
- Massow Joachim 119, 151
- Matarnia, obecnie część Gdańska 163
- Mathy Antoni Ignacy, syn Ignacego Jacka, komisarz skarbu JKM 177
- Mathy Ignacy Jacek, bankier gdański, komisarz skarbu JKM 177
- Matysiak Jarosław* 214
- Matzken Anna z Zaspy, żona Jana Richa, zob. Rich Anna z Matzkenów
- Mazowieccy herbu Dołęga 287, 337
- Mazowiecka Honorata Teresa, córka Jana, zob. Wybicka Honorata Teresa z Mazowieckich, żona Januarego Jakuba Jana (8.15)
- Mazowiecka Teresa z Gólkowskich, żona Jana 285, 286, 302
- Mazowiecka Weronika, panna z Zakrzewka 286
- Mazowiecki Jan z Zakrzewka 286
- Mazur Grzegorz* 310
- Mączyńska Barbara z Kuczborskich, żona Tomasza 196
- Mączyńska Salomea Katarzyna, córka Tomasza 196
- Mączyński Tomasz z Nowego Miasta Torunia, cześnik szadkowski 196
- Mechowo, pow. pucki, woj. pom. 163
- Melchior Jerzy*, kartuz z Kartuz 47
- Meller Johann, młynarz w Szczodrowie 49
- Melno, pow. grudziądzki, woj. kuj.–pom. 67
- Mencel Tadeusz* 181
- Mertens Ludwik, zob. Mortęski Ludwik
- Meyzowna Gostkowska Anna 186
- Męczyńska Katarzyna* 304
- Mgoszcz, pow. chełmiński, woj. kuj.–pom. 319
- Michałowo, obecnie część miasta Brodnicy, woj. kuj.–pom. 317
- Miechucki Filip, sługa Jakuba Szczepańskiego 32
- Mieczkowska Anna v. z Bydgoszczy 307
- Mieczkowska Marianna z Mileszew 229
- Mieczkowska Melania, żona Emila Grąbczewskiego, zob. Grąbczewska Melania z Mieczkowskich
- Mieczkowska Nepomucena, żona Józefa Niklasa, zob. Niklas Nepomucena z Mieczkowskich
- Miejska Górka, pow. rawicki, woj. wlkp. 240, 241
- Mielcarska Józefa z Kozielewskich, z Bielaw, żona Stanisława 321
- Mielcarska Balbina z Wybickich, żona Ignacego 321
- Mielcarski Ignacy 321
- Mielcarski Stanisław, syn Józefa 321
- Mienięta, zob. Minięta
- Mierzynek, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 276
- Migdalski N., rzekomy drugi mąż Stanisławy Julianny Januarii Jarochowskiej z Wybickich (9.3) 306
- Mika Anna* 315
- Mikołaj z Lembargu 248
- Mikołajewski Adam Józef, ks., wikary skarzewski, prob. kłodawski 140, 157, 200
- Mikulski Krzysztof* 8, 16, 21, 35, 51, 77, 85, 228, 229, 331, 332
- Mikulski Tadeusz* 246
- Mileszewy, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 249, 256–258, 265, 266, 269, 293, 307, 309
- Miliński Andrzej, ks., pleban w Grabowie 199, 200
- Miller Barbara, żona Karola 164
- Miller Karol z Zamku Kiszewskiego 164
- Miller Onufry Stanisław, syn Karola 164

- Miłobądz, pow. tczewski, woj. pom. 180, 198
- Miłostaw, pow. wrzesiński, woj. wlkp. 282, 296, 297
- Minakowski Marek Jerzy* 241, 304, 306, 310, 319
- Minięta, pow. sztumski, woj. pom. 175
- Miniszewska, zob. Miszewska
- Minulta Marianna, córka Franciszka 265
- Minulta Marianna z Zabłockich, żona Franciszka 265
- Minulta Franciszek z Mszana 265
- Minxowna Katarzyna, córka burmistrza Dzierzgonia, żona Józefa Kapczeńskiego, zob. Kapczeńska Katarzyna z Minxów
- Miroslawski, kapitan 260, 267
- Mirotki, pow. starogardzki, woj. pom. 181, 182
- Miszewska (Miniszewska) Katarzyna, córka Mikołaja 98
- Miszewska Konstancja, córka N., żona Macieja Cyska, zob. Cysk Konstancja z Miszewskich
- Miszewska (Miniszewska) Zofia z Sikorskich, żona Mikołaja 98
- Miszewski Maciej 79
- Miszewski (Miniszewski) Mikołaj 98
- Mirachowo, pow. kartuski, woj. pom. 27
- Mirowo, pow. starogardzki, woj. pom. 136, 198
- Mliccy herbu Dołęga 304, 337
- Mlicka Julia 304
- Mlicka Julianna Honorata Jadwiga z Wybickich (9.2), żona Bolesława Kazimierza 286, 287, **303–304**, 336
- Mlicka Kazimiera z Trzebuchowskich, żona Jana 304
- Mlicka Maria, córka Bolesława Kazimierza, żona Stefana Szumlańskiego, zob. Szumlańska Maria z Mlickich
- Mlicki Bolesław Kazimierz z Lubinia, syn Jana 304, 305, 336
- Mlicki Jan 304
- Mlynek, pow. chojnicki, woj. pom. 221
- Mniszewski Bazyli, brat jezuita, zarządca Czapielska 142, 143
- Moczała, dzierzawca Rejmanowca 161
- Moczarska Anna, żona Jana Klińskiego, zob. Klińska Anna z Moczarskich
- Modrze, pow. poznański, woj. wlkp. 242
- Modzelewska Marianna z Loków, żona 1 v. Mikołaja Modzelewskiego, 2 v. Stefana Kollera 86, 170
- Modzelewski Marcin, syn Mikołaja 170
- Modzelewski Mikołaj ze Sporowa 170
- Modzelewski Stanisław, syn Mikołaja 170
- Mokajmy (Sztorchnast, Storchnest), pow. elbląski, woj. warm.–maz. 86
- Mokronowski, ks., kanonik włocławski 133
- Monatowska Eleonora, córka Mikołaja 85
- Monatowska Marianna, żona Mikołaja 86
- Monatowski Mikołaj z Dzierzgonia 86
- Montowo, pow. nowomiejski, woj. warm.–maz. 305, 306
- Mokre, obecnie część Torunia 303
- Morawscy 241, 334
- Morawska Dorota, żona Stanisława Sokolnickiego, zob. Sokolnicka Dorota z Morawskich
- Morawska Wiktoria z Łubieńskich, żona Franciszka 241
- Morawski Franciszek 241
- Morawy 278, 290
- Mortęska Anna, żona Ernesta Wejhera, zob. Wejher Anna z Mortęskich
- Mortęski (Mertens) Ludwik, wojewoda pom. 30, 49, 52, 331
- Moskorzewska Ludwika Walentyna, szambelanowa JKM 245
- Moskwa, stolica Rosji 230, 244
- Mostowo, pow. mławski, woj. mazowieckie 172
- Mostowski z Mostowa w Ostromecku Paweł, wojewoda pom. 172, 173, 200
- Mościcki Henryk* 10
- de la Motte Anna Elżbieta, żona 1 v. Wawrzyńca Orzelskiego, 2 v. Pawła Poleskiego, zob. Orzelska i Poleska Anna Elżbieta de la Motte
- Mroczyński Michał 77
- Mszano, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 14, 257, 266, 270, 272, 274, 275, 277, 279, 284, 285, 288–296, 302, 308, 310–314

- Mściszewice, pow. kartuski, woj. pom. 60, 108, 110, 111, 182, 188, 189, 201, 202, 205, 210, 264, 265, 285, 324, 332
- część Kaytałowska 194, 324
- Mściszewska Anna, żona Jana Żeromskiego z Sikorzyna, zob. Żeromska Anna z Mściszewskich
- Mściszewska Zofia, zob. Grabłówna Mściszewska Zofia
- Mściszewski Maciej 71, 96
- Mściwoj II (Mestwin), książę wschodniopomorski 26, 10
- Mucharski Marcin 78
- Muchlińska Wiktoria z Doręgowskich, żona Marcina 97, 98
- Muchliński Marcin 97, 98
- Müller Maria, żona Stanisława Rożnowskiego, zob. Rożnowska Maria z Müllerów
- Mülverstedt Georg Adalbert von 84
- Munchus Piotr z Zaspy 320
- Munchus Urszula, córka Piotra, żona Jana Leo, zob. Leo Urszula z Munchusów
- Muszyńska Helena Izabela z Linowskich, żona Bernarda Franciszka 295
- Mystkowska Regina z Lewaltów Jezierskich, żona Gotarda 229, 250, 251
- Mystkowski Gotard z Brzozia Polskiego, komornik łączycycki 229, 249
- Mystkowski Maciej Kazimierz, syn Gotarda 229
- Myśliborski-Wołowski Stanisław* 296
- N. Emilia, żona Tomasza Franciszka Wybickiego (8.9), zob. Wybicka Emilia z N.
- N. Marianna z Sikorzyna
- N. Marianna z Wielkiego Lubienia (rzekoma Wybicka Marianna)
- N. Wojciech, *honestus*, z Sikorzyna? 69
- N. N. żona Macieja I Wybickiego (2.1), zob. Wybicka N. N.
- Nadolny Anastazy*, ks. 16, 88
- Nagórzycka Katarzyna z Szomatałskich, żona Franciszka 304, 306
- Nagórzycka Waleria, córka Franciszka 304
- Nagórzycki Feliks, syn Franciszka 306
- Nagórzycki Franciszek z Tylic 304, 306, 307
- Nagórzycki Jan z Gronowa 304
- Nagórzycki Jan z Łysomic 306
- Nahujewska Eleonora z Loków, żona I v. Wojciecha, 2 v. Wojciecha Wielestowskiego 170
- Nahujewski Wojciech 170
- Najewska Ewa 86
- Nakło, miasto w woj. kuj.–pom. 15, 48
- Napoleon Bonaparte, cesarz Francji 212, 213, 230, 244, 255, 325, 326, 333
- Naworski Zbigniew* 85, 122, 172, 173, 329
- Nenheim, zob. Niewierz
- Nehring Johann, zob. Neryng Jan
- Neryng Helena Luiza, żona Jana 172
- Neryng Jan, mieszczanin dzierzgoński, dzierżawca Starej Wsi 172, 177
- Neitzlichowski Franciszek, ks., prob. dzierzgoński, archiprezbiter 88, 171, 175, 232
- Neugut 285
- Neybour (Nigbur) Maciej, dzierżawca Mściszewic 202
- Neyman Mikołaj, ks., komendant lubiszewski 215
- Niedamowo (Niedamowy), pow. kościerski, woj. pom. 83, 92, 94, 106, 115, 163, 185, 199, 200, 209
- Niedamowy, zob. Niedamowo
- Niedźwiadek Stanisław ze Skarszew 144
- Niedźwiecki z woj. pom. 129
- Niegolewski Andrzej, pułkownik wojsk polskich 214
- Niemcy 310, 334
- Niemczewska Antonina, żona Franciszka Tomasza Józefowicza, zob. Józefowicz Antonina z Niemczewskich
- Nieniewscy herbu Nałęcz 337
- Nieniewska Jadwiga, córka Stanisława 306
- Nieniewska Halina Maria Bronisława z Wybickich (9.4), żona Stanisława 286, 287, 290, 306, 336
- Nieniewski Adam, syn Stanisława 306
- Nieniewski August, syn Stanisława 306
- Nieniewski Bolesław, syn Stanisława 306
- Nieniewski Józef, syn Stanisława 306
- Nieniewski Stanisław z Zawad 306, 336
- Nieniewski Stanisław, syn Stanisława 306
- Niepczołowska Marianna, żona Jakuba Kistowskiego, zob. Kistowska Marianna z Niepczołowskich

- Niesiecki Kasper* 9, 41, 83, 168, 176
 Niesiolowska Konstancja, żona Grzegorza Grabowskiego, zob. Grabowska Konstancja z Niesiolowskich
 Niesiolowska Marianna 216
 Nies(i)ołowski Grzegorz z Kościerzyny 57, 68
 Niesiolowski Wawrzyniec 216
 Niestępowo, pow. kartuski, woj. pom. 152
 Niewierski Feliks, burgrabia pom. 49
 Niewierz (Nenheim), pow. brodnicki, woj. pom. 264–266, 270, 284–291, 293–295, 302, 306–308, 311–315, 327, 335, 336
 Niewieściński Ludwik 87
 Niewieściński Roch, subdelegat dzierzgoński 171
 Niewieściński Stefan Władysław ławnik z malborski 87
 Niezabitowska Anna, żona Jakuba Teodora Trembeckiego, zob. Trembecka Anna z Niezabitowskich
 Nieżorawski (Nieźiorawski) Piotr, ks., prob. w Brusach 157
 Nieżuchowo, zob. Nieźychowo
 Nieźychowo, pow. pilski, woj. wlkp. 252
 Nieżywieć, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 257, 260, 261
 Nigbur, zob. Neybour
 Niklas Helena Stanisława, córka Józefa, druga żona Edmunda Szymona Tadeusza Dzierzgowskiego, zob. Dzierzowska Helena Stanisława z Niklasów
 Niklas Józef z Warszawy 297
 Niklas Nepomucena z Mieczkowskich, żona Józefa 297
 Niklaus Dorota, żona Jerzego 58
 Niklaus Jerzy z Sikorzyna 58
 Niklaus Krystyna, córka Jerzego 58
Nitecki Piotr, ks. 41, 63, 123, 145
 Nober Jan z Pieniążkowa 67
 Nogaczyk 270
 Nostitz Jackowscy herbu Ryś 337
 Nostitz Jackowska Anna z Tucholków, żona Jana Nepomucena (Franciszka) Ksawerego 280, 281
 Nostitz Jackowska Anna Justyna Karolina z Konopackich, żona Jana Nepomucena 264
 Nostitz Jackowska Bronisława, córka Aleksandra 281
 Nostitz Jackowska Izabela z Trzczańskich, pierwsza żona Józefa 281
 Nostitz Jackowska Józefina, chorążyna 265
 Nostiz Jackowska Leonarda, córka Aleksandra, żona Jana Zygmunta Kielczewskiego, zob. Kielczewska Leonarda z Nostitz Jackowskich
 Nostitz Jackowska Maria, córka Aleksandra 281
 Nostitz Jackowska Marianna Teofila Balbina z Wybickich (8.10), żona Aleksandra 247, 253, 258, 273, 280–281, 282, 335
 Nostitz Jackowska Pelagia z Trzczańskich, druga żona Józefa 281
 Nostitz Jackowska Stefania z Chmyzowskich, żona Mieczysława 281
 Nostitz Jackowska Teodora z Chelmickich, żona Franciszka 281
 Nostitz Jackowska Zofia, córka Aleksandra 281
 Nostitz Jackowski z Pluskowęs 276
 Nostitz Jackowski Aleksander z Białej, syn Jana Nepomucena (Franciszka) Ksawerego 258, 280, 281, 335
 Nostitz Jackowski Franciszek, syn Aleksandra 281
 Nostitz Jackowski Franciszek Ksawery Mikołaj Aleksander Henryk, syn Jana Nepomucena 264
 Nostitz Jackowski Jan Nepomucem z Grodziczna, kapitan wojsk polskich 264
 Nostitz Jackowski Józef, syn Aleksandra 281
 Nostitz Jackowski Ksawery, syn Aleksandra 281
 Nostitz Jackowski Ksawery Mikołaj Aleksander Henryk, syn Jana Nepomucena 264
 Nostitz Jackowski Mieczysław, syn Aleksandra 281
 Nostitz Jackowski Stefan, syn Aleksandra 281
 Nowa Cerkiew, pow. tczewski, woj. pom. 122
 Nowa Huta, zob. Nowa Sikorska Huta

- Nowa Sikorska Huta, pow. kartuski, woj. pom. 123
- Nowa Wieś Królewska, pow. wąbrzeski, woj. kuj.–pom. 196, 333
- Nowak Bronisław* 20
- Nowak Zbigniew* 220
- Nowe nad Wisłą, miasto w woj. pom. 45, 67, 133
- Nowe Miasto Toruń, zob. Toruń
- Nowicka Bogumiła, żona Antoniego Dobrzelewskiego, zob. Dobrzelewska Bogumiła z Nowickich
- Nowicki Tomasz* 67, 68, 90, 94, 121–124, 128, 129, 132, 134, 137, 138–140, 142, 144, 145, 154, 156–158, 195, 196, 198, 200, 220, 222, 224
- Nowińska N., żona prezydenta Brodnicy 272
- Nowodworski, zob. Doręgowski z Nowego Dworu 51
- Nowodworski Michał* 63
- Nowosad Wiesław* 8, 16, 42, 72, 75, 84, 88, 97, 146, 168, 221, 229
- Nowowiejska Marianna (Konstancja?) z Rottenburgów, żona Konstantego, starościna kościerska 164
- Nowowiejski Konstanty, generał major JKM, starosta kościerski 119
- Nowy Dwór, pow. chojnicki, woj. pom. 115
- Nowy Dwór Gdański, miasto w woj. pom. 21
- Nowy Dwór Mazowiecki, miasto w woj. mazowieckim 208
- Nowy Gliniec, zob. Gliniec
- Nowy Wiec, pow. starogardzki, woj. pom. 136
- Nużewko, pow. ciechanowski, woj. mazowieckie 303
- Obłokówna Felicjanna, żona Andrzeja Wybickiego, zob. Wybicka Felicjanna z Obłoków
- Obracht-Prondzyński Cezary* 12
- Obrębscy herbu Cholewa 337
- Obrębska Józefina z Dzierzna, panna 279, 284, 299, 300
- Obrębska Katarzyna, córka Jana, żona Mateusza Wybickiego (7.14), zob. Wybicka Katarzyna z Obrębskich
- Obrębska Marianna, panna 299, 301
- Obrębska Marianna Petronela, córka Jana, żona Antoniego Rafała Wybickiego (7.12), zob. Wybicka Marianna Petronela z Obrębskich
- Obrębska Róża z Bojanowskich, żona Jana 264, 268
- Obrębski Ignacy 299
- Obrębski Jan z Dzierzna 264, 268, 279, 284, 300
- Ochła, pow. gostyński, woj. wlkp. 239
- Ochocki Paweł 78
- Odyniec Wacław* 47, 83, 109, 124, 140, 201
- Ogieńska Teresa z Pluskowęs, wdowa 277
- Ogieński Walenty z Pluskowęs, organista 277
- Ohryzko Josafat* 168, 173
- Okalewo, pow. rypiński, woj. kuj.–pom. 310, 313, 319, 336
- Ołędzki Onufry 326
- Oliwa, zob. Gdańsk
- Olszewnica Stara, pow. legionowski, woj. mazowieckie 208
- Olszewski Jan 113, 168
- Olszewski Paweł, woźny koronny 106, 147
- Olsztyn 303
- Opalenica, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 254, 258, 272, 278, 321, 322, 327, 335
- Opaliński Edward* 67
- Opole 303
- Orle, pow. kościerski, woj. pom. 107, 224, 227
- Orle, kolonia Gorczeniczki, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 258, 327
- Orlikowski Krzysztof, podstarości kościerski 76
- Orłowscy herbu Sas 228
- Orłowska Aniela, żona Feliksa Wysockiego, zob. Wysocka Aniela z Orłowskich
- Orłowska Marianna 296
- Orłowska Zofia, żona 1 v. Samuela Szeliskiego, 2 v. Kazimierza Trebnitza, zob. Trebnić i Szeliska Zofia z Orłowskich
- Orzelscy herbu Dryja 337
- Orzelska Anna Elżbieta de la Motte, żona 1 v. Wawrzyńca, 2 v. Pawła Poleskiego 168, 169, 171, 176, 177, 232–235, 237

- Orzelska Konstancja, córka Wawrzyńca, żona Aleksandra Dionizego Wybickiego (5.6), zob. Wybicka Konstancja z Orzelskich
- Orzelska Marianna, córka Wawrzyńca, żona Tomasza Gałęckiego, zob. Gałęcka Marianna z Orzelskich
- Orzelski Jan, syn Wawrzyńca, ławnik z. malborski 169, 176
- Orzelski Wawrzyniec 168, 169, 171, 176, 237
- Osa, rzeka w ziemi chełmińskiej 281
- Osiecka Konstancja z Kłobuczewa, żona Abrahama Kłanickiego, zob. Kłanicka Konstancja z Osieckich
- Osińska Elżbieta z Tylic, żona Antoniego Ciołgowskiego, zob. Ciołgowska Elżbieta z Osińskich
- Oslonino, pow. pucki, woj. pom. 41
- Ośłowski Kazimierz, ławnik z. człuchowski 189
- Ośmański, ks., dziekan brodnicki 275
- Ossowscy z Montowa herbu Dołęga 306
- Ossowski Marcin 235
- Ossowski Wojciech z Żabna 216
- Ostaszewo (Szonberg, Szonenberg), pow. nowodworski, woj. pom. 22
- Ostaszewo, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 305
- Osten Sacken Kunegunda Anna z Pruszków, żona Jana Kazimierza 221
- Osten Sacken Jan Kazimierz z Zamartego 221
- Ostromecko, pow. bydgoski, woj. kuj.–pom. 172
- Ostronowski, zob. Pstrokoński
- Ostrowite, pow. kartuski, woj. pom. 202
- Ostrowite, pow. tczewski, woj. pom. 68, 106
- Ostrowski Antoni Kazimierz, biskup kujawski i pom. 115, 116, 133, 134, 182, 184
- Ostrowski Bartłomiej ze Skarszew 144
- Ostrzyce, pow. kartuski, woj. pom. 33, 43
- Ostrzyckie Jezioro, pow. kartuski, woj. pom. 43
- Ośniałowska Marianna, żona Floriana Ignacego Lewalta Jezierskiego, zob. Lewalt Jezierska Marianna z Ośniałowskich
- Owidz, pow. starogardzki, woj. pom. 180
- Owidzka Agnieszka, żona Antoniego Macieja Prusaka, zob. Prusak Agnieszka z Owidzkich
- Owidzka Anna, żona Bogusława Wyczechowskiego, zob. Wyczechowska Anna z Owidzkich
- Owidzka Anna, córka Dominika 180
- Owidzka Anna z Pawłowa, stolnikowa 197
- Owidzka Konstancja Katarzyna z Wybickich (6.1), żona Dominika 90, 95, 166, 179–182, 193, 215, 324, 333
- Owidzka Magdalena, żona Jana Żabińskiego, zob. Żabińska Magdalena z Owidzkich
- Owidzka Marianna vel Marcjanna z Bystraków, żona Franciszka 149, 180
- Owidzka Marianna ze Słupeckich, żona Franciszka z Kucborowa 180
- Owidzka Marianna, żona Jakuba, sędowa 216
- Owidzka N. z Pawłowa, stolnikowa 136
- Owidzka Rozalia, żona N. Majewskiego, zob. Majewska Rozalia z Owidzkich
- Owidzki 103
- Owidzki Dominik, syn Franciszka 107, 149, 150, 154, 180–182, 186, 191, 202, 324, 333
- Owidzki Franciszek z Kucborowa, podczasy buski, stolnik braclawski 149, 150, 180
- Owidzka Jakub z Pawłowa, ławnik z. tczewski 136, 137, 180, 200, 216, 226
- Owidzki Joachim Ignacy Franciszek (Jan), syn Dominika, plenipotent Zamoyskich 180, 181, 182, 211
- Owidzki Stanisław, pisarz gr. malborski, ławnik z. tczewski 78, 79, 85
- Owidzcy herbu Dołęga 181, 337
- Pabich Franciszek* 105, 206
- Pac Gotfryd 232
- Paczkowski Józef* 22, 142
- Pałubicy herbu własnego (Sokół) 23, 132, 331, 337
- Pałubice, pow. kartuski, woj. pom. 58
- Pałubicka Anna, córka Jakuba, żona Wojciecha Gawina Gostomskiego, zob. Gawin Gostomska Anna z Pałubickich

- Pałubicka Anna z Chośnicy, żona Macieja Angielika z Chojnic, zob. Angielik Anna z Pałubickich
- Pałubicka Anna z Pierszczewskich, córka Jana, żona Jakuba Pałubickiego alias Bobra 38, 42, 43, 53
- Pałubicka Dorota z Puzdrowskich, żona Macieja z Kosznic 39
- Pałubicka Katarzyna (Anna), żona Jana Wybickiego (3.1), zob. Wybicka Katarzyna z Pałubickich
- Pałubicka Katarzyna, żona Marcina 69
- Pałubicki Adam, kapitan wojsk JKM 168, 173
- Pałubicki Fabian 77
- Pałubicki Jakub alias Bóbr 38, 42, 43
- Połubicki Jan 42
- Pałubicki Maciej z Chośnicy 39
- Pałubicki Maciej z Węsior 37
- Pałubicki Marcin z Sikorzyna 69
- Pałubicki Paweł 163
- Pałubicki Piotr z Węsior 37
- Pałubicki Stanisław, syn Marcina 69
- Pałubicki Szymon z Węsior 37
- Pałubicki Tomasz z Węsior 37
- Pałubicki Wawrzyniec z Węsior 37
- Pałubicki Wojciech 42
- Pałucki Kazimierz z Dzierzgonia? 86
- Panske Paweł*, ks. 20, 46, 51
- Papiernia, zob. Będomińska Papiernia
- Papowo Toruńskie, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 14, 285–287, 303–307
- Paprocka Balbina, żona Franciszka Ksawerego Nostitz Bąkowskiego, zob. Bąkowska Nostitz Balbina z Paprockich
- Paprocki Józef, ks., prob. w Bobrowie 251
- Paprocki Paweł z Więclawic 253
- Parchowo, pow. bytowski, woj. pom. 30, 31, 52
- Paryż, stolica Francji 177, 211, 246
- Pastoriusz Antoni, dzierżawca w Stolcenbergu 151
- Pastriga Jan z Dzierzgonia? 234
- Paszkowski Mikołaj Józef, ks., wikariusz w Dzierzgoniu 236, 237
- Paszkówka, pow. wadowicki, woj. małopolskie 306
- Patros Anna, żona Piotra 58
- Patros Marianna, córka Piotra 58
- Patros Piotr z Sikorzyna 58
- Patzka Julianna Teresa z Bergmannów, żona Kazimierza 257
- Patzki Kazimierz z Torunia?, inspektor 257
- Paweł, ogrodnik z Sikorzyna 64
- Pawłowo, pow. gdański, woj. pom. 136, 197
- Pawłowska Anna, córka Jana 229
- Pawłowska Anna, córka Mikołaja, żona Michała Lewalta Jezierskiego, zob. Lewalt Jezierska Anna z Pawłowskich
- Pawłowska Anna z Pruszków, żona Mikołaja 153, 154
- Pawłowska Brygida z Kręckich, żona Jana 229, 261
- Pawłowska Ewa z Górskich, żona 1 v. N., 2 v. Jana Czapskiego 250
- Pawłowska Marianna, córka Mikołaja, żona Michała Wolschlegera, zob. Wolszleger (Wolschleger) Marianna z Pawłowskich
- Pawłowska N., żona Ksawerego 289
- Pawłowski Jan z parafii Mroczo 229
- Pawłowski Kazimierz, sędzia z. świecki 78, 79
- Pawłowski Ksawery z Pustej Dąbrówki 289
- Pawłowski Mikołaj z Bławeldu, sędzia z. człuchowski 153, 154
- Pawłowski N. 250
- Pawłowski Wiktor 263
- Pażątka Michał 78
- Pecelt Agnieszka z Pulczyńskich, żona 1 v. Urbana, 2 v. Jakuba Przewoskiego 37
- Pecelt Urban 37
- Pelkowski, szef regimentu 177, 237
- Pelplin, miasto w pow. tczewskim, woj. pom. 12–14, 65, 92, 138, 153, 258, 291, 297–299
- Penner Horst* 22
- Pentek Zdzisław* 9
- Perchowa Katarzyna 216
- Perlbach Max* 27, 164
- Peterman Jakub 320
- Peters Daniel, dzierżawca ze Sporowa 177
- Petersman Jan 49
- Petersman N. 49
- Petersman Paweł 49

- Petrykowska Anna, żona Bartłomieja 175
 Petrykowski Bartłomiej ze Stanowa 175
 Petrykowski Maciej, syn Bartłomieja 175
 Pępowo, pow. gostyński, woj. kuj.–pom. 305
 Piączkowski Jan Jerzy, prob. w Niedamowie 199, 200
 Piątkowo, pow. golubsko-dobrzyński, woj. kuj.–pom. 258, 272, 273, 275–279, 290, 299, 335
 Piątkowska Christina z Grzegorza 276
 Piątkowski Piotr, ks., komendant w Niedamowie 200
 Piechowice, pow. kościerski, woj. pom. 68
 Piechowscy herbu Leliwa 7
 Piechowska Franciszka z Łyśniewskich, żona Andrzeja 216
 Piechowska Joanna z Lniskich, żona Łukasz 91, 114, 153, 160
 Piechowski Andrzej 77
 Piechowski Andrzej ze Stawisk 216
 Piechowski Jan z Piechowic 68, 75
 Piechowski Jan Pażątka z Piechowic 68, 75
 Piechowski Jędrzej z Piechowic 68, 75
 Piechowski Łukasz, łowczy braclawski 153, 154
 Piechowski Michał 77
Piechowski Tomasz A. v. 7
 Piezewski Jan, organista i zakrystianin skarszewski 197
 Pielach Maciej z Mściszewic, syn Marcina 59
 Pielach Marcin z Płocka 59, 60
 Pieniążkowo, pow. tczewski, woj. pom. 67, 68, 332
 Piniński Wojciech 113, 168
 Pierszczewo (Pierzczewo), pow. kartuski, woj. pom. 42, 104
 — część Gawinowska 104
 — część Węsierska 104
 Pierszczewska Anna, córka Jana, żona Jakuba Pałubickiego *alias* Bobra, zob. Pałubicka Anna z Pierszczewskich
 Pierszczewska Gertruda, córka Jana, żona Szymona Pulczyńskiego, zob. Pulczyńska Gertruda z Pierszczewskich
 Pierszczewski Jan 38, 42
 Pierszczewski Jakub, syn Jana 38, 42, 47
 Pierzcha (Pirch) Mikołaj 29
 Pierzczewo, zob. Pierszczewo
 Pietrzykowy (Duże i Małe), pow. człuchowski, woj. pom. 39
 Pietrzywolski Adam, podstarości skarszewski 49
 Piła (młyn), pow. tczewski, woj. pom. 226
 Piłsudski Józef 310
 Piotrków Trybunalski, miasto w woj. łódzkim 61, 172, 173, 201
 Piotrowska Anna, żona Jerzego 217
 Piotrowska Wiktoria Małgorzata, córka Jerzego 217
 Piotrowski Jerzy ze Szpęgawska 217
 Pirch Mikołaj, zob. Pierzcha Mikołaj
 Pirlcaw (Pirscaw?) 40
 Pirońska Tekla z Wierzchowskich, żona Dominika 257
 Piroński Dominik z Konojad, sługa dworski 257
 Piroński Józef Bartłomiej Ludwik, syn Dominika 257
 Pirsna, ziemia okolic Kościerzyny w XIII wieku 26
 Piwniccy herbu Lubicz odm. 8
 Piwnicki Dominik 217
 Piwnicki Ignacy 254, 258
 Platendienst, zob. Płonica
Plater Ludwik 242
 Płaskowska Ewa, żona Jakuba Aleksandra Trembeckiego, zob. Trembecka Ewa z Płaskowskich
 Płaskowska Konstancja, żona 1 v. Jerzego Walentego Czapskiego, 2 v. Jana Lewalta Jezierskiego, zob. Czapska i Lewalt Jezierska Konstancja z Płaskowskich
 Płaskowski Fabian Franciszek, ks., sufragan, archidiakon chełmiński 137, 138, 140, 195, 196
 Płaskowski Ignacy 249
Plehn Hans 228, 251, 252, 254, 255, 258, 259, 262, 264, 266, 268, 272, 273, 278, 282, 283, 290, 291, 294, 296, 300, 322
 Plucińscy z Poznania 319
 Pluskowęsy, pow. golubsko-dobrzyński, woj. kuj.–pom. 14, 272, 275–279

- Płachecka Katarzyna, żona N. Lewińskiego,
 zob. Lewińska Katarzyna z Płacheckich
 Płachecka Małgorzata Józefina ze Skarszew
 197
 Płachecka Marianna, żona Floriana Ły-
 śniewskiego, zob. Łyśniewska Marian-
 na z Płacheckich
 Płachecki Jakub 77
 Płachecki Jerzy, rotmistrz królewski 77
 Płachecki Maciej, skarbnik wilkomirski 163
 Płachecki Piotr 77
 Płachecki Roch, regent grodzki pom. 197,
 200, 227
 Płachecki Wojciech 42
 Plachty, pow. kościerski, woj. pom. 185–
 188, 215
 Płociczno, pow. kościerski, woj. pom. 98, 100,
 104, 105, 106, 111, 205, 209, 324, 332
 Płocko, pow. słupski, woj. pom. 60
 Płock, pow. miasto w woj. mazowieckim
 281
 Płonica (Platendienst), pow. człuchowski,
 woj. pom. 46
 Płońsk, miasto w woj. mazowieckim 337
 Płoszyńska Jadwiga z Wiśniewskich, żona
 Jana 272
 Płoszyński Jan z Wądzynia 272
 Płoszyński Nikodem, syn Jana 272
 Płotka Jadwiga, córka Wojciecha 82
 Płotka Jan, syn Wojciecha 69
 Płotka Marianna, żona Wojciecha 69, 82
 Płotka Szymon, woźny koronny 165
 Płotka Wojciech, ogrodnik z Sikorzyna 69,
 82
 Płotkowiczowa Anna z Sikorzyna 65
 Płowęż, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom.
 252, 258, 265
 Płowężek (Waldheim), pow. brodnicki, woj.
 kuj.–pom. 254, 291, 327, 335
 Pobic Ertmuta Katarzyna z Geslergów, żona
 Fryderyka 81, 131, 132
 Pobic Fryderyk, podpułkownik elektora sa-
 skiego 81, 131, 132
 Pobic (de Bobice) Maria (Marianna) Elżbie-
 ta, córka Fryderyka, żona Michała Do-
 ręgowskiego, zob. Doręgowska Maria
 Elżbieta z Pobiców
 Poblóccy herbu własnego 332
 Poblocie, pow. wejherowski, woj. pom. 31, 33
 Poblócka Anna, druga żona Stefana? 59
 Poblócka Anna z Grablów Mściszewskich,
 żona Marcjana 151
 Poblócka Dorota, żona Marcjana (Marcina)
 Kościanka 93
 Poblócka Ewa Żeromskich, żona Marcina
 Kościanka 151, 155
 Poblócka Helena z Sikorskich, żona Stefana
 49, 57, 58, 59, 72
 Poblócka Katarzyna, córka Stefana 58
 Poblócka Marianna, córka Marcina 93
 Poblócka Zuzanna, córka Stefana 58
 Poblócki Antoni, syn Marcina i Ewy 113,
 155
 Poblócki Jakub 155
 Poblócki Jakub, syn Stefana 59
 Poblócki Jan Stefan z Sikorzyna, zob. Po-
 błocki Stefan
 Poblócki Łukasz 31
 Poblócki Maciej z Poblócia 33
 Poblócki Maciej, syn Stefana 59
 Poblócki Marcin z Sikorzyna 113
 Poblócki Marcin Kościanek z Sikorzyna,
 zob. Poblócki Marcjan
 Poblócki Marcin z Sikorzyna i Podjaz, syn
 Marcjana 151, 155
 Poblócki Marcjan Kościanek z Sikorzyna
 75, 77, 78, 80, 93 (Marcin), 96, 113,
 151, 323
 Poblócki Stefan z Sikorzyna 58, 59, 61, 62, 72
 Poblócki Wojciech z Poblócia 33
 Poblócki Wojciech, ławnik z. mirach. 63
 Poblócki Wojciech z Mściszewic 202
 Pobowicki Maciej, woźny pow. mirach. 33
 Poczernicka Katarzyna, żona Baltazara 69, 83
 Poczernicka Katarzyna, żona Stanisława
 Węsierskiego, zob. Węsierska Katarzy-
 na z Poczernickich
 Poczernicki Antoni 105
 Poczernicki Baltazar z Sikorzyna i Lubania
 69, 77, 78, 83, 323
 Poczernicki Jan z Lubania 70, 81, 323
 Poczernicki Józef z Lubania 109, 165, 209,
 323
 Poczernicki Maciej, syn Baltazara 69, 82

- Podczascy 337
- Podczaska Bogumiła Konkordia z Wybickich (7.9), żona Franciszka 228, 256, 257, 260–261, 262, 263, 267, 269, 334
- Podczaska Domicela, żona Marcelego Grochowskiego, zob. Grochowska Domicela z Podczaskich
- Podczaska Józefa z Prus 257
- Podczaska Katarzyna, córka Franciszka 257, 260
- Podczaski Franciszek z Buczka, kapitan wojsk polskich 257, 260, 261, 263, 267, 279, 334
- Podczaski Jakub Alojzy, syn Franciszka 256
- Podczaski Jan Honorat, syn Jana 256
- Podjaski Łukasz 187
- Podjaski Jan z Sikorzyna 77, 80, 96
- Podjaski Maciej v., arendator części Sikorzyna 120, 122, 90
- Podjaski Gąsk Wojciech 102
- Podjazdy, pow. kartuski, woj. pom. 102, 103, 151, 155, 180, 182, 189, 218, 219, 323, 332
- młyn 60 (Młyn Podjaski), 102, 103, 323
- część Białkowska 103, 323
- Podleś, zob. Wielki Podleś
- Podkomor (Puttkamer) Małgorzata, żona N. Pomyjskiego, zob. Pomyjska Małgorzata z Podkomorów
- Pogorzelski Wawrzyniec, ks., prob. w Radzynie Chełmińskim 66
- Pogódki (Pogutki), pow. starogardzki, woj. pom. 162, 227
- Pogutki, zob. Pogódki
- Poklateccy 211
- Pokorska Marianna 317
- Pokrowicka Małgorzata 57, 69
- Polak Bogusław* 311
- Polakowska Anna* 206
- Polentz Jerzy Fryderyk, generał saski 244
- Polentz N. 216
- Poleska Anna Elżbieta de la Motte, żona 1 v. Wawrzyńca Orzelskiego 2. Pawła 168, 169, 171
- Poleski Paweł, cześnik żytomierski 168, 169, 171
- Polewka (Poliewka) Wojciech, woźny koronny 38, 40, 42
- Polewska Jadwiga, żona Antoniego Rożnowskiego, zob. Rożnowska Jadwiga z Polewskich
- Poliewka, zob. Polewka
- Politowska Barbara, żona Teofila Adamskiego, zob. Adamska Barbara z Politowskich
- Politowska Katarzyna, żona Walentego Szymańskiego, zob. Szymańska Katarzyna z Politowskich
- Politowska Marianna, żona Michała Głowackiego, zob. Głowacka Marianna z Politowskich
- Politowski Wojciech 302
- Polluge Ludwik 247, 325, 326
- Polska 202, 230, 283, 308, 309, 319, 333, 334, 337
- Polskie Łąki, pow. świecki, woj. pom. 289
- Pomagier Wojciech ze Skarszew 138
- Pomerania brandenburska, zob. Pomorze Zachodnie
- Pomorze 23, 25, 27, 70, 322, 333, 334, 336
- Pomorze Mazowieckie 22
- Pomorze Zachodnie 20, 22, 84
- Pomyjscy z Żukówka 40
- Pomyjska Anna, pierwsza żona Pawła Żukowskiego z Żukówka, zob. Żukowska Anna z Pomyjskich
- Pomyjska Katarzyna
- Pomyjska Małgorzata z Podkomorów (Puttkamerów), żona N. 40
- Pomyjska Maria, córka N. 40
- Pomyjska Zofia, córka N. 40
- Pomyjski Gotard, syn N. 40
- Pomyjski Grzegorz, syn N. 40
- Pomyjski Jan, syn N. 40
- Pomyjski Krzysztof, syn N. 40
- Pomyjski N. 40
- Pomyjski Reinhold, syn N. 40
- Poniatowska Teresa z Dzierzgonia 174
- Poniec, pow. gostyński, woj. wlkp. 240–242, 246
- Ponikowski Antoni, premier w II Rzeczypospolitej 310
- Ponińska Anna z Sierakowskich, żona Stanisława 240

- Ponińska Wiktoria Klementyna, żona Edwarda Józefa Ignacego Rożnowskiego, zob. Rożnowska Wiktoria Klementyna z Ponińskich
- Poniński Stanisław z Wrześni 240
- Popkowna Marianna, żona Tomasza Albertiniego, zob. Albertini Marianna z Popków
- Popkowska Józefa 268
- Popkowski Wojciech 268
- Porawska Anna z Dzierżgowskich, żona Kazimierza 297, 298
- Porawski Kazimierz 298
- Poręba Stanisław* 291
- Potocka Józefa, żona N. Kwileckiego, zob. Kwilecka Józefa z Potockich
- Potocka z Zakrzewskich Antonella, kasztelanowa kamieniecka 238
- Potulskie Jezioro, pow. kartuski, woj. pom. 43
- Potuły, pow. kartuski, woj. pom. 26, 28, 29, 33, 50, 73
- Powalscy herbu Rogala 23, 41
- Powalska Marianna, żona Floriana Doręgowskiego, zob. Doręgowska Marianna z Powalskich
- Powalski Piotr 58, 82
- Poznań 14, 15, 208, 209, 213, 214, 239, 240, 244, 246, 247, 277, 282, 283, 288, 290–292, 296, 297, 304, 305, 310, 315, 318, 319, 337
- Praga, zob. Warszawa
- Pragert Przemysław* 11, 29, 44, 103
- Praust, zob. Pruszcz Gdański
- Prausterwald, zob. Szerzawa
- Prądyński Jakub 154
- Prądyński Ludwik, regent z. pom. 78, 79
- Preuss Jan, zob. Pruski Jan
- Preussisch Stargard, zob. Starogard Gdański
- Preys, karczmarz 136
- Pręgowo, pow. gdański, woj. pom. 152
- Prill Christian, arendator w Łukocinie 227
- Prusak Czapiewski Jan z Piechowic 68, 75
- Prusakin Anna, zob. Pruszak
- Pruscy (Preuss) ze Żmijewka i Brodnicy herbu Leliwa? 337
- Pruska Anna, żona Jana Pruskiego z Sikorzyna 62
- Pruska Anna z Wybickich (7.11), druga żona Jana ze Żmijewka 228, 256, 261, 261–262, 267–269, 276, 334
- Pruska Felicjanna ze Żmijewka, żona Jana Honorata
- Pruska Jadwiga z Sikorskich, żona Michała 59, 61
- Pruska Joanna z Sumińskich, pierwsza żona Jana Pruskiego 262
- Pruska Katarzyna z Różyckich, druga żona Jana ze Żmijewka 263
- Pruska Pelagia, córka Jana ze Żmijewka, żona Mariana Rościszewskiego, zob. Rościszewska Pelagia z Pruskich
- Pruski Faustyn, syn Jana ze Żmijewka 262
- Pruski Felicjan, syn Jana ze Żmijewka 263
- Pruski Jan z Sikorzyna 61, 62
- Pruski Jan, syn Michała 59, 61
- Pruski (Preuss) Jan ze Żmijewka, burmistrz Brodnicy 255, 256, 260, 261, 263, 268, 334
- Pruski Jan Honorat, syn Jana ze Żmijewka 256, 260, 262
- Pruski Michał z Sikorzyna 59, 61, 323
- Pruski Tomasz Jan, syn Jana ze Żmijewka 262, 268
- Prussy, zob. Prusy
- Prusy (Prussy), pow. działdowski, woj. warm.–maz. 257, 279
- Prusy 22, 110, 211, 255, 272, 290, 291
- Prusy Królewskie 7, 8, 12, 15, 23, 84, 123, 124, 151, 173, 329, 330
- Prusy Książęce 37
- Prusy Zachodnie 255, 277, 291, 296, 335
- Pruszek Agnieszka z Owidzkich, żona Antoniego Macieja 226
- Pruszek Anna 180
- Pruszek Anna, żona Mikołaja Pawłowskiego, zob. Pawłowska Anna z Prusaków
- Pruszek Anna Antonina z Wolszlegerów, żona Jakuba Ignacego 221
- Pruszek Antoni Maciej z Pily 226
- Pruszek Augustyn, syn Antoniego Macieja 226
- Pruszek Ignacy, zob. Pruszek Jakub Ignacy
- Pruszek Jakub Ignacy, syn Wojciecha 124, 221, 222, 323, 324, 327

- Pruszek Jan, ławnik z. mirach. 90–92, 99, 107, 114, 142, 144, 148, 160
- Pruszek Józef Bernard, sędzia z. mirach., kasztelan gdański 80, 100, 102, 106, 148, 153, 220
- Pruszek Józef z Kobierzyna 226, 227, 324
- Pruszek Julianna z Wolskich (Ubertmańskich), żona Tomasza 107
- Pruszek Justyna z Grabowskich (Goetzen-dorfów), żona Józefa Bernarda 220
- Pruszek Konstancja z Wybickich (5.1), żona 1 v. Jana II Lniskiego, 2 v. Jana 81, 89–92, 99, 113, 130, 136, 137, 139, 143, 144, 146, 160, 166, 192, 332
- Pruszek Kunegunda Anna, córka Wojciecha, żona Jana Kazimierza Osten Sackena, zob. Osten Sacken Kunegunda Anna z Pruszków
- Pruszek Łukasz, syn Tomasza 107
- Pruszek Marcin 77
- Pruszek Marianna Józefa z Wybickich (6.12), żona Wojciecha 115, 218, 219, 220–221, 222, 333
- Pruszek Otylia Zofia z Tucholków, córka Michała I, żona Łukasza 107
- Pruszek Stanisław 163
- Pruszek Tomasz, ławnik z. mirach., syn Józefa Bernarda 107, 220
- Pruszek Tomasz Adam* 221
- Pruszek Wojciech, syn Józefa Bernarda 220
- Prusakowie herbu Leliwa 220, 337
- Pruszcz Gdański (Praust), pow. gdański, woj. pom. 149
- Przebendowscy herbu własnego 7
- Przebendowska Anna z Krokowskich, żona Piotra 132
- Przebendowska Katarzyna, córka Piotra, żona Fabiana Franciszka Kosa, zob. Kos Katarzyna z Przebendowskich
- Przebendowski Piotr, sędzia z. lęborski 132
- Przebendowski Jan Jerzy, starosta mirach. 63
- Przebendowski Piotr Jerzy, wojewoda malborski 88, 113, 168, 171, 234, 325
- Przecziszewski Maciej, ks., kanonik włocławski 133
- Przejazdowo (Quadendorf), pow. gdański, woj. pom. 21, 40
- Przemysł 177
- Przeligowska Marianna, żona Tomasza 175
- Przeligowski Antoni, syn Tomasza 175
- Przeligowski Tomasz z Dzierzgonia 175
- Przewoscy herbu własnego (Trzy Krze Ruty) 60, 125
- Przewoska Agnieszka z Pułczyńskich, żona 1v. Urbana Pecelta, 2 v. Jakuba 37
- Przewoska Ewa, żona 1 v. Piotra Sikorskiego, 2 v. Macieja Smęgorzyńskiego, zob. Sikorska i Smęgorzyńska Ewa z Przewoskich
- Przewoska Katarzyna, druga żona Pawła Żukowskiego z Żukówka, zob. Żukowska Anna z Przewoskich, żona Pawła
- Przewoska Regina z Żuromskich, żona Franciszka 90
- Przewoska Teresa z Garczyńskich, żona Samuela 125
- Przewoski Franciszek z Folwarku Przewoskiego 90
- Przewoski Jakub ze Zgorzalego i Łączyna 37
- Przewoski Jan z Przewoza, syn Samuela 125
- Przewoski Jan Kazimierz, syn Franciszka, ks., prob. w Stężycy 90
- Przewoski Jan z Mściszewic 202
- Przewoski Jerzy 40
- Przewoski Klemens Rutendorf* 37, 40, 60, 125
- Przewoski Samuel z Przewoza 125
- Przewoski Stefan Rutendorf* 37
- Przewoski Wawrzyniec, ławnik z. mirach. 34
- Przewóz (Folwark Przewoski), pow. kartuski, woj. pom. 90, 125
- Przyboś Kazimierz* 196
- Przybyszewski Kazimierz* 309
- Przykop, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 320
- Przyjaźń, pow. kartuski, woj. pom. 173
- Przylepki, pow. śremski, woj. wlkp. 210, 246, 247, 325
- Przylepskie Olędry, zob. Esterpole
- Przyłuski Ksawery 296
- Przywic, zob. Przywidz
- Przywicka, zob. Przywidzka

- Przywidz (Przywic), pow. gdański, woj. pom. 31, 67
- Przywidzka (Przywicka) Anna, żona Stanisława Grzymalskiego, zob. Grzymalska Anna z Przywidzkich
- Przywidzka (Przywicka) Małgorzata, żona Jana Maldera, zob. Malder Małgorzata z Przywidzkich
- Psarskie, pow. śremski, woj. wlkp. 209, 210, 242, 325
- Pstrokoński (Ostronowski) Maciej de Buzenin, kasztelan spicymierski 67, 68
- Puc, pow. kościerski, woj. pom. 109
- Puck, miasto w woj. pom. 41, 123, 152
- Puculowo, pow. śremski, woj. wlkp. 238
- Pudwelsowa, prezydentowa Skarszew 136
- Puffalt Michał, wachmistrz wojsk JKM 87
- Pułczyńska Agnieszka, żona 1 v. Urbana Pecelta, 2 v. Jakuba Przewoskiego, zob. Pecelt i Przewoska Agnieszka z Pułczyńskich
- Pułczyńska Gertnuda z Pierszczewskich, żona Szymona Pułczyńskiego 38
- Pułczyński Szymon 38
- Pułkowo, zob. Małe Pułkowo
- Pusta Dąbrówka, pow. golubsko-dobrzyński, woj. kuj.–pom. 249, 289
- Puttkamer Elżbieta z Trzebielina, żona Wojciecha Kierzyńskiego, zob. Kierzyńska Elżbieta z Puttkamerów
- Puttkamer Zofia Jadwiga, żona Melchiora Augustyna Heidensteina, zob. Heidenstein Zofia Jadwiga z Puttkamerów
- Puttkamer Kleszczyński Antoni z Rakowic, podkomorzy JKM 253
- Puzdrowo, pow. kartuski, woj. pom. — młyn 102, 323
- Puzdrowska Dorota, żona Macieja Pałubickiego z Kosznicy, zob. Pałubicka Dorota z Puzdrowskich
- Puzdrowski Maciej 60
- Pyzdry, pow. wrzesiński, woj. wlkp. 15, 204
- Quadendorf, zob. Przejazdowo
- Quilecki, zob. Kwilecki
- Raba Antoni z Cygus, regent gr. malborski 172, 173, 178, 325
- Rabowa Marianna 235
- Rachuba Andrzej* 77, 164
- Raciąż, pow. tucholski, woj. kuj.–pom. 222
- Raczyński Edward* 10, 124, 247
- Radom, miasto w woj. mazowieckim 171
- Radoszewo (Reddischau), pow. pucki, woj. pom. 114, 118, 119, 122, 123, 219, 220, 222, 324, 332
- część C (Bałgowska, Malotkowska i Radoszewska) 114, 115, 118, 119, 122, 324
- Radoszewska Teresa Konstancja, córka Baltazara, żona Piotra Macieja Warzewskiego, zob. Warzewska Teresa Konstancja z Radoszewskich
- Radoszewska Zuzanna de Balgi, żona Baltazara 114, 118, 122
- Radoszewski Baltazar z Radoszewa 114, 118, 122
- Radowiska, zob. Wielkie Radowiska
- Radunia, zob. Raduńskie Jezioro Górne
- Raduńskie Jezioro Górne, pow. kartuski, woj. pom. 30, 39
- Radzicki Piotr, ks., prob. w Nieżywieciu 260
- Radziejowski Stefan, kardynał, biskup warmiński 63
- Radzikówna Marcjanna 245
- Radziszewski Józef, ks., prob. kościerski 222
- Radzyń Chełmiński, pow. grudziądzki, woj. kuj.–pom. 66, 332
- Raepke Kazimierz*, ks. 47
- Rafiński Stefan* 315
- Rakowice, pow. kwidzyński, woj. pom. 253
- Rakowski Konstantyn z woj. kujawskiego 129
- Ratke Marcin z Gwieździna 46
- Ratyński Jan 163
- Ratyński Walenty 163
- Rauer Karl* 268
- Ravensbrück, obóz koncentracyjny dla kobiet w Brandenburgii 319, 336
- Rawa Mazowiecka, miasto w woj. łódzkim 321
- Rawicz, miasto w woj. wlkp. 239, 240
- Rayski Stanisław, ks., prob. w Żoniu, kanonik honorowy warszawski 203
- Rączkowski Włodzimierz* 20
- Rąga Ludwik 31–33
- Reddischau, zob. Radoszewo

- Redmann Maciej, wityryk skarszewski 144
 Regensburg, miasto w Niemczech 12, 92
 Reggio del Emilia, miasto we Włoszech 212
 Reissshof Justyna, żona Ignacego Sidurskiego, zob. Sidurska Justyna z Reissshofów
 Reknica, rzeka pod Gdańskiem 143
 Rekownica jw., pow. kościerski, woj. pom. 48, 49, 76, 81, 83, 92, 104, 106, 115, 130, 131, 191, 209, 228, 323
 Rekowski Maciej 77
 Rembalski Tomasz 198, 202
 Repffius Jan Udalryk, przeor kartuzów w Kartuzach 48
 Repnin Nikołaj, generał, ambasador rosyjski w Warszawie 201
 Repty, obecnie dzielnica Tarnowskich Gór 321
 Republika Południowej Afryki 241, 334
 Rewinkels Piotr, zagrodnik z Płonicy 46
 Reymanowiec, zob. Rymanowiec
 de Reymany Anna Eufrozyna, żona Christiana Efraima Fahrholtza, zob. Fahrholtz Anna Eufrozyna de Reymany
 Rezler Marek 214, 298
 Rich Anna z Matzkenów, żona Jana 320
 Rich Jan 320
 Robakowski, ks. 134
 Roden Jakub, mieszczanin gdański 37
 Rodowski Marcin, reformat 255
 Rogaczewska Anna Katarzyna Renata, żona Macieja Józefa 154
 Rogaczewski Józef Antoni, syn Macieja Józefa 154
 Rogaczewski Mateusz Józef, oskarżyciel konsystorza gdańskiego, pisarz kościelny 154, 157
 Rogala de Wybice Bartłomiej dictus Brunimierski, zob. „Wybicki” Bartłomiej
 Rogalicy 21
 Rogawski Mikołaj, reformat 261
 Rogóźno, pow. grudziądzki, woj. kuj.–pom. 66, 332
 Rokocin, pow. starogardzki, woj. pom. 79
 Rol Barbara 135
 Rolle Krystian z Kokoszkowów? 217
 Romaniuk Przemysław P. 164
 Rosja 241
 Rospond Stanisław 22
 Rostworowska Maria z Kołaczkowskich, żona Franciszka 208
 Rostworowski Franciszek z Wełny 208, 209, 325
 Roszkowo, pow. rawicki, woj. wlkp. 239
 Roszkowski Antoni 305
 Rościszewska Pelagia z Pruskich, żona Mariana 263
 Rościszewski Marian z Komorowa 263
 Rottenburg Konstancja (Marianna), żona Konstantego Nowowiejskiego, zob. Nowowiejska Konstancja z Rottenburgów
 Rosenberg, zob. Susz
 Roznowscy v., zob. Roźnowscy
 Roznowski Gisele z Zinnerów von, żona Thomasa 239, 241
 Roznowska Marianna, córka Jana 240, 241
 Roznowska Nevena z Dragoyewów, żona Jana
 Roznowski Thomas z Bochum, syn Jana 240, 241
 Rozrażewski Hieronim, biskup wrocławski 28
 Rozynkowski Waldemar 310
 Rozyński z Klecewka 172
 Roźnowscy (Roznowscy v.) herbu Nowina 200, 212, 240, 242
 Roźnowska Jadwiga Anastazja, córka Edwarda Józefa Ignacego, żona Kazimierza Łubieńskiego, zob. Łubieńska Jadwiga Anastazja z Roźnowskich
 Roźnowska Jadwiga z Polewskich, żona Antoniego 239
 Roźnowska Józefa Franciszka, córka Floriana 239
 Roźnowska Katarzyna, żona N. Korytowskiego, zob. Korytowska Katarzyna z Roźnowskich
 Roźnowska Maria z Müllerów, żona Stanisława Floriana 240
 Roźnowska Melania, żona N. Skalaskiego, zob. Skalaska Melania z Roźnowskich
 Roźnowska Nevena z Dragoyewów, żona Jana 241
 Roźnowska Teresa Łucja Anna, córka Edwarda Józefa Ignacego 240

- Rożnowska Teresa Marianna Tekla z Wybickich (7.1), żona Floriana 9, 209, 210, **238–242**, 246, 325, 333, 334
- Rożnowska Wiktoria Klementyna z Ponińskich, żona Edwarda Józefa Ignacego 240, 241
- Rożnowski Antoni, podsedek gnieźnieński 239
- Rożnowski Edward Józef Ignacy, syn Floriana 239–242, 246, 325, 326
- Rożnowski Jan z Berlina, syn Stanisława 240
- Rożnowski Florian, syn Antoniego 239, 246, 334
- Rożnowski Michał Cyprian z Arcugowa 240
- Rożnowski Polidor Michał Dionizy, syn Floriana 239, 240
- Rożnowski Stanisław Florian, syn Edwarda Józefa Ignacego 240
- Rożnowski Włodzimierz Stanisław Ewaryst, syn Edwarda Józefa Ignacego 240
- Rożnowski Zenon Paweł Roch, syn Floriana 239, 241
- Rożyński Wojciech 40
- Różycka Felicjana ze Żmijewka 262
- Różycka Katarzyna, druga żona Jan Pruskięgo ze Żmijewka, zob. Pruska Katarzyna z Różyckich
- Różycki Piotr 263
- Rudawska Anna, żona N. Borowskiego, zob. Borowska Anna z Rudawskich
- Rudawska Barbara 233
- Rudawski Wojciech, subdelegat dzierzgoński 171
- Rudkowska Brygida z Błachowskich, żona Piotra 268, 270
- Rudkowski Ludwik Franciszek, syn Piotra 268, 270
- Rudkowski Piotr z Konojad, sługa dworski 268, 270
- Rumińska Magdalena z Borskich, żona Józefa 198
- Rumiński Dominik, syn Józefa 198
- Rumiński Józef z Mirowa 198
- Rusek, pow. starogardzki, woj. pom. 225
- Ruszczyńska Teresa 203
- Ruta Józef 233
- Rutendolf Przewoski, zob. Przewoski
- Rutka Balbina z Wyszkowa, córka Jana 321
- Rutka Ewa z Wybickich, żona Jana 321
- Rutka Jan 321
- Rutkowsy herbu Pobóg 337
- Rutkowska Alodia z Sulerzyskich, żona Ignacego 291, 294
- Rutkowska Anna, żona Konstantego Łyskowskiego, zob. Łyskowska Anna z Rutkowskich
- Rutkowska Anna z Kalksteinów, żona Adama 263, 265
- Rutkowska Joanna 256
- Rutkowska Joanna z Tuchołków, druga żona Ksawerego 265
- Rutkowska Józefa z Jaguszewic 282
- Rutkowska Katarzyna z Kalksteinów, pierwsza żona Ksawerego
- Rutkowska Marianna, córka Ksawerego 265
- Rutkowska Marianna z Cisowskich, żona Adama 229
- Rutkowska Nepomucena Zofia, druga żona Antoniego Rafała Wybickiego (7.12), zob. Wybicka Nepomucena Zofia z Rutkowskich
- Rutkowski Adam, chorąży michałowski 229, 263, 265
- Rutkowski Ignacy z Niewierza 275, 291, 294
- Rutkowski Ignacy Bronisław Antoni, syn Ksawerego 254, 265
- Rutkowski Jan 175
- Rutkowski Józef Gabeł z Jaguszewic, syn Ksawerego 265
- Rutkowski Ksawery z Mileszew, *dapiferides Zatorinensis* 229, 249, 265
- Rutkowski Walerian z Markowic, syn Ignacego 278, 291
- Rutz N., burmistrz Skarszew 49
- Rybińska Anna z Wieckich, żona Jana 59
- Rybińska Katarzyna z Dułaków Węsierskich, żona Jana 165
- Rybiński Jan 59
- Rybiński Jan Adolf z Rybna, generał artylerii koronnej 102
- Rybiński Jan z Liniewka, syn Jana 165, 324

- Rybiński Józef Ignacy, biskup wrocławski i pom. 115, 123, 138, 196, 209
- Rybiński Wawrzyniec z Czekanowa 230
- Rybno, pow. wejherowski, woj. pom. 102
- Rychendrysy, zob. Andrzejewo
- Rydel Maciej* 327
- Rydgier Ludwik, burmistrz Dzierzgonia 175
- Rydgier Reinhold, burmistrz Dzierzgonia 175
- Rydzyna, pow. leszczyński, woj. wlkp. 244, 246
- Rydzynski de Verbno Franciszek Ksawery, biskup chełmiński 252
- Rykała Stanisław, woźny koronny 38
- Rykowski Wojciech, pleban w Goręczynie 195
- Rymanowiec (Reymanowiec), pow. kościerski, woj. pom. 161
- Rymut Kazimierz* 22
- Rypin, pow. rypiński, woj. kuj.–pom. 255
- Rząd Ryszard* 258
- Rzeczpospolita I 329, 330, 333
- Rzeczpospolita II 326
- Rzepka Fryderyk, ekonom w Chojnie 273
- Rzepiewska Danuta* 305
- Rzeszów 63
- Salmonowicz Stanisław* 258
- Sambor II, książę tczewski 27
- Samosierra, przełęcz w Hiszpanii 214
- Sapała Patryk* 315
- Sarbinowo, pow. gostyński, woj. wlkp. 200, 212, 239–242
- Sarnowski Jakub 77
- Sartawski 103
- Saspe, zob. Zaspa
- Schachman Adolf Ernest, major JKM 102
- Schachman Ludwik 103
- Schachmanowie 102
- Schadrau, zob. Szczodrowo
- Szchedlin Czarlińska Bronisława von z Mazowieckich, żona Leona 286, 290, 306
- Schedlin Czarliński Emil z Brąchnówka 306
- Schedlin Czarliński Jan Paweł, syn Leona 286
- Schedlin Czarliński Leon von z Dubielna i Zakrzewka 266, 270, 286, 287, 289, 303–307
- Schel Benjamin, archiwariusz w Królewcu 78
- Schillingsdorf 27
- Schirmer Jacek H.* 262, 263
- Schlieben Wilhelm, wojewodzie inflancki 87
- Schlossfreiheit Schoeneck, zob. Skarszewy — wójtostwo
- Schmidt Georg* 21
- Schmitt Friedrich Wilhelm Ferdinand* 171
- Schroederin Agata, żona Gabriela Bömeln, zob. Bömeln Agata ze Schroederinów
- Schroetter Balbina z Nostitz Bąkowskich, żona Ernesta 252, 275
- Schroetter Ernest, konsyliarz ziemi miłkowskiej 252
- Schroetter Karol Ernest Fryderyk Leopold, baron 252
- Schubert, nauczyciel rysunku w Dreźnie 244, 246
- Schuch Heinrich* 44, 48, 49, 54, 110
- Schultz Franz* 7
- Schwengel Jerzy*, przeor kartuzów w Kartuzach 13, 18, 29, 40, 41, 47, 48, 73, 103, 127, 142, 159, 162, 163
- Schwichow v. z Margońskiej Wsi 203
- Szczaniecki z Sarbinowa 242
- Sedlag Anastazy, biskup chełmiński 258
- Sendykowski Roman z Wapna 258
- Seide, zob. Jedwabno
- Seske Salomon 320
- Sękowa Katarzyna z Sikorzyna? 69
- Sicorino, zob. Sikorzyno
- sickorsin, zob. Sikorzyno
- Sicorsin, zob. Sikorzyno
- Sidurska Julianna, żona Ignacego 307
- Sidurska Justyna z Reisshofów, żona Ignacego 307
- Sidurski Ignacy z Tylic 307
- Siedliska, niegdyś obok Sikorzyna 73, 117
- Sieklicka Zofia z Sikorzyna? 65
- Sieliski Teodor z Dylewa 276
- Siemiątkowski Feliks 317
- Sierakowice, pow. kartuski, woj. pom. 58, 163
- Sierakowska Anna, żona Stanisława Ponińskiego, zob. Ponińska Anna z Sierakowskich

- Sikorscy herbu Cietrzew 25, 27, 28, 29, 35, 45, 48, 49, 57, 72, 219, 221, 323, 330, 337
- Sikorska Anna 69
- Sikorska Anna, żona Jana 69
- Sikorska Anna, żona Krzysztofa Żabińskiego, zob. Żabińska Anna z Sikorskich?
- Sikorska Anna z Wyczechowskich, żona Krzysztofa 63
- Sikorska Anna z Żabińskich, żona Adama 63
- Sikorska Anna, córka Michała, żona Jerzego Wyczechowskiego, zob. Wyczechowska Anna z Sikorskich
- Sikorska Anna, córka Krzysztofa, żona Macieja Żabińskiego, zob. Żabińska Anna z Sikorskich
- Sikorska Anna, żona Stanisława Sikorskiego 49, 58, 64, 82
- Sikorska Anna z Łyskowskich, żona Stanisława 309
- Sikorska Apolonia z Grabowskich, żona Jana 25, 31, 43, 44, 72
- Sikorska Barbara, córka Stanisława 64
- Sikorska Dorota, córka Michała 29
- Sikorska Dorota z Wyczechowskich, żona Marcina 129
- Sikorska Elżbieta, córka Michała 29
- Sikorska Ewa, żona Jana? 58, 81, 82
- Sikorska Ewa z Przewoskich, żona Iv. Piotra, 2 v. Macieja Smęgorzyńskiego 60
- Sikorska Helena, córka Stanisława, żona Stefana Pobłockiego, zob. Pobłocka Helena z Sikorskich
- Sikorska Huta, zob. Stara Sikorska Huta
- Sikorska Jadwiga, żona Michała Pruskiego, zob. Pruska Jadwiga z Sikorskich
- Sikorska Justyna, żona Jerzego z Sikorzyna 59
- Sikorska Katarzyna, żona Michała 29
- Sikorska Katarzyna, córka Jana, żona Bartłomieja Wybickiego (1.1), zob. Wybicka Katarzyna z Sikorskich
- Sikorska Marianna 59
- Sikorska Marianna, żona Jakuba Lewińskiego, zob. Lewińska Marianna z Sikorskich
- Sikorska Teresa, córka Andrzeja z Sikorzyna 327
- Sikorska Urszula z Czarnołęskich, żona Adama 128
- Sikorska Zofia, córka Stanisława 309
- Sikorska Zofia, żona Mikołaja Miszewskiego (Miniszewskiego), zob. Miszewska Zofia z Sikorskich
- Sikorska Zofia, żona Rafała Ustarbowskiego, zob. Ustarbowska Zofia z Sikorskich
- Sikorski Adam 128
- Sikorski Adam, syn Krzysztofa 63
- Sikorski Andrzej z Sikorzyna, syn Jerzego 59, 120, 190, 323, 327
- Sikorski Antoni, syn Andrzeja z Sikorzyna 327
- Sikorski Bogusław 76
- Sikorski Gotard, syn Michała 29
- Sikorski Grzegorz z Sikorzyna 60–62, 75, 323
- Sikorski Hieronim, syn Michała 29
- Sikorski (Zykorski) Jan z Sikorzyna 23, 25, 29, 31, 44, 47
- Sikorski Jan, syn Andrzeja, pułkownik JKM 120, 190, 323, 327
- Sikorski Jan, syn Jana 37, 72
- Sikorski Jan, syn Jerzego 48, 58, 60–63, 69, 72, 81, 323
- Sikorski Jan, syn Michała 29
- Sikorski Jan* 309
- Sikorski Jerzy, syn Jana 43–45, 51, 59, 323
- Sikorski Krzysztof, syn Michała 29, 32, 35, 45, 63
- Sikorski Marcin 61
- Sikorski Marcin 129
- Sikorski Michał z Sikorzyna 28, 29, 84
- Sikorski Mikołaj, syn Michała 29
- Sikorski Piotr z Sikorzyna, syn Jerzego 48, 60
- Sikorski Piotr Paweł, syn Adama, ks., oficjał gdański i pleban w Pucku i Starogardzie 128, 129, 132, 133
- Sikorski Stanisław, syn Jerzego 48, 49, 51, 64, 323
- Sikorski Stanisław z Wielkich Chełmów 309
- Sikorski (Kętrzyński) Stefan 29
- Sikorski Wojciech, syn Jerzego 48, 51, 57, 323

- Sikorzyno (Sicorino, sickorsin, Sicorsin, Sykorczin, Sycorsin, Sykorzyno), pow. kartuski, woj. kuj.–pom. 13, 15, 18, 23, 25–29, 32, 38, 40, 47–49, 51–53, 58–62, 64–66, 68, 69, 71–75, 78–80, 83, 84, 89, 92–96, 112, 113, 115–117, 119, 120, 122–125, 142, 151, 154, 155, 158, 163, 179, 182, 184, 190, 218–223, 323, 327, 328, 330–332
- dział Sikorsciana 120, 189, 190
- Skalski Jan, ekonom starostwa kościerskiego 119
- Skałaska Melania z Rożnowskich 241
- Skalkowski Adam M.* 9, 10, 14, 25, 51, 80, 81, 111, 112, 115, 124, 125, 127, 159, 177, 178, 199, 204–206, 208–213, 221, 222, 238, 241, 242, 246, 247, 249, 287, 330
- Skarszewy (Schöneck) 12, 48, 51, 52, 61, 83, 88, 95, 97, 100, 103, 110, 111, 119, 120, 124, 126–128, 130, 134–136, 139, 140, 142, 143, 144, 149, 150, 152, 153, 156–158, 163, 165, 172, 180, 191, 196–198, 200, 201, 215, 331, 333
- Domowa Łąka 136
- wójtostwo skarszewskie (Barlinskie Włoki, Schlossfreiheit Schoeneck) 103, 121, 193, 202, 324
- Skarżyński Stefan Ludwik, syn Walentego 245
- Skarżyński Walenty z Fabianowa 245
- Skapscy na Kujawach 320
- Skibiński Andrzej, pisarz sądu grodzkiego drohickiego 164
- Skierniewice, miasto w woj. łódzkim 321
- Skorzewo, pow. kościerski, woj. pom. 18, 26, 63, 72, 73, 78, 96
- Skotnicki Michał 109
- Skowroński Wojciech Józef* 15
- Skóra Wojciech* 155
- Skórzewo, pow. poznański, woj. pom. 239
- Skórzewski 204
- Skórzewska Aleksandra, córka Franciszka, żona Aleksandra Gorzeńskiego, zob. Gorzeńska Aleksandra ze Skórzewskich
- Skórzewska Anna, córka Franciszka 204
- Skórzewska Katarzyna z Iwanickich, żona 1 v. Franciszka Czapskiego, 2 v. Stanisława 161, 204
- Skórzewska Ludwika z Czapskich, żona Michała 204
- Skórzewska Marianna, żona Tadeusza Drwęskiego, zob. Drwęska Marianna ze Skórzewskich
- Skórzewska Marianna z Ciecierskich, żona Franciszka Skórzewskiego 202, 204, 245
- Skórzewski Franciszek, generał 203, 204, 205, 245
- Skórzewski Fryderyk, syn Franciszka 202, 204
- Skórzewski Ignacy, podwojewodzi poznański 206
- Skórzewski Michał, podkomorzy poznański 204, 205, 245
- Skórzewski Stanisław, generał, starosta kiszewski 153, 154, 161, 204
- Skórzyńska Jadwiga z Krajewskich, żona Jana 269
- Skórzyńska Marianna Józefina, córka Jana 269
- Skórzyński Jan z Jabłonowa, kuchenny 269
- Skuratowicz Jan* 242
- Skwerawska Marianna, żona Franciszka 187
- Skwerawski Franciszek z Płacht, owczarz 187
- Skwerawski Franciszek Paweł, syn Franciszka 187
- Skrwilno, pow. rypiński, woj. kuj.–pom. 309, 319
- Slavicki Johann, mieszczanin skarszewski 49
- Ślawiński Tomasz* 8
- Ślawki (Ślawkowy), pow. kartuski, woj. pom. 84, 98, 159, 167, 324
- Ślawkowy, zob. Ślawki
- Ślawska Aniela* 203
- Słozewy, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 273
- Słowikowski *alias* Mach Stanisław 38
- Słupecka Marianna, żona Franciszka Owidzkiego z Kocborowa, zob. Owidzka Marianna ze Słupeckich

- Słuszka Konstancja, żona 1 v. Ernesta Denhoffa, 2 v. Władysława Denhoffa, zob. Denhoff Konstancja ze Słuszków
 Smęgorzyńska Ewa z Przewoskich, żona 1 v. Piotra Sikorskiego, 2 v. Macieja 60
 Smęgorzyński Maciej 60
 Smołąg, pow. starogardzki, woj. pom. 107, 225, 226, 307, 324
Smoleński Maciej, ks., prob. w Dulsku 282
 Smukała Piotr 29
 Sobecki, zob. Sobiecki
 Sobiecki (Sobecki) Michał z przytułku dzierzgońskiego 232, 235, 236
 Sobieszyn, pow. rycki, woj. lubelskie 272
 Sobolewska Józefa z Wybickich, żona Jakuba 321
 Sobolewska Józefa, córka Jakuba 321
 Sobolewski Jakub z Kalisza 321
Soborska-Zielińska Anna 315
 Sobowidz, wieś w pow. gdańskim, woj. pom. 27, 78
 Sobącz, pow. kościerski, woj. pom. 187
 Sokolnicka Dorota z Morawskich, żona Stanisława 54
 Sokolnicki Stanisław 54
 Sokolniki, wieś w pow. gnieźnieńskim, woj. wlkp. 54, 305
 Sommarin Teofila Szarlota, żona Antoniego Gampa, zob. Gamp Teofila Szarlota z Sommarinów
 Somonino, pow. kartuski, woj. pom. 76
 Sortyka, pow. golubsko-dobrzyński, woj. kuj.–pom. 250, 251, 327
 Sosno, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 263
 Sparau, zob. Sporowo
 Spiess Józef, mieszkaniec Szwecji 157
 Szałowski Jan 42
 Szałowski Krzysztof, ławnik z mirach. 35, 42
 Sporowo (Szarowo, Sparau), pow. sztumski, woj. pom. 86, 168, 170, 173, 177, 178, 232–235, 237, 325, 332
Spruth Herbert 20
Sroka Jan 20
 Stachurska Barbara z Zielińskich, żona Andrzeja 252
 Stachurska Joanna Ludwika, córka Andrzeja 252
 Stachurski Andrzej z Grodziczna 252
 Stanisław Leszczyński, król Polski 80, 96, 113, 159
 Stanisław August Poniatowski, król Polski 173, 200, 201, 208, 211
 Stanisław Poniatowski, bratanek króla Stanisława Augusta 180, 208
 Stanisławski Wojciech de Zejgut, szmabelan JKM 87
Stanke Marianne 67, 153, 157, 200
 Stanowo (Sztanowo), pow. sztumski, woj. pom. 175
 Stara Huta, zob. Stara Sikorska Huta
 Stara Golinka, zob. Golinka
 Stara Kiszewa (Kiszewa), pow. kościerski, woj. pom. 136
 - Zamek Kiszewski 164
 Stara Sikorska Huta (Sikorska Huta, Stara Huta), kolonia Sikorzyna, pow. kartuski, woj. pom. 58, 61, 71, 119, 123, 221
 Stara Wieś (Altendorf), pow. sztumski, woj. pom. 86, 87, 169–173, 177, 178, 232–235, 237, 325, 332
 - część Rawizna 170
 Stare Szkoty (Szwecja), obecnie na terenie miasta Gdańska 126, 142, 145, 156, 157, 188, 200, 226, 333
 Starogard Gdański (Preussisch Stargard), miasto w woj. pom. 12, 19, 48, 77, 94, 96, 110, 113, 117, 142, 150, 159, 160, 161, 180, 185, 250, 307
 Starorypińska Katarzyna Ludwika 268
 Starorypińska Marianna z Zadróżewskich, żona Antoniego 268
 Starorypiński Antoni z Wądzynka 268
 Stary Wiec, pow. kościerski, woj. pom. 136, 137, 153
 Starzeńska Anna z Dzierzgonia 86
 Starzyno, pow. pucki, woj. pom. 219
 Stashke, zob. Staśko
 Staśko (Stashke) z Schillingsdorfu 27, 28
 Stawicki Franciszek z Nowego Wieca 136, 137
 Stawicki Kazimierz 145
 Stążki, pow. świecki, woj. kuj.–pom. 289
 Stefan z Będmina 110

- Stefanowicz Anna z Wybickich, z Rawy Mazowieckiej 321
- Stefanowicz Antoni 175
- Stefańska Władysława, córka Walentego, druga żona Stanisława Dzierzgowskiego, zob. Dzierzowska Władysława ze Stefańskich
- Stefański Walenty z Poznania i Pelplina 297, 335
- Steffens Gabriel z Watkowic, ławnik z. malborski 172
- Steklin, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 295
- de Steklinki, zob. de Szteklina
- Stępan Kamil* 310
- Stępska Marianna z Jadyńskich, żona Jana 257
- Stępski Jan z Chojna, wypalacz cegieł 257
- Stępski Tomasz Jan, syn Jana 257
- Stężyca, pow. kartuski, woj. pom. 13, 26, 29, 39, 63, 73, 83, 89, 90, 93, 112, 122, 124, 125, 152, 158, 163, 182, 219, 220, 221
- Stężycki Wojciech, woźny koronny 60
- Stieglin, właściciel Hotelu Saskiego w Poznaniu 244
- Stolcenberg (Stoltzenberg), zob. Chelm
- Stoltzenberg, zob. Stolcenberg
- Storchnest, zob. Mokajmy
- Straszewski Antoni 264, 268
- Strausowa Ewa z Dzierzgonia 175
- Strzałko Maria* 242, 247
- Strzebielino, pow. wejherowski, woj. pom. 117
- Srzebielińska Justyna de Bałgi, żona N. 118
- Strzebielińska Marianna de Bałgi, żona N. 118
- Strzelecka Iwona* 135
- Strzelecki Józef, ks., kanonik wrocławski 132
- Strzecz, pow. wejherowski, woj. pom. 35, 163
- Studziński Antoni 77
- Studziński Tomasz 77
- Studziński Wojciech 77
- Styrcembechr Jakub, geometra 79
- Suchcitz Andrzej* 311
- Suchocka Antonina z Wybickich z Jakubowa, żona Kazimierza 321
- Suchocki Kazimierz 321
- Suchorzyńska Katarzyna z Piątkowa 277
- Suchorzyński Kazimierz 300
- Sugajski Bartłomiej 320
- Sulerzyscy herbu Junosza 54, 277, 279, 335, 337
- Sulerzyska Alodia, żona Ignacego Rutkowskiego, zob. Rutkowska Alodia z Sulerzyskich
- Sulerzyska Anna, panna z Piątkowa 276
- Sulerzyska Anna z Mieroszewskich, żona Wincentego 275, 276
- Sulerzyska Anna Marianna Barbara, córka Natalisa 276
- Sulerzyska Helena Leonarda Alodia, córka Natalisa, żona Michała Euzebiusza Wybickiego (8.18), zob. Wybicka Helena Leonarda Alodia z Sulerzyskich
- Sulerzyska Izabela z Czapskich, pierwsza żona Natalia 261, 276
- Sulerzyska Jadwiga Maria Paulina (Wiktoria), córka Natalisa 278
- Sulerzyska Katarzyna Kornelia Helena z Wężyków, żona 1 v. N. Jarocińskiego, 2 v. Tadeusza Władysława Mieczysława 277, 291
- Sulerzyska Leonarda Dorota Balbina z Wybickich (8.7), druga żona Natalisa 253, 258, 272, 273, 275–279, 281, 282, 291, 327, 335
- Sulerzyska Wanda, zob. Sulerzyska Wanda Józefina
- Sulerzyska Wanda Józefina, córka Natalisa 278
- Sulerzyska Wiktoria, zob. Sulerzyska Jadwiga Maria Paulina
- Sulerzyski Atanazy, syn Wincentego 276
- Sulerzyski August v. z Piątkowa 277
- Sulerzyski Gustaw z Piątkowa 278
- Sulerzyski Jan, syn Natalisa 277
- Sulerzyski Kazimierz Aleksander Mieczysław, syn Natalisa 272, 278
- Sulerzyski Natalis* 258, 259, 272, 273, 275–280, 283, 290, 294, 335
- Sulerzyski Natalis Franciszek Izydor z Piątkowa, syn Wincentego 254, 258, 272,

- 273, 275–279, 282, 290, 291, 294, 296, 298, 299, 335
- Sulerzyski Tadeusz Władysław Mieczysław (Wacław), syn Natalisa 277, 291, 295, 312
- Sulerzyski Wacław z Szydłowa, zob. Sulerzyski Tadeusz Władysław Mieczysław
- Sulerzyski Wincenty z Piątkowa 275
- Sulęczyno, pow. kartuski, woj. pom. 70, 163
- Sulimierski Filip* 25
- Suliński, ks., kanonik wrocławski 134
- Sułkowsy 246
- Sumin, pow. starogardzki, woj. pom. 94, 250
- Sumińscy herbu Leszczyc 337
- Sumińska Barbara Sabina, żona 1 v. Antoniego Karola Kczewskiego 2 v. Jana Ksawerego Wybickiego (7.7), zob. Kczewska i Wybicka Barbara Sabina z Sumińskich
- Sumińska Florentyna z Niewierza 265, 285, 289
- Sumińska Joanna, córka Antoniego, żona Jana Pruskiego ze Żmijewa, zob. Pruska Joanna z Sumińskich
- Sumińska Marianna z Trzińskich, żona Antoniego 262
- Sumińska Marta, matka Barbary 283
- Sumińska Zofia, żona Michała Karwata, zob. Karwat Zofia z Sumińskich
- Sumiński, ks., archidiakon wrocławski 133
- Sumiński Antoni z Linowca, łowczy rzezycki 262
- Sumiński Ignacy, sędzia pokoju pow. michałowskiego 262
- Sumiński Paweł, administrator starostwa kiszewskiego 149, 161, 162
- Sumiński Walenty z Zęgwirtu 286
- Sumowo, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 229, 252, 261, 267, 272, 276, 280–282, 300, 334
- Susz (Rosenberg), pow. iławski, woj. warm.–maz. 285, 296
- Swarzewo, pow. pucki, woj. pom. 198
- Swarzędz, pow. poznański, woj. wlkp. 209
- Sycorsin, zob. Sikorzyno
- Sykorczin, zob. Sikorzyno
- Sykorzyno, zob. Sikorzyno
- Sypniewscy herbu Odrowąż na Żmijewie 300, 337
- Sypniewska Aniela 317
- Sypniewska Antonina z Czapskich, żona Henryka 300, 316
- Sypniewska Helena 317
- Sypniewska Maria (Marianna), córka Henryka, żona Ignacego Henryka Wybickiego (8.26), zob. Wybicka Maria (Marianna) z Sypniewskich
- Sypniewski Henryk ze Żmijewa 263, 300
- Sypniewski Józef ze Żmijewa 250, 300
- Szafran Przemysław* 21, 220
- Szaniawscy 62
- Szaniawski Józef Kalasanty, biskup kujawski i karkowski 62
- Szaniawski N., rzekomy poseł do Danii 62
- Szarmach Michał, woźny koronny 102
- Szawelska Paulina v. 278
- Szczepanki, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 258, 327
- Szczepańska Urszula z Giengerów, żona Jakuba 31
- Szczepański Jakub, podkomorzy malborski, starosta mirach. 30–32, 34–37, 331
- Szczodro Hieronim 161
- Szczodrowo (Schadrau), pow. starogardzki, woj. pom. 30, 49, 139, 156, 196, 198
- Szczodrowska Elżbieta, córka Józefa 215
- Szczodrowska Magdalena, żona Józefa 215
- Szczodrowski Józef, organista w Tczewie 215
- Szczuka, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 253, 258, 272, 273, 280
- Szczyński z woj. sieradzkiego 129
- Szczygielski Wacław* 94
- Szczygiel Ryszard* 180
- Szeffer Katarzyna, żona Samuela 98
- Szeffer Konstancja, córka Samuela 98
- Szeffer Samuel, *spectabilis* 97, *nobilis* ze Sławek 98
- Szefferowie 98
- Szeliska Marianna, żona Andrzeja Gotartowskiego, zob. Gotartowska Marianna z Szeliskich
- Szeliska Zofia z Orłowskich, żona 1 v. Samuela, 2 v. Kazimierza Trebnitza 85

- Szeliski Bartłomiej, instygator malborski 172
- Szeliski Jan 87
- Szeliski Michał, wicewojewoda malborski 85
- Szeliski Samuel 85
- Szeliski Wiktoryn 87
- Szembek Krzysztof, biskup wrocławski 128
- Szembruk, pow. grudziądzki, woj. kuj.–pom. 14, 270, 294
- Szenic Stanisław* 204
- Szerzawa (Breitfelde, Praustervald), pow. gdański, woj. pom. 149, 161
- Szews Jerzy* 88
- Szmytt Jan z Dzierzgonia 175
- Szotdrski Władysław*, ks. 13, 315
- Szomatalska Julianna, córka Franciszka 307
- Szomatalska Katarzyna, żona Franciszka Nagórzyckiego, zob. Nagórzycka Katarzyna z Szomatalskich
- Szomatalska Marianna z Bartoszyńskich, żona Franciszka 307
- Szomatalski Franciszek 307
- Szonberg, zob. Ostaszewo
- Szonenberg, zob. Ostaszewo
- Szotland, zob. Stare Szkoty
- Szorc Alojzy*, ks. 173
- Szparowo, zob. Sporowo
- Szpegawsk, pow. starogardzki, woj. pom. 217
- Sztanowo, zob. Stanowo
- Sztebelmacher Konstancja z Kostków Węsierskich, żona N. 106
- Sztebelmacher N., wojskowy z Gdańska 106
- Szteblewicz Anna z Kostków Węsierskich, żona Antoniego 106
- Szteblewicz Antoni 106
- Szteklin, pow. starogardzki, woj. pom.
- de Szteklin (Steklinki, Szelelingi) Katarzyna, żona 1 v. Marcina Węsierskiego, 2 v. Jakuba Łyśniewskiego, zob. Węsierska i Łyśniewska Katarzyna de Szteklin
- de Szelelingi, zob. de Szteklin
- Sztoba Andrzej, ks., komendant w Skarszewach 137, 157, 200
- Sztokomski Wojciech z Tuchlina 38
- Sztołc Adam, sołtys grabowski 143
- Sztorchnast, zob. Mokajmy
- Sztrausowna Rozalia z Dzierzgonia? 87
- Sztum, miasto w woj. pom. 235
- Szudrowicz Alojzy* 134, 144
- Szulc Dorota, żona Jana 69
- Szulc Jan z Sikorzyna 69
- Szulc Józef, syn Jana 69
- Szulist Władysław*, ks. 73
- Szulkowska Julianna, żona Tomasza Chachulskiego, zob. Chachulska Julianna z Szulkowskich
- Szultka Zygmunt* 258
- Szumlańska Maria z Mlickich, żona Stefana 304
- Szumlański Stefan z Kątna 304
- Szumleś Szlachecki (Krzyżewo), pow. kościerski, woj. pom. 41
- Szur Lipińska Marianna, córka Wojciecha, żona Tomasza Grąbczewskiego, zob. Grąbczewska Marianna z Szurów Lipińskich
- Szur Lipińska Teresa Katarzyna z Doręgowskich, 1 v. żona Wojciecha, 2 v. Michała Janowskiego 77, 79, 97, 98, 112
- Szur Lipiński Wojciech 77, 79, 97, 112, 113, 142, 160
- Szurowa Katarzyna, zob. Szur Lipińska Teresa Katarzyna
- Szwajcaria 310, 318, 319
- Szwajkowski Stanisław 77
- Szydłans Andrzej de Gałązki, woźny koronny 47
- Szydłów, pow. pabianicki, woj. łódzkie 277, 278
- Szyk Jan z Lubieszyna, podpułkownik JKM 97
- Szymanowski Paweł ze Skarszew, wityk 145
- Szymanów, pow. sochaczewski, woj. mazowieckie 319
- Szymańska Katarzyna z Politowskich, żona Walentego 302
- Szymański Franciszek, syn Walentego 302
- Szymański Józef* 24
- Szymański Walenty z Tylic 302
- Szymborski Kazimierz 171
- Szymkowo, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 258, 326
- Szyszczyński Feliks* 133, 159
- Ślaski Bolesław* 103
- Ślaski Kazimierz* 258

- Śliwiński Błażej* 27
 Śrem (Schrimm), pow. śremski, woj. wlkp.
 209, 212, 305
 Śródka, część Poznania 315
 Świchowska Katarzyna, córka Jana, żona
 Jakuba Grabowskiego, zob. Grabowska
 Katarzyna ze Świchowskich
 Świchowska Zofia z Chmielińskich, żona
 Jana 117
 Świchowski Jan 117
 Świchowski Michał, syn Jana 117
 Świecie nad Osą, pow. grudziązki, woj.
 kuj.–pom. 281
 Świecie nad Wisłą, pow. świecki, woj. kuj.–
 pom. 174, 211, 322
 Świedziebna, pow. brodnicki, woj. kuj.–
 pom. 300
 Świerczyny, pow. toruński, woj. kuj.–pom.
 254, 256, 258, 259, 272, 273, 275, 278,
 280, 281, 283, 327, 335
Święcki Tomasz 87
 Tański Tomasz z Dzierzgonia 232
 Tarlach N., kapitan wojsk JKM 250
Taszycki Witold 22
 Tczew, pow. tczewski, woj. pom. 215
 — wójtostwo 27
Teresińska Izabella 70
 Terman Anna, żona Piotra 108, 109, 200
 Terman Jan, syn Piotra 109
 Terman Piotr z Będmina 108, 109, 200
 Terman Wojciech Józef, syn Piotra 108, 200
 Teska Katarzyna, żona Jana Doręgowskie-
 go, zob. Doręgowska Katarzyna z Te-
 sków
 Thil Izabela z Wierzbickich, żona N. 270
 Thil N. z Chełmonia 270
Thielen Peter G. 28
 Tocz Jan z Sikorzyna 49
 Toczkońska Marianna z Sikorzyna 58
 Tokarska Apolonia z Grąbczewskich, żona
 Jana 154
 Tokarska Ewa, żona Adama 154
 Tokarska Maria z Lewalt Jezierskich, żona
 Zenona 273
 Tokarski Adam z Kaszuby 154
 Tokarski Jakub, syn Adama 154
 Tokarski Jan z Chwarzcienka 154
 Tokarski Zenon 273
 Tolksdorff Jan, burmistrz Dzierzgonia 175,
 232
 Tomaszewski Józef 113, 168
Tomczak Andrzej 28, 44
 Tomki, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 254,
 326
 Toruń 12, 14, 28, 195, 196, 244, 257, 276,
 282, 291, 294, 310, 315, 318, 319, 333,
 335, 336
 Toscani, nauczyciel rysunku w Dreźnie 244,
 246
 Trąmbczyńska Konstancja, żona Cypria-
 na Jarochońskiego, zob. Jarochowska
 Konstancja z Trąmbczyńskich
 Trąbki Wielkie, pow. gdański, woj. pom.
 140, 157
 Trąbska Aleksandra, żona Andrzeja Częst-
 kowskiego, zob. Częstkowska Aleksan-
 dra z Trąbskich
 Trąbska Anna z Żeromskich, żona Marcina
 120
 Trąbska Elżbieta, żona N. Massaua,
 zob. Massau Elżbieta z Trąbskich
 Trąbska Katarzyna z Żabińskich, żona Jaku-
 ba 69
 Trąbski (Trąbski) Jakub 69
 Trąbski Marcin 114
 Trąbski, zob. Trąbski
 Trebiński Jakub, sługa Jakuba Szczepań-
 skiego 32
 Trebnic Stanisław, ks., archidiakon kamień-
 ski 51
 Trebnitz Kazimierz 85
 Trebnitz Zofia z Orłowskich, 1 v. żona Sa-
 muela Szeliskiego, 2 v. Kazimierza 85
Treichel Alexander 163, 164
 Trembecka Anna z Niezabitowskich, żona
 Jakuba Teodora 71
 Trembecka Ewa z Płaskowskich, żona Jaku-
 ba Aleksandra 71
 Trembecka (Trębecka, rzekoma Wybicka)
 Joanna, uczennica w Żukowie 321
 Trembecki Jan, ławnik z. tczewski 103
 Trembecki Jakub Aleksander, syn Jakuba
 Teodora, pisarz ziem pruskich 71, 76,
 78, 79, 95

- Trembecki Jakub Teodor, dzierżawca starostwa kościerskiego, pisarz skarbowy pruski, ławnik z. mirach., podczaszy rzeczycki, poeta 70–72, 76
- Trembecki Władysław, syn Jakuba Teodora 70, 71
- Trelińska Barbara* 332
- Trębecka Joanna, zob. Trembecka Joanna
- Trędalski Antoni, ks., komendant w Lembargu 265
- Trochowski Bartłomiej Franciszek, ks., pleban serocki, wizytator 115
- Tropy Sztumskie, pow. sztumski, woj. pom. 87
- Trzciano (Wielkie Trzcianno), pow. wąbrzeski, woj. kuj.–pom. 270
- Trzczińska Izabela, druga żona Józefa Nostitz Jackowskiego, zob. Nostitz Jackowska Izabela z Trzczińskich
- Trzczińska Marianna, ksieni w Żarnowcu 179, 182
- Trzczińska Marianna, żona Antoniego Sumińskiego, zob. Sumińska Marianna z Trzczińskich
- Trzczińska Pelagia, pierwsza żona Józefa Nostitz Jackowskiego, zob. Nostitz Jackowska Pelagia z Trzczińskich
- Trzcziński Edward 266
- Trzcziński Ksawery, generał 250
- Trzebiatkowska Anna 86
- Trzebiatowski Jakub 233
- Trzebiatowski Wojciech 96
- Trzebielino, pow. bytowski, woj. pom. 39
- Trzebuchowska Kazimiera, żona Jana Mlickiego, zob. Mlicka Kazimiera z Trzebuchowskich
- Trzemeszno, pow. gnieźnieński, woj. kuj.–pom. 304
- Trzęsiek Michał, ks., wikariusz w Papowie Toruńskim 303, 304, 306
- Trzmielowo, pow. człuchowski, woj. pom. 55
- Tuchlino, pow. kartuski, woj. pom. 38, 291
- Tuchlińska Elżbieta z Dąbrowskich, żona Michała Tuchlińskiego *alias* Reszki 38
- Tuchlińska Katarzyna z Warcimińskich, żona Jakuba 38
- Tuchliński Jakub z Tuchlina 38
- Tuchliński Michał *alias* Reszka z Tuchlina 38
- Tuchliński Marcin 38
- Tuchołczanka Anna, żona Franciszka Ksawerego Nostitz Jackowskiego, zob. Nostitz Jackowska Anna z Tuchołków
- Tuchołczanka Joanna, starościanka jasienniecka, żona Ksawerego Rutkowskiego, zob. Rutkowska Joanna z Tuchołków
- Tuchołczanka Marianna, żona Piotra Klińskiego, zob. Klińska Marianna z Tuchołków
- Tuchołczanka Marianna, panna 290
- Tuchołczyna Agnieszka Agata z Wybickich (6.17), żona Michała II 10, 119, 121, 159, 165, 189, 191, 193, 224–226, 227, 296, 324, 333
- Tuchołka Anna, żona Ignacego Dzierzgowskiego, zob. Dzierzowska Anna z Tuchołków
- Tuchołka Antoni, syn Michała II 225
- Tuchołka Ewa, żona Piotra Wieckiego, zob. Wiecka Ewa z Tuchołków
- Tuchołka Franciszka Julia Brygida, córka Michała II 225, 227
- Tuchołka Jan z Orla, ławnik z. tucholski 224, 225
- Tuchołka Jan Paweł Sebastian, syn Michała II 225
- Tuchołka Jan Piotr, kasztelan gdański 63
- Tuchołka Joanna Paulina Sabina, zob. Tuchołka Jan Paweł Sebastian
- Tuchołka Józef, syn Michała II 225
- Tuchołka Józef ze Smołąga 226, 307
- Tuchołka Marianna Barbara Łucja, córka Michała II, żona N. Borskiego, zob. Borska Marianna Barbara Łucja z Tuchołków
- Tuchołka Melchior, syn Michała II 225
- Tuchołka Michał I z Orla, sędzia z. tucholski 107, 149, 164, 180, 224, 225, 333
- Tuchołka Michał II, syn Michała I, ławnik z. mirach. 10, 224–227, 324, 333
- Tuchołka Michał, starościc jasienniecki 265
- Tuchołka Michał z Niewierza 290, 293
- Tuchołka Otylia Marianna z Grabowskich, żona Michała I 107, 224

- Tuchołka Otylia Zofia, córka Michała I, żona Łukasza Pruszkaka, zob. Pruszak Otylia Zofia z Tucholków
- Tuchołkowie herbu Korzbok 337
- Tuchółka, pow. tucholski, woj. kuj.–pom. 221
- Tulikowska Konstancja, zob. Tulikowszcanka
- Tulikowski Stefan, organista garczyński 187
- Tulikowszcanka Konstancja, córka Stefana? 187
- Turbański Pius*, ks., o. OFM 66
- Turczynowiczowa Maria* 287
- Turew, pow. kościański, woj. wlkp. 242
- Turno Hieronim, opat pelpliński 154
- Turski Andrzej 68
- Turski (mylnie Jurski) Szymon, ks., wikary kościerski 220, 221
- Turze, pow. tczewski, woj. pom. 197
- Tümen v., generał 245
- Twardowska Magdalena, żona Świętosława 238
- Twardowski Świętosław z Pucułowa 238
- Tylice, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 266, 270, 286–288, 290, 302, 304–307, 313, 327, 335, 336
- Tylle Rozalia, żona Antoniego Makowskiego, zob. Makowska Rozalia z Tyllów
- Tymień (Tymmenhagen), pow. koszliński, woj. zachodniopomorskie 45
- Tymmenhagen, zob. Tymień
- Tyszka Andrzej Tadeusz* 214
- Tywęży (Tiefensee), pow. sztumski, woj. pom. 87, 88, 171, 172, 325, 332
- wójtostwo 87, 88, 325
- lemaństwo 171, 172, 325, 332
- Ubertmańska Julianna, zob. Wolska Julianna
- Ugowska Teresa, żona Wawrzyńca 187
- Ugowski Józef, syn Wawrzyńca 187
- Ugowski Wawrzyniec z Sobącza 187
- Ukraina 180, 208, 321
- Ulanowski Bolesław* 28
- Ulatowski Konstanty 203, 205, 245
- Unkinder Elżbieta, żona Macieja 174
- Unkinder Maciej z Blunaków 174
- Unkinder Michał, syn Macieja 174
- Urban Marianna z Kostków Węsierskich, żona 1 v. N., 2 v. Jana Kleiny 106
- Urban N. 106
- Urban Wacław* 159
- Urbicki Piotr (rzekomy Piotr Wybicki), ks., pleban w Reptach 321
- Uruski Seweryn* 9, 281
- Ustarbowski herbu Abdank odm. 62, 98, 337
- Ustarbowska Agnieszka z Dułaków Węsierskich, żona Wojciecha 104
- Ustarbowska Joanna, córka Jana 97
- Ustarbowska Joanna, żona Jana Glińskiego, zob. Glińska Joanna z Ustarbowski
- Ustarbowska Ludwika de Bernery, żona Jana 98, 104
- Ustarbowska Magdalena z Wybickich (4.6), żona N. 58, 69, 82–83, 331
- Ustarbowska Magdalena, córka Jana, żona Wojciecha Czarnowskiego, zob. Czarnowska Magdalena z Ustarbowski
- Ustarbowska Zofia z Sikorskich, żona Rafała 61
- Ustarbowski Aleksander, syn Jana 97
- Ustarbowski Antoni 122
- Ustarbowski Fabian Michał, ks., cysters z Pelplina, prob. w Nowej Cerkwi 122
- Ustarbowski Filip z Brodnicy, ławnik z. miarach. 40, 42, 43
- Ustarbowski Jakub 77
- Ustarbowski Jan 77
- Ustarbowski Jan 97, 98, 104
- Ustarbowski Kazimierz, syn Jana 97
- Ustarbowski Michał z Lubania 77, 81, 323
- Ustarbowski N. 83
- Ustarbowski Rafał 61, 70
- Ustarbowski Stanisław 77
- Ustarbowski Wojciech, syn Jana 97, 100, 104, 324
- Uzdowska Ewa, żona Jana 64
- Uzdowska Jadwiga, córka Jana 64
- Uzdowski Jan z Sikorzyna 64
- Vasicius Andrzej, penitencjariusz gnieźnieński 54
- Vibe N., jakoby minister spraw zagranicznych Danii 62

- Villarius Henryk, przeor kartuzów w Kartuzach 40, 41, 43
- Vonheyma, zob. Geheyma
- Wabcz, pow. chełmiński, woj. kuj.–pom. 285
- Wachowiak Bogdan* 258
- Wagańska Marianna, żona Stanisława 86
- Wagańska Marianna, córka Stanisława 86
- Wagański Stanisław z Dzierzgonia 86
- Wagram, miasto w Austrii 244, 333
- Waldheim, zob. Płowężek
- Walewski Władysław* 25
- Walter Agnieszka z Piątkowa 308
- Walter Józef z Piątkowa 308
- Waldowski Maciej ze Słupów 54
- Wanderhagen Jan, zob. van der Hagen Jan
- Wapno, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 254, 258, 266, 273, 299, 327, 335
- Warcimińska Katarzyna, żona Jakuba Tuchlińskiego, zob. Tuchlińska Katarzyna z Warcimińskich
- Warnkówna Anastazja 304
- Warszawa 22, 35, 126, 133, 134, 142, 180, 195, 196, 201, 208, 211, 212, 239, 245, 246, 254, 297, 298, 303, 305, 312, 319, 321
- Warzewscy herbu własnego 337
- Warzewska Barbara Krystyna, córka Piotra Macieja, żona Macieja III Wybickiego (5.3), zob. Wybicka Barbara Krystyna z Warzewskich
- Warzewska Teresa Konstancja z Radoszewskich, żona Piotra Macieja 114, 118, 119, 121, 220, 222, 324, 333
- Warzewski Maciej Reinhold, zob. Warzewski Reinhold
- Warzewski Mikołaj Antoni, syn Piotra 121
- Warzewski Piotr Maciej z Małego Donimierza, chorąży JKM 114, 118, 119, 222, 324
- Warzewski Reinhold (Maciej Reinhold), syn Piotra Macieja 114, 222
- Waschinski Emil* 126, 135, 138–140, 151, 197, 226
- Watembach Daniel, woźny koronny 78
- Watkowice, pow. kwidziński, woj. pom. 172
- Watkowice Małe, pow. kwidziński, woj. pom. 173
- Watkowiczki, zob. Watkowice Małe
- Wawrzyk Aniela* 9, 241
- Wawrzyk Henryk* 328
- Wąbrzeźno, miasto w pow. kuj.–pom. 294
- Wądryń, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 228–230, 249–251, 258, 260, 267–270, 272, 274, 283, 326, 334
- Wąglikowscy herbu Brochwicz odm. 8
- Wąglikowska Joanna z Lewalt Jezierskich, żona Kazimierza 161
- Wąglikowski Adrian z Wiekiego Klincza 29
- Wąglikowski Antoni, ławnik z. mirach. 102, 107, 148
- Wąglikowski Jakub, syn Kazimierza 161
- Wąglikowski Kazimierz, ławnik z. mirach. 161
- Wąglikowski Walenty z Wielkiego Klincza 29
- Wedelstedt Mikołaj 39
- Weichbrodt Dorothea, geb. von Tiedemann* 145
- Wejher Achacy z Tymmenhagen 45, 52
- Wejher Anna z Mortęskich, żona Ernesta 41
- Wejher Dymitr, syn Ernesta, starosta kościerski 41
- Wejher Elżbieta z Belowów, żona Achacego 45
- Wejher Ernest, starosta pucki 41
- Wejher Jan Jakub, syn Ernesta, woj. malborski, chełmiński 41, 46, 52
- Wejher Jakub, syn Jana, pułkownik JKM 48
- Wejher Ludwik, syn Jana, porucznik cesarstwa 48
- Wejher Mikołaj, syn Jana, starosta radzyński 48
- Wejher Mikołaj Henryk z Jabłowa, szmbełan i pułkownik JKM 173
- Wejherowie herbu Skarżyna 7, 8, 331
- Wejherowo, miasto w woj. pom. 119, 123
- Welna, pow. obornicki, woj. wlkp. 14, 208, 209, 210
- Wercakowska Elżbieta 174
- Werder 264
- Wernikowska Anna, pierwsza żona Józefa Czapskiego, zob. Czapska Anna z Wernikowskich
- Wesołowski Piotr, ławnik kościerski 32

- Weyman Jan, woźny koronny 61
 Wędkowy (Wętkowy), pow. tczewski, woj. pom. 217
 Węgry 20
 Węsierscy 98, 105
 Węsierscy z Wieszczyz 97
 Węsierska Anna, córka Joachima 97, 98
 Węsierska Justyna z Borzestowskich, żona Joachima 97, 98
 Węsierska Katarzyna z Poczernickich, żona Stanisława 116
 Węsierska Katarzyna de Sztelelingi, żona 1 v. Marcina, 2 v. Jakuba Łyśniewskiego 116, 118
 Węsierska Katarzyna, córka nieślubna Wiktorii 187
 Węsierska Konstancja, córka Joachima 98
 Węsierska Magdalena, córka Joachima 97, 98
 Węsierska Marianna, córka Joachima 97, 98
 Węsierska Wiktoria z Płacht 187
 Węsierski Bartłomiej *alias* Bronk 42
 Węsierski Grzegorz 77
 Węsierski Jan *alias* Gruchała 42
 Węsierski Joachim 77, 97
 Węsierski Maciej 106
 Węsierski Marcin 116, 118
 Węsierski Marcin, Bronk 42
 Węsierski Mateusz 151
 Węsierski Michał 77
 Węsierski Michał z Lubania 109
 Węsierski Piotr, Bronk 42, 77
 Węsierski Stanisław 116
 Węsierski Tomasz 77, 116
 Węsierski Wojciech 77
 Węsierski Wojciech, syn Joachima 97, 98
 Węsierski Wojciech z Lubania, syn Tomasza 109, 116
 Węsiory, pow. kartuski, woj. pom. 37
 Wętkowy, zob. Wędkowy
 Wężykówna Katarzyna Kornelia Helena, żona 1 v. N. Jarocińskiego, 2 v. Tadeusza Władysława Mieczysława Sulerzyskiego, zob. Jarocińska i Sulerzyska Katarzyna Kornelia Helena z Wężyków
 Wiba, zob. Wyba
 Wiba Bartłomiej z Sikorzyna, honestus 23, 32
 Wibe, zob. Wyben
 Wibe Izbrant, przewoźnik w Ostaszewie 22
 Wibicki Bernardus Petrus, zob. Wybicki Piotr Bernard (4.1)
 Wibicki Brykcy (Briccy), syn Jerzego 320
 Wibicki Grzegorz, syn Jerzego 320
 Wibicki Jerzy 320
 Wibicki Matthias, zob. Wybicki Maciej (2.1)
 Wibicki Piotr, rzekomy pleban w Reptach, zob. Urbicki Piotr
 Wibiczki Bartel, zob. Wybicki Bartłomiej (1.1)
 Wibiske Bartłomiej z Zaspy 320
 Wibiske Helena, córka Bartłomieja 320
 Wibiske N. 319
 Wibiske N. z Taskich 320
 Wibiske (Wiebiske) Urszula 320
 Wibitzki Joseph, zob. Wybicki Józef Rufin (6.8)
 Wichulec, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 264
 Wiconowski Wojciech, ks., prob. w Stężycy 122
 Wiebe 22
 Wiebiske, zob. Wibiske
 Wiec, zob. Stary Wiec
 Wiecka Anna z Sikorzyna, żona Jana Rybińskiego, zob. Rybińska Anna z Wieckich
 Wiecka Dorota, córka Michała
 Wiecka Elżbieta, córka Macieja, żona Adama Borzestowskiego, zob. Borzestowska Elżbieta z Wieckich
 Wiecka Eufrozyna, córka Michała 164
 Wiecka Ewa z Tuchółków, żona Piotra 186
 Wiecka Katarzyna, córka Michała 164
 Wiecka Marianna, córka Michała 164
 Wiecka Marianna z Kajtalów [Kiedrowskich], żona 1 v. Macieja, 2 v. N. Bronka 193
 Wiecka Rozalia, żona Józefa Wyczlińskiego, zob. Wyczlińska Rozalia z Wieckich
 Wiecka Zuzanna z Wyczlińskich, żona Marcina z Liniewka 164, 224
 Wiecki Antoni, syn Michała 164
 Wiecki Franciszek, podstarości skarszewski 84
 Wiecki Jan, syn Macieja 193
 Wiecki Jan, syn Michała 164
 Wiecki Jan z Chońnicy i Mściszewic 202

- Wiecki Karol 109
 Wiecki Karol, syn Michała 164, 228
 Wiecki Maciej 164, 193
 Wiecki Marcin 77
 Wiecki Marcin z Liniewka 224
 Wiecki Michał, brat Marcina 77, 164
 Wiecki Michał, syn Marcina 164
 Wiecki Michał, syn Michała 164
 Wiecki Piotr, burgrabia woj. pom. 119, 120, 224
 Wiecki Piotr, syn Michała 164, 165, 186, 189, 190
 Wiecki Stanisław 189
 Wiecki Wojciech z Wieca 136
 Wiedeń, stolica Austrii 202, 208
 Wielbrandowo, pow. starogardzki, woj. pom. 226
 Wiele, pow. kościerski, woj. pom. 163
 Wielechowska Joanna Eleonora, córka Wojciecha 87
 Wielechowska Helena, żona Wojciecha 87
 Wielechowska Eleonora z Loków, żona 1 v. Wojciecha Nahujewskiego 2 v. Wojciecha 170, 325
 Wielechowski Andrzej, syn Wojciecha 170
 Wielechowski Antoni, syn Wojciecha 170
 Wielechowski Wojciech 170
 Wielechowski Wojciech ze Starej Wsi 87
 Wielgie, pow. lipnowski, woj. kuj.–pom. 294
 Wielgosz Stanisław, poddany Bartłomieja Wybickiego (1.1) i kartuzów 48
 Wielka Brytania 241, 334
 Wielki Klincz, pow. kościerski, woj. pom. 29, 161, 224
 Wielki Lubień, pow. świecki, woj. pom. 198, 322, 333
 Wielki Podleś (Podleś), pow. kościerski, woj. pom. 44, 54
 Wielkie Chelmy, pow. chojnicki, woj. pom.
 Wielkie Księstwo Poznańskie 305
 Wielkie Radowiska (Radowiska), pow. wąbrzeski, woj. kuj.–pom. 14, 282, 294
 Wielkie Trzcianno, zob. Trzcianno
 Wielkopolska 14, 48, 206, 208, 211–213, 282, 296, 297, 305, 320, 332, 333
 Wierzbicy 337
 Wierzbicka Aniela Anna Domicela z Wybickich (8.20), żona Ludwika 265, 270, 290, **293–294**, 307, 313, 335
 Wierzbicka Aniela Ludwika, córka Ludwika Euzebiusza, żona Feliksa Kawęczyńskiego, zob. Kawęczyńska Aniela Ludwika z Wierzbickich
 Wierzbicka Izabela, żona N. Thila, zob. Thil Izabela z Wierzbickich
 Wierzbicka Julianna, żona Ksawerego 270
 Wierzbicka Katarzyna z Dobrzyicy 245
 Wierzbicka Ludwika Józefa z Wybickich (7.15), żona Józefa 228, 250, 267, 268, **269–270**, 275, 288, 293, 334, 335
 Wierzbicka Marta Józefa, córka Józefa 270
 Wierzbicka Michalina, córka Ludwika Euzebiusza 294
 Wierzbicki Antoni, syn Ludwika Euzebiusza 294
 Wierzbicki Józef z Wróblewa 270, 272, 293
 Wierzbicki Ksawery z Wielkiego Trzcianna 270
 Wierzbicki Ludwik Euzebiusz z Kiełbasina i Pułkowa, syn Józefa 266, 270, 289, 293, 294, 307, 313, 334, 335
 Wierzbicki Marian z Wielgiego 294
 Wierzbicki Marian Karol, syn Józefa 270
Wierzbowski Teodor 22, 28
Wierzchosławski Szczepan 8, 169, 254, 261, 262, 276, 287
 Wierzchowska Tekla, żona Dominika Pirońskiego, zob. Pirońska Tekla z Wierzchowskich
Wiesiołowski Jacek 75
 Wiesiołowski Zygmunt 97
 Wieszczyce, pow. tucholski, woj. kuj.–pom. 97
 Więcbork miasto w pow. sępoleńskim, woj. kuj.–pom. 48
 Więclawice, pow. inowrocławski, woj. kuj.–pom. 253
 Wigbrand (Wyben, Wibe) 32
Wijaczka Jacek 141
 Wilczek Stanisław, woźny koronny 172
Wilczewska Aleksandra 321
 Wilczewska Marianna z Białobłockich, z Konojadek 256, 274

- Wilczewska N. 172
 Wilczewska Urszula 256
 Wilczewski Piotr z Konojad, sędzic malborski, syn Walentego Kazimierza 253, 256, 265
 Wilczewski Tadeusz ze Świecicia (nad Osą) i Wądzynia 268, 272, 276, 281, 283, 322, 326
 Wilczewski Walenty Kazimierz, sędzia z. malborski 172, 265
 Wilma Wojciech, woźny koronny 148, 149
 Winiary 168, 325
 Wisła, rzeka 21, 22, 83, 334
 Wiśniewska Jadwiga, żona Jana Płoszyńskiego, zob. Płoszyńska Jadwiga z Wiśniewskich
Wiśniewski Jan, ks. 88, 175
 Wiśniewski Tomasz 316
Witkowski Rafał 40, 43, 47, 48, 50, 63, 71
 Witkowska Elżbieta z Kulwickich, żona Stanisława 229
 Witkowska Marianna Zofia, córka Stanisława 229
 Witkowski Stanisław z Sumowa 229
 Włochy 212
 Włocławek, miasto w woj. kuj.–pom. 13, 128, 133, 134, 156, 158, 200, 219, 259, 283
Włodarski Aleksander 281
 Włodek Aniela z Zawadzkich, druga żona Józefa z Nużewka, 1 v. Julian Izydor Garczyński 303
 Włodek Bronisława z Olsztyna, córka Józefa z Nużewka 303
 Włodek Franciszka z Gosków, żona Hipolita Rocha 303
 Włodek Gustaw z Warszawy, syn Józefa z Nużewka 303
 Włodek Hipolit Roch z Nużewka 303
 Włodek Irena, córka Józefa z Nużewka, żona Edmunda Frankowskiego, zob. Frankowska Irena z Włódków
 Włodek Józef z Nużewka, syn Hipolita Rocha 303, 305, 336
 Włodek Józef z Grudziądz 303
 Włodek Józefa, córka Józefa z Nużewka 303
Włodek Stanisław Tomasz 303
 Włodek Zofia, córka Józefa z Nużewka, żona 1 v. Stanisława Gerwazego Garczyńskiego, 2 v. Michała Gawrońskiego, zob. Garczyńska i Gawrońska Zofia z Włódków
 Włodek Zofia Teresa Antonina z Wybickich (9.1), pierwsza żona Józefa z Nużewka 286, 287, 302–303, 336
 Włódkowie herbu Prawdzic 337
 Włostowo, pow. średzki, woj. wlkp. 239
 Woelki Grzegorz, ks., komendarz dziergoński 174, 235, 236
 Wojciech (Albrecht) z Schillingsdorfu 27, 28
 Wocławy, pow. gdański, woj. pom. 40
 Wojciech z Sikorzyna 69
 Wojciech, ogrodnik z Sikorzyna 65, 82
 — Dorota, córka Wojciecha 82
 — Katarzyna, córka Wojciecha 65
 — Marianna, żona Wojciecha 65, 82
Wojdyło Sławomir 229
 Wojtakowicz Anna, żona Michała 86
 Wojtakowicz Katarzyna, żona Michała 86
 Wojtakowicz Katarzyna, córka Michała 86
 Wojtakowicz Kazimierz, syn Michała 86
 Wojtakowicz Michał z Dzierzgonia 86
 Wojnowo, pow. poznański, woj. wlkp. 238
 Wola Krobowska, pow. grójecki, woj. mazowieckie 326
 Wolff Antoni, ks., wikariusz w Miłobądz, prob. skarszewski 198
 Wolicki Cyprian Kazimierz, ks., kanonik plocki, prob. łomżyński i gdański, ofi-cjal i sufragan gdański 121, 128, 134, 193, 197
 Wolschleger, zob. Wolszleger
 Wollenschleger, zob. Wolszleger
 Wolska Barbara z Heidensteinów, żona 3 v. Jakuba 152
 Wolska Jadwiga z Lewińskich, żona Aleksandra 152
 Wolska (Ubertmańska) Julianna, żona Tomasza Prusaka, zob. Prusak Julianna z Wolskich
 Wolska Konstancja, ksieni w Żukowie 152
 Wolska Krystyna, żona Józefa 234
 Wolski Aleksander z Niestępowa 152

- Wolski Antoni Franciszek, syn Józefa 234
 Wolski Franciszek 307
 Wolski Jan Władysław, karmelita gdański 152
 Wolski Jakub z Sulęczyna 152, 163
 Wolski Józef z Dzierzgonia 234
 Wolski Walenty Józef Nepomucen, syn Aleksandra 152
 Wolszleger Anna Antonina, żona Jakuba Ignacego Prusaka, zob. Prusak Anna Antonina z Wolszlegerów
 Wolszleger Elżbieta, żona Tomasza Wysockiego, zob. Wysocka Elżbieta z Wolszlegerów
 Wolszleger (Wollenschleger) Ertmann 46
 Wolszleger (Wolschleger) Marianna z Pawłowskich, żona Michała 153
 Wolszleger (Wolschleger) Michał 153
 Wolszleger Michał Kazimierz, ławnik z. człuchowski 189
 Wolszleger (Wollenschleger) Piotr 46
 Wolszlegerowie 46
 Wolter Kasper, mieszczanin gdański 34
 Wołucki Paweł, biskup kujawski i pom. 41
Woś Jan, ks. 315
Wójcik Zbigniew 62
 Wrocław 12, 15, 17, 70, 212, 244, 246, 309
 Wronczyn, pow. poznański, woj. wlkp. 242
Wroniszewski Jan 20
 Wrońscy z Łubianej 117
 Wrońska Elżbieta z Grabowskich, żona Wojciecha I 116
 Wrońska Teresa 116
 Wroński Marcin 116
 Wroński Wojciech I 116
 Wroński Wojciech II, syn Wojciecha I 116
 Wróblewo, niegdyś w parafii Szembruk 270
 Wróblewski Wojciech, woźny koronny 61
 Września, miasto w woj. wlkp. 240
 Wulff Częstkowska Magdalena z Żeromskich, żona Andrzeja 59, 76
 Wulff Częstkowska Teodora, córka Andrzeja 75
 Wulff Częstkowski Andrzej z Częstkowa 75
 Wulff Częstkowski Marcin 77
 Wulff Częstkowski Roch, syn Andrzeja 75
 Wulff Częstkowski Wojciech z Częstkowa, brat Andrzeja 75
 Wulff Częstkowski Wojciech, syn Andrzeja 75
 Wulff Mściszewski Jakub 97, 98
 Wulff Zakrzewski Jan 103
 Wyba, zob. Wyben
 Wybczyńska Eleonora 86
 Wybczyńska Helena 86
 Wybczyński Franciszek, ławnik z. malborski 87
 Wybe, zob. Wyben
 Wyben (Wibe, Wyba, Wybe) 19, 21–23, 52
 Wybice, hipotetyczna miejscowość 20
 de Wybice Bartłomiej, zob. „Wybicki” Bartłomiej
 Wybicy herbu Rogala 8–18, 21–23, 25, 27–30, 49, 52, 83, 84, 92, 93, 96, 99–102, 114–116, 124, 130, 133, 135, 137, 144, 147, 155, 158, 160, 176, 190, 191, 201, 204, 210, 228, 249, 254, 306, 310, 311, 318, 320, 321, 323, 327, 329–337
 Wybicka Agnieszka Agata (6.17), córka Jana II (5.5), żona Michała II Tuchółki, zob. Tuchółka Agnieszka Agata z Wybickich
 Wybicka Anastazja, córka Jana z Brzozdowców 321
 Wybicka Aniela Anna Domicela (8.20), córka Antoniego Rafała (7.12), żona Ludwika Wierzbickiego, zob. Wierzbicka Aniela Anna Domicela z Wybickich
 Wybicka Anna (rzekoma), zob. Wysocka Anna
 Wybicka Anna, zob. Wybicka Katarzyna z Pałubickich
 Wybicka Anna (7.11), córka Jakuba (6.18), żona Jana Pruskiego, zob. Pruska Anna z Wybickich
 Wybicka Anna (9.11), córka Michała Euzebiusza (8.18) 291, 292, 313, 315, 336
 Wybicka Anna z Gotartowskich, żona Jana II (5.5) 10, 105, 133, 159, 163–166, 181, 191–193, 223, 224, 226, 230, 332, 333
 Wybicka Anna, żona Aleksandra Krzyżanowskiego, zob. Krzyżanowska Anna z Wybickich

- Wybicka Anna ze Stefanowiczów z Rawy Mazowieckiej 321
- Wybicka Anna Barbara (Barbara) (6.4), córka Piotra Ernesta (5.2), zakonnica w Żarnowcu 95, 154, 156, 179, 182, 183, **184–185**, 333
- Wybicka Anna Barbara (6.22), córka Aleksandra Dionizego (5.6) 169, 176, 232, 233, **234**, 235, 332
- Wybicka Anna Bogusława (6.16), córka Jana II (5.5) 159, **224**
- Wybicka Anna Fryderyka Marianna Waleria (8.4), córka Jana Ksawerego (7.7) 253, 274
- Wybicka Antonina, żona Pawła Bazanowskiego, zob. Bazanowska Antonina z Wybickich
- Wybicka Antonina z Jakubowa, żona Kazimierza Suchockiego, zob. Suchocka Antonina z Wybickich
- Wybicka Balbina, żona Ignacego Mielcarskiego, zob. Mielcarska Balbina z Wybickich
- Wybicka Barbara, zob. Wybicka Anna Barbara (6.4)
- Wybicka Barbara Franciszka (6.24), córka Aleksandra Dionizego (5.6), żona Aleksandra Wilhelma Gudowicza, zob. Gudowicz Barbara Franciszka z Wybickich
- Wybicka Barbara Katarzyna (6.14), córka Macieja III (5.3) 115, **222–223**, 333
- Wybicka Barbara Krystyna z Warzewskich, żona Macieja III (5.3) 10, 85, 114, 115, 118, 122–124, 218–222, 323, 324
- Wybicka Barbara Zofia z Doręgowskich, żona Bartłomieja II Teodora (4.7) 84, 85, 88, 98, 147, 167, 170, 171, 332
- Wybicka Barbara Sabina z Sumińskich, żona 1 v. Antoniego Karola Kczewskiego, 2 v. Jana Ksawerego (7.7) 253, 257–259, 273, 278, 279, 282–284, 297, 334
- Wybicka Bogumiła Konkordia (Deograta Weronika) (7.9), córka Jakuba (6.18), żona Franciszka Podczaskiego, zob. Podczaska Bogumiła Konkordia z Wybickich
- Wybicka Brygida (6.3), córka Piotra Ernesta (5.2), zakonnica w Żukowie 95, 154, 156, **183–184**, 185, 333
- Wybicka Brygida Urszula (6.25), córka Aleksandra Dionizego (5.6) 169, **236**, 332
- Wybicka Deograta Weronika, zob. Wybicka Bogumiła Konkordia (7.9)
- Wybicka Dorota Leonarda Balbina, zob. Wybicka Leonarda Balbina Dorota (8.7)
- Wybicka Eleonora Brygida (6.19), córka Jana II (5.5) 159, 224, **230**
- Wybicka Elżbieta (4.5), córka Jana I (3.1) 58, **82**, 83, 331
- Wybicka Elżbieta (Anna, Marianna) z Doręgowskich, żona Macieja II (4.3) 49, 64, 76, 79, 81, 84, 89, 92, 98, 112, 115, 124, 129–131, 146, 147, 158, 179, 331, 332
- Wybicka Elżbieta (6.5), córka Piotra Ernesta (5.2), zakonnica w Bysławku 95, 154, 156, 183, **185**, 333
- Wybicka Elżbieta Urszula (8.11), córka Jana Ksawerego (7.7) 253, **281**
- Wybicka Emilia, żona Tomasza Franciszka Wybickiego (8.9) 280, 302, 335
- Wybicka Ewa (4.2), córka Jana I (3.1), żona N. Lipińskiego, zob. Lipińska Ewa z Wybickich
- Wybicka Estera z Kowalskich, druga żona Józefa Rufina (6.8) 181, 208–212, 214, 238, 240, 242, 245, 306, 326, 333, 334
- Wybicka Ewa, żona Jana Rutki, zob. Rutka Ewa z Wybickich
- Wybicka Felicjanna z Obłoków, żona Andrzeja 320
- Wybicka Franciszka (6.10), córka Macieja III (5.3) 115, **218–219**, 333
- Wybicka Franciszka z Łopiennika, żona Marka Górnego, zob. Górna Franciszka z Wybickich
- Wybicka Franciszka Anna (6.15), córka Jana II (5.5) 105, 159, **223–224**
- Wybicka Franciszka Petronela (7.8), córka Jakuba (6.18) 228, **260**
- Wybicka Halina Maria Bronisława (9.4), córka Januarego Jakuba (8.15), żona Stani-

- sława Nieniewskiego, zob. Nieniewska
Halina Maria Bronisława z Wybickich
- Wybicka Helena Leonarda Alodia z Sulerzy-
skich, żona Michała Euzebiusza (8.18)
277, 287, 290–292, 308, 312–314, 327,
335, 336
- Wybicka Helena Maria Józefa (9.9), córka
Michała Euzebiusza (8.18) 287, 291,
314, 315, 336
- Wybicka Helena Marianna (8.21), córka
Antoniego Rafała (7.12), żona Ignace-
go Linowskiego, zob. Linowska Helena
Marianna z Wybickich
- Wybicka Honorata Teresa z Mazowieckich,
żona Januarego Jakuba (8.15) 266, 270,
285–290, 292, 302–307, 327, 335, 336
- Wybicka Jadwiga Nepomucena Zofia (9.14),
córka Ignacego Henryka (8.26) 266,
286, 300, **316**, 336
- Wybicka Janina Maria Józefa (9.8), córka
Michała Euzebiusza (8.18) 291, 292,
313–314, 336
- Wybicka Janina Marianna Ignacja z Cheł-
mickich, żona Józefa Antoniego Wacła-
wa (9.6) 309, 310, 312, 318, 336
- Wybicka Joanna, rzekoma uczennica w Żu-
kowie, zob. Trembecka Joanna
- Wybicka Józefina Marianna Ludwika Otto-
lia (8.12), córka Jana Ksawerego (7.7),
żona Aleksandra Wysockiego, zob. Wy-
socka Józefina Marianna Ludwika Otto-
lia z Wybickich
- Wybicka Józefa, żona Jakuba Sobolewskie-
go, zob. Sobolewska Józefa z Wybickich
- Wybicka Józefa, żona Ignacego Keniga,
zob. Kenig Józefa z Wybickich
- Wybicka Józefina Narcyza Róża (8.16), cór-
ka Antoniego Rafała (7.12), żona Igna-
cego Łebińskiego, zob. Łebińska Józef-
ina Narcyza Róża z Wybickich
- Wybicka Julia Nepomucena Józefa (9.5),
córka Januarego Jakuba (8.15), żona
Leopolda Grąbczewskiego, zob. Grąb-
czewska Julia Nepomucena Józefa
z Wybickich
- Wybicka Julianna Honorata Jadwiga
(9.2), córka Januarego Jakuba (8.15),
żona Bolesława Kazimierza Mlickie-
go, zob. Mlicka Julianna Honorata
Jadwiga z Wybickich
- Wybicka Justyna (6.6), córka Piotra Erne-
sta (5.2), żona Antoniego Lewińskiego,
zob. Lewińska Justyna z Wybickich
- Wybicka Katarzyna z Obrębskich, żona Ma-
teusza (7.14) 268, 269, 296, 299–301,
327, 335
- Wybicka Katarzyna (4.4), córka Jana I (3.1)
58, **81–82**, 83, 331
- Wybicka Katarzyna (Anna) z Pałubickich,
żona Jana I (3.1) 57–61, 64, 68, 71, 81–
83, 85, 92, 129, 130, 331
- Wybicka Katarzyna z Sikorskich, córka
Jana, żona Bartłomieja (1.1) 23, 25, 31,
34, 36, 42–44, 48, 49, 52–54, 60, 72
- Wybicka Katarzyna Elżbieta (8.20), córka
Aleksandra Dionizego (5.6), żona N. v.
Goremki, zob. Goremka Katarzyna Elż-
bieta z Wybickich
- Wybicka Klara, żona Marcina 321
- Wybicka Klara Marianna (6.27), córka
Aleksandra Dionizego (5.6) 169, 176,
236–237, 332
- Wybicka Konstancja (5.1), córka Macieja II
(4.3), żona 1 v. Jana Lniskiego, 2 v. Jana
Prusaka, zob. Lniska i Prusak Kon-
stancja z Wybickich
- Wybicka Konstancja z Lniskich, żona Piotra
Ernesta (5.2) 23, 78, 89, 90, 94, 95, 99,
103, 107, 108, 110–112, 154, 156, 179,
182–185, 188, 189, 191, 193–195, 199,
201, 204, 205, 208, 213, 215, 221, 230,
239, 324, 332, 333
- Wybicka Konstancja z Orzelskich, córka
Wawrzyńca, żona Aleksandra Dionize-
go (5.6) 168, 169, 171, 174–176, 232–
237, 332
- Wybicka Konstancja Katarzyna (6.1), cór-
ka Piotra Ernesta (5.2), żona Dominika
Owidzkiego, zob. Owidzka Konstancja
Katarzyna z Wybickich
- Wybicka Konstancja Scholastyka (7.5), cór-
ka Jakuba (6.18), żona 1 v. Józefa Czap-
skiego, 2 v. Bogusława Kłobukowskie-

- go, zob. Czapska i Kłobukowska Konstanca Scholastyka z Wybickich
- Wybicka Kunegunda z Drwęskich, pierwsza żona Józefa Rufina (6.8) 11, 14, 18, 111, 112, 202–208, 245, 333
- Wybicka Leonarda Balbina Dorota (8.7), córka Jana Ksawerego (7.7), druga żona Natalisa Sulerzyskiego, zob. Sulerzyska Leonarda Balbina Dorota z Wybickich
- Wybicka Leonarda Maria Józefa (9.10), córka Michała Euzebiusza (8.18) 291, **314**, 336
- Wybicka Ludwika Balbina Cecylia Katarzyna (8.1), córka Jana Ksawerego (7.7), żona Konstantego Lewalta Jezierskiego, zob. Lewalt Jezierska Ludwika Balbina Cecylia Katarzyna z Wybickich
- Wybicka Ludwika Józefa (7.15), córka Jakuba (6.18), żona Józefa Wierzbickiego, zob. Wierzbicka Ludwika Józefa z Wybickich
- Wybicka Ludwika Marianna z Nostitz Bąkowskich, żona Jana Ksawerego (7.7) 252, 254, 257, 258, 260, 263, 264, 268, 269, 272–275, 279–281, 283, 288, 335
- Wybicka Magdalena (4.6), córka Jana I (3.1), żona N. Ustarbowskiego, zob. Ustarbowska Magdalena z Wybickich
- Wybicka Magdalena z Kozakiewiczów, żona Jana 321
- Wybicka Marcjanna, zob. Wybicka Marianna Józefa (6.12)
- Wybicka Maria (Marianna) z Sypniewskich, żona Ignacego Henryka (8.26) 266, 286, 298, 300, 316, 317, 335
- Wybicka Maria Anna Antonina (10.1), córka Józefa Antoniego Wacława (9.6), żona Adriana Chelmskiego, zob. Chelmska Maria Anna Antonina z Wybickich
- Wybicka Maria Anna Nepomucena (9.7), córka Michała Euzebiusza (8.18) 291, **312**, 313, 336
- Wybicka Marianna (rzekoma) z Wielkiego Lubienia, zob. N. Marianna
- Wybicka Marianna (3.2), może córka Macieja I (2.1) 49, 53, **64**, 331
- Wybicka Marianna (6.2), córka Piotra Ernesta (5.2), zakonnica w Żarnowcu 95, 154, 156, **182–183**, 184, 185, 333
- Wybicka Marianna z Czapskich, żona Jakuba (6.18) 159, 228, 229, 248, 249, 251, 252, 258, 260, 261, 263, 266, 267, 269, 280, 326, 334, 335
- Wybicka Marianna (9.17), córka Ignacego Henryka (8.26) 300, **317**, 336
- Wybicka Marianna Anatola (6.21), córka Aleksandra Dionizego (5.6), benedyktynka w Chełmnie 169, 176, 232, **233**, 234, 235, 237, 332, 334
- Wybicka Marianna Anna Prakseida (8.6), córka Jana Ksawerego (7.7) 253, 267, 269, **274–275**
- Wybicka Marianna Elżbieta Katarzyna (8.17), córka Antoniego Rafała (7.12) 264, **289**
- Wybicka Marianna Józefa (6.12), córka Macieja III (5.3), żona Wojciecha Prusaka, zob. Prusak Marianna Józefa z Wybickich
- Wybicka Marianna Teofila (8.19), córka Antoniego Rafała (7.12) 265, 292, **293**, 313, 335
- Wybicka Marianna Józefa Marcela (8.23), córka Mateusza (7.14), żona Franciszka Józefowicza, zob. Józefowicz Marianna Marcela z Wybickich
- Wybicka Marianna Petronela z Obrębskich, żona Antoniego Rafała (7.12) 264, 268, 284, 285, 288, 289, 300, 327, 335
- Wybicka Marianna Teofila Balbina (8.10), córka Jana Ksawerego (7.7), żona Aleksandra Nostitz Jackowskiego, zob. Nostitz Jackowska Marianna Teofila Balbina z Wybickich
- Wybicka Marta (9.18), córka Ignacego Henryka (8.26) 300, 336
- Wybicka Michalina Barbara Brygida (8.24), córka Mateusza (7.14) 268, **299**
- Wybicka N. (8.5), córka Jana Ksawerego (7.7) 253, **274**
- „Wybicka” N. z Kameków, żona Bartłomieja Rogali de Wybice 20, 21
- „Wybicka” N. z Manteufflów, żona Łukasza 20, 21, 25
- Wybicka N. N., żona Macieja I (2.1) 53

- Wybicka Nepomucena Zofia z Rutkowskich, druga żona Antoniego Rafała (7.12) 265, 266, 270, 285, 286, 289, 290, 291, 293, 294, 307, 312, 316, 335
- Wybicka Paulina Balbina (8.2), córka Jana Ksawerego (7.7) 253, **273**
- Wybicka Rozalia (6.9), córka Piotra Ernesta (5.2), żona Józefa Łyśniewskiego, zob. Łyśniewska Rozalia z Wybickich
- Wybicka Róża Marianna Ludwika (8.22), córka Mateusza (7.14), żona Stanisława Dzierzgowskiego, zob. Dzierzowska Róża Marianna Ludwika z Wybickich
- Wybicka Stanisława Julianna Januarja (9.3), córka Januarego Jakuba (8.15), żona Karola Zygmunta Jarochońskiego, zob. Jarochońska Stanisława Julianna Januarja z Wybickich
- Wybicka Tekla (7.10), córka Jakuba (6.18) 228, **261**
- Wybicka Teresa Marianna Tekla (7.1), córka Józefa Rufina (6.8), żona Floriana Rożnowskiego, zob. Rożnowska Teresa Marianna Tekla z Wybickich
- Wybicka Urszula Elloida Zuzanna (8.8), córka Jana Ksawerego (7.7) 253, **279**
- Wybicka Wanda Marianna (9.12), córka Ignacego Henryka (8.26) 300, **316**, 336
- Wybicka Zofia Teresa Antonina (9.1), córka Januarego Jakuba (8.15), pierwsza żona Józefa Włodka, zob. Włodek Zofia Teresa Antonina z Wybickich
- Wybicka Zuzanna (2.2), córka Bartłomieja (1.1), żona Tomasza Kotomirskiego, zob. Kotomirska Zuzanna z Wybickich
- Wybicki Aleksander Dionizy (5.6), syn Bartłomieja II Teodora (4.7), wiceregent i regent gr. malborski, pisarz gr. malborski, archiwista w sądzie ziemskim w Malborku 9, 84–86, 97, 98, 113, 167–178, 232–237, 324, 325, 329, 331–334
- Wybicki Andrzej, dowódca piechoty 320
- Wybicki Andrzej z Dziewulin 320
- Wybicki Antoni Rafał (7.12), syn Jakuba (6.18) 228, 229, 248, 250, 252, **262–266**, 267–269, 270, 273, 284, 285, 288–290, 293, 294, 300, 302, 327, 335
- Wybicki Bartel, zob. Wybicki Bartłomiej I (1.1)
- „Wybicki” Bartłomiej de Rogala dictus Brunimierski, hipotetyczny przodek 20, 25
- Wybicki (Wibicki, Wibiczki, Wybitzke) Bartłomiej (Bartel, Bartosz) I (1.1) z Sikorzyna, wójt kartuski, podstarości człuchowski 18, 21, 23, **25–52**, 53, 54, 60, 62, 72, 323, 330, 334
- Wybicki Bartłomiej II Teodor (4.7), syn Jana I (3.1), regent gr. i z. malborski 9, 58, **83–88**, 113, 147, 167–171, 323–325, 329, 331–333
- Wybicki Bartosz, zob. Wybicki Bartłomiej I (1.1)
- Wybicki Fabian Sebastian Walentyn (8.27), syn Mateusza (7.14) 268, 269, **301**
- Wybicki Feliks Florian (7.13), syn Jakuba (6.18) 228, **266**
- Wybicki Filip Antoni Bartłomiej Józef (6.26), syn Aleksandra Dionizego (5.6) 169, **236**, 332
- Wybicki Franciszek Jan Józef (5.4), syn Macieja II (4.3), ks., komendant i prob. skarzewski, kanonik włocławski i kruszewicki, surogat konsystorza gdańskiego, archidiakon pom. 10, 14, 17, 18, 21, 23, 24, 62, 77, 79, 89–91, 93, 95–101, 107, 109, 113–115, 119–121, **124–158**, 160–163, 165, 166, 181, 183–185, 189–192, 196, 197, 200, 201, 219, 221, 224, 227, 323, 324, 332, 336
- Wybicki Franciszek Jan (8.3), syn Jana Ksawerego (7.7) 253, **274**, 280
- Wybicki Franciszek Józef Aleksander (6.23), syn Aleksandra Dionizego (5.6) 169, **234**, 332
- Wybicki Franciszek Michał (7.6), syn Jakuba (6.18) 228, **251**
- Wybicki Henryk Józef Mateusz (9.13), syn Ignacego Henryka (8.26) 300, **316**, 336
- Wybicki Ignacy (7.4), syn Jakuba (6.18) 228, 229, **248–249**, 252, 263, 267, 334
- Wybicki Ignacy Henryk (8.26), syn Mateusza (7.14) 266, 268, 269, 286, 297, 298, **300**, 316, 317, 327, 335, 336

- Wybicki Jakub (6.18), syn Jana II (5.5) 10, 11, 119, 121, 155, 159, 165, 181, 189, 191, 193, 224, 225, **226–230**, 248, 249, 251, 258, 260, 261, 263, 266, 267, 269, 280, 296, 309, 324, 326, 333–336
- Wybicki Jakub z Białej 321
- Wybicki Jakub, 1748 chrzestny w Świeciu 322
- Wybicki Jakub Dominik (6.13), syn Macieja III (5.3) 115, 122, 124, 154, 218–220, **221–222**, 323, 324, 327, 333
- Wybicki Jakub Jan Józef (8.25), syn Mateusza (7.14) 268, **300**
- „Wybicki” Jan, syn Bartłomieja de Rogala, kapitan na Węgrzech, hipotetyczny przodek 20
- Wybicki Jan z Brzozdowców 321
- Wybicki Jan I (3.1), domniemany syn Macieja I (2.1) 23, 53, **56–64**, 68, 71, 72, 80–83, 85, 92, 93, 130, 323, 331, 332, 334
- Wybicki Jan II (5.5), syn Macieja II (4.3), intygator z. pom., rzekomy łowczy bracki i miecznik łukowski? 10, 11, 21, 77, 80, 81, 89, 96, 98, 99, 101, 105, 113–115, 119–121, 126, 133, 136, 139, 142, 144, 146, 147, 155, 156, **158–166**, 181, 190–193, 221, 223, 224, 226, 227, 230, 309, 324, 329, 332, 333
- Wybicki Jan III (6.11), syn Macieja III (4.3) 80, 115, 124, 134, 154, 158, 200, 218, **219–220**, 221, 222, 323, 324, 333
- Wybicki Jan, może nieznan syn Bartłomieja II Teodora (4.7) 80
- Wybicki Jan, domniemany syn Jana II (5.3) 220
- Wybicki Jan Antoni (8.14), syn Antoniego Rafała (7.12) 264, **284**
- Wybicki Jan Feliks Józef (9.16), syn Ignacego Henryka (8.26) 300, **317**, 336
- Wybicki Jan Jakub, zob. Wybicki Jakub (6.18)
- Wybicki Jan (Nepomucen) Ksawery (7.7), syn Jakuba (6.18), podprefekt michałowski, landrat brodnicki 15, 228, 229, 235, 247–249, **251–259**, 260, 262, 263, 266, 267, 269, 270, 272–275, 278–284, 290, 299, 302, 322, 326, 327, 329, 334–336
- Wybicki Jan Władysław Kazimierz (8.13), syn Jana Ksawerego (7.7) 253, 258, 259, 273, 280, 282, **283–284**, 335
- Wybicki January Jakub Jan (8.15), syn Antoniego Rafała (7.12) 264–266, **285–288**, 288–290, 302–304, 306, 313, 316, 327, 335, 336
- Wybicki Joachim (6.8), syn Piotra Ernesta (5.2), ks., prob. w Toruniu, Radzynie Chelmińskim, Rogóźnie, Dąbrowce Królewskiej, Wielkim Lubieniu, Chodczu, kanonik honorowy wrocławski 10, 94, 95, 107, 108, 111, 119–121, 154, 155, 165, 166, 184, **188–198**, 201, 205, 210, 215, 227, 322, 324, 333, 337
- Wybicki Józef Antoni Franciszek (mylnie Józef Ksawery) (7.3), syn Józefa Rufina (6.8) 11, 209, 211, 213, 240, 242, 244, **245–247**, 325, 326, 333, 334
- Wybicki Józef Antoni Wacław (9.6), syn Michała Euzebiusza (8.18), starosta krajowy Pomorza 9, 11, 18, 244, 290, 291, **308–312**, 313, 318, 329, 335, 336
- Wybicki Józef Grzegorz Edmund (8.28), syn Mateusza (7.14) **301**
- Wybicki Józef Ksawery (mylnie), zob. Wybicki Józef Antoni Franciszek (7.3)
- Wybicki Józef Rufin (Enkler Josephus, Witzki Joseph) (6.8), syn Piotra Ernesta (5.2), wicewojewoda poznański, autor hymnu narodowego, senator wojewoda, sędzia Sądu Najwyższego 8–11, 14, 15, 17–21, 23, 25, 32, 62, 64, 76, 80, 92–95, 103, 105, 107–112, 119, 122, 124–126, 130, 132, 134, 154–156, 158, 181–185, 188, 189, 191, 197, **198–214**, 215, 219, 238–242, 244–246, 306, 308, 318, 323–326, 328, 329, 333, 334, 336
- Wybicki Józef (Rufin)* 9, 10, 157, 165, 176, 181, 182, 184, 185, 188, 190, 195, 199, 201, 203, 208, 217, 220, 222, 226, 230, 246, 247, 330
- Wybicki Ludwik, zob. Wierzbicki Ludwik
- „Wybicki” Łukasz z Koszwał, syn Bartłomieja de Rogala, hipotetyczny przodek 20, 21, 25

- Wybicki Łukasz Aleksander (7.2), syn Józefa Rufina (6.8) 209, 211, **242–244**, 246, 333, 334
- Wybicki Maciej I (2.1), syn Bartłomieja I (1.1) 23, 42, 51, 52, **53**, 56, 331
- Wybicki Maciej II (4.3), syn Jana I (3.1) 21, 23, 49, 57–59, 62, 64, **68–81**, 83–85, 89–93, 95, 96, 112, 113, 124, 126, 127, 129–131, 146, 158–160, 168, 179, 323, 331–333
- Wybicki Maciej III (5.3), syn Macieja II (4.3), burgrabia gr. malborski, ławnik z. mirach. 10, 23, 62, 79–81, 83, 89, 92, 96–99, 101, **112–124**, 126, 127, 139, 142, 144, 146, 147, 154–156, 158–160, 162, 163, 165, 166, 168, 189–193, 200, 218–222, 227, 323, 324, 327, 329, 332, 333
- Wybicki Marcin z Gołędzinowa 321
- Wybicki Mateusz (7.14), syn Jakuba (6.18) 228, 229, 248, 250, 252, 260, 262, 263, **267–269**, 270, 275, 296, 299–301, 326, 327, 335
- „Wybicki” Michał, jakoby starosta tucholski, hipotetyczny przodek 21, 23
- Wybicki Michał Euzebiusz (8.18), syn Antoniego Rafała (7.12) 265, 277, 287, **290–292**, 293, 295, 306, 308, 312–315, 327, 335, 336
- Wybicki N. (9.0), adoptowany syn Tomasza Franciszka (8.9) 280, **302**, 335
- Wybicki N., rzekomy trzeci syn Józefa Rufina (6.8) 306
- „Wybicki” Piotr, syn Bartłomieja de Rogala, rotmistrz w Szwecji, hipotetyczny przodek 20
- Wybicki Piotr, syn Marcina 321
- Wybicki Piotr, zob. Wybicki Piotr Bernard (4.1)
- Wybicki (Wibicki) Piotr Bernard (Bernardus, Bernardus Petrus, Petrus) (4.1), może syn Jana I (3.1), prob. w Radzynie Chełmińskim, Rogóźnie, Dąbrówce Królewskiej, Pieniążkowie 57, 62, **65–68**, 83, 158, 332, 334
- Wybicki Piotr Ernest (5.2), syn Macieja II (4.3), ławnik z. mirach. 21, 23, 62, 77, 79–81, 89–104, 107, 108, 111–115, 119–121, 124, 126, 127, 130, 132, 136, 139, 142, 144, 146–148, 154, 156, 158–160, 162, 163, 179, 180, 182–186, 188–190, 193, 194, 199, 201, 204, 210, 213, 215, 219, 221, 223, 230, 239, 323, 324, 329, 332–334
- Wybicki Tadeusz (rzekomy Wybicki), zob. Wilczewski Tadeusz
- „Wybicki” Tomasz z Sikorzyna, syn Michała, hipotetyczny przodek 21, 23
- Wybicki Tomasz Franciszek Stefan Ludwik (8.9), syn Jana Ksawerego (7.7) 253, 259, 273, **279–280**, 282, 302, 335
- Wybicki Wawrzyniec Aleksander II Bartłomiej Franciszek (6.28), syn Aleksandra Dionizego (5.6), wojskowy 169, 176, 177, 178, 232–235, **237**, 332, 334
- Wybicki Zygmunt Kazimierz (9.15), syn Ignacego Henryka (8.26) 300, **317**, 336
- Wybicko (Beiershorst, Beyershorst), pow. nowodworski, woj. pom. 21, 22
- Wybitzke Bartłomiej, zob. Wybicki Bartłomiej (1.1)
- Wybielnicka Rozalia, zob. Wybicka Róża Marianna Ludwika (8.22)
- Wyczechowo, pow. kartuski, woj. pom. 129
- Wyczechowscy herbu Szorfas 64
- Wyczechowska Anna, żona Krzysztofa Sikorskiego, zob. Sikorska Anna z Wyczechowskich
- Wyczechowska Anna z Owidzkich, żona Bogusława 149, 150
- Wyczechowska Anna z Sikorskich, żona Jerzego 29
- Wyczechowska Dorota, córka Władysława 63
- Wyczechowska Dorota, żona Marcina Sikorskiego, zob. Sikorska Dorota z Wyczechowskich
- Wyczechowska Eleonora z Wyszeckich, żona Macieja 104
- Wyczechowska Joanna z Borucina, żona Adama Czapiewskiego, zob. Czapiewska Joanna z Wyczechowskich
- Wyczechowska Katarzyna, córka Władysława 63
- Wyczechowska Marianna z Hadziejowiczów (Hadziewiczów), żona Władysława 63, 129

- Wyczechowska Marianna z Kłanickich, żona Wojciecha 129
- Wyczechowska Ludwika, córka Władysława 63
- Wyczechowska Teresa, córka Władysława, żona Jakuba Wyczlińskiego, zob. Wyczlińska Teresa z Wyczechowskich
- Wyczechowski Bogusław, stolnik owrucki (braclawski) 150
- Wyczechowski Franciszek, syn Władysława 61
- Wyczechowski Jakub, syn Władysława, ławnik z. tczewski 63, 103, 106, 148
- Wyczechowski Jan, syn Władysława 63
- Wyczechowski Jan Niwardus, ks., prob. w Nowej Cerkwi 129
- Wyczechowski (Wycziesiechowski) Jerzy (Jurek) 29
- Wyczechowski Maciej 104
- Wyczechowski Michał 202
- Wyczechowski Tomasz, rzekomy postoli czernihowski 150
- Wyczechowski Władysław z Huty 61, 63, 129
- Wyczechowski Władysław, syn Wojciecha, ks., kanonik włocławski 129, 132
- Wyczechowski Wojciech z Wyczechowa, syn Władysława 63, 129
- Wycziesiechowski Jurek, zob. Wyczechowski Jerzy
- Wyczlińska Teresa z Wyczechowskich, żona Jakuba 63
- Wyczlińska Rozalia z Wieckich, żona Józefa 107, 187
- Wyczlińska Zuzanna, żona Marcina Wieckiego, zob. Wiecka Zuzanna z Wyczlińskich
- Wyczliński Jakub 63
- Wyczliński Józef 107
- Wyczliński N. 165
- Wyganowo, pow. krotoszyński, woj. wlkp. 239
- Wyganowski Paweł, komornikowicz wschowski, z Kawcza 239, 241
- Wykowski Kazimierz 113, 168
- Wysin, pow. kościerski, woj. pom. 142
- Wysochy herbu Ogończyk 337
- Wysocka Anna, córka Piotra z Zelgoszcza (rzekoma Wybicka) 322
- Wysocka Aniela z Orłowskich, żona Feliksa 282
- Wysocka Elżbieta z Wolszlegerów, żona Tomasza 161
- Wysocka Józefina Marianna Ludwika Ottilia z Wybickich (8.12), żona Aleksandra 253, 257, 259, 273, 281, **281–283**, 335
- Wysocka Marianna, córka Aleksandra 282
- Wysocki Aleksander z Małego Pulkowa, syn Feliksa 259, 278, 281, 282, 314, 335
- Wysocki Andrzej 109
- Wysocki Antoni Wawrzyniec z Niewierza 270, 294, 335
- Wysocki Antoni z Ostrowitego i Mściszewic 202
- Wysocki Feliks z Dulska 281
- Wysocki Hieronim, ks., prob. komorski, dziekan nowski, kanonik płocki 67, 68
- Wysocki Jan* 123
- Wysocki Kazimierz, syn Tomasza, skarbnik wendeński 161
- Wysocki Ludwik 77
- Wysocki N., rzekomy syn Aleksandra 282
- Wysocki Piotr 314
- Wysocki Piotr z Zelgoszcza 322
- Wysocki Tomasz 161
- Wyszecka Eleonora, żona Macieja Wyczechowskiego, zob. Wyczechowska Eleonora z Wyszeckich
- Wyszecka Rozalia z Doręgowskich, żona Jakuba 97, 98, 100
- Wyszecki Jakub, kapitan JKM 97, 98
- Wyszków, pow. wyszkowski, woj. mazowieckie 321
- Wywiebiki, zob. Wybicki Aleksander Dionizy
- Zabłocka Marianna, żona Franciszka Minulti, zob. Minulti Marianna z Zabłockich
- Zadróżewska Marianna, żona Antoniego Starorypińskiego, zob. Starorypińska Marianna z Zadróżewskich
- Zadzik Puzdrowska Zofia z Kajtałów Kiedrowskich, żona 1 v. Franciszka, 2 v. Aleksandra Żelewskiego 189
- Zadzik Puzdrowski Franciszek 189

- Zadzim, pow. poddębicki, woj. łódzkie 277, 291
- Zajezierze, pow. sztumski, woj. pom. 172
- Zajewski Władysław 10, 124, 130, 181, 199, 214, 244, 245
- Zakrzewko, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 266, 270, 285–287, 289, 303–307, 335
- Zakrzewska Anna 318, 319
- Zakrzewska Barbara z Łaguszewa 153
- Zakrzewski Hiacynt, kasztelan krzywiński 245
- Zakrzewski Leszek 327
- Zakrzewski Melchior, ławnik z. michałowski 228
- Zalesie, dawniej część Konojadek, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 252, 274, 275, 326
- Zalesie Szlacheckie, pow. świecki, woj. kuj.–pom. 107, 149, 180
- Zaleski Jakub, ławnik z. tucholski 164
- Zalewski Jan z Będmina 110
- Załuski Józef 247
- Zamarte, pow. sępoleński, woj. kuj.–pom. 220, 221
- Zamość, miasto w woj. lubelskim 181, 211
- Zamoyscy 181
- Zamoyski Andrzej, kanclerz 181, 208
- Zaremba Adam, ks., prob. z Kłodawy 153
- Zaremba Jan, ks., wikary skarszewski 157
- Zas, zob. Zass
- Zass Anna, córka Michała 237
- Zass Elżbieta, żona Michała 237
- Zass Ignacy 234
- Zass Marianna, córka Michała 234
- Zass (Zas) Michał z Dzierzgonia 233, 234, 237
- Zass Teresa, żona Michała 234
- Zaspa (Saspe), dziś dzielnica Gdańska 320
- Zastrow Fryderyk Wilhelm von, generał 212, 325, 326
- Zawacka Elżbieta, żona Szymona 174
- Zawacki Jan, syn Szymona 174
- Zawacki Szymon z Dzierzgonia 174
- Zawadzka Anastazja z Gosków, żona Józefa 303
- Zawadzka Aniela, córka Józefa, żona 1 v. Juliana Izydora Garczyńskiego, 2 v. Józefa Włodka z Nużewka, zob. Garczyńska i Włodek Aniela z Zawadzkich
- Zawadzka Anna z Gałęckich, żona Andrzeja 176
- Zawadzka Marianna z Lewandowskich, żona Walentyna 257
- Zawadzka Marianna Ludwika, córka Walentyna 257
- Zawadzki Adam, stolnikowicz nowogrodzki 176
- Zawadzki Rick Jan, dzierżawca Starej Sikorskiej Huty 71
- Zawadzki Józef 303
- Zawadzki Kazimierz z Wielkiego Klincza, ławnik z. tucholski 164, 225
- Zawadzki Walentyn z Konojad 257
- Zawadzki Wojciech, syn Kazimierza 224, 225
- Zawadzki Wojciech, ks. 88, 138, 174, 175, 178, 235, 236, 255
- Zawady, pow. sieradzki, woj. łódzkie 306
- Zawory, pow. kartuski, woj. pom. 27
- Zbęchowo, zob. Zbęchy
- Zbęchy (Zbęchowo), pow. kościański, woj. wlkp. 326
- Zblewo, pow. starogardzki, woj. pom. 153, 188
- Zboińska Ludwika z Konopackich, żona Jakuba 174
- Zboiński Jakub, kasztelan elbląski 174
- Zdrenka Joachim 20, 145
- Zdrojewski Antoni ze Zdrojów, podstoli zawskrzeński 170
- Zdunowice, pow. kartuski, woj. pom. 70
- Zdunowski Jakub 77
- Zebrzydowski Kasper z Więcborga, kasztelan kaliski 48
- Zedlitz-Neukirch Leopold v. 237
- Zegartowice, pow. chełmiński, woj. kuj.–pom. 276
- Zemke Johann Friedrich z Radoszewa 222
- Zeifert Antoni Igancy Adolf, syn Karola 175
- Zeifert Katarzyna, żona Karola 175
- Zeifert Karol z Dzierzgonia 175
- Zelazynski, zob. Żelaziński
- Zelgoszcz, pow. starogardzki, woj. pom. 322
- Zeppelin v., generał 255
- Żęgwirt, pow. toruński, woj. kuj.–pom. 286

- Zglenicki (Zglinicki) Łukasz 264, 268
 Zgorzale, pow. kartuski, woj. pom. 38
 Ziegert Piotr z Będominka, młynarz 110
 Zielewski Andrzej, zob. Żelewski Andrzej
 Zielińska Ewa, córka Heleny 170
 Zielińska Helena z Loków, żona N. 170
 Zielińska Katarzyna, córka Heleny, żona N. Żabickiego, zob. Żabicka Katarzyna z Zielińskich
 Zielińska Marianna 86
 Zielińska Marianna, córka Heleny 170
 Zielińska Marianna, córka Wiktorii
 Zielińska Wiktoria z Niewierza 265
 Zieliński Andrzej, zob. Żelewski Andrzej
 Zieliński Bartłomiej, syn Wiktorii 265
 Zieliński Ignacy, syn Heleny 170
 Zieliński N. 170
 Zieliński Szymon, syn Heleny 170
Zieliński Zygmunt, ks. 315
 Zielonki (Gromfeld, Grunfeld), pow. sztumski, woj. pomorskie 168
 Ziemia Darłowska 20
 Ziemia Lubuska 22
Zimmermann Edward 158
 Zinner Gisele, żona Thomasa von Roznowskiego, zob. Roznowski Gisele v. z Zinnerów
 Złocki Bazyli, ks., prob. skarszewski, kanonik włocławski, archidiakon pom. 137, 196
 Zöllner de Rotenstein Konrad, wielki mistrz krzyżacki 27, 28
 Zygmunt I Stary, król Polski 20, 28
 Zygmunt III Waza, król Polski 35
 Zygmunt August, król Polski 19
 Zykorski Jan, zob. Sikorski Jan
 Zyskowicowie z Rept 321
 Żabicka Katarzyna z Zielińskich, żona N. 170
 Żabicki N. 170
 Żabińscy herbu własnego (Gwiazda) 332
 Żabińska Anna, żona Adama Sikorskiego, zob. Sikorska Anna z Żabińskich
 Żabińska Anna z Sikorskich, żona Macieja 60, 62, 63, 72, 112
 Żabińska Katarzyna z Sikorzyna, żona Jakuba Trąbskiego, zob. Trąbska Katarzyna z Żabińskich
 Żabińska Magdalena z Owidzkich, żona Jana 117
 Żabińska Marianna z Grablów Męciszewskich, żona Stanisława 117, 118
 Żabiński Franciszek 82
 Żabiński Jan z Sikorzyna 47, 75, 76, 78–80, 82, 323
 Żabiński Krzysztof, syn Macieja 112
 Żabiński Maciej z Żabna i Sikorzyna 60–63, 72, 112, 323
 Żabiński Stanisław v., syn Jana z Sikorzyna 115, 117, 118, 163
 Żabno, pow. chojnicki, woj. pom. 112, 216, 234
 Żabokielski Teodor 261
 Żabokrzycka Marianna, żona Stanisława 86
 Żabokrzycki Józef Dominik, syn Stanisława 86
 Żabokrzycki Stanisław z Mokajm 86
 Żalno, pow. tucholski, woj. kuj.–pom. 220, 222
 Żarnowiec (Czarnowiec), pow. pucki, woj. pom. 13, 154, 156, 179, 182, 183, 333
 Żelaziński (Żelazynski) N., administrator Rybna 102
 Żelewska Elżbieta z Kistowskich, żona Piotra 102
 Żelewska Marianna z Machów Podjaskich, żona Aleksandra 99, 102, 103, 162
 Żelewska Zofia z Kajtałów Kiedrowskich, żona 1 v. Franciszka Zadzika Puzdrowskiego, 2 v. Aleksandra 189
 Żelewski Mach Aleksander z Podjaz, syn Piotra 99, 102, 103, 162, 189, 323
 Żelewski (mylnie Zielewski) Andrzej, ks., prob. kościerski 220
 Żelewski Franciszek, ławnik z mirach. 102, 153
 Żelewski Franciszek Mateusz, miecznik rzezczycki, syn Piotra 102–104, 162
 Żelewski Michał, surogat 119
 Żelewski Piotr 99, 102
Żerek-Kleszcz Hanka 67
Żernicki-Szeliga Emilian v. 22, 110, 122, 177
 Żeromino, zob. Żuromino
 Żeromscy herbu własnego (Brochwicz odin.) 30, 39

- Żeromska Anna z Grabłów Mściszewskich, żona Jana 59, 61, 76
 Żeromska Anna, córka Adama, żona 1 v. Marcina Trąbskiego, 2 v. Wawrzyńca Jakusza Gostomskiego, zob. Trąbska i Jakusz Gostomska Anna z Żeromskich
 Żeromska Ewa, żona Marcina Kościanka Poblockiego, zob. Poblocka Ewa z Żeromskich
 Żeromska Konstancja z Gruchałów Węsierskich, żona Adama Żeromskiego 120
 Żeromska Magdalena, córka Jana z Sikorzyna, żona Andrzeja Wulffa Częstokowskiego, zob. Wulff Częstokowska Magdalena z Żeromskich
 Żeromski Adam, syn Jana z Sikorzyna 76, 120
 Żeromski (Żuromski) Andrzej z Sikorzyna 59, 63
 Żeromski Jan, syn Andrzeja 63
 Żeromski (Żuromski) Jan z Sikorzyna 59, 61
 Żeromski Joachim, syn Adama
 Żeromski Maciej 119
 Żeromski Mikołaj, syn Andrzeja 63
 Żeromski Wawrzyniec 43
 Żmijewko, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 250, 256, 261–263
 Żmijewo, pow. brodnicki, woj. kuj.–pom. 250, 261, 262, 300
 Żołądkowski Stefan, ks., prob. w Lalkowach 67
 Żoń, pow. chodzieski, woj. wlkp. 203
 Żukowo, pow. kartuski, woj. pom. 13, 27, 152, 154, 156, 157, 163, 183, 184, 321, 333
 Żukowscy z Żukówka herbu własnego (Sas Pruski odm.) 40
 Żukowska Anna z Pomyjskich, pierwsza żona Pawła 40
 Żukowska Katarzyna z Przewoskich, druga żona Pawła 40
 Żukowski Bartłomiej 35
 Żukowski Marcin 35
 Żukowski Mikołaj 35, 39
 Żukowski N., *Hofmeister* w Starej Wsi 177
 Żukowski Paweł alias Ciecholewski, zob. Ciecholewski
 Żukówko, pow. bytowski, woj. pom. 35, 40
 Żuławy, obszar w delcie Wisły 20, 21
Żurkowska Teresa 266
 Żuromino (Żeromino), pow. kartuski, woj. pom. 39
 Żuromska Regina, żona Franciszka Przewoskiego, zob. Przewoska Regina z Żuromskich
 Żuromski Andrzej z Sikorzyna, zob. Żeromski
 Żuromski Jan z Sikorzyna, zob. Żeromski
 Żuromski Maciej 70
 Żuromski N. 186
 Żyndowa Gertruda, żona leśnego, czarownica 141
 Żyndowa Regina, czarownica 141
Żychliński Teodor 25, 28, 29, 228, 265, 285, 287, 294, 300, 304, 305
 Żywicka Katarzyna z Kościerzyny, czarownica 141
 Żywicki Mikołaj, pisarz miejski kościerski 76

SZLACHTA I ZIEMIAŃSTWO NA ZIEMIACH DAWNEJ RZECZYPOSPOLITEJ

Jacek Kowalkowski (ur. 1951), absolwent Wydziału Elektrycznego Politechniki Poznańskiej, dr nauk humanistycznych z zakresu historii od 2000 roku. Zainteresowania badawcze: genealogia szlachty Prus Królewskich, jej testamenty, życie i twórczość Jana Karola Dachnowskiego, barokowego poety i autora herbarza pruskiego.

Książka opisuje genealogię rodu Wybickich herbu Rogala, zamieszkującego Prusy Królewskie i Wielkopolskę. Była to drobna rodzina szlachecka o zagadkowym pochodzeniu, która pojawiła się w województwie pomorskim na przełomie wieków XVI i XVII. Jednym z celów tej pracy była próba rewizji legendy o pochodzeniu Wybickich, jaką zamieścił w swoim pamiętniku Józef Wybicki (zm. 1822), słynny protagonista rodu, autor hymnu narodowego. Zgromadzone w tej pracy dokumenty pozwoliły na odtworzenie w miarę pełnej genealogii tej rodziny. Rezultatem tych badań są biogramy 113 osób, począwszy od wieku XVII, a na pierwszej połowie wieku XX skończywszy. W odniesieniu do liczby 34 osób znanych z funkcjonującej do dziś, a wykonanej jeszcze przed II wojną tablicy genealogicznej, zawierającej szereg legendarnych, połowę zaś niepowiązanych ze sobą przedstawicieli rodu, jest to istotny wkład do dalszych poszukiwań. Po raz pierwszy zbadana została linia rodu, z której pochodził starosta krajowy Pomorza po I wojnie światowej Józef Wybicki (zm. 1929), ostatni z Wybickich, określanymi w dotychczasowych biogramach mylnie jako wnuk czy prawnuk autora hymnu narodowego. To 60 osób zamieszkujących obecny powiat brodnicki w województwie kujawsko-pomorskim od końca XVIII wieku, z których znanych było dotąd zaledwie kilka. Wobec dotkliwych strat w zespołach dawnych ksiąg grodzkich i ziemskich Pomorza niezbędna była szeroka kwerenda w innych dostępnych aktach w kraju i zagranicą. Autor opisał wszystkie odnalezione w wyniku dwudziestoletnich poszukiwań dokumenty, by możliwie najszerzej ukazać kręgi rodzinne czy stosunki majątkowe poszczególnych osób. Prezentowana książka przynosi wiele dotąd nieznanych faktów, w tym listy autora hymnu narodowego, czy dane z ksiąg metrykalnych od XVII wieku, obalając tym samym niektóre przestarzałe mity i przedstawiając aktualny stan badań nad rodem Wybickich.

Cena 60,00 zł (w tym 5% VAT)

ISBN 978-83-7181-906-3

herbu
Rogala

Wybicy

Jacek Kowalkowski